

שבוע פרשת ויגש

(25 - 31 December 2022)

א' - ז' טבת תשפ"ג

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִטַר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְגָה וְתִירֹשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹת וּשְׁבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטַר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם: וּשְׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשַׁבַע יי לְאַבְתִּיכֶם לְתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַד בְּמִוֶדֶד: מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמַתְחֵלֵק לִימֵי הַחֹדֶשׁ. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמנו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך. **בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן הַתּוֹרָה:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבַבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתְּם לְבַנְיָד וּדְבַרְתֶּם בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו היו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכב

מספר המשורר משבח ירושלים
והניסים שנעשו בירושלים:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד שֶׁמֶחֶתִי בְּאִמְרֵים לִי בַּיִת
יְיָ יִגְלֶךָ: ב עַמְדוֹתַי, הֵיוּ רִגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֵיךָ יְרוּשָׁלַם:
ג יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה כְּעִיר, שֶׁחִבְרָה־לָּהּ יַחְדָּו:
ד שָׁשִׂים עָלוּ שְׁבָטִים שֶׁבִטְיָיָה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל
לְהַדוֹת, לְשֵׁם יְיָ: ה כִּי שָׁמָּה, יֵשְׁבוּ כִסְאוֹת לְמִשְׁפַּט
כִּסְאוֹת, לְבֵית דָּוִד: ו שְׁאֵלוּ, שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם יִשְׁלֹו
אֲהַבְּנֶךָ: ז יְהִי־שְׁלוֹם בְּחִילֶךָ שְׁלוֹה, בְּאַרְמְנוֹתֶיךָ:
ח לְמַעַן, אַחֵי וְרַעֵי אֲדַבְּרָה־נָּא שְׁלוֹם בְּךָ ט לְמַעַן,
בֵּית־יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבַקֶּשָׁה טוֹב לָךְ:

קכא

היאך יש מעלה בגן עדן התחתון ומשם עולה
לגן עדן העליון והיאך הקב"ה משגיח:

א שִׁיר לְמַעֲלוֹת אֲשָׁא עֵינַי אֶל־הַהָרִים
מֵאֵינִן יָבֵא עֲזָרִי: ב עֲזָרֵי מַעַם יְיָ עָשָׂה
שָׁמַיִם וָאָרֶץ: ג אֶל־יָתֵן לְמוֹט רִגְלֶךָ
אֶל־יָנוּם שִׁמְרֶךָ: ד הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא
יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: ה יְיָ שִׁמְרֶךָ יְיָ צִלְּךָ
עַל־יָד יְמִינֶךָ: ו יוֹמָם הִשְׁמַשׁ לֹא־יִכְבֶּה
וְיָרַח בְּלִילָה: ז יְיָ יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל־רָע
יִשְׁמַר אֶת־נַפְשֶׁךָ: ח יְיָ, יִשְׁמַר־צִיאֹתֶךָ
וּבֹאֶךָ מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם.

תחילת זמן קידוש לבנה:
מוצש"ק פרשת ויגש, ז' טבת

אגרות קודש

ב"ה, ב' טבת, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

כבר נדבר פעם א' בהתועדות אשר בכלל כאו"א מסכים על כל הענינים האמורים בספרי מוסר ועאכו"כ בספרי ומאמרי חסידות, אלא שכל הפלוגתא בזה, אם גם אליו שייכים הדברים, או שכ"ז מדובר אודות אחר זולתו. ובודאי לדכותי אך למותר להאריך בביאור הענין דימים יוצרו ולוא אחד בהם איך שכל הימים ורגעים חשובים ומדודים לכאו"א מתאים לעניני תפקידו... הנה פליאה בעיני הנהגה כזו, שאחר שהצליחו השי"ת לקחת חלק באחד המוסדות של כ"ק מו"ח אדמו"ר וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, הנה מפסיק בזה לכמה חדשים...

החובה עלי ג"כ לכתוב קודם סיומי המכתב, כי צנור הברכה והצלחה הן בעניינים הפרטיים והן בעניינים הכלליים הם ע"י נשיאנו הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר, וכל המוסיף כח ואומץ בהתקשרות באילנא דחיי ע"י מוסדותיו הקדושים בד"מ מוסיף ג"כ בהשפעת והמשכת הנ"ל.

המחכה לתשובה בהקדם האפשרי.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 206..... שולחן ערוך עם הערות וציונים
 207..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
 209..... תורה אור

אדמו"ר האמצעי

- 212..... תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 213..... דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 214..... תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 215..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהרי"צ

- 216..... ספר המאמרים - תרפ"ט.
 217..... ספר השיחות ה'תש"ה - בלה"ק
 220..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ.

הוספות

- 51..... ילקוט לוי יצחק על התורה
 52..... ילקוט גאולה ומשיח על הפרשה
 169..... נביאים וכתובים
 177..... עין יעקב - מסכת ברכות
 221..... חומש לקריאה בציבור
 228..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
 229..... לוח זמנים
 230..... סדר הדלקת נרות לשבת קודש
 231..... סדר הדלקת נרות חנוכה

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה יגש אליו יהודה, שבת פרשת ויגש, ז' טבת, ה'תשכ"ט. 5.

התוועדות

- ר"ד אור ליום ועש"ק פ' ויגש, ו' טבת, ה'תשי"ב. 11
 שיחת ש"פ ויגש, ז' טבת, ה'תשכ"ט. 12
 שיחת יום א' פ' ויגש, ב' דר"ח טבת, ה'תשנ"ב. 25
 שיחת אור ליום ה' פ' ויגש, ה' טבת ה'תשנ"ב. 30
 משיחות ש"פ ויגש, ז' טבת ה'תשנ"ב. 33

לקוטי שיחות

- ויגש, כרך טו, ג. 43
 חודש טבת, כרך טו. 47

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת ויגש. 53
 לוח לתהלים היומי. 72
 תניא יומי. 73
 לוח 'היום יום'. 85

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם. 88
 שלושה פרקים ליום. 92
 פרק אחד ליום. 148
 ספר המצוות. 168

לימוד מהולק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת שבת. 171
 גמרא עם ביאור - מסכת נדרים. 178
 שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'. 207

סדר הדלקת נרות חנוכה בעמוד 231

מיוחד השבוע

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

1 בתחילת פרשת השבוע נאמר: **וַיִּגַשׁ אֵלָיו** אל יוסף יהודה¹, **וְאֵיתָא**
 2 **מובא על זה בַּמָּאָמֵר** של הרבי מהר"ש (רבי שמואל, האדמו"ר רביעי
 3 בשושלת אדמו"רי חב"ד) **שֶׁנֶאֱמַר לִפְנֵי מֵאָה שָׁנָה**² בשנת תרכ"ט
 4 **נְדָאָף שְׁהוּא רַק קְצוּר מְדַבְּוֹר־הַמִּתְחִיל** ממאמר ארוך יותר הפותח
 5 בפסוק **"וַיִּגַשׁ אֵלָיו יְהוּדָה"**³,
 6 **הָרִי בְּקַצּוֹר** ובתמצית **יִשְׁנֹו כָּל**
 7 **הָאָרִיכוֹת, וּבְפִרְט שְׁהַקְצוֹר**
 8 **עֲצָמוּ הוּא אַרְוֶף** ואם כן, בוודאי
 9 שהוא מכיל את כל התוכן של המאמר
 10 [הארוך], **שֶׁנֶתְבָּאָר בְּזֵהרָה**⁴ שְׁזָהוּ
 11 הגישה וההתקרבות של יהודה ליוסף
 12 **עֲנִין סְמִיכַת גְּאוּלָּה לְתַפְלָה**⁵
 13 **(פְּדֻלְקָמֹן)** שאמרו חכמינו ז"ל
 14 בגמרא ונפסק להלכה שיש להסמיך
 15 גאולה (ברכת ג'אל ישראל) להתחלה
 16 של תפילת שמונה-עשרה, וכפי
 17 שיוסבר להלן.

בס"ד. שבת פרשת ויגש, ז'

טבת, ה'תשכ"ט

(הנחה בלתי מוגה)

1 **וַיִּגַשׁ אֵלָיו יְהוּדָה**¹, **וְאֵיתָא** על זה **בַּמָּאָמֵר**
 2 **שֶׁנֶאֱמַר לִפְנֵי מֵאָה שָׁנָה**² **נְדָאָף שְׁהוּא** רק
 3 **קְצוֹר מְדַבְּוֹר־הַמִּתְחִיל** **"וַיִּגַשׁ אֵלָיו יְהוּדָה"**³, **הָרִי**
 4 **בְּקַצּוֹר יִשְׁנֹו כָּל הָאָרִיכוֹת, וּבְפִרְט שְׁהַקְצוֹר**
 5 **עֲצָמוּ הוּא אַרְוֶף**, **שֶׁנֶתְבָּאָר בְּזֵהרָה**⁴ **שְׁזָהוּ עֲנִין**
 6 **סְמִיכַת גְּאוּלָּה לְתַפְלָה (פְּדֻלְקָמֹן)**.

7 **וּבְהַקְדִּים דְּהֵנָּה פְּסוּק זֶה בָּא לְאַחֲרֵי כָּל**
 8 **אָרִיכוֹת הַסְּפוּר אֹדוֹת הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת**
 9 **הַמְּאַרְעוֹת שֶׁהֵבִיאוּ לִירִידַת יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם,**
 10 **בַּמָּאָמֵר רְבוּתֵינוּ ז"ל**⁵ **רְאוּי הָיָה יַעֲקֹב אָבִינוּ**
 11 **לִירֵד לְמִצְרַיִם בְּשַׁלְשְׁלוֹת שֶׁל בְּרִזָּל, אֲלָא**
 12 **שֶׁמֶצַד חֲסֵדוֹ שֶׁל הַקְּב"ה הִיָּתָה יְרִידָתוֹ עַל-יְדֵי**
 13 **הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת הַמְּאַרְעוֹת הַנִּזְכָּרִים.** **וְכַמוֹכֵן גַּם לְגַבֵּי**
 14 **יוֹסֵף, שֶׁמְכִינְתּוֹ וִירִידָתוֹ לְמִצְרַיִם הִיָּתָה בְּאִפְּן**
 15 **דְּ"לְמַחְיָה שְׁלַחְנֵי אֱלֹקִים לְפָנֶיכֶם"**⁶. **וְהֵנָּה, הַגֵּם**
 16 **שְׂאִין מְקָרָא יוֹצֵא מִיַּד פְּשׁוּטוֹ**⁷, **הָרִי חֲסִי-וְשָׁלוֹם**
 17 **לוֹמֵר שֶׁהַתּוֹרָה עֲנִינָה סְפוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת, וְכַדָּאֵיתָא**

18 **בְּזֵהרָה**⁸ **תְּאָרִים מְבַהֲלִים (גְּוֹאֹלְדִיקֵק תְּאָרִים לְגִרְעוּתָא)** על מי **שְׂאוּמֵר שְׁעֲנִין**
 19 **הַתּוֹרָה הוּא סְפוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת, אֲלָא הַתּוֹרָה הִיא נִצְחִית**⁹, **וְ"תוֹרָה" מְלִשׁוֹן**
 20 **הַוְרָאָה**¹⁰, **וְכַדְבְּרֵי כ"ק מו"ח אֲדָמוֹר"ר**¹¹ **שְׂאוּרֵי-תָא' הִינוּ 'אוּרֵי-תָא', שֶׁהַתּוֹרָה**
 21 **מְמַשִּׁיכָה אוֹר בְּהַנְּהַגַּת הָאֲדָם, וְעַד שֶׁנַּעֲשִׂית הַוְרָאָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וְכִידוּעַ**

ביאור בדרך אפשר

36 ובדרך כבוד. **וְכַמוֹכֵן גַּם לְגַבֵּי יוֹסֵף, שֶׁמְכִינְתּוֹ וִירִידָתוֹ**
 37 **לְמִצְרַיִם** שתחילה הייתה באופן של צער וקושי **הִיָּתָה** בסופו של דבר
 38 **בְּאִפְּן דְּ"לְמַחְיָה שְׁלַחְנֵי אֱלֹקִים לְפָנֶיכֶם"**⁶ והביאה טובה גדולה
 39 ליעקב ובניו.

40 **וְהֵנָּה, הַגֵּם שְׂאִין מְקָרָא יוֹצֵא**

41 **מִיַּד פְּשׁוּטוֹ**⁷, **וְיֵשׁ לְקַבֵּל אֵת**

42 **סִיפּוּרֵי הַתּוֹרָה כְּפִשׁוּטֵם שֶׁל דְּבוּרִים,**

43 **הָרִי חֲסִי-וְשָׁלוֹם לוֹמֵר**

44 **שֶׁהַתּוֹרָה עֲנִינָה סְפוּרֵי**

45 **מַעֲשִׂיּוֹת בְּלִבָּד וְלֹא מֵעֵבֶר לַזֶּה,**

46 **וְכַדָּאֵיתָא** וכמובא **בְּזֵהרָה**⁸

47 **תְּאָרִים מְבַהֲלִים (גְּוֹאֹלְדִיקֵק**

48 **תְּאָרִים לְגִרְעוּתָא** תארים איומים

49 **שֶׁל הַיִּפְךָ הַשְּׂבַח) עַל מִי שְׂאוּמֵר**

50 **שֶׁעֲנִין הַתּוֹרָה הוּא סְפוּרֵי**

51 **מַעֲשִׂיּוֹת בְּלִבָּד, אֲלָא הַתּוֹרָה**

52 **הִיא נִצְחִית**⁹ **וְיֵשׁ לְלַמּוֹד מִסִּיפּוּרֵי**

53 **הַתּוֹרָה לַקְּחִים וְהוֹרָאוֹת בְּכָל זְמַן וּבְכָל**

54 **מְקוֹם, וְ"תוֹרָה" הִיא מְלִשׁוֹן**

55 **הַוְרָאָה**¹⁰ **וְלִימוּד, וְכַדְבְּרֵי כ"ק**

56 **מו"ח כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי וְחַמֵּי**

57 **אֲדָמוֹר"ר**¹¹ **הַרְבֵּי הַרִי"צ**

58 **שְׂאוּרֵי-תָא' הַתּוֹרָה הִינוּ 'אוּרֵי-**

59 **תָּא', מִלּוּלֵית - אוֹר יבוא,**

60 **וְהַמְשַׁמְעוֹת הִיא שֶׁהַתּוֹרָה**

61 **מְמַשִּׁיכָה מִבִּיבָה וּמְגַלָּה אוֹר**

62 **בְּהַנְּהַגַּת הָאֲדָם, וְהַמְתַּנְהַג עַל פִּי**

63 **הַתּוֹרָה, חִיּוּ מוֹאֲרִים וְעַד שֶׁנַּעֲשִׂית**

64 **הַתּוֹרָה הַוְרָאָה לְכָל אֶחָד**

(1) ריש פרשתנו. (2) ד"ה ענין הגשת יהודה ליוסף תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' טז). (3) לשון כותרת המאמר. (4) ח"א ריש פרשתנו (רה, ב). (5) שבת פט, ב. (6) פרשתנו מה, ה. (7) שבת סג, א. (8) ח"ג קנב, א. (9) תניא רפי"ז. (10) ראה רד"ק לתהלים יט, ת. ספר השרשים להרד"ק ערך ירה. גו"א ר"פ בראשית בשם הרד"ק. וראה זח"ג נג, ב. (11) ספר השיחות תש"ד ריש ע' 116. וראה לקו"ש ח"כ ע' 271 ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

41 שְׁהֶעֱנִין שיוסף פירנס בשנות הרעב הוא עַל־פִּי קַבְלָה, כַּמְבָאָר
 42 כַּמְאָמָר, שְׁיִוְסֹף הוּא בְּחֵינַת 'צַדִּיק עֲלִיּוֹן' מְבֹאָר בְּתוֹרַת
 43 הַחֲסִידוֹת, שִׁצְדִּיק־עֲלִיּוֹן הוּא צַדִּיק בְּעַל נִשְׁמָה גְבוּהָה (נִשְׁמָה מְעוֹלָם
 44 הַאֲצִילוֹת) הַקְּשׁוֹר בְּאֵמַת הַאֲלוּקִית וַיֵּשׁ לוֹ הַשְּׁנוֹת גְּבוּהוֹת בְּגִדּוֹלַת ה'. צַדִּיק
 45 זֶה מְבִיט עַל הָעוֹלָם־הַזֶּה מִלְּמַעְלָה

46 לְמַטָּה וְלִכְּן הַתְּאוּוֹת הַגְּשָׁמִיּוֹת
 47 וְהַחֲמוּמִיּוֹת לֹא מִפְּרִיעוֹת לוֹ לְהִיּוֹת
 48 בְּרִבּוּקוֹת בְּאֲלוּקוֹת וּאֲפִילוֹ לֹא מֵהוֹוֹת
 49 לְגַבּוֹי נִסְיוֹן בְּעִבּוּדוֹת ה'. זֶהוּי דְרַגְתּוֹ
 50 שֶׁל יוֹסֵף הַצַּדִּיק שֶׁגַּם תוֹךְ כְּדֵי נִיְהוּל
 51 כֻּלְּכֹלֵת מִצָּרִים הִיָּה דְבוּק בְּקִדּוּשׁ־
 52 בְּרוּךְ־הוּא בְּתַכְלִית, וְאִילוֹ 'צַדִּיק־
 53 תַּחְתּוֹן' מִתְּקַרֵּב לְאֲלוּקוֹת בְּרוּךְ שֶׁל
 54 הַתְּעֻלוֹת מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, כְּמוֹ בְּנִימִין
 55 אַחִי יוֹסֵף שֶׁכִּלְדִּיתוֹ קִרְאָה לוֹ רַחֵל אִמּוֹ
 56 "בֶּן־אוֹנִי" לְהוֹרוֹת שְׁנוֹלֵד בְּצַעַר, וְהָרִי
 57 צַעַר שִׁיךְ לְמִידַת הַגְּבוּרָה, וְלִכְּן גַּם
 58 עִבּוּרֵת ה' שְׁלוֹ הִיָּתָה בְּרוּךְ שֶׁל גְּבוּרָה
 59 וְהַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, תוֹךְ בִּיטוּל
 60 עֲנִינֵי עוֹלָם זֶה לְאֲלוּקוֹת. וְכַאֲמוֹר,
 61 יוֹסֵף הוּא 'צַדִּיק עֲלִיּוֹן' שְׁנִקְרָא
 62 "גּוֹאֵל", כְּמוֹ שְׁכַתּוּב¹⁵
 63 בְּמִגִּילַת רוֹת לְגַבֵּי קְרוֹב הַמִּשְׁפָּחָה
 64 שֶׁהִיָּה אִמּוֹר לְרַכּוּשׁ וְלִגְאוּלֵּי אֵת
 65 הַנַּחֲלָה שֶׁל אֵלִימֶלֶךְ וּבְנָיו "אִם
 66 יִגְאָלֶךָ טוֹב כִּי הִיָּה שְׁמוֹ יִגְאָל",
 67 וְ"טוֹב בְּגִימְטָרֵיָא י"ז, וְקֵאִי
 68 וְהַכּוֹנֵנָה, כְּמִשְׁמַעוֹת הַרוּחָנִית, עַל
 69 יוֹסֵף, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב¹⁶ בְּתוֹרָה
 70 בְּפִרְשַׁת וַיֵּשֶׁב "יוֹסֵף בֶּן שְׁבַע־
 71 עָשָׂרָה שָׁנָה".

72 וַיְהִי־הָיָה הוּא בְּחֵינַת תְּפִלָּת
 73 'שְׁמוֹנֶה־עָשָׂרָה', כִּי יְהוּדָה
 74 הוּא כְּכַתוּב בְּתוֹרָה לְגַבֵּי קְרִיאַת שְׁמוֹ
 75 מְלִשׁוֹן "הַפְּעַם אֹדְרָה אֵת
 76 ה'"¹⁷, וְהוּדָאָה הִיא בְּחֵינַת
 77 בְּטוּל¹⁸, כְּמוֹ לְמַשֵּׁל שְׁנַיִם הַמְּנַהֲלִים

78 וַיִּכּוּחַ, וְאֶחָד מִבְּטָל אֵת דַּעְתּוֹ וּמוֹדָה לְדַבְּרֵי חֲבִירוֹ הֵן הֵן עֵינֵי הַבִּיטוּל
 79 בְּחֵינַת הַהִשְׁתַּחֲוּאוֹת שְׁבִ'שְׁמוֹנֶה־עָשָׂרָה שְׁחֻמִּים תִּקְנּוּ לְכַרוּעַ
 80 וְלֹהֲשַׁחֲחוּת בְּתַפִּילַת שְׁמוֹנֶה־עָשָׂרָה כִּי הַהִשְׁתַּחֲוּוּיָה וְהַכִּיפּוּף שֶׁל קוֹמַת הָאָדָם

1 וְאָחָד, לְכָל יְהוּדֵי כָּל זְמַן וּבְכָל מְקוֹם וְכִי־יִדְוַעַ מֵאִמְרַת הַמְּדַרְשׁ
 2 שְׁ"מַעֲשֵׂה אַבּוֹת מַעֲשִׂיהֶם וְהַנְּהַגוּתֵיהֶם שֶׁל הָאֲבוֹת אֲבָרְהָם, יִצְחָק וַיַּעֲקֹב
 3 הֵם סִימָן הַהוֹרָאָה לְבָנִים כֹּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל הַדְּרוֹרוֹת"¹², וְהַפְּרוּשׁ
 4 בְּזָה הוּא לֹא רַק כְּמוֹ שְׁכַתּוּב הַרְמֵב"ן בְּפִירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה¹³

5 שְׁזָהוּ סִימָן כְּלָלִי הוֹרָאָה כְּלָלִית
 6 לְכָל־לוֹת יִשְׂרָאֵל לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 7 כְּכָלֵל, כְּעַם כָּל דוֹר וְדוֹר, אֲלֵא
 8 זֶהוּ גַם סִימָן לְכָל אָחָד וְאָחָד
 9 מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפִרְטַת בְּאַיְזָה אֲפִן
 10 יַעֲבֹד עִבּוּדוֹתָה עִבּוּדַת ה' הַרוּחָנִית,
 11 בְּכָל מְקוֹם וּבְכָל זְמַן גַּם בְּהִיּוֹתוֹ
 12 בְּחוּץ־לְאֶרֶץ וּבְזִמְנֵי הַגְּלוּת,
 13 אֲלֵא שְׁבִזְמַן הַזֶּה זְמַן הַגְּלוּת
 14 עֲנִינִים אֲלוֹ שְׁכַהֵם עֲלֵינוּ לְעִבּוּר אֵת
 15 ה' בְּדוּמָה לְמַעֲשֵׂי הָאֲבוֹת הֵם רַק
 16 בְּרוּחָנִיּוֹת, וַיִּכְשָׁיְבוּא מְשִׁיחַ
 17 וַיִּגְמָר יִסִּים וַיִּבְטַל אֵת הַגְּלוּת
 18 וַיִּתְחִיל אֵת הַגְּאוּלָּה, כַּפְּסָק־
 19 דִּין הַרְמֵב"ם¹⁴ שְׁמִשִּׁיחַ קַבְּץ
 20 נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל וְכֹל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְלֹא
 21 וַיִּצָּא מִן הַכֹּלֵל יִצְאוּ מִהַגְּלוּת, אֲזִי
 22 מְשִׁיחֵי הָעֲנִינִים שְׁכִיחִים קִימִים רַק
 23 בְּרוּחָנִיּוֹת גַּם בְּגִשְׁמִיּוֹת.
 24 וְעַל־פִּי כָּל הַנְּ"ל הַהַקְּדָמָה

25 שֶׁהַתּוֹרָה הִיא נְצִיחַת וְסִיפּוּרֵי הַתּוֹרָה עַל
 26 הָאֲבוֹת וְהַשְּׁבִטִים הֵם הוֹרָאָה לְכָל
 27 יְהוּדֵי כָּל זְמַן וּבְכָל מְקוֹם צָרִיךְ
 28 לְהִבִּין, מֵהוּ עֵנִין הַגְּשֵׁת
 29 הַיְהוּדָה לְיוֹסֵף - בְּעִבּוּדָה
 30 הַרוּחָנִית בְּנַפְשׁ הָאָדָם?
 31 וְעַל זֶה מְבִיָּא הַרְבֵּי מֵהַר"שׁ
 32 כַּמְאָמָר הַנּוֹכַח, שְׁנִתְבָּאָר בְּיָדוֹ
 33 שְׁזָהוּ גִישַׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף עֵנִין
 34 סְמִיכַת גְּאוּלָּה לְתַפִּלָּה וְכַפִּי
 35 שְׁמִשִּׁיחַ וּמְבֹאָר.

36 (ב) וְהֶעֱנִין בְּזָה, דְּהִגָּה יוֹסֵף
 37 הוּא עֵנִין הַגְּאוּלָּה, שְׁהָרִי
 38 עַל־יָדוֹ הִיָּתָה הַגְּאוּלָּה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (וְשֶׁל כָּל מִצְרַיִם) מְהֻרָעַב,
 39 כְּמוֹ שְׁכַתּוּב יוֹסֵף אִמְרַת לֹא לְהַתְּעַצֵּב עַל מְכִירוֹתוֹ כִּי בְּטוּפּוֹר שֶׁל
 40 דַּבְּרֵי הַחֲבֵרֵי "כִּי לְמַחֲיָה שְׁלַחְנֵי אֲלֵקִים לְפָנֶיכֶם", וּבְכַפְּרֵט כְּפִי

(12) ראה תנחומא לך ט. ב"ר פ"מ, ו. 13) לך-לך יב, ו. שם, י. יד, א. תולדות כו, א. שם, כ. וישלח לב, ד. ס"פ ויחי.
 (14) הל' מלכים פי"א ה"א. שם ה"ד. 15) רות ג, יג. 16) וישב לו, ב. 17) ויצא כט, לה. 18) ראה תו"א ויצא כג, א. ויחי
 מה, א. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 היא ביטוי להתבטלות שלו לאלוקות, וְגַם בְּלִידַת יְהוּדָה כְּתִיב¹⁸ על
 2 לאה אמו "וַתַּעֲמֹד עֲצָרָה, פִּסְקָה מְלֶדֶת", וְעַמִּידָה' (כדברי הגמרא
 3 שמהפסוק בתהלים "ויעמוד פנחס ויפלו" לומדים ש"אין עמידה אלא
 4 תְּפִלָּה"¹⁹ כפי שנרמז גם בפסוק האמור באלהיו הנביא "חי' חי' אשר עמדת
 5 לפניו") היא בְּחִינַת בְּטוּל²⁰.
 6 וממשיך ומפרט את עניין הביטול 1 וְגַם בְּלִידַת יְהוּדָה כְּתִיב¹⁸ "וַתַּעֲמֹד מְלֶדֶת",
 7 לאלוקות בתפילה: 2 וְעַמִּידָה' ("אין עמידה אלא תְּפִלָּה"¹⁹) היא
 8 וְהַעֲנֵן בְּזֶה, דְּהֵנָּה בְּתַחֲלַת 3 בְּחִינַת בְּטוּל²⁰. וְהַעֲנֵן בְּזֶה, דְּהֵנָּה בְּתַחֲלַת
 9 הַתְּפִלָּה אוֹמְרִים הוֹדוּ לַהוֹי' 4 הַתְּפִלָּה אוֹמְרִים הוֹדוּ לַהוֹי' גּוֹ', וְאַחֲרֵי־כֵן
 10 גּוֹ', לשון הודאה כמו שהובא לעיל 5
 11 לגבי שמו של יהודה מלשון "הפעם 6 שְׁמַע, עַד שְׁמַגִּיעִים ל'שְׁמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה'. וְהֵנָּה,
 12 אודה את ה'" וְאַחֲרֵי־כֵן פְּסוּקֵי דְזִמְרָה, בְּרֻכּוֹת קְרִיאַת-שְׁמַע וּקְרִיאַת-
 13 דְזִמְרָה, בְּרֻכּוֹת קְרִיאַת-שְׁמַע 7 עֲנֵן פְּסוּקֵי דְזִמְרָה' הוא הַהֲתַבּוֹנָנוֹת בְּפָרְטֵי
 14 וּקְרִיאַת-שְׁמַע, עַד שְׁמַגִּיעִים 8 עֲנֵינִי מָה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךָ ה'"²¹ ו"מה גְּדָלוֹ מַעֲשֵׂיךָ
 15 ל'שְׁמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה' שזוהו תכלית 9 ה'"²², שְׁעַל-יְדֵי־זֶה בָּא לִידֵי הַתְּפִלָּה כו'.
 16 הביטול וכאמור, תפילת שמונה-עשרה 10 וּבְרֻכּוֹת קְרִיאַת-שְׁמַע הַהֲתַבּוֹנָנוֹת היא בְּעֲנֵן
 17 היא עניינו של יהודה. 11 עֲבוּדַת הַמְּלָאכִים, הַשְּׂרָפִים וְחֵיּוֹת הַקֶּדֶשׁ, בְּרַעַשׁ
 12 גְּדוֹל כו', וּבְקְרִיאַת-שְׁמַע נַעֲשֶׂה עֲנֵן וְאָהֲבָת'²³ 13 וְהַשְּׁמָרוּ לָכֶם", שֶׁהוּא עֲנֵן אֶהְיֶה וְיִרְאַה',
 14 שְׁכַל זֶה הוּא בָּאֵפֶן שֶׁל הַתְּפִלָּה הַלֵּב מֵצַד 14 שְׁכַל זֶה הוּא בָּאֵפֶן שֶׁל הַתְּפִלָּה הַלֵּב מֵצַד
 15 הַשְּׂגָה כו', שֶׁזֶהוּ עֲנֵן "בִּינָה לִיבָא"²³. וְאַחֲרֵי- 15 הַשְּׂגָה כו', שֶׁזֶהוּ עֲנֵן "בִּינָה לִיבָא"²³. וְאַחֲרֵי-
 16 כֵן בָּאִים ל'שְׁמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה', שֶׁהוּא עֲנֵן הַעֲמִידָה 16 כֵן בָּאִים ל'שְׁמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה', שֶׁהוּא עֲנֵן הַעֲמִידָה
 17 בְּכַטּוּל גְּדוֹל, כְּעַבְדָּא קָמִי מְרִיחָה²⁴, עַד שְׁמַתְבַּטֵּל 17 בְּכַטּוּל גְּדוֹל, כְּעַבְדָּא קָמִי מְרִיחָה²⁴, עַד שְׁמַתְבַּטֵּל
 18 מִמְצִיאֹתוֹ לְגַמְרֵי (עַר וּוְעָרַט אוֹיִס מְצִיאֹת), 18 מִמְצִיאֹתוֹ לְגַמְרֵי (עַר וּוְעָרַט אוֹיִס מְצִיאֹת),
 19 שֶׁזֶהוּ עֲנֵינוּ שֶׁל יְהוּדָה. וְכִינֵן שְׁיֹסֵף הוּא עֲנֵן 19 שֶׁזֶהוּ עֲנֵינוּ שֶׁל יְהוּדָה. וְכִינֵן שְׁיֹסֵף הוּא עֲנֵן
 20 הַגְּאוּלָּה, וְיְהוּדָה הוּא עֲנֵן הַתְּפִלָּה ('שְׁמוֹנֶה- 20 הַגְּאוּלָּה, וְיְהוּדָה הוּא עֲנֵן הַתְּפִלָּה ('שְׁמוֹנֶה-
 21 עֶשְׂרֵה'), הֲרִי עֲנֵן הַגְּשֵׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף, 21 עֶשְׂרֵה'), הֲרִי עֲנֵן הַגְּשֵׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף,
 22 סְמִיכַת גְּאוּלָּה לְתַפְּלָה, וְכַדְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ²⁵ 22 סְמִיכַת גְּאוּלָּה לְתַפְּלָה, וְכַדְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ²⁵
 23 בְּעֲנֵן הַגְּשֵׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף, שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר²⁶ 23 בְּעֲנֵן הַגְּשֵׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף, שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר²⁶
 24 "אֶחָד בְּאֶחָד יִגְשׁוּ וְרוּחַ לֹא יָבֹא בִּינֵיהֶם", וְכֵן 24 "אֶחָד בְּאֶחָד יִגְשׁוּ וְרוּחַ לֹא יָבֹא בִּינֵיהֶם", וְכֵן
 25 הוּא בְּגְאוּלָּה וְתַפְּלָה, שְׁאִין מִפְּסִיקִין בֵּין גְּאוּלָּה 25 הוּא בְּגְאוּלָּה וְתַפְּלָה, שְׁאִין מִפְּסִיקִין בֵּין גְּאוּלָּה
 26 לְתַפְּלָה. 26 לְתַפְּלָה.
 27 אֶף צְרִיף לְהִבִּין, הֲרִי בְּגְאוּלָּה וְתַפְּלָה, הַסֹּדֵר 27 אֶף צְרִיף לְהִבִּין, הֲרִי בְּגְאוּלָּה וְתַפְּלָה, הַסֹּדֵר
 28 הוּא שְׁסוּמְכִים גְּאוּלָּה לְתַפְּלָה (וְלֹא 28 הוּא שְׁסוּמְכִים גְּאוּלָּה לְתַפְּלָה (וְלֹא
 29 וּבְבְרֻכּוֹת קְרִיאַת-שְׁמַע 29 וּבְבְרֻכּוֹת קְרִיאַת-שְׁמַע
 30 הַהֲתַבּוֹנָנוֹת שֶׁל הָאָדָם הַמִּתְפַּלֵּל 30 הַהֲתַבּוֹנָנוֹת שֶׁל הָאָדָם הַמִּתְפַּלֵּל
 31 היא בְּעֲנֵן עֲבוּדַת ה' הַרוּחָנִית 31 היא בְּעֲנֵן עֲבוּדַת ה' הַרוּחָנִית
 32 שֶׁל הַמְּלָאכִים, הַשְּׂרָפִים וְחֵיּוֹת 32 שֶׁל הַמְּלָאכִים, הַשְּׂרָפִים וְחֵיּוֹת
 33 הַקֶּדֶשׁ, סוּגִים שׁוֹנִים וְדִרְגוֹת שׁוֹנוֹת 33 הַקֶּדֶשׁ, סוּגִים שׁוֹנִים וְדִרְגוֹת שׁוֹנוֹת
 34 שֶׁל מְלָאכִים עֲלוֹנִים וְעַבּוּדָתָם אֵת ה' 34 שֶׁל מְלָאכִים עֲלוֹנִים וְעַבּוּדָתָם אֵת ה'
 35 היא בְּרַעַשׁ גְּדוֹל כו', 35 היא בְּרַעַשׁ גְּדוֹל כו',
 36 וּבְקְרִיאַת-שְׁמַע נַעֲשֶׂה נִפְעַל, 36 וּבְקְרִיאַת-שְׁמַע נַעֲשֶׂה נִפְעַל,
 37 עַל-יְדֵי הַהֲתַבּוֹנָנוֹת הַמִּיּוּחָדֶת שֶׁל 37 עַל-יְדֵי הַהֲתַבּוֹנָנוֹת הַמִּיּוּחָדֶת שֶׁל
 38 קְרִיאַת-שְׁמַע עֲנֵן "וְאָהֲבָת'" 38 קְרִיאַת-שְׁמַע עֲנֵן "וְאָהֲבָת'"
 39 אַהֲבַת ה' וְהַשְּׁמָרוּ לָכֶם" 39 אַהֲבַת ה' וְהַשְּׁמָרוּ לָכֶם"
 40 מֵלַעֲבוּר עַל מְצוּת ה' כְּתוּבָא מִירָאָה ה', שֶׁהוּא עֲנֵן אֶהְיֶה וְיִרְאַה', 40 מֵלַעֲבוּר עַל מְצוּת ה' כְּתוּבָא מִירָאָה ה', שֶׁהוּא עֲנֵן אֶהְיֶה וְיִרְאַה',
 41 שְׁכַל זֶה הַהֲתַעֲוּרוֹת שֶׁל רַגְשׁוֹת אַהֲבַת ה' וִירָאָה ה' הוּא בָּאֵפֶן שֶׁל 41 שְׁכַל זֶה הַהֲתַעֲוּרוֹת שֶׁל רַגְשׁוֹת אַהֲבַת ה' וִירָאָה ה' הוּא בָּאֵפֶן שֶׁל

(19) ברכות ו, ב. כו, ב. (20) ראה תו"א וישב כט, ב. לקו"ת נשא כ, ג. ובכ"מ. (21) תהלים קד, כד. (22) שם צב, ו. (23) תקו"ז בהקדמה (יז, א). (24) שבת י, א. (25) ב"ר פצ"ג, ב. (26) איוב מא, ח.

1 כלומר, לפני שפותחים בתפילת שמונה-עשרה, מקדימים ומסמיכים לה
 2 'גאולה', היינו ברכת 'גאל ישראל' (ולא סומכים ומקדימים תפלה
 3 לגאולה), וכיין שיוסף ענינו גאולה - ויהודה ענינו תפלה,
 4 כמבואר לעיל, הנה צריך יוסף לגשת ליהודה, על-דרך סמיכת
 5 גאולה בתור הקדמה והכנה
 6 לתפלה, ולמה נגש יהודה אל
 7 יוסף, שגהו על-דרך סמיכת
 8 תפלה והתקרבותה לגאולה?
 9 (ד) ולהבין זה צריך להקדים
 10 תפלה ענין "לכה דודי
 11 לקראת פלה פני שבת
 12 נקבלה"²⁷ (כמנהג ישראל
 13 לאמרו פיוט זה בכל ליל
 14 שבת²⁸). דהנה ידוע²⁹ בתורת
 15 החסידות שענין השבת הוא
 16 ענין התפלה של כל ימות
 17 השבוע, והינו, דכשם שענין
 18 התפלה הוא העליה ההתעלות
 19 של האדם מלמטה למעלה
 20 לאלוקות, כמו שכתוב³⁰ בסולם
 21 שבחלום יעקב "סלם מצב
 22 ארצה למטה בעולם הזה וראשו
 23 מגיע השמימה למעלה בעולמות
 24 העליונים", ואיתא מובא בזהר³¹
 25 "סלם - דא צלותא", זו תפלה
 26 כמו-כן ענין השבת הוא ענין
 27 עלית העולמות מלמטה
 28 והתקרבותם למעלה לאלקות.
 29 (וכמבואר בענין זה בליקוטי תורה/
 30 לאדמו"ר הזקן: "... רשבת הוא בחינת
 31 עליות העולמות, והתורה ומעשים
 32 טובים של כל ימי החול מתעלים
 33 למעלה בשבת, ואמנם לא שמתכללים
 34 בשבת ממש כי אי אפשר למהות
 35 העבודה שבחול שתוכלל בשבת, אלא
 36 שיש בכל יום הארת שבת, וכמו שכתוב
 37 זכור את יום השבת, והוא התפלה שבה
 38 נכללים ועולים התורה ומעשים טובים
 39 של כל היום, כי התפלה נקראת עולת תמיד על שם עליות העולמות שעולים
 40 למעלה מעלה בזמן התפלה... כמו שהשבת נקראת עולת שבת על שם עליות

העולמות שבשבת, ואחר כך התפלות של כל ימי החול עם כל התורה ומעשים
 טובים שנכללו בהן נכללים בשבת ממש...". עיין שם באריכות.)
 וכשם שענין התפלה הוא ענין הבטול (פנ"ל שהרבה בא לידי
 ביטוי גם בענין העמידה שבתפילה), הנה פן הוא גם בשבת, פי
 'שבת' הוא מלשון שביטה, שאסור הפסקה ומנוחה, במלאכה, שגהו העדר העבודה
 והמלאכה ענין הבטול³² שהרי כשהאדם אינו פועל ויוצר, אין ביטוי
 למציאותו ולאישיותו.
 אמנם, כדי שתוכל להיות
 העליה של האדם והעולמות ביום
 השבת מלמטה למעלה, צריך
 להיות נמשך הכח על זה
 לעליה הו מלמעלה. וזהו
 ש'כנסת ישראל' אומרת
 להקב"ה "לכה דודי לקראת
 פלה פני שבת נקבלה",
 שבכדי שיוכל להיות ענין
 ה"פלה", שהוא ענין הפליון
 תשוקה וצמאון, מלשון כלות הנפש,
 מתוך שאיפה להתעלות והעליה
 מלמטה למעלה, הנה בשביל
 זה כדי שהאדם אכן יצליח להתעלות
 צריך להיות "לכה דודי
 לקראת פלה", היינו שה'דוד',
 הוא הקדוש-ברוך-הוא, ילך ויבוא,
 כביכול, לקראת האדם, שהוא ענין
 ההמשכה מלמעלה מהקדוש-
 ברוך-הוא העליון ל'כנסת
 ישראל' שנקראת "פלה",
 ועל-ידי-זה בכוח ההתעוררות
 וההמשכה מלמעלה יוכל להיות
 אחר כך הפליון הצימאון והתשוקה
 עד כלות הנפש והעליה ההתעלות
 של האדם מלמטה למעלה אל
 האלוקות, כמבאר ענין זה של
 'אתערותא דלעילא', התעוררות
 מלמעלה, מצד האלקות, הנותנת כוח ל'אתערותא דלתתא', התעוררות
 מלמטה, מצד האדם, ב'ליקוטי תורה'³³ לאדמו"ר הזקן וכדורושי

(27) בהבא לקמן - ראה סה"מ תרכ"ט ס"ע כח ואילך. (28) ראה שער הכולל פ"ז ס"ז. וש"נ. (29) ראה לקו"ת בהר מא, א. (30) ויצא כח, יב. (31) זח"א רסו, ריש ע"ב. ח"ג שו, ריש ע"ב. תקו"ז תמ"ה (פג), (32) ראה תו"א לך-לך יב, ב. לקו"ת שם מב, ד. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מאמרי החסידות של אדמו"ר האמצעי³⁴ וב'אור התורה'³⁵
- 2 לאדמו"ר הצמח צדק' באריכות.
- 3 וְזֶהוּ גַם-כֵּן עֲנִין סְמִיכַת גְּאוּלָּה לְתַפְלָהּ וּפְעוּלָתוֹ לְפִי הַמְשַׁמְעוֹת
- 4 הַפְּנִימִית, שְׂכָדֵי שְׂיוּכַל לְהִיּוֹת עֲנִין הַעֲלִיָּה שֶׁל הָאָדָם בְּתַפְלָהּ
- 5 שהיא התקרבות לאלקות מלמטה
- 6 למעלה, צריף להיות נמשך
- 7 הפך על זה מלמעלה, שזהו
- 8 ענין סמיכת הגאולה הבאה
- 9 לפני התפילה.
- 10 וְעַל-דִּרְךָ-זֶה בְּיוֹסֵף וְיִהוּדָה
- 11 (שְׁעֲנִינָם הוּא גְּאוּלָּה שֶׁהִיא
- 12 עניינו של יוסף ותפלה שהיא עניינו
- 13 של יהודה), שְׂכָדֵי שְׂיוּכַל
- 14 להיות ענין העליה בתפלה
- 15 (ענינו של יהודה), צריכה
- 16 להיות תחלה נתינת פח
- 17 והתעוררות מלמעלה, והוא ענין
- 18 ההמשכה התעוררות והתגלות
- 19 מיוסף (שְׁעֲנִינָו גְּאוּלָּה),
- 20 שזהו מה שכתוב בסוף
- 21 הפרשה שלפניו³⁶ בסוף
- 22 פרשת מקץ שבאה לפני פרשת ויגש
- 23 אודות גביע הכסף שהטמין
- 24 יוסף באמתחת בנימין ככל
- 25 פרטי הסיפור שבתורה כפי שממשך
- 26 ומבאר.
- 27 דְּהִנֵּה, בְּנִימִין הוּא 'צִדִּיק
- 28 תַּחְתּוּן'³⁷, כמובא לעיל שיוסף
- 29 הוא 'צדיק עליון' הנמצא בדרגה
- 30 שלמעלה מהעולם ובנימין הוא 'צדיק
- 31 תחתון', מתוך העולם התחתון עצמו
- 32 וְעֲנִין "גְּבִיעַ הַכֶּסֶף" הוּא
- 33 ענין האהבה של האדם לאלקות,
- 34 פְּדִיעַ שְׂכָסָף הוּא מִשֶׁל עַל
- 35 ענין האהבה, וכמו שכתוב
- 36 בַּתְּנַיָּא³⁸ שְׂכָסָף הוּא מְלִשׁוֹן
- 37 דברי לבן ליעקב אבינו אחר שברח
- 38 נכסו נכספתה לשון תשוקה וגעגועים שהם תחושות שקשורות
- 39 באהבה לבית אביד³⁹, וְהִנּוּ, שְׂיוֹסֵף שֶׁנִּמְצָא לְמַעַל מִבְּנִימִין
- הַמְשִׁיךְ מִלְּמַעַל לְמַטָּה וּפְעַל וְעוֹרֵר בְּבִנְיָמִין אֶת עֲנִין הָאֵהָבָה
- לְאֵלְקוֹת⁴⁰ וְהִי זֶה בְּדוּמָה לְעִינֵין סְמִיכַת גְּאוּלָּה לְתַפְלָהּ וְעִינֵין הַפְּעוּלָה
- וְהַשְׁפַּעָה שֶׁל יוֹסֵף עַל יִהוּדָה, כְּמוֹסָבֵר לְעִיל בְּהַרְחֻבָּה. וְהוּא אֲהַבַת ה'
- שְׂיוֹסֵף מְעוֹרֵר בְּבִנְיָמִין עֲנִין הָאֵהָבָה הַמְּסַתֶּרֶת הַקְּיִימַת כִּכֵּל יְהוּדֵי
- מִצַּד טַבַּע נִשְׁמָתוֹ, גַּם לֵאלֵא כֹל פְּעוּלָה
- מְצִידוֹ כְּדֵי לְעוֹרֵר אֶת הָאֲהָבָה, וְזוֹ
- בְּחִינָה בְּאֲהַבַת ה' שֵׁשׁ בְּכָל אֶחָד
- וְאַחַת מִיִּשְׂרָאֵל, גַּם מִי שֶׁאֵין לוֹ
- הַכּוֹחַ וְהַיְכִילֹת 'לְהוֹלִיד' רַגְשׁוֹת שֶׁל
- אֲהַבַת ה' בְּלִבּוֹ עַל יְדֵי הַתְּבוּנָה
- בְּגִדְלוֹת ה' וְזֶהוּ שְׂיוֹסֵף הַטְּמִין
- אֶת גְּבִיעַ הַכֶּסֶף, הִנּוּ לְהוֹרֹת
- עַל כֵּן שֶׁהָאֵהָבָה שֶׁכּוּוֹנְתוֹ לְעוֹרֵר
- בְּבִנְיָמִין עַל יְדֵי כֵּן אֵינָה
- בְּהַתְּגַלּוּת, שְׂאִינוֹ מְרַגֵּשׁ אֶת
- הָאֵהָבָה, אֲלֵא הִיא אֵהָבָה
- מְסַתֶּרֶת שֶׁלֹּא מְקַבֵּל בִּטּוֹי בְּרַגֵּשׁ
- גְּלוֹי וְיִכְרַ מְכַל-מְקוֹם הִיא קִימַת.
- וְטַעַם הַדְּבָר⁴¹, הַסִּיבָה לִכֵּן
- שְׂיוֹסֵף מְעוֹרֵר בְּבִנְיָמִין רַק אֲהַבָה
- מְסוּתֶרֶת וְלֹא אֲהַבָה גְּלוּיָה וְיִכֶרֶת
- וּמְרַגֵּשֶׁת הִיא לְפִי שְׂבִנְשָׁמוֹת
- הַ'בִּינְיָנִים' הַכוּוֹנָה לְדִרְגַת הַ'בִּינְיָנוּ'
- כִּפִּי שֶׁהִיא מְכוּוֹרֶת בְּסִפֵּר הַתְּנַיָּא, הִינּוּ
- שֶׁבְּמַצְבוֹ הַרוּחַנִי-נִפְשִׁי הוּא 'בִּינְיָנוּ' כִּי
- הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית שֶׁלּוֹ וְהַנֶּפֶשׁ הָאֱלוּקִית
- שֶׁבוֹ מְנַהֵלֹת מִלְחָמָה, אֵךְ בְּהַנְהַגְתּוֹ
- בְּפְעוּלָה, בְּמַחְשָׁבָה, בְּדִיבּוּר וּבְמַעֲשֵׂה
- הוּא מְתַנַּהֵג כְּצִדִּיק שְׂאִינוֹ חוֹטֵא
- לְעוֹלָם וּלְמִטָּה מְזָה וּבוֹרְאֵי
- שֶׁהַדְּבָרִים נְכוֹנִים לְגַבֵּי מִי שֶׁלְּמַטָּה
- מְדַרְגַת 'בִּינְיָנוּ', אִי-אֶפְשָׁר לֹא יִתְכַן
- שְׂתֵהִיָּה הָאֵהָבָה לְה' בְּגִלּוּי
- בְּאוֹפֵן הַיִּכְרַ וְנִרְגַשׁ בְּלִבֵּי הָאָדָם, כְּדֵי
- שֶׁלֹּא תִהְיֶה מְזָה יְנִיקָה תּוֹסַפֵּת
- חַיּוֹת לְסִטְרָא-אַחְרָא הַצַּד הָאֲחֵר,
- הַהַפּוּךְ מִצַּד הַקְּרוּשָׁה חֲסִי-וְשִׁלּוּם, דְּכִינּוּ שְׁהִרַע הוּא עֲדִין בְּגִלּוּי
- אֲצֵלָם, וְכַמּוֹר גַּם אֲצֵל הַ'בִּינְיָנוּ' הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית וְהַיִּצְרַר עֲדִין פּוֹעֵלִים
- בְּתוֹקָה, לְכֵן יְכוֹל לְהִיּוֹת שֶׁהָאֵהָבָה שֶׁמְלַכְתְּחִילָה הַתְּעוֹרֶרָה כְּאֲהַבַת

33) ד"ה ויהי מדי חודש בחדשו (ברכה צו, א). 34) סידור עם דא"ח ריא, ג. 35) ראה קיצורים לד"ה ויהי מדי חודש הנ"ל באוה"ת בראשית ח"א כה, א. ברכה ע' א'תצט. וראה אוה"ת בלק ע' תתקנ. סוכות ע' א'תשמא. 36) מקץ מד, ב ואילך. 37) ראה זח"א קנג, ב. תו"א תרומה פ, ד. 38) פ"נ. 39) ויצא לא, ל. 40) ראה ד"ה ואת גביעי גביע הכסף, במאמרי אדמו"ר האמצעי, מקץ ע' רצה ואילך. אוה"ת מקץ שמג, א. 41) ראה לקו"ת מסעי, א ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ה' תהיה לאחר מכן בענינים זרים שאינם בתחום הקדושה
2 חס־ושלום, ולכן צריכה להיות האהבה לאלוקות של אדם
3 בדרגה נמוכה זו בהעלם דוקא, שהוא ענין אהבה מסתרת.
4 ולאחרי שישנה המשכת והתעוררות האהבה מלמעלה, מצד
5 האלקות, אזי יכולה להיות אחר
6 כך העליה מלמטה למעלה
7 התקרבות של האדם לאלקות מצד
8 האדם שבתפלה.
9 (ה) וזהו האמור לעיל שתחילה באה
10 ההתעוררות מלמעלה והיא מהווה
11 נתינת כוח להתעוררות מלמטה, הוא
12 ההסבר למשמעות הפנימית של
13 "ויגש אליו יהודה", והינו,
14 שהגשת יהודה ליוסף הוא
15 ענין התפלה עצמה, שעיקרה
16 הוא עבודת האדם בהתעלות מלמטה
17 למעלה שבאה לאחרי הקדמת
18 סמיכת גאולה לתפלה, שהוא
19 סמיכות הגאולה לתפילה שקודם
20 התפילה ענין המשכת האהבה
21 המסתרת מלמעלה ("גביע
22 הכסף", מלשון כיסופים ואהבה
23 שהטמין יוסף, שענינו
24 גאולה), שבזה באהבה מסותרת
25 האמורה כאן נכללות כל
26 הדרגות כו', גם דרגות גבוהות
27 יותר באהבה וגם ענין האהבה שכן
28 גלויה ונגשת אלא שהן הדרגות
29 השונות באהבה עדין בהעלם ולכן
30 כולן נכללות בהגדרה אהבה מסותרת.
31 ועל-ידי-זה ההמשכה מלמעלה
32 למטה נעשה אחר-כך ענין
33 ההעלאה מלמטה למעלה,
34 שזהו "ויגש אליו יהודה",
35 שהוא ענין העליה של יהודה

עד שמתעלה למדרגת יוסף שהוא הממשיך לו את ההמשכה
וההתעוררות מלמעלה, כמבואר לעיל בהרחבה.
וזהו גם-כן מה שכתוב בהפטרת פרשה זו⁴², כנבואה שהקדוש
ברוך הוא אומר ליחזקאל "ואתה גו' קח לך עץ אחד וכתוב עליו
ליהודה גו' ולקח עץ אחד
נוסף וכתב עליו ליוסף גו'
וקרב אותם אחד אל אחד לך
לעץ אחד והיו לאחדים
בדרך". ויתרה מזה, לא זו בלבד
שיהודה יהיה בדרגה שווה ליוסף אלא
שיהודה יתעלה למדרגה
נעלית יותר ממדרגת יוסף,
שזהו שמסים⁴³ "ודוד עבדי
שהוא משבט יהודה נשיא להם
לעולם" לנצח.
וזהו גם ענין "מעשה גדול"
שיהיה לעתיד-לבא⁴⁴, כמבואר
בגמרא שהיה דיון בין החכמים האם
תלמוד גדול ו חשוב ממעשה או להיפך
שהמעשה גדול וחשוב מהתלמוד ונמנו
וגמרו שתלמוד גדול (וזאת כי התלמוד
מביא לידי מעשה) אבל לעתיד-לבוא
יהיה "מעשה גדול", וזהו פאשר
יהיה "דוד עבדי נשיא
עליהם לעולם", בביאת
משיח צדקנו, יבא ויגאלנו
ויוליכנו קוממיות בנאון ובקומה
זקופה לארצנו, בגאולה
האמתית והשלמה בקרוב
ממש.

תהיה בענינים זרים חס־ושלום, ולכן צריכה
להיות האהבה בהעלם דוקא, שהוא ענין אהבה
מסתרת. ולאחרי שישנה המשכת האהבה
מלמעלה, אזי יכולה להיות העליה מלמטה
למעלה שבתפלה.
(ה) וזהו "ויגש אליו יהודה", והינו, שהגשת
יהודה ליוסף הוא ענין התפלה
עצמה, שבאה לאחרי הקדמת סמיכת גאולה
לתפלה, שהוא ענין המשכת האהבה המסתרת
מלמעלה ("גביע הכסף" שהטמין יוסף, שענינו
גאולה), שבזה נכללות כל הדרגות כו', אלא
שהן עדין בהעלם. ועל-ידי-זה נעשה אחר-כך
ענין ההעלאה מלמטה למעלה, שזהו "ויגש
אליו יהודה", שהוא ענין העליה של יהודה עד
שמתעלה למדרגת יוסף.
וזהו גם-כן מה שכתוב בהפטרת פרשה זו⁴²,
"ואתה גו' קח לך עץ אחד וכתוב עליו
ליהודה גו' ולקח עץ אחד וכתב עליו ליוסף גו'
וקרב אותם אל אחד לך לעץ אחד והיו
לאחדים בדרך". ויתרה מזה, שיהודה יתעלה
למדרגה נעלית יותר ממדרגת יוסף, שזהו
שמסים⁴³ "ודוד עבדי נשיא להם לעולם". וזהו
גם ענין "מעשה גדול" שיהיה לעתיד-לבא⁴⁴, פאשר יהיה
"דוד עבדי נשיא
עליהם לעולם", בביאת משיח צדקנו, יבא ויגאלנו
ויוליכנו קוממיות לארצנו,
בגאולה האמתית והשלמה בקרוב ממש.

(42) יחזקאל לו, טז-יז. (43) שם, כה. (44) מאמרי אדה"ז תקס"ז ע' שט. ע' שיז. אוה"ת ריש פרשתנו. ועוד.

יש להוסיף ביתר שאת וביתר עוז . . בניין בתים חדשים . . הן בנוגע לבתים
ציבוריים, והן בנוגע לבתים פרטיים דכל אחד ואחד מישראל
משיחת שבת פרשת ויגש, ה'תשנ"א

התוועדות

בס"ד. ר"ד אור ליום ועש"ק פ' ויגש, ו' טבת, ה'תשי"ב.

– לועד המסדר חזרת דא"ח, בחדרו הק' –

בלתי מוגה

- 1 כיון שהנכם ה"גבאים" שמתעסקים בסידור הענין דחזרת דא"ח ביום הש"ק¹ – ברצוני לעורר על כך,
 2 שברשימת שמות הבחורים שהולכים לחזור דא"ח, מופיעים עשרים שמות בלבד, מתוך שבעים בחורים
 3 לומדים בבית-המדרש.
- 4 ולכן בקשתי לקרוא אתכם (לפני סיום סדר הלימוד), כדי שתמסרו לכל הבחורים – ויכולים לומר
 5 זאת בשמי – שאין זה "סדר" שרק עשרים בחורים חוזרים חסידות; ה"סדר" הוא שכל שבעים הבחורים
 6 שלומדים בבית-המדרש חייבים לחזור חסידות ביום השבת, שכן, ענין זה הוא (גם) טובתם של הבחורים
 7 עצמם.
- 8 יש לברר מהי המניעה לכך, ולתקן את המצב.
- 9 אם ישנו מישהו שמתעצל ורוצה להיות מחוץ לסדר, יוצא דופן – בשביל זה מספיק אחד [[כ"ק
 10 אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת-שחוק]: ע"ד שמצינו לענין עירוב בשבת, שאין מערבין את כל העיר, אלא
 11 יש לעשות "שיוור" כדי שלא תשתכח תורת רשות הרבים², אבל לא יתכן שרק עשרים בחורים יחזרו
 12 חסידות בשבת.
- 13 ואם הסיבה היא בגלל שמספר הבתי-כנסיות שבסביבה אינו מספיק עבור כל הבחורים – יש לסדר
 14 שבמשך השבת (בערב או בבוקר) יארגנו פה ושם ("770" או בבנין הישיבה) חברות-חבורות של עשרה
 15 בחורים, באופן שכל אחד מהבחורים יוכל לחזור חסידות בפני עשרה בחורים (או בפני תשעה, ויחד
 16 עמו יהיו עשרה), בהתאם למארו"ל³ "כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה".
- 17 ועוד ענין שברצוני להעיר אודותיו:
- 18 ע"פ מה שמסרו לי – יש כאלו שחוזרים מאמרים עמוקים וקשים, או מאמרים ארוכים, שהבעלי-בתים
 19 אינם מבינים.
- 20 וכיון שלא די בכך שישאר שכל אלקי, אלא צריך לבוא גם בשכל אנושי, באופן המוכן גם
 21 לבעלי-בתים ("א' בעל-הבית'שן שכל") – יש לפנות למשפיעים הממונים מטעם הנהלת הישיבה על
 22 לימוד החסידות, שיוור לכם איזה סוג מאמרים מתאימים יותר לחזרה בבתי-כנסיות – מהמאמרים
 23 שנאמרו באידיש, מאמר בתוספת סיפור, וגם יבחנו את אופן חזרת המאמרים ע"י התלמידים (כפי שכבר
 24 בקשתי למסור להם).
- 25 אמנם, פרטים הנ"ל הם ענין טפל ביחס לענין העיקרי שבגללו נקראתם – להשתדל שכל הבחורים
 26 יחזרו חסידות בשבת.
- 27 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)
- 28 "אז איר וועט וועלן, וועט איר מצליח זיין און אויספירן".

(1) ראה גם תורת מנחם – התוועדות ח"א ע' 213 ואילך.
 (2) ראה עירובין פ"ה מ"ו ובפרש"י והרע"ב. רמב"ם הל' עירובין פ"ה ה"כ"א. שו"ע ואדה"ז או"ח ר"ס שצב.
 (3) ברכות כא, ב. וש"נ.
 99 ואילך. ועוד.

התוועדויות

בס"ד. שיחת ש"פ ויגש, ז' טבת, ה'תשכ"ט.

בלתי מוגה

- 1 א. בהפטרת פרשתנו¹ מסופר אודות דברי הקב"ה ליחזקאל בנבואתו בנוגע לאחדותם של ישראל,
- 2 — שהיו אז מחולקים לב' חלוקות: יהודה ויוסף, שהיו ב' ממלכות נפרדות, ולכל א' הי' מלך בפ"ע,
- 3 ובאופן שהיו מנגדים זל"ז, כך, שע"פ שכל לא הי' מקום שיוכלו להתאחד —
- 4 "קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה ולבני ישראל חבריו ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף עץ אפרים
- 5 וכל בית ישראל חבריו וקרב אותם .. לעץ אחד והיו לאחדים בידך".
- 6 וממשיך בנבואה: "וכאשר יאמרו אליך בני עמך לאמר הלא תגיד לנו מה אלה לך", "דבר אליהם
- 7 כה אמר ה' אלקים הנה אני לוקח את עץ יוסף אשר ביד אפרים .. ונתתי אותם עליו את עץ יהודה
- 8 ועשיתם לעץ אחד .. ומלך אחד יהי' לכולם .. ולא יחצו עוד לשתי ממלכות".
- 9 וצריך להבין: למה שונה נבואה זו מכל שאר הנבואות, שבכל הנבואות נצטוו הנביא מיד לומר את
- 10 הנבואה לבנ"י, ואילו כאן נאמר לו רק ליקח העץ כו', ורק כאשר בנ"י ישאלו לפשר הדבר ("וכאשר
- 11 יאמרו אליך בני עמך לאמר הלא תגיד לנו מה אלה לך"), אזי יאמר להם את הנבואה?
- 12 ולהעיר:
- 13 הציווי "קח לך עץ וגו'" כשלעצמו — מצינו דוגמתו בכ"כ נבואות שהקב"ה צוה לנביא לעשות איזו
- 14 פעולה, כדי שתהי' אחיזה בגשמיות כו', וכידוע שהנבואה מצד עצמה יכולה להשאר ברוחניות בלבד,
- 15 מבלי שתומשך למטה בגשמיות, וזוהי התועלת שבעשיית פעולה גשמית בקשר לנבואה, שאז יש לנבואה
- 16 אחיזה בגשמיות, ועי"ז מביטחים שהנבואה תומשך למטה בגשמיות (כמבואר הענין בדברי הראשונים²).
- 17 וישנו גם האופן שמצינו בנוגע ליעקב, שאע"פ שהקב"ה הבטיחו "ושמרתוך בכל אשר תלך וגו"³,
- 18 מ"מ, התיירא יעקב "שמא יגרום החטא"⁴, ולא יתקיים הדבר בפועל. וגם כאן פירוש הדברים הוא —
- 19 שהבטחת הקב"ה אינה היפך האמת ח"ו [אמנם בגלל החטא, אבל בכל זאת אין זה אמת], אלא שענין
- 20 זה נשאר ברוחניות בלבד.
- 21 אמנם, מצד ענין זה נוגע שתהי' (מלבד הנבואה) גם הפעולה ד"קח לך עץ וגו'", כדי שתהי' אחיזה
- 22 בגשמיות כו', אבל עדיין אינו מוכן מדוע הי' הציווי על הפעולה ד"קח לך עץ וגו'" בלבד (ללא תוכן
- 23 הנבואה), ורק כאשר בנ"י ישאלו "מה אלה לך", אזי יאמר להם את תוכן הנבואה.
- 24 ב. ענין זה בולט יותר בנבואה נוספת של יחזקאל הקשורה עם עשרה בטבת (שחל בשבוע זה):
- 25 מסופר ביחזקאל⁵ שהקב"ה אמר לו "הנני לוקח ממך את מחמד עיניך .. ולא תספור ולא תבכה וגו'",
- 26 "ואעש .. כאשר צויתיי", "ויאמרו אלי העם הלא תגיד לנו מה אלה לנו כי אתה עושה", "ואמר אליהם
- 27 דבר ה' הי' אלי לאמר אמור לבית ישראל כה אמר ה' אלקים הנני מחלל את מקדשי .. מתמד עיניכם
- 28 .. ועשיתם כאשר עשיתי .. לא תספדו ולא תבכו וגו'".

(3) ויצא כח, טו.

(4) ברכות ד, סע"א. וראה פרש"י וישלח לב, יא.

(5) כד, טו ואילך.

(1) יחזקאל לו, טו ואילך.

(2) ראה דרשות הר"ן דרוש ב. רמב"ן לך לך יב, ו. לבוש על

הרקאנטי לך לך שם.

ובענין זה בולטת יותר שאלת בני"י "הלא תגיד לנו מה אלה לנו", כי:

הפעולה ד"קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה . . ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף עץ אפרים גו"י – אינה ענין פרטי שנוגע ליחזקאל עצמו, שהרי להיותו כהן, אינו לא משבט יהודה ולא משבט אפרים, ולאידך גיסא, היו כהנים הן בממלכת יהודה והן בממלכת אפרים. ועכצ"ל, שזהו ענין כללי שנוגע לכל בני"י, ולכן מובנת שאלת בני"י: "הלא תגיד לנו מה אלה לך" (מה הרמזים הללו עלינו⁶), כיון שהבינו שזהו ענין שנוגע אליהם;

משא"כ בנוגע למאורע שיחזקאל לא נהג אבילות – הרי זה ענין ששייך להנהגתו הפרטית של יחזקאל, ואעפ"כ, שואלים הם (לא על ההנהגה שלו, מדוע אינו נוהג דיני אבילות, כיון שישנו חיוב "הוכח תוכיח"⁷, אלא) "הלא תגיד לנו מה אלה לנו כי אתה עושה". ולכאורה: כיון שהם אומרים בעצמם שזהו ענין ש"אתה עושה", מהי שאלתם "מה אלה לנו" – מניין להם שצריך להיות בזה איזה רמז גם בנוגע אליהם?

זאת ועוד:

בנוגע ל"קח לך עץ גו"י", אמר הקב"ה ליחזקאל ש"יאמרו אליך בני עמך לאמר הלא תגיד לנו מה אלה לך",

– ואין זה בסתירה לענין הבחירה, כי הקב"ה לא אמר שכל בני"י ישאלו, אלא שיהיו כאלו שישאלו, כך, שאחד מבני"י עכ"פ יהי' מוכרח לשאול, אבל מי יהי' השואל, הרי זה תלוי בבחירתם של בני"י. וע"ד שמצינו בנוגע למ"ש בתורה "ועבדום וענו אותם"⁸, דלכאורה "הרי גזר על המצריים לעשות רע . . ולמה נפרע מהן", כי, "כל אחד ואחד מאותן המצריים והמרעיים לישראל, אילו לא רצה להרע להם, הרשות בידו, שלא גזר על איש ידוע כו"⁹ –

ואילו בנוגע לנבואה הקשורה עם עשרה בטבת, לא נאמר אפילו שבני"י ישאלו לפשר הדבר, אלא בני"י שאלו מעצמם, כך, שכולטת יותר השאלה של בני"י "הלא תגיד לנו מה אלה לנו", אף שלכאורה הרי זה ענין פרטי שלו, כנ"ל.

ג. אך ענין זה קשור עם מאמר הבעש"ט¹⁰ שכל דבר שיהודי רואה או שומע הרי זה הוראה בעבודת ה'.

ובהקדמה – שיש ענינים שלא נתגלו במשך אלפי שנים, עד שבא הבעש"ט והבאים אחריו וגילו זאת בתורת החסידות, ולאחרי שגילו זאת, אזי רואים שזהו הפירוש בפסוק מפורש, ועד לפירוש הפשוט.

ועד"ז בנדו"ד – שזהו הפירוש בפסוקים הנ"ל (ויש לומר, שענין זה הוא המקור לתורת הבעש"ט הנ"ל):

כאשר בני"י ראו שיחזקאל לוקח שני עצים וכו', הבינו, שיש בזה הוראה עבורם בעבודת ה', ולכן שאלו "הלא תגיד לנו מה אלה לך"; ועד"ז בנבואה הקשורה עם עשרה בטבת, שכאשר ראו את הנהגתו של יחזקאל, שאלו "הלא תגיד לנו מה אלה לנו", שכן, זהו טבעו של יהודי, שכאשר רואה דבר מסויים, יודע שזהו הוראה בעבודתו.

וכאן רואים איך שיכולים ללמוד מתורת הבעש"ט לא רק ענינים טפלים, אלא גם ענינים עיקריים.

ד. וענין זה נוגע גם להתועדות זו:

לכתחילה הודיעו שלא תתקיים התועדות ביום הש"ק זה, ומה גם שכבר דובר בהתועדות דיום הש"ק

(9) רמב"ם הל' תשובה ספ"ו.

(10) ראה כתר שם טוב בהוספות סרכ"ג ואילך. וש"נ (נעתק

ב"היום יום" ט אייר).

(6) פרש"י עה"פ.

(7) קדושים יט, יז.

(8) לך לך טו, יג.

- 1 שלפנ"ז¹¹ גם בענינים השייכים לה"פגישה" שנערכת ביום הש"ק זה, כך שהיו יכולים לנצלם כו'.
 2 ואעפ"כ, מצד דבר חדש שאירע בינתיים, נשתנה הדבר¹², ומתקיימת התוועדות זו.
 3 הדבר החדש בפשטות הוא – שכתבו מכתב וביקשו וכו'¹³;
- 4 אבל ישנו עוד מאורע חדש שאירע בשבוע זה, אירוע מפתיע ובלתי רגיל כלל – שהצליחו לטוס
 5 למרחק גדול ביותר ולהגיע עד קרוב ללבנה, והקיפו אותה הן מהצד האפל והן מהצד המואר, וצילמו
 6 תמונות, ואח"כ הצליחו לחזור לארץ, ולנחות בזמן ובמקום המדוייק כפי שתיכננו מראש.
- 7 מאורע זה אירע ביום ועש"ק, שבו ישנו החיוב לקרות הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום¹⁴, והרי
 8 הצורך בהוספת התרגום הוא בשביל ההבנה וההשגה (ולכן מצינו שה"חוזר ולומד כל הפרשה עם פירוש
 9 רש"י .. הרי זה מועיל יותר מהתרגום, שהוא מפרש יותר¹⁵); אך בגלל מאורע זה ישנם כאלו
 10 שנתבלבלו... ועד שזה הפריע להם לקרות הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום, ועם פירוש רש"י!...
- 11 וע"פ האמור לעיל שכל דבר שרואים או שומעים יש בו הוראה בעבודת ה', הרי מובן שכן הוא גם
 12 בנוגע למאורע הנ"ל – שלא זו בלבד שיסתכלו על זה בתור "נסיון", היינו, שזהו דבר שיכול להפריע
 13 ולבלבל מעבודתו, ואעפ"כ מתגבר על זה כו', אלא עוד זאת, שיכולים לנצל ענין זה גופא באופן שעל
 14 ידו יתוסף בעבודת ה'.
- 15 ה. ולכל לראש – יש להתייחס לאלו שמאורע זה גרם אצלם לבלבול ("טומל'ניש") כו'¹⁶:
- 16 יש מי שפנה אלי במכתב־שאלה, שמאורע זה הוא בסתירה לנוסח שאומרים בקידוש לבנה: "איני
 17 יכול לנגוע בך", שכן, אף שלעת־עתה עדיין לא נגעו בלבנה, אלא הגיעו רק בקירוב מקום, הרי במשך
 18 הזמן (מחר או מחרתיים או לאחרי י"ב חודש) יגיעו גם לזה, ובמילא, צריכים לשנות את הנוסח... ואם
 19 כבר צריכים לשנות, אזי מתעוררת שאלה על כל הענין...
- 20 ובכן: במחילת כבודו הרם, אינו יודע כלל פירוש הדברים: לא נאמר כאן שאין יכולת לאדם לנגוע
 21 בלבנה, אלא הפיסקא "איני יכול לנגוע בך" היא בהמשך ל"כשם שאני רוקד כנגדך ואיני יכול לנגוע
 22 בך", היינו, שבשעה שאני רוקד כנגדך איני יכול לנגוע בך ע"י רקידה זו!
- 23 וברור הדבר, שגם עתה (לאחרי שהגיעו בקירוב מקום ללבנה), כאשר יהודי זקן מדלג שלשה דילוגים
 24 בעת קידוש לבנה, אינו יכול לנגוע בה!
- 25 וא"כ, שאלה הנ"ל היא עם־הארצות, ולא עוד אלא שהיא גם היפך השכל; לא מצינו בשום מקום
 26 שאין ביכולת האדם להגיע ללבנה, או אפילו לכוכבים שמרוחקים יותר ממנה.
- 27 ו. אך עדיין יכולים להתייחס למאורע זה כמו "נסיון" שיכול לבלבל ולהפריע לעבודת ה', וצריך
 28 להתגבר עליו כו':
- 29 מאורע כזה שמראה גודל מעלת שכל האדם, שביכולתו להגיע לענין נעלה כזה – עלול לעורר ולהגביר
 30 את הרגש ש"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"¹⁷. וכמו"כ הרי זה יכול לבלבל לענין התפלה, שצ"ל
 31 בזה הכוונה הכללית ד"ע לפני מי אתה עומד"¹⁸, להתבונן בגדלות הא־ל ושפלות האדם¹⁹ – שהרי
 32 במאורע זה רואה מעלת וגדלות האדם כו'.

(15) שם ס"ב.
 (16) ראה גם מכתב א' סיון תשכ"ב (אג"ק מילואים). אג"ק
 חכ"ז ע' רכג ואילך.
 (17) עקב ח, יז.
 (18) ראה ברכות כח, ב.
 (19) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסצ"ח. וש"נ.

(11) שיחת ש"פ מקץ ס"י ואילך (תורת מנחם חנ"ה ע' 102 ואילך).
 (12) לשלימות הענין – ראה לקמן ס"ט.
 (13) ברשימה נוספת: כתבו מכתב עם טענות למה לא
 מתוועדים כו'. – כתב זאת אחד שבצעם אינו שייך לבוא בטענות
 כו', אבל פיתו אותו שצריך לכתוב ולטעון כו'.
 (14) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסרפ"ה. וש"נ.

1 ואעפ"כ, מתגבר על זה, ופועל על עצמו שמאורע זה לא יבלבל אותו מעבודתו, וממשיך לעסוק בכל
2 הענינים הנדרשים ממנו, כמו "שנים מקרא ואחד תרגום", וכן ענין התפלה וכו'.

3 ז. אבל באמת, לא די בכך שמתייחסים לזה בתור נסיון שצריך להתגבר עליו, אלא יכולים וצריכים
4 לנצל ענין זה גופא לעבודת ה':

5 לאחרי מאורע זה, יכולה להיות ההתבוננות ב"מה רבו מעשיך ה'"²⁰ ו"מה גדלו מעשיך ה'"²¹ נכולל
6 גם הענין דחידוש הבריאה והשגחה פרטית באופן תמידין באופן נעלה יותר, ובמילא נעשה עי"ז חיזוק
7 האמונה.

8 — לכאורה: איך שייך לומר ענין של חיזוק בנוגע לאמונה?! ובכן: ענין האמונה שישנו אצל כאו"א
9 מישראל יכול להיות לפעמים באופן של מקיף בלבד, ויש צורך לפעול שענין האמונה יומשך גם
10 בפנימיות²², ועד שיחדור בכל פרטי הענינים דמחשבה דיבור ומעשה. —

11 וכללות הענין בזה — שכלל שניתוסף ב"מה רבו מעשיך ה'" ו"מה גדלו מעשיך ה'", ניתוסף יותר
12 בהכרת גדולתו של הקב"ה, כי, כל מציאות הנברא ועניניו אינם אלא מהקב"ה, וא"כ, ככל שרואים יותר
13 את גדולתו של הנברא, ניתוסף עוד יותר בהכרת גדולתו של הקב"ה.

14 ובפרטיות יותר:

15 (א) בנוגע לשכל האדם:

16 עד עתה העריכו את שכל האדם במדה פחותה, שחשבו שאין ביכלתו להגיע למעמד ומצב כזה
17 (להתקרב אל הלבנה), ואדרבה: היו ראיות ע"פ שכל ומדע שזהו דבר בלתי אפשרי, שאי אפשר לנסוע
18 במהירות גדולה כ"כ, כיון שכלי-הטיס עלול להישבר או להישרף וכו'; ואילו עתה נוכחו לדעת גודל
19 מעלת שכל האדם, שביכלתו לפעול ענין כזה. וכיון שכן, הרי ניתוסף עוד יותר בגדולתו של הקב"ה,
20 שברא אדם בעל שכל גדול כ"כ!

21 [ונקודה נוספת בזה — לאידך גיסא — שמזה רואים עד כמה אי אפשר לסמוך על שכל האדם (היפך
22 הענין ד"כחי ועוצם ידי גו"), שהרי כשם שהתברר עתה שמה שחשבו לפנינו אינו נכון, הרי יתכן שבמשך
23 הזמן, ככל שהשכל הולך וגדל, יתברר שגם מה שחושבים עתה אינו נכון].

24 (ב) בנוגע לענין שבו מתבוננים כדי לראות גדולת ה':

25 כתיב "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה"²³, "כי אראה שמיך גו' ירח וכוכבים אשר כוננתה"²⁴.
26 וכיון שעתה נעשה הענין ד"שאו מרום עיניכם" באופן נעלה יותר, הרי גם הענין ד"ראו מי ברא אלה"
27 הוא באופן נעלה יותר.

28 וכמ"ש הרמב"ם²⁵: "היאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו
29 הנפלאים והגדולים ויראה מהם חכמתו שאין לה ערך ולא קץ וכו'". וכמבואר בדרושי חסידות (ובפרט
30 בספר החקירה להצ"צ), שכלל שמבינים יותר בגודל מעלת הבריאה, כמודגש גם בהריבוי עד לאלפי
31 אלפים וריבוא רבבין וכו', אזי רואים יותר את האיין-ערוך והבלי גבול של הקב"ה, שאפשר להשיג זאת
32 רק באופן של ידיעת השלילה כו'.

33 ואע"פ שמצד שכל עיוני אין חילוק בענין הבלי גבול של הקב"ה בין מספר אחד לאלף אלפים כו'²⁶
34 — הרי בהרגש האדם יש חילוק, שמעלת הבל"ג לגבי אלף אלפים פועלת בו התפעלות גדולה וחודרת
35 בו הרבה יותר.

(20) תהלים קד, כד.

(21) שם צב, ו.

(22) ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 16. תורת מנחם סה"מ אדר ע'

לה. וש"נ.

(23) ישעי' מ, כו.

(24) תהלים ח, ד.

(25) הל' יסוה"ת פ"ב ה"ב.

(26) ראה תניא פמ"ח (סז, ב).

1 וכפי שרואים במוחש, שאינו דומה מלך על מדינה קטנה למלך על מדינה גדולה, שמעלתו גדולה
2 הרבה יותר, ועאכו"כ בנוגע למלך מלכי המלכים, שהוא מלך על מלכים כו', הרי זה בודאי באופן אחר
3 לגמרי.

4 ת. המורם מכל האמור לעיל:

5 מאורע הנ"ל אין בו שום סתירה שיכולה לערער את כל הבנין. ואדרבה: עי"ז באים להכרה גדולה
6 יותר בגדלותו של הקב"ה, שפועלת חיזוק באמונה כו'.

7 ויש להוסיף בנוגע להאמור לעיל שיש ללמוד בעבודת ה' מכל ענין שרואים או שומעים – שהלימוד
8 הוא לא רק מכללות הענין, אלא גם מפרטי הדברים, ועד"ז בנוגע למאורע הנ"ל, וכפי שיתבאר לקמן.

9 * * *

10 ט. בנוגע להאמור לעיל שתחילה הודיעו שלא תתקיים התוועדות ביום הש"ק זה, ואח"כ נשתנה
11 הדבר – אין זה ענין של היפך האמת.

12 ובהקדמה – שמצינו עד"ז בפרשיות של שבועות אלו (וכידוע תורת רבינו הזקן²⁷ שצריכים לחיות
13 עם הזמן, היינו, ללמוד הוראות מעניני התורה השייכים לאותו זמן ולחיות עמהן):

14 מצינו בפרשה הקודמת, שבתחילה אמר יוסף לאחיו "שלחו מכם אחד ויקח את אחיכם ואתם האסרו
15 גו"²⁸, וכן עשה, "ויאסוף אותם אל משמר שלשת ימים"²⁹; ולאחרי כן אמר "אחיכם אחד יאסר בבית
16 משמרכם ואתם לכו גו"³⁰ – ששחרר את כולם, חוץ משמעון.

17 ובכן: שינוי זה אינו נחשב להיפך האמת, להיותו שינוי לטובה, וכפי שהקדים יוסף בדבריו: "את
18 האלקים אני ירא"³¹, ולכן החליט לשחרר אותם.

19 ועד"ז בנוגע לבנימין, שבתחילה אמר יוסף "האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהי' לי עבד"³²;
20 ולאחרי כן, כאשר "ויגש אליו יהודה וגו"³³, נשתנה הדבר, ומובן, ששינוי זה אינו פועל שום חלישות
21 בקיום דבריו, ובפרט בנוגע למלך ש"אמר מלכא עקר טורא"³⁴, כיון שזהו שינוי לטובה.

22 ועד"ז מצינו בנוגע לנביא – כמ"ש הרמב"ם³⁵ "דברי הפורענות שהנביא אומר . . אם לא עמדו דבריו,
23 אין בזה הכחשה לנבואתו, ואין אומרים הנה דבר ולא בא, שהקב"ה ארך אפים ורב חסד ונחם על הרעה
24 כו'", והיינו, ששינוי לטובה אינו בסתירה לנבואת אמת שבאה מלמעלה, וגם לאחרי השינוי ה"ה נביא
25 אמת.

26 *

27 י. המדובר לעיל אודות המאורע החדש של ההתקרבות אל הלבנה, קשור עם ענין נוסף שאירע משך
28 זמן לפנ"ז:

29 יש מי ששאל שאלה: איך יתכן שכאשר אדם אוכל כזית ממאכל בלתי כשר, יענישוהו בגלל זה
30 בשלושים ושמונה מלקות; היתכן להתערב בחייו הפרטיים?! – ומי שהי' צריך להשיב על השאלה,
31 התבלבל, וניסה להתחמק וכו'.

(27) סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשון).
(28) מקץ מב, טז.
(29) שם, יז.
(30) שם, יט.
(31) שם, יח.
(32) ס"פ מקץ.
(33) ריש פרשתנו.
(34) ראה ב"ב ג, ב.
(35) הל' יסוה"ת פ"י ה"ד.

ובהקדמה – שכאן רואים מיד את רמת החינוך: השואל הנ"ל קיבל את הידע שלו מראי רפורמי,¹
 ולכן דיבר על שלושים ושמונה מלקות!... – לא היתה כאן פליטת־פה, כי הוא חזר על דבריו והדגיש²
 את המספר שלושים ושמונה מלקות (לא שלושים ושבע ולא שלושים ותשע)! – בתשוב"כ נאמר³
 "ארבעים יכנו"³⁶, ובגמרא³⁷ יש מחלוקת אם מלקים ארבעים מלקות או שלושים ותשע; אבל מספר⁴
 שלושים ושמונה מלקות – לא נשמע מעולם!⁵

ובכל אופן, הטענה היא: היתכן להתערב בחייו הפרטיים של אדם – שכאשר אוכל מאכל שאינו כשר,⁶
 מלקים אותו?!...⁷

אילו הי' מדובר אודות ענין כללי – אזי הי' מוכן לשמוע דעות, או אם הי' מדובר אודות ענין שפוגע⁸
 בהזולת – הי' ניתן להבין את ההתערבות; אבל כשמדובר אודות ענין של אכילה, שרוצה לאכול דבר⁹
 בלתי כשר – הרי זה ענין שנוגע אך ורק לחייו הפרטיים, ואעפ"כ, לוקחים אותו, בהיותו אדם בוגר,¹⁰
 ומלקים אותו ("מ'צימבלט אים אריין"...). ל"ט מלקות! – היתכן?!... הרי זה היפך החירות והיפך¹¹
 הדמוקרטיא!¹²

יא. ועל זה השיבו לו – שכל המציאות של עונש המלקות היא דבר נדיר.¹³
 ואכן יש בזה קורטוב של אמת, כי:¹⁴

עונש מלקות – שייך רק אם היתה התראה לפני"³⁸, והיינו, שמתרים ומזהירים אותו שאם יעבור¹⁵
 העבירה, ילקו אותו ל"ט מלקות, ואעפ"כ לא הועילה ההתראה, ועבר את העבירה.¹⁶

ונוסף לזה, לא די בכך שמתרים בו בהיותו לברו, אלא ההתראה צריכה להיות בפני עדים דוקא³⁸,¹⁷
 וכפי שיודע גם בן חמש למקרא – כמ"ש בפרשה הקודמת³⁹ "העד העיד", ופירש רש"י: "לשון התראה,¹⁸
 שסתם התראה מתרה בו בפני עדים"; ולמרות שהתרו בו בפני עדים ואמרו לו שאם יעבור העבירה¹⁹
 ילקוהו ב"ד, והוא יודע שיש בכח הב"ד לקיים זאת – אינו מתפעל ועובר את העבירה!²⁰

זאת ועוד: תועלת ההתראה היא רק אם העבירה נעשית תוך כדי דיבור מההתראה⁴⁰, והרי השיעור²¹
 של "תוך כדי דיבור" הוא שיעור מצומצם ביותר (כמו "רגע כמימרי"⁴¹) – משך זמן אמירת ג' (או ד')²²
 תיבות: "שלוש עליך רבי (ומורי)"⁴², ולאחרי משך זמן זה, אין עונש מלקות, כיון שיכול להיות ששכח²³
 את ההתראה. ואעפ"כ, אינו ממתין אפילו משך הזמן דתוך כדי דיבור – גם אם הוא "למדן", ויודע²⁴
 שלאחר כדי דיבור לא יקבל עונש מלקות – כיון שגדלה אצלו תאוות האכילה (להיות "זולל וסובא")²⁵
 עד כדי כך שאינו יכול להתאפק אפילו רגע כמימרא!²⁶

ומזה מובן, שעונש מלקות אינו דבר שמתרחש לעתים קרובות, כי אם פעם בכמה עשרות שנים!²⁷

אבל, ביאור זה אינו מספיק, כי גם אם אין זה דבר הרגיל כו', הרי כאשר קורה הדבר, נשאלת²⁸
 השאלה: היתכן להלקות אדם בגלל אכילת כזית ממאכל בלתי כשר – זוהי התערבות בחייו הפרטיים?!²⁹

יב. והביאור בזה – ע"פ המבואר בחסידות בארוכה, על יסוד מאמר המשנה⁴³ (בקיצור) "לפיכך נברא³⁰
 אדם יחידי וכו'", "לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם":³¹

כאשר אדם עושה פעולה מסוימת, אין לו לחשוב שזהו ענין פרטי שנוגע רק אליו; עליו לדעת שכל³²
 העולם – עולם הזה וכל העולמות עליונים ותחתונים – נברא בשבילו, וכיון שכן, הרי הפעולה שלו³³
 נוגעת לכל העולם, כך, שאם זו עבירה ח"ו, הרי הוא פועל (אם לא איבוד – עכ"פ) היזק בכל העולם,³⁴
 לא רק בעוה"ז, אלא גם בכל העולמות הרוחניים, ואם זו מצוה, הרי הוא פועל טובה לכל העולם.³⁵

(40) רמב"ם שם פי"ב ה"ב.

(41) ברכות ז, א.

(42) ב"ק עג, ב. רמב"ם הל' שבועות פ"ב הי"ז.

(43) סנהדרין לז, סע"א.

(36) תצא כה, ג.

(37) מכות כב, סע"א (במשנה).

(38) רמב"ם הל' סנהדרין פט"ז ה"ד.

(39) מקץ מג, ג.

- 1 וכפס"ד הרמב"ם⁴⁴: "צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי וחציו חייב וכן
2 כל העולם חציו זכאי וחציו חייב וכו'", כך, שפעולה אחת שלו נוגעת לכל העולם – שמכריעה את כל
3 העולם כולו!
- 4 וכמבואר בענין דוד זמירות קרית להו⁴⁵, שההתבוננות שלו היתה בזה ש"ריבוי העולמות וכל צבאם
5 .. כולם בטלים במציאות לגבי דקדוק א' מדקדוקי תורה .. אשר בדקדוק קל עולים כל העולמות
6 ומקבלים חיותם ושפעם, או להיפך ח"ו".
- 7 וכאשר יודעים זאת, אזי הגישה היא אחרת לגמרי:
- 8 בידעו שכאשר עובר עבירה ח"ו, הנה לא זו בלבד שמעמיד בסכנה את חייו הפרטיים, אלא גם את
9 משפחתו, כל העיר, כל המדינה וכל העולם, ואעפ"כ, גם לאחרי ההתראה בפני עדים, אינו יכול להתאפק
10 אפילו רגע כמימרא, ותוך כדי דיבור עובר את העבירה וגורם היזק לו ולבני ביתו, לכל העיר והמדינה
11 והעולם כולו – הרי אין זה דבר של מה בכך ("א קלייניקיט"), אלא הוא הפושע הכי גדול שעובר על
12 עון ופשע הכי חמור!
- 13 והגע עצמך: לא תובעים ממנו ענין של מסירת־נפש – שהרי ניתנת לו אפשרות לאכול "סטייק" כשר
14 לארוחת הצהריים, אלא שהוא מתעקש ורוצה לאכול דוקא מאכל בלתי כשר, כך, שזהו (לא רק היפך
15 הדין, אלא גם) היפך האנושיות, שבשביל התאוה שלו יזיק לכל העולם!
- 16 וכיון שכן, הרי לא זו בלבד שאין מקום להקשות מדוע מגיע לו מלקות, אלא אדרבה: הקושיא היא
17 – מדוע נותנים לו ל"ט מלקות בלבד, בה בשעה שהעבירה שלו היא פשע הכי גדול!
- 18 יג. אמנם, כל האמור לעיל הוא ע"פ המבואר בספרים, ומובן שאין זה דומה לראיית דוגמא בפועל,
19 שאז מתקבל הענין באופן אחר לגמרי. ובכן, עזר הקב"ה ויכולים לראות זאת במאורע הנ"ל:
- 20 לקחו שלשה אנשים, ואמרו להם מראש, שיצטרכו לבטל לגמרי את הרצונות שלהם, ולעשות כל דבר
21 כפי שיצוו עליהם – לאכול בזמן שיצוו עליהם, ומה שיצוו עליהם, וכן בנוגע לזמני השינה וכו', ואפילו
22 איזה סוג נעליים לנעול.
- 23 והסבירו להם, שבכל מעשה ופעולה שלהם – אם לא יעשו כפי שנצטוו – מעמידים בסכנה סכום
24 של בליון דולר! ...!
- 25 – כאשר שומעים שמדובר אודות בליון דולר, אזי מתעוררת מיד יראת הכבוד! ... אמנם אין זה שלו,
26 ואין לו מזה מאומה, כיון שזה שייך ל"אֶנְקֶל סַעַם"⁴⁶, אבל אעפ"כ, בשמעו שמדובר אודות בליון דולר,
27 אזי מתבטל ממציאיותו לגמרי, בגלל שמרגיש יראת הכבוד ביותר! –
- 28 ומעמיד בסכנה גם את עצמו, ואת אלו שנמצאים יחד עמו וכל הבאים אחריהם, ומעמיד בסכנה את
29 כל התועלת והתכלית שבשבילה שלחו אותם – שהכוונה בזה היתה לצורך עריכת חקירה ודרישה, ואם
30 לא יצליחו בכך, תחסר כמות מסויימת של מידע חשוב כו'.
- 31 ואע"פ שהוא לא מבין מדוע אוסרים עליו לעשות פעולה מסויימת, וכיצד יזיק הדבר וכו' – הרי כיון
32 ששמע זאת מאדם מבוגר, בן ששים שנה, שלומד ועוסק בזה משך זמן, הרי הוא מקבל את דבריו, ויודע
33 שפעולה אחת שלו יכולה להעמיד בסכנה וכו'.
- 34 וכמו"כ לא יעלה על דעתו לטעון שהוא רק מיעוט, שהרי מלבדו ישנם עוד שני אנשים, שיתנהגו
35 כמו "צדיקים", ורק הוא יתנהג שלא לפי ההוראות – בידעו שהפעולה שלו נוגעת לא רק לעצמו, אלא
36 גם לאלו שנמצאים יחד עמו.

(46) "הרוד סעם" – כינוי לממשלת ארה"ב (המו"ז 2).

(44) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(45) תניא קו"א קס, ב.

ומזה יכולים ללמוד שכן הוא גם בנוגע לתומ"צ – שכל פעולה של יהודי נוגעת לא רק לו ולמשפחתו,¹
אלא גם לכל העיר והמדינה וכל העולם כולו.²
ונוסף לזה, ישנם עוד פרטים במאורע הנ"ל שגם מהם יכולים ללמוד הוראות ודרכים בעבודת ה',³
וכפי שיתבאר לקמן.⁴

* * *

יד. במצוות יש כמה סוגים: יש מצוות פרטיות, כמו מצוות ציצית שזהו ציווי פרטי, ויש מצוות
כלליות, ציוויים שנוגעים לכל הענינים, וא' מהם הוא הציווי "ילכו מחיל אל חיל"⁴⁷, שזהו ציווי שנעשה
כלל בכל המצוות כולם, שתמיד צ"ל עלי' – "מעלין בקודש"⁴⁸.

וכמודגש גם בנרות חנוכה דמיני' אזלינן:

"המהדרין מן המהדרין . . יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך"⁴⁹. וכאשר בימים
שלאח"ז אינו מוסיף, אלא מדליק כמו ביום הקודם, כמו ביום ראשון – הרי לא זו בלבד שאין אצלו
ענין של עלי', אלא אדרבה: הוא במצב של ירידה⁵⁰.

ולכאורה יכול לטעון: אתמול הי' במעמד ומצב של "מהדר מן המהדרין" עי"ז שהדליק ב' נרות,
ולמה כאשר יתנהג כן גם היום, לא יחשב "מהדר מן המהדרין"? – והמענה לזה, שזהו לפי שיהודי
צריך תמיד להתעלות בעבודתו הרוחנית.

[וזהו א' הרמזים שיכולים ללמוד מנרות חנוכה, נוסף על שאר הענינים. וכן הוא בכל מצוה, שיש
בה כמה רמזים שיכולים ללמוד מהם ענינים שונים בעבודה בפועל].

טו. אמנם, הא גופא אינו מובן: מהו ההכרח שבכל יום יתוסף בענין הרוחניות?

והביאור בזה – שכיון שבענין הגשמיות והחומריות יש שינוי של צמיחה וגידול בכל יום ויום, הן
בנוגע לגוף והן בנוגע לכללות העולם, לכן צריך להיות ענין הצמיחה והגידול גם ברוחניות, כדי להתגבר
על הצמיחה והגידול בענין הגשמיות והחומריות.

וזהו גם הביאור בדברי הגמרא⁵¹ בנוגע להיפך הברכה בסוף הגלות, ש"בכל יום ויום מרובה כו' משל
חבירו" – דלכאורה אינו מובן: מדוע נאמר ענין זה בתורה (ועד שנעשה חלק מתושבע"פ) – הרי התורה
ענינה הוראה⁵², ואילו ענין זה אין בו הוראה, כי אם בשורה לא טובה לבנ"י, שידעו שביום שני יהי'
המצב גרוע יותר מביום ראשון?! אך הענין הוא – שכונת התורה שידעו שהולך וניתוסף בצד ההיפך,
כדי שיוסיפו גם בצד הקדושה.

ומזה מובן, שכאשר אין הוספה, הנה לא זו בלבד שאין זו עלי', אלא אדרבה, זוהי ירידה, כיון שאי
אפשר להישאר באותו מקום, שהרי ניתוסף בצד ההפכי.

טז. והוראה זו יכולים ללמוד גם מפרטי המאורע הנ"ל⁵³:

אחד הקשיים בכיצוע מאורע הנ"ל הי' הצורך להבטיח שספינת החלל וכל מה שבתוכה יהיו נקיים
מהחידקים הבלתי-רצויים הנמצאים בכדור הארץ, שכן, אף שעד עתה לא גרמו נזק לבריאות האנשים
(שהרי אילו לא היו בריאים, לא היו שולחים אותם), מ"מ, אי אפשר לדעת מה יהי' המצב כשיבואו
למקום חדש, שהרי התנאים שבחלל (כולל התנאים בתוך ספינת החלל בעת המעוף) שונים בתכלית

(47) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסקנ"ה. וש"נ.

(48) ברכות כח, א. וש"נ.

(49) שבת כא, ב.

(50) ראה גם תורת מנחם חמ"ח ריש ע' 404. וש"נ.

(51) סוטה מט, א. וראה גם תורת מנחם חל"ט ע' 422. וש"נ.

(52) ראה רד"ק לתהלים יט, ת. גו"א ר"פ בראשית (בשם

הרד"ק). זח"ג נג, ב.

(53) ראה גם מכתב ה' טבת שנה זו (אג"ק חכ"ו ע' סב).

1 מאשר על גבי האדמה, ורק קצתם ידועים ולא כולם וכו' וכו'. וא"כ, יתכן שהמקום החדש אינו מוכן
2 לאותם חיידקים, שיגרמו היזק להמקום, ובמילא יגרם היזק גם לאנשים שיבואו לשם, כי, הסיבה לכך
3 שכאן לא נגרם היזק, היא, בגלל התגברות הצד הטוב, אבל מצד שינוי המצב במקום החדש, יתכן שלא
4 די בכחות של צד הטוב שישנם עד עתה להתגבר גם על המעמד ומצב השונה. ולכן צריכה להיות זהירות
5 יתירה ובתכלית האפשרי, ואין להתחשב שתעלה בטירחא, עבודה והוצאות גדולות וכו' וכו'.

6 ומכאן רואים, שכאשר משתנה המצב כו', יש צורך שתהי' עלי' בצד הטוב, ואין להסתפק במדת הטוב
7 שהיתה אצלו עד עתה, כיון שלא די בכך ביחס למצב החדש.

8 ומזה מובן בנוגע לכללות הענין ד"ילכו מחיל אל חיל": כיון שישנם תמיד שינויים – הוא בעצמו
9 משתנה, משפחתו משתנית, וכל העולם משתנה – הרי יתכן שדרגת הקדושה שעמד בה עד עתה לא
10 מספיקה בשביל שיוכל גם עתה להתגבר על צד ההיפך, ולכן צריך תמיד להמשיך ולהתעלות, כדי שתהי'
11 לו תוספת כח כו'.

12 יז. ישנו פרט נוסף במאורע הנ"ל שגם ממנו יש ללמוד הוראה בעבודת ה':

13 כאשר התחילו לחשוב ע"ד ביצוע מאורע הנ"ל, היתה בעי' שהיו צריכים להתמודד עמה: כדי להטיס
14 כלי גדול וכבד, יש צורך בריבוי כמות של חומר דלק שתיצור כח אנרגי עבור הטיסה. אמנם, בשביל
15 ריבוי כמות של חומר דלק יש צורך במיכל גדול יותר וכו'. אבל, ככל שתגדל כמות כלי הטיס, צריך
16 יותר אנרגי' להגבי' וכו', וחוזר חלילה. וא"כ, איך יוכל א' מהם להשיג את חבירו? – והפתרון שמצאו
17 לזה הוא: לאחר סיום פעולתה של כמות מסויימת, שאז אין בה צורך, הרי היא מתנתקת מכלי-הטיס
18 ונופלת, כך, שכלי הטיס נעשה קל יותר, ושוב אינו צריך כח גדול כ"כ כדי להטיסו, ובמילא אין צורך
19 בכמות גדולה כ"כ וכו'.

20 וההוראה מזה:

21 ובהקדים – שלכאורה אינו מובן: כיון שרצונו של הקב"ה שתהי' אצל יהודי הגברת הצורה על
22 החומר, למה נתן בו יצה"ר; ללא יצה"ר הי' יותר קל?! – והביאור בזה, שהצורך ביצה"ר הוא כדי שלא
23 יהי' אצל יהודי "נהמא דכיסופא"⁵⁴, אלא ע"י עבודה דוקא.

24 אך עדיין אינו מובן: אי משום הא, מהו הצורך ביצה"ר גדול וחזק כ"כ, ועד ש"כל הגדול מחבירו
25 יצרו גדול הימנו"⁵⁵ – הקב"ה הי' יכול לברוא יצה"ר קטן, וגם על ידו הי' נשלל הענין ד"נהמא
26 דכיסופא"? ! והתירוץ לזה – שכדי שהיצ"ט יוכל לעוף למעלה ביותר, יש צורך בריבוי כמות, שזהו
27 היצה"ר המנגד, וככל שתגדל הכמות, היינו, ככל שהיצה"ר (שמבטלים אותו) הוא גדול יותר, כך תהי'
28 העלי' למעלה יותר.

29 ועדיין נשאלת השאלה: כיצד מתמודדים עם היצה"ר למרות הקושי שבדבר?! – והעצה לזה, שלאחרי
30 שמסיימים חלק מסויים בעבודה עם היצה"ר, אזי משליכים חלק זה.

31 ובהקדים – שבכללות יש ג' אופנים בעבודה: (א) אתכפיא, (ב) אתהפכא, (ג) הממוצע ביניהם –
32 "הרגו בתענית"⁵⁶.

33 ובכן: כאשר העבודה היא באופן של אתכפיא – צריך להתעסק תמיד עם היצה"ר, כי, הכפי' היא רק
34 לפי שעה, והיינו, שבשעה זו מתאפק ואינו מוותר ליצה"ר, אבל חושב לעצמו שברגע שהקב"ה יהי'
35 עסוק ברקיע השביעי... אזי "יחטוף" ויוותר ליצה"ר; משא"כ כאשר מגיע לדרגא שבענין מסויים אין לו
36 יצה"ר כי הרגו בתענית, אזי משליך חלק מהיצה"ר, ובמילא נעשה קל יותר לילך ולהמשיך בעבודתו.

(55) סוכה נב, סע"א.
(56) תניא פ"א.

(54) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, רע"ד.
ובכ"מ.

1 זוהי ההוראה – שאע"פ שיש צורך ביצה"ר בכדי לעוף ולהתעלות למעלה ביותר, הרי זה צריך להיות
2 באופן שלאחרי שעובד ומתעסק עם היצה"ר במקצת, עליו להשליך את הענין שבו עבד עבודתו, ולהתחיל
3 להתעסק עם חלק אחר של היצה"ר, בענין אחר כו', ואז תהי' העלי' בקלות יותר.

4 ולדוגמא: סדר החינוך מלמטה למעלה – שמבטיחים לקטן (בשנים או בהבנה וידיעה) שאם יתמיד
5 בלימוד חכמה וכו' יתנו לו שכר, צעצועים וכיו"ב, ומפחידים אותו בעונש כו', וכל זה – בדברים שבערך
6 הבנתו והנאתו אז, כי, ערך החכמה מצד עצמה – אינו שייך לזה כלל. ומזמן לזמן מתעלה בזה וכו'
7 וכו', והנאתו מתעלית לדברים רוחניים יותר, עד שבא לתכלית ד"לשמה". ומובן, שלאחרי שמתעלה
8 לדרגא נעלית יותר, יש לו להשליך את ההנאה החומרית הקודמת שהשתמש בה לצורך העבודה.

9 – ידועה אמנם תורת הבעש"ט⁵⁷ על הפסוק⁵⁸ "כי תראה חמור שונאך וגו'", שהעבודה עם ה"חומר"
10 שהוא "שונאך" צריכה להיות באופן ד"עזוב תעזוב עמו"⁵⁸; אבל, ענין זה הוא רק בנוגע לחומר הגוף,
11 ואילו בנוגע ליצה"ר – צריך להשליכו כו'⁵⁹.

12 ועד שמגיעים למעמד ומצב שאלקות נעשה אצלו בגלוי, באופן שישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד⁶⁰,
13 כפי שיהי' בביאת משיח צדקנו, שאז יקויים היעוד⁶¹ "ודוד עבדי נשיא להם לעולם".

14 * * *

15 יח. בהמשך לכל האמור לעיל, יש צורך להבהיר גם לאידך גיסא – שלא לחשוב שכיון שמכל דבר
16 צריכים ללמוד הוראה בעבודת ה', יש צורך לידע את כל הענינים הנ"ל ע"י הקריאה בעיתונים... בכדי
17 להפיץ הוראה בעבודה!...

18 במאמר הבעש"ט¹⁰ שמכל דבר בעולם צריך ללמוד הוראה בעבודה, ברור הדבר שאין הכוונה שהאדם
19 צריך להתרוצץ בכל מקום ומקום בעולם, כדי ללמוד הוראות בעבודת ה' – שהרי כל רגע פנוי צריך
20 יהודי לנצל ללימוד התורה; הכוונה אינה אלא שאם הוא כבר ראה או שמע דבר-מה, אזי צריך ללמוד
21 מזה הוראה בעבודתו, אבל לא שבגלל זה יקרא עיתונים וכו'.

22 ולא כמו אלו שלהוטים לידע כל פרטי הדברים מקריאת עיתונים, מבלי להחסיר "ח"ו" אפילו יום
23 אחד, והיינו, שגם לאחרי שכבר שמעו בכוקר ברדיו אודות כללות הענין, רצים מיד לקנות את העיתון,
24 אולי יש שם עוד פרטים שלא שמעו עדיין; מה שמותייהם של האנשים, שמות נשותיהם, וכמה ילדים
25 יש להם וכו', ולכן משתדלים לשמוע עוה"פ את הרדיו, אולי יתוספו עוד פרטים... ולאחרי כן, בבואו
26 לבית-הכנסת ביום הש"ק, עליו להראות לכולם שהוא בקי בכל פרט ופרט, שהרי אינו "מפגר" או
27 "בטלן", אלא הוא אדם מודרני, ולכן מדבר על ענין זה בבית-הכנסת, ביום הש"ק, שכל רגע הוא קודש
28 כו', ומבלבל (לא רק את עצמו אלא) גם אחרים וכו'.

29 ובכן: כל האמור לעיל אין בו משום אישור לאלו שיודעים כל פרטי הענינים מהקריאה בעיתונים כו'
30 (ואדרבה: רחמנות גדולה עליהם כו'), שכן, ענינים כמו עיתונים וכיו"ב, טוב להם שלא נבראו...

31 ואילו הדיבור בכל הנ"ל אינו אלא לאחרי שיודעים אודות מאורע זה, שאז צריכים ללמוד ממנו הוראה
32 בעבודה ה'. וע"ד מ"ש⁶² "חנוך לנער על פי דרכו", שגם מ"דרכו" צריך למצוא ענינים בעבודת ה'.

33 יט. (כ"ק אדמו"ר שליט"א סיים בבת-שחוק):

34 מספרים על יהודי זקן מחסידי ליובאוויטש שהי' יושב ולומד בבית-הכנסת או בביתו, מבלי להתעניין

(57) ראה חת"ש טוב בהוספות ס"א. וש"נ (נעתק ב"היום יום" כח שבט).
(60) ראה זח"ג עג, א.
(61) יחזקאל לז, כה (הפסרת יום הש"ק זה).
(58) משפטים כג, ה.
(59) חסר קצת (המור"2).
(62) משלי כב, ו.

1 מה קורה בעולם, שכאשר סיפרו לו שהכתירו את ניקאָלאַי לקיסר, שאל: הרי כבר הכתירו אותו פעם
2 אחת, ולמה הוצרכו להכתירו עוד הפעם! ...

3 כוונתו היתה להכתרת ניקאָלאַי הראשון, בזמן הצ"צ, שאז הי' יהודי הנ"ל ילד קטן, וכיון שאז הי'
4 נהוג להדליק נרות לכבוד הכתרת המלך, זכר שכבר הכתירו אותו, ולכן שאל למה צריכים להכתירו עוד
5 הפעם – כיון שלא ידע שמדובר עתה אודות ניקאָלאַי השני, לפי שבינתיים מת ניקאָלאַי הראשון, ולאחריו
6 היו עוד כמה מלכים...

7 ומכאן רואים גם כיצד היתה דרך החיים בעבר⁶³ – שניצלו כל רגע פנוי ללימוד התורה, ועי"ז זכו
8 לאריכות ימים ושנים טובות מתוך מנוחה וכו', ללא כל הענינים הנדרשים בימינו, כמו פסיכיאטרים
9 ופסיכולוגים, סמי מרפא להרגעת העצבים ("טרענקולייזער'ס"), ואפילו ללא אנטי-ביוטיקה! ...

10 *

11 כ. יש עוד הוראה שניתן ללמוד מפרט נוסף במאורע הנ"ל:

12 כאשר התחילו לחשוב אודות טיסה באויר – היו שתי אפשרויות: (א) ע"י דבר שהוא קל יותר מן
13 האויר, שיוכל לרחף על האויר (וע"ד מ"ש הרמב"ם⁶⁴ ש"הרוח קל מן המים לפיכך הוא מרחף על פני
14 המים וכו'). (ב) בדוגמת העוף שפורח באויר ע"י שהוא מנדנד בכנפיו אנה ואנה, בא' יגבי' לעלות,
15 ובב' ירד למטה לדחות האויר למטה, ובנדנד זה יעלה כו'⁶⁵. וכידוע פרטי הדברים בזה בנוגע לאוירונים
16 הראשונים.

17 אמנם, כל זה שייך רק במקום שיש בו אויר, משא"כ במקום שאין בו אויר, או שיש בו רק מקצת
18 אויר, אי אפשר לטוס באופן הנ"ל.

19 ועל זה מצאו עצה – שיהי' הדבר מיני' ובי', היינו, שכלי-הטיס ידחוף מעצמו כח מלמטה, ועי"ז
20 יתרומם למעלה.

21 וההוראה מזה:

22 נתבאר לעיל (סי"ז) שהעלי' של היצ"ט היא ע"י היצה"ר, היינו, ע"י דבר המנגד, שדוחף אותו מלמטה
23 – בדוגמת העלי' שנעשית ע"י דחיפת האויר. וכידוע במעלת אור חוזר שיש בו כח יותר מאשר אור ישר
24 [כהמשל המובא בדרושי חסידות, שחמימות השמש באויר התחתון גדולה יותר מאשר באויר העליון,
25 כיון שיש בה המעלה דאור חוזר]⁶⁶, דכיון שישנו מנגד שצריך לבטלו, אזי נעשה בו תוקף יותר.

26 אך עדיין נשאלת השאלה: כיצד נעשית העלי' כאשר אין מנגד, כמו לעתיד לבוא, ש"את רוח הטומאה
27 אעביר מן הארץ"⁶⁷, ומבואר בחסידות⁶⁸ שאז יהיו העליות ("ילכו מחיל אל חיל") בקדושה גופא (ועד"ז
28 בזמן הזה יש לפעמים עליות בקדושה גופא), ולכאורה, איך נעשה ענין העלי', ללא מנגד?

29 אך הענין הוא – כפי שרואים מענין הנ"ל – שענין העלי' יכול להיות גם מיני' ובי' (כידוע בענין
30 זווג מ"ד ומ"ן שבעתיק שהוא מיני' ובי'⁶⁹). וענינו בעבודה – שבקדושה גופא ישנם ב' כחות הפכיים,
31 כמו חסד וגבורה, וע"י העבודה בב' קוים אלו, שזוה"ע התפארת, נעשית העלי' בקדושה גופא.

32 ועד שבאים לתכלית העלי' בקדושה שתהי' לעתיד לבוא⁵⁹, בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

33 * * *

63 ראה גם תורת מנחם חל"ו ס"ע 227 ואילך.

64 הל' יסוה"ת פ"ד ה"ב.

65 תו"ח תולדות יה [קנט], ג.

66 ראה תורת מנחם ח"ט ע' 285. וש"נ.

67 זכרי' יג, ב.

68 ראה תניא אגה"ק סוסכ"ו. קו"א קס, א. ובכ"מ.

69 ראה ע"ח – הובאו בתורת מנחם סה"מ תשרי ע' ז הערה

54; אב ע' קסג הערה 44.

1 כא. מאמר (כעין שיחה) ד"ה ויגש אליו יהודה.

2 * * *

3 כב. הביאור בפירושו רש"י על הפסוק⁷⁰ "ועזב את אביו ומת", "אם יעזוב את אביו דואגים אנו שמא
4 ימות בדרך, שהרי אמו בדרך מתה" – "דואגים אנו שמא כו'", ולא כפי שאמר יעקב בוודאות "וקרהו
5 אסון"⁷¹, כי, יראת יעקב מפני ה"חזקה" שכבר אירע אסון בדרך אצל יוסף ואצל רחל⁷², לא היתה שייכת
6 אצל בני יעקב, שהרי ידעו שאצל יוסף לא נגרם נזק מצד הדרך, ולכן אמרו רק "דואגים אנו שמא ימות
7 בדרך, שהרי (סוכ"ס) אמו מתה בדרך" – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁷³ בלקו"ש ח"ה ע' 216
8 ואילך.

9 כג. המשך הביאור בפירושו רש"י בפ' וישב⁷⁴ בענין "אחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבט", נכלל
10 בשיחת ש"פ וישב סי"ג⁷⁵.

11 * * *

12 כד. רגיל לאחרונה לבאר ענין באגרת התשובה, בקיצור עכ"פ:

13 בהתחלת פ"ב נאמר ש"אין מזכירין לו דבר וחצי דבר ביום הדין לענשו ע"ז ח"ו בעוה"ב ונפטר
14 לגמרי מן הדין בעוה"ב".

15 וצריך להבין: מהי ההדגשה (וב"פ) שזהו רק "בעוה"ב"?

16 והביאור בזה – שכוונתו לשלול את העונשים של ב"ד של מטה, שבנוגע לעונש של ב"ד של מטה
17 לא מועילה תשובה⁷⁶, כיון שתשובה היא דבר שבלב, ו"אין לו לדיין אלא מה שעניו רואות"⁷⁷ (כמבואר
18 בארוכה בשו"ת נו"ב⁷⁸ – ע"פ נגלה, ומזה מובן גם כפי שהענין הוא ע"פ חסידות).

19 כה. ויש להוסיף גם בנוגע למשנ"ת בהתועדות דש"פ וישב⁷⁹ בנוגע להדגשת רבינו הזקן שיש רק
20 "שלשה חילוקי כפרה", ואילו הרביעי (חילול ה') אינו נכלל בהם, כיון שאינו ענין של כפרה (בשלימותה)
21 – שענין זה קשור עם מ"ש בהפטרות יום הש"ק הנ"ל: "על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא
22 אשיבנו"⁸⁰.

23 ולהעיר, שענין זה קשור גם עם משנ"ת בהתועדות דיום הש"ק שעבר⁸¹, אודות חילוקי הדעות אם
24 חזקה היא בתרי זימני (ובפעם השלישית נעשה דבר ודאי) או בתלתא זימני (ובפעם הרביעית נעשה דבר
25 ודאי), שעפ"ז נמצא שבפעם הרביעית הרי זה דבר ודאי לכל הדעות – בהתאם למ"ש בהפטרות הנ"ל:
26 "על ארבעה (דוקא) לא אשיבנו", כיון שלכל הדעות נעשה דבר ודאי.

27 * * *

28 כו. בהמשך להמדובר בפירושו רש"י אודות סכנת הדרך, נזכר פירושו רש"י על הפסוק⁸² "ויבואו על
29 העיר בטח", "בטוחים היו על כחו של זקן" – שלכן לא חששו בני יעקב (כולל גם יוסף, שידע כל מה

(תורת מנחם חנ"ו ע' 18).

77) סנהדרין ו, סע"ב. וש"נ.

78) או"ח מהדו"ק סל"ה.

79) סט"ז (תורת מנחם חנ"ה ס"ע 84 ואילך).

80) עמוס ב, ו.

81) שיחת ש"פ מקץ ס"ד (תורת מנחם חנ"ה ע' 106).

82) וישלח לד, כה.

70) פרשתנו מד, כב.

71) מקץ מב, לח.

72) כמשנ"ת בארוכה בשיחת ש"פ מקץ ס"ד (תורת מנחם

חנ"ה ע' 105).

73) בשילוב שיחת ש"פ מקץ שנה זו.

74) לו, לה.

75) תורת מנחם חנ"ה ע' 83. וש"נ.

76) לשלימות הענין – ראה גם שיחת ש"פ ויק"פ הערה 84

1 שאירע במעשה שכם, כפי שפירש רש"י⁸³ שאמר "מנחש אני בגביע שלי ששנים מכם החריבו כרך גדול
2 של שכם" מפני סכנת הדרך (משא"כ יעקב עצמו שחשש "שמא . . נתלכלכתי בחטא כו"⁸⁴). ואח"כ אמר:
3 הענין ד"בטוחים . . על כחו של זקן" הוא יותר מהענין ש"בזמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה
4 הוא הדרה"⁸⁵, כי, הענין ש"הוא הודה וכו'" פירושו שהצדיק מתפלל ומבקש עבור אנשי העיר, ואילו
5 הענין ד"בטוחים על כחו של זקן" ("כחו" דייקא, ולא תפלתו) הוא אפילו כשמדובר אודות ענין שהצדיק
6 אינו יודע אודותיו – כבמעשה שכם, "שלא נטלו עצה ממנו"⁸², ואדרבה: דבר זה הי' היפך רצונו, כפי
7 שאמר להם לאחר המעשה: "עכרתם אותי"⁸⁶, ואעפ"כ, כיון שעשו זאת לשם שמים, הגין עליהם "כחו
8 של זקן".

9 וכן הוא בנוגע לענין ההתקשרות של חסידים אל הרבי:

10 אם רק מקבלים אותו ("מ'נעמט אים אָן") ל"זקן" ו"אב" שלו, אזי יכולים להיות בטוחים "בכחו של
11 זקן", שפועל בכל הענינים, אפילו ענינים שאינו יודע אודותם, ואפילו ענינים שאינם כפי הרצון – כיון
12 שהכוונה היא לשם שמים.

13 וכיון שכן, הרי יש בכח להכנס לעיר אחת, ב' ערים או מדינה שלימה, ולפעול בהפצת המעיינות
14 חוצה, מתוך פריצת ובקיעת כל הענינים כו',

15 ועד כפי שהי' בפורים [שהרי באים אנו מימי חנוכה, ומתכוננים לימי הפורים הבאים עלינו ועל כל
16 ישראל לטובה], ש"איש⁸⁷ לא עמד בפניהם"⁸⁸, ו"רבים מעמי הארץ מתייהדים כי נפל פחד היהודים
17 עליהם"⁸⁹, וכמ"ש⁹⁰ "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך",

18 ועי"ז זוכים לגאולה האמיתית והשלימה, בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

88 יש לציין, שבאותו זמן שבו התקיימה התוועדות זו, נערך
בהצלחה "מבצע" של צה"ל בנמל התעופה ביירות שבמדינת
לבנון (המו"ז).
89 שם ח, יז.
90 תבוא כח, יו"ד.

83 מקץ מב, יד.
84 פרש"י וישלח לב, יא.
85 פרש"י ר"פ ויצא.
86 וישלח לד, ל.
87 אסתר ט, ב.

המשך ביאור למס' נדרים ליום שישי עמ' ב

- 1 לא יצאה מרשותו ונישאה לאחר. אך לאחר שנישאה, כבר יצאה
2 מרשות אביה ונכנסה לרשות בעלה, ומעתה הבעל לבדו מיפר את
3 נדריה ולא אביה.
4 ב. בכח האב או הבעל להפר את הנדר רק באותו יום שנודע לו
5 מנדר זה. אבל אם שמע שנדרה, ושתק משך כל אותו היום ולא
6 הפר, שוב אינו יכול להפר למחרת.
7 ג. כשם שהאב או הבעל מיפר את הנדר, כן בידו להקימו. והקמת
8 הנדר נעשית על ידי שאומר לה ביום שמיעתו את הנדר, 'קיים
9 לך'. ולאחר שהנדר מוקם, שוב אינו יכול להפר אפילו באותו
10 היום.
11 ד. הבעל מיפר רק את הנדרים שנדרה אשתו בהיותה ברשותו,
12 אבל אינו מיפר את נדריה הקודמים שנדרה קודם שנישאה לו.
- 13 ה. אין הבעל מיפר אלא נדרים שיש בהם עינוי נפש, כגון שנדרה
14 שלא תאכל בשר ולא תשתה יין, או בדברים שבינו לבינה, כגון
15 שנדרה שלא תכחול או שלא תתקשט.
16 ו. נערה המאורסת (מקודשת) לאיש, ועדיין לא נישאה לו על ידי
17 כניסתה עמו לחופה, לא יצאה לגמרי מרשות אביה, אך מאידך
18 כבר איננה לגמרי ברשותו, אלא כבר נכנסה במקצת גם לרשות
19 הארוס. המשנה שלפנינו דנה בנערה זו, ומבארת מי מיפר את
20 נדריה.
- 21 **משנה**
22 נְעֻמָה הַמְאֹרְסָה שאסרה על עצמה בנדר, אֲבִיהָ וּבְעָלָהּ מְפָרִיזִין יחד
23 את נְדָרֶיהָ.

התוועדויות

בס"ד. שיחת יום א' פ' ויגש, ב' דר"ח טבת ה'תשנ"ב. - לאחר תפלת מנחה והדלקת נר ח' דחנוכה -

בלתי מוגה

- 1 א. מהענינים העיקריים דנר חנוכה - ש"מצוה להניחה על פתח ביתו (פתח הסמוך לרשות הרבים)¹
2 מבחוץ², "עד דכליא רגלא דתרמודאי"²;
- 3 גם בחוץ, ברשות הרבים, ש(נמצאים בו ועד ש)נעשה ה"רשות" של "תרמודאי", אותיות מורדת³,
4 מרידה בקדושה⁴ - מאיר האור דנר חנוכה עד כדי כך שאפילו ברשות הרבים⁵ נכלית ומתבטלת לגמרי
5 המציאות של מרידה בקדושה⁶, ולא רק מרידה ממש, אלא גם "רגלא דתרמודאי", שרומז על הענינים
6 שבאים כתוצאה ומסובב וגרם (וגרם דגרם) מהסיבה דמרידה בקדושה, כלים ומתבטלים גם הם מפני גודל
7 ותוקף האור דנר חנוכה⁷.
- 8 ובעומק יותר: לא זו בלבד שמתבטלים המציאות דמרידה בקדושה, אלא (יתירה מזה ו)אדרבה, שמהפכים
9 את ה"תרמודאי" לקדושה - כמרומז ב"כליא (רגלא דתרמודאי)" שהוא גם מלשון כליון ושלמות, ע"ד
10 השלימות דיום השבת שנאמר בו⁸ "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם", שלימות הבריאה כולה, כולל גם
11 הענינים הבלתי-רצויים שנתהפכו לקדושה, שע"ז נעשית השלימות האמיתית שכוללת כל הענינים כולם
12 (לא רק השלימות דקדושה מלכתחילה, אלא גם השלימות דהפיכת הענינים הבלתי-רצויים), "בכל מכל
13 כל"⁹.
- 14 ולא עוד אלא שנעשה הכליון והשלימות (ע"י ההפיכה ד"תרמודאי" לקדושה) דבחי' התענוג - כמודגש
15 ביום השבת ("ויכולו") שנוסף על קדושת השבת מצ"ע ("מקדשא וקיימא"¹⁰), ישנו גם ענין התענוג
16 שנעשה ע"י עבודתו של יהודי "המענג את השבת" (לאחרי וע"י שלימות עבודתו בהבריאה כולה, שמים
17 וארץ וכל צבאם, עד שלא נשאר אפילו נקודה אחת שלא נתתקנה בתכלית השלימות), כמארז"ל¹¹ "כל
18 המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, שנאמר¹² אז תתענג על ה' גוי' והאכלתיך נחלת יעקב אביך",
19 יעקב דוקא, "בחיר שבאבות"¹³, שנאמר בו "כל"¹⁴, השלימות האמיתית שכוללת גם "בכל" ו"מכל"¹⁵.
- 20 ועוד ועיקר - השלימות האמיתית דביטול כל הענינים הבלתי-רצויים והפיכתם לקדושה בגאולה
21 האמיתית והשלימה, כמ"ש¹⁵ "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", ויתירה מזה, "אתהפכא חשוכא
22 לנהורא ומרירו למיתקא"¹⁶, שאז יהי' גם שלימות הענין ד"חנוכה" - חנוכת ביהמ"ק השלישי והמשולש
23 (שקשור עם יעקב¹⁷), "מקדש אדניי כוננו ידיך"¹⁸.

(8) בראשית ב, א. וראה אוה"ת עה"פ.
(9) נוסח ברכת המזון. וראה ב"ב טז, סע"ב ואילך.
(10) ביצה יז, א.
(11) שבת קיח, סע"א ואילך.
(12) ישעי' נח, יד.
(13) ראה ב"ר רפ"ו. וזח"א קיט, ב. קמז, ב. שעה"פ תולדות כז, כה.
(14) וישלח לג, יא. ב"ב שם.
(15) זכרי' יג, ב.
(16) ראה זח"א ד, א.
(17) ראה פסחים פח, א ובחדא"ג מהרש"א שם. ועוד.
(18) בשלח טו, יז. וראה זח"ג רכא, א.

(1) שו"ע או"ח סתרע"א ס"ה.
(2) שבת כא, ב.
(3) עמה"מ שער קרית ארבע ר"פ קיא (קח, א). קה"י ערך תרמוד.
(4) ויתירה מזה - שהיו תחילה עבדי שלמה ואח"כ קלקלו ומרדו בו (ראה יבמות טז, ב. פרש"י דה"ב ח, ד), שבוה מודגש יותר גודל הירידה שלהם.
(5) שנשאר רשות הרבים - בנוגע להלכות שבת.
(6) לא רק שמתבטלת בעלותם של "תרמודאי" על רשות הרבים ("אויס בעלי-בתים"), אלא שמתבטלת המציאות שלהם.
(7) והחידוש שבדבר - שנעשה כן לא רק בעת הפעולה (התחלה וסופה) דהדלקת נר חנוכה, אלא גם לאחר סיום הפעולה ותוצאותיה.

1 ב. ויש לקשר זה עם פרשת השבוע - פרשת ויגש:

2 בפרשת ויגש (שהתחילו ללמוד בשיעורי חת"ת דיום זה, ומתכוונים להמשך הלימוד ביום השלישי
3 (יום החמישי) מדובר אודות ירידתו של יעקב למצרים¹⁹ - שתכליתה ומטרתה (לבטל ויתירה מזה) להפוך
4 את הענינים הבלתי־רצויים דמצרים (ע"ד ובדוגמת ההפיכה ד"תרמודאי"), שע"ז נעשית השלימות
5 האמיתית, כמ"ש²⁰ "מן המיצר קראתי י"ה (ועי"ז) ענני במרחב י"ה", שדוקא ע"י (הפיכת) המיצר
6 ("מצרים" מלשון מיצר) באים למרחב האמיתי.

7 ועוד ועיקר - שבהתחלת פרשת ויגש מרומזת גם השלימות דהגאולה האמיתית והשלימה (שאו
8 יתהפכו כל הענינים הבלתי־רצויים לקדושה), כידוע²¹ ש"ויגש אליו יהודה" קשור עם סמיכת גאולה (יוסף)
9 לתפלה (יהודה) שאסור להפסיק ביניהם²², שבזה מרומז שהגאולה באה בסמיכות ממש (ללא הפסק כלל,
10 אפילו לא הפסק דרגע כמימרא) להתפלה שהתפללו זה־עתה: "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח", (ועד
11 לסיום התפלה ב) "אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך"²³.

12 ואז תהי' גם השלימות דיהודה ויוסף ("ויגש אליו יהודה"): השלימות דיהודה - שלעתיד לבוא יהי'
13 יהודה (ולא יוסף) מלך על כל השבטים, גם על שבט יוסף (כמ"ש בהפטרה דפרשת ויגש²⁴); והשלימות
14 דיוסף - שלעתיד לבוא "יוסיף אדניי שנית ידו גו' ואסף נדחי ישראל ונפוצות יהודה יקבץ מארבע כנפות
15 הארץ"²⁵, ועד שאין צורך ב"ויגש אליו יהודה" (כדי לפדות את בנימין), כיון שנעשה ע"י הקב"ה (עצמות
16 ומהות) לבדו, ש"הוא (הקב"ה) עצמו .. אוהז בידיו ממש איש איש ממקומו כענין שנאמר²⁶ ואתם
17 תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"²⁷.

18 ג. ויש להוסיף ולקשר זה גם עם ההמשך בפרשה שלאח"ז - פרשת ויחי:

19 "ויחי יעקב בארץ מצרים" - שגם "בארץ מצרים" (מלשון מיצר) נעשה "ויחי יעקב" בתכלית השלימות.
20 "ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה" - שבמספר קמ"ז מודגשת תכלית השלימות
21 באופן נעלה יותר מהשלימות דקכ"ז שנות שרה ("ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים
22 שני חיי שרה", "כולן שוין לטובה"²⁸), כידוע²⁹ שמספר קכ"ז מורה על שלימות הצורה והבנין בכל
23 הדרגות: בכתר (מאה שנה), במוחין (עשרים שנה) ובמדות (שבע שנים), ולמעלה מזה, במספר קמ"ז
24 שנות יעקב (נכדה של שרה), שהשלימות דמוחין היא (לא רק במספר עשרים, אלא גם) במספר ארבעים
25 - תכלית השלימות דמוחין.

26 ויש להוסיף, ששלימות המוחין במספר ארבעים קשורה עם השלימות דלעתיד לבוא - כי, נוסף לכך
27 שעיקר הזמן דעבודת המוחין הוא לעתיד לבוא (דלא כבזמן הזה שעיקרו עבודת המדות)³⁰, יש לומר
28 (ויש סמוכין לכך) ששלימות המוחין לעתיד לבוא תהי' במספר ארבעים, כיון שאז תהי' השלימות דדעת,
29 כמ"ש³¹ "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", שקשור עם מספר ארבעים³².

30 ועוד והוא העיקר - שלעתיד לבוא יהי' תכלית השלימות ד"ויחי יעקב" (לא רק קמ"ז שנה, או אפילו
31 ק"פ שנה, כשנות חיי יצחק שהאריך ימים יותר מכל האבות, אלא) בחיים נצחיים:

(25) ישע"י יא, יא-יב.
(26) שם כז, יב.
(27) פרש"י נצבים ל, ג.
(28) ר"פ חיי שרה ובפרש"י.
(29) ראה לקו"ת ר"פ ברכה. ובכ"מ.
(30) ראה בארוכה מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א בתחלתו.
(31) ישע"י יא, ט. וראה רמב"ם בסיום וחותם ספרו "משנה תורה".
(32) כי, מוח הדעת נחלק לשתיים (ח"ג), ד' מוחין, וכ"א כולל מעשר, ארבעים.

(19) בשיעור דיום שלישי - בדברי יוסף (ופרעה) להוריד ולהביא את יעקב מצרימה, ובשיעור דיום חמישי - הירידה למצרים בפועל.
(20) תהלים קיח, ה. - ולהעיר, שפסוק זה אומרים ב"הלל" במשך שמונת ימי חנוכה שבהם אומרים "הלל שלם", ובברכה לפני"ז ולאח"ז.
(21) זח"א רה, ב.
(22) ברכות ד, ב.
(23) תהלים קמ, יד.
(24) יחזקאל לו, טז ואילך.

- גם לאחרי השלימות ד"ויחי יעקב גו' שבע שנים וארבעים ומאת שנה", ניתוספה אצלו שלימות נעלית יותר - השלימות דחיים נצחיים (כמארז"ל³³ "יעקב אבינו לא מת") שניתוספה לאחרי עלייתו מארץ מצרים ("ונשאתני ממצרים"³⁴) לארץ ישראל.
- [ועפ"ז יש לבאר הטעם שבשביל העלי' ממצרים לארץ ישראל הטריח יעקב את יוסף שהי' מלך גם ביחס ליעקב שמצינו שנהג בו כבוד מלכות³⁵) - כי, העלי' לארץ ישראל קשורה עם העילוי דחיים נצחיים שבאין-ערוך לגבי השלימות דקמ"ז שנה, ולכן רצה יעקב שעלייתו לארץ ישראל (למעמד ומצב דחיים נצחיים) תהי' (לא רק ע"י שאר השבטים, אלא) ע"י יוסף דוקא, שבזמן ההוא הי' מלך שבשבים, שעל ידו דוקא תהי' העלי' לארץ ישראל בתכלית השלימות, ובשביל עילוי זה ושלימות זו לא התחשב יעקב בכבוד המלכות].
- אלא, שבזמן ההוא לא התבטא הענין דחיים נצחיים בהמשך החיים דנשמה בגוף, ולעתיד לבוא (לאחרי ש"את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", ועאכו"כ שיתבטל הענין דהיפך החיים) יהיו חיי הנשמה בגוף (לא רק קמ"ז שנה, או אפילו ק"פ שנה, אלא) חיים נצחיים כפשוטם.
- ד. ודוגמתו בעבודת כאו"א מישראל - שכיון שנקרא בשמו של יעקב³⁶, "ישראל"³⁷, ישנם אצלו כל עניניו של יעקב:
- "ויחי יעקב בארץ מצרים" - רומז על כללות המעמד ומצב והעבודה דבני' בזמן הגלות, "ארץ מצרים" ("כל המלכיות נקראו ע"ש מצרים"³⁸), אשר, ע"י "מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"³⁹ נעשה הביורו וההפיכה דמצרים, ע"ד ובדוגמת הפעולה דנר חנוכה "על פתח ביתו מבחוץ" לברר ולהפך המציאות ד"תרמודאי".
- ועי"ז באים לשלימות האמיתית ד"ויחי יעקב" - כשיוצאים מארץ מצרים ("ונשאתני ממצרים") ובאים לארץ ישראל בגאולה האמיתית והשלימה - שאצל כאו"א מישראל נעשה אמיתת ושלימות הענין ד"ויחי", עי"ז ש"מחי' חיים יתן לך חיים"⁴⁰ בתכלית השלימות - לא רק "ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה"⁴¹, "והיו ימים מאה ועשרים שנה"⁴², קכ"ז שנה, קמ"ז שנה, ק"פ שנה, אלא יתירה מזה - חיים נצחיים.
- ה. ובעומק יותר:
- ידוע⁴³ ש"ישראל" (שמו של יעקב שבו נקרא כאו"א מישראל) ר"ת "יש ששים ריבוא אותיות לתורה", היינו, שכלל ישראל הוא בדוגמת 99 תורה ששלימותו תלוי' בהשלימות דכל האותיות, ועד להספר תורה (שבעזרה) שכתב משה והניח בארון (נוסף על י"ב ספרי תורה שכתב משה לכל שבט בפ"ע)⁴⁴, בתוך הארון או מצד הארון, כב' הדעות⁴⁵, ששניהם אמת, "אלו ואלו דברי אלקים חיים"⁴⁶.
- וענינם בישראל ("יש ששים ריבוא אותיות לתורה") - שמצד (מבחוץ ל)הארון קאי על מעמדם ומצבם של ישראל בזמן הגלות מחוץ לארץ הקודש (ובפרט ע"פ הדעות⁴⁷ שהארון גלה לבבל), שעיקר עבודתם היא כביורו והפיכת החוץ; ובתוך הארון קאי על מעמדם ומצבם של ישראל בארץ הקודש, שעיקר עבודתם היא בעניני קדושה (ארון).

(41) תהלים צ, יו"ד.
 (42) בראשית ו, ג.
 (43) מגלה עמוקות אופן קפו.
 (44) דב"ר פ"ט, ט. ועוד.
 (45) ב"ב יד, א"ב.
 (46) עירובין יג, ב. וש"נ.
 (47) יומא נג, סע"ב. וש"נ.

(33) תענית ה, ב.
 (34) ויחי מז, ל.
 (35) שם מז, ב ובפרש"י.
 (36) ראה תניא אגה"ק ס"ז.
 (37) וישלח לה, יו"ד.
 (38) ב"ר פט"ז, ד.
 (39) תניא רפל"ז.
 (40) יומא עא, א.

1 ויש לומר, שלעתיד לבוא (כשיחזור ויתגלה הארון עם הספר תורה) יהיו ב' המעלות יחדיו [לא רק
2 באופן ש"אלו ואלו דברי אלקים חיים" (לשון רבים)], אבל ההלכה היא כדעה אחת בלבד, אלא גם באופן
3 שב' הדעות הם באופן ד"דבר הוי" (לשון יחיד⁴⁸) זו הלכה⁴⁹] - הן המעלה ד"מעשינו ועבודתינו כל
4 זמן משך הגלות" (מחוץ לארון), והן המעלה שנעשית כשחוזרים מן הגלות לארץ הקודש (בתוך הארון).

5 ו. וענין זה מודגש ביותר בדורנו זה:

6 דורנו זה הוא דור האחרון של הגלות ודור הראשון של הגאולה, שבו נעשה החיבור דב' המצבים
7 (המצב ש"מחוץ לארון" והמצב ש"בתוך הארון") גם יחד - ברגע שיוצאים מן הגלות (מחוץ לארון)
8 ובאים אל הגאולה האמיתית והשלימה (בתוך הארון).

9 ועפ"ז מובן הלימוד וההוראה בחייו של כאו"א מישראל ("והחי יתן אל לבו"⁵⁰) בדורנו זה - שאף
10 שעד עתה היו רוב שנותיו בכמות בזמן (ומצב) הגלות, מ"מ, כיון שהגאולה האמיתית והשלימה באה תיכף
11 ומיד ממש, נעשים רוב שנותיו דכאו"א מישראל [לא רק אצל טף, אלא גם אצל אנשים ונשים שכבר
12 נתברכו באריכות ימים ושנים טובות] במעמד ומצב של גאולה, לא רק באיכות (שכל יום מלא בעניני
13 שמחה וגאולה, ובלשון חז"ל⁵¹ "יום שכולו ארוך", "שגם בתחלתו הוא ארוך"⁵²), אלא גם בכמות - כיון
14 שניתוסף אצלם אריכות ימים ושנים טובות (לא רק ע' או פ' שנה, ק"כ, קכ"ז, קמ"ז, ק"פ שנה, אלא)
15 "ענד⁵³ כי חדל לספור כי אין מספר"⁵⁴, חיים נצחיים.

16 ז. וכדי למהר ולזוז עוד יותר את הגאולה (נוסף על חוזק הבטחון בהקב"ה בהבקשה על הגאולה
17 כשלעצמה) - נסיים בנתינת שליחות-מצוה לכאו"א בענין הצדקה ש"מקרכת את הגאולה"⁵⁵.

18 וביחד עם השליחות-מצוה לצדקה יתנו גם "מעות חנוכה" - כמנהג ישראל (ש"תורה היא"), וכפי
19 שנהגו רבותינו נשיאינו ליתן "מעות חנוכה" לבניהם ובנותיהם גם לאחר הנישואין⁵⁶ (וגם לאחר שנוולדו
20 להם ילדים שאז נתנו הם בעצמם "מעות חנוכה" לילדים שלהם),

21 - ואלה שעדיין לא קיימו המנהג דנתינת "מעות חנוכה" יחליטו ויתנו מעות חנוכה בהקדם האפשרי
22 (בשעות שנותרו עדיין בימי חנוכה), ויעשו זאת באופן שיפעל שמחה⁵⁷ אצל "מקבל" ה"מעות חנוכה" -

23 שעיי"ז פועלים שגם אבינו האמיתי, אבינו שבשמים, נתן "מעות חנוכה" ומתנות וכו' ל"נער ישראל
24 ואוהבהו"⁵⁸ באופן שנעשית שמחה אצל "נער ישראל" - עיי"ז ש"נותן" את הגאולה האמיתית והשלימה.

25 ועוד והוא העיקר - שתיכף ומיד (בסיום דברים אלה, ועוד לפני ההמשך בהם) באה הגאולה האמיתית
26 והשלימה למטה מעשרה טפחים, ו"בנערינו ובזקנינו גו' בכנינו ובבנותינו"⁵⁹, כולל גם בניי בדורות
27 שלפנ"ז, "הקיצו ורגנו שוכני עפר"⁶⁰, ונשיא דורנו בראשנו - הולכים לחנוכת בית המקדש השלישי
28 והמשולש, תיכף ומיד ממש.

54) ויש לומר הפירוש (ע"ד הרמז) ב"אין מספר" - שבחי
"אין" הוא ה"מספר" דשנות החיים.

55) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז.

56) ראה לקו"ש ח"כ ע' 451 הערה 36. חכ"ע ע' 418 הערה
25.

57) ובפרט לדעת הרמב"ם (הל' חנוכה פ"ג ה"ג) שימי חנוכה
הם "ימי שמחה והלל" (וראה בארוכה לקו"ש ח"י ע' 142 ואילך.
וש"נ).

58) הושע יא, א.

59) בא יו"ד, ט.

60) ישעי' כו, יט.

48) ויתירה מזה, שלעתיד לבוא יתגלה גם בעולם העילוי
ד"יחיד" שלמעלה מ"אחד" שהי' גם ב"יום אחד" שבהתחלת
הבריאה [דאף שבתורה שבעל-פה ישנו הפירוש שנקרא "יום אחד"
לפי שהי' הקב"ה יחיד בעולמו" (בראשית א, ה ובפרש"י (מב"ר
פ"ג, ח), הרי, המפורש בגלוי בתורה שבכתב* הוא "אחד" ולא
"יחיד" - "יחידו של עולם".

49) שבת קלה, ב.

50) קהלת ז, ב.

51) ראה קידושין לט, ב. וש"נ.

52) תו"א תולדות יח, סע"ד. ובכ"מ.

53) מקץ מא, מט.

* גם בתורתו של רבי מאיר שבה כתוב "כתנות אור" במקום "כתנות עור" (ב"ד ספ"כ). שמורה על שלימות הברור דאתהפכא שמעורו של
נחש הקדמוני נעשה "אור".

- ח. (ואח"כ אמר:) היתה הצעה שהחלוקה תהי' למעלה. ואף שיש בזה העילוי דהליכה מלמטה למעלה, שקשור עם העלי' מן הגלות (מטה) אל הגאולה (מעלה), מ"מ, תהי' החלוקה כאן, הן מצד טירחא דציבורא, והן - ובעיקר - מצד מעלת המקום, "מקדש מעט"⁶¹, בית הכנסת ובית המדרש, בית תפלה ובית תורה, וגם בית שעושים בו מעשים טובים (גמ"ח), בית משולש, שאז נקל יותר (ללא צורך בבקשה מיוחדת) לבוא למעמד ומצב של גאולה, כיון שמבקשים מהקב"ה שיעביר אותנו מבית משולש זה לבית המקדש השלישי, ועוד והוא העיקר - תיכף ומיד ממש.
- [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לכאו"א מהאנשים והנשים והטף שיחיו - שטר של דולר לצדקה, ומטבע של דולר "מעות חנוכה" (בתוך שקית פלסטיק שעלי' נדפס התאריך: חנוכה תשנ"ב)].

(61) ראה מגילה כט, א.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג כסלו, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"י נוי"נ עוסק בצ"צ
מוה"ר אשר שי

שלום וברכה!

נעם לי לקל ידיעות מאנ"ש שיחיו אשר במעלבורן אודות השתפתותו ועזרתו בענין התפתחות הישיבה אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש אשר שם, ואף שבודאי גם להבא יעשה בזה במרץ המתאים, הנה ע"פ מרז"ל אין מזרזין אלא למזרזין באתי גם אני בשורתי אלה, אף שבטח אינו נצרך אלא להעדפה שכת"ר שי' ישתדל בזה ככל יכולתו וגם למעלה מיכולתו.

וע"פ המבואר בדא"ח חילוק עבודת בני אדם דקודם מתן תורה שריחות היו מלאחר מ"ת אשר שמן תורק שמך, אשר קודם מתן תורה קודם דביטול הגזירה דבני סוריא לא יעלו לרומי השיג האדם בעבודתו ופעל בזה רק כפי יכולתו ושרשו ושרשו אבל לא יותר ממקום שרש הנבראים, משא"כ לאחר מ"ת אשר בטלה הגזירה הנ"ל וירד ה' על הר סיני ומשה עלה גוי, הנה יכול האדם לפעול לא רק בהמשכה משרש הנבראים אלא גם למעלה מזה והאריכות לדכוותי בודאי אך למותר.

ומה שכותב הנני עד"ז עתה הוא שכיון שצריך לחול סידור הישיבה שם שינויים עיקרים ותקותי אשר סו"ס יתייסדו ויתפשטו בעיר גופא ואח"כ בסביבותי, הנה ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר, אז ווי מען שטעלט זיך אוועק אזוי גייט דאס, ולכן צריך להצביא כל כחות ולהעמיד זה באופן שיהי' לשם ולתפארת ובפרט שזהו הישיבה היחידה בכל אוסטראליא וממ[נ]ה תוצאות חיים בכל עניני הדת במדינה זו.

המחכה לבשו"ט וחותרם בכבוד וברכה.

בס"ד. שיחת אור ליום ה' פ' ויגש, ה' טבת* ה'תשנ"ב.

- אחרי תפלת ערבית -

- תרגום מאידית -

17 שיקיימו (עוד מצוות, ובפרט ובעיקר) מצות פדיון
18 שבויים, ובענין זה (דפדיון ספרים) עצמו:
19 בימים אלו ישנה "קבוצה" של ספרים, ביחד
20 עם כתבי-יד המצורפים לספרים אלו, שממתנים
21 לפדיון שבויים שלהם, שיוחזרו אל בעליהם
22 האמיתי, הוא נשיא דורנו כ"ק מו"ח אדמו"ר,
23 לשוב לר' אמותיו, שהן יחד עם הד' אמות דבית
24 הכנסת ובית המדרש ובית מעשים טובים (וגמילות
25 חסדים בפרט) - "בית רבינו שבבבל"⁶.

26 וכיון ש"מצוה גוררת מצוה" - מובן עד"ז
27 בנדר"ד, ש(קיום מצות) פדיון שבויים בה' טבת -
28 פועל⁷ גם את (קיום מצות) פדיון ושיבת הספרים
29 וכתבי-יד האמורים.

30 ויש להוסיף, שהענין האמור [ד"מצוה גוררת
31 מצוה" - ממצוה אחת דפדיון שבויים למצוה שני'
32 דפדיון שבויים] מודגש יותר כשמדובר אודות
33 פדיון שבויים של ספרים:

34 ספרי תורה הם ענין של חכמה⁸ [ובזה גופא -
35 חכמה קדושה, חכמת התורה]. מובן מכך, שכל ספר
36 בתורה נוגע גם לכל שאר הספרים, כי על-ידי
37 הלימוד והידיעה בספר זה נעשה הוספה בהבנה
38 והשגה דשאר הספרים.

39 וכמו"כ בנוגע לעניננו: היות שהשלמות
40 דלימוד הספרים שלפנ"ז (שפדיונם נפעל בה' טבת)
41 תלוי בלימוד הספרים הנמצאים לע"ע בשבי',

1 א. יום זה, ה' טבת, קשור עם השחרור
2 וה"פדיון שבויים" של ספרי וכתבי רבותינו
3 נשיאינו בספריית אגודת חסידי חב"ד ליובאוויטש,
4 שבנשיאותו ובהנהלתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר
5 נשיא דורנו.

6 ו"הימים האלה נזכרים ונעשים גו"ל¹ - שכאשר
7 מגיע יום זה מדי שנה בשנה, הרי "נזכרים" ועי"ז
8 "נעשים" הענינים שנפעלו בפעם הראשונה².

9 ועל פי דברי המשנה³ "מצוה גוררת מצוה"
10 (שקיום המצוה מביא את האדם (המקיים את
11 המצוה) לקיים מצוה נוספת, ובפרט ובעיקר -
12 לקיים מצוה זו עצמה) - אשר זהו כלל בנוגע לכל
13 מצוה, עאכ"כ בנוגע לה"מצוה רבה"⁴ דפדיון
14 שבויים - מובן אפוא, שהמצוה והענין דפדיון
15 שבויים שנפעל ביום ה' טבת [שזהו מעין ובדוגמת
16 הענין דפדיון שבויים בפשטות⁵], פועל ("גוררת")

(* היום בו "דידן נצח" באופן גלוי לעיני כל העמים (בבית המשפט הפדרלי) בנוגע לספרי וכתבי רבותינו נשיאינו שבספריית ליובאוויטש.

- 1) לשון הכתוב - אסתר ט, כח.
- 2) ראה רמ"ז בס' תיקון שובבי"ם, הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט. ולהעיר ממשנה ספ"ג דגיטין. שו"ת הר"י איוגס (בסו"ס מבוא פתחים) ס"ה בארוכה.
- 3) אבות פ"ד מ"ב.
- 4) ב"ב ת, ריש ע"ב. רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ח ה"י. וראה גם טושו"ע יו"ד ר"ס רנב.

5) דמובן, שגודל הענין שבמצות פדיון שבויים (שפודים ישראל השבוי ביד אוה"ע) הוא ג"כ בנוגע לכל ספר וספר בתורה - תורתו של הקב"ה - הנמצא בשבי' תחת ידי זרים. ובפרט שהתורה (כולל כל ספר בתורה) היא "חיינו ואורך ימינו" (נוסח ברכת "אהבת עולם" דתפלת ערבית - ע"פ נציבים ל, כ)*.

(* ולהעיר ממואחז"ל (ברכות נז, א. וש"ו) "אל תקרי מורשה אלא מאורשה", ולכן "עובד כוכבים שעוסק בתורה חייב מיתה" (סנהדרין נט, א).

6) מגילה כט, א. וראה בארוכה קונטרס בענין מקדש מעט זה בית רבינו שבבבל (התוועדויות תשנ"ב ח"א ע' 416 ואילך).
7) ויש בזה גם הסיוע מהקב"ה - כהמשך לשון המשנה שם "שכר מצוה מצוה", שמן השמים מסייעין ומזמינים ביד מי שעשה מצוה אחת שיעשה אחרת (ראה רע"ב, מדרש שמואל, ועוד), כולל ובעיקר - שיעשה מצוה זו עצמה.
8) כמ"ש (ואתחנן ד, ו) "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים".

ועפ"ז מובן יותר איך פדיון הספרים מביא לידי 30
 הפדיון הכללי והגאולה - כמפורש בפסוק 14 "ציון 31
 במשפט תפדה גו", ז.א. שעל-ידי לימוד התורה [שבזה 32
 מתבטא כנ"ל אמיתיות הנצחון ופדיון הספרים] - 33
 נעשה הפדיון ד"ציון". ובפרט ע"י לימוד 34
 הספרים¹⁵, מתחיל מספר המשניות¹⁶ - כמאמר 35
 חז"ל¹⁷ - "אין כל הגליות הללו מתכנסות אלא 36
 בזכות המשניות". 37

וה"ציון במשפט תפדה" מודגש עוד יותר - ע"י 38
 הלימוד בספרים שכבר נפדו¹⁸. 39

ולהוסיף, שמזה מובן גם בהנוגע לפועל - 40
 שהמאורע דה' טבת צריך להביא לכל לראש חיזוק 41
 והוספה בלימוד הספרים¹⁹, כולל ומתחיל מלימוד 42
 המשניות - שזה פועל שמפדיון הספרים באים 43
 תיכף לפדיון הגאולה, כנ"ל. וע"י עצם ההחלטות 44
 בזה - הנה כיון שהקב"ה רואה שהחלטות אמיתיות 45
 הן ובודאי יקיימו אותן, הרי ההחלטות עצמן 46
 פועלות²⁰ ממש כאילו למדו את המשניות²¹. 47

ד. ויש להוסיף ולקשר כל הנ"ל - ע"ד הרמז - 48
 לפרשת השבוע, פ' ויגש: 49

איתא בזהר²², ש"ויגש אליו יהודה" הוא הענין 50

1 נמצא, ששלימות הפדיון דספרים אלו⁹ (בה' טבת)
 2 - כאשר זה מביא לפדיון של הספרים האמורים
 3 (וכל שאר הספרים) אשר ממתינים עדיין לפדיונם.
 4 [ובפרט ששתייהם חלק מספרי אחת - ספריית
 5 אגו"ח חב"ד שבנשיאותו דכ"ק מו"ח אדמו"ר,
 6 נשיא דורנו].

7 ב. ועוד וג"ז עיקר (ואדרבא - הוא העיקר):
 8 המצוה דפדיון שבויים (בה' טבת) - פועלת
 9 (ע"ד "מצוה גוררת מצוה") גם את אמיתיות
 10 ושלימות הפדיון שבויים ע"י הקב"ה - הפדיון דכל
 11 בניי (וכל עניני תורה וכל הענינים כולם) מהגלות
 12 אל הגאולה האמיתית והשלימה.

13 ויש להוסיף, שגם ענין זה (השייכות דפדיון
 14 שבויים להגאולה) מודגש במיוחד בנוגע לפדיון
 15 שבויים של ספרים - כידוע¹⁰, שענין הגאולה תלוי
 16 בהפדיון (הבירור וזיכרון והעלאה) דכל ניצוצי
 17 קדושה שנמצאים עכשיו "בשבי" בהעלם והסתר
 18 של העולם; וכיון שכל הענינים מתחילים ונמשכים
 19 מהתורה¹¹ - מובן אפוא, שהכח לזה בא מענין
 20 דוגמתו בתורה - הפדיון דעניני תורה המצויים
 21 בשבי'.

22 ג. נקודה נוספת בהשייכות של ב' ענינים אלו:

23 הפדיון שבויים ונצחון הספרים האמיתי הוא,
 24 כמובן ופשוט, דוקא כאשר ע"ז ניתוסף עוד יותר
 25 בלימוד ספרים של תורה¹² [כולל בעיקר - בהלימוד
 26 בספרים אלו]. מזה מובן, שיום ה' טבת צריך
 27 להביא עמו חיזוק והוספה בלימוד ספרים של
 28 תורה, מתחיל מה"ספר"¹³ הראשון בתורה שבע"פ
 29 - ספר המשניות.

9) שיעקר מטרת ותכלית פדיונם הוא הלימוד בהם, כדלקמן
 ס"ג.

10) תו"א וישב כז, ד. ובכ"מ.

11) ראה ב"ר בתחלתו. זח"ב קסא, ריש ע"ב.

12) ראה בארוכה שיחת ש"פ ויגש, ה' טבת תשמ"ח
 (התוועדויות תשמ"ח ח"ב ע' 165 ואילך). ושם, שאף שהעיקר
 והכלל הוא ספר תורה, מ"מ כדי שיהי' הלימוד בפועל ("ולמדה
 גו' שימה בפיהם" (וילך, לא, יט)) צריך ללמוד בריבוי ספרים
 המבארים ומפרשים בפרטיות את כל הענינים שבס"ת. וכהפס"ד
 (רא"ש הל' קטנות ריש הל' ס"ת. שו"ע יו"ד סע"ר ס"ב) שמצות
 כתיבת ס"ת האידנא היא בכתיבת ספרים. וראה גם שיחת ה' טבת
 תשמ"ט (התוועדויות תשמ"ט ח"ב ע' 98 ואילך).

13) ובלשון הרמב"ם (בהקדמתו לספר היד) - "מימות משה
 רבינו ועד רבינו הקדוש לא חיברו חיבור שמלמדין אותו ברבים

בתורה שבעל פה .. והוא קיבץ כל השמועות וכל הדינים ..
 וחיבר מהכל ספר המשנה".

14) ישע"י א, כז.

15) ראה הל' ת"ת לאדה"ז רפ"ב (וש"נ), ש"בזמן הזה גם
 הלכות פסוקות של פסקי הגאונים הפוסקים כמו הטור והש"ע
 והגהותיו בכלל משנה יחשבו". ועפ"ז אולי י"ל שכן הוא גם
 ביחס לנדר"ד. ועצ"ע.

16) ולהעיר ש"מצוה גוררת מצוה" הוא מאמר המשנה.

17) ויק"ר פ"ז, ג. וראה תו"א שמות מט, ג. תו"ח שם יח,
 א"ב. לקו"ת דברים א, סע"ב ואילך. ובכ"מ. וראה "תשובות
 וביאורים" ס"ד ס"ה (ע' 19 ואילך).

18) ויש לומר, שגם כינוס הגליות שנעשה "בזכות המשניות"
 הוא בהדגשה יתירה ע"י לימוד במשניות ועד"ז בספרי פס"ד
 (ראה הערה 15) שנפדו משבי' - כי, טעם הדבר שבזכות המשניות
 הגליות מתכנסות הוא לפי שעל ידה נפעל בירור הניצוצות
 שבעולם (ראה תו"א שם. ובארוכה - תו"ח שם). ונת"ל (סעיף ב)
 שע"י פדיון ספרים בתורה ניתוסף בהכח לפדיון ניצוצות
 שבעולם.

19) ראה התוועדויות תשמ"ח שם ע' 168 ואילך.

20) ראה תענית ח, ב. שו"ע או"ח סתקע"א ס"ג.

21) ובפרט שההחלטות מתקבלות במקום קדוש, וב"בית
 המשולש" - בית תפלה, בית תורה ובית מעשים טובים (כמדובר
 כמ"פ).

22) ח"א ריש פרשתנו (רה, ב). וראה סה"מ מלוקט ח"ה ע'
 קכח. וש"נ.

24 ו"בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו" 33
 25 הולכים ביחד עם כל הספרים - הן הספרים שכבר
 26 הוחזרו, והן הספרים (וכת"י) שישובו תיכף ומיד
 27 ממש - לארצנו הקדושה.

28 ה. על פי מ"ש (בהמשך ל"ציון במשפט
 29 תפדה", כנ"ל ס"ג) "ושב" בצדקה" 14, ז.א. שצדקה
 30 פועלת את הענין דפדיון שבויים (וכמאחז"ל 34
 31 "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה") - נעשה
 32 כעת כאו"א מכס שליח לצדקה. יתנו שתי שטרות:
 33 שטר אחד שבו כל אחד יכול לעשות כטוב בעיניו,
 34 ושטר נוסף לתת לצדקה.

35 ויה"ר שקיום מצות הצדקה תקרב ותזרו יותר
 36 את הגאולה, אשר גם בזירוז ישנם כמה שיעורים
 37 ואופנים, שיהי' זירוז ע"ד כסמיכות גאולה לתפלה
 38 - שזה בלי שום הפסק. ז.א. שעל-ידי מעשה הצדקה
 39 ישנה תיכף ומיד (ועוד לפני המשך הדיבור בכל
 40 דברים אלו) הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח
 41 צדקנו (ביחד עם אלי' הנביא זכור לטוב המבשר את
 42 הגאולה 35). ובמילא יתנו לצדקה (וכל המשך
 43 הענינים שלאח"ז) בארצנו הקדושה, ובירושלים
 44 עיה"ק, ובהר הקודש. - [ואם ח"ו יהי' עיכוב, יתנו
 45 זאת בזריזות כאו"א במקומו ובעירו, ובהוספה
 46 מדילי'].

47 ועוד והוא העיקר - ש"בנערינו ובזקנינו גו'
 48 בבנינו ובבנותינו", האנשים והנשים והטף - "ארו
 49 עם ענני שמיא" 36 - ביחד עם ההחלטות טובות
 50 בנוגע לצדקה ומעשים טובים בכלל ובפרט -
 51 בארצנו הקדושה, ושם - בירושלים עיר הקודש,
 52 ובהר הקודש, ובבית המקדש השלישי.

53 ותיכף ומיד ממש.
 54 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לכאו"א מהנוכחים
 55 שיחיו ב' שטרות של דולר, הא' - לעשות בו כטוב
 56 בעיניהם, והב' - לתתו (או חילופו) לצדקה].

בפנים (ראה הגמ"י הל' תפלה פ"ב אות ד. מרדכי לברכות ט, ב.
 טושו"ע ואדה"ז או"ח ר"ס קיא), עד"ז הוא גם בנוגע למילוי
 הבקשות שבתפלה (שנפעל ע"י סמיכת גאולה לתפלה, כבפנים)
 - שהוא בסמיכות ממש להתפלה והבקשה. וראה תניא אגה"ת
 פ"א (ק, א): ואילו לא היינו חוזרים וחוטאים היינו נגאלין מיד
 כמו שאנו מברכין בא"י גואל ישראל (וראה גם לעיל שם בנוגע
 לבקשת הסליחה בברכת סלח לנו).

(33) בא י, ט.

(34) ב"ב י, א. וראה תניא פל"ז (מח, ב).

(35) פרש"י בחוקותי כו, מב. ועוד.

(36) דניאל ז, יג. סנהדרין צח, א.

1 דסמיכת 23 גאולה לתפלה (שמברכת "גאל ישראל"
 2 עוברים תיכף - בלי שום הפסק - לתפלת העמידה,
 3 מתחיל עם הפסוק 24 "אדני שפתי תפתח גו",
 4 ש"כתפלה 25 אריכתא דמיא" 26).

5 עיקר 27 הטעם על סמיכת גאולה לתפלה הוא
 6 בכדי שתתקבל התפלה, כדאיתא בירושלמי 28 "כל
 7 מי שאינו תוכף לגאולה תפלה למה הוא דומה
 8 לאוהבו של מלך שבא והרתיק (ודפק 29) על פתחו
 9 של מלך, יצא לידע מה הוא מבקש ומצאו שהפליג,
 10 עוד הוא הפליג (גם המלך הפליג ממנו 30)".

11 מעין ועל-דרך זה הוא גם בנידון-דידן:

12 ה' טבת הוא יום שקשור עם ענין ה"גאולה" -
 13 הגאולה והפדיון דספרי רבותינו נשיאינו (כנ"ל
 14 סעיף א). ותיכף בסמיכות לה"גאולה" קיימת
 15 ה"תפלה" ובקשה כו' על הספרים שעדיין מחכים
 16 לפדיונם, ועוד ועיקר - התפלה על הפדיון הכללי
 17 בגאולה האמיתית והשלימה (כנ"ל ס"א ואילך).

18 ועי"ז שהתפלה באה בסמיכות לגאולה, ובנדו"ד
 19 - שהתפלות הנ"ל באים בסמיכות להפעולה
 20 ד"גאולה" - הפדיון שבויים שנפעל ביום זה, ה'
 21 טבת 31 - ה"ז פועל, שהקב"ה יקבל את תפלות בני
 22 ישראל, ותיכף ומיד 32 יפדה כל הספרים, ויפדה את
 23 כל בני" בגאולה האמיתית והשלימה;

(23) ברכות ד, ב. שם ט, ב. רמב"ם הל' תפלה פ"ז הי"ז.
 טושו"ע או"ח סי' סו ס"ח. שו"ע אדה"ז שם ס"ט. טושו"ע
 ודאדה"ז שם ר"ס קיא.

(24) תהלים נא, יז.

(25) ברכות שבהערה 23.

(26) ועד"ז ברכת השכיבו בתפלת ערבית - ש"כגאולה
 אריכתא דמיא" (שם).

(27) ראה שו"ע אדה"ז שם ס"ב (מב"י שם): "לימוד זה
 (ממ"ש (תהלים יט, טו) יהיו לרצון וגו' צורי וכתוב אחריו (שם
 כ, ב) יענך ה' ביום צרה) אינו אלא סמך בעלמא ועיקר סמיכת
 גאולה לתפלה הוא מדברי חכמים וכו'".

(28) ברכות פ"א ה"א. הובא בפרש"י ברכות ד, ב ד"ה זה
 הסומך. טור ושו"ע אדה"ז שם.

(29) פני משה לירושלמי שם. וכ"ה הלשון במקומות שבהערה
 הקודמת.

(30) פ"מ שם.

(31) ביחד עם השבח וההודאה להשי"ת על "גאולה" זו, מעין
 וע"ד ברכת "גאל ישראל" - ש"מרצהו (להקב"ה) בתשבחות
 וקלוסין של יצ"מ והוא מתקרב אליו, ובעודו קרוב אליו יל יו
 לתבוע צרכיו" (פרש"י שם).

(32) די"ל, שכשם שסמיכת גאולה לתפלה היא באופן שאין
 שום הפסק ביניהן [גם לא באמירת פסוקי תורה, שלכן אחז"ל
 שהפסוק אדני שפתי תפתח גו' כתפלה אריכתא דמיא, כנ"ל

בס"ד. משיחות ש"פ ויגש, ז' טבת ה'תשנ"ב

- תרגום מאידית -

28 לפועל בהעבודה של היהודי בעמדנו בהימים
29 ורגעים שלפני הגאולה, דרושה גם הסברה
30 בשייכותה של ההפטורה עם הפרשה, דאדורבה:

31 "ויגש אליו יהודה" (שבפרשה) הוא לכאורה
32 תוכן הפוך מ"ודוד עבדי נשיא להם לעולם"
33 (שבהפטורה⁵), שהרי בהגשת יהודה ליוסף
34 (ובפרשה בכלל) מודגש איך יוסף הוא בעל-הבית
35 ומשנה למלך של ארץ מצרים, ויהודה זקוק אליו;
36 הוא צריך לגשת אליו ("ויגש אליו") ולבקש
37 שישחרר את בנימין - "ויאמר בי אדוני ידבר נא
38 עבדך גו' כי כמוך כפרעה"⁶, "חשוב אתה בעיני
39 כמלך"⁷ - מכיון שפרעה "נתן אותו על כל ארץ
40 מצרים"⁸, "ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת
41 רגלו גו'"⁹, ובפרט שפרעה הי' "מושל בכיפה"¹⁰.
42 משא"כ לעתיד לבוא (כפי שמדובר בהפטורה) יהי'
43 (עץ) יהודה למעלה מכולם (גם מיוסף) - "מלך"¹¹
44 אחד יהי' לכולם גו' ועבדי דוד (משבט יהודה)
45 מלך עליהם גו' ודוד עבדי נשיא להם לעולם" !?

46 ג. ויובן זה בהקדים ביאור השייכות של תחלת
47 הפרשה עם סיומה - כמדובר כמ"פ, שע"פ הכלל¹²
48 "נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן" ישנה שייכות
49 מיוחדת בין התחלת וסוף הפרשה.

50 וגם בזה צריכים הסברה:
51 בסיום הפרשה¹³ כתוב "וישב ישראל בארץ
52 מצרים בארץ גושן ויאחזו בה ויפרו וירכו מאד",

1 א. דובר פעמים רבות, שכל הענינים
2 המסופרים בתורה (מלשון הוראה¹) מכילים בתוכם
3 הוראות נצחיות לכל יהודי ויהודי בכל זמן, בכל
4 מקום ובכל מצב; הוראות כלליות וגם הוראות
5 כאלו המתאימות למצבים המיוחדים והשונים של
6 אותו זמן ומקום מסוים בו נמצא היהודי.

7 כך גם בנוגע לפרשת ויגש בתורה (עימה
8 צריכים "לחיות"² בזמן זה), "ויגש אליו יהודה",
9 שממנה ישנה הוראה נצחית המבהירה ונותנת
10 להבין את תוכן העבודה ואופן ההנהגה של היהודי
11 (גם) בהתאם לזמן הנוכחי - ברגעים האחרונים של
12 הגלות, בסמיכות ממש לגאולה האמיתית והשלימה
13 (כמדובר כמה פעמים ובפרט לאחרונה).

14 ב. בהשקפה ראשונה, מודגשת השייכות של
15 הפרשה ("ויגש אליו יהודה") עם הגאולה
16 בהפטורה השבת (שהיא "מענינה של פרשה"³),
17 בה מדובר אודות האיחוד של (מלכות) יהודה
18 ו(מלכות) יוסף לעתיד לבוא⁴:

19 "קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה גו', ולקח
20 עץ אחד וכתוב עליו ליוסף גו', וקרב אותם אחד
21 אל אחד לך לעץ אחד גו'. כה אמר אדני ה', הנה
22 אני לוקח את בני ישראל מבין הגוים אשר הלכו
23 שם, וקבצתי אותם מסביב גו', ועשיתי אותם לגוי
24 אחד גו', ומלך אחד יהי' לכולם גו', ודוד עבדי
25 נשיא להם לעולם גו', וידעו הגוים כי אני ה' גו'".

26 אבל, נוסף לכך שההפטורה מבטאת רק את
27 השייכות לגאולה, אך אין מכך לימוד והוראה

(5) שם, כה.

(6) ריש פרשתנו.

(7) פרש"י עה"פ.

(8) מקץ מא, מג.

(9) שם, מד.

(10) ראה מכילתא בשלח יד, ה. זח"ב ו, א.

(11) יחזקאל שם, כב. כד"כה.

(12) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(13) מז, כז.

(1) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ספר השרשים שלו ערך ירה.

גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). וראה זח"ג נג, ב.

(2) "היום יום" ב חשון. סה"ש תש"ב ע' 29.

(3) טשו"ע או"ח ר"ס רפד. שו"ע אדה"ז שם וסרפ"ג.

טואו"ח סתכ"ח. רמ"א שם ס"ח.

(4) יחזקאל לז, טו ואילך.

29 עיי' לסכנת נפשות, בידעו מה עלול יוסף לעשות
30 לו בגלל "חוצפתו"²²!

31 נמצא, ש"ויגש אליו יהודה" מבטא דווקא את
32 התוקף של יהודה!

33 עפ"י מובנת השייכות בין "ויגש אליו יהודה"
34 להתוקף של בני-ישראל בארץ מצרים בסיום
35 הפרשה - "וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גושן
36 ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד". וגם השייכות עם
37 התוקף והעלי' של יהודה בהפטורה - "ודוד עבדי
38 נשיא להם לעולם" [ומעין ובדוגמת זה מתבטא
39 הדבר בתוקף של "ויגש אליו יהודה"].

40 ויש לומר, שהתוקף של "ויגש אליו יהודה" נתן
41 את הכח שאח"כ יוכלו יעקב ובניו לרדת למצרים
42 באופן כזה (לא רק שהם לא יהיו תחת שליטת
43 מצרים, אלא אדרבה -) "ויאחזו בה ויפרו וירבו
44 מאד"²³, ויתירה מזו - שזוהי הכנה המביאה למצב
45 של "ודוד עבדי נשיא להם לעולם", כדלקמן.

46 ה. הענין דורש עדיין ביאור:

47 האמור לעיל אודות התוקף של "ויגש אליו
48 יהודה" הרי הי' לפי הקס"ד של יהודה שיוסף הוא
49 משנה למלך של אוה"ע, לפני ש"התודע יוסף אל
50 אחיו". והגם שבנוגע להתוקף של יהודה אין כל
51 נפק"מ (שהרי הוא לא ידע שזהו יוסף) - אך לאחרי
52 שנתגלה שזהו יוסף, הרי לפי אמיתת הענינים,
53 לכאורה כבר לא זקוקים להתוקף של יהודה כדי
54 לפעול "ויאחזו בה גו".

55 ואדרבה:

56 בפשטות הגיע התוקף ד"ויאחזו גו" ע"י יוסף,
57 ש"וישלחני אלקים לפניכם לשום לכם שארית
58 בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדולה"²⁴. ובזכות

1 שזה מראה על התוקף של יעקב ובניו, שאפילו
2 בהיותם בארץ מצרים - שתחת שליטת פרעה מלך
3 מצרים - אומר פרעה "טוב כל ארץ מצרים לכם
4 הוא"¹⁴, וע"פ ציוויו מקבלים הם אחוזה "במיטב
5 הארץ"¹⁵, ובאופן ש"ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד".
6 לעומת זאת, "ויגש אליו יהודה" בתחלת הפרשה,
7 מדגיש, שיהודה ואחיו הינם במצב ירוד שהם
8 זקוקים להתחנן ליוסף, היות שהוא הבעה"ב על כל
9 ארץ מצרים ולפני ש"התודע יוסף אל אחיו"¹⁶ -
10 ההיפך הגמור מהתוכן בסיום הפרשה!?

11 ד. ויש לומר הביאור בזה:

12 אע"פ שבהשקפה ראשונה נראה, שהגשת
13 יהודה ליוסף מבטאת את התוקף של יוסף
14 (כמנהיגה של ארץ מצרים) ואיך שיהודה זקוק
15 אליו
16 - הרי כשמתבוננים בזה, רואים שיהודה התנהג
17 כאן בתוקף ורחבות ("ברייטקייט") יוצאים מן
18 הכלל¹⁷:

19 יוסף הי' אז (כבא-כח של פרעה) "השליט על
20 הארץ"¹⁸, ש"בלעדיך לא ירים איש את ידו ואת
21 רגלו בכל ארץ מצרים"⁹, ובפרט שפרעה הי' אז
22 "מושל בכיפה", ויוסף הי' "כמוך כפרעה" (כפי
23 שיהודה עצמו אמר). למרות זאת רואים, שיהודה
24 (שלא ידע שזהו יוסף אחיו) לא התפעל מכך,
25 והתנהג עם כל הרחבות, שאפילו בלי לבקש קודם
26 רשות מיוסף ניגש הוא ליוסף¹⁹, וב(הגשה של)
27 תוקף²⁰, ומדבר עמו "קשות" (שלכן הוא הבהיר
28 "אל יחור אפך")²¹, אע"פ שהוא הכניס את עצמו

(14) פרשתנו מה, כ.

(15) שם מז, ו. יא.

(16) שם מה, א.

(17) ולהעיר שיהודה הי' מלך בשבטים (ראה ב"ר פפ"ד, יז.
מדרש אגדה (באבער) פרשתנו מו, כח. פתיחתא דאסתר י.
פרש"י ויחי מט, ט). וראה ויחי מח, ח ואילך.

(18) מקץ מב, ו.

(19) ראה מדרש - הובא בתורה שלימה עה"פ אות ס: "יהודה
עשה שלא כמנהגו של עולם. מנהגו של עולם ליטול רשות ואחר
כך נכנסין, אבל זה נכנס שלא ברשות ולא נטל רשות אלא על
הדיבור".

(20) "ויגש אליו יהודה .. הגשה למלחמה" (ב"ר פרשתנו
פצ"ג, ו. וראה שם, ז). ועד שיוסף "נודעזע ונבהל, אמר אוי לי
שמא יהרגני" (שם), אף שהיו שם אנשי מצרים!

(21) ויש פרשתנו ובפרש"י.

(22) והחידוש בזה בולט עוד יותר בהשוואה להנהגתו
הקודמת של יהודה (ואחיו) בפרשה שלפנ"ז, ש"ויפלו לפניו
ארצה" (מקץ מד, יד). ושינוי היחס נעשה בפשטות לאחרי
שיהודה שמע דברי יוסף שבנימין "יהי לי עבד ואתם עלו לשלום
אל אביכם" (ס"פ מקץ), ואז - "ויגש אליו יהודה גו". וראה ב"ר
שם: מיד (כששמע יהודה דברי יוסף הנ"ל) כעס יהודה ושגג
בקול גדול כו', כיון שכעס יהודה נשרו שיניהם של כולם כו'.

(23) וי"ל, שלכן דוקא "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף
להורות לפניו גשנה", "לפנות לו מקום ולהורות האיך יתישב
בה" (פרשתנו מו, כח ובפרש"י. וראה גם ב"ר פרשתנו פצ"ה, ג)
- ראה לקמן בפנים סעיף ה.

(24) פרשתנו מה, ז.

36 ויש לומר נקודת הביאור בזה:
 37 התוקף של היהודי בעוה"ז ובזמן הגלות (כל
 38 המלכיות נקראות על שם מצרים)²⁸ גופא יכול
 39 להיות בשני אופנים:
 40 (א) התוקף שלו הוא רק כפי האפשרי לפי
 41 הכללים של חוקי הטבע והנהגת העולם. ועד"ז
 42 בזמן הגלות - לפי המדידות וההגבלות של הגלות,
 43 חוקי המדינה, וכיו"ב. (ב) הוא עומד בתוקף לגמרי
 44 למעלה מכל עניני העולם ואוה"ע ועאכו"כ של
 45 הגלות, ואדרבה - הוא מתנהג עימם בתוקף, ועד
 46 שיש בכוחו לשנות גם את חוקי והנהגת המדינה.
 47 ויש לומר, שהתוקף של יהודה פועל שהיהודי
 48 הוא לא רק מושל ושולט ובעה"ב על אוה"ע בזמן
 49 הגלות לפי ה"כללים" של העולם והגלות, חוקי
 50 המדינה וכיו"ב (כפי שזה הי' אצל יוסף), אלא
 51 באופן שהוא נמצא לגמרי למעלה מזה, כדלקמן.
 52 ו. ויובן זה לפי הביאור באופן הנהגת מרדכי
 53 היהודי בזמן המלך אחשורוש - שהוא הי' במצב
 54 דומה ליהודה²⁹ בעמדו לפני יוסף, מכיון שבני"אז
 55 היו בגלות פרס ומדי תחת שליטת המלך
 56 אחשורוש, "עבדי אחשורוש אנן"³⁰ (לא כבימי
 57 חנוכה שהי' בזמן בית שני); ואעפ"כ היתה
 58 ההנהגה אצל מרדכי ש"לא יכרע ולא ישתחוה"³¹,
 59 אף ש"כל עבדי המלך גו' כורעים ומשתחווים להמן
 60 כי כן ציוה לו המלך"³¹, ומרדכי עמד כך בתוקף
 61 אפילו כשעבדי המלך אמרו לו "מדוע אתה עובר
 62 את מצות המלך"³².

1 יוסף אמר פרעה "טוב כל ארץ מצרים לכם הוא",
 2 וציוה לתת להם אחוזה "במיטב הארץ", ובאופן
 3 ד"ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד".
 4 ועד"ז צריך להבין בנוגע להפטורה:
 5 מכיון שהתוקף של יהודה הי' רק באותה שעה
 6 (לפני שנתגלה שזהו יוסף) - איזו שייכות יש לזה
 7 לתוקף של יהודה בהפטורה ("ודוד עבדי נשיא
 8 להם לעולם").
 9 ואדרבה, מכיון שיוסף הצדיק הוא הבעה"ב
 10 במצרים (כפי שנתגלה אח"כ), הרי, לכאורה הי'
 11 תוכן הפוך מההפטורה, בה מדובר אודות עליית
 12 יהודה לגבי יוסף, וש"ודוד עבדי נשיא להם
 13 לעולם"?
 14 בסגנון אחר: לפי אמיתת הענינים שיוסף
 15 הצדיק הוא "השליט על הארץ" - מבטא יוסף
 16 עצמו את התוקף של בני"א בארץ מצרים, ואז אין
 17 צורך להגיע בשביל זה להתוקף ד"ויגש אליו
 18 יהודה".
 19 אך מכיון שכל הענינים שבתורה הם נצחיים
 20 (גם קס"ד בתורה²⁵, ובפרט שבנדוד"ד הרי עצם
 21 הגשת יהודה אינה קס"ד אלא מציאות בפועל),
 22 צריך לומר שהתוקף של יהודה ("ויגש אליו
 23 יהודה") פועל חידוש אפילו לגבי תקפו של יוסף
 24 בזמן ההוא; ודוקא בכך זה יכול להיות ה"ויאחזו
 25 גו'", וזה נעשה גם הכנה ל"ודוד עבדי נשיא להם
 26 לעולם" לע"ל.
 27 ויש לומר שזה מובן גם ממה שכתוב "ואת
 28 יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה",
 29 "לפנות לו מקום ולהורות האין יתיישב בה"²⁶ -
 30 דלכאורה:
 31 מכיון שיוסף הנהיג את ארץ מצרים, והוא (ע"פ
 32 ציווי פרעה) נתן את "מיטב הארץ" ליעקב ובניו -
 33 א"כ מדוע זקוקים ליהודה "לפנות לו מקום
 34 ולהורות האין יתיישב בה"²⁷?! ומזה מובן,
 35 שדוקא התוקף של יהודה בכוחו לפעול זאת.

(28) ב"ר פט"ז, ד.

(29) ואמרו חז"ל שמרדכי "מיהודה קאתי" ("אמו מיהודה"),
 ולכן נקרא "איש יהודי" (מגילה יב, סע"ב). וגם להדיעה שהי'
 כולי' מבנימין (שם יג, ריש ע"א. וראה פי' הר"ף לעין יעקב שם),
 הרי בכל אופן שייך יהודה לבנימין, שהרי מלכות יהודה היתה
 על שבט יהודה ובנימין (וראה אוה"ת פרשתנו תקפב, א. מג"א
 ע' ב'רעג (בהוצאת תש"נ - ע' יג)). וענין זה מודגש גם בפרשתנו
 - שכל עסקו של יהודה עם יוסף הי' בנוגע לבנימין, ש"עבדך
 (יהודה) ערב את הנער" (בנימין), ולכן "ישב נא עבדך תחת
 הנער" (פרשתנו מד, ל"ג. וראה אוה"ת פרשתנו שם). ונוסף לזה:
 "יהודי" הוא (גם) על שם הודאה, שזהו"ע "יהודה" ע"ש "הפעם
 אודה את הוי'" (ויצא כט, לה). וראה תר"א מג"א צט, א. ספר
 הליקוטים דא"ח"צ"צ ערך יהודי. וש"נ.

(30) מגילה יד, א.

(31) אסתר ג, ב.

(32) שם, ג.

(25) ראה (בנדוד"ד) התועודויות תנש"א ח"ב ע' 88. וש"נ.

(26) נסמן בהערה 23.

(27) דלפי פירוש השני (ב"להורות לפניו גשנה") "לתקן לו בית
 תלמוד שמשם תצא הוראה" (פרש"י עה"פ, מב"ר שם), י"ל שזהו
 דוקא בכחו של יהודה; אבל מהו החידוש של יהודה לגבי יוסף
 בהפעולה ד"לפנות לו מקום ולהורות האין יתיישב בה"?

36 כדקאמר בנוהג שבעולם, אבל ביראי ה' יפיק רצון
37 שניהם כו'. ז.א. שהקב"ה (בהנהגתו לע"ל) יתנהג
38 באופן של "לעשות כרצון איש ואיש".

39 וצריך להבין:

40 מסתימת לשון הגמרא הנ"ל ("כרצון איש ואיש,
41 לעשות כרצון מרדכי והמן"), בלי שום שלילה
42 בדבר) משמע שגם מצד אחשורוש יש מקום
43 להנהגה כזו - ולכאורה איך זה מתאים עם דברי
44 המדרש, מילתא בטעמא (לפי שני הפירושים), שאי
45 אפשר לבצע שני רצונות הפכיים⁴⁰ (ואפילו לפי
46 הפירוש השני במדרש, ה"ז רק בכחו של הקב"ה,
47 והוא יעשה זאת דוקא לע"ל)?

48 ז. ויש לומר הענין בזה:

49 כשמדובר אודות "בנוהג שבעולם" (במנהג
50 העולם הטבעי) - ועד"ז מצד הקב"ה כביכול כפי
51 שהוא מתלבש בהנהגת העולם (שם אלקים) - אכן
52 לא יכולה להיות הנהגה של "לעשות כרצון איש
53 ואיש", "כרצון מרדכי והמן", מכיון שהם שני
54 רצונות הפכיים⁴¹; משא"כ כשמדובר אודות
55 הקב"ה כפי שהוא למעלה מהנהגת העולם (כפי
56 שזה יתגלה לעתיד לבוא), אזי יכול להיות "לעשות
57 כרצון איש ואיש", שני רצונות הפכיים יחד.

58 וזהו החילוק בין הפירושים בזה בגמרא
59 ובמדרש:

60 הפירוש הראשון במדרש מדבר כפי שזה
61 "בנוהג שבעולם". הפירוש השני מדבר כפי שזה
62 מצד הקב"ה בהנהגתו לע"ל; ומשמעות הגמרא
63 יוצא, שגם בה"לעשות כרצון איש ואיש" בזמן
64 אחשורוש היתה תועלת, מפני שגם בזמן הזה יכול
65 יהודי (ע"י הקשר שלו עם הקב"ה) להתעלות
66 לדרגא של לע"ל שיהי' אצלו "כרצון איש ואיש",
67 כדלקמן.

1 בנוגע למשתה של המלך אחשורוש כתוב
2 במגילת אסתר "כן יסד המלך גו' לעשות כרצון
3 איש ואיש"³³. אומרת על כך הגמרא³⁴, שהפירוש
4 הוא "לעשות כרצון מרדכי והמן, מרדכי דכתיב³⁵
5 איש יהודי, המן דכתיב³⁶ איש צר ואויב".

6 במדרש³⁷ ישנם על כך שני פירושים:

7 (א) "אמר לו הקב"ה אני איני יוצא מידי בריותי
8 ואתה מבקש לעשות כרצון איש ואיש, בנוהג
9 שבעולם שני בני אדם מבקשים לישא אשה אחת,
10 יכולה היא להנשא לשניהם? אלא או לזה או לזה.
11 וכן שתי ספינות שהיו עולות בלימן, אחת מבקשת
12 רוח צפונית ואחת מבקשת רוח דרומית, יכולה היא
13 הרוח אחת להנהיג את שתיהן כאחת? אלא או לזה
14 או לזה. למחר שני בני אדם באים לפניך בדין, איש
15 יהודי ואיש צר ואויב, יכול אתה לצאת ידי שניהם?
16 אלא שאתה מרומם לזה וצולב לזה". ז.א.
17 שאחשורוש עשה טעות בכך שרצה לעשות "כרצון
18 איש ואיש", מכיון שאין זה שייך לבצע שני הפכים
19 בבת אחת, הן כרצון מרדכי ("איש יהודי") והן
20 כרצון המן ("איש צר ואויב"). "ולכן³⁸ קנטרו
21 הכתוב כי לא יוכל לצאת ידי מרדכי והמן
22 המתנגדים".

23 (ב) "ר' הונא בשם ר' בנימין בן לוי אמר, לפי
24 שבעוה"ז בזמן שרוח צפונית מנשבת אין רוח
25 דרומית מנשבת, אבל לעתיד לבוא בקיבוץ גליות
26 אמר הקב"ה אני מביא רוח ארגסטיס לעולם,
27 ששתי רוחות משמשות בו. מי הוא זה שעושה
28 רצון יריאיו, זה הקב"ה שכתוב בו³⁹ רצון יראיו
29 יעשה כו'". זאת אומרת, "אף³⁸ שיהיו ב' זה
30 לעומת זה, יעשה ה' רצון שניהם. והיינו רצון יראיו
31 יעשה ואת שועתם ישמע, שאף ששאלת זה מנגדת
32 לזה, ישמע ה' לשניהם. משא"כ אחשורוש שלא
33 יכול לעשות רצון ב' אוהביו המתנגדים. ואע"ג
34 דאמר ב' בני אדם מבקשים לישא שפחה א' וכו',
35 היינו במנהג העולם הטבעי כסתם בני אדם,

40 והרי פשוט תוכן הגמרא הוא כמו התוכן במדרש -
"לעשות כרצון מרדכי והמן", "שתלה הכתוב כלל ישראל במרדכי
והיינו כרצונו שלא להאכילן ולשתותן דבר איסור, דמרדכי גופי'
וראי דלא הי' נהנה כלל מאותה סעודה, וכן תלה כלל העובדי
כוכבים בהמן שרצונו בכל אכילות" (חדא"ג מהרש"א מגילה
שם).

41 וזהו מה ש"אמר הקב"ה אני איני יוצא מידי בריותי",
היינו אלקות כפי שהיא בהתלבשות בהבריאה ובחוקי הטבע,
שעל זה נאמר (נח ת, כב) "לא ישבותו".

(33) שם א, ת.

(34) מגילה יב, סע"א.

(35) אסתר ב, ה.

(36) שם ז, ו.

(37) אסתר"ר עה"פ (פ"ב, יד). וראה יל"ש אסתר רמז תתרמח.

(38) פי' יפה ענף השלם לאסת"ר שם.

(39) תהלים קמה, יט.

שזרה לו" 46. הדבר זר ליהודי, מכיון שכל ענינו של
 יהודי הוא - לעשות רצון אביך שבשמים⁴⁷.
 כמאחז"ל⁴⁸ "אני לא⁴⁹ נבראתי אלא⁴⁹ לשמש את
 קוניי". והיות ש"נבראתי" הוא כל רגע ורגע של
 קיום האדם בעוה"ז, הרי מובן שכל פרט מעבודתו
 בכל רגע צריך להיות "לשמש את קוניי". כציווי
 התורה - "כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁵⁰, ו"בכל
 דרכיך דעהו"⁵¹, "כל" דוקא. ולא רק "כל מעשיך"
 - כל המעשים שלך, אלא גם שכל מעשה בעצמו
 יהי' כל כולו לשם שמים. שהרי אם ישנו דבר נוסף
 מלבד זה (שימוש את קוניי) - הרי זו "עבודה שזרה
 לו" (שהרי זהו ההיפך מ"נבראתי"). ועד השלימות
 בזה - ש"מעשיך" הם לא רק "לשם שמים", אלא
 שב"מעשיך" ו"דרכיך" גופא - "דעהו"⁵², (ותירה
 מזו -) "שמים" עצמו (ע"ד האכילה והשתי'
 בשבת, שזוהי גופא מצוה, מצות עונג שבת⁵³).
 ובזה מתבטא רצון מרדכי, ש"לא יכרע ולא
 ישתחוה" לשום דבר בעולם (אפילו דבר המותר
 ע"פ שו"ע), מכיון שכל דבר שאינו עבודת השם
 הוא "עבודה שזרה לו".
 לעומת זאת, רצון המן הוא - עבודה זרה. לא
 ע"ז ממש ר"ל, אלא כל עבודה שזרה לו (עבור
 היהודי), מכיון שאינה עבודת השם. וטענתו היא:
 מכיון שנמצאים בעולם הזה ובגלות, הרי נתונים
 לחוקי והגבלות הטבע (שאותם ברא הקב"ה), ולכן
 צריך להתחשב בזה, עכ"פ בנוגע לדברי רשות
 ועניני העולם.

46 ראה ב"ב קי, א: הוא סבר לע"ז ממש, ולא היא, אלא
 ע"ז עבודה שזרה לו (הוא חשוב והמלאכה נמזכה ומכוערה אלא
 שאין בה איסור - רשב"ם). - וראה התוועדות תנש"א ח"ב ע'
 355.

47 אבות פ"ה מ"כ.
 48 משנה וברייתא סוף קידושין.
 49 גירסת הש"ס כת"י (אוסף כתבי-היד של תלמוד הבבלי,
 ירושלים תשכ"ד) במשנה וברייתא הנ"ל. וכן הובא במלאכת
 שלמה למשנה שם. ובכ"מ. וראה גם יל"ש ירמ' רמז רעו.
 50 אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דיעות ספ"ג. טוש"ע
 אור"ח סרל"א.
 51 משלי ג, ו. וראה רמב"ם וטוש"ע שם. שו"ע אדה"ז
 אור"ח סקנ"ו ס"ב.
 52 ראה לקו"ש ח"ג ע' 907. שם ע' 932. ח"י ע' 104 ואילך.
 ובכ"מ.
 53 שו"ע אדה"ז אור"ח ר"ס רמב.

ח. והביאור בזה (בפנימיות הענינים):
 "אחשוורוש" בשרשו בקדושה קאי על הקב"ה
 כביכול, כמאחז"ל⁴² אחשוורוש זה הקב"ה שאחרית
 וראשית שלו. ו"כן יסד המלך גו' לעשות כרצון
 איש ואיש" קאי על האופן בו הקב"ה קבע את
 הסדר בעולם, שיש "רצון איש ואיש" - בחירתו
 של האדם להתנהג או כרצון מרדכי או כרצון המן,
 "רשות לכל אדם נתונה אם רצה להטות עצמו
 לדרך טובה ולהיות צדיק הרשות בידו ואם רצה
 להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע הרשות
 בידו"⁴³.
 אמנם זהו רק בנוגע לעצם המציאות ד"רצון
 איש ואיש" (שני רצונות הפכיים, והאדם בוחר
 באחד מהם). משא"כ "לעשות כרצון איש ואיש"
 (לצאת ידי שניהם) לא יכול להתבצע בפועל, כי
 רצון מרדכי הוא בעניני קדושה ורצון המן הוא
 בענינים הפכיים, ובמילא לא יתכן ששני הרצונות
 יתמלאו בשעת מעשה בפועל - או שמתקיים רצון
 מרדכי או רצון המן.
 ובעומק יותר - הסתירה ד"לעשות כרצון איש
 ואיש" אינה רק בגלל שבמעשה בפועל אי אפשר
 לעשות כפי שני הרצונות, אלא יתירה מזה - רצון
 מרדכי והמן ("רצון איש ואיש") הם שתי גישות
 שונות לגמרי, שכל אחת שוללת לגמרי, לכאורה,
 את השני':
 רצון מרדכי הוא הנהגה באופן ד"לא יכרע ולא
 ישתחוה"³¹, כדברי חז"ל⁴⁴ על מה שמרדכי נקרא
 "יהודי"³⁵ - "על שם שכפר בע"ז, שכל הכופר
 בע"ז נקרא יהודי", ולכן נקרא כל יהודי בשם
 "יהודי", מפני שהיהדות מתבטאת בכך שהוא
 "כופר בע"ז", "לא יכרע ולא ישתחוה".
 שזה כולל לא רק "עבודה זרה" ממש,
 אלא כל דבר שאינו קשור ל"ועבדתם את ה'
 אלקיכם"⁴⁵ (אפילו אם זה אינו היפך
 השולחן-ערוך), ה"ז נקרא "עבודה זרה" - "עבודה
 42 מדרש הובא במאו"א ע' א אות קפב. וראה גם מחיר יין
 להרמ"א עה"פ אסתר א, יב"ג, מרקאנטי ויצא כט, י ("באגדה
 אמרו"). ערכי הכינויים (לבעל סדר הדורות) ערך אחשוורוש.
 43 רמב"ם הל' תשובה רפ"ה.
 44 מגילה יג, ריש ע"א.
 45 משפטים כג, כה.

39 הטבע וחוקי המדינה (כרצון המן), ואם לא
40 נמצאים בגלות, שאז מתנהגים "כרצון מרדכי"
41 באופן ד"לא יכרע ולא ישתחוה", הרי לא שייך
42 לומר שישנו כאן "רצון המן".

43 בנוגע לחיובים שיש ליהודי בקיום התומ"צ
44 ע"פ השולחן-ערוך - הרי מובן ופשוט שעל זה אף
45 אחד אינו בעה"ב על היהודי (אפילו בזמן הגלות);
46 אבל בנוגע לעניני רשות ועניני העולם ("מעשיך"
47 ו"דרכיך"), איך יתכן שהוא יתנהג הן כרצון המן
48 ע"פ הנהגת הטבע לפי מנהג העולם (ואם לא הרי
49 הוא "עובר את מצות המלך"), והן כרצון מרדכי
50 ש"לא יכרע ולא ישתחוה".

51 אומר המדרש, שבמה דברים אמורים שישנה
52 סתירה בין "רצון איש ואיש" - כאשר מדובר
53 "בנהוג שבעולם"; אבל מצד הקב"ה (כפי שהוא
54 למעלה מהנהגת הטבע) יכולים להתבצע שני
55 הדברים.

56 שיהודי יימצא בעולם ובגלות ("עבדי
57 דאחשורוש"), וביחד עם זה יהי לגמרי למעלה
58 מכל עניני העולם והגלות, "לא יכרע ולא
59 ישתחוה", ועד שהוא יפעל גם על מלך אוה"ע
60 ה"שולט" עליו.

61 וזהו הפירוש בסתימת לשון הגמרא "לעשות
62 כרצון איש ואיש, לעשות כרצון מרדכי והמן"
63 (והגמרא אינה מבטלת את זה), מכיון שע"ז
64 שמרדכי היהודי עמד בביטול להקב"ה, "לא יכרע
65 ולא ישתחוה", "כופר בע"ז", הרי זה קישר אותו
66 עם התוקף של הקב"ה (שלמעלה מהנהגת העולם),
67 שזה נותן את הכח שבהיותו בגלות פרס תחת
68 המלך אחשורוש תהי' השלימות ד"לא יכרע ולא
69 ישתחוה", ועד שזה פועל גם את ביטול גזירת המן
70 ועליית מרדכי להיות "משנה למלך"⁵⁶.

71 וזאת מוסר הקב"ה לרצונו של היהודי -
72 שאפילו בהמצאו בגלות, יש לו את הברירה
73 להתנהג "כרצון איש ואיש":

74 שהוא עומד בתוקף רק כפי המוכרח לקיום
75 התומ"צ בפועל, אבל בכל הענינים האחרים מרגיש

1 ונמצא, ש"לעשות כרצון איש ואיש" היא
2 סתירה מיני' ובי':

3 כשיהודי נמצא בעולם, ובזה גופא - בזמן
4 הגלות ("אכתי עבדי אחשורוש אנן"), שם יש לו
5 כמה הגבלות מצד הנהגת הטבע והעולם וחוקי
6 המדינה ("דינא דמלכותא דינא"⁵⁴, הגבלות מנהגי
7 המדינה⁵⁵ וכו') כשאינם בסתירה לקיום התומ"צ)
8 שהם מכריחים אותו (ע"פ רצון ה' וע"פ תורה)
9 להתנהג באופן מסוים - אזי לא יתכן הקיום של
10 "כרצון איש ואיש", שהרי "רצון מרדכי" ("לא
11 יכרע ולא ישתחוה", שכן כל דבר חוץ מעבודת
12 השם הוא "עבודה זרה") לכאורה שולל לא רק את
13 קיום רצון המן בפועל, אלא את כל הגישה שצריך
14 להתחשב במנהגו של עולם. ולאידך, אם
15 מתחשבים בכך שהקב"ה שלח את בני' בגלות,
16 צריכה אז לכאורה ההנהגה להיות "כרצון המן",
17 הנהגה המדודה לפי מנהגו של עולם (כשאינו סותר
18 לתומ"צ).

19 אעפ"כ, זהו החידוש, שכאשר קשורים עם
20 הקב"ה כפי שהוא למעלה מהנהגת העולם, יש
21 בכח לחבר שני הפכים: גם כפי שנמצאים בעולם
22 ובגלות, יהי' "לא יכרע ולא ישתחוה", כיון
23 שנמצאים לגמרי למעלה מזה.

24 ט. עפ"ז יובנו דברי המדרש: שני הפירושים
25 במדרש מבטאים שתי דרכים של היהודי בעבודתו
26 בזמן הגלות:

27 מכיון שהקב"ה שלח את היהודי לעולם הזה,
28 ושם גופא - בגלות, תחת שליטת המלך אחשורוש
29 ("אכתי עבדי אחשורוש אנן"), וזהו דין בתורה
30 ש"דינא דמלכותא דינא" - אפשר לכאורה לחשוב
31 (כרצון המן) שבעניני העולם (לא בענינים
32 הקשורים לתומ"צ) לא שייך שבבת אחת יהיו שני
33 הפכים של "כרצון איש ואיש" (רצון מרדכי
34 והמן), שיחד עם זה ש"עבדי אחשורוש אנן"
35 בגלות, תהי' אצלו ההנהגה ד"לא יכרע ולא
36 ישתחוה" להנהגת העולם,

37 שכן ממה-נפשך: אם הקב"ה שלח את היהודי
38 בגלות, זאת אומרת שמוגבלים במשהו בהנהגת

(54) גיטין י, ב. וש"נ.

(55) ראה גם שיחת ש"פ וישב שנה זו ס"ב (התוועדויות

תשנ"ב ח"א ע' 399 ואילך) וש"נ.

(56) ראה לקמן הערה 59.

31 יהודה. וגם - שבזה שלל יהודה שיוסף ישלח אותו
 32 לפרעה עם הטענה "הכסא אגדל ממך", הרי הוא
 33 התנהג עם כל ה"ברייטיקייט" (הרחבות והתוקף)
 34 (כאילו אינו זקוק ליוסף) "ויגש אליו יהודה" עם
 35 תוקף וכו'!

36 ולכן דוקא אחרי "ויגש אליו יהודה" קיבלו את
 37 הכח - בסיועו של יוסף - שיהי' "וישב ישראל
 38 בארץ מצרים בארץ גושן", "במיטב הארץ".
 39 שאע"פ שנמצאים בארץ מצרים, מלשון מיצרים
 40 וגבולים⁶⁰, תחת מלכותו של פרעה, הרי נעשה שם
 41 "וישב ישראל", באופן של ישיבה אמיתית, ויתירה
 42 מזו - "ויאחזו בה", הם מקבלים שם אחוזה⁶¹
 43 (ובאופן של אחיזה⁶²), שזה מורה על (אחיזה
 44 ב)תוקף באופן שהם נעשים שם בעה"ב, ועד
 45 ש"ויפרו וירבו מאד", באופן שלמעלה ממדידה
 46 והגבלה.

47 וזה מביא אח"כ מיד ל"ויחי יעקב בארץ מצרים
 48 שבע עשרה שנה"⁶³, שבמצרים יש לו חיים
 49 טובים⁶⁴ (שבע עשרה בגימטריא טוב⁶⁵) וחיים
 50 אמיתיים ברוחניות ובגשמיות.

51 יא. בזה תוכן גם השייכות של "ויגש אליו
 52 יהודה" עם "ודוד עבדי נשיא להם לעולם"
 53 (שבהפטורה):

54 התוקף של הגשת יהודה ליוסף - שבא ע"י
 55 הקשר שלו (ע"י (יהודה מלשון) הודאה לה'⁶⁶) עם
 56 הקב"ה שלמעלה מהנהגת העולם (כפי שזה יתגלה
 57 לע"ל) - זוהי ההכנה הנותנת את הכח להבאת
 58 הגאולה האמיתית והשלמה; שאז יתגלה בתכלית
 59 השלימות בכל העולם כולו התוקף ד"ודוד עבדי
 60 נשיא להם לעולם", הקשור לשלימות התוקף של
 61 הקב"ה (שיש בכחו לפעול "רצון יראיו יעשה",
 62 החיבור של רצונות הפכיים), כך שזה פועל גם על

1 הוא כאילו הוא נתון להגבלות הטבע ומנהגו של
 2 עולם כו', "עבודה שזרה לו" (כרצון המן ר"ל);

3 או שיתנהג "כרצון מרדכי", שבכל הענינים
 4 עומד הוא למעלה מהעולם ולמעלה מהגלות
 5 (בהיותו קשור להקב"ה), ולכן אצלו "לא יכרע ולא
 6 ישתחוה" לכל הענינים שאינם עבודת השם.

7 ואין הדבר תלוי אלא ברצונו.

8 [אבל, בזה ישנו חילוק בין הדורות, שברוב
 9 הדורות היו כמה הגבלות מן החוץ, גזירת המלכות
 10 וכו"ב, שלא איפשרו שהיהודי יוכל לעמוד לגמרי
 11 למעלה מהגלות, משא"כ בדורנו זה הרי זה תלוי
 12 רק ברצונו של היהודי, כדלקמן].

13 י. עפ"ז יובן גם החידוש של יהודה ("ויגש
 14 אליו יהודה") לגבי יוסף:

15 אע"פ שיוסף הצדיק הי' "השליט על הארץ",
 16 שזה מורה על כך שהיהודי הוא בעה"ב על העולם
 17 ואוה"ע סביבו - הרי (א) הרי הוא הועמד לכך ע"י
 18 פרעה מלך מצרים, ז.א. שזה קשור עם גזירת המלך
 19 וחוקי המדינה, ו(ב) באופן שלאחרי המינוי הרי
 20 "רק הכסא אגדל ממך"⁵⁷. שזה מראה שיוסף עדיין
 21 קשור בדקות עם ההגבלות דעולם ומצרים⁵⁸.

22 משא"כ התוקף ד"ויגש אליו יהודה" התבטא
 23 בכך שהוא ניגש ליוסף בלי קבלת רשות תחלה
 24 (כנ"ל), ופעל עליו (ש"ולא יכול יוסף להתאפק
 25 גו"¹⁶), שזה מראה על התוקף שאינו מתחשב עם
 26 הנהגת המדינה ומנהגו של עולם כו'⁵⁹. זאת אומרת
 27 - חיבור של שני הפכים ("כרצון איש ואיש").

28 יחד עם זה שיהודה ידע שהוא זקוק ליוסף (כדי
 29 לשחרר את בנימין), ועד שאמר לו "כמוך כפרעה"
 30 [שלכן יש בכוחו (של יוסף) למלא את בקשת

(57) מקץ מא, מ.

(58) וראה שיחת ש"פ ויגש תש"נ (התועודיות תש"נ ח"א ע' 106 ואילך), שמצד דרגתו של יוסף (תלמוד) שייך הענין דהיפך קבלת עול בשלימות בדקות ודקות, ולכן "רק אדמת הכהנים לא קנה" (פרשתנו מז, כב), ודוקא ע"י יהודה נעשה הכח לברר גם "אדמת הכהנים", עיי"ש.

(59) ובפרטיות י"ל, שאצל יהודה היתה המעלה גם לגבי מרדכי, כי אחשוורוש מינה את מרדכי להיות יועצו ואח"כ משנה למלך, משא"כ "ויגש אליו יהודה" הי' בתקפו ובכח עצמו (בלי רשות מיוסף). ובפרט זה הרי מרדכי הוא בדומה ליוסף - שנתמנה ע"י פרעה להיות משנה למלך.

(60) ראה תו"א וארא נז, ב ואילך. בשלח סד, א"ב. יתרו עא, ג ואילך. ובכ"מ.
 (61) כפרש"י עה"פ.
 (62) כפי' מדרש תדשא פי"ז. וכ"ה בכמה דפוסי רש"י. וראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 405 ואילך.
 (63) ר"פ ויחי.
 (64) ראה בעה"ט שם. ועוד.
 (65) ל"ת וספר הליקוטים הארזיז"ל ר"פ ויחי.
 (66) ראה לעיל הערה 29.

28 משא"כ בדורנו זה ובזמננו זה, רואים בפועל
29 שלא קיימים הבלבולים שבעבר, ואוה"ע מאפשרים
30 ליהודים להתנהג כרצונם.

31 ולכן אין הדבר תלוי אלא ברצונם של בני
32 ישראל, שיהי' "ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד", כפי
33 שנהוג בפועל בכו"כ מקומות, עם כל התוקף
34 וה"ברייתקייט" (רחבות);

35 הן במדינה זו (ארצות הברית), מלכות של חסד,
36 המאפשרת ליהודים להתנהג כפי החלטתם ברצונם,
37 ועד"ז בכו"כ מדינות בעולם. ובשנים האחרונות
38 רואים כיצד גם במדינות שהיו קודם כמה הגבלות
39 כו', נפלו ונתבטלו הגבלות אלו, וכמדובר כמ"פ.

40 ואדרבה:

41 לא זו בלבד שהיהודים חופשיים להתנהג
42 כרצונם, אלא יתירה מזו - הממשלות של אוה"ע
43 מסייעות בזה!

44 ונוסף לזה שבנ"י יכולים להתנהג בדרך
45 התומ"צ בד' אמות הפרטיות שלהם - רואים גם
46 בפועל, שבשנים האחרונות נעשה יותר ויותר קל
47 לפעול את ה"ויאחזו בה" בכל מקום ומקום בכל
48 קצוי תבל; מכיון שהעולם - לא רק יהודים אלא
49 אף אוה"ע - הוא כלי לקבל ענינים של יהדות תורה
50 ומצוות, ובנוגע לאוה"ע - ז' מצוות בני נח⁷⁵.

51 ועד - כפי שדובר ועוררו כמה פעמים לאחרונה
52 - שע"פ הודעת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו,
53 כבר סיימו את כל ההכנות לגאולה, וכעת צריכים
54 רק להמשיך את הגאולה בפועל בגשמיות
55 וחומריות העולם (חומריות שנעשית מגשמיות),
56 בגלוי לעיני בשר.

57 [כי למרות תוקף העבודה של בנ"י בגלות,
58 ואפילו כפי שהם נמצאים בגלות במצב של גאולה
59 רוחנית, הרי עדיין אין זו השלימות של הגאולה
60 בפשטות, בגלוי ממש בעוה"ז הגשמי; ישנם עדיין
61 כל ההגבלות דגלות, "בנים שגלו מעל שולחן
62 אביהם"⁷⁶; כולל - זה שבנ"י הינם בתקופה זו
63 כ"עגונה" ר"ל, שבעלה (הקב"ה) הלך למדינת

1 כל האומות, "וידעו הגוים כי אני ה'"⁶⁷, וכפס"ד
2 הרמב"ם⁶⁸ שמלך המשיח "ילחום מלחמת ה' כו'
3 ונצח כל האומות שסביביו", ופועל ש"אז אהפוך
4 אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו
5 שכם אחד"⁶⁹.

6 וכמבואר בכ"מ⁷⁰, שהכח להגילוי של "ודוד
7 עבדי נשיא להם לעולם" (מעלת יהודה) בא מכך
8 שקודם הי' "ויגש אליו יהודה", שיהודה מקבל
9 ההשפעה מיוסף, ועי"ז מתגלית המעלה של יהודה,
10 "ודוד עבדי נשיא להם לעולם". ועי"ד הענין של
11 סמיכת גאולה לתפלה⁷¹, שפועל שגם בתפלה
12 (מלכות, יהודה) נמשך ענין הגאולה (מיוסף, יסוד).
13 עד שנעשית "גאולה אריכתא"⁷², שמלכות עצמה
14 נהיית "המלאך"⁷³ הגואל⁷⁴. ועי"פ הנ"ל יש להוסיף
15 בזה, שב"ויגש אליו יהודה" מודגש - נוסף
16 להביטול והקבלה של יוסף - גם ובעיקר התוקף
17 של יהודה (מצד מעלתו על יוסף), ומה שהוא זקוק
18 אליו הרי זה רק כדי לגלות את תקפו בשלימות,
19 כפי שיהי' לע"ל.

20 יב. ע"פ הנ"ל יובן ג"כ הלימוד וההוראה
21 מ"ויגש אליו יהודה" בנוגע לדורנו ותקופתנו,
22 בעמדנו מיד לפני הגאולה האמיתית והשלימה:
23 למרות התוקף של יהודה בזמנו ומרדכי בזמנו
24 ושל צדיקים ויהודים בכל הדורות - היו בכל
25 הדורות הגבלות מבחוץ, מצד אוה"ע וגזירותיהם
26 על ישראל ר"ל היל"ת, שלא תמיד איפשרו להם
27 להתנהג עם כל התוקף והבעה ב"תיות.

(67) יחזקאל לו, כג - סיום הפטורת פרשתנו.

(68) הל' מלכים ספי"א.

(69) צפני' ג, ט.

(70) תו"א פרשתנו מד, א"ב. תו"ח שם צג, א ואילך. דרושים

שבערה הבאה.

(71) כדאי' בזהר ריש פרשתנו (רה), (ב) דהוה"ע "ויגש אליו יהודה". וראה ד"ה ענין הגשת יהודה ליוסף תרכ"ט (ע' יג ואילך).
ד"ה ויגש תרס"ו (המשך תרס"ו ע' קיט ואילך), תרס"ח (שם ע' תפז ואילך), תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ס"ע תשצד ואילך).
ועוד. וראה גם ד"ה הנ"ל תשל"ו (סה"מ מלוקט ח"ד ע' קיז ואילך), תשכ"ה (שם ח"ה ע' קצח ואילך).

(72) ברכות ד, ב. שם ט, ב.

(73) ויחי מח, טז.

(74) ראה אוה"ת ויחי שנו, ב. תשא ע' א'תתע"ח. שלה ע'

תריד.

(75) כפס"ד הרמב"ם הל' מלכים פ"ח ה"י.

(76) ברכות ג, סע"א.

30 והבעה"ב'תיות של בני" על העולם) בדורנו זה
 31 מודגש גם ביום ה' טבת (שהי' ביום החמישי,
 32 "קמי שבתא"⁸³, ושבת זו, ז' טבת, היא בתוך הג'
 33 ימים מה' טבת):

34 יום זה קשור לשחרור ו"פדיון שבויים" של
 35 הספרים והכתבים של רבותינו נשיאינו, באופן
 36 שהי' לכך ההסכם המלא והסיוע (משפטי) אה"ע,
 37 לעיני כל העמים (בבית המשפט הפדרלי).

38 אך ישנם עדיין ספרים⁸⁴ וכתבי יד של כ"ק
 39 מו"ח אדמו"ר ושל אביו אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע
 40 הנמצאים בשבי' במדינה ההיא ועדיין לא הוחזרו
 41 למקומם, אע"פ שגם בנוגע אליהם כבר היתה
 42 פקודת המלכות, גם של אה"ע, שישחררו אותם.

43 ומקשרים זאת גם עם העובדה שבימים
 44 האחרונים התבטלה עיר הבירה של המדינה ההיא,
 45 ועד שהעבירו אותה לעיר אחרת, ע"פ כתיבת
 46 וחתימת החוקים ומשפטים של המדינה ההיא
 47 (שבכיו"ב דינא⁸⁵ דמלכותא דינא).

48 מה יכול כאו"א לעשות בפועל כדי לזרז את
 49 הפדיון וההשבה של הספרים והכתבים?
 50 התשובה לכך פשוטה:

51 עי"ז שכל אחד ואחת, אנשים נשים וטף, יעשה
 52 ענין דוגמתו - ע"י שיביא לביתו ולספרייתו וכיו"ב,
 53 ספרי (וכתבי) קודש חדשים בדברי תורה, בהוספה
 54 על הספרים שיש לו מקודם ב"בית מלא ספרים"⁸⁶
 55 שלו.

56 וכיום ה"ז דבר קל לביצוע, מכיון שבכל שבוע
 57 נדפסים ענינים חדשים בתורה, הן כאלו הנדפסים
 58 מחדש, ועוד ועיקר - חדשים, במילא ה"ז דבר קל

1 הים⁷⁷ לאחרי האירוסין⁷⁸ (ביצי"מ⁷⁹), ועד שיהיו
 2 הנישואין⁷⁸ בגאולה האמיתית והשלימה⁸⁰].

3 היום צריך רק לפתוח את העיניים, ואזי יראו
 4 איך שכל העולם תובע שכל יהודי כבר יהי'
 5 בהמעמד ומצב דגאולה האמיתית והשלימה.

6 ויש לומר, שזה גופא הוא הטעם לכך שרואים
 7 כיום איך שיהודים יכולים לעמוד בעניני יהדות עם
 8 כל התוקף והבעה"ב'תיות גם על אה"ע - ואין
 9 הדבר תלוי אלא ברצונם - דכיון שעומדים מיד
 10 לפני הגאולה, שבה יתגלה בפועל כיצד "ודוד
 11 עבדי נשיא להם לעולם", "וידעו הגוים כי אני ה"
 12 - לכן זה משתקף בפועל במצב של דורנו, כהכנה
 13 המוליכה ישירות לגאולה האמיתית והשלימה ע"י
 14 משיח צדקנו.

15 ולהוסיף, שזה מרומז גם ב"ויגש אליו יהודה",
 16 שיחד עם הסיוע של תוקף העבודה של יוסף
 17 שבדורנו - כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, יש גם
 18 את ה"ויגש אליו יהודה", משיח שיבוא בקרוב
 19 ממש, "ודוד עבדי נשיא להם לעולם", שבא בסיוע
 20 ונתינת כח מיוסף (שבדורנו), "כמוך כפרעה",
 21 (פרעה דקדושה) ד"אתפריעו ואתגליין מיני' כל
 22 נהורין"⁸¹.

23 מכך מובן גם הלימוד מזה לדורנו:
 24 עי"ז שמתנהגים באופן ד"ויגש אליו יהודה",
 25 שמראים בעניני יהדות את התוקף והבעה"ב'תיות
 26 בהיותו יהודי, ש"בשביל ישראל" נברא העולם⁸²,
 27 ה"ז גופא מביא את ה"ודוד עבדי נשיא להם
 28 לעולם".

29 יג. הענין ד"ויגש אליו יהודה" (התוקף

(77) תענית כ, א. סנהדרין קד, סע"א. איכ"ר עה"פ (איכה א, א)
 (א) היתה כאלמנה. זח"ב קכב, א. וראה סידור (עם דא"ח) נח, ב
 ואילך. אוה"ת נ"ך (כרך ב) ע' א'מו ואילך.

(78) שמו"ר ספטי"ו.

(79) והרי מזכירין יצי"מ בכל יום - ביום ובלילה (ברכות יב, ב במשנה. רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"ג. שו"ע אדה"ז או"ח סס"ז ס"א).

(80) והרי ידוע גודל ההשתדלות של רבני ישראל בהיתר עגונות, אשר בשביל זה מחפשים כל היתר האפשרי, ומקילים בזה וכו', ובלשון הש"ס (גיטין ג, ריש ע"א. וש"נ) "משום עיגונא אקילו בה רבנן". ומזה מובן במשכ"כ וק"ר בנוגע להעניגון ר"ל דכל בני שבזמן הגלות.

(81) זח"א ר"י, א.

(82) פרש"י ר"פ בראשית. ובכ"מ.

(83) פסחים קו, סע"א.

(84) ספרי קודש, וגם (להבדיל) ספרי חול שמסייעים לספרי קודש, ועד מסוג דבכחי' "דע מה שתשיב לאפיקורס" (אבות פ"ד מ"ד) וכיו"ב (ראה גם שיחת ש"פ ויגש תשמ"ח - התוועדויות תשמ"ח ח"ב ע' 173 ואילך).

(85) ההיפך בתכלית מהמצב בזמן אדה"ז, שנתקיים רצונו בנצחון מדינת רוסיה נגד צרפת (מפני המעלה שעיי"ז ביר"ש כו' של בני"), ובדורנו זה החידוש - שגם מדינת צרפת נעשתה מקום תורה ויר"ש והפצת היהדות והמענינות חוצה (ראה שיחת ש"פ וישב שנה זו (התוועדויות תשנ"ב ח"א ע' 401 ואילך)), ועתה - נעשית המהפכה והנפילה של מדינת רוסיה, בשינוי עיר הבירה וכו'.

(86) לשון חז"ל - נתחומא קרח ב.

23 יד. ויהי רצון, שעל ידי זה שכא"א ירחיב את
24 פעולותיו בקבלת ספרים חדשים - זה יזרו עוד
25 יותר את קיום היעוד בפועל ד"ויגש אליו יהודה"
26 בפדיון שבויים של בנימין - שכל הספרים והכתבים
27 של רבותינו נשיאינו חוזרים למקומם האמיתי,
28 "בית רבינו שבבבל"⁹¹, "770" בגימטריא
29 "פרצת"⁹², ושם יצטרפו לכל הספרים והכתבים של
30 רבותינו נשיאינו.

31 ותיכף ומיד ממש יביא פדיון שבויים זה עמו
32 את הפדיון שבויים של כל הניצוצי קדושה
33 בעולם⁹³.

34 ותיכף ומיד ממש ממש, הולכים כל היהודים,
35 "בנערינו ובקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"⁹⁴,
36 ו"כספם וזהבם אתם"⁹⁵, כולל כל הספרים
37 והכתבים שלהם, לארצנו הקדושה, לירושלים עיר
38 הקודש, להר הקודש, לביהמ"ק השלישי, לקדש
39 הקדשים, שבו נמצאת אבן השתי' בלי שינוי מזמן
40 בריאת העולם⁹⁶,

41 וכל זה תיכף ומיד ממש.

1 לקנות את הספרים, וכן להוסיף עוד ועוד בקבלת
2 ובקניית ספרים

3 [כפי שידועה ההסברה מנשיא דורנו בזה שספר
4 צריך לעלות כסף (ועד שהוא הורה להדפיס את
5 המחיר ע"ג כמה קונטרסים, ובטעם הדבר הוא
6 הסביר⁸⁷), משום שבעולם, מלשון העלם והסתרה⁸⁸,
7 הרי דבר חשוב עולה כסף, ויסודו במאחז"ל⁸⁹ -
8 "אסיא דמגן במגן, מגן שוה" (= רופא המרפא
9 בחינם, הריפוי שווה חינם), ועאכו"כ שכן צריך
10 להיות בנוגע לדברי תורה, שתורה מביאה רפואה
11 לעולם⁹⁰].

12 וכל הזריז הרי זה משובח - שיתחילו לקבל את
13 ההחלטות בזה כבר עתה, ולקיים זאת בהקדם
14 האפשרי, כולל ע"י עשיית הזמנה מראש (וכן
15 לשלם) על המיניו לקבלת ספרים חדשים שיוצאים
16 לאור אח"כ (בלשון הידוע הנדפס בכמה ספרים -
17 "פרענומערנטן"), ובשעת ההוצאה לאור של
18 הספר מקבלים אותו המנויים תיכף ומיד.

19 כמו"כ ראוי ונכון הדבר לנצל את מנהג ישראל,
20 לתת ספרי קודש הנדפסים כמתנה לאחרים, כולל
21 ילדים קטנים, לקראת שמחה שלהם או לפני חג
22 וכיו"ב.

91 מגילה כט, א. וראה קונטרס בענין מקדש מעט זה בית
רבינו שבבבל (התועודיות תשנ"ב ח"א ע' 416 ואילך).

92 ראה שיחת ש"פ וישלח שנה זו ס"ב (שם ע' 365). ש"פ
וישב ס"ח (שם ע' 406).

93 ראה שיחת ה' טבת שנה זו ס"ב (לעיל ע' 62).

94 בא יו"ד, ט.

95 ישע"י ס, ט.

96 ראה יומא נד, ב.

87 ראה גם שיחת יו"ד שבט תשי"ב (תורת מנחם -
התועודיות ח"ד ע' 304). ש"פ תבוא תשמ"ה (התועודיות
תשמ"ה ח"ה ע' 2958).

88 לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

89 ב"ק פה, סע"א.

90 ראה עירובין נד, א. ועוד.

הידור מצווה פירשו שהאדם מקיים את המצווה לא בגלל שמוכרח לקיימה, אלא
יש לו תענוג בדבר

משיחת ליל נר חמישי של חנוכה ה'תשי"ג

כאשר לומד פנימיות התורה . . אינו חושב על עצמו כלל, אלא כל עניינו הוא
לקיים רצון הקדוש-ברוך-הוא

משיחת ליל נר חמישי של חנוכה ה'תשי"ג

לקוטי שיחות

פרשת ויגש

כרך טו שיחה ג

מתורגם ללשון הקודש

- 19 בפרשתנו – הרי צריך היה רש"י לבאר זאת בפעם
20 הראשונה, לגבי "אתנהלה לאטי"?
21 (ב) מדוע מביא רש"י שתי הוכחות לפירושו ואינו
22 מסתפק באחת משתייהן?
23 (ג) מדוע מביא רש"י את ההוכחה הראשונה מן הפסוק
24 בספר ישעיהו "אין מנהל לה", ולא מפסוק קודם בספר
25 ישעיהו⁶ "ועל מבועי מים ינהלם"? ובמיוחד כאשר (א)
26 שם מופיע ביטוי הזהה בדיוק לביטוי "וינהלם" שבפסוקנו,
27 (ב) שם מופיעה המילה במשמעות חיובית – "ינהלם" –
28 כבענינו, בעוד אשר בפסוק "אין מנהל לה" היא מופיעה
29 באופן שלילי.
30 (ד) כיון שבמילה "וינהלם" מתכוון רש"י לבאר את
31 המילה "וינהלם"⁷, לא היה צריך לומר "כמו
32 וינהלם..."⁸, אלא "וינהלם, לשון הנהגה" או "לשון
33 וינהלם" וכדומה?⁹
34 (ה) מדוע אומר רש"י "ודומה לו¹⁰ אין מנהל לה..."¹¹,
35 ולא "וכן..."¹², כנפוץ בפירושו רש"י¹¹ במקרים דומים?
36 מזה מובן, שמשמעות הפסוקים "אין מנהל לה" ו"על
37 מי מנוחות ינהלני" אינה זהה ממש למילה "וינהלם"
38 שבפסוקנו.

א.

פירוש רש"י על "וינהלם" והשאלות על כך

- 1 בסוף פרשתנו, כאשר מספרת התורה כיצד לכלל יוסף
2 את תושבי ארץ מצרים וארץ כנען, שכאשר לא היה בידם
3 עוד כסף כדי לרכוש מזון, נתן להם יוסף "לחם" עבור
4 המקנה שלהם – נאמר בתורה¹ "ויתן להם יוסף לחם
5 בסוסיס... וינהלם בלחם בכל מקניהם בשנה ההוא".
6 רש"י מצטט את המילה "וינהלם" ומפרש: כמו
7 וינהגם, ודומה לו: אין מנהל לה², על מי מנוחות ינהלני³.
8 בפשטות, רוצה רש"י לבאר את המילה "וינהלם", כי
9 זוהי מילה שאינה נפוצה כל כך בחומש. ולכן אף מביא
10 רש"י הוכחות לפירושו, שיש מקומות נוספים שבהם
11 משמעות הביטוי "נהל" היא נהג.
12 אך צריך להבין:
13 (א) ביטוי זה מופיע גם לפני כן בחומש⁴ – "אתנהלה
14 לאטי" – ושם אין רש"י מפרש את משמעותו. וממה-
15 נפשך: אם ה"בן חמש למקרא" יודע את פירוש המילה,
16 ולכן אין צורך לפרש זאת בפעם הראשונה – מדוע
17 הוא חייב לפרש זאת בפרשתנו⁵? ואם ה"בן חמש למקרא"
18 אינו יודע את פירוש המילה, אשר לפיכך רש"י מבארה

(6) מט, יוד. ועד"ז שם לפני"ז (מ, יא): ובחיקו ישא עלות ינהל.
(7) ואין כוונת רש"י "כמו וינהגם" – כאילו הי' כתוב בקרא "וינהגם"
(ראה לדוגמא פרש"י לעיל מז, יג), ה"ל" במקום "ג" – כי לפרש"י מצינו
(ראה פרש"י קדושים יט, טז) שהאותיות מתחלפות רק כשהן ממוצא
אחד.
(8) כ"ה גם בדפוס ראשון ושני ובכר"כ כת"י רש"י. אבל בכת"י רש"י
(ה"א קעג) "וינהלם וינהגם".
(9) ראה לדוגמא פרש"י פרשתנו מה, יח. מו, כט.
אבל מה שפרש"י בבשלה שם "לשון מנהל" ולא כתב "כמו וינהגם"
או "לשון הנהגה" וכיו"ב (וגם אינו מביא ראיות לפירושו) – כי כבר ידוע
פירוש לשון מנהל מפירושי פרשתנו.
(10) וכן בפירושו לפני זה מז, יג.
(11) דוגמא בפירושו לעיל מו, כט.

(1) מז, יז.
(2) ישעי' נא, יח.
(3) תהלים כג, ב.
(4) וישלח לג, יד.
(5) ופשיטא שאין מקום לפרש בפשוטו דפרש"י כבדקדוקי רש"י (באר
רחובות) כאן, "משום דמצינו מלת הנהלולים (ישעי' ז, יט) והיינו מין עץ
שפל ונבזה דלא יתכן כאן, לכן הוצרך לפרש דזה הוא לשון הנהגה
וינהלם" – כי מכיון "דלא יתכן כאן", אין צריך לשוללו ולפרש שפירושו
כפשוטו (נוסף ע"ז שלרש"י ישעי' שם, הפירוש דהנהלולים הוא "בתי
תושבחה" כבחרגום שם).
לכאורה י"ל שרש"י בא לשלול פי' התרגום "ווינון בלחמא". אבל
לפי"ז צ"ע שינוי הלשון דהשלילה כאן ובפירושו בפ' בשלה (טו, יג)
"נהלת לי מנהל ואונקלוס תרגם לשון נושא וסבל ולא דדקדק לפרש אחר
לשון העברית". וראה לקמן הערה 31.

ב.

"וינהלם" כאן במשמעות מיוחדת

- 1 ההסבר לכך הוא:
- 2 רש"י כתב את פירושו בלשון הקודש¹², ומילה שהיא
- 3 נפוצה בלשון הקודש אין הוא צריך לבאר, כי הלומד
- 4 פירוש רש"י מכיר את משמעותה.
- 5 לכן אין רש"י צריך לבאר את המילה "אתנהלה", כי
- 6 ה"בן חמש למקרא", שלומד את פירוש רש"י בלשון
- 7 הקודש, מכיר את משמעותה – אני אוכיל (את עצמי ואת
- 8 הילדים, את הצאן והבקר).
- 9 אך בפסוקנו, כאשר נאמר "וינהלם בלחם"¹³, אי אפשר
- 10 לפרש שהוא הוביל אותם ב"לחם".
- 11 התרגום מתרגם "וינינון בלחמא" – שהוא כלכל אותם
- 12 בלחם. אך על-פי פשוטו של מקרא אין רש"י יכול לפרש
- 13 כך, כי כבר נאמר לפני כן בפסוק "ויתן להם יוסף לחם
- 14 בסוסים...". אמנם, הפסוק מוסיף כאן "בכל מקניהם בשנה
- 15 ההיא" – אבל לשם כך אין צורך לומר שוב "וינהלם
- 16 בלחם", ודי היה להוסיף "ובכל מקניהם בשנה ההיא".
- 17 לפיכך צריך רש"י לפרש "כמו וינהגם", כאן צריך
- 18 רש"י לחדש ש"וינהלם" הוא מלשון הנהגה, כיון שכאן
- 19 אין זה נראה מלכתחילה מתאים, כדלעיל, אלא שבכך הוא
- 20 מתכוון בעיקר לביטוי "וינהגם" המופיע בתנ"ך, בתהלים¹⁴
- 21 – "וינהגם כעדר במדבר", ולכן הוא אומר "כמו
- 22 וינהגם"¹⁵, ולא "לשון הנהגה" וכדומה¹⁶.
- 23 ובכך מוסבר גם הביטוי "וינהלם" לגבי לחם, כדלהלן.

ג.

"וינהלם" – הנהגה מיוחדת

- 24 משמעות הלשון "וינהגם" בתהלים איננה רק
- 25 שהקדוש-ברוך-הוא הוביל אותם בהליכה רגילה כפשוטה,
- 26 אלא הוא הוביל אותם בהנהגה מיוחדת, כעדר במדבר, עם
- 27 כל צרכיהם, כרועה המוביל עדר במדבר, דבר שאפשרי רק
- 28 על ידי התמסרות מיוחדת וכדומה, שכל צרכיהם ינתנו
- 29 להם באופן מתאים וטוב.
- 30 וכך בעניננו. לאחר שהתורה מספרת "ויתום הכסף..."
- 31 ויתן להם יוסף לחם...", מוסיפה התורה שהנתניה היתה
- 32 באופן של "וינהלם בלחם... בשנה ההיא" – לא זו בלבד
- 33 שהוא כלכל אותם¹⁶, אלא הוא "ניהל" את ההזנה באופן
- 34 מיוחד ומתאים, על ידי חישוב וחלוקת ה"לחם" כך שיהא
- 35 מספיק לשנה שלימה¹⁷, ולא ניצול כל הלחם בבת אחת
- 36 בתחילת השנה וכדומה¹⁸.
- 37 בדומה לנאמר בתורה לפני כן¹⁹ "ויכלכל יוסף את אביו
- 38 ואת אחיו ואת כל בית אביו לחם לפי הטף", "לפי הצריך
- 39 לכל בני ביתם"²⁰, בהתחשבו אפילו בכך שדרך הטף
- 40 לפורר את הלחם²¹.
- 41 כשם שמוצאים בדרכו של יוסף באיסוף התבואה
- 42 בשנות השובע בכלל, שהוא דאג והשגיח שהתבואה
- 43 תישמר למשך התקופה כולה – כפי שמבאר רש"י את
- 44 הנאמר בפסוק²² "ויתן אוכל בערים אוכל שדה העיר אשר
- 45 סביבותיה נתן בתוכה", שיוסף נהג כך משום ש"כל ארץ
- 46 וארץ מעמדת פירותיה ונותנין בתבואה מעפר המקום
- 47 ומעמיד את התבואה מלירקב".

(ראה לדוגמא ויצא לא, יח. כו).

^{16*} להעיר מעקידה סוף פרשתנו: הוא שאמר וינהלם בלחם גו' כי

ברחמי ינהלם לתת להם שארית בארץ.

(17) ראה בחיי פרשתנו מז, יד.

(18) ראה גם ספורנו עה"פ. אלא ש(כנראה) מפרש תיבת "וינהלם" –

"נהלם לאט" (כפי' בפי' בשלח טו, יג. מצודות ישעי' מ, יא.*. דה"ב לב,

כב. וראה ראב"ע ורד"ק ישעי' שם. מהר"י קרא ישעי' נא, יח. ראב"ע

תהלים לא, ד; משא"כ לדעת רש"י, שפירושו (רק) – "כמו וינהגם".

וראה לקמן הערה 23.

(19) פרשתנו שם, יב.

(20) פרש"י שם.

(21) ראה שפ"ח שם.

(22) מקץ מא, מה.

(12) להעיר משר"ת הרמ"א סוף סי' קכח. וראה לקו"ש ח"א ע' 142

הערה 21.

(13) ועפ"ז תומתק הגירסא בדפוס ב' ובא' מכת"י רש"י, שבהדיבור-

המתחיל נעתק גם תיבת "וינהלם" בלחם". אבל גם לגירסתנו (וכ"ה

בדפוס א' ובכ"ו"כ כ"ח") מובן, כיון שתוכן המדובר בכל פסוק זה הוא

ע"ד לחם.

(14) עה, נב.

(15) ומכיון שתיבה זו (וינהגם) נמצאת רק פעם א' בתנ"ך – אין רש"י

צריך להביא עוד תיבה (וכיו"ב) מהכתוב כדי לציין הכתוב בדיוק.

(16) אבל אין לומר שכוונת רש"י ב"כמו וינהגם" היא רק לתוכן תיבת

וינהגם, כלומר: בפשטות היינו מפרשים שהנהלה שייכת לפעולה גשמיית

(אתנהלה לאטי) והנהגה לניהול רוחני. ולכן מפרש רש"י דאינו מוכרח,

כי וינהלם הוא "כמו וינהגם" – אותו הענין והתוכן – כי ברוב המקומות

בתורה ובפרט שלפני פסוק זה, נאמר לשון הנהגה על הנהגה גשמיית

(*) משא"כ בפרש"י שם "נהל – כמו מנהל".

ד.

במקומות אחרים - "ניהול" הוא הולכה גשמית;

25 כי למרות שאין הכוונה לניהול של הליכה כפשוטה, הרי
 26 גם ההנהלה הכללית, שמנהלים את כל צרכי המדינה
 27 והעם, דומה לניהול של הליכה כפשוטה -
 28 ולכן אין מכך הוכחה ברורה לענינו, "וינהלם בלחם",
 29 שיוכלו להשתמש בביטוי "וינהלם", המצביע על הנהגה
 30 כללית, לגבי ענין מסויים ביותר, של לחם - מזון.
 31 לפיכך מביא רש"י הוכחה מפסוק אחר "על מי מנוחות
 32 ינהלני", שבו הביטוי "ינהלם" במובנו הרחב מופיע בקשר
 33 לענין מסויים של שתיה - "מי מנוחות".
 34 ואת ההוכחה מפסוק זה מביא רש"י דוקא לאחר
 35 ההוכחה מן הפסוק "אין מנהל לה"²⁹, כי הפסוק "על מי
 36 מנוחות ינהלני" הוא משל לכלל צרכי האדם, כפי שמתחיל
 37 הפרק 'ה' רועי לא אחסר בנאות דשא ירביצני"³⁰,
 38 וממילא ניתן היה להבין שבביטוי "ינהלני" המופיע
 39 כאן כמשל, הכוונה היא לניהול בפשטות, "על מי
 40 מנוחות", כמו "ועל מבועי מים ינהלם" כבתחילת הפסוק
 41 "בנאות דשא ירביצני", ולא לצורך התוכן שבו מדובר,
 42 שהקדוש-ברוך-הוא נותן לו את כל צרכיו כראוי, ובראשם
 43 - אכילה ושתיה.
 44 אך לאחר שרואים מן הפסוק "אין מנהל לה",
 45 שהביטוי של "ניהול" אינו מתאים רק לניהול של הליכה
 46 גשמית, מפרשים גם "על מי מנוחות ינהלני" שהכוונה היא
 47 לניהול כל צרכי האדם: דאגה לאכילה ושתיה וכדומה.
 48 יוצא, שדוקא באמצעות שני פסוקים אלו יחדיו או
 49 "דומה לו" שהמילה "וינהלם" אינה מופיע רק בקשר
 50 לניהול גשמי של הליכה, או רק בקשר לניהול כללי של
 51 מדינה ועם וכדומה, אלא גם לגבי ניהול שתוכנו כללי, אם
 52 כי בקשר לענין מסויים - כלכלה.³¹

1 כיון שהמשמעות של המילה "וינהלם" כאן אינה ניהול
 2 רגיל, לכן צריך רש"י להביא הוכחות ודוגמאות אשר בהן
 3 הלשון "ניהול" אינה מופיעה במובן הפשוט של הולכת
 4 הזולת, אלא ניהול מיוחד. לפיכך אומר רש"י "ודומה לו
 5 אין מנהל לה", שגם שם המשמעות של "מנהל" דומה
 6 ל"וינהלם", כי מדובר שם על כלל ישראל, ומובן בפשטות,
 7 שהכוונה היא לניהול במשמעות ובמובן כללי.²³
 8 לפי זה מובן מדוע אין רש"י מביא את הפסוק הקודם
 9 מספר ישעיהו "ועל מבועי מים ינהלם", כי שם נאמרים
 10 הדברים בהמשך למילים "כי מרחמם ינהגם"²³, שכאן
 11 משמעות המילה "ינהגם" הכתובה ללא ציון פרט מסויים
 12 בהנהגה, היא הנהגה כללית, ואם כך, אין צורך, לכאורה,
 13 לומר זאת שוב, ולכן פירוש המילים "ועל מבועי מים
 14 ינהלם" הוא בפשטות - ניהול גשמי בפועל.²⁴ הוא יוביל
 15 אותם למקום של מעייני מים, בהמשך לתחילת הפסוק "לא
 16 ירעבו ולא יצמאו..."²⁵.
 17 לפי זה גם מובן מדוע אין רש"י מצטט את הפסוק
 18 מפרשת בשלח²⁶ "נהלת בעוז אל נה קדשך", כי גם שם
 19 ניתן היה להסיק בפשטות, ש"נהלת" הוא הניהול של
 20 הליכה "אל נה קדשך"²⁷.
 21 בדומה לכך לגבי מקומות אחרים בנביאים
 22 ובכתובים²⁸, אשר בהם אין הביטוי "ניהול" מכוון לניהול
 23 במובן הכללי, אלא לניהול של הליכה כפשוטה.

ה.

רק באמצעות שתי ההוכחות שמביא רש"י ניתן להבין את "וינהלם"

24 אך הפסוק "אין מנהל לה" אינו דומה ממש לענינו,

27) כיון שנאמר "אל נה קדשך" - למקום מסוים, שמורה יותר על הנהגה בפועל, משא"כ הלשון "וינהגם כעדר במדבר".
 28) תהלים לא, ד. דה"ב כח, טו: וינהלום בחמורים (ראה מפרשים שם). לב, כב: וינהלם מסביב (ראה מצודות ותרגום שם).
 29) להעיר שבדפוס שני דרש"י איתא "ועל מי מנוחות" (בוא"ו).
 30) ראה פרש"י ומפרש"י תהלים שם.
 31) ואולי י"ל שגם מה שח"א "ווינונו בלחמא", אינו תרגום חיבת "וינהלם", כ"א מפרש הענין, [כדרכו בכ"מ, וכפרש"י בכונת ת"א (לדוגמא: לך יד, ו. ויחי מט, יב) ועוד], שכוונת הכתוב ב"וינהלם בלחם" (לאחרי אמרו כבר "יתן להם יוסף לחם") היא "ווינונו בלחמא" - מזון וכלכלה במובן הרחב, שענינו השתדלות ונתינת המזון באופן המועיל ומתאים. וראה תרגום לתהלים לא, ד.
 וי"ל שלכן לא כתב רש"י כאן דאונקלוס "לא דקדק לפרש אחר לשון העברית" כפי' בשלח, כי מובן מעצמו שאונקלוס לא בא לתרגם חיבת

23) ועפ"ז מובן שלדעת רש"י אין הכוונה ב"וינהלם" (ובלשון ניהול בכלל) הנהלה בנחת ולאט וכיו"ב (כמפרשים שבהערה 18) - כי אין מתאים לומר "מנהל" (במובנו הכללי - מנהל ומנהיג) בלאט.
 *23) ואולי י"ל ("עדר") שלכן הוצרך רש"י לפרש בבשלח שם "נהלת לשון מנהל" כיון שנאמר לפניו בכתוב "נחית בחסדך" שענינו הנהגה נ"י"ל שטמע זה ת"א שם "סובריה". או מצד הלשון ("נהלת) בנוד" שמתאים יותר להפירוש לשון נושא וסבל. אלא שאעפ"כ מפרש רש"י שגם "נהלת" הוא "לשון מנהל" כי ב' ענינים הם: נחית בחסדך (הנהגה בחסד) עם זו גאלת. נהלת בנוד אל נה קדשך. וראה רבב"ע שם.
 24) ראה תרגום שם, שעל "מרחמם) ינהגם" תרגם "ודברנין", ועל "וינהלם" - "שרינין".
 25) ופשיטא בנוגע להכתוב "ובחיקו ישא עלות ינהל", שהיינו מפרשים ע"ש פעולה הגשמית שבוה.
 26) טו, יג.

ו.

באהבת ה' יש שני סוגים כלליים

31 ההבדל הפשוט בין הלשון "הנהגה" לבין הלשון
 32 "הנהלה" הוא: הביטוי "הנהגה" משמש בדרך כלל לבטא
 33 הנהגה באופן גלוי, שבה ניכרת הקירבה הפשוטה שבין
 34 המנהיג למונהג. הלשון "הנהלה" מצביעה על אופן כללי
 35 יותר של הנהגה, שבו אין ניכר באופן בולט וגלוי,
 36 שהדברים מנוהלים על ידי המנהל.³⁴
 37 ורש"י מפרש, שגילויי האהבה המסותרת – "וינהלם"
 38 – שישנה אצל כל יהודי הוא "כמו וינהגם", הוא נמשך
 39 ומונהג על ידי יוסף הצדיק, אם כי "ודומה לו אין מנהל
 40 לה" – רק נדמה, שהדברים מתנהלים מעצמם, אך לאמיתו
 41 של דבר, יוסף זרע זאת אצל כל יהודי כפרט. אך מכיון
 42 ששורש אהבה זו הוא "אור קדמאה", הנעלה
 43 מהשתלשלות, אין ניכר בגלוי שהדברים באים מלמעלה.
 44 לכן ממשיך רש"י ומביא גם את הפסוק "על מי
 45 מנוחות ינהלני", שבו נרמזים שני הענינים:
 46 גילויי האהבה המסותרת אינו על ידי הזריעה הנוכחית,
 47 אלא בדומה לצמיחה "על מי מנוחות", ששם הצמיחה היא
 48 בכלל צמיחה של ספיחים הגדלים מעצמם – אך יחד עם
 49 זאת המקור הוא "מי מנוחות", בבחינת יסוד, שזוהי דרגת
 50 יוסף צדיק עליון, והדברים "נמשכים" אליו מדרגה שמעל
 51 להשתלשלות, בחינת בינה, הנקראת "מי מנוחות" כמבואר
 52 בתורת הקבלה והחסידות.³⁵

ה.

לימוד פנימיות התורה מביא לגילויי האהבה המסותרת

53 אך הגילויי המעשי של האהבה המסותרת הוא
 54 באמצעות התבוננות, כפי שמבואר בתורה אור³³ על מאמר
 55 חז"ל³⁶ "נכנס יין יצא סוד", ש"סוד" היא האהבה
 56 המסותרת, וגילויי אהבה זו הוא על ידי התבוננות הנקראת
 57 "יינה של תורה".³⁷

58 ובדומה לכך: על ידי לימוד "יינה של תורה", פנימיות
 59 התורה, גם "יצא סוד" – עד לגילויי של הסתום והנעלם
 60 לחלוטין – קץ הגאולה³⁸, כהבטחת מלך המשיח לבעל-
 61 שם-טוב³⁹, שהוא בא לכשיפוצו מעינותיך חוצה,
 62 המעיינות של פנימיות התורה.

(משיחת ש"פ ויגש תשל"ו)

1 מ"יינה של תורה" שבפירוש רש"י:
 2 על הפסוק³² "וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא בארץ
 3 מצרים... ויבא יוסף את הכסף ביתה פרעה" מבאר אדמו"ר
 4 הזקן בתורה אור³³, שבאהבת ה' יש שני סוגים כלליים:
 5 (א) האהבה הנוצרת ונולדת על ידי השכל, על ידי
 6 התבוננות בגדולת ה' וכדומה. (ב) האהבה המסותרת הקיימת
 7 באופן טבעי אצל כל יהודי מצד נפשו האלקית, הנמשכת
 8 בטבעה אל הקב"ה שהוא מקורה ושרשה. אך אהבה זו היא
 9 מסותרת – בעולם ובהסתר, ועל ידי התבוננות מעוררים
 10 ומגלים את האהבה מההעלם אל הגילוי.
 11 וההבדל בין שני סוגי אהבה אלו דומה להבדל שבין
 12 שני האופנים של צמיחת תבואה: (א) תבואה הצומחת על
 13 ידי זריעה. (ב) הספיחים הגדלים מעצמם – לא מהזריעה
 14 הנוכחית, כ"אם מזריעה קודמת, "שנפל בה מכבר".
 15 דומה לכך ההבדל שבין שתי האהבות: האהבה
 16 המתהווה על ידי התבוננות, דומה לתבואה הצומחת
 17 מהתבואה הנוכחית. ואילו גילויי האהבה המסותרת דומה
 18 לספיחים – היא באה מעצמה, כיון שהאהבה כבר היתה
 19 "זרועה" בנפש "מכבר".
 20 וזריעת האהבה המסותרת אצל כל יהודי נעשית על
 21 ידי יוסף צדיק עליון, אשר על כן הוא נקרא "גננא דגינתא"
 22 – הוא זרע וממשיך את האור ל"גינתא", למקור נשמות
 23 ישראל.
 24 זוהי המשמעות של "וילקט יוסף את כל הכסף...
 25 ויבא... ביתה פרעה", שכל החסדים – "כסף" – הניתנים
 26 ליוסף, הוא "ממשיך אותם למלכות מקור נשמות ישראל"
 27 – המשכה של האהבה המסותרת לכל יהודי,
 28 כמבואר שם בהרחבה.

ז.

המשמעות הפנימית של "וינהלם"

29 אפשר לומר שלענין זה רומז רש"י בפירושו "וינהלם
 30 כמו וינהגם, ודומה לו אין מנהל לה...":

"וינהלם", כ"א לפרש הענין, משא"כ בתרגומו ב' בשלח.

(32) פרשתנו מז, יד.

(33) פרשתנו מד, ב ואילך.

(34) ראה הנסמן בקורקודנציא בשורש נהג ונהל.

(35) ראה יהל אור תהלים שם. ביאורו "להצ"צ ויצא ס"ע קיא ואילך.

אוה"ת ל"ך ח"ב ע' תתכה. ושי"ג.

(36) עירובין סה, א.

(37) וראה תו"א ויחי ד"ה חכלילי עינים (מו, א ואילך).

(38) ראה לקו"ש ח"י ע' 168 ואילך.

(39) אגה"ק דהבעש"ט נדפסה בסו"ס בן פורת יוסף. כתר שם טוב

בתחלתו. ועוד.

לקוטי שיחות

חודש טבת

כרך טו

מתורגם ללשון הקודש

בחודש טבת בגשמיות נגרמת, מפני שבתקופה זו אין "שמש הוי" – "כי שמש ומגן ה' אלקים"⁷ – מאירה בגלוי בעולם, והאלקות מכוסה בלבושי הטבע המעלימים ומסתירים אותה.

וכידוע⁸, זריחת השמש בחזקה בחודשי הקיץ היא סימן לעצמת האור וה"חום" של הקדושה, של "שמש הוי"⁹, המשפיעים אז על העולם, ולכן קל יותר לעבוד את ה' בחדשים אלו, מאשר בחודשי החורף.

דוקא מסיבה זו יש מעלה בעבודת חודש טבת על פני חודשים אחרים¹⁰, ולכך רומזים חז"ל בדבריהם "ירח שהגוף נהנה מן הגוף" – והרי איש ואשה הם משל הקדוש-ברוך-הוא וכנסת ישראל¹¹ – שעבודת ישראל בחודש שבו יש "צינה" בעולם גורמת הנאה למעלה¹².

ג.

טבת – עבודה עם הגוף עצמו

כל ענין בתורה הוא מדוייק ביותר, ומובן, שהדיוק בלשון "שהגוף נהנה מן הגוף", מתאים לפירוש הפנימי שלעיל, שהכוונה היא להנאת הקדוש-ברוך-הוא מעבודת בני ישראל – כי ההנאה למעלה מהעבודה בחודש טבת

א.

חודש טבת – עבודה בזמן "צינה"

ראש חודש טבת הוא תמיד אחד מימי החנוכה. כידוע¹, כולל ראש-החודש את כל ימי החודש (ולכן הוא נקרא "ראש", כ"ראש" במשמעותו הפשוטה, הכולל את כל ימי החודש), ולכן מובן, שכל ימי חודש טבת, הכלולים ב"ח", קשורים לחנוכה.

וכן – בחודש טבת יש שני ימים מיוחדים: צום עשרה בטבת, ויום ההילולא של אדמו"ר הזקן – כ"ד טבת, וכיון שימים אלו הם קבועים בחודש, מסתברת שיש קשר בין ימים אלו לבין מהותו של חודש טבת בכלל, כמדובר מספר פעמים².

ב.

ירח שהגוף נהנה מן הגוף

לגבי חודש טבת אומרים חז"ל, על הפסוק³ "ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש... בחודש העשירי הוא חודש טבת" – שזהו "ירח"⁴ שהגוף נהנה⁵ מן הגוף, מפי שבחודש זה הקור הוא עז – כדברי רש"י⁶: מפני הצינה. כל ענין בגשמיות נובע מרוחניות, ובענינו: הקרירות

(6) מגילה שם. ועד"ז במג"א שם.

(7) תהלים פד, יב.

(8) סד"ה ביום השמע"צ תרל"ב, תרע"ז (הא). לקו"ש ח"א [המתורגם] ע' 3 (ולהעיר מסד"ה להבין ענין שמח"ת תש"ו באו"א קצת). וראה גם סד"ה למען ידעו תרע"ח. סה"מ ה'ש"ת ע' 28 ובהנסמן שם. לקו"ש ח"ב [המתורגם] ע' 235 ח"ח ע' 310 ואילך.

(9) בד"ה ביום השמע"צ תרל"ב מצוין ללקו"ת ד"ה שחורה אני וזפתני השמש הוא בחי יחוד"ע כו.

(10) כעילוי דעבודת התשובה (שהיא מצד הריחוק) לגבי עבודת הצדיקים (ראה ד"ה להבין ענין שמח"ת שם).

(11) וכל שיר השיירים מיוסד ע"ז, כידוע במדרשי רז"ל. ולהעיר שגם אחשורוש ואסתר (שעליהם מדובר במרז"ל זה) קאי על הקב"ה (ד"ה בלילה ההוא ה'ש"ת ספ"ד, וש"נ. וכ"ה במחיר יין למג"א (להרמ"א) י, א) וכנס"י (תו"א צג, ד. צד, ריש ע"ד).

(12) ע"פ המבואר בפנים יש לומר, שזהו טעם הפנימי מה שרש"י (מגילה ומג"א שם) מפרש הענין דגוף נהנה מן הגוף למעליותא – שהיו מתכוננין מן השמים לחבבה על בעלה" (ולא כפי המהרש"א בתדא"ג שם).

(1) לקו"ת ר"ה נח, סע"א. עטרת ראש שער ר"ה ספ"ב. ומרומז גם במשנה (ריש מס' ר"ה) באחד בניסן ר"ה למלכים וזרגלים – שרגל שבו הוא באמצע החודש (ראה גמרא שם ד, א) – ראה לקו"ש ח"ו ע' 409 הערה 4.

(2) ראה גם לעיל ע' 197, וש"נ.

(3) מגילה יג, א. הובא בפרש"י מג"א עה"פ.

ביאור מחז"ל זה ע"ד הקבלה – ראה בארוכה לקוטי לוי"צ אגרות-קודש ע' רמט ואילך. ועפ"ז מבאר שם השיכות דהילולא דאדה"ו לחודש טבת דוקא (ושם, שההילולא שלו הוא כענין "ותלקח אסתר אל המלך גו' בחודש העשירי גו'"), ע"ש באורך. וראה לקמן הערה 16, 34. (3* מג"א ב, טז.

(4) צ"ע וחיפוש במפרשים טעם השינוי מלשון הכתוב כאן "חודש". ובפרט עפ"ש"כ בדכתיובה כותבים חודש (משא"כ בגט) ע"ש כי יקח איש אשה חדשה (לבוש לאהע"ז סס"ו ס"ב. סקב"ו ס"ג).

(5) כ"ה בע"י ו"בכל הכ"י (דהש"ס) – דק"ס למגילה שם. וכ"ה בפרש"י מגילה ומג"א שם. ובדפוסו ש"ס שלפנינו: שנהנה גוף. וי"ל הנפק"מ מהו עיקר החידוש (שלכן – קודם): גוף (ולא הנשמה), הנאה (ולא הפכה). ואכ"מ.

כדי להאיר את בית המדרש. הורה הבעל-שם טוב לקחת מהגג את "נרות הקרח" ולהדליקם, ואכן כך עשו התלמידים, והם דלקו. ואמר על כך ה"צמח-צדק": אצל חסידי ותלמידי מורנו הבעל-שם טוב, אפילו "נרות של קרח" דלקו והאירו!

הבעל-שם טוב הראה כיצד יכולים "נרות של קרח" בעצמם – שהם הניגוד המוחלט של אור וחמימות – להיחפך לאור וחום. הם לא שינו את מציאות היותם קרח, אלא דלקו תוך-כדי-היותם קרח, והקרח עצמו הפך לדבר מאיר.

וכך בענייננו: צריך להפוך את קרירות הגוף וחשכו לקדושה מצד הגוף עצמו, ולא רק לזכך את חומריות הגוף באמצעות אור הנשמה.

ה.

דוקא עלי-ידי הגוף – עצמות אלקות

כיצד ניתן להפוך את הגוף, להפכו מגס וחומרי לגוף קדוש בגלוי, מצד ה"גופניות" עצמה, ולא באמצעות אור הנשמה?

ההסבר לכך הוא, שאדרבה – דוקא הגוף קשור לעצמותו של הקב"ה¹⁷. הנשמה במהותה קשורה לאור וגילוי ולכן גם התקשרותה לאלקות היא עלי-ידי "גילוי אור". לעומת זאת בגוף הגשמי של היהודי ישנה הבחירה של עצמותו יתברך, ולכן דוקא גשמייות הגוף קשורה במדה עמוקה יותר לאלקות מאשר קשר שבאמצעות אור הנשמה, כי דוקא בגשמייות הגוף ישנו, כביכול, כוח העצמות הנעלה מהנשמה¹⁸.

אך כוח העצמות שבגוף מתגלה דוקא בתקופה של הסתרה, כאשר אור הנשמה אינו מאיר בגלוי¹⁹, ואז ניכר כוח העצמות שאינו מוגבל במגבלות של גילוי ח"ו.

זוהי המשמעות הפנימית של "גוף נהנה מן הגוף"¹⁹: "גוף" – במשמעות של "עצמות" (כמו "גופי הלכות",

1 היא דוקא מגופו של היהודי, וההנאה היא בדרגה של אלקות הנקראת, כביכול, "גוף".

3 ההסבר לכך הוא: כל המתרחש ב"עולם גדול" קשור 4 לעבודת האדם, שהוא "עולם קטן"¹³.

5 חדשי הקיץ, כאשר "שמש ה'" מאירה בגלוי בעולם, 6 הם בעיקר תקופה של עבודת הנשמה, בתקופה זו אין הגוף 7 מסתיר כל-כך את אור הנשמה, ולכן יכול יהודי (ובמילא 8 – צריך) לעסוק בענייני הנשמה באופן שהוא יחוש בגילוי 9 את אור הנשמה.

10 אמנם, לצורך עבודה זו יש לדאוג לכך שהגוף לא 11 יהיה חמרי וגס ביותר, כי הנשמה "מלוכשת" בגוף והיא 12 מתגלה בו ובאמצעותו, ולכן צריך הגוף להיות כלי מתאים 13 לאור הנשמה –

14 אך זוהי רק הכנה לעבודה העיקרית, היהודי מסיר את 15 הכיסוי המסתיר את אור הנשמה, כדי שיוכל להיות "עובד 16 ה' בנשמתו"¹⁴.

17 לעומת זאת בחדשי החורף, כאשר "שמש ה'" אינה 18 מאירה כל-כך, וזוהי תקופה של קרירות, אז עיקר עבודת 19 האדם היא עבודת הגוף¹⁴, לזכך ו"לברר" את הגוף.

20 ובחדשי החורף עצמם יש הבדל בין חודש טבת לבין 21 שאר החדשים: בחדשים אחרים יש מעט "חום" בעולם. 22 כלומר, זיכוך הגוף נובע מגילוי אור הנשמה,

23 ואילו חודש טבת, שהוא שיא הקור¹⁵, מצביע על מצב 24 של הסתרה גדולה כל-כך, שאינה מאפשרת את גילוי אור 25 הנשמה, ואז אין מתבצעת עבודת זיכוך הגוף באמצעות 26 גילוי אור הנשמה, אלא באמצעות הגוף עצמו¹⁶.

ד.

גם "נרות של קרח" דולקים

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר, בשם אדמו"ר ה"צמח-צדק", סיפור על הבעל-שם טוב¹⁷: הבעל-שם טוב חיבב מאד אור, פעם אחת, בליל חרפי, לא היו לתלמידיו מספיק נרות

(13) תנחומא פקודי ג. תקו"ז תס"ט (ק, ב). ועוד.

(14) ע"ד הפרש בין עובדי ה' בנשמתם ועובדי ה' בגופם – ראה בארוכה המשך תרס"ו ע' קנו ואילך. סה"מ תש"ח ע' 210 ואילך. וראה ד"ה כי תצא עדר"ת (בהמשך תער"ב).

(15) ראה רש"י נח, ח, כב.

(16) ע"ד המבואר (המשך תער"ב ח"ג ע' א'שטו ואילך) ב' אופנים באתהפכא חשוכא לנהורא: ע"י האור או החשך מצד עצמו, ע"ש באורך. וראה לקוטי לוי"צ שם (ע' רנב) שהענין דגוף נהנה מן הגוף הו"ע המתקת הגבורות בשרשן – והרי זהו"ע אתהפכא דחושך מצד עצמו, כמבואר בהמשך שם (ע' א'שכה ואילך). וראה לקמן בפנים סעיף ה.

(17) ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 174.

(17*) ראה בכ"ז ספר השיחות תורת שלום ע' 120 ואילך.

(18) שלכן תכלית השכר יהי' לנשמות בגופים דוקא (כדעת הרמב"ן כו', כהכרעת אדה"ז לקו"ת צו טו, ג. סהמ"צ להצ"צ מצות ציצית פ"א. ובכ"מ), ועד שהנשמה ניוונת מן הגוף (ראה המשך וככה תרל"ז פפ"ה ואילך).

(19) ע"ד המבואר שמסנ"פ הוא בעקב יותר מבראש (ד"ה אין הקב"ה בא בטרנוני תרפ"ה (בסה"מ תרפ"ה ע' רנו ואילך. סה"מ אידיש ע' 5 ואילך). ועוד.

(19*) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 326-7.

קיים... אף הנרות בטלות²⁵ – למרות שנרות חנוכה הם זכר לנס שארע עם נרות המקדש –

כי נרות²⁶ המקדש מביאות ל"המשכת" והורדת האור הקשור ל"השתלשלות", "אור בכלי", ולכן, כאשר העולם הוא במצב של גלות והסתרה – "הנרות בטלות". לעומת זאת מביאות נרות חנוכה את האור העצמותי, שמעל להשתלשלות, ולכן אין בהם שינוי. הם "מאירים" גם במצב של שיא ההסתרה, ומהפכים את החושך עצמו לאור.

בכך מובן הקשר בין טבת לבין צום העשירי – עשרה בטבת – כי זוהי התענית על התחלת ושוש²⁷ כל ענין הגלות²⁸, בדומה לקרירות של חודש טבת, כפי שבפשוט גרם המצור על ירושלים, שהתחיל בעשרה בטבת, לכל החורבן שהיה אחר-כך. וענין הצום הוא עבודת התשובה²⁹ על החורבן והגלות, עד שהצום עצמו ייהפך "לששון ולשמחה ולמועד טוב"³⁰.

ה.

חסידות חב"ד – הפיכת הקור לחום

ענין ה"קרירות" קיים גם בכחות הנפש. זהו השכל האנושי, כפתגם הידוע³¹: "אין דבר קר כשכל טבעי והגיון אנושי".

גילוי תורת חסידות חב"ד על-ידי אדמו"ר הזקן, מייסד חסידות חב"ד³², הביא להורדת עניני אמונה ושכל אנושי לכלים המושגים על-ידי האדם, עד שגם השכל האנושי יכול להבין באלקות – ו"כאשר³¹ השכל הטבעי מבין באלקות... זוהי תחית המתים האמיתית".

וזהו הקשר בין יום ההילולא של אדמו"ר הזקן – יום שבו "כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו"³³ נמצאים בשיא השלימות – לבין חודש טבת³⁴:

שור"מ מהר"ק ח"ג סקע"ט. לקמן ס"ע 456 ואילך ובהערה 78. לקו"ש ח"כ ע' 354 ובהערה 29.

28) להעיר גם דפרשיות התורה שקורין בחודש טבת הן ע"ד הירידה למצרים וגלות מצרים.

29) ראה רמב"ם הל' תעניות פ"א ה"ב. שם רפ"ה.

30) ראה בכ"ז לקמן שם, וש"ג.

31) היום יום ע' סא. קונטרס תורת חסידות רפ"ד.

32) לשון כ"ק מו"ח אדמו"ר ("התמים" ח"ד ע' נא [קצא]. ס' השיחות תש"ג ע' 188, ובכ"מ).

33) לשון אדה"ז באגה"ק ביאור לסי' ז"ך. וראה שם סי' כח. סידור דף דש, סע"ב ואילך.

34) ראה לקוטי לוי"צ שם (ע' רנד) השייכות דהילולא דאדה"ז לחודש טבת מצד הענין דהמתקת הגבורות (ראה לעיל הערה 16, שזה

1 "גופא דמלכא" וכדומה) – ה"הנאה" של עצם האלקות
2 אינה נגרמת על-ידי הסרת ההעלם כדי שיהיה גילוי אור
3 הנשמה, אלא דוקא "מן הגוף"²⁰, כאשר הגוף עצמו נהפך
4 לקדושה. וזה נעשה דוקא "מפני הצינה" – בתקופה של
5 העלם והסתרה.

ו.

והו' יגיה חשכי

וזהו הקשר של חודש טבת לימי החנוכה:

תכלית נרות החנוכה היא לגרום ל"והו' יגיה חשכי"²¹ – להאיר את החושך, וגם את החושך שברשות הרבים מבחוץ, עד אשר "יגיה חשכי" – שהחושך עצמו יאיר. הכוח לכך מקורו ב"והו'י" (בתוספת וא"ו), ביטוי המראה על דרגה של אלקות שמעל ל"השתלשלות" וירידה (והו'י דלעילא).

וזאת בדומה לענין של "גוף נהנה מן הגוף", שמצד מהות ("גוף") האלקות הופך גם חושך הגוף עצמו לקדושה.

ז.

טבת, חנוכה וצום העשירי – עבודה בגלות

באופן כללי, זהו ההבדל בין העבודה בזמן שבית המקדש קיים, לבין העבודה בתקופת הגלות: בזמן הבית היה גילוי אלקות בעולם, כנאמר: עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש²² וכדומה. ואילו בזמן הגלות "אותותינו לא ראינו..."²³, האלקות מוסתרת, עד אשר "החושך יכסה ארץ"²⁴ – ואז העבודה היא ש"והו' יגיה חשכי".

ויש לומר, שזהו ההסבר הפנימי לכך שנרות חנוכה "אינן בטלים לעולם" ו"נוהגת אף לאחר חורבן בגלותינו"²⁵, שלא כנרות המקדש ש"כשאין בית המקדש

20) ולהעיר ד"נתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים .. עוה"ז הגשמי והחומרי ממש" (תניא פל"ו) – וידוע דהענין דנתאווה כו' הוא בעצמותו ית' (המשך תרס"ו ס"ע ז ואילך. ע' תמה ואילך. ועוד).

21) ראה בארוכה ד"ה כי אתה נרי בתו"א, שערי אורה ואוה"ת דרושי חנוכה. ועוד.

22) אבות פ"ה מ"ה.

23) תהלים עד, ט.

24) ישעי' ס, ב.

25) רמב"ן ר"פ בהעלותך.

26) ראה תו"א לר, א ואילך. לקו"ש ח"ג (המתורגם) ע' 65 ואילך.

27) להעיר דדוקא בצום זה נאמר בעצם היום הזה (יחזקאל כד, ב) – כמו ביוה"כ"פ – עיצומו של יום. ובאבודרהם (הובא בכ"י לטאו"ח – תקנ"ג) דאם (כשמקדשים ע"פ הראי) חל בשבת מתענין (ראה שו"ת

- 1 על-ידי "מעשיו ותורתו ועבודתו" של אדמו"ר הזקן נגרם, יוצר מצב של "גוף נהנה"³⁵, הנאה וחמימות של קדושה. 3
 2 ש"מפני הצינה" – מהמוח הקר והבלתי-מתרגש עצמו – (משיחת ש"פ וישב תשל"ה)

מהורש"ב נ"ע – י"ט כסלו עטר"ת) שבוה שאדה"ז הלביש חסידות בלבושי השגה נמשך עצם פנימיות התורה, ועי"ז נשלמת הכוונה העצמית שהענינים שלמטה יהיו כלים לאלקות – מובנת השייכות גם ל"גוף נהנה מן הגוף" דוקא. וראה קונטרס ענינה של תורת החסידות סעיף יח. סו"ס כ. לעיל ע' 308 ואילך.

שייך להני"ל בפנים בפ"י "גוף נהנה מן הגוף (הגשמי)". ולהעיר דאגה"ק סי' כ – המבארת מעלת הגשמיית שבה דוקא יש כח העצמות דמציאותו מעצמותו כו' – כתבה אדמו"ר הזקן "בימים שלפני הסתלקותו בכפר פיינא" (דרמ"צ קע, א). וראה בארוכה לקו"ש חט"ז שיחה לכ"ד טבת.
 (35) ע"פ הידוע (ד"ה פדה בשלום תרפ"ה – בשם אביו כ"ק אדמו"ר

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז כסלו, תשי"ד
 ברוקלין.

הרה"ח הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
 מוה"ר יוחנן שי

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו מיי"א כסלו, עם הרשימה שמחלק לצדקה, שעשו כהוראתו, וכשהיית על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הזכרתיו, והנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו.

ומתחיל מחדש כסלו, הוא חדש הגאולה והנסים, הנה יחזקהו השי"ת ויחלימו, ומתוך בריאות הנכונה ינהג הגבאות בבית הכנסת ליובאוויטש [ש]בליובאוויטש, שדרך ממילא יומשך גי"כ ברכה שיוכל לעבוד עבודתו הפרטית במשרתו כדבעי. והעיקר - שלא יעסיק כח המחשבה והתבוננות שלו כי אם בעניני תורה ומצות.

ואם לפעמים יש לו מחשבות של מרה שחורה, אף שבכלל חידוש הי' אצלי דבר זה, הרי ידוע מיי"ש בתורה אור שמצד מרה שחורה באה גי"כ התמדה בלימוד החכמה ובפרט בלימוד תוה"ק, ובמילא גם הוא יעשה כן ויעבוד את ה' בשמחה בכל דרכיו.

בברכה לאריכות ימים ושנים טובות לו ולזוגתו - שיחיו,

מ. שניאורסאהן

ילקוט לוי יצחק על התורה

חודש אדר (א)

ונגלה דתורה הוא לבוש בחי⁸ כשלמה, עוטה אור כשלמה, האור דתורה בחי' מוחין דאבא, פנימיות⁹ התורה, הוא מוסר אביך,

ונגלה בחי' לבוש, וזהו אדר פירושו לבוש כמו אדרת¹⁰ שער.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד תד

* * *

תושב"כ, תורת אמך תושבע"פ. תושב"כ היא בחי' חכמה ("אביך") ותושבע"פ היא בחי' בינה ("אמך"): בתושב"כ – נאמרו כל המצוות, רק שהן בקיצור נמרוץ בלי ביאור, כי "רצון העליון ב"ה המלוכש בתרי"ג מצוות שבתורה שבכתב הוא מופלא ומוכסה תמיר ונעלם"ד (נקודת החכמה, שלמעלה מהשגה). ותורה שבע"פ – היא גילוי ופירוש וביאור הדברים שנאמרו בתושב"כ בנקודה (הרחבת הבינה, שמגלית ומבארת נקודת החכמה). עיי"ש המושך הביאור דהוא ג"כ ע"ד החילוק בין נגלה דתורה ופנימיות התורה. עיי"ש.

וראה לקוטי שיחות חלק כה ע' 162.

(א) משלי א, ח.

(ב) כ"ה (בשם ארו"ל) בסד"ה אריב"ל סה"מ תש"ב (וכ"ה במטה משה שער השלישי. וראה כנפי יונה ח"א פ"ד). ובאגה"ק שם (קנא, א) הוא בשם זוהר. וראה זה"ב פה, א ובאוה"ח שם. שם רעו, ב. וראה יהל אור ע' תרמא. ועוד. מ"מ ללקו"ת שמע"צ פה א, א.

(ג) ראה זה"ב פה, א: מוסר אביך דא היא חכמה ואל תמוש תורת אמך דא היא בינה. וראה אוה"ח שם.

(ד) אגה"ק שם (קנ, ב).

(8) ראה יהל אור ע' שצח וז"ל: בתורה יש סתים וגליא, פנימי' התורה היא א"ס בלי מדה כמ"ש במד"ר פ' בראשית פרשה י"ד וחיצוניות התורה יש לה מדה להיוותה שורש העולמות. וע' בערובין פרק עושין פסין דיי"ט, וזהו ג"כ ענין דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן הויות דאביי ורבא פ' דבר קטן שהוא נמשך מועיר אנפין שנק' קטן כי קטן יעקב. ונק' ג"כ כרוב אחד מקצה מזה כרובי כמ"ש בת"א [פא, א] פ' תרומה בכ"י אדמו"ר נ"ע. ודבר גדול זהו שנמשך מא"א כי גדול הוי' ולגדולתו אין חקר. וזהו פנימיות התורה, וזהו עוטה אור פנימית התורה כשלמה הנגלות שבתורה כו'. עיי"ש.

(9) ראה לקמן בביאור חודש אייר – מלשון אור, רמז ל"ג בעומר גילוי פנימיות התורה.

(10) תולדות כה, כה. זכרי' יג, ד. ראה גם לקמן חודש אדר (ב).

רמזים, דצירוף שם הוי' חודש אדר (נס פורים – יין), יוצא מסופי תיבת (ויחי מט, יא) "עירה ולשרקה בני אתנו"

בחודש אדר הוא הנס דפורים, שהי' ביין וחיב' איניש לבסומי.

והשם² שבאדר הוא יוצא מסופי תיבות³ עירה ולשרקה בני אתנו, שהוא ג"כ ביין, כי כתיב מתחלה לגפן' והוא הרבוי יין ששותים בפורים.

יין הוא מוחין⁵ דאימא, ובאדר הוא נגלה דתורה, כי מגילת⁴ אסתר והלכות אין בטלין, תורת אמך⁷ דבינה.

(1) מגילה ז, ב.

(2) פירוש: בכל חודש וחודש יש צירוף אחר מד' אותיות שם הוי'. ראה פרד"ס שער י"ג פ"ג. משנת חסידים ריש מס' אדר. לקוטי שיחות חלק כו עמוד 90 ואילך. שיחות קודש ה'תשל"א פרשת משפטים בהתחלתו. (וראה גם תורת מנחם התועדויות ה'תשמ"ה חלק ג' ע' 1583. 1886).

(3) ויחי מט, יא "אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתנו".

(4) כתיב מתחלה לגפן: פירוש, דהתיבה בפסוק מיד קודם תיבת "עירה", הוא "לגפן". והרמז וההמשך בפסוק הוא כך: "לגפן" – רמז ליין פורים, ואח"כ "עירה ולשרקה בני אתנו" – סופי תיבת צירוף שם הוי' שבחודש אדר.

(5) יין הוא מוחין דאימא: ראה לקוטי תורה – דרושים לסוכות – עט, ד וז"ל: הנה ביין כתיב (שופטים ט) החדלתי את תירושי המשמח אלקים ואנשים, בהיות ידוע דבינה אם הבנים היא השמחה כמ"ש אם הבנים שמחה. כי השמחה היא גילוי ההעלם לכן נמשך דוקא מבחי' בינה שהוא כשמבין ומשיג תעלומות חכמה שנמשך בגילוי בהבנה והשגה ממש שמשיג אותו בטוב אז יהי' השמחה. מוש"א כ כשעדיין אינו משיג הדבר בהשגה היטב רק הוא עדיין נעלם בכח חכמתו ואינו בגילוי אצלו ממש לא יקבל עונג ושמחה כלל.... וזהו ענין יין המשמח אלקים ואנשים שמביא אלקות לידי גילוי לאנשים דהיינו ע"י הבינה שמבין ומשיג גדולת ה' תתלהב נפשו בה'. וזהו ג"כ בחי' יין הגשמי שגורם ג"כ השמחה וגילוי ההעלם כנסם יין כו'. ע"ש. ראה אמרי בינה שער הק"ש סוף פ' נג ואילך. לקמן סי' קכא.

(6) ראה רמב"ם הל' מגילה סוף פרק ב. לקוטי שיחות חלק כו ע' 222 ואילך.

(7) ראה תורת מנחם התועדויות ה'תשנ"ב חלק א' ע' 433 וז"ל: כתיב"ש שמע בני מוסר אביך ואל תמוש תורת אמך", וארו"ל² מוסר אביך

ילקוט גאולה ומשיח

וא"כ אינו כמו צאתם ממצרים שאז בפ"א ועתה בצד"י.
אך מבואר בפ' דילן בס' פני דוד ובספר ראש דוד בפ'
שלח על הפסוק ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק ובפרש"י
וישלח אמר אלקי אבי אברהם ואלקי אבי יצחק והקדים
אברהם ליצחק וכאן לא הזכיר אברהם כלל וע' במדרש
שתמה ע"ז, וגם השי"ת אמר לו כאן רק אנכי אלקי אביך.

ותירץ הפני דוד ע"פ המדרש שאמר הקב"ה להאבות
יתן א' מכם אות אחת משמו ואני אדלג על הקץ בגלות
מצרים, והשיב אברהם אם אחזיר הה"א לא אהי' אב המון
גוים ויעקב אמר אם אתן היו"ד ישאר עקב, ואמר יצחק אני
אתן השי"ן כי עיקר השם שלו הוא ישחק ע"ש השחוק וע'
ברש"י פרשת וירא בפסוק כל השומע יצחק לי כי הרבה
שחוק הי' בעולם, ובדברי הימים כתיב ושבועתו ליצחק
ובתהלים כתיב לישחק כי שחוק הוא יותר משמש לשון
שמחה, והחליף יצחק השי"ן בצדי"ק כדי לדלג על הקץ,
והצד"י הוא פחותה מהשי"ן שני מאות ועשר והקטין שמו
שלא יהי' הגלות רק כפי מה שהקטין שמו והוא מנין רד"ו
ודילג כמנין ק"ץ מארבע מאות ע"כ דברי המדרש.

א"כ לפ"ז הי' יצחק גורם שידלג על הק"ץ אבל בל"ז
השיעבוד ד' מאות שנה, ולכן יעקב שהרגיש ברוה"ק
שירידתו למצרים הוא הגלות ושיעבוד כמו שאמרו רז"ל
שאמר לו השי"ת אל תירא מרדה מצרימה אין אומרים
אל תירא אלא למי שמתירא לכך הקדים קודם ירידתו
למצרים לעורר זכות יצחק כדי לדלג על הקץ ולכך זבח
לאלקי אביו יצחק, והשי"ת הסכים על ידו ואמר לו אנכי
אלקי אביך עכ"ד, ובתוספת נופך קצת.

וא"כ לפ"ז גם בגאולת מצרים הי' ע"י הצד"י שלקח
יצחק בעד השי"ן אבל דבר זה הי' באתכסי' שזה לא הי'
נגלה להמון רק ע"י הפ"א הי' הגאולה באתגליא פקד
פקדתי ולע"ל תהי' הגאולה ע"י הצד"י באתגליא צמח
אצמיח. וזה פ"י הפסוק (מיכה ז, טו) הגאולה תהי' כימי
צאתך ממצרים רק ההפרש הוא כי אז בגאולה העתידה
אראנו נפלאות, ר"ל מה שהי' נפלא ומכוסה בגאולת
מצרים אראנו באתגליא.

ישמח משה

מה, כב – לכולם נתן לאיש חליפות שמלות
ולבנימין נתן שלש מאות כסף וחמש חליפות
שמלות

א. [תוכן: א"ל הקב"ה ליוסף אתה נתת לבנימין מספר
ש"י (שלש מאות כסף ועשר חליפות, מספר ש"י), חיך
באותה מדה אתנהג עם אוהבי שינחלו ש"י עולמות]

ולבנימין נתן שלש מאות כסף. למה נתן לו שלש מאות
כסף וחמש חליפות שמלות, נ"ל דמיעוט חליפות שתיים
[וחמש פעמים שתיים] הרי עשר, וג' מאות הרי י"ש . .
א"ל הקב"ה אתה נתת לבנימין אחיך י"ש לפי שהי' חביב
בעיניך יותר משאר אחיך, חיך באותה מדה אתנהג עם
אוהבי, וכל מי שהוא חביב לפני אתן לו י"ש עולמות שנא'
(משלי ח, כא) להנחיל אוהבי י"ש, וזש"ה (תהלים פ, ב)
נוהג כצאן יוסף.

מכתיבת רבינו אפרים ז"ל (מבעלי התוס')

מו, א – ויסע ישראל וכל אשר לו ויבא בארה
שבע ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק

ב. [תוכן: פ"י הפסוק כימי צאתך מארץ מצרים אראנו
נפלאות – דלכאורה גאולת מצרים הי' ע"י אות פ'
וגאולה העתידה ע"י אות צדיק, ומבאר דגם גאולת
מצרים הי' ע"י אות צ' (ע"י אות צ' של יצחק), והו'
"לאלקי אביו יצחק", רק שהי' בהעלם ולעתיד יהי'
בהתגלות והו' אראנו וכו']

ויזבח זבחים לאלקי יצחק אביו. כתיב (מיכה ז, טו)
כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, נ"ל דהנה נאמר
בשם האר"י זצוק"ל על פסוק (ישעי' כד, יו) מכנף הארץ
זמירות שמענו צבי לצדיק כי ידוע מהמדרש (ילקוט פ' לך
רמז ס"ד) דע"י האותיות מנצפ"ך היו כל הגאולות, גאולת
מצרים ע"י הפ"א פקוד פקדתי, גאולת בבל ומדי ויון הי'
ע"י כמ"נ כמבואר במדרש, וגאולה העתידה ב"ב ע"י אות
הצד"י צמח אצמיח, ובכל גאולה שוררו והיינו מכנף ר"ל
מד' אותיות אלו זמירות שמענו שהי' כבר אלו הגאולות
אבל צבי ר"ל רצונינו הוא כי צבי לשון רצון הוא כמו צבי
ורגיג וחמיד לצדיק, שנזכה להגאולה שע"י הצד"י ק ב"ב
אכ"ר. ע"כ דברי פה קדוש האר"י זצוק"ל,

פרשת ויגש

~ יום ראשון א' טבת ~

יח ויקרב לותה יהודה ואמר בכעו רבוני
ימלל כען עבדך פתגמא קדם רבוני ולא
יתקף רוגגך בעבדך ארי כפרעה כן את:

מד (יה) ויגש אליו יהודה ויאמר כי אדני ודבר-נא
עבדך דבר באזני אדני ואל-יחר אפך בעבדך כי
כמוך כפרעה:

לילה אחת שעפכה (כ"ח). דבר אחר: מה פרעה גזר
ואינו מקים, מבטיח ואינו עושה, אף אתה כן, וכי
זו היא שימת עין שאמרת לשום עינד עליו? דבר
אחר: "כי כמוך כפרעה", אם תקניטני, אהרג אותך
ואת אדוניך (כ"ח).

כ"ח ויגש אליו. דבר באזני אדני. ינסו דברי
באזניך (כ"ח). ואל-יחר אפך. מכאן אתה למד שדבר
אליו קשות. כי כמוך כפרעה. חשוב אתה בעיני
כמלך, זהו פשוטו. ומדרשו: סוף ללקות עליו
בצרעת כמו שלקה פרעה על-ידי זקנתי שרה על

נקודות משיחות קודש

אין לעשות חשבונות בשמדבר על חנוך

ומתחילים מיד לעבוד עם כל התקף. וכמאמר העולם "אז עם
טוט וויי - שרייט מען!", ששכואב צועקים, אף אם לא
ישנה מאומה בצעקתו.
ו"מכאן אתה למד" גם בנוגע אלינו, ששמדבר בחנוך
הילדים, להציל אותם מסכנות רוחניות, צריכים להתחיל מיד
לעבוד בכל התקף ועם כל הכחות, ולעסוק במסירות נפש
להציל את נפשו של הילד, ובלי חשבונות ושקולים שקליים.
(על-פי לקוטי-שיחות כרך כ, עמוד 212 ואילך - מתוך 'לקראת טבת')

ואל-יחר אפך בעבדך
מכאן אתה למד שדבר אליו קשות (מד, יח. ובפירוש רש"י)
יש לעין מדוע התחיל יהודה מיד לדבר קשות, הרי היה יכול
להתחיל ב"רכות". ואם לא יפעלו דבריו, אז לדבר קשות?
אף הטעם מוכן בפשטות, כי אם היה מדבר על ענין חיצוני
שאינו נוגע כל-כך, אז יש מקום לעבוד עם חשבונות ובדרכים
המקבילים בשכל, אף בשמדבר בדבר הנוגע בנפשות ממש,
"ונפשו קשורה בנפשו" (פרשתנו מד, ל), אין עושים חשבונות,

יט רבוני שאיל ית עבדוהי למימר האית
לכון אבא או אחא:
יט אדני שאל את-עבדיו לאמר היש-לכם אב
אוי-אח:

מבקשים, או אחותנו אתה מבקש? ואף-על-פי-כן:
"ונאמר אל אדני", לא כחדנו ממך דבר.

כ"ח ויגש אל-עבדיו. מתחלה בעלילה
באת עלינו, למה היה לך לשאל כל אלה, בתוך היינו

כונאמרנא לרבוני אית לנא אבא סבא ובר
סיבתין זעיר ואחיה מית ואשתאר הוא
בלחודוהי לאמה ואבוהי רחיים לה:
כונאמר אל-אדני יש-לנו אב זקן וילד זקנים קטן
ואחיו מית ויותר הוא לבדו לאמו ואביו אהבו:

אכן עורא על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

יח ויגש וגו'. כי כמוך כפרעה. כעמך. והיא דרך קצרה: תורה יט
אתה כמלך, והמלך כמוך. וכן כל שני (כ) אב זקן. כי הגדול שבכלם הוא
כפיון שהן זה אחר זה. כמו בעמי

כ"י • וְאָחִיו מֵת • מִפְּנֵי הַיְרָאָה הָיָה מוֹצִיא דָבָר שֶׁקָּרָא מִפִּי, אָמַר: 'אִם אָמַר לוֹ שֶׁהוּא קָדֵם, יֵאמַר הִבִּיאֻהוּ אֶצְלִי'. לְבַדּוֹ לְאָמוֹ • מֵאוֹתָהּ הָאֵם, אֵין לוֹ עוֹד אַח.

(כא) וְתֹאמַר אֶל-עֲבָדֶיךָ הוֹרְדֵהוּ אֵלַי וְאֲשִׁימָה עֵינַי עָלָיו:

(כב) וְנֹאמַר אֶל-אֲדֹנָי לֹא-יוּכַל הַנַּעַר לְעֹזֹב אֶת-אָבִיו וְעֹזֹב אֶת-אָבִיו וְמָת:

כ"י • וְעֹזֵב אֶת-אָבִיו וְמָת • אִם יַעֲזֹב אֶת אָבִיו, דּוֹאֲגִים אָנוּ שֶׁמֵּא יָמוּת בְּדַרְךָ, שֶׁהָרִי אָמוּ בְּדַרְךָ מֵתָה.

(כג) וְתֹאמַר אֶל-עֲבָדֶיךָ אִם-לֹא יוֹרֵד אֲחִיכֶם הַקָּטָן אִתְּכֶם לֹא תִסְפְּוּן לְרֹאוֹת פָּנָי:

(כד) וַיְהִי כִּי עָלִינוּ אֶל-עֲבָדֶיךָ אָבִי וַנִּגְדַּלְוֹ אֶת דְּבָרַי אֲדֹנָי:

(כה) וַיֹּאמֶר אָבִינוּ שָׁבוּ שְׁבוּ-לָנוּ מְעַט-אֲכָל:

(כו) וְנֹאמַר לֹא נוּכַל לָרֶדֶת אִם-יֵשׁ אֲחִינוּ הַקָּטָן אִתָּנוּ וַיִּרְדְּנוּ כִּי-לֹא נוּכַל לְרֹאוֹת פָּנָי הָאִישׁ וְאֲחִינוּ הַקָּטָן אֵינָנוּ אִתָּנוּ:

(כז) וַיֹּאמֶר עֲבָדֶיךָ אָבִי אֵלֵינוּ אַתֶּם יִדְעֶתֶם כִּי שָׁנִים יִלְדֶה-לִּי אִשְׁתִּי:

(כח) וַיֵּצֵא הָאָחִיד מֵאִתִּי וַאֲמַר אֵךְ טָרַף טָרַף וְלֹא רִאִיתִיו עַד-הַנְּהַ:

(כט) וּלְקַחְתֶּם גַּם-אֶת-זֶה מֵעַם פָּנָי וְקָרְהוּ אִסּוֹן וְהוֹרְדְתֶם אֶת-שִׁיבְתִי בְרַעְיָה שְׂאֵלָה:

כ"י • וְקָרְהוּ אִסּוֹן • (כ"ח) שֶׁשֶׁשְׁטֵן מִקְטָרֵג בְּשַׁעַת הַסְּפָנָה. וְהוֹרְדְתֶם אֶת שִׁיבְתִי וְגו' • עֲכָשׁוּ, כְּשֶׁהוּא זֶה, דּוֹמָה עָלַי שֶׁשְׁלִשְׁטֵן מֵתוּ בְּיוֹם אֶחָד.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(כא) וְאֲשִׁימָה עֵינַי עָלָיו. שֶׁאֲרָאָה הִבִּיאַ הַמְזִכִּיר הַתְּמַשָּׁה שֶׁאֵין לָהֶם אֶת הַכָּרֵעַ, כְּמוֹ וַיִּשְׁלַף נֶעְלוּ, וְזֶה רִאִיתִיו עַד הַנְּהַ: תוֹרָה כ"ט
(כב) וְעֹזֵב אֶת אָבִיו וְמָת. וְלָמָּה לֹא עֲמַקֶּם: תוֹרָה כג

~ נקודות משיחות קודש ~

ואחיו נטרף בדרך, ואם פן מוכן, שעבורו הדרך היא מקום סכנה. מה שאין-פן יהודה ידע שיוסף לא נטרף בדרך, ולכן אמר שיש פאן חששא בעלמא ותו לא.

(לקוטי שיחות כרך ה עמ' 216)

שהשטן מקטרג בשעת הסכנה (רש"י מד, כט) פאן, בדרךיו של יעקב, פרש שיש שעת סכנה של ממש. ואלו לעיל, בדרךיו יהודה, כתב "דואגים אנו שמא ימות בדרך, שהרי אמו בדרך מתה". ויש לפרש, דהנה לדעתו של יעקב התרחשו שני אסונות במשפחת בנימין שהיו קשורים בדרך: אמו מתה בדרך

לויכען פמיתי לות עבדך אבא ועולימא ליתוהי עמנא ונפשה חביבא לה כנפשה:

(ג) ועתה פבאי אל-עבדך אבי והנער איננו אתנו ונפשו קשורה בנפשו:

~ יום שני ב' טבת ~

לא ויהי פד יחזי ארי לית עולימא ומית ונחתין עבדך ית שיבת עבדך אבונא פדוונא לשאול:

(לא) והיה פראותו פיי-אין הנער ומת והולידו עבדך את-שיבת עבדך אבינו פיגון שאלה:

כ"ט - והיה פראותו פיי-אין הנער ומת. אביו מצרתו.

לב ארי עבדך מערב בעולימא מן אבא למימר אם לא איתנה לותך ואהי חטי לאבא פל ימיא:

(לב) פי עבדך ערב את-הנער מעם אבי לאמר אם-לא אביאנו אליך וחתאתי לאבי פלהימים:

כ"ט - פי עבדך ערב את-הנער. ואם תאמר: למה אני נכנס לתגר יותר משאר אחי, הם פלם מבחון ואני נתקשרתי בקשר חזק להיות מגדה בשני עולמות.

לג ויכען יתב כען עבדך תחות עולימא עבדא לרבוני ועולימא יסק עם אחוהי:

(לג) ועתה ישב-נא עבדך תחת הנער עבד לאדני והנער יעל עם-אחיו:

כ"ט - ישב-נא עבדך וגו' (כ"ח) שלכל דבר אני מעלה ממנו: לגבורה, ולמלחמה ולשמש.

לד ארי אכדין אסק לות אבא ועולימא ליתוהי עמי דלמא אחזי בכישו די ישתבח ית אבא:

(לד) פיי-אין אעלה אל-אבי והנער איננו אתי פן אראה ברע אשר ימצא את-אבי:

א ולא זכיל יוסף לאתחסנא לכל דקנימין עלוהי וקרא אפיקו כל אנש מעלוי ולא קם אנש עמה פד אתידע יוסף לות אחוהי:

(א) ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו כל-איש מעלי ולא-עמד איש אתו בהתודע יוסף אל-אחיו:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(א) להתאפק. לסבל: לכל הנצבים עליו. טעמו, עד שיצאו כל הנצבים עליו. והצריך לקרא להוציאם: תורה ב

כַּשֵׁי וְלֹא-יִכַּל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנְּצָבִים • לֹא הָיָה יָכֹל לְסַבֵּל שִׁיחִיו מִצָּרִים נְצָבִים עָלָיו וְשׁוֹמְעֵין שְׁאָחָיו מִתְבַּיֶּשֶׂין בְּהוֹדְעוֹ לָהֶם.

~ נקודות משיחות קודש ~

מתביישים. ובפסוק "שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נְצָבִים עָלָיו" (ריש פרשת ויגש) לא הִצְרִיף רש"י לפרש, שהרי מדבר במלאכים, ומוכן שאין כאן עמידה סתם.

שִׁיחִיו מִצָּרִים נְצָבִים עָלָיו וְשׁוֹמְעֵין שְׁאָחָיו מִתְבַּיֶּשֶׂין (רש"י מה, א) בדרך כלל נקט הפתוח "עומדים", ואלו "נצבים" מורה על עמידה מיוחדת. ועל-דרך פרוש רש"י (קרח טז, כז) "נצבים, בקומה וקופה". ואף כאן אין זו עמידה סתם של המצרים, אלא "נצבים" הם לגבי אחי יוסף - הם שומעים כיצד האחים

(לקוטי שיחות כרך יט עמ' 262)

כַּוִּיחַב יֵת קָלָה בְּכִבִּיתָא וּשְׁמַעוּ מִצָּרִים וּשְׁמַע אַנְשֵׁי בֵּית פְּרַעֲזָה :

(ב) וַיִּתֵּן אֶת-קִלּוֹ בְּכַי וַיִּשְׁמְעוּ מִצָּרִים וַיִּשְׁמַע בֵּית פְּרַעֲזָה :

כַּשֵׁי וַיִּשְׁמַע בֵּית פְּרַעֲזָה • בֵּיתוֹ שֶׁל פְּרַעֲזָה, כְּלוּמַר, עֲבָדָיו וּבְנֵי בֵּיתוֹ, וְאִין זֶה לְשׁוֹן 'בֵּית' מְמֹשׁ, אֲלֵא כְּמוֹ "בֵּית יִשְׂרָאֵל", "בֵּית יְהוּדָה", מִישְׁנַד"ה בְּלַע"ז.

גַּוְאָמַר יוֹסֵף לְאַחוּהִי אֲנֵא יוֹסֵף הַעַד פְּעֵן אֲבָא קִיָּם וְלֹא יָכִילוּ אַחוּהִי לְאַתְבָּא יְתֵה פִתְגָם אַרְי אַתְבְּהִילוּ מִן קַדְמוּהִי :

(ג) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָחָיו אֲנִי יוֹסֵף הָעוֹד אֲבִי חַי וְלֹא יִכְלוּ אָחָיו לַעֲנֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפְּנָיו :

כַּשֵׁי וְנִבְהָלוּ מִפְּנָיו • מִפְּנֵי הַבוֹשָׁה.

דַּוְאָמַר יוֹסֵף לְאַחוּהִי קְרִיבוּ קַעֲן לְוֹתִי וּקְרִיבוּ וְאָמַר אֲנֵא יוֹסֵף אַחוּכוֹן דִּי זַבְנָתוֹן יְתֵי לְמַצְרַיִם :

(ד) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָחָיו גְּשׁוּ-נָא אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אַחֵיכֶם אֲשֶׁר-מְכַרְתֶּם אֹתִי מִצְרַיִם :

כַּשֵׁי גְשׁוּ-נָא אֵלַי • רָאָה אוֹתָם נְסוּגִים לְאַחוֹר, אָמַר: 'עֲכָשׁוּ אִחֵי נְכַלְמִים', קָרָא לָהֶם בְּלִשׁוֹן רַבָּה וְתַחְנוּנִים וְהִרְאָה לָהֶם שֶׁהוּא מְהוּל (ב"ה).

הַוּוּכְעֵן לֹא תַתְנַסּוּן וְלֹא יִתְקַף בְּעֵינִיכוֹן אַרְי זַבְנָתוֹן יְתֵי הָבָא אַרְי לְקַיְמָא שְׁלַחְנִי יְיָ קַדְמִיכוֹן :

(ה) וַעֲתָה אֶל-תַּעֲצֹבוּ וְאֶל-יְחַר בְּעֵינֵיכֶם כִּי-מְכַרְתֶּם אֹתִי הִנֵּה כִּי לְמַחֲזָה שְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לְפָנֵיכֶם :

כַּשֵׁי לְמַחֲזָה • לְהִיּוֹת לָכֶם לְמַחֲזָה.

וְאַרְי דְּנָן תַּרְתִּין שְׁנִין פְּפָנָא בְּגוֹ אַרְעָא וְעוֹד חֲמֵשׁ שְׁנִין דִּי לִית זְרוּעָא וְחֻצְדָּא :

(ו) כִּי-זֶה שְׁנַתִּים הִרְעַב הָרָעַב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ וְעוֹד חֲמֵשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר אֵין-חֲרִישׁ וְקָצִיר :

כַּשֵׁי כִּי-זֶה שְׁנַתִּים הִרְעַב • עֲבָרוּ מִשְׁנֵי הִרְעַב.

זַוְשְׁלַחְנִי יְיָ קַדְמִיכוֹן לְשׁוּאַה לְכוֹן שְׁאַרְי בְּאַרְעָא וּלְקַיְמָא לְכוֹן לְשִׁיזְבָא רַבָּא :

(ז) וַיִּשְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לְפָנֵיכֶם לְשׁוֹם לָכֶם שְׁאַרִית בְּאַרְץ וּלְהַחֲיוֹת לָכֶם לְפָלִיטָה גְּדוּלָּה :

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(ב) בְּכַי. בְּמָקוֹם הַפְּסָקָה. וְכַמוֹהוּ רָאָה עֲנִי: תורה ג

~ יום שלישי ג' טבת ~

ח וּבָעֵן לֹא אֶתוֹן שְׁלַחְתוֹן יְתִי הִכָּא אֱלֹהִין מִן קָדָם יְיָ וְשׁוּיָנִי לְאַבָּא לְפָרְעָה וְלִרְבוֹן לְכָל אֲנָשׁ בֵּיתָהּ וְשְׁלִיט בְּכָל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם :

(ח) וְעֵתָהּ לֹא-אֲתָתֶם שְׁלַחְתֶּם אֹתִי הִנֵּה כִּי הֵאֱלֹהִים וַיְשִׁימֵנִי לְאַב לְפָרְעָה וְלִאֲדוֹן לְכָל-בֵּיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:

כ"ט -> לְאַב • לְחָבֵר וּלְפִטְרוֹן.

ט אִחוּי וּסְקוּ לְנֹת אַבָּא וְתִמְרִין לֵיהּ כְּדָנָן אָמַר בְּרַךְ יוֹסֵף שׁוּיָנִי יְיָ לְרְבוֹן לְכָל מִצְרַיִם חוֹת לְוֹתִי לֹא תִתְעַכֵּב:

(ט) מִהֲרוּ וְעֲלוּ אֶל-אָבִי וְאִמְרֶתֶם אֵלָיו כֹּה אָמַר בְּנֵךְ יוֹסֵף שְׁמַנִּי אֱלֹהִים לְאֲדוֹן לְכָל-מִצְרַיִם רַדְה אֵלַי אֶל-תַּעֲמֹד:

כ"ט -> וְעֲלוּ אֶל-אָבִי • אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהָה מִכָּל הָאֲרָצוֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שְׁמַנִּי אֱלֹהִים לְאֲדוֹן לְכָל מִצְרַיִם" – וּבְיָדֵי לְקַטּוֹ לְקַבֵּץ כָּל כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁבְעוֹלָם וְלִהְבִּיאָו לְמִצְרַיִם, וְלִכְּנֹן "רַדְה אֵלַי אֶל תַּעֲמֹד" – כִּי מֵעַכְשָׁיו אֶפְשָׁר שְׁתַּבְּצַע הַכּוֹנֵה וְהַמְטִירָה שֶׁל גְּלוּת מִצְרַיִם, הֵינּוּ שְׂבָגֵי-יִשְׂרָאֵל וְכִרְרוּ וַיַּעֲלוּ אֶת נִיצוּצֵי הַקְּדוּשָׁה הַנִּמְצָאִים בְּכֶסֶף וְזָהָב זֶה ("הַעֲלוּם עִמָּם").

שְׁמַנִּי אֱלֹהִים לְאֲדוֹן לְכָל מִצְרַיִם רַדְה אֵלַי אֶל תַּעֲמֹד (מה, ט) חז"ל אָמְרוּ (פסחים קיט) כִּי "כָּל כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁבְעוֹלָם יוֹסֵף לְקַטּוֹ וְלִהְבִּיאָו לְמִצְרַיִם כּו', וְכִשְׁעָלוּ מִמִּצְרַיִם הַעֲלוּם עִמָּם". בְּמֵאֲמַר זֶה רָמְזוּ חז"ל כִּי הַמְטִירָה וְהַתְּקִלִּית שֶׁל גְּלוּת מִצְרַיִם הִיא בִּירוּר הַנִּיצוּצוֹת הַמִּצְוִיִּים בְּכֶסֶף וְזָהָב וְהַעֲלָתָם לְקְדוּשָׁה.

זֶהוּ שְׂרָמּוֹ הַכְּתוּב:

(לקוטי-שיחות כרך ג, עמ' 823)

י וְתַתִּיב בְּאַרְעָא דְּגִשָׁן וְתִהִי קָרִיב לִי אֶת יְבִנְיָהּ וְיִבְנֵי בְנֵיהּ וְעָנָה וְתוֹרְךָ וְכָל דֵּי לָךְ:

(י) וַיִּשְׁבַּת בְּאֶרֶץ-גִּשָׁן וְהָיִיתְ קָרוֹב אֵלַי אֲתָהּ וּבְנֵיהּ וּבְנֵי בְנֵיהּ וְצִאֲנֵיהּ וּבְקִרְךָ וְכָל-אֲשֶׁר-לָךְ:

יא וְאֲזִין יְתָךְ תִּמְן אָרִי עוֹד חֲמֵשׁ שָׁנִין כִּפְנָא דְּלֵמָא תִּתְמַסְכֵּן אֶתְּ וְאָנֵשׁ בֵּיתְךָ וְכָל דֵּי לָךְ:

(יא) וְכַלְפַּלְתִּי אֶתְךָ שֵׁם כִּי-עוֹד חֲמֵשׁ שָׁנִים רַעֲב פֶּן-תּוֹרַשׁ אֶתָּה וּבֵיתְךָ וְכָל-אֲשֶׁר-לָךְ:

כ"ט -> פֶּן-תּוֹרַשׁ • "דְּלֵמָא תִּתְמַסְכֵּן", לְשׁוֹן: "מִוְרִישׁ וּמַעֲשִׂיר".

יב וְהָא עֵינֵיכֹן חֲזָן וְעֵינֵי אַחֵי בְּנֵימִין אָרִי כְּלִישְׁכּוֹן אָנָּא מְמַלְל עִמְכּוֹן:

(יב) וְהִנֵּה עֵינֵיכֶם רְאוֹת וְעֵינֵי אַחֵי בְּנֵימִין כִּי-פִי הַמְדַבֵּר אֵלֵיכֶם:

הַשְׁוֶה אֶת כָּלֶם יַחַד, לומר שְׁכַשְׁם שְׂאִין לִי שְׂנָאָה עַל בְּנֵימִין אַחֵי שְׁהָרִי לֹא הִזְיָה בְּמִכְיָרְתִּי, כִּף אֵין בְּלַבִּי שְׂנָאָה עֲלֵיכֶם.

כ"ט -> וְהִנֵּה עֵינֵיכֶם רְאוֹת • בְּכַבּוּדֵי וְשְׂאֵנֵי אַחֵיכֶם, שְׂאֵנֵי מֵהוּל כְּכֶם. וְעוֹד: "כִּי-פִי הַמְדַבֵּר אֵלֵיכֶם" בְּלִשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ (כ"ט). וְעֵינֵי אַחֵי בְּנֵימִין • (מגילה ט)

אכן עורא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(יב) כִּי פִי. דְּדוּעָ כִּי פִה מְכַרְתָּ. וְכֹאשֶׁר הִזְיָה סְמוּךְ, יָשׁוּב הַה"א הַנְּעֻלָּם לְיוֹד:

(יא) פֶּן תּוֹרַשׁ. כִּמוֹ תַכְרַת. וְכֵן לְהוֹרִישׁ גּוֹיִם: תּוֹרָה יב תּוֹרָה ט

(יג) וְהוֹדַתֶּם לְאָבִי אֶת־כָּל־כְּבוֹדִי בְּמִצְרִים וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר רְאִיתֶם וּמְהֵרָתֶם וְהוֹרַדְתֶּם אֶת־אָבִי הַנֶּה:

יג ותתחווין לת אבא את כל יקרי במצרים ות כל די תזיתון ותזחון ותתחווין לת אבא הקא:

(יד) וַיִּפֹּל עַל־צוּאֲרֵי בְנֵימֶן־אָחִיו וַיִּבֶךְ וּבְנֵימֶן בָּכָה עַל־צוּאֲרָיו:

יד ונפל על צוארי בנימן אחיו ויבך ובנימן בכא על בנימן פכא על צוארה:

דעמי, דייקו של רש"י, דביוסף קתיב: "ויפל ויבך". תרמי משמע אשני מקדשות, ולכך עשה ב' פעלות על זה הרמוז, מה שאין-כן בנימן דלא קתיב רק "ובנימן בכה", פעלה אחת, שלא רמו רק על חרבן אחר. וענן בבאור תרגום יונתן, ששם הוא בדרך דרש).

כ"י ויפל על צוארי בנימן אחיו ויבך. על שני מקדשות שעתידין להיות בחלקו של בנימן וסופן ליחרב. ובנימן בכה על צואריו. על משפן שילה, שעתיד להיות בחלקו של יוסף וסופו ליחרב. (ולעניות

~ נקודות משיחות קודש ~

אין להסתפק בבכיה

ענין הבכיה הוא בכרי להקל על הבוכה. וכנראה בחוש, שפאשר האדם בוכה על המצר ומעיק לו, אין בכחה של בכיה זו למקן את הדבר שגרום אותה, אלא שבבכיתו ירחו לו, וכמו שקתיב הימה לי דמעתי להם וגו'.

ולכן: קשורא "חרבן מקדשו" של חברו - משפתף בצערו ובוכה, אכל (עקר) התקוין ובנין בית המקדש מחדש אינו תלוי בו אלא בחברו. אולם בשעה שרוואה אדם את חרבן בית המקדש הפרטי שלו, אז אין לו להסתפק באנחה ובבכיה, אלא להשתדל למקן ולבנותו מחדש על ידי שיעבר עבודתו להביא את הגאולה הפרטית בנפשו.

ויפל על צוארי בנימן אחיו ויבך ובנימן בכה על צואריו: (מה, יד)

אימא בגמרא על הפסוק "ויפל על צוארי בנימן אחיו ויבך, ובנימן בכה על צואריו" "בכה על שני מקדשין שעתידין להיות בחלקו של בנימן, ועתידין לחרב, ובנימן כו' בכה על משפן שילה שעתיד להיות בחלקו של יוסף ועתיד לחרב".

וצריך להבין: מדיע בכה יוסף על המקדשות של בנימן, ובנימן בכה על המשפן שבחלקו של יוסף - ודברי לכאורה אדרבה: כל אחר מהם עליו לכבות על חרבן בית המקדש שבחלקו הוא?

והבאור בזה:

(על פי לקוטי שיחות כרך י, עמוד 148 - מתוך 'לקראת שבת')

(טו) וַיִּנָּשֶׁק לְכָל־אָחָיו וַיִּבֶךְ עֲלֵהֶם וְאֶחָיו כֵּן דִּבְרוּ אִתּוֹ:

טו וינשק לכל אחוהי ובכא עליהון ובתו כן מלילו אחוהי עמה:

כ"י וינשק לכל אחיו ויבך עליהם. דברו אחיו אתו. שמתחלה היו בושים ממנו.

(טז) וַהֲקֵל נִשְׁמַע בַּיִת פְּרַעַה לְאֹמֵר בָּאוּ אֲחֵי יוֹסֵף וַיִּיטַב בְּעֵינֵי פְרַעַה וּבְעֵינֵי עַבְדָּיו:

טז והקל נשמע בית פרעה לאמר באו אחי יוסף וייטב בעיני פרעה ובעיני עבדיו:

כ"י והקל נשמע בית פרעה. כמו: 'בבית פרעה', וזהו לשון 'בית' ממש.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

נעלם, כמו פי פי צדיק. גם כן לשון רבים, ופי רשעים. ובהתחבר זה היו"ד עם יו"ד סימן המדבר חסרו האחד. מליץ: תורה יג

כמו פי פי המדבר. והטעם שהיה בלא ועם תוספות ניו"ן, אכן האלף לא נעדר: תורה טו

יִיאָמֵר פְּרַעַה אֶל־יוֹסֵף אָמַר אֶל־אֲחִיךָ זֹאת עֲשׂוּ
עֵבִידוֹ טַעֲנוּ יַת בְּעִירְכֶם וְאֶל־אֲחִיךָ דָּא
לְאָרְעָא דְכַנְעַן :

(יז) וַיֹּאמֶר פְּרַעַה אֶל־יוֹסֵף אָמַר אֶל־אֲחִיךָ זֹאת עֲשׂוּ
טַעֲנוּ אֶת־בְּעִירְכֶם וּלְכוּ־בָאוּ אֶרְצָה כְּנַעַן :

כ"ז - טַעֲנוּ אֶת־בְּעִירְכֶם • תְּבוּאָה .

יח וַדַּבְּרוּ יַת אַבְרָהָם וְיַת אַנְשׁ בְּתִיכֹן וְעוֹלוּ
לְתֵי וְאָתָּן לְכוֹן יַת טוֹב אֶרְעָא דְמַצְרַיִם
וְתִיכְלוּן יַת טוֹבָא דְאֶרְעָא :

(יח) וַיִּקְחוּ אֶת־אֲבִיכֶם וְאֶת־בְּתִיכֶם וּבָאוּ אֵלַי וְאָתַנָּה
לְכֶם אֶת־טוֹב אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאָכְלוּ אֶת־חֶלֶב הָאָרֶץ :

כ"ח - אֶת־טוֹב אֶרֶץ מִצְרַיִם • אֶרֶץ גֶּשֶׁן, נָבָא וְאִינוּ יוֹדַע מַה נָּבָא, סוֹפָה לַעֲשׂוֹתָהּ כְּמַצוּלָה שְׂאִין בַּה דְגַיִם.
חֶלֶב הָאָרֶץ • כָּל "חֶלֶב", לְשׁוֹן 'מִיטֵב' הוּא .

יט וְאָתָּה מְפַקְדָּא דָּא עֵבִידוֹ סִיבּוּ לְכוֹן
מִאֶרְעָא דְמַצְרַיִם עֲגָלָן לְטַפְלִיכֹן וְלְנַשְׂיִיכֹן
וְתַטְלוּן יַת אַבְרָהָם וְתִיתָחוּן :

(יט) וְאָתַּה צְוִיתָהּ זֹאת עֲשׂוּ קְחוּ־לְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
עֲגָלוֹת לְטַפְכֶם וְלְנַשְׂיֵיכֶם וּנְשִׂאתֶם אֶת־אֲבִיכֶם
וּבָאתֶם :

כ"ט - וְאָתַּה צְוִיתָהּ • מִפִּי, לּוֹמֵר לָהֶם. זֹאת עֲשׂוּ • כִּךְ אָמַר לָהֶם, שְׂבַרְשׁוּתִי הוּא .

כ וְעֵינְכֶם לֹא תַחֹס עַל מְגִיכֹן אֲרִי טַב כָּל
אֶרְעָא דְמַצְרַיִם דְלְכוֹן הוּא :

(כ) וְעֵינְכֶם אַל־תַּחֹס עַל־פְּלִיכֶם כִּי־טוֹב כָּל־אֶרֶץ
מִצְרַיִם לְכֶם הוּא :

כא וְעֵבִידוֹ כִּן כְּגֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיֶה לְהוֹן יוֹסֵף
עֲגָלָן עַל מִימֵר פְּרַעַה וַיִּהְיֶה לְהוֹן וְזוּדִין
לְאֶרְחָא :

(כא) וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ לָהֶם יוֹסֵף עֲגָלוֹת
עַל־פִּי פְרַעַה וַיִּתְּנוּ לָהֶם צֹדֶה לְדַרְדֵּךְ :

כב לְכַלְהוֹן יִהְיֶה לְגַבְרָא אֶצְטְלוּן דְלְבוּשָׂא
וְלְכַנְיָמוֹ יִהְיֶה תַלְתַּת מַגָּאָה סַלְעִין דְכֶסֶף וְחִמְשָׁא
אֶצְטְלוּן דְלְבוּשִׁין :

(כב) לְכָלֶם נָתַן לְאִישׁ חֲלָפוֹת שְׂמֹלֶת וּלְכַנְיָמוֹ נָתַן
שְׁלֹשׁ מֵאוֹת כֶּסֶף וְחִמְשַׁת חֲלָפֹת שְׂמֹלֶת :

כג וְלְאֲבוּהֵי שְׁלַח קְדָא עֶסְרָא חֲמֵרִין טַעֲיִינִין
מִטוֹבָא דְמַצְרַיִם וְעַסְרָא אֲתָנָן טַעֲיִינִין עֵיבוּר
וְלַחֶם וְזוּדִין לְאֲבוּהֵי לְאֶרְחָא :

(כג) וְלְאָבוֹי שְׁלַח כֹּזֶאת עֲשָׂרָה חֲמֵרִים נְשִׂאִים מִטוֹב
מִצְרַיִם וְעֵשֶׂר אֲתָנֹת נְשִׂאֹת בָּר וְלַחֶם וּמְזוֹן לְאָבוֹי
לְדַרְדֵּךְ :

אֶת הַעֲגָלוֹת, וְלֹא שׁוּם חֲמֵרִים וְאֲתוֹנוֹת, וְקָל לְהִבִּין. בְּשֵׁם הַגָּאוֹן מֵהַר"שׁ (ל) •
מִטוֹב מִצְרַיִם • מִצִּינּוֹ בְּגַמְרָא שְׁשֻׁלַח לוֹ יֵין יִשָּׁן
שְׂדַעַת זְקָנִים נוֹחָה הֵימְנוּ, וּמְדַרְשׁ אֲגָדָה: 'גְּרִיסִין
שֶׁל פּוֹל'. בָּר וְלַחֶם • כְּתַרְגוּמוֹ. וּמְזוֹן • לְפִתָּן (כד)
גְּרִסַת רֹא"ם) •

כ"ט - שְׁלַח כֹּזֶאת • כְּחֻשְׁבוֹן הַזֶּה, וּמַהוּ הַחֻשְׁבוֹן?
עֲשָׂרָה חֲמֵרִים וְגו' . (רְצוּנוֹ שְׂמֹלֶת "כֹּזֶאת" הַמִּיטְרֶת וּבִכ"ף הַדְּמִיוֹן,
מוֹדָה עַל כִּי מַעֲלָם לֹא שְׁלַח לוֹ עֲשָׂרָה חֲמֵרִים וְעֵשֶׂר אֲתָנוֹת, וְכִי קָאָמַר
קְרָא: 'וְלְאָבוֹי שְׁלַח כְּעֲגָלוֹת כֹּזֶאת וְגו', כְּלוּמַר כְּחֻשְׁבוֹן הַזֶּה, שֶׁהוּא מִשָּׂא
עֲשָׂרָה חֲמֵרִים וְעֵשֶׂר אֲתוֹנוֹת, וְהַשְׂמָא אֲמִי שְׁפִיר דְלֹא מִצִּינּוֹ נִכְסָב, אֶלֶּא: "וַיִּרְא"

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה - מֵהַדּוֹרֹת בְּלוּם, אֲבֵרִיבִין

(יז) טַעֲנוּ שִׂימוּ מִשָּׂא. וּמִטוֹעֲנֵי חֲרָב, (כב) חֲלִיפּוֹת שְׂמֹלוֹת. מְלֻבוּשִׁים, אִין קְרוֹב מִמְּנוּ: בְּעִירְכֶם. בְּהַמְתְּכֶם. וְכֵן אֲנַחְנוּ וּבְעִירְנוּ: תּוֹרָה יח (יח) חֶלֶב הָאָרֶץ. כְּמוֹ שְׂמֹן: תּוֹרָה יט

~ נקודות משיחות קודש ~

הרמז בגריסין של פול

אף דשבורים הם, הנה דוקא מאכל זה הנה חשוב ביותר במצרים, וכמו שכתוב ב'עץ יוסף' בשם ה'יפה תאר': 'ולכן נקרא טוב ארץ מצרים, כי לא נמצא עוד מין גריסין כזה בשאר הארצות, ונקרא פול המצרי', כמו כן דוקא על-ידיה שמכרו השבטים את יוסף, יצאה טובה 'למחנה שלחני אלמים לפניכם' (פרשתנו מה, ה), ולכן אל יצטער על זה שמכרו השבטים את יוסף.

(על-פי לקוטישיחות כרך י, עמוד 151 ואילך - מותר 'לקראת שבת')

ולאכיו שלח . . מטוב מצרים מדרש אגדה - גריסין של פול (מה, כג. ובפירושו רש"י) יש לכאר בדרך הרמז, הטעם שמכל טוב מצרים, שלח יוסף ליצקב דוקא גריסין של פול: יוסף ידע שקשטיגעו השבטים ליצקב ונגידו לו שיוסף צדין חי, וכרחו להגיד ליצקב שמכרו אותו, ויצטער יצקב על-זה, ורצה יוסף למעט צערו של אביו. ולכן שלח אליו גריסין של פול, כי גריסין של פול הם פולים שבורים לחלקים" (גור-אריה כאן), וכנה רמז לו שקמו שפולים,

כד וישלח את אחיהו ויאמר אליהם אל- תרגזו בדרך: **כד וישלח את אחיהו ויאמר אליהם אל- תרגזו בדרך:**

קריבו בדרך על דבר מכירתו, להתנכח זה עם זה ולומר: על-ידיך נמכר, אתה ספרת לשון הרע עליי וגרמת לנו לשנאתו.

כ"ג אל-תרגזו בדרך. אל תתעסקו בדבר הלכה, שלא תרגזו עליכם הדרך. דבר אחר: אל תפסיעו פסיעה גסה, ותכנסו בחמה לעיר. ולפי פשוטו של מקרא, יש לומר: לפי שהיו נבלמים, היה דואג שמא

כה ויעלו מצרים ויבאו ארץ כנען אליעקב אביהם: **כה ויעלו מצרים ויבאו ארץ כנען אליעקב אביהם:**

כו ויחיו ימי יוסף עוד למימרו עוד כען יוסף קים וארי הוא שליט בכל ארץ מצרים והווי מלך ארץ כנען על לבו ארי לא הימין להון:

כ"ד ויגדו לו לאמר עוד יוסף חי וכי הוא משל בכל-ארץ מצרים ויפג לבו כי לא-האמין להם:

(איכה ג) "מאין הפגות", (ירמיה מה) "ורחיו לא נמר", מתרגמין: 'ורחיה לא פג'.

כ"ה ויגדו לו לאמר עוד יוסף חי וכי הוא מושל. ויפג לבו. נחלף לבו, והלך מלהאמין, לא היה לבו פונה אל הדברים, לשון "מפיגין טעמן" בלשון משנה, וכמו:

כו ומלילו עמה נת כל פתגמי יוסף די מליל עמהון וחזא ית עגלתא דשלח יוסף למטל יתה ושרת רוח נבואה לות יעקב אבוהון:

כ"ו וידברו אליו את כל-דברי יוסף אשר דבר אליהם וירא את-העגלות אשר-שלח יוסף לשאת אתו ותחי רוח יעקב אביהם:

נאמר: 'אשר שלח פרה'. ותחי רוח יעקב. שרתה עליו שכינה, שפרשה ממנו.

כ"ז את כל-דברי יוסף. סימן מסר להם, במה היה עוסק כשפרש ממנו, בפרשת 'עגלה צרופה', וזהו שנאמר: 'וירא את העגלות אשר שלח יוסף', ולא

אכן עורא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

כד) וטעם אל תרגזו. ש'יכעס איש על אחיו בעבור מכירתו: תורה כה כו) ויפג לבו. מגזרת אל תתני פינת

מלת ויפג, כי כן דרך הנביאים לדבר, כמו ונשמה לא נשארה בי: תורה כו

לך. והטעם שעמד לבו ודמם. כטעם וימת לבו כי לא האמין. ויהי כראות העגלות ותחי רוחו. ואל תתמה על

~ נקודות משיחות קודש ~

בהיותו במצרים, בערות הארץ, תורתו וצדקתו עמו כמקדם. זהו שאמר יעקב (בפסוק הבא) "עוד יוסף בני חי" - הוא נוכח שיוסף חי ומתנהג כראוי לבנו של בחר שבאבות, הוא עוסק בתורה הנקראת 'תורת חיים' ומקיים את מצותיה שעליהן נאמר (ויקרא יח) "נחם בהם".
(משיחת מוצאי חנוכה תשמ"א)

וידברו אליו את כל דברי יוסף... וירא את העגלות אשר שלח יוסף (מה, כז)
לשם מה העביר יוסף לאביו סימן שהוא חי? וכי יעקב לא הנה מאמין לבניו בלי סימן? והלא אמרו חז"ל (ר"ה כג) "מילתא דעבידא לאגלווי - לא משקרי בה אינשי".
אלא הסימן נועד להוכיח שהוא חי כיוסף הצדיק, ושגם

~ יום רביעי ד' טבת ~

כח ונאמר ישראל סגי לי חדנא עד קען יוסף ברי קים אזיל ואחזנה עד לא אמות:

(כח) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל רַב עוֹד יוֹסֵף בְּנִי חַי אֵלֶיךָ וְאֶרְאֶנּוּ בְּטָרֵם אַמּוֹת:

כ"ח - רב עוד • רב לי עוד שמחה וחדנה, הואיל ו'עוד יוסף בני חי'.

א ונטל ישראל וכל די לה ואתא לבאר שבע ודבח דבחין לאלהה אבוהי יצחק:

(א) וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיָּבֵא בְּאֵרֶה שֶׁבַע וַיִּזְבַּח זְבָחִים לֵאלֹהֵי אָבִיו יִצְחָק:

אדם בכבוד אביו יותר מבכבוד זקנו, לפיכך תלה בציחק ולא באברהם.

כ"א - בארה שבע • כמו לבאר שבע, ה"א בסוף תבה במקום למ"ד בתחלתה. לאלהי אביו יצחק • חיב

ב ונאמר יי לישראל בחזוי דליליא ונאמר יעקב יעקב ונאמר הא אנא:

(ב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמֵרָאֵת הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הַנְּנִי:

כ"ב - יעקב יעקב • לשון חבה.

ג ונאמר אנא אל אלהא דאבוך לא תדחל מלמיחת למצרים ארי לעם סגי אשוונך תפוך:

(ג) וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי הֵאֵל אֱלֹהֵי אָבִיךָ אֶל־תִּירָא מִרְדָּה מִצְרַיִמָּה כִּי־לִגְוֵי גְדוֹל אֲשִׁימְךָ שָׁם:

כ"ג - אל-תירא מרדה מצרימה • לפי שהיה מצר על שגזק לצאת לחוצה-לארץ.

~ נקודות משיחות קודש ~

לא לפחד מהגלות

צערו של יעקב, מדוע נאמר בה הלשון "אל תירא" (שלילת הדאגה על העתיד), ולא "אל תצטער" (שלילת הצער ועגמת הנפש דעכשוו) וכיוצא בזה?

אל-תירא מרדה מצרימה לפי שהיה מצר על שגזק לצאת לחוצה-לארץ (מו, ג. ובפירוש רש"י)
לכאורה תמויה, מאחר שהפגנה בהכחמת הקב"ה היתה, להסיר

אנן עורא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(כח) רב עוד יוסף. רב לי זאת השמחה: תורה א

(ג) מרדה. מקור, והוא חסר הפ"א, כמו אשר תנה הודך: תורה ד

והעכובים על עבודת ה' כשנמצאים בגלות, כי בודאי נתנו לו מלמעלה כל הכחות הדרושים להתגבר עליהם. ואדרבה: דוקא "לפי שהיה מצר" על הגלות, הרי הוא מגיע ל"אל תירא", כי דוקא על-ידי שמצטער על זה שהוא בגלות, ומשתוקק תמיד לשוב לארץ ישראל, הנה השתוקקות זו גופא מרימה ומגביה את האדם למעלה מהגלות, ובמילא אין לו יראה ופחד מהמניעות והעכובים שבגלות.

(על-פי לקוטי-שיחות כרך ל, עמוד 229 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

ויגש לומר בדרך הרמז, דבזה אמר לו הקב"ה, שרגש של צער על זה שזנק לצאת מארץ ישראל רגש טוב הוא, ואין לו להסירו מלבו, אלא רק את הרגש היראה ופחד עליו להסירו מלבו.

כלומר: מחד גיסא, אדם שאינו נמצא בארץ ישראל, צריך להרגיש כ"בנים שגלו מעל שלחן אביהם" (ברכות ג, סוף עמוד א), ולחוש בלבו קאב וצער על המצאו בגלות. אף מאידך, אסור לו להתפעל ולהרגיש "יראה ופחד" מהמניעות

(ד) **אֲנֹכִי אֶרֶד עִמָּךְ מִצְרִימָה וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךָ גַּם-עִלָּה וְיוֹסֵף יִשִׁית יָדוֹ עַל-עֵינֶיךָ:**

כ"ט - **אֲנֹכִי אֶעֱלֶךָ • הַבְּטִיחוּ לַהֲיוֹת נִקְבֵר בְּאַרְצְךָ.**

(ה) **וַיִּקָּם יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּשְׂאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-יַעֲקֹב אֲבִיהֶם וְאֶת-טַפָּם וְאֶת-נְשֵׂיהֶם בַּעֲגָלוֹת אֲשֶׁר-שָׁלַח פָּרְעָה לָשֵׂאת אֹתוֹ:**

ה וקם יעקב מבאר שבע וישאו בני ישראל את יעקב אביהו ואת טפלו ואת נשיו בנהלות אשר שלח פרעה לשאת אתו:

(ו) **וַיִּקְחוּ אֶת-מִקְנֵיהֶם וְאֶת-רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבִיאוּ מִצְרִימָה יַעֲקֹב וְכָל-זֶרְעוֹ אֹתוֹ:**

כ"ט - **אֲשֶׁר רָכְשׁוּ בְּאַרְצְךָ כְּנָעַן • אֲכַל מַה שָּׁרַכַּשׁ בַּפֶּדַן אַרְם, נָתַן הַכֹּל לַעֲשׂוֹ בַשְּׂבִיל חִלְקוֹ בַּמְעֵרַת הַמִּכְפֶּלֶה. אָמַר: נִכְסֵי חוּצָה-לְאַרְצְךָ אֵינָן כְּדָאי לִי,**

ו ויקחו את מקניהם ואת רכושם אשר רכשו בארץ כנען וביאו מצרימה יעקב וכל זרעו אתו:

(ז) **בָּנָיו וּבְנֵי בָנָיו אֹתוֹ בְּנֵתָיו וּבָנֹת בָּנָיו וְכָל-זֶרְעוֹ הֵבִיא אִתּוֹ מִצְרִימָה:**

כ"ט - **וּבְנֹת בָּנָיו • סָרַח בַּת אֲשֶׁר וַיּוֹכֵד בַּת לְוִי.**

~ יום חמישי ה' טבת ~

(ח) **וַאֲלֵה שְׂמֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרִימָה יַעֲקֹב וּבָנָיו בְּכֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן:**

ח ואליו שמות בני ישראל העלו למצרים יעקב ובניהו בכורא יעקב ראובן:

כ"ט - **הַבָּאִים מִצְרִימָה • עַל שֵׁם הַשְּׁעָה קוֹרָא לָהֶם הַפְּתוּב: "בָּאִים", וְאֵין לְתַמָּה עַל אֲשֶׁר לֹא כָּתַב "אֲשֶׁר בָּאוּ".**

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

(ד) וטעם אעלך גם עלה. שיקבר בארץ ישראל: ויוסף ישית ידו על עיניו. במותו, כי כן מנהג החיים עם המתים: תורה ה (ז) בנותיו. היא דינה לבדה. ויתכן שהיו לדינה שפחות קטנות גדלו עמה.

ובעבור בתו קראם הפתוב בנות יעקב, בעבור שגדלו בביתו. כמו בני מיכל. וכן ובנות בניו. כי אחת היא: תורה ח

(ט) ובני ראובן חנוף ופלוא וחצרן וברמי: ט ובני ראובן חנוף ופלוא וחצרן וברמי:

(י) ובני שמעון ימואל וימין ואהר ויכין וצחר ושאול
בן־הכנענית: י ובני שמעון ימואל וימין ואהר ויכין וצחר ושאול בן כנעניתא:

כ"ט ◀ בן־הכנענית • בן דינה, שנבעלה לכנעני. כשהרגו את שכם, לא היתה דינה רוצה לצאת עד שנשבע לה שמעון שישאנה (כ"ד).

~ נקודות משיחות קודש ~

יחוסו של שאול ליעקב

שאול כללית: מדוע בפסוק זה התורה מציינת את האם, ובשאר השמות נזכר רק האב?
אלא שהתורה כותבת את שמות בני ישראל כדי ליחס אותם ליעקב. אצל כל צאצאיו, היחס ליעקב היה רק דרך האב; בני יעקב. מכך שרק בפסוק המדבר על שאול מזכרת אמו, משמע שאף היא מיוחסת אותו ליעקב.
לכן גרס רש"י בנדרות שמדבר בדינה, ולכן גם צין בפרושו "בן" - שהרי ללמד על יחוסו של שאול באנו.
(עלפי לקוטי־שיחות כרך ה, עמוד 228 - מתוך 'לקראת שבת')

ובני שמעון . . . ושאול בן־הכנענית:
בן דינה שנבעלה לכנעני (מו, י. ובפרושו רש"י)
יש לעיין, הרי רש"י בפרושו בא לבאר, שהכנענית היא דינה "שנבעלה לכנעני" - שכם.
ואם כן תמוה: א. מהיכן מוכיח שאכן מדבר בדינה ולא בכנענית ממש? ב. מדוע מעתיק רש"י את המלה 'בן' מהפסוק, והרי פרושו הוא רק על תבת "הכנענית"?
והבאור בזה:
שתי הקשיות מתרצות אחת בתרומה, כי רש"י בא לענות על

(יא) ובני לוי גרשון קהת ומררי: יא ובני לוי גרשון קהת ומררי:

(יב) ובני יהודה ער ואונן ושלה ופרץ וזרח וימת
ער ואונן בארץ כנען ויהיו בני־פרץ חצרן וחמול: יב ובני יהודה ער ואונן ושלה ופרץ וזרח ומית ער ואונן בארץ כנען והיו בני כני פרץ חצרן וחמול:

(יג) ובני יששכר תולע ופנה ויוב ושמרון: יג ובני יששכר תולע ופנה ויוב ושמרון:

(יד) ובני זבלון סרד ואלון ויחלאל: יד ובני זבלון סרד ואלון ויחלאל:

(טו) אלה בני לאה אשר ילדה ליעקב בפרד ארם
ואת דינה בתו כל־גפש בניו ובנותיו שלשים
ושלש: טו אלה בני לאה אשר ילדה ליעקב בפרד ארם ואת דינה בתו כל־גפש בניו ובנותיו שלשים ושלש:

כ"ט ◀ אלה בני לאה וגו' ואת דינה בתו • הזכרים תלה בלאה והנקבה תלה ביעקב, ללמדך: 'אשה מזרעת תחלה יולדת זכר, איש מזרע תחלה יולדת נקבה'. שלשים ושלש • ובפרטן אי אתה מוצא
אלא שלשים ושתים? אלא זו יוכבד, שנולדה בין החומות בכניסתן לעיר, שנאמר: "אשר ילדה אותה ללוי במצרים", לידתה במצרים, ואין הורתה במצרים.

אכן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(י) בן הכנענית. לעד כי נשי השבטים ומדיניות. והזכיר זו לבדה בעבור כנענית. ועל זה הדבר הזכיר מות ער היו ארמיות ומצריות ואדומיות שעשה שמעון שלא כהגון לקחת ואונן בעבור היותם בני כנענית: תורהיא

(מז) וּבְנֵי גֵד צִפְיוֹן וְחֲגִי שׁוּגִי וְאַצְבֹּן עָרֵי וְאַרְוֵדִי וְאַרְאֵלִי:

טז וּבְנֵי גֵד צִפְיוֹן וְחֲגִי שׁוּגִי וְאַצְבֹּן עָרֵי וְאַרְוֵדִי וְאַרְאֵלִי:

(יח) וּבְנֵי אֲשֵׁר יִמְנָה וְיִשְׁוּה וְיִשְׁוִי וּבְרִיעָה וְשָׂרָח אַחֲתָם וּבְנֵי בְרִיעָה חֶבֶר וּמַלְכִיאֵל:

יז וּבְנֵי אֲשֵׁר יִמְנָה וְיִשְׁוּה וְיִשְׁוִי וּבְרִיעָה וְשָׂרָח אַחֲתָהוֹן וּבְנֵי בְרִיעָה חֶבֶר וּמַלְכִיאֵל:

(יח) אֵלֶּה בְנֵי זִלְפָּה אֲשֶׁר־נָתַן לָכֵן לְלֵאָה בְּתוֹ וַתֵּלֶד אֶת־אֵלֶּה לְיַעֲקֹב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה נַפְשׁ:

יח אֵלֶּיךָ בְּנֵי זִלְפָּה דִּיהַב לָכֵן לְלֵאָה בְּרִתָּה וְיִלְדִית יֵת אֵלֶיךָ לְיַעֲקֹב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵי נַפְשָׁא:

(יט) בְּנֵי רַחֵל אֵשֶׁת יַעֲקֹב יוֹסֵף וּבְנִימָן:

יט בְּנֵי רַחֵל אֵתָת יַעֲקֹב יוֹסֵף וּבְנִימָן:

כ"ט - בְּנֵי רַחֵל אֵשֶׁת יַעֲקֹב • וּבְכֻלָּן לֹא נֶאֱמַר בָּהֶן "אֵשֶׁת", אֶלָּא שֶׁהִיְתָה עֶקְרוֹ שֶׁל בַּיִת.

(כ) וַיּוֹלֵד לְיוֹסֵף בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִלְדָה־לוֹ אִסְמֵת בַּת־פּוֹטִי פֶרַע פֶּהֶן אֵן אֶת־מְנַשֶּׁה וְאֶת־אֶפְרַיִם:

כ וְאִתְּלִידוֹ לְיוֹסֵף בְּאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם דִּילִידַת לָהּ אִסְמֵת בַּת פּוֹטִי פֶרַע רַבָּא דְּאוֹן יֵת מְנַשֶּׁה וְיֵת אֶפְרַיִם:

(כא) וּבְנֵי בְנִימָן בְּלַע וּבְכָר וְאַשְׁבֵּל גֵּרָא וְנַעֲמָן אַחֵי וְרֹאשׁ מַפִּים וְחַפְּסִים וְאַרְדִּי:

כא וּבְנֵי בְנִימָן בְּלַע וּבְכָר וְאַשְׁבֵּל גֵּרָא וְנַעֲמָן אַחֵי וְרֹאשׁ מַפִּים וְחַפְּסִים וְאַרְדִּי:

(כב) אֵלֶּה בְּנֵי רַחֵל אֲשֶׁר יָלַד לְיַעֲקֹב כָּל־נַפְשׁ אַרְבַּעַה עֶשְׂרִי:

כב אֵלֶּיךָ בְּנֵי רַחֵל דִּאֲתִלִּידוֹ לְיַעֲקֹב כָּל נַפְשָׁא אַרְבַּעַה עֶשְׂרִי:

(כג) וּבְנֵי־דָן חֲשִׁים:

כג וּבְנֵי דָן חֲשִׁים:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

כא) וְנַעֲמָן. הוא בן בְּנִימָן. כִּי יֵשׁ נַעֲמָן שֶׁהוּא בֶן בְּנִימָן: תורה כב

כג) וּבְנֵי דָן חֲשִׁים. יתכן שהיו שנים ומת אחד מהם, ולא הזכירו הכתוב כי בן דָּן הִלְשׁוֹן. יֵשׁ אוֹמֵר כִּי מִסְפַּר שְׁבַעִים בְּעֵבֶר שֶׁהוּא סֵף חֲשֹׁבוֹן, כִּי שְׁשִׁים וְחֲשַׁע הִי. וְזֶה הַמְּפָרֵשׁ טַעַם, בְּעֵבֶר שֶׁמִּצְאָנוּ כָּל נֶפֶשׁ בְּנֵי וּבְנוֹתָיו שְׁלִשִׁים וְשָׁלֹשׁ, וְהֵם שְׁלִשִׁים וְשָׁתַיִם. וּבְדָרֵשׁ כִּי יוֹכֵד נולָדָה בֵּין הַחֹמוֹת. גַּם זֶה תָּמָה לָמָּה לֹא הִזְכִּיר הַכְּתוּב הַפְּלֵא שֶׁנַּעֲשֶׂה עִמָּה בְּהוֹלֵדֵת מִשָּׁה, וְהִיא בַת ק"ל שָׁנָה. וְלָמָּה הִזְכִּיר דָּבָר שָׂרָה שֶׁהִיְתָה בַת תְּשַׁעִים. וְלֹא דִי לָנוּ

זֶה הַצַּעַר עַד שֶׁעָשׂוּ פִּיטְנִים פִּיטְנִים בְּיָוֵם שֶׁמִּתַּח תּוֹרָה. יוֹכֵד אִמִּי אַחֲרֵי הַתְּנַחְמִי, וְהִיא בַת ר"ג שָׁנָה. וְכִי אַחֲרֵיהּ חֵי קָף וְכָף שְׁנַיִם דְּרָף אַגְדָּה אוֹ דְּבָרֵי יְחִיד. וְהַנִּכּוֹן בְּעֵינֵי שֶׁיַּעֲקֹב בַּחֲשֹׁבוֹן, וּמִמֶּנּוּ יָחַל, כֹּאֲלוֹ אָמַר כָּל נֶפֶשׁ בְּנֵי וּבְנוֹתָיו עִם נֶפֶשׁוֹ שְׁלִשִׁים וְשָׁלֹשׁ. וְהִרְאָה עַל זֶה שֶׁאָמַר בַּתְּחִלָּה יַעֲקֹב וּבְנָיו. וְאֵם טַעַן טוֹעֵן וְיֹאמַר כִּי הִנֵּה כְּתוּב וְיָהּ כָּל נֶפֶשׁ יוֹצֵאֵי יָרֵךְ יַעֲקֹב שְׁבַעִים נֶפֶשׁ. דַּע כִּי הַכְּתוּב לֹא חֲשַׁשׁ לְהוֹצִיא אֶחָד מִשְׁבַּעִים, כִּי אֲשֶׁר אָמַר אֲשֶׁר יוֹלֵד לוֹ בְּפָנָי אָרָם, וְלֹא נוֹלֵד

לוֹ בְּנִימָן שָׁם. כִּי גַם בְּזוֹ הַפְּרָשָׁה שְׁנַיִם עֲדִים, הָאֶחָד שֶׁאָמַר וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִמָּה יַעֲקֹב וּבְנָיו, וְהִנֵּה הַזְכִּיר כִּי יַעֲקֹב מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי לֹא הִלָּךְ הַכְּתוּב כִּי אִם אַחֵר הֵרֵב. וְהַעֲד הַשְּׁנַיִם כָּל הַנֶּפֶשׁ לְבֵית יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרַיִמָּה שְׁבַעִים, וּמִנַּשֶּׁה וְאֶפְרַיִם לֹא בָּאוּ אֶל מִצְרַיִם, כִּי שָׁם הָיוּ וְשָׁם נוֹלְדוּ, וְכְתוּב אַחֲרָיו בְּשַׁבַּעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אַבְרָהָם מִצְרַיִמָּה, וְאֵלֶּה שְׁנֵיהֶם לֹא יָרְדוּ. גַּם כֵּן זֶה הַכְּתוּב לַעֲד, כִּי יַעֲקֹב נִכְנַס בַּחֲשֹׁבוֹן, כִּי נֶפֶשׁ יֵשׁ לוֹ, וְהוּא הַעֶקֶר: תורה כד

וכר) ובגני נפתלי יחצאל וגוני ויצר ושלים: כד ובגני נפתלי יחצאל וגוני ויצר ושלים:

כה) אלה בגני בלהה אשר נתן לבן לרחל בתו ותלד את אלה ליעקב כל נפש שבעה: כה אלין בני בלהה דיחב לבן לרחל ברתה וילידת ית אלין ליעקב כל נפשא שבעה:

כו) כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה יצאי ירכו מלבד נשי בני יעקב כל נפש ששים ושש: כו כל נפשא דעלא ליעקב למצרים נפקי ירבה בר מנשי בני יעקב כל נפשאת שתינ ושית:

בין החומות. (ועין בבאור לטרגום יונתן, ומשם תמצא לרווח צמאונך ברש"י). ולדברי האומר: 'תאומות נולדו עם השבטים', צריכים אנו לומר שמתו לפני ירדתן למצרים, שהרי לא נמנו כאן. מצאתי ב'ויקרא רבה': עשו שש נפשות היו לו, והכתוב קורא אותן: 'נפשות ביתו', לשון רבים, לפי שהיו עובדין לאלהות הרבה. יעקב, שבעים היו לו, והכתוב קורא אותן: 'נפש', לפי שהיו עובדים לאל אחד.

כ"ט - כל הנפש הבאה ליעקב • שייצאו מארץ כנען לבא למצרים, ואין 'הבאה' זו לשון עבר אלא לשון הווה, כמו: (אסתר ב) "בערב היא באה", וכמו "והנה רחל בתו באה עם הצאן", לפיכך טעמו למטה בא"ף, לפי ששיצאו לבא מארץ כנען, לא היו אלא ששים ושש. והשני: "כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים", הוא לשון עבר, לפיכך טעמו למעלה בבי"ת, לפי שמשבאו שם היו שבעים, שייצאו שם יוסף ושני בניו ונתוספה להם יוכבד

כז) ובגני יוסף אשר ילדלו במצרים נפש שנים כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים: כז ובגני יוסף די אתילידו לה במצרים נפשאת תרין כל נפשאת לבית יעקב דעלו למצרים שבעים:

~ יום שישי ו' טבת ~

כח) ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה ויבאו ארצה גשן: כח ונת יהודה שלח קדמוהי לנת יוסף לפנאה קדמוהי לגשן ואתו לארעא דגשן:

כ"ט - להורות לפניו • פתרגומו, לפנות לו מקום ולהורות האף יתישב בה. לפניו • קדם שייגיע לשם. וכמדברש ואגדה: "להורות לפניו", לתקן לו בית תלמוד, שמשם תצא הוראה.

כט) ויאמר יוסף מרפבתו ויעל לקראת ישראל אביו גשנה וירא אליו ויפל על צוואריו ויבך על צוואריו עוד: כט ונטקיס יוסף רתכוהי וסליק לקדמות ישראל אבויי לגשן ואתגלי לה וינפל על צורה ובכא על צורה עוד:

כ"ט - ויאמר יוסף מרפבתו • הוא בעצמו אסר את הסוסים למרפכה להזדרו לכבוד אביו. וירא אליו יוסף נראה אל אביו. ויבך על צוואריו עוד • לשון הרבות בכיה, וכן: (איוב לה) "כי לא על איש ישים עוד", לשון רבוי הוא: אינו שם עליו עלות נוספות על חטאיו, אף כאן: הרבה והוסף בככי יותר על הרגיל, אבל יעקב לא נפל על צוואריו יוסף ולא נשקו, ואמרו רבותינו שהיה קורא את "שמע".

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

כט) ויאמר יוסף. על ידי צווי, כמו ויבן שלמה את הבית: תורה ל

(ג) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף אָמוּתָהּ הַפַּעַם אַחֲרַי
 רְאוּתִי אֶת־פְּנֵיךָ כִּי עוֹדֶךָ חַי:

כִּי־יֵי אָמוּתָהּ הַפַּעַם • פְּשׁוּטוֹ כְּתַרְגוּמוֹ, וּמִדְרָשׁוֹ: סְבוּר הָיִיתִי לְמוֹת שְׁתֵּי מִיתוֹת: בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנִסְתַּלְקָה מִמֶּנִּי שְׂכִינָה, וְהָיִיתִי אוֹמֵר שְׂיִתְבַּעֲנִי

(ד) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אָחָיו וְאֶל־בֵּית אָבִיו אֵעֲלֶה
 וְאֶגִּידָה לְפָרְעָה וְאִמְרָה אֵלָיו אַחִי וּבֵית־אָבִי אֲשֶׁר
 בְּאֶרֶץ־כְּנָעַן בָּאוּ אֵלָי:

כִּי־יֵי וְאִמְרָה אֵלָיו אַחִי וְגו' • עוֹד אוֹמֵר לוֹ: "וְהֶאֱנָשִׁים רוּעֵי צֹאן" וְגו'.

(ה) וְהֶאֱנָשִׁים רְעֵי צֹאן כִּי־אֲנָשִׁי מִקְנֶה הָיוּ וְצֹאנָם
 וּבְקָרָם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם הֵבִיאוּ:

(ו) וְהָיָה כִּי־יִקְרָא לָכֶם פָּרְעָה וְאִמֵּר מִה־מַּעֲשֵׂיכֶם:
 עוֹבְדֵי־כּוֹז:

(ז) וְאִמְרַתֶּם אֲנָשִׁי מִקְנֶה הָיוּ עִבְדֵיךָ מִנְּעוּרֵינוּ
 וְעַד־עַתָּה גַם־אֲנַחְנוּ גַם־אֲבֹתֵינוּ בַּעֲבוּר תִּשְׁבוּ
 בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן כִּי־תוֹעֵבַת מִצְרַיִם כָּל־רְעָה צֹאן:
 כִּי־יֵי בַּעֲבוּר תִּשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן • וְהִיא צְרִיכָה לָכֶם, שֶׁהִיא אֶרֶץ מְרֻעָה, וּכְשֶׁתֹּאמְרוּ לוֹ שְׂאִין אַתֶּם בְּקִיִּיִן

מִז' וַיָּבֵא יוֹסֵף וַיַּגִּד לְפָרְעָה וַיֹּאמֶר אָבִי וְאָחִי
 וְצֹאנָם וּבְקָרָם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם בָּאוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְהֵנָּה
 בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן:

(ח) וּמִקְצֵה אָחָיו לָקַח חֲמִשָּׁה אֲנָשִׁים וַיַּצְגֵם לְפָנָיו
 פָּרְעָה:
 כִּי־יֵי וּמִקְצֵה אָחָיו • מִן הַפְּחוּתִים שֶׁבָּהֶם לְגִבּוֹרָה, שְׂאִין נְרָאִים גְּבוּרִים, שְׂאֵם יִרְאֶה אוֹתָם גְּבוּרִים, יַעֲשֶׂה

(ט) אוֹתָם אֲנָשִׁי מִלְחָמָתוֹ, וְאֵלֶּה הֵם: רְאוּבֵן, שְׁמֵעוֹן,
 לֵוִי, יִשָּׁשְׂכָר וּבְנֵימִן. אוֹתָם שְׁלֹא כָּפַל מִשָּׂה שְׁמוֹתָם
 בְּיִמּוֹתָם מִן אַחֲוָהי דְּכֵר חֲמִשָּׁא גְּבִרִין
 וַעֲנֵהוֹן וְתוֹרְהוֹן וְכָל דִּי לְהוֹן אֲתוּ מֵאֶרְעָא
 דְּכְנָעַן וְהָא אַנּוּן בְּאֶרְעָא דְּגֹשֶׁן:

(י) אוֹתָם אֲנָשִׁי מִלְחָמָתוֹ, וְאֵלֶּה הֵם: רְאוּבֵן, שְׁמֵעוֹן,
 לֵוִי, יִשָּׁשְׂכָר וּבְנֵימִן. אוֹתָם שְׁלֹא כָּפַל מִשָּׂה שְׁמוֹתָם
 בְּיִמּוֹתָם מִן אַחֲוָהי דְּכֵר חֲמִשָּׁא גְּבִרִין
 וַעֲנֵהוֹן וְתוֹרְהוֹן וְכָל דִּי לְהוֹן אֲתוּ מֵאֶרְעָא
 דְּכְנָעַן וְהָא אַנּוּן בְּאֶרְעָא דְּגֹשֶׁן:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(א) בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן. כָּלֵל. בְּאֶרֶץ רַעֲמֶסֶס
 פְּרָט, וְהַעֲיִין נַח. וּלְפִי דַעֲתֵי כִּי רַעֲמֶסֶס
 פְּתוּחַ הָעֵין אֵינְנָה, שֶׁהִיוּ דָרִים שָׁם
 יִשְׂרָאֵל, כִּי מַעֲרִי מִסְּכָנוֹת פָּרְעָה
 הָיְתָה: תוֹרָה ב

תוֹעֵבָה הִיא שֶׁהוּא שׂוֹתֵה הַחֵלֶב.
 וְאֲנָשִׁי הוֹדוּ לֹא יֵאָכְלוּ וְלֹא יִשְׁתּוּ כָּל
 אֲשֶׁר יֵצֵא מִחֵי מְרָגִישׁ, עַד הַיּוֹם
 הַזֶּה: תוֹרָה א

(ד) כִּי תוֹעֵבַת מִצְרַיִם כָּל רוּעָה
 צֹאן. לְאוֹת כִּי בְּיָמִים הֵהֱם לֹא הָיוּ
 הַמִּצְרַיִם אוֹכְלִים בָּשָׂר. וְלֹא יַעֲזוּבוּ
 אֲדָם שְׂיִזְבַּח צֹאן, כְּאֲשֶׁר יַעֲשׂוּ הַיּוֹם
 אֲנָשִׁי הוֹדוּ. וְכִי שֶׁהוּא רוּעָה צֹאן,

שיעור יומי ליום שישי ו' טבת ושנים מקרא ואחד תרגום - מז - פרשת ויגש

כ"ק צב) מצינו שאותם שפכל משה שמוותם הם החלשים, ואותן הביא לפני פרעה. ויהודה שהכפל שמו, לא הכפל משום חלשות, אלא טעם יש בדבר, כדאיתא ב'בבא קמא'. ובבבא קמא ד'ספרי' שנינו בה ב"זאת הברכה" כמו בגמרא שלנו.

כשברכם. אבל שמות הגבורים כפל: "וזאת ליהודה ויאמר, שמע ה' קול יהודה", "ולגד אמר, ברוך מרחיב גוד", "ולנפתלי אמר נפתלי", "ולדן אמר דן", וכן לזבולון וכן לאשר, זה לשון 'בראשית רבה', שהיא אגדת ארץ ישראל. אבל בגמרא בבבלי ש'לנו

ג ואמר פרעה לאחיהי מה עובדיכון ואמרו לפרעה רעי ענא עבדיך אף אנהנא אף אבהתנא:

ג) ויאמר פרעה אל אחיו מה מעשיכם ויאמרו אל פרעה רעה צאן עבדיך גם אנחנו גם אבותינו:

ד ואמרו לנת פרעה לאתותבא בארעא אתינא ארי לית רעיא לענא די לעבדיך ארי תקיף כפנא בארעא דכנען וכנען יתבין כען עבדיך בארעא דגשן:

ד) ויאמרו אל פרעה לגור בארץ פאנו פראין מרעה לצאן אשר לעבדיך פי כבד הרעב בארץ כנען ועתה ישבונוא עבדיך בארץ גשן:

ה ואמר פרעה ליוסף למימר אבוי ואחייך אתו לותך:

ה) ויאמר פרעה אל יוסף לאמר אביך ואחייך באו אליך:

ו ארעא דמצרים קדמך היא בדשפיר בארעא אותיב ית אבויך ונת אחייך יתבין בארעא דגשן ואם ידעת ואת בהון גברין דחילא יתמננון רבני גייתי על די לי:

ו) ארץ מצרים לפניך הוא במיטב הארץ הושב את אביך ואת אחיך ישבו בארץ גשן ואם ידעת וישבם אנשי חיל ושמתם שרי מקנה על אשר לי:

כ"ט א אנשי חיל • בקיאים באמנותן לרעות צאן • על אשר לי • על צאן שלי.

ז ואיתי יוסף ית יעקב אבוי ואת יוסף ואת יוסף ית יעקב אבוי ואת יוסף ואת יוסף ית יעקב ית פרעה:

ז) ויבא יוסף את יעקב אביו ויעמדהו לפני פרעה ויברך יעקב את פרעה:

כ"י א ויברך יעקב • היא שאלת שלום, כדרך כל הנראים לפני המלכים לפרקים, שלודי"ר בלע"ז.

ח ואמר פרעה ליעקב כמה יומי שני חייך:

ח) ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חייך:

ט ואמר יעקב לפרעה יומי שני תחבותי מאה ותלתין שנין זעירין ובישין הוו יומי שני חיי ולא אדביקו ית יומי שני חיי אבהתי ביומי תחבותהון:

ט) ויאמר יעקב אל פרעה ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה מעט ורעים היו ימי שני חיי ולא השיגו את ימי שני חיי אבתי בימי מגוריהם:

כ"כ א שני מגורי • ימי גרותי, כל ימי הייתי גר בארץ • ולא השיגו • בטובה.

י ויברך יעקב ית פרעה וינפק מן קדם פרעה:

י) ויברך יעקב את פרעה ויצא מלפני פרעה:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ו) שרי מקנה. כסוס וכפפר: תורה ז

מי גִּשְׁמִים, אֵלָא נִילּוּס עוֹלָה וּמִשְׁקָה, וּמִבְרַכְתּוּ שֶׁל
יַעֲקֹב וְאֵילָף, הִיָּה פִרְעָה בָּא אֶל נִילּוּס, וְהוּא עוֹלָה
לְקִרְאָתוֹ וּמִשְׁקָה אֶת הָאָרֶץ (תנחומא).

וַיִּבְרַךְ יַעֲקֹב • כַּדְרָךְ כֹּל הַנֶּפֶטִים מַלְפְּנֵי שְׂרִים:
מְבָרְכִים אוֹתָם וְנוֹטְלִים רְשוּת. וּמָה בְרֻכָּה בְּרֻכּוֹ?
שִׁיעָלָה נִילּוּס לְרַגְלָיו, לִפְנֵי שֶׁאִין אָרֶץ מְצָרִים שׁוֹתָה

~ נקודות משיחות קודש ~

ברכת יעקב לנילוס

שׁוֹתָה מִי גִּשְׁמִים, אֵלָא נִילּוּס עוֹלָה וּמִשְׁקָה” (רש”י פרשתנו
סו), חֲשֹׁבוּ הַמְצָרִים שֶׁהַנִּילּוּס הוּא הַמְבִיֵּא לָהֶם פְּרִנְסָתָם.
אֶף כֶּשֶׁבֶרֶךְ יַעֲקֹב “שִׁיעָלָה נִילּוּס לְרַגְלָיו”, וּבְרַכְתּוֹ נִתְקַדְּמָה,
כָּאוֹ שֶׁאִין הַנִּילּוּס עוֹלָה מִכֶּח עֲצָמוֹ, וְרַק מִכֶּח הַבּוֹרָא יִתְבְּרָךְ
הוּא זֶה שֶׁעוֹלָה. וְנִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי בִּרְכַת יַעֲקֹב נִחְלֶשֶׁת
הַעֲבוּדָה־זָרָה שֶׁל מְצָרִים.
(על־פי לקוטי־שיחות כרך ו, עמוד 31 - מתוך 'לקראת שבת')

וּבְרַךְ יַעֲקֹב אֶת־פְּרַעָה
בְּכּוֹ שִׁיעָלָה נִילּוּס לְרַגְלָיו (מזו, י. ובפירוש רש”י)
לְכַאוּרָה הַדְּבָר תְּמוּהָ בְיִתְר, אֵיךְ בָּרַךְ יַעֲקֹב אֶת פִּרְעָה בְּנוֹגַע
לְנִילּוּס, וְהָרִי “פִּרְעָה וְהַמְצָרִים הָיוּ עוֹבְדִים לְאִאֵר” (תנחומא)
וְאֵרָא פִרְשָׁה יג), וְאֵיךְ בָּרַךְ אֶת פִּרְעָה בַּקֶּשֶׁר לְעִבוּד־זָרָה?
וְיֵשׁ לומר, שֶׁהִיא הַנוֹתְנָת. וְהָרִי הַטַּעַם שֶׁהַנִּילּוּס הִיָּה
הַעֲבוּדָה־זָרָה שֶׁל מְצָרִים הוּא, דְּמַפְיִןן שֶׁ“אִין אָרֶץ מְצָרִים

~ שבת קודש ז' טבת ~

יֵאֵרְאֹתִיב יוֹסֵף יָת אַבּוּהִי וְיָת אַחוּהִי וְיָת אַחוּהִי וַיִּהְיֶה
לְהוֹן אַחְסָנָא בְּאַרְעָא דְּמְצָרִים בְּדִשְׁפִיר
בְּאַרְעָא בְּאַרְעָא דְּרַעְמָסֶס כְּמָא דִּי פִּקִּיד
פִּרְעָה:

(א) וַיּוֹשֵׁב יוֹסֵף אֶת־אָבּוּי וְאֶת־אֲחָיו וַיִּתֵּן לָהֶם
אֲחוּזָה בְּאָרֶץ מְצָרִים בְּמִיטֵב הָאָרֶץ בְּאָרֶץ רַעְמָסֶס
בְּאֵשֶׁר צִוָּה פִּרְעָה:

וַיַּשְׁרֵם יוֹסֵף • מִאָרֶץ גֶּשֶׁן הָיָא.

יִבְנֶן יוֹסֵף יָת אַבּוּהִי וְיָת אַחוּהִי וְיָת כָּל
בֵּית אַבּוּהִי לַחְמָא לְפִנּוּם טַפְּלָא:

(ב) וַיִּכְלָפֵל יוֹסֵף אֶת־אָבּוּי וְאֶת־אֲחָיו וְאֶת כָּל־בֵּית
אָבּוּי לֶחֶם לְפִי הַטָּף:

וַיַּשְׁרֵם לְפִי הַטָּף • לִפְנֵי הַצָּרִיף לְכֹל בְּנֵי בֵּיתָם.

~ נקודות משיחות קודש ~

לְכֹל אֲמִד וְאֲמִד מֵהָם. כְּלוּמַר, כְּפִחַ הַהֲנַגָּה זוֹ, שִׁישׁ בְּכָל אָחָד
וְאֲמִד מִיִּשְׂרָאֵל, לְשֶׁלֶם טוֹבָה תַחַת רֵצֶה – בָּא מִיוֹסֵף. כְּדֵאִיתָא
בְּסִפְרַת הַתְּנַיָּא (סוף פי"ב): "וְגַם שֶׁלֶא לְשֶׁלֶם לוֹ כִּפְעָלוֹ
חִסְדוֹשְׁלוֹם, אֵלָא אֲדַרְבָּה – לְגַמּוּל לְחַיְבִים טוֹבוֹת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
בְּזוֹהַר לְלַמּוּד מִיוֹסֵף עַם אֲחָיו."

(לקוטי שיחות כרך ה, עמ' 239)

וַיִּכְלָפֵל יוֹסֵף אֶת אָבּוּי וְאֶת אֲחָיו וְאֶת כָּל בֵּית אָבּוּי לֶחֶם לְפִי
הַטָּף (זו, יב)
מְצִינּוּ שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל, עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת, נִקְרָאִים עַל שְׁמוֹ שֶׁל
יוֹסֵף, כְּכַתוּב (תהילים פ) "נוֹהֶגַע בְּצֶאֱנַן יוֹסֵף", כִּי יוֹסֵף פִּרְנָס אֶת
אֲחָיו וּבְנֵי בֵּיתָם בְּיְמֵי הָרַעַב. וְלְכַאוּרָה, הָאִם בְּגַלּל שִׁיּוֹסֵף כִּלְכַּל
אֶת בֵּית אָבּוּי יִהְיֶה כֹּל יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים עַל שְׁמוֹ?
אֵלָא: הֵם נִקְרָאִים 'יוֹסֵף' עַל־שֵׁם הַמִּידָה הַטוֹבָה שֶׁהוּא הַעֲנִיק

יִגְלַחְמָא לִיּוֹת בְּכָל אַרְעָא אַרְי תְּקִיף פִּכְפְּנָא
לְחָדָא וְאַשְׁתַּלְהִי עַמָּא דְּאַרְעָא דְּמְצָרִים
וְעַמָּא דְּאַרְעָא דְּכְנַעַן מִן קָדָם פִּכְפְּנָא:

(ג) וְלַחֶם אִין בְּכָל־הָאָרֶץ כִּי־כְבֹּד הָרַעַב מְאֹד וְחַלְהָה
אָרֶץ מְצָרִים וְאַרְץ כְּנַעַן מִפְּנֵי הָרַעַב:

שיעור יומי לשבת קודש ז' טבת ושנים מקרא ואחד תרגום - מזו - פרשת ויגט
 כט
 כ"י • וְלָחֶם אֵין בְּכָל־הָאָרֶץ • חוּזר לַעֲנִין הָרָאוּן, לְתַחֲלַת שְׁנֵי הָרָעָב. וְתִלְהָה • כְּמוֹ וְתִלְאָה, לְשׁוֹן עֵינָפוֹת, כְּתַרְגוּמוֹ, וְדוּמָה לוֹ: (משלי כו) "כְּמַתְּלַהֲלָה הַיָּרֵה וְיִלְקֹט יוֹסֵף אֵת כָּל־הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנָעַן בְּשָׂבָר אֲשֶׁר־הֵם שָׂבָרִים וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־הַכֶּסֶף בֵּיתָה פְּרָעָה:
 כ"י • בְּשָׂבָר אֲשֶׁר־הֵם שָׂבָרִים • נִתְנִין לוֹ אֵת הַכֶּסֶף.

יד וְלָקִיט יוֹסֵף אֵת כָּל־כֶּסֶף דְּאִשְׁתְּכֶחָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנָעַן בְּעֵיבוּרָא דִּי אַנּוּן זְבָנִין וְאִיתִי יוֹסֵף אֵת כֶּסֶף לְבֵית פְּרָעָה:
 כ"י • כְּתַרְגוּמוֹ: 'שְׁלִים'.

טו וְשְׁלִים כֶּסֶף מְאָרְעָא דְּמִצְרַיִם וּמְאָרְעָא דְּכְנָעַן וְאִתּוּ כָּל מִצְרַאֵי לְוַת יוֹסֵף לְמִימַר הֵב לָנָא לְחֶמָא וּלְמָה נְמוֹת לְקַבְּלָךְ אֲרִי שְׁלִים כֶּסֶף א:

טז וַיֹּאמֶר יוֹסֵף הִבּוּ גִיתֵיכֶן וְאֶתֶן לְכוּן בְּגִיתֵיכֶן אִם שְׁלִים כֶּסֶף א:
 יז וְאִיתִיו אֵת גִּיתֵיהוֹן לְוַת יוֹסֵף וַיִּהֵב לְהוֹן יוֹסֵף לְחֶמָא בְּסוֹסוֹתָא וּבְגִיתֵי עָנָא וּבְגִיתֵי תוֹרִין וּבְחֶמְרִין וְזָנְנוּן בְּלֶחֶמָא בְּכָל־גִּיתֵיהוֹן בְּשִׂמְתָא הִיא:
 כ"י • אֶפֶס • כְּתַרְגוּמוֹ: 'שְׁלִים'.

יז וַיֹּאמֶר יוֹסֵף הִבּוּ מִקְנֵיכֶם וְאֶתְנָה לָכֶם בְּמִקְנֵיכֶם אִם־אֶפֶס כֶּסֶף א:
 כ"י • וַיִּבְיֹאוּ אֶת־מִקְנֵיהֶם אֶל־יוֹסֵף וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף לָחֶם בְּסוֹסִים וּבְמִקְנֵה הַצֹּאן וּבְמִקְנֵה הַבָּקָר וּבְחֶמְרִים וַיִּנְהַלֶּם בְּלָחֶם בְּכָל־מִקְנֵיהֶם בְּשָׁנָה הַהוּא:
 כ"י • וַיִּנְהַלֶּם • כְּמוֹ וַיִּנְהַגֶּם, וְדוּמָה לוֹ: (ישעיה נא) "אֵין מְנַחֵל לָהּ", (תהלים כג) "עַל מִי מְנוּחֹת וַיִּנְהַלְנִי".

יח וַתִּתֵּם הַשָּׁנָה הַהוּא וַיָּבֵאוּ אֵלָיו בְּשָׁנָה הַשְּׁנִיתָ וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא־נִבְחַד מְאֹדְנִי בִּי אִם־תָּם הַכֶּסֶף וּמִקְנֵה הַבְּהֵמָה אֶל־אֲדֹנָי לֹא נִשְׂאָר לְפָנַי אֲדֹנָי בְּלִתִּי אִם־גּוֹיְתָנוּ וְאֲדַמְתָּנוּ:
 כ"י • בְּשָׁנָה הַשְּׁנִיתָ • שְׁנִית לְשְׁנֵי הָרָעָב. בִּי אִם־תָּם הַכֶּסֶף וּגוֹ' • בִּי אֲשֶׁר תָּם הַכֶּסֶף וְהַמִּקְנָה, וְכֹא הַפֶּל לְמָה נְמוֹת לְעֵינֶיךָ גַּם־אֲנַחְנוּ גַּם־אֲדַמְתָּנוּ קִנְהֵ־אֲתָנוּ וְאֶת־אֲדַמְתָּנוּ בְּלָחֶם וְנִהְיָה אֲנַחְנוּ וְאֲדַמְתָּנוּ עֲבָדִים לְפְרָעָה וְתוֹזְרַע וְנִחְיָה וְלֹא נְמוֹת וְהִאֲדָמָה לֹא תִשֵּׁם:

כ"י • כְּתַרְגוּמוֹ: 'שְׁלִים'.

יח וְשְׁלִימַת שְׂתָא הִיא וְאִתּוּ לְוַתָּה בְּשִׂמְתָא תְּנִימָא וְאִמְרוּ לָהּ לֹא נִכְפִּי מִן רְבוּנֵי אֱלֹהִין שְׁלִים כֶּסֶף וְגִיתֵי בְּעִירָא לְוַת רְבוּנֵי לֹא אִשְׁתָּאָר קָדָם רְבוּנֵי אֱלֹהִין גּוֹיְתָנָא וְאֲרַעְנָא:
 יט לְמָה נְמוֹת לְעֵינֶיךָ אַף אֲנַחְנָא אַף אֲרַעְתָּנָא קִנְיִ יִתְנָא וְנִת אֲרַעְתָּנָא בְּלֶחֶמָא וְנִהְיִ אֲנַחְנָא וְאֲרַעְתָּנָא עֲבָדִין לְפְרָעָה וְהֵב בְּרִ זְרָעָא וְנִחְיִ וְלֹא נְמוֹת וְאֲרַעָא לֹא תְבוּר:
 כ"י • אֶל יַד אֲדֹנָי • בְּלִתִּי אִם־גּוֹיְתָנוּ • כְּמוֹ: 'אִם לֹא גּוֹיְתָנוּ'.

כ"י • אֶל יַד אֲדֹנָי • בְּלִתִּי אִם־גּוֹיְתָנוּ • כְּמוֹ: 'אִם לֹא גּוֹיְתָנוּ'.

יט לְמָה נְמוֹת לְעֵינֶיךָ גַּם־אֲנַחְנוּ גַּם־אֲדַמְתָּנוּ קִנְהֵ־אֲתָנוּ וְאֶת־אֲדַמְתָּנוּ בְּלָחֶם וְנִהְיָה אֲנַחְנוּ וְאֲדַמְתָּנוּ עֲבָדִים לְפְרָעָה וְתוֹזְרַע וְנִחְיָה וְלֹא נְמוֹת וְהִאֲדָמָה לֹא תִשֵּׁם:
 כ"י • עַל מִשְׁקַל וְתַתַּע. כְּמוֹ מִתְעַתַּע. וְטַעְמוֹ, כְּמַתְּלַהֲלָה כְּמוֹ שְׂמֵטָא. תוֹרָה טז
 כ"י • הִבּוּ. הִנֵּה הֵם־אֲרֹאֵי לְהִיּוֹתוּ. תוֹרָה יד
 כ"י • אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה - מֵהַדּוֹרֵת בְּלוּם, אֲבֵרְמוּבִין
 כ"י • עַל מִשְׁקַל וְתַתַּע. כְּמוֹ וַיִּתֵּם. מִפְּעֻלֵי הַכֶּפֶל, כְּמוֹ וַיִּדֵם. עֵבֶר. כְּמוֹ כִּי יִרָא לְשִׁבְתָּ בְּצַעַר: תוֹרָה יז
 כ"י • הִנֵּה הֵם־אֲרֹאֵי לְהִיּוֹתוּ. תוֹרָה יד

יג וְתִלְהָה. עַל מִשְׁקַל וְתַתַּע. כְּמוֹ מִתְעַתַּע. וְטַעְמוֹ, כְּמַתְּלַהֲלָה כְּמוֹ שְׂמֵטָא. תוֹרָה טז
 כ"י • עַל מִשְׁקַל וְתַתַּע. כְּמוֹ מִתְעַתַּע. וְטַעְמוֹ, כְּמַתְּלַהֲלָה כְּמוֹ שְׂמֵטָא. תוֹרָה טז
 כ"י • הִנֵּה הֵם־אֲרֹאֵי לְהִיּוֹתוּ. תוֹרָה יד

וְהִתְחִילוּ לְזַרְעַ וְכֹלֵה הָרָעַב, וְכֵן שְׁנִינוּ בַּתּוֹסֶפֶת אֲדָמָה, וְאֶף-עַל-פִּי שְׂאֵמֶר יוֹסֵף: "וְעוֹד חֲמֵשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר אֵין חֲרִישׁ וְקִצִּיר", מִכִּינּוֹן שָׂבָא יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, בְּאֵה בְרָכָה לְרַגְלוֹ,

וְהִתְחִילוּ לְזַרְעַ וְכֹלֵה הָרָעַב, וְכֵן שְׁנִינוּ בַּתּוֹסֶפֶת אֲדָמָה, וְאֶף-עַל-פִּי שְׂאֵמֶר יוֹסֵף: "וְעוֹד חֲמֵשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר אֵין חֲרִישׁ וְקִצִּיר", מִכִּינּוֹן שָׂבָא יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, בְּאֵה בְרָכָה לְרַגְלוֹ,

כִּי קָנָא יוֹסֵף ית כל ארעא דמצרים לפרעה ארי זבינו מצרים גבר חקלה ארי תקיף עליהון פפנא ונתת ארעא לפרעה:

(כ) וַיִּקֶן יוֹסֵף אֶת-כָּל-אֲדָמַת מִצְרַיִם לְפָרְעָה כִּי מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ כִּי-חָזַק עֲלֵהֶם הָרָעַב וַתְּהִי הָאָרֶץ לְפָרְעָה:

כש"י וַתְּהִי הָאָרֶץ לְפָרְעָה • קְנוּיָה לוֹ.

כא ונת עמא אעבר נתת מקרי לקרי מספיי תחום מצרים ועד סופה:

(כא) וְאֶת-הָעָם הָעֵבֶר אֲתוֹ לְעָרִים מִקְצֵה גְבוּל־מִצְרַיִם וְעַד-קִצְיָהוּ:

מעל אחיו, שלא יהיו קורין אותם: 'גולים' (חולין טו). מקצה גבול-מצרים וגו'. פן עשה לכל הערים אשר במלכות מצרים, מקצה גבולה ועד קצה גבולה.

כש"י וְאֶת-הָעָם הָעֵבֶר אֲתוֹ • יוֹסֵף מַעִיר לְעִיר, לְזַכְרוֹן שְׂאֵין לָהֶם עוֹד חֶלֶק בְּאָרֶץ, וְהוֹשִׁיב שֶׁל עִיר זוּ בַּחֲבֵרְתָּהּ. וְלֹא הִצְרֵךְ הַפְּתוּיב לְכַתֵּב זֹאת, אֶלָּא לְהוֹדִיעַ שֶׁבָחוּ שֶׁל יוֹסֵף, שֶׁנִּתְפַּנֵּן לְהַסִּיר חֲרָפָה

כב לחוד ארעא דכמריא לא זבינ ארי חלקא לכמריא מלות פרעה ואכלין ית חלקהון דיהב להון פרעה על פן לא זבינו ית ארעהון:

(כב) רַק אֲדָמַת הַפְּתָנִים לֹא קָנָה כִּי חֶק לַפְּתָנִים מֵאֵת פְּרֵעָה וְאָכְלוּ אֶת-חֲקֵם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם פְּרֵעָה עַל-פִּי לֹא מָכְרוּ אֶת-אֲדָמָתָם:

"כֵּהֵן מִדְּנֹן", "כֵּהֵן אוֹן". חֶק לַפְּתָנִים • חֶק כֶּף וְכֶף לְחֵם לְיוֹם.

כש"י הַפְּתָנִים • הַפּוֹמְרִים, כֹּל לְשׁוֹן 'כֵּהֵן', מִשְׁרַת לְאַלְהוּת הוּא, חוּץ מֵאוֹתָן שֶׁהֵם לְשׁוֹן גְּדֻלָּה, כְּמוֹ:

כג ואמר יוסף לעמא הא זבנית תחכין יומא דין ונת ארעכון לפרעה הא לכון פר זרעא ותזרעון ית ארעא:

(כג) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-הָעָם הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֶת-אֲדָמַתְכֶם לְפָרְעָה הֵא-לְכֶם זֶרַע וּזְרַעְתֶּם אֶת-הָאֲדָמָה:

כש"י הָא • כְּמוֹ: הַנְּה, כְּמוֹ: (יחזקאל טו) "וְגַם אֲנִי הֵא דְרַכְךָ בְּרֵאשׁ נִתְתִי".

~ נקודות משיחות קודש ~

אינה מספיקה, וצריך להיות גם - "וּזְרַעְתֶּם אֶת הָאֲדָמָה" - עבודת כבוד עצמו... (משיחת פרשת ויגש תשי"א. תורת מנחם תשי"א כרך א (ב), עמ' 165)

ויאמר יוסף אל העם... הא לכם זרע וזרעתם את האדמה (כו). "הא לכם זרע" - יוסף הצדיק שבכל דור נתן לכל אחד ואחד פוחות חיווק בעבודת ה'. אף נתינת-כוח זו כשהיא לעצמה

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

על האדמה, כי הפך זה נאמה מחנה את כלם: תשם. מגזרת והבמות תישמנה. ומשקלו תדע. מצאנו בדרש פי נסתלק הרעב בזכות יעקב. ויתכן שהיה הרעב שלש שנים ולא היו כמו הדי' שעברו: תורה כ (כא) ואת העם העביר. העתיק כל אחד ממקומו. ויש אומרים פי על

כד ויהי פֶּאֶעוּלִי עֲלֵלְמָא וְתַתְנֹן חַד מִן חֲמִשָּׁא לְפִרְעָה וְאַרְבַּע חֲלָקִין יְהֵא לְכוּן לְבַר זֵרַע חֲקֵלָא וְלְמִיכְלָכוּן וְלֵאנָשׁ בְּבַתִּיכוּן וְלְמִיכַל לְטַפְלָכוּן:

(כד) וְהָיָה בַּתְּבוּאוֹת וּנְתַתֶּם חֲמִישִׁית לְפִרְעָה וְאַרְבַּע הַיָּדוֹת יִהְיֶה לָכֶם לְזֵרַע הַשָּׂדֶה וְלֹאֲכַלְכֶם וְלֹאֲשֵׁר בְּבַתִּיכֶם וְלֹאֲכַל לְטַפְכֶם:

כ"ט - לְזֵרַע הַשָּׂדֶה • שְׁבַכְל שָׁנָה • וְלֹאֲשֵׁר בְּבַתִּיכֶם • וְלֹאֲכַל הָעֶבְדִּים וְהַשְּׁפָחוֹת אֲשֶׁר בְּבַתִּיכֶם • טַפְכֶם • בָּנִים קְטָנִים •

כה וַיֹּאמְרוּ הַחִיתָנוּ נִמְצָא־חֵן בְּעֵינֵי אֲדֹנָי וְהֵינּוּ עֲבָדִים לְפִרְעָה:

כה וַיֹּאמְרוּ קִימְתָנָא נִשְׁפַח רַחֲמִין בְּעֵינֵי רַבּוּנֵי וּנְהִי עֲבָדִין לְפִרְעָה:

כ"ט - נִמְצָא־חֵן • לְעֵשׂוֹת לָנוּ זֹאת כְּמוֹ שְׂאֻמְרָתָ • וְהֵינּוּ עֲבָדִים לְפִרְעָה • לְהַעֲלוֹת לוֹ הַמָּס הַזֶּה בְּכָל שָׁנָה: לְחַק שְׂלֵא יַעֲבֹר •

כו וַיִּשֶׂם אֶתְּהָ יוֹסֵף לְחֹק עֲדֵי־הַיּוֹם הַזֶּה עַל־אֲדָמַת מִצְרַיִם לְפִרְעָה לְחֹמֶשׁ וְרַק אֲדָמַת הַכְּהֹנִים לְבָדָם לֹא הִיְתָה לְפִרְעָה:

כו וַיִּשׁוּי גְתָה יוֹסֵף לְגִזְרָא עַד יוֹמָא הַדִּין עַל אֲרַעָא דְמִצְרַיִם דִּיהוּן זְהִבִין חַד מִן חֲמִשָּׁא לְפִרְעָה לְחֹד אֲרַעָא דְכַמְרִיא בְּלַחֲדִיהוּן לֹא הָוֹת לְפִרְעָה:

כז וַיָּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיֹּאחֲזוּ בָּהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד:

כז וַיְתִיב יִשְׂרָאֵל בְּאֲרַעָא דְמִצְרַיִם בְּאֲרַעָא דְגֹשֶׁן וְאַחְסִינּוּ בָּהּ וַיִּפְשִׁיחוּ וַיִּסְגִּיאוּ לְחֻדָּא:

כ"ט - וַיָּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם • וְהִיכֵן? בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן, שְׁהִיא מְאָרֶץ מִצְרַיִם • וַיֹּאחֲזוּ בָּהּ • לְשׁוֹן אַחֲזָה:

ק"ו פסוקים יהללא"ל סימן חסלת פרשת ויגש

ההפטרה לציבור לשמו"ת לקמן עמודים רכו - רכו

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(כו) הַכְּהֹנִים. הֵם כְּדַבְּרֵי הַמִּתְרַגֵּם אֲרַמִּית: תורה כז

(כז) וַיֹּאחֲזוּ בָּהּ. שְׁקִנּוּ שָׁם אַחֲזָה:

המשך ביאור למס' נדרים ליום חמישי עמ' 1

- 1 נאמר בפרשת בחקתי (ויקרא כז ב) 'איש כי יפלא נדר בערבך נפש
- 2 לה' וגו'. כלומר מי שנדר 'בסתם' שאמר 'ערכי עלי' או 'ערך פלוני
- 3 עלי', צריך ליתן לבדק הבית סך כסף כפי המבואר שם בהמשך
- 4 הפרשה. ואם אין לו לשלם ממשכנים אותו, דהיינו שמוכרים כל
- 5 השייר לו מן הקרקעות והמטלטלים ואפילו כסות וכלי תשמיש,
- 6 אבל משאיירים בידו מזון לשלושים יום וכסות לשנים עשר חודש
- 7 ומיטה ומצע הראויים לו ואת תפיליו, ודבר זה נקרא בלשון חז"ל
- 8 סידור.
- 9 ונחלקו בגמרא (ב"מ קיד.) האם מסדרים גם לשאר בעלי חובות

- 10 כדרך שמסדרים לנודרים בערכין. ומדייקת הגמרא, מדברי רבי
- 11 עקיבא במשנתנו שאמר לבעל אפילו אתה מוכר שער ראשך
- 12 בכדי לאכול, אתה נותן לה כתובתה מקרקעותיך, שְׁמַעְתָּ מִיָּנָה אֵין
- 13 מְסַדְרִין לְבַעַל חוּב, שאם לא כן היו משאירים לבעל מעט מן
- 14 הקרקע בכדי מזון שלושים יום, וכסות וכיוצא בזה, וכל שכן שלא
- 15 מצריכים אותו למכור שערו בשביל מזון. דוחה הגמרא, אָמַר רַב
- 16 נַחֲמָן בְּרַבִּי יֶזְעָקָה, לעולם יתכן שמשנתנו סוברת שמסדרין לבעל
- 17 חוב, ואכן משאירים לו מעט קרקע בכדי פרנסתו, ומה שאמר לו
- 18 רבי עקיבא אפילו אתה מוכר שער ראשך, רצה בכך

לוח תהלים

יום ראשון, א' טבת < פרק כ. מפרק א עד סוף פרק ט

יום שני, ב' טבת < פרק כ. מפרק י עד סוף פרק יז

יום שלישי, ג' טבת < מפרק יח עד סוף פרק כב

יום רביעי, ד' טבת < מפרק כג עד סוף פרק כח

יום חמישי, ה' טבת < מפרק כט עד סוף פרק לד

יום שישי, ו' טבת < מפרק לה עד סוף פרק לח

שבת קודש, ז' טבת < פרק כ. מפרק לט עד סוף פרק מג

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמועתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהלים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

תניא יומי

~ יום ראשון א' טבת ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 18, וזאת מעלה... עד עמ' י, (בפרע"ח).

והיא מה שהנפש מקיפה את אור הוי', על-ידי ששכלו מקיף שכל של תורה שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה. ולפי שבידיעת התורה, - והבנתה, התורה מלכשת בנפש האדם ושכלו ומקפת בתוכם, - בנפשו ובשכלו של האדם,

לכן נקראת - התורה, בשם 'לחם' ו'מזון הנפש'. כי כמו שהלחם הנשמי זן את הגוף כשמכניסו בתוכו וקרבו ממש, ונהפך שם להיות דם ובשר כבשרו, ואזי יחיה ויתקיים, כך בידיעת התורה והשגתה בנפש האדם שלומדה היטב בעיון שכלו עד שנתפסת בשכלו ומתאחדת עמו והיו לאחדים - הנפש והתורה נעשות לדבר אחד, ואז: נעשה - התורה, מזון לנפש וחיים בקרבה, מתייחיים איך-סוף ברוך-הוא המלכש - האיך-סוף מלוכש, בחקמתו ותורתו שבקרבה. - בנפש היהודי הלומד ומבין תורה, והיו שבתוב:

"ותורתך בתוך מעי", - כלומר, התורה נהיית מזונה הפנימי של הנפש, וכמו שבתוב ב"עין חיים" שער מד פרק ג, שלבושי הנשמות בגן-עדן הן המצות, - כדי שהנשמה שהיא מוגבלת, תוכל "לקבל" את זיו השכינה בגן-עדן, שהוא אור אלקי בלתי מוגבל, מן ההכרח שהנשמה תצטייד ב"לבושים", שהם: המצוות שאדם מקיים אותן בעולם-זה. וכאמור, שעל-ידי מצוה, מוקפת הנפש באור אלקי כמו לבוש המקיף את הגוף; הרי זה לבוש לנשמה בגן-עדן. והתורה היא המזון לנשמות שעסקו בעולם הזה בתורה לשמה,

וזאת מעלה יתרה גדולה ונפלאה לאין קץ אשר במצות ידיעת התורה והשגתה על כל המצות מעשיות, - המעלה שבידיעת והשגת התורה לגבי כל המצוות המתבצעות על-ידי עשיה, ואפלו על מצות התלויות בדבור, ואפלו על מצות תלמוד התורה שבדבור. - כמו שנזכר בפרק הקודם, שבלימוד תורה קיימת מצות הבנת התורה ומצות הדיבור בתורה: מצות הדיבור בתורה, בפה, מקיימים כשאומרים פסוקי התנ"ך גם אם לא מבינים פירוש המלים ומושגן. ואילו המעלה הגדולה שבמצות הבנת התורה, אינה קיימת בשום מצוה אחרת, גם בזו של דיבור בתורה, כי על-ידי כל המצות שבדבור ומעשה - שיהודי מקיים, על-ידי דיבור ועשיה, הקדוש ברוך-הוא מלכיש את הנפש - בלבוש אלקי, ומקיפה אור ה' מראשה ועד רגלה, - מהבחינה העליונה עד לבחינה התחתונה שבנפש.

ותורה גדולה ונפלאה לאין קץ אשר במצות ידיעת התורה והשגתה על כל המצות מעשיות ואפי' על מצות התלויות בדבור ואפי' על מצות תלמוד תורה שבדבור כי ע"י כל המצות שבדבור ומעשה הקב"ה מלכיש את הנפש ומקיפה אור ה' מראשה ועד רגלה. ובידיעת התורה מלבד שהשכל מלוכש בחכמת ה' הנה גם חכמת ה' בקרבו מה שהשכל משיג ותופס ומקיף בשכלו מה שאפשר לו לתפוס ולהשיג מידיעת התורה איש כפי שכלו וכח ידיעתו והשגתו בפרד"ס. ולפי שבידיעת התורה התורה מלוכשת בנפש האדם ושכלו ומוקפת בתוכם לכן נקראת בשם לחם ומזון הנפש כי כמו שהלחם הגשמי זן את הגוף כשמכניסו בתוכו וקרבו ממש ונהפך שם להיות דם ובשר כבשרו ואזי יחיה ויתקיים כך בידיעת התורה והשגתה בנפש האדם שלומדה היטב בעיון שכלו עד שנתפסת בשכלו ומתאחדת עמו והיו לאחדים נעשה מזון לנפש וחיים בקרבה מחיי החיים אין סוף ברוך הוא המלוכש בחכמתו ותורתו שבקרבה וז"ש ותורתך בתוך מעי וכמ"ש בע"ח שער מ"ד פ"ג שלבושי הנשמות בגן עדן הן המצות והתורה היא המזון לנשמות שעסקו בעולם הזה בתורה לשמה וכמ"ש בזה ויקהל דף

התורה - כשיהודי מבין תורה, מלבד שהשכל מלכש בחקמת ה', - חכמתו של הקב"ה מקיפה אותו, נוסף על כך, הנה גם חקמת ה' בקרבו, - של האדם המבין תורה, ששכלו מקיף חכמת הוי', ובלשון ה"תניא": מה שהשכל משיג ותופס ומקיף בשכלו מה שאפשר לו לתפס ולהשיג מידיעת התורה, איש כפי שכלו וכח ידיעתו והשגתו בפרד"ס. - בארבעה חלקי התורה: פשוט, רמז, דרוש, סוד. הרי, שבידיעת והבנת תורה, קיימת, בנוסף למעלה שקיימת בשאר המצוות, שאור הוי' מקיף את הנפש, מעלה נוספת,

2. תהלים מ, ט.

אומר: [והמזון היא בְּחִינַת אֹר פְּנִימִי, - לנשמה, והלבושים בְּחִינַת מְקִיפִים. - אור שמקיף את הנפש, וְלִבְנֵי אִמְרו רַ"ל, שְׁתַּלְמֹד תּוֹרָה שְׁקוּל כְּנֶגֶד כָּל הַמְצוּת, לְפִי שְׁהַמְצוּת הֵן לְבוּשִׁים לְבַד, וְהַתּוֹרָה הִיא מִזוֹן וְגַם לְבוּשׁ לְנֶפֶשׁ הַמְשַׁכְּלֵת,

- העוסקת בתורה, שְׁמַתְלֵבֶשׁ בָּהּ - האדם מתלבש בתורה, בְּעִיּוֹנָה וְלִמּוּדָהּ, - כשהנפש עוסקת בלימוד ובעיון בתורה, וְכִלְ-שִׁפְן בְּשִׁמוּצֵיא - את מה שהוא מבין בתורה, כְּפִיּוּ בְּדַבּוּר, - גם בדבור, שְׁהַבֵּל הַדַּבּוּר - היוצא

מהפה, נַעֲשֶׂה בְּחִינַת אֹר מְקִיפָה, - לנפש, כְּמֹו שְׁפָתוֹב [בְּפִרְי עֵץ חַיִּים]: - בהתאם לאמור, יוצא, שבתורה ישנן שתי המעלות: מעלת המזון ומעלת הלבוש, ממילא התורה היא למעלה מכל המצוות, שהן לבושים בלבד לנפש. פְּרָק ו. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, שהנפש האלקית

וְכִמּוֹ שְׁפָתוֹב פּוֹתֵר וְיִקְהַל דָּף רִי; וְ"לְשִׁמָּה", הַיְנוּי בְּרִי - כוונתו של הלומד היא, לְקַשֵּׁר נַפְשׁוֹ לְה' עַל-יְדֵי הַשְּׁגָת הַתּוֹרָה, אִישׁ בְּפִי שְׁקוּלוֹ, - על-ידי-כך הוא מתקשר עם הקב"ה, כְּמֹו שְׁפָתוֹב בְּ"פִרְי עֵץ חַיִּים". - ה"תניא" הביא

כאן מספר "עץ החיים",

שהתורה היא מזון לנפש, והמצוות - לבושים. ברם, נשאלת השאלה: אם כך - הרי שלתורה מעלתה היא, שהיא מזון לנפש, ולמצוות - מעלתן הן, שהן לבושים לנפש; וכבר למדנו, שלבושים ברוחניות יכולים להיות למעלה במדרגה מהדבר

אותו הם מלבישים. במה, איפוא, קיימת מעלתה המיוחדת של תורה לגבי מצוות? - זאת הוא בא להבהיר בהגה"ה הבאה, בהסבירו מה משמעותם של מזון ולבוש במובנם הרוחני, ובכך מוסבר שבתורה ישנן שתי המעלות: היא גם מזון וגם לבוש לנפש המשכלת הלומדת תורה, וכך הוא

~ יום שני ב' טבת ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' י, פרק ו והנה... עד עמ' 20, שריא לעולם.

חיותו מאלקות, הרי כדי שתהיה לאדם אפשרות של בחירה בין טוב לרע, וכדי שהאדם יהיה כפי שעליו להיות, על-ידי עבודה ויגיעה עצמית, ויהיה זכאי לשכרו - יצר הקב"ה כוחות של טומאה, המכסים ומסתירים על החיות האלקית שבכל דבר ונברא. כוחות מסתירים אלה, נקראים "קליפה": כשם שהקליפה מכסה ומסתירה על הפרי, כך מסתירים כוחות הטומאה, על חיות הקדושה שבפנימיות כל דבר. קליפות אלה נחלקות לשתי מדרגות, אחת למטה מהשניה: מדרגה אחת בקליפה נקראת - "נוגה", זוהי קליפה שיש בה גם טוב, ואותם הדברים ה"מושכים" את חיותם דרך ה"הסתרה" של אותה קליפה - אפשר לנצל אותם גם לטוב וגם לרע. כפי שזה ביחס לכל דבר גשמי שאפשר לקיים בו מצוה, ואז הוא נהפך לקדושה, ואפשר לעשות בו, חלילה, עבירה, ואז הוא יורד למדרגה נמוכה יותר. המדרגה השניה שבקליפה היא טמאה לגמרי ואין בה טוב כלל, והדברים ש"מושכים" את חיותם דרך קליפה זו, שאין בה, כאמור, טוב כלל, אי אפשר שיהפכו לקדושה, או אף לנצל אותם בענינים טובים. דברים שהם אסורים באכילה - אינם יכולים להיפך לקדושה (אבל אפשר לנצל אותם לעניני קדושה) ודברים שאסורים בהנאה - אין אפשרות גם לנצל אותם לטוב.

שבכל אחד מישראל, מורכבת מעשרה כוחות, המתחלקים לשני חלקים כללים: "שכל", ו"מדות". שלשת כוחות ה"שכל" מהווים מקור ל"מדות" (לרגש): על-ידי התבוננותו והתעמקותו של האדם, בגדלותו של הקב"ה - נוצרת בו "מדה" רגשית, יראה מהקב"ה או אהבה אליו. כן הסביר רבנו הזקן, שלכל נפש אלקית - שלשה "לבושים": מחשבה, דיבור ומעשה, של תורה ומצוות, בהם מתלבשת הנפש האלקית. "לבושים" אלה הם למעלה בדרגתם מן הנפש עצמה, מאחר שהתורה והקב"ה הם דבר אחד ממש, וכשהיודי לומד תורה ומקיים מצוות - הוא מתקשר עם הקב"ה. במיוחד כשהוא לומד ומבין תורה, שהמעלה שבכך, היא כפולה: האור האלקי מקיף את הנפש, והנפש מקיפה את האור האלקי של תורה. בפרק הששי, אותו נתחיל ללמוד, יסביר רבנו הזקן, שגם לנפש הבהמית - שהיא הצד המנוגד של הנפש האלקית (כמבואר בפרק א.) - עשרה כוחות ושלשה לבושים, ומאחר שהנפש הבהמית היא נפש של "קליפה", הרי שכוחותיה הן כוחות של טומאה, ולבושיה - גם כן לבושים טמאים. וכשהנפש מתלבשת בלבושים אלה - היא נעשית בעלת דרגה נחותה יותר מאשר היא עצמה. ביחס למשמעות המושג "קליפה", הערנו בפרק ראשון, שלמרות שהכל נברא ומקבל

3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שולל שלא נאמר שהתורה נעשה מזון מפני ענין צדדי דלשמה, ולא כנ"ל, כי אדרבא ולשמה היינו כו". 4. פאה פרק א', משנה א.

נעלים יותר, ובאם ה"שכל" קטן יותר - ה"מדות" הן לדברים נמוכים יותר. **כִּי תִקְטֵן - הילד הקטן, חוֹשֵׁק וְאוֹהֵב דְבָרִים קְטַנִּים פְּחוּתֵי הָעֶרְךָ, לְפִי שֶׁשְׂכָלוֹ קָטָן וְקָצֵר לְהַשִּׁיג דְבָרִים יְקָרִים יוֹתֵר מֵהֶם, - הרי, שמדת החסד, המתבטאת**

בְּתַאוּוֹה וְאֵהָבָה, מוֹפְנִית בִּילֵד הַקָּטָן לְדַבְרִים פְּעוּטִים וּפְחוּתֵי עֶרְךְ, מִכִּיּוֹן שֶׁשְׂכָלוֹ קָטָן. וְכֵן - בְּמִדַּת הַגְּבוּרָה, מִתְבַּעֵס וּמִתְקַצֵּף מִדְּבָרִים קְטַנִּים, וְכֵן בְּהִתְפָּאֲרוֹת - מִדַּת הַתְּפָאֲרָה, וְשֹׁאֵר מִדּוֹת. - הרי, שהשכל פועל בהתגלותן של המדות ומודד אותן באיזו צורה תהיינה. משום כך נקראים שלשה כוחות השכל - "מקור" לשבע המדות.³ וְעֵשֶׂר בְּחִינּוֹת אֱלֹהֵי הַמַּמְאֹת, כְּשֹׁאֵדִם מִחֻשָּׁב בְּהֵן - כְּשֹׁאֵדִם חוֹשֵׁב מַחֲשֹׁבוֹת הַנוֹבְעוֹת

מֵאֶחָד מֵעֲשֶׂר הַכּוֹחוֹת הָאֲמוּרִים, וְכַגּוֹן: כִּשְׁהוּא חוֹשֵׁב אֵיךְ לְהַשִּׁיג דָּבָר מְסוּיִים שֶׁהוּא תָאֵב לוֹ, וְכַדּוּמָה, אִי מְדַבֵּר - דִּיבּוּרִים הַבָּאִים מֵאֶחָד מֵעֲשֶׂר הַכּוֹחוֹת הָאֲמוּרִים, אִי עוֹשֶׂה - בְּכוֹחַ הַמַּעֲשֶׂה שְׁלוֹ, פְּעוּלָה הַמְשַׁמֶּשֶׁת אֶחָד מֵעֲשֶׂר הַכּוֹחוֹת הָאֲמוּרִים, הֲרִי מִחֻשְׁבָּתוֹ שֶׁבְּמַחְזוֹ וְדִבּוּרוֹ שֶׁבְּפִיו וְכַח - הַמַּעֲשֵׂי שֶׁבִּידּוֹ וְשֹׁאֵר אֲבָרָיו, נִקְרָאִים "לְבוּשֵׁי מַסָּאֲבוֹ" - לְבוּשִׁים לֹא נְקִיִּים, לְעֵשֶׂר בְּחִינּוֹת אֱלֹהֵי הַמַּמְאֹת, שֶׁמִּתְלַבְּשׁוֹת בְּהֵן בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה אוֹ דִּבּוּר אוֹ מַחֲשָׁבָה. - אִלּוּ הֵם הַמַּחֲשֹׁבוֹת, הַדִּיבּוּרִים וְהַמַּעֲשִׂים הֵם לְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית? בִּיחָס לְנֶפֶשׁ הָאֱלֵקִית, יוֹדְעִים אֲנִי, שִׁישׁ לֵה מַחֲשֹׁבוֹת, דִּיבּוּרִים וּמַעֲשִׂים שֶׁהֵם לְבוּשִׁיהָ, וְהֵם, כְּמוֹסֹכֵר לְעִיל, הַמַּחֲשֵׁבָה, הַדִּיבּוֹר וְהַמַּעֲשֶׂה בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת. בְּהַתָּאֵם לָכֵן, אֲפֹשֶׁר הִיָּה לוֹמֵר, שְׁגַם בִּיחָס לְנֶפֶשׁ שֶׁמֶן הַקְּלִיפָה, אֵלֶּה הֵם

וְהֵנָּה, זֶה לְעִמַּת זֶה עֲשֶׂה אֱלֹהִים! - הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית וְכוּחֹתֶיהָ וְלְבוּשִׁיהָ הֵם הַהִיפֵךְ, הַצַּד הַמְּנוּגָד, לְעוֹמַת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית וְכוּחֹתֶיהָ וְלְבוּשִׁיהָ. כִּי כְּמוֹ שֶׁנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית בְּלֹלָה מְעַשֵּׂר סְפִירוֹת קְדוֹשׁוֹת, - עֲשֶׂרָה הַכּוֹחוֹת, הַמְּכּוּוּנִים לְעֵשֶׂר הַסְּפִירוֹת, וּמִתְלַבְּשֵׁת בְּשִׁלְשָׁה לְבוּשִׁים קְדוֹשִׁים, - מַחֲשָׁבָה, דִּיבּוּר וּמַעֲשֶׂה שֶׁל תּוֹרָה וּמִצְוֹת, כִּדְ הַנֶּפֶשׁ דְּסִמְרָא־אֲחָרָא - הַנֶּפֶשׁ שֶׁל ה"סְטָרָא אֲחָרָא", הַצַּד שֶׁכִּנְגַד (מִשְׁמַעוֹת הַמוֹשֵׁג "סְטָרָא אֲחָרָא" יוֹסֵבֵר לְהֵלֵן) מִקְּלִיפּוֹת נְגִיָּה - מִהַקְּלִיפּוֹת הַנִּקְרָאוֹת "נוֹגָה", שֶׁכִּפִּי שֶׁכִּבְר הַסְּבִירָנוּ, יֵשׁ בְּהֵן גַּם טוֹב, הַמְּלַבְּשֵׁת בְּדָם הָאֲדָם, - הַנֶּפֶשׁ הַמְּלוּבֶשֶׁת, כְּמוֹזְכָר בְּפָרֶק רֵאשׁוֹן, בְּדָם הָאֲדָם לְהַחִיּוֹת אֶת גּוֹפּוֹ, גַּם נֶפֶשׁ

זו בְּלֹלָה - וּמוֹרַכְבָּת, מְעַשֵּׂר כְּתִרְיִן דְּמַסָּאֲבוֹתָא, - מַעֲשֶׂה "כְּתִרִים" שֶׁל טוֹמָאָה (מַעֲשֶׂרָה כּוֹחוֹת שֶׁבִּלְשׁוֹן הַקְּבִלָה נִקְרָאִים בְּשֵׁם "כְּתִרִין" - "כְּתִרִים"). שְׁתֵּן: - עֲשֶׂרָה כּוֹחוֹת אֱלֹהֵי: שֶׁבַע מִדּוֹת רְעוּת - כַּגּוֹן: מִדַּת ה"חֶסֶד" שֶׁבְּטוֹמָאָה מִתְבַּטָּאת בְּתַאוּוֹה, מִדַּת ה"גְּבוּרָה" - בְּכַעַס, מִדַּת ה"תְּפָאֲרָה" - בְּהַתְּפָאֲרוֹת, וְכֵן הָאֵלֶּה, תְּבָאֹת מְאַרְבַּע יְסוּדוֹת רְעִים הַנּוֹבְרִים לְעִיל, - בְּפָרֶק הָרֵאשׁוֹן, שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁכֵּל דָּבָר מוֹרַכֵּב מֵאַרְבַּע יְסוּדוֹת: אֵשׁ, רוּחַ, מֵיִם וְעֶפֶר, כֵּךְ מוֹרַכְבָּת גַּם הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית מֵאַרְבַּע יְסוּדוֹת רוּחָנִיִּים, וְבַהִיּוֹתָ נֶפֶשׁ שֶׁל קְלִיפָה - יְסוּדוֹתֶיהָ רְעִים, וּמֵהֶם בָּאוֹת כָּל הַמִּדּוֹת הָרַעוּת, וְשֶׁכֵּל הַמּוֹלִידִן תְּנַחֲלֵק לְשִׁלְשָׁה, שֶׁהֵן חֲכֵמָה בִּינָה וְדַעַת - מִקְּדוֹר הַמִּדּוֹת; - מִדּוֹע הֵן מִקְּדוֹר לְמִדּוֹת? כִּי הַמִּדּוֹת הֵן לְפִי עֶרְךְ הַשְּׂכָל, - כִּשֶׁה"שְׂכָל" גְּדוֹל יוֹתֵר - ה"מִדּוֹת" מוֹפְנוֹת לְדַבְרִים

ליקוטי אמרים

פרק ו והנה זה לעומת זה עשה אלהים כי כמו שנפש האלהית כלולה מעשר ספירות קדושות ומתלבשת בשלשה לבושים קדושים כך הנפש דסטרא אחרא מקליפות נוגה המלובשת בדם האדם כלולה מעשר כתרין דמסאבותא שהן שבע מדות רעות הבאות מארבע יסודות רעים הנ"ל ושכל המולידן הנחלק לשלש שהן חכמה בינה ודעת מקור המדות כי המדות הן לפי ערך השכל כי הקטן חושק ואוהב דברים קטנים פחותי הערך לפי ששכלו קטן וקצר להשיג דברים יקרים יותר מהם. וכן מתכעס ומתקצף מדברים קטנים וכן בהתפארות ושאר מדות ועשר בחי' אלו הטמאות כשאדם מחשב בהן או מדבר או עושה הרי מחשבתו שכמותו ודבורו שבפיו וכן המעשיי שבידיו ושאר איבריו נקראים לבושי מסאבו לעשר בחי' אלו הטמאות שמתלבשות בהן בשעת מעשה או דבור או מחשבה והן הם כל

1. קהלת ז, יד. ראה זוהר חלק ג מז, ב. 2. שם, מא, א; ע, א. 3. רואים אנו בלשונו של רבנו הזקן, שביחס לנפש האלקית, הוא אומר, לעיל בפרק השלישי - בתחילה שלשה כוחות השכל, ולאחר מכן את שבעת המדות, והוא מסביר שהשכל הוא "מקור" המדות, מפני שהמדות נולדות מהשכל. ואילו כאן, ביחס לנפש הבהמית, הוא מזכיר בתחילה את המדות ולאחר מכן את השכל, ומסביר שהשכל הוא "מקור" המדות, מפני שהמדות הן לפי ערך השכל. טעם השינוי בלשון הוא, כי יש הבדל יסודי בין השכל והמדות של הנפש האלקית לבין השכל והמדות של הנפש הבהמית: עיקר מהותה של הנפש האלקית, הוא שכל, ולכן היא נקראת "אדם", שהוא תואר השכל. והמדות נובעות מהשכל, כלומר: התעמקותו בגדולתו של הקב"ה יוצרת בו אהבה להקב"ה, או יראה מפניו. ואילו עיקר מהותה של הנפש הבהמית, היא מדות, והמדות בה הן טבעיות - יש לה משיכה לעינוגים גופניים, ואין היא צריכה להתבונן ב"טוב" של התאוות, כדי לרצות אותן, כי בטבעה היא נמשכת לכך. וכך גם בשאר המדות. השכל של הנפש הבהמית משמש רק כעוזר בהתגלות המדות, ולכן: כפי מדריגת הכללית של השכל - כך היא מדריגת המדות. ומשום כך מונה כאן רבנו הזקן את המדות בתחילה, ואומר שהשכל נקרא "מקור" למדות - רק מחמת שהמדות הן לפי ערך השכל.

בְּמִלְאָכִים עֲלִיוֹנִים, - כמו מלאכים שעומדים תמיד בהתבטלות אל הקב"ה בכל ישותם, **בֵּין בְּבַח** - שהביטול הוא רק בכוח, בפנימיותו הדבר בטל להקב"ה, **בְּכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה**, - בעולם־זה, **שֶׁבְּכָחוֹ לְהִיּוֹת בְּטַל מִמַּשׁ לְנַבִּי תְּקַדּוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּמַסִּירַת נַפְשׁוֹ עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם**. - כמו שיסביר להלן ב"תניא", שכל יהודי יש בכוחו למסור את נפשו על קידוש השם: כשרוצים להכריח יהודי לשמך חלילה, הרי גם "קל שבקלים" מוסר את נפשו על קדושת השם. הרי, שאיך שלא יהיה מצבו של יהודי מבחינה חיצונית, הנה בפנימיותו, בנשמתו, הוא תמיד מסור

להקב"ה, אלא שזה מתגלה בזמן של "מסירות נפש". מכיון שכן - שורה בכל יהודי קדושתו של הקב"ה. **וְלָכֵן אָמְרוּ רַז"ל**, **שֶׁאִפְלוּ אֶחָד שְׂיֻשָּׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה - שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בּוֹ**, - עליו. שכן, כשיהודי לומד תורה, ניכרת התבטלותו אל הקב"ה גם בחיצוניותו: הוא משקיע את שכלו, להבין רצונו וחכמתו של הקב"ה - והשכינה שורה אז עליו. **וְכָל בִּי עֲשֶׂרָה שְׂכִינָתָא שְׂרִיא לְעוֹלָם**. - במקום שעשרה יהודים נמצאים יחד, גם כשאינם לומדים אז תורה, שורה שם השכינה תמיד. שכן, עשרה יהודים יחד הם עדה שלימה, ועדה שלימה היא כלי להשראת השכינה.

מחשבות, דיבורים ומעשים של עבירות - בא רבנו הזקן ואומר שמדובר כאן לא רק על עבירות, אלא כל המחשבות שאדם חושב, וכל הדיבורים והמעשים, שהוא מדבר ועושה, שאינם לשמו של הקב"ה ואינם באים כדי לעבדו - אף שאינם עניני

איסור ועבירה - הרי הם עדיין לכושים של "קליפה" - ובלשונו של רבנו הזקן: **וְהֵן הֵם כָּל הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר נַעֲשִׂים תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ**, - כל זמן שאין הם נעשים לשם ענינים של תורה, או כדי לעבוד את השי"ת, **אֲשֶׁר הַכֹּל הֵבֵל וְרַעוּת רוח"ה**, **וְכִמוֹ שֶׁבְּתוֹב בּוֹתֵר בְּשֵׁלַח^ה, שֶׁהֵן "תְּבִירוֹ דְּרוּחָא בּוֹ"**, - דברים שרוח הקדושה שבורה בהם. **וְכֵן כָּל הַדְּבָרִים וְכָל הַמַּחֲשָׁבוֹת אֲשֶׁר לֹא לַה' הֵמָּה וְלִרְצוֹנוֹ וְלַעֲבוּדָתוֹ**, - וממילא הם לשם הנפש הבהמית. **שֶׁהוּא פְּרוּשׁ לְשׁוֹן "סְטָרָא אַחְרָא"**, - זו משמעות הביטוי "סטרא אחרא", **פְּרוּשׁ צַד אַחַר**, - "סטרא" בלשון ארמית - צד, "אחרא" - אחר, **שְׂאִינֵי צַד תְּקַדְּשָׁה**. - אם זה אינו צד הקדושה, הרי זה צד אחר "סטרא אחרא", הרי שכל דבר שאינו קדושה - הוא "סטרא אחרא". ומהו צד הקדושה? - **וְצַד תְּקַדְּשָׁה אֵינוֹ אֶלָּא הַשְּׂרָאָה וְהַמַּשְׁכָּה מְקַדְּשָׁתוֹ שֶׁל תְּקַדּוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, וְאֵין תְּקַדּוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שׁוֹרָה אֶלָּא עַל דְּבַר שֶׁבְּטַל אֲצִלוֹ יִתְבָּרַךְ, בֵּין בְּפַעַל מַמַּשׁ - שְׂגָם בַּחֲצוֹנוֹת נִיכַר שֶׁהוּא בְּטַל,**

ליקוטי אמרים

המעשים אשר נעשים תחת השמש אשר הכל הבל ורעות רוח וכמ"ש בזהר בשלח שהן תבירו דרוחא כו' וכן כל הדבורים וכל המחשבות אשר לא לה' המה ולרצונו ולעבודתו שזהו פי' לשון סטרא אחרא פי' צד אחר שאינו צד הקדושה וצד הקדושה אינו אלא השראה והמשכה מקדושתו של הקב"ה ואין הקב"ה שורה אלא על דבר שבטל אצלו יתב' בין בפועל ממש כמלאכים עליונים בין בכח ככל איש ישראל למטה שבכחו להיות בטל ממש לנבי הקב"ה במסירת נפשו על קדושת ה'. ולכן אמרו רז"ל שאפי' אחד שיושב ועוסק בתורה שכינה שרויה כו' וכל בי עשרה שכינתא שריא לעולם

~ יום שלישי ג' טבת ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 20, אבל כל מה... עד עמ' יא, סוף פ"ה.

אינו מקבל חיות מהפנימיות של הקדושה, כ"אם מחיצוניותה בלבד, אחרי שהיא עוברת ויורדת דרך הסתרות רבות. זהו מה שהוא אומר: "אינו מקבל חיות", **מִבְּחִינַת פְּנִימִית תְּקַדְּשָׁה וּמַהוּתָּה וְעֲצֻמוּתָּה בְּכַבּוּדָּה וּבְעֲצָמָה, אֶלָּא מִבְּחִינַת אַחוּרִים**, - כפי שיוסבר להלן, בפרק כ"ב, משמעותה של השפעה פנימית היא, לתת למישהו דבר מתוך רצון עצמי טוב, ואילו השפעה בבחינת אחוריים -

אָבֵל כָּל מַה שְׂאִינֵי בְּטַל אֲצִלוֹ יִתְבָּרַךְ, אֶלָּא הוּא דְּבַר נִפְרָד בְּפְנֵי עֲצָמוֹ - הוא נראה כאילו הוא דבר נפרד לעצמו, **אֵינוֹ מְקַבֵּל חַיּוֹת מְקַדְּשָׁתוֹ שֶׁל תְּקַדּוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא** - אלא, מהיכן הוא מקבל את חיותו? הרי מן ההכרח שכל דבר יקבל את חיותו מן הקדושה, כמו שכתוב: "ואתה מחיה את כולם", אלקות וקדושה מחיה את הכל - מסביר רבנו הזקן, שה"נפרד", זה שאין בו ביטול להקב"ה,

ליקוטי אמרים

אבל כל מה שאינו בטל אצלו ית' אלא הוא דבר נפרד בפני עצמו אינו מקבל חיות מקדושתו של הקב"ה מבחי' פנימית הקדושה ומהותה ועצמותה בכבודה ובעצמה אלא מבחי' אחוריים

4. קהלת א, יד. 5. חלק ב נט, א. 6. אבות פרק ג. משנה ו. 7. סנהדרין לט, א. 8. בתפילת "ויברך דוד".

הָזֶה וּמֵלֵאוּ, עוֹלָם הַקְּלִיפוֹת וְסִטְרָא אַחְרָא. - למרות שהקדושה היא היא המחיה גם את העולם-הזה, אלא מכיון שהעולם-הזה הגשמי מרגיש את עצמו כדבר לעצמו, כמציאות נפרדת, ולא נראה בו הביטול להקב"ה, לכן הוא נקרא עולם

של קליפות וסטרא אחרא, וְלִכֵּן כָּל מַעֲשֵׂה עוֹלָם הָיָה קָשִׁים וְרַעִים, וְהַרְשָׁעִים גּוֹבְרִים בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּעֵץ חַיִּים שֶׁעַר מִבְּסוֹף פֶּרֶק ד'. הגהה - ב"הגהה" הבאה, עומד רבנו הזקן על כך, שהעולם הזה נקרא עולם של "קליפות" ו"סטרא אחרא", למרות שהקב"ה נמצא הרי בכל מקום, גם בעולם-זה, וכמו שמוסבר ב"קבלה" שזהו ה"אור אין סוף" המתלבש בעשר הספירות של ארבעה העולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, ועל-ידן מלא גם עולמנו, העולם-הזה, ב"אור אין סוף" - אך, אין זה סותר לעובדה שהעולם-הזה נקרא עולם של "קליפות"

ו"סטרא אחרא": [עם היות פְּתוּבָה - למרות שישנן בעולם- הזה, עֶשֶׂר סְפִירוֹת דַּעֲשִׂיָה דְקַדְשָׁה, - שכן, עולם העשיה כלול בו גם עולמנו אנו, העולם-הזה הגשמי, וגם עולם העשיה הרוחני, ועשר הספירות של עולם העשיה של קדושה נמצאות גם בעולמנו, וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּעֵץ חַיִּים שֶׁעַר מִבְּסוֹף וּבִתְוֹךְ עֶשֶׂר סְפִירוֹת דַּעֲשִׂיָה אֵלּוּ הֵן עֶשֶׂר סְפִירוֹת דִּיצִירָה, וּבִתְוֹכֵן - בעשר הספירות של יצירה, עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּבְרִיאָה, וּבִתְוֹכֵן - בעשר הספירות של בריאה, עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת, שְׁבַתוֹכֵן - בעשר הספירות דאצילות, אור-אין-סוף בְּרוּךְ-הוא; וְנִמְצָא אור-אין-סוף בְּרוּךְ-הוא מְלֵא כֹל הָאֵרֶץ חֵלוֹ הַתְּחַתּוּנָה, עַל-יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאַרְבַּע עוֹלָמוֹת: אֲצִילוֹת-בְּרִיאָה-יצִירָה-עֲשִׂיָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּעֵץ חַיִּים שֶׁעַר מִבְּסוֹף פֶּרֶק ב' וּבְסִפְרֵי גְּלוּלִים פֶּרֶק כ':] - ולמרות זאת, מבלי הבט ש"אור אין סוף" מלא גם בעולם-הזה, אין הוא בטל להקב"ה, ונראה כדבר נפרד, כ"מציאות" לעצמה, ולכן נקרא העולם-הזה עולם של קליפות ו"סטרא אחרא", שהרי קדושה מסמלת רק מה שבטל להקב"ה, כשחסר ביטול זה להקב"ה - זה נקרא "סטרא אחרא". עד כאן הוסבר שהמחשבות, דיבורים ומעשים שאין

כשנותנים דבר למישהו בגלל סיבה צדדית ולא מתוך רצון טוב. למשל: כשמישהו נותן דבר לשונאו, הריהו מפנה את פניו ממנו. פניו של אדם מסמלים את פנימיותו, וכשם שפנימיותו של האדם אינה מתבטאת במתנה שהוא נותן לשונאו, ומשום כך הוא מפנה ממנו גם את פניו הגשמיות בשעת מעשה - כך גם ביחס להשפעה אלקית: כשהשפעה מושפעת לצד הקדושה, הרי זו השפעה פנימית, שהקב"ה רוצה, כביכול, להשפיע לו. ואילו ההשפעה המושפעת ל"סטרא אחרא", לצד שלא מן הקדושה, הרי זו השפעה חיצונית בלבד, בלי רצון פנימי, והיא נקראת "בחינת אחרונים",

ליקוטי אמרים

שיורדים ממדרגה למדרגה רבבות מדרגות בהשתלשלות העולמות דרך עלה ועלול וצמצומים רבים עד שנתמעט כל כך האור והחיות מיעוט אחר מיעוט עד שיכול להתצמצם ולהתלבש בכחי' גלות תוך אותו דבר הנפרד לחיותו ולקיימו מאין ליש שלא יחזור להיות אין ואפס כבתחלה מקודם שנברא ולכן נקרא עולם הזה ומלואו עולם הקליפות וסטרא אחרא ולכן כל מעשה עוה"ז קשים ורעים והרשעים גוברים בו כמ"ש בע"ח שער מ"ב סוף פ"ד* אלא שהקליפות הן נחלקות לשתי מדרגות זו למטה מזו המדרגה התחתונה היא שלש קליפו' הטמאות ורעות לגמרי ואין בהם טוב כלל ונקראו במרכבת יחזקאל רוח סערה וענן גדול וגו' ומהן נשפעות ונמשכות נפשות כלאומות עובדי גלולים וקיום גופם ונפשות כל בעלי חיים הטמאים ואסורים באכילה

העליונה היא סיבה וגורם למדרגה התחתונה הבאה ממנה. אך, בצורה זו, יש עדיין ערך ושייכות בין המדרגה התחתונה לעילתה, שהיא המדרגה העליונה, ואילו כאן ישנם נוסף על כך וצמצומים רבים, - המדרגה הבאה אחרי הצמצום, יורדת כל כך, שאין לה ערך כלל למדרגה שלפני הצמצום, והחיות של קדושה האמורה ירדה כל כך, עד שנתמעט כְּלִיכָה הָאֵוֶר וְהַחַיּוֹת, מְעוֹט אַחַר מְעוֹט, עַד שְׁיִכּוֹל לְהִתְצַמֵּם וְלִהְתַּלְבֵּשׁ בְּבַחֲיִנַת גְּלוּת - החיות שמן הקדושה, נמצאת בגלות באותו דבר שהיא מחיה. היינו: הדבר אינו בטל לחיות שלו כפי הנדרש, אלא הוא "מושל" על החיות; למשל: אדם הנמצא בגלות - יש על גביו מי שמושל עליו, והוא אינו יכול לגלות את כוחותיו ולפעול כרצונו. החיות שמן הקדושה היא בבחינת גלות תוֹךְ אוֹתוֹ דְּבַר הַנִּפְרָד, - מן הקדושה ובו מתלבשת החיות לְהַחֲיוֹת - להחיות את הדבר הנפרד, וְלִקְיָמוֹ מֵאֵין לִישׁ, שְׁלֵא יִחְזוֹ לְהַיּוֹת אֵין וְאִפֶּס כְּבַתְחִלָּה מִקִּדְמָה שֶׁנִּבְרָא. - הרי, שכל דבר שאינו בטל להקב"ה, ובהגשתו הוא כדבר נפרד - מקבל את חיותו, לא מפנימיות הקדושה בלבד, אלא רק על-ידי התלבשותה בהרבה לבושים וצמצומים. וְלִכֵּן נִקְרָא עוֹלָם

מטרתם - קדושה, נקראים "סטרא אחרא", והם לבושיה של הנפש הבהמית. ולפי זה יוצא שלבושים אלה של הנפש הבהמית, הם באותה מדריגה כמו הנפש הבהמית עצמה, היא נפש של "קליפה", וגם לבושיה הם מ"קליפה" ו"סטרא

אחרא". ברם, בהיותם ההיפך מלבושי הנפש האלקית, וכפי שכבר הוסבר, מדריגתם של לבושי הנפש האלקית, היא למעלה ממדריגת הנפש האלקית עצמה, והם גורמים עליה במדריגת נפש זו, צריכים הרי לומר כך גם ביחס ללבושי הנפש הבהמית, אלא בצד ההפכי, והיינו: לבושים אלה של הנפש הבהמית, הם במדריגה תחתונה יותר מאשר נפש זו עצמה, והם מורידים את נפש הבהמית למדריגה תחתונה יותר מאשר היא עצמה. ורבנו הזקן בא להסביר להלן, שבקליפה עצמה ישנן

שתי מדריגות, אחת למטה מהשניה, ואשר בין לבושי הנפש הבהמית, ישנם לבושי מחשבה, דיבור ומעשה של עבירות - והם למטה בהרבה במדריגתם מאשר הנפש הבהמית עצמה, כי נפש זו היא מ"קליפת נוגה", שיש בה עדיין גם מהטוב, ואילו לבושי העבירות הם מאותן "קליפות" שאין בהן מהטוב כלל, ועל-ידי התלבשות הנפש בלבושים אלה - היא יורדת למדריגה תחתונה יותר מאשר היא עצמה? אלא שחלקיפות הן נחלקות לשתי מדרגות, זו למטה מזו. המדרגה התחתונה, היא שלש קליפות הטמאות ורעות לגמרי, ואין בהם טוב כלל, ונקראו במרכבת יחזקאל¹⁰ - ב"מרכבה" שחזה יחזקאל הנביא, בה זכרים הדברים המכסים על אלקות, ביניהם, שלשה דברים המרמזים על שלש קליפות אלו, והן נקראות שם: "רוח סערה" ו"ענן גדול וגו'".

ליקוטי אמרים

הגהה

עם היות בתוכו עשר ספ' דעשיה דקדושה וכמ"ש בע"ח שער מ"ג ובתוך עשר ספ' דעשיה אלו הן עשר ספ' דיצירה ובתוכן עשר ספ' דבריאה ובתוכן עשר ספ' דאצילות שבתוכן אור א"ם ב"ה ונמצא אור א"ם ב"ה מלא כל הארץ הלוו התחתונה על ידי התלבשותו בעשר ספ' דארבע עולמות אבי"ע כמ"ש בע"ח שער מ"ז פ"ב ובספר גלגולים פרק כ':

וקיום גופם וקיום וחיות כל מאכלות אסורות מהצומח כמו ערלה וכלאי הכרם כו' וכמ"ש בע"ח שער מ"ט פ"ו וכן קיום וחיות כל המעשה דבור ומחשבה של כל שם"ה לא תעשה וענפיהן כמ"ש שם סוף פ"ח:

ו"אש מתלקחת". שלש אלו הן שלש הקליפות הטמאות לגמרי ואין בהן מהטוב כלל. ומתן - משלש קליפות אלו, נשפעות ונמשכות נפשות כל אמות העולם, וקיום גופם, - נוסף על החיות מהנפש המחיה את הגוף, יש לגוף גם קיום עצמי, ונפשות כל בעלי חיים

הטמאים ואסורים באכילה, וקיום גופם, וקיום וחיות כל מאכלות אסורות מהצומח, כמו ערלה - פירות הצומחים על עצים שעדיין לא מלאו להם שלש שנים, וכלאי הכרם - תבואה שנזרעה במערוב עם ענבים, כו', - כל מה שאסור באכילה, וכמו שכתוב ב'עין חיים' שער מט פרק ו', - שכל הדברים האמורים מקבלים חיותם משלש קליפות אלו, וכן קיום וחיות כל המעשה דבור ומחשבה של כל שם"ה לא תעשה - שלש מאות ששים וחמש

מצוות ה"לא תעשה" שהתורה אסרה לעשות, לדבר ולחשוב, וענפיהן, - הדברים שאסרו החכמים בתור "ענפים" לאיסורים שמן התורה. הנה כל אלה מקבלים חיותם וקיומם משלש הקליפות הטמאות לגמרי, כמו שכתוב שם - ב"עין חיים", סוף פרק ה: - הרי, שמחשבה, דיבור ומעשה של איסור, נובעים מהמדריגה התחתונה יותר שבקליפות. ואילו הנפש הבהמית, הרי כפי שנאמר בפרק הראשון, וכמו שיוסבר להלן, היא מקליפת נוגה, שיש בה עדיין מן הטוב. מכאן - שהלבושים הם למטה במדריגה מהנפש עצמה, והם גורמים לה ירידה. זהו פירוש מדוייק לביטוי "זה לעומת זה", הצד ההפכי של הנפש האלקית, בה, לבושי: מחשבה, דיבור ומעשה בתורה ובקיום המצוות, הם למעלה במדריגה, מנפש זו עצמה וגורמים לה עליה.

9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע אם עפ"ז הרי גם באוכל סתם כן הוא. וכ"מ בקוני' עה"ח פ"ג (עכ"פ - מפני שמביאו כו') ובתניא פ"ג: שנתחזק יותר. ומ"ש לקמן דרך "ולא עדיפני", אולי י"ל מפני שסו"ס הם בסוג א'. ובל' קיצור תניא פ"ז - בערכה".
10. יחזקאל א, ד.

~ יום רביעי ד' טבת ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' יא, פרק ז אך נפש... עד עמ' 22, ובדחי רבנן.

השנית שבקליפות וסמרא אחרא, שהיא - בסדר הקליפות, קליפת רביעית הנקראת "קליפת נגה", - משום שמאיר בה עדיין אור הקדושה, שבעולם הזה, הנקרא "עולם העשיה", רבו ככלו רע, רק מעט טוב מערב בתוכה - שכן, קליפת "נוגה" המעורבת טוב

ורע, קיימת גם בעולמות עליונים יותר, אלא שיש הבדל בין עולם לעולם: בעולם אחד מהווה ה"טוב" - הרוב, וה"רע" - המיעוט, כן מובדל שם הרע מהטוב. בעולם אחר, הטוב והרע, של קליפת "נוגה", הוא מחצה על מחצה, מחצית טוב ומחצית רע. וישנו עוד עולם בו קליפת "נוגה" היא ברובה רע ורק מיעוט טוב. ואילו בעולם הזה, כמעט כל כולה של קליפת "נוגה" היא רע וחלק קטנטן הוא טוב. זאת ועוד, חלק קטנטן זה של טוב - מעורב ברע, [שפמנה - ממעט הטוב שבקליפת

"נוגה", באות מדות טובות שבנפש הבהמית שבישראל, כמו שנתבאר לעיל]. - בפרק ראשון, שהמדות הטובות הטבעיות בבני ישראל, כרחמנות וגמילות חסדים, באות מהנפש הבהמית, שהרי למרות שהנפש הבהמית היא מן הקליפה ומן הרע - כיצד, איפוא, באות ממנה מדות טובות? - אלא, מכיון שהיא באה מקליפת "נוגה", שיש בה גם טוב, הרי מאותו טוב שבנפש הבהמית, נובעות המדות הטובות הטבעיות שבטבע בני ישראל. ומכיון שבקליפת "נוגה" מעורב הטוב עם הרע - יש ביכולת האדם, להשתמש במעשים, בדיבורים ובמחשבות הנמשכים ממנה, גם לטוב וגם לרע, כפי שיוסבר להלן, שאותו דבר עצמו אם הוא נעשה לשם שמים - הוא מעשה של קדושה, ולהיפך - הוא מעשה של רע, וכך גם בדיבור או במחשבה. והיא - קליפת "נוגה", בחינה ממצעת בין שלש קליפות הטמאות לגמרי ובין בחינת ומדרגת הקדושה. ולכן, פעמים שהיא נכללת בשלש

פרק ז. אך נפש החיונית הבהמית שבישראל שמצד הקליפה, המלוכשת בדם האדם - להחיות אותו בחיים גופניים, בנזקר לעיל, ונפשות בהמות וחיות ועופות ודגים טהורים ומתרים באכילה, - על-פי דין תורה, וקיום

וחיות כל הדומם וכל הצומח המתר באכילה, וכן קיום וחיות כל המעשה דבור ומחשבה בעניני עולם הזה שאין בהם צד אסור, - שיהיה אסור לעשותם, לדבר או להרהר בהם, לא שרש ולא ענף משם"ה מצות לא-תעשה וענפיהן דאורייתא ודרבנן, - כשבמחשבות, בדיבורים ובמעשים, אין צד של אסור כלל, רק שאינן לשם שמים - הרי, כל מעשיו, דיבוריו ומחשבותיו של יהודי, צריכים להיות לשמו של הקב"ה. למשל: כשיהודי אוכל, צריכה אכילתו להיות כדי שיהיה לו כוח

ללמוד תורה, להתפלל ולקיים מצוה; מסחרו צריך להיות בכוונה שיהיה בידו לפרנס את משפחתו, לגדל את ילדיו לתורה ולמצוות, לתת צדקה, גמילות חסדים וכדומה. ברם, כשמטרה זו נעדרת מן המעשים, הדיבורים והמחשבות שלו, אלא - מטרתם היא, רצון הגוף והפצו ותאותו, ואפלו הוא צרך הגוף וקיומו וחיותו ממש, - בלעדיהם אין הגוף יכול לחיות ולהתקיים, כמו: אכילה - שהגוף דורש לאכול, ובלעדי האכילה אין הוא יכול באמת לחיות. מן ההכרח, אמנם, שיעשה זאת, אלא - מה שחסר כאן, הוא: שפונתו אינה לשם שמים כדי לעבד את ה' בגופו - ובהתאם למה שאמרנו, הרי צריכה להיות כוונתו של יהודי בשעת אכילתו, שיוכל לעבוד את השי"ת בכוח האכילה ההיא. ברם, כשכוונה זו חסרה, לא עדיפי - אינם עדיפים, מעשה דבור ומחשבות אלו מנפש החיונית הבהמית בעצמה, והכל באשר לכל - הנפש ומעשיה, דיבורה ומחשבתה, נשפע ונמשך ממדרגה

לשם מצוה, אלא שהאכילה עצמה היא מצוה, הוא אוכל בשר שמן ושותה יין טוב כדי לקיים את המצוה, בְּשִׁבְלֵי פְּרֵי לֶקְנִים מִצֹּת עֲנַג שֶׁבֶת יוֹם מִזֶּבֶךְ - שכן מצוה לענג שבת ויום טוב באכילת בשר ובשתיית יין, הרי, אם האכילה והשתיה הן לשם אחת מהכוונות האמורות,

אִזֵּי נִתְבָּרַר חֵיוֹת הַבָּשָׂר

וְהַיִּין שֶׁהִיא נִשְׁפָּע

מִקְלִיפַת נְגָה, וְעוֹלָה לָהּ

בְּעוֹלָה וּבְקִרְבָּן; - כמו

"עולה" וקרובן, שאז

החיות של המעשה שעשה

מכוח האכילה והשתיה -

נכללת בקדושה. וכן - כך

גם בדיבור שאדם מדבר:

אם הם בכונה של

קדושה, עולה אז החיות

שבדיבורים אלה לקדושה,

כמו: הַאֲמִיר מִלְתָּא

בְּדִרְיָחוּתָא - המשמיע

בדיחה, בכונה לְפַקְחָ

דַּעְתּוֹ וְלִשְׁמַח לְבוֹ לָהּ וְלִתְוֹרָתוֹ וְעִבְדוֹתוֹ, - כדי לעבוד את

השי"ת, שְׁצָרִיכִים לְהֵיוֹת בְּשִׁמְחָה, - לימוד תורה ועבודת ה'

צריכים להיות מתוך שמחה, ולכן הוא משמיע בדיחה, כדי

להגביר את השמחה, וּכְמוֹ שֶׁעָשָׂה רַבָּא לְתַלְמִידֵי שְׁאָמַר

לְפָנֵיהֶם מִלְתָּא בְּדִרְיָחוּתָא תַחֲלָה - לפני שישב ללמוד עם

תלמידיו, היה רבא אומר לפנייהם בדיחה וּבְדִרְחֵי רַבְּנָן. - ודעתם

של תלמידיו נעשתה בדוחה עליהם, כדי שיוכלו טוב יותר

להבין את לימודם. כשבדיחה נאמרת במטרה כזו, הרי החיות

שבמלים אלו הבאה מקליפת "נוגה", נפרדת מהרע ונכללת

קְלִיפֹת הַטְּמָאוֹת [כְּמוֹ שֶׁבְּתוֹב בְּעֵץ חַיִּים שֶׁעַר מִטּ רִישׁ פְּרָק ד' בְּשֵׁם הַזֶּהר], וּפְעָמִים שֶׁהִיא נִכְלָלֶת וְעוֹלָה בְּבַחֲנֵינָתָא וּמְדַרְגָּתָא הַקְּדוּשָׁה, דְּהֵינָנו - מתי היא נכללת בקדושה? - בְּשֶׁהַטּוֹב הַמְעוֹרֵב בָּהּ נִתְבָּרַר - ונבדל, מִהָרַע וְגוֹבֵר וְעוֹלָה וְנִכְלָל בְּקְדוּשָׁה. -

להסברת הענין, משתמש

עתה רבנו הזקן, בדוגמא

של מעשה או דיבור,

שבהם החיות של המעשה

או הדיבור, היא מקליפת

"נוגה", כלומר, ישנה כאן

האפשרות לנצל אותה גם

לטוב וגם לרע, ובשעה

שהוא עושה את המעשה

בכוונה של קדושה, היא

נכללת בקדושה, ואילו

בשעה שהוא עושה את

המעשה לשם תענוג גופו

- הוא מוריד את החיות

לרע גמור שמשלש

הקליפות הטמאות לגמרי. בְּגוֹן דְּרַדְּמִשְׁל: הַאֲוִבֵל בְּשָׂרָא

שְׁמַנָּא דְתוֹרָא - כשאדם אוכל בשר שור שמן, וְשׂוֹתָהּ יִין

מִבְּשָׂם - אלא, אין הוא עושה זאת לשם תאוה, כִּי־אִם בְּכוּוּנָה,

לְהַרְחִיב דַּעְתּוֹ לָהּ וְלִתְוֹרָתוֹ, - כדי שיוכל טוב יותר לעבוד

את השי"ת ולהבין טוב יותר תורה, בְּרַאָמַר רַבָּא: "חֲמַרָא

וְרִיחָא כוּ", - כמו שאמר רבא², יין וריח טוב מרחיבים דעתו

של אדם, שיוכל להבין טוב יותר, ולכן הוא מחפש אחרי בשר

טוב ויין טוב, כדי שתהיה לו הרחבת הדעת להבין טוב יותר

בתורה, זאת אומרת, שאכילתו ושתייתו הן בכונה של קדושה,

או - לא רק שהאכילה היא אמצעי, בכונה לשם קדושה או

~ יום חמישי ה' טבת ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 22, אך מי שהוא... עד עמ' יב, לנצח.

המדות הרעות, ותאוה באה מיסוד המים, הִנֵּה עַל־יְדֵי־יָדָה יוֹרֵד חֵיוֹת הַבָּשָׂר וְהַיִּין שֶׁבְּקִרְבָּן, - שאכל ושתה, וְנִכְלָל

לְפִי שֶׁעָשָׂה פְּרַע גְּמוֹר

שֶׁבְּשִׁלֵּשׁ קְלִיפֹת

הַטְּמָאוֹת, - שאין בהן

טוב כלל, וְגוֹפּוֹ - של

האדם שאכל ושתה לשם

תאוה, נַעֲשֶׂה לָהֶן -

לקליפות, לְבוֹשׁ

וּמְרַבְּבָה - כמו מרכבה

שהיא בטלה לגמרי

אֲךָ מִי שֶׁהוּא בּוֹלְלֵי בְּשָׂר וְסוּבָא יִין, - הוא זולל בשר וסובא יין, כדי לְמַלֵּאת תַּאוֹת גּוֹפּוֹ וּנְפִשׁוֹ הַבְּהֵמִית, שֶׁהוּא

- התאוה, בַּחֲנֵינָתָא יִסוּד

הַמִּים מֵאַרְבַּע יִסוּדוֹת

הָרַעִים שְׂבָה - שבנפש

הַבְּהֵמִית, שְׁמַמְנֵו מֵדַת

הַתַּאֲוָה - כמו שהוסבר

בפרק הראשון.

שמארבעה היסודות

הרעים של הנפש

הבהמית, באות כל

ליקוטי אמרים

אך מי שהוא בוללי

בשר וסובאי יין לְמַלֵּאת תַּאוֹת גּוֹפּוֹ וּנְפִשׁוֹ הַבְּהֵמִית

שהוא בחי' יסוד המים מארבע יסודות הרעים שבה

שממנו מדת התאוה הנה ע"י זה יורד חיות הבשר והיין

שבקרבו ונכלל לפי שעה ברע גמור שבשלוש קליפות

הטמאות וגופו נעשה להן לְבוֹשׁ וּמְרַבְּבָה לְפִי שֶׁעָשָׂה עַד

2. יומא עו, ב. 3. פסחים קיז, א. גי' ר"ח.

שגם אז נכללת החיות, לפי שעה, ברע גמור של שלש הקליפות הטמאות לגמרי, עד שהאדם יחזור בתשובה. ברם, כל האמור הוא בשעה שהדבר עצמו מותר בעשיה, אלא שהוא עושה זאת לשם תאוה ולא לשם שמים, **מִה־שְׂאִיז־בֶּן**

בְּמַאֲבֹלֹת אַסּוּרוֹת

וּבִיאוֹת אַסּוּרוֹת, שֶׁהֵן -

בהיות הם עצמם דברים

אסורים, **מִשְׁלַשׁ קְלִפּוֹת**

הַטְּמָאוֹת לְגַמְרֵי - הֵם

אַסּוּרִים וְקַשּׁוּרִים בְּיַד

הַחֲצִיזוּנִים - בְּיַד

הקליפות שמחוץ לרשות

הקדושה, **לְעוֹלָם, וְאֵין -**

החיות שבדברים אלה,

עוֹלָיִם מִשֶּׁם -

מהקליפות, **עַד כִּי יִבָּא**

יּוֹמָם - שהקליפות

תיעלמנה, **וְיִבְלַע הַמּוֹת**

לְנֶצַח, כְּמוֹ שֶׁבַתְנוּבֵי:

"וְיָאֵת רוּחַ הַטְּמָאָה

אֲעִבִיר מִן הָאָרֶץ"; -

כשהקליפות תיבטלנה,

יעלו מהן ממילא ניצוצות

הקדושה, **או -** אפשר

הדבר, שגם עתה תצא החיות של הדברים האסורים מהטמאה

ותעלה לקדושה, **עַד שֶׁיַעֲשֶׂה הַתְּשׁוּבָה גְדוֹלָה בְּלִפְנֵי**

שְׂדוּדוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ פְּזִיזוֹת מִמֶּשׁ, שֶׁהִיא הַתְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה

מֵעֲמֻקָּא דְלִבָּא - כשהתשובה היא מעומק הלב, **בְּאֲהָבָה**

רַבָּה וְחֲשִׁיקָה - מתוך חשק, **וְנִפְשׁ שׁוֹקֵקָה לְדַבְּקָה בּוֹ**

וְתַבְרָה, וְצִמְאָה נִפְשׁוֹ לַח' בְּאָרְץ עֵינָה וְצִיָּה, - הצמאה

למים, כך גם נפשו צמאה להשי"ת, **לְהֵיטִיב כִּי עַד הֵנָּה -** עד

שעשה תשובה, **הֵיטֵב נִפְשׁוֹ בְּאָרְץ צִיָּה וְצִלְמוֹת, הִיא**

הַסְטֵרָא־אֲחֵרָא, וְרַחֲוִיקָה מֵאֹר פְּנֵי ה' בְּתַבְלִית, - נפשו

רחוקה בתכלית מהאור האלקי הפנימי, **וְלִזְאוֹת -** ולכן, בשעה

שעושה תשובה מתוך אהבה רבה, **צִמְאָה נִפְשׁוֹ -** להשי"ת,

בְּיַתֵּר עֵז - חזק יותר, **מִצִּמְאָה נִפְשׁוֹ הַצְּדִיקִים, -** שלא

חטא אף פעם. שכן, צדיקים קרובים תמיד אל הקב"ה, והם

דומים למי שנמצא תמיד במקום של מים, שם צמאנו אינו

חזק כל כך, ואילו מי שנמצא במדבר שממה, מקום שאין בו

מים - צמאנו למים הוא חזק בהרבה. כך גם צמאנו של

ה"בעל תשובה" לאלקות חזק בהרבה מכפי שהדבר הוא

"בצדיק", **בְּמִאֲמָרָם וְלֵאמֹר:** - כמו שאומרים חכמינו ז"ל:

"בְּמָקוֹם שֶׁנִּפְעַלְתָּ תְּשׁוּבָה עוֹמְדִים בּוֹ". - במדריגה בה

עומדים בעלי-תשובה, אין ביכולת צדיקים גמורים לעמוד שם.

לרוכב עליה, כך גם כאן, נעשה גופו של האדם, בשעת מעשה, כלבוש לקליפה, וכמרכבה - בטל לקליפה, אבל זהו רק **לְפִי שְׂעֵה. עַד אֲשֶׁר יָשׁוּב הָאָדָם וַיַּחֲזֹר לְעִבּוּדַת ה' וּלְתוֹרָתוֹ,** - שכן, כשאדם עושה תשובה וחוזר לתורה ולעבודת ה',

נפרדת החיות מהקליפות

וחוזרת ועולה לקדושה,

כִּי לְפִי שֶׁהָיָה בְּשֶׁר

הַתֵּר וַיִּזֶן בְּשֶׁר, - והאדם

בתאוותו הורידם שלש

הקליפות הטמאות לגמרי,

לְכַךְ יִכּוֹלִים לְחַזֵּר

וְלַעֲלוֹת עִמּוֹ - יחד עם

אותו אדם שאכל ושתה

אותם, **בְּשׁוּבוֹ לְעִבּוּדַת**

ה', - שהרי, הוא מנצל אז

את הכוח שניתוסף לו

מהאכילה ומהשתיה,

ובאמצעותו הוא לומד

תורה ועובד את השי"ת.

שָׂהוּ לְשׁוֹן "הַתֵּר"

ו"מֵתֵר", - דבר שמותר

לאכלו או לעשותו נקרא

"היתר" או "מותר",

שמשמעותם המילולית -

הותר קשר, **בְּלוֹמַר שְׂאִיז־בֶּן**

קַשּׁוּר וְאַסּוּר בְּיַד הַחֲצִיזוּנִים -

שאינו קשור בידי הקליפות, הנקראות "חיצונים", מפני שהן

מחוץ לרשות הקדושה. דבר של היתר אינו נמצא ברשות

הקליפות ה"חיצונים" ואינו קשור בידיהן עד כדי כך - **שֶׁלֹּא**

יִוָּבַל לְחֹזֵר וְלַעֲלוֹת לַח'. - דבר של "היתר", אם כי הוא

נובע מ"קליפה", יכול לחזור ולהתעלות בקדושה. רק - ברם,

גם כשהחיות חוזרת לקדושה, על-ידי שהאדם חוזר בתשובה,

שֶׁהֲרִישִׁמוּ מִמֶּנּוּ נִשְׁאָר בְּגוֹף, - כשאדם אכל דבר המותר

לשם תאוה, ובשעת מעשה נעשה הדבר רע גמור, הרי באותה

שעה זה נעשה חלק מגופו - ולכן גם כשאותו אדם חוזר

לתורה ולעבודת ה', ומעלה אתו גם את החיות - נשאר עדיין

"רושם" מהרע בגופו, **וְעַל כֵּן צָרִיךְ הַגּוֹף לְחַבּוֹשׁ הַקֶּבֶר, -**

אחרי מותו, **כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמּוֹ. -** שחיבוט הקבר הוא כמו

כל העונשים שלמעלה הבאים כדי לזכך את הנשמה, וחיבוט

הקבר מכוון במיוחד לזכך את האדם מאותו "רושם" שנשאר

בגופו מהתענוגים הגופניים שלא לשם שמים. כאמור, החיות

שבאכילה ושתיה לשם תאוה, נכללת, לפי שעה, ברע גמור של

שלש הקליפות הטמאות לגמרי, עד שהאדם יעשה תשובה,

וְכֵן הַחֲיוֹת שֶׁבְטַפּוֹת זֶרַע שֶׁיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ בְּתַאֲוָה בְּהַמִּית,

שֶׁלֹּא קָרַשׁ עֲצָמוֹ בְּשַׁעַת תְּשׁוּבָתוֹ עִם אִשְׁתּוֹ מְחֻרָה. -

4. פרק ח. 5. זכרי' יג, ב. 6. ברכות לד, ב.

זו, אף שהיא תשובה נכונה, וה' יסלח לו, - על העבירות שעבר, מכל מקום לא נעשו לו - העבירות, בזכות, - כמצוות, ואין עולים מהקלפה לגמרי עד עת קץ, - הגלות, שיבלע המות - הקליפות הנקראות מות, לנצח. -

למדנו, הרי, שהחיות שבמאכלים אסורים וביאות אסורות, אינה יכולה להינתק לגמרי מהקליפות, אלא על-ידי תשובה הנובעת מתוך אהבה רבה, או כשהקליפות תחבטנה ותיעלמנה לגמרי. להלן

בא רבנו הזקן לומר שקיים איסור אחד שהחיות שלו יכולה לעלות לקדושה גם שלא על-ידי תשובה הנובעת מאהבה רבה, אלא כשעושה תשובה נכונה מתוך כוונה רבה בקריאת שמע שעל המטה:

שכן, כאמור חסר בצדיקים אותו צמאון לאלקות, כפי שהוא בבעלי-תשובה, שהיו לפני זה רחוקים מאד. ועל התשובה מאהבה רבה זו, אמרו - חכמינו ז"ל: "ש'דונות נעשו לו בזכות", - חטאיו נהפכים למצוות, וכל כך למה? -

הואיל ועל-ידיה בא לאהבה רבה זו. - על-ידי אותן עבירות שהרחיקו אותו מהקב"ה, הוא הגיע, כשעשה תשובה, לאהבה גדולה זו. העבירות פעלו בו אותה פעולה כמו מצוות, הן הביאו אותו לאהבה

גדולה יותר להקב"ה. על-כפניו מהאמור מובן, שגם כעת, לפני היעלמות הקליפות וביטול הרע, ישנה דרך להעלות לקדושה את החיות שבדברים האסורים, וזאת על-ידי תשובה הבאה מאהבה רבה להקב"ה. אבל התשובה שלא מאהבה

~ יום שישי ו' טבת ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' יב, אך החיות... עד עמ' 24, בשר ודם.

חכמת הקבלה. ולכן לא הזכר עון זרע לבטלה בתורה בכלל ביאות אסורות, אף שחמור מהן, - אף שבפרט מסויים חמור עון זרע לבטלה מביאות אסורות, ונדול עוננו, בבחינת הגדלות ורבויו הטמאה והקליפות שמוליד

ומרבה - את הקליפות, במאד מאד בהוצאת זרע לבטלה, יותר מביאות אסורות. -

כלומר בכמות הוא יוצר על-ידי עבירה זו הרבה יותר קליפות מאשר על-ידי ביאות אסורות, רק שבביאות אסורות מוסף בהן וחיית בקלפה ממאה ביותר, עד שאינו יכול להעלות משם החיות בתשובה, - בהגהה -

ב"הגהה" הבאה, מסביר רבנו הזקן, מדוע בביאות אסורות אי אפשר להעלות את החיות מהקליפות, רק על-ידי

אף החיות שבטפות זרע שיצאו ממנו לבטלה, אף שירדה ונכללה בשלש קליפות הטמאות - הרי זו עולה משם בתשובה נכונה, ו"ל ומרומז בגמרא כל הקורא קריאת שמע על ממתו כאלו אוהו חרב של שתי פיות כו' להרוג גופות החיצונים שנעשו לבוש לחיות שבטפות ועולה החיות מהם כידוע ל"ח. ולכן לא הזכר עון זרע לבטלה בתורה בכלל ביאות אסורות אף שחמור מהן ונדול עוננו בבחי' הגדלות ורבויו הטמאה והקליפות שמוליד ומרבה במאד מאד בהוצאת זרע לבטלה יותר מביאות אסורות רק שבביאות אסורות מוסף בהן וחיית בקליפה טמאה ביותר עד שאינו יכול להעלות משם החיות בתשובה*

ש"כוונה" בקריאת שמע שעל המטה מסוגלת לתקן חטא זה, ומרמז בגמרא: - האומרת: "כל הקורא קריאת שמע על ממתו כאלו אוהו חרב של שתי פיות כו", - ושתי פיות אלו הן כדי, להרוג גופות החיצונים - של הקליפות, שנעשו לבוש לחיות שבטפות, -

הריגת גופות הקליפות נעשה על-ידי אחת הפיות מהחרב של קריאת שמע שעל המטה, ועולה החיות מהם, - על ידי הפה השני של החרב, בידוע לידועי חן. - (חכמה נסתרה),

7. ראש השנה כט, א. 8. ברכות ה, א.

מהקליפות על-ידי תשובה מאהבה רבה, יובן מאמר רבותינו ד"ל⁹: "אִיזְהוּ מַעֲנֵת שְׁלֵא יוֹכַל לְתַקְנָהּ - זֶה שְׂבֵא עַל הַעֲרָה וְהוֹלִיד מִמֶּזֶר", שְׂאֵז - כשכבר הוליד ממזר, גַּם אִם יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה גְּדוּלָה פְּלִיפֶּה - כגון תשובה מאהבה רבה, אִי אֲפֹשֶׁר לוֹ לְהַעֲלוֹת הַחַיִּית לְקִדְשָׁהּ, מֵאַחַר שֶׁכָּבַר יְרֵדָה לְעוֹלָם הַזֶּה וְנִתְלַבְּשָׁה בְּגוֹף בְּשָׂרִי וְדָם: - של הממזר שנוולד. זאת אין גם בכוח תשובה מאהבה רבה לבטל, ולכן זוהי עבירה שאי אפשר לתקן. למרות זאת, מוסבר במקום אחר, שכשהתשובה היא חזקה

באופן מיוחד, בכוחה להביא לידי כך שהממזר ימות, כלומר שגוף הבשרי-דם - יתבטל. כפי שידוע¹¹ הסיפור בגאון החסיד רבי יוסף מבישנאוביץ שרבנו הזקן ציווה עליו להיעשות ל"בעל עגלה": כשהתאכסן רבי יוסף, באחת מנסיעותיו, באכסניה מסוימת, ערך "תיקון חצות" והתפלל מתוך כבי רב - נכח שם באותה שעה יהודי אחד, שסטוה מן הדרך הישרה, התחתן עם גויה ונולד להם ילד. בכיותיו של רבי יוסף חדרו כל כך ללבו ונפשו של אותו יהודי, עד שהחליט מעומק לבו לחזור לדרך היהדות. תשובתו של אותו יהודי היתה גדולה כל כך, שהביאה לידי כך שהממזר שנוולד לו - טבע.

תשובה הנובעת מאהבה רבה, ואילו בזרע לבטלה אפשר לעשות זאת גם על-ידי "תשובה נכונה": מִפְּנֵי שְׁנִקְלָמָה בְּיִסוּד הַנִּקְבָּא דְקַלְפָּה - שכן, בביאות אסורות, נקלטה החיות ב"יסוד" ה"נקבה" של הקליפה, הַמְקַבְּלֵת וְקוֹלְטֵת הַחַיִּית מִהַקְדִּישָׁה, - שכן, כשם שהדבר בצד הגשמי של עבירה זו, כך גם ברוחניות, נקלטת החיות ב"נקבה" של הקליפה, מֵה שְׂאִיזְבֵּן בְּזֶרַע לְבִטְלָה, - שונה הדבר בזרע לבטלה, שְׂאִיזְבֵּן שֶׁמֶת בְּחַיִּינַת נִקְבָּא דְקַלְפָּה, - לא קיימת כלל, במובן הגשמי של העבירה,

בחינת "נקבה" של קליפה, רַק שְׂפָחוֹתֶיהָ וְחִילוֹתֶיהָ - של הקליפה, מְלַבְּשִׁים - ומקיפים, לְחַיִּית שְׂבִיטָהּ, בְּיִדְוֵעַ לְיִדְוֵעַ חֵן - ליודעי חכמת הקבלה): אֶלֶּא-אִם-בֵּן יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה רַבָּה פְּלִיפֶּה, עַד שְׁדוֹנֹת נַעֲשׂוּ לוֹ בְּזִיּוֹתָהּ. - ומשום כך לא נזכר בתורה, חטא זה, של זרע לבטלה, בכלל ביאות אסורות, כי בהוצאת זרע לבטלה אפשר לאדם להעלות את החיות לקדושה על-ידי "תשובה נכונה", רגילה אך כנה, ו"כוונה" בקריאת שמע שעל המטה, גם בלי תשובה הנובעת מאהבה רבה. וְכֵן יוֹבֵן מֵאִמֶּר רַז"ל: - על יסוד מה שאמרנו שבביאות אסורות, אפשר להציל את החיות

~ שבת קודש ז' טבת ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 24, פרק ח ועוד... עד עמ' יג, הקדוש.

המאכל. ברם, כאן מדובר על אכילת מאכל של איסור לשם שמים, וְגַם פֶּעַל וְעֵשָׂה בֵּן, וְקָרָא וְהִתְפַּלֵּל בְּכַח אֲכִילָה הַהִיא - שבאם היה המדובר ביחס לאכילת דבר המתור, ובכוח אותה אכילה הוא לומד ומתפלל - היתה החיות של המאכל עולה לקדושה, בהיות המאכל מנוצל ללימוד ולתפלה; אִין הַחַיִּית שֶׁבָּה עוֹלָה וּמִתְלַבְּשֵׁת בְּתַבּוֹת הַתּוֹרָה וְהִתְפַּלָּה בְּמוֹ הַתּוֹרָה, - וכל

פָּרַק ח. וְעוֹד זֹאת בְּמֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת, שְׁלֶכֶךָ נִקְרָאִים בְּשֵׁם "אֲסוּר", - כלומר קשור, מִפְּנֵי שְׂאֵף מִי שְׂאֵכַל מֵאֲכָל אֲסוּר בְּלֹא הוֹדָע - מבלי לדעת, וכוונת האכילה היתה, לְשֵׁם שְׂמִימִים, לְעֵבֶד ה' בְּכַח אֲכִילָה הַהִיא, - לו היה זה מאכל של היתר, היתה האכילה עצמה מפרידה את הטוב מהרע; כפי שכבר הוסבר, שעל-ידי אכילה לשם שמים נפרד הטוב מן הרע שבחיות

ליקוטי אמרים

פרק ח ועוד זאת במאכלות אסורות שלכך נקראים בשם איסור מפני שאף מי שאכל מאכל איסור בלא הודע לשם שמים לעבוד ה' בכח אכילה היא וגם פעל ועשה כן וקרא והתפלל בכח אכילה היא אין החיות שבה עולה ומתלבשת בתיבות התורה והתפלה כמו ההיתר מפני איסורה

9. חגיגה ט, א. 10. קהלת א, טו. 11. הקדמת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע לספר "פוקח עורים".

ליהודי. אף מְכַלְמָקוֹם, - גם במאכלים של היתר, כשאכל אותם כדי למלא תאות נפשו, שקיימת עדיין האפשרות להחזירו לקדושה, אבל קָדָם שְׁחֹזֵר לְקִדְשָׁה, - לפני חזרת האדם בתשובה, הוא סְמְרָא אֲחֵרָא וְקִלְפָּת. וְגַם אֲחֵרֵיכֶּךָ, - אף לאחר שהאדם חזר

בתשובה והחזיר את חיות המאכל לקדושה, הִרְשִׁימוּ מִמֶּנּוּ - הרושם מכך, נִשְׁאָר דְּבוּק בְּגוּף, - האדם, לְהִיּוֹת כִּי מִכָּל מֵאֲכָל וּמִשְׁקָה - שאדם אוכל ושותה, נַעֲשֶׂה תִּכְפָּה דָם וּבָשָׂר מִבְּשָׂרוֹ. - ומכיון שבשעה שאכל לשם תאוה - כשהדבר היה רע - ניתוסף בגופו דם ובשר - נשאר בו "רושם" מכך, גם לאחר שחזר בתשובה והחזיר את חיות המאכל לקדושה. וְלִכְּן צָרִיךְ הַגּוֹף לְחַבּוֹט הַקֶּבֶר, -

שהוא עונש מיוחד לגוף, לְנִקּוּתוֹ וְלִטְהָרוֹ מִמַּטְמוֹמָתוֹ שֶׁקִּבֵּל - הגוף, בְּהִנָּאת עוֹלָם הַזֶּה וְתַעֲנוּגוֹ מִמַּטְמוֹמַת קִלְפַת נְהַי וְשִׁדְיֵי יְהוּדָאִין. - היצר-הרע היהודי המגרה את האדם לתענוגים מותרים. אֵלֶּא-אִם-כֶּן מִי שְׁלֹא נִהְנֶה מֵעוֹלָם הַזֶּה כָּל יְמָיו - או שאכן לא נהנה באמת, או שהנאתו לא היתה מהעולם-הזה, משום שכל מה שעשה היה רק לשם מצוה וקדושה, כִּרְבִּנּוּ הַקְּדוּשָׁה. - רבי יהודה הנשיא שאמר¹ בשעת הסתלקותו, שלא נהנה מהעולם-הזה אף לא באצבע קטנה. הרי, מי שלא נהנה מהעולם-הזה בכל משך ימי חייו, הוא אינו זקוק לעונש זה של חיבוט הקבר כדי לנקות את גופו; ואילו מי שאינו בדרגה כזו - זקוק גופו לעונש "חיבוט הקבר", כדי לנקותו מהטומאה שנדבקה בו, על-ידי הנאות העולם-הזה ותענוגיו. להלן, מסביר רבנו הזקן ענין לבוש הדיבור, כשמדברים דיבורים מותרים שלא לשם שמים:

כך למה? מִפְּנֵי אִסוּרָה - כלומר, מפני התקשרות מאכל זה בְּיַדִּי הַסְמְרָא אֲחֵרָא מְשַׁלֵּשׁ קִלְפוֹת הַמַּטְמוֹמָוֹת. - לגמרי, שאינה מרשה לחיות שבמאכל להתעלות לקדושה. וְאֶפְלוּ הוּא אִסוּר דְּרַבְּנָן, - שהחכמים אסרו לעשותו, ואין הוא איסור מדאורייתא,

שְׁחֵמוּרִים דְּבָרֵי סוּפְרִים יוֹתֵר מִדְּבָרֵי תוֹרָה כּוּי. - וממילא, גם דבר שחכמים אסרוהו קשור בקליפות הטמאות לגמרי, ואי אפשר להעלותו לקדושה, גם אם השתמש בו לשם שמים, מבלי שידע שהדבר אסור. וְלִכְּן, גַּם הַיֵּצֵר הָרַע וְכַח הַמַּתְאַוֶּה לְדְבָרִים הָאִסוּרִים, הוּא יֵשֵׁר מְשֻׁדֵּן נִבְרָאִין, - שד של גוי, שֶׁהוּא יֵצֵר הָרַע שֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם, שֶׁנִּפְשׁוּתֵיהֶם מְשַׁלֵּשׁ קִלְפוֹת הַמַּטְמוֹמָוֹת. - ולכן מתאווים הם, והיצר הרע שלהם, לדברים אסורים, המקבלים חיותם משלש הקליפות הטמאות [הערת כ"ק רבינו: "שבהם מדובר בז"ג רנ"ג ועוד"]. מִהֲשִׁאִינְכֵן הַיֵּצֵר הָרַע וְכַח הַמַּתְאַוֶּה לְדְבָרִים הַמְתָּרִים לְמִלְאֵת תַּאֲוָתוֹ, - למרות שהוא עושה זאת כדי למלא תאות נפשו, וכפי שכבר הוסבר, "יורד" על-ידי-זה גם הדבר המותר, אל הרע שמשלש הקליפות הטמאות לגמרי; ברם, למרות זאת הוּא יֵשֵׁר מְשֻׁדֵּן יְהוּדָאִין, - יצר-הרע "יהודי", לְפִי שִׁיבּוֹל לְחֹזֵר לְקִדְשָׁה בְּדַלְעִיל. - שגם כשאכל כדי למלא תאות נפשו, אך, מכיון, שמדובר במאכל של היתר, מתעלה החיות לקדושה, כשהאדם חוזר ללמוד תורה ולעבוד את השי"ת; ואילו היצר-הרע לדבר של איסור, אינו יצר-הרע יהודי כלל, אלא יצר-הרע זר. יצר-הרע זה מקבל האדם, בגלל השתקעותו בתאוות "מותרות", על ידן הוא מתגשם, ונוצר בו רצון לדבר של איסור, דבר שאינו טבעי

ליקוטי אמרים

בידי הס"א משלש קליפות הטמאות ואפי' הוא איסור דרבנן שחמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה כו' ולכן גם היצר הרע וכח המתאוה לדברים האסורים הוא שד משרין נוכראין שהוא יצר הרע של אומות עו"ג שנפשותיהם משלש קליפות הטמאות משא"כ היצר"ר וכח המתאוה לדברים המותרים למלאת תאותו הוא שד משרין יהודאין לפי שיכול לחזור לקדושה כדלעיל. אך מ"מ קודם שחזר לקדושה הוא ס"א וקליפה וגם אח"כ הרשימו ממנו נשאר דבוק בגוף להיות כי מכל מאכל ומשקה נעשה תיכף דם ובשר מבשרו ולכן צריך הגוף לחיבוט הקבר לנקותו ולטהרו מטומאתו שקיבל בהנאת עולם הזה ותענוגיו מטומאת קליפת נוגה ושדן יהודאין אא"כ מי שלא נהנה מעוה"ז כל ימיו כרבינו הקדוש.

ולכן מתאווים הם, והיצר הרע שלהם, לדברים אסורים, המקבלים חיותם משלש הקליפות הטמאות [הערת כ"ק רבינו: "שבהם מדובר בז"ג רנ"ג ועוד"]. מִהֲשִׁאִינְכֵן הַיֵּצֵר הָרַע וְכַח הַמַּתְאַוֶּה לְדְבָרִים הַמְתָּרִים לְמִלְאֵת תַּאֲוָתוֹ, - למרות שהוא עושה זאת כדי למלא תאות נפשו, וכפי שכבר הוסבר, "יורד" על-ידי-זה גם הדבר המותר, אל הרע שמשלש הקליפות הטמאות לגמרי; ברם, למרות זאת הוּא יֵשֵׁר מְשֻׁדֵּן יְהוּדָאִין, - יצר-הרע "יהודי", לְפִי שִׁיבּוֹל לְחֹזֵר לְקִדְשָׁה בְּדַלְעִיל. - שגם כשאכל כדי למלא תאות נפשו, אך, מכיון, שמדובר במאכל של היתר, מתעלה החיות לקדושה, כשהאדם חוזר ללמוד תורה ולעבוד את השי"ת; ואילו היצר-הרע לדבר של איסור, אינו יצר-הרע יהודי כלל, אלא יצר-הרע זר. יצר-הרע זה מקבל האדם, בגלל השתקעותו בתאוות "מותרות", על ידן הוא מתגשם, ונוצר בו רצון לדבר של איסור, דבר שאינו טבעי

1. משנה סנהדרין פ"ח, ב. במדבר רבה יד, יב. 2. זהר חלק ג. רנ"ג, א. רע"ז, א. 3. פרק ז. 4. ראה זוהר חלק ב. קנ"א, א. ובמיוחד רבי חיים וויטאל בסוף ספר הגלגולים, וספר הכוונות נה, ב. 5. כתובות קד, א.

להוסיף בקביעות עתים לתורה, כולל ובמיוחד - לימוד ברבים, "עשרה שיושבים ועוסקים בתורה", מתוך "דיבוק חברים" ו"פלפול התלמידים"

משיחת שבת פרשת ויגש ה'תשמ"ח

לוח היום יום...

יום ראשון

יום רביעי

א טבת, ו חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, רביעי עם פירש"י.
תהלים: א"ט.

תניא: והנה שלשה . . . 16 לבושים אלו.

נוהגים אשר היחיד מברך - בהלל - תחלה וסוף, גם בימים שאין גומרים בהם את ההלל. הנסח שאומרים הוא: "יהללך ה' אלקינו כל מעשיך", בהשמטת תבת "על". כל התפלין מניחים קדם מוסף, אבל השעורים לומדים אחר סיום כל התפלה.

יום שני

יום חמישי

ב טבת, ז חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, חמישי עם פירש"י.
תהלים: י"ז.

תניא: ולכן נמשלה . . . ט ומצותי.

מלחמת היונים היתה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך" וכמאמר (ב"ר פט"ז) כתבו כו' שאין לכם חלק באלקי ישראל. כל המלחמה היתה נגד אלקות, זאל מען לערנען תורה, זאל מען מקיים זיין מצות המשפטים והעדות, רק שלא להזכיר שהיא תורת ה' ושהמצות הם חקי רצונו ית', ניט דערמאנען אין תומ"צ דעם ענין פון ג-טליכקייט.

תרגום

מלחמת היונים היתה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחקי רצונך", וכמאמר (בראשית רבה פרשה טז) "כתבו כו' שאין לכם חלק באלקי ישראל". כל המלחמה היתה נגד אלקות. שילמדו תורה, שיקימו מצות המשפטים והעדות, רק שלא להזכיר שהיא תורת השם ושהמצות הם חקי רצונו יתברך, לא להזכיר בתורה ובמצות את ענין האלקות.

יום שלישי

יום ששי

ג טבת, ח חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, ששי עם פירש"י.
תהלים: יחכב.

תניא: ולכן אמרו . . . חסד ומים.

ב"תורה אור" בדבור-המתחיל "תנו רבנן מצות נר חנוכה": "פי אין כדאי כל הדינים", צריך להיות "פי כדאי כל הדינים". שם, באור לדבור-המתחיל "רני ושמחי", סעיף המתחיל "ועתה נבוא": "שהוא פנימית א"א" [=אריך אנפין], צריך להיות "שהיא פנימית א"ס" [=אין סוף].

יום
רביעי

שבת

ד טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, שביעי עם פירש"י.
תהלים: כג-כח.
תניא: פרק ה. ותוספות . . . בפע"ח.

נשיאי חב"ד פלעגן מעביר זיין איין פרשה אָדער צוויי דאָנערשטאָג ביינאכט אור ליום ששי. פרייטאָג אחר חצות פלעגט מען אָנהויבען נאָכאמאָל פון אָנהויב, און מעביר זיין די גאַנצע סדרה מיט דער הפטורה. שבת אינדערפריה פאר'ן דאוונען פלעגט מען מעביר זיין נאָכאמאָל פון שביעי. ווען עס איז אויסגעקומען צוויי הפטורות, האט מען געזאגט הפטורת הסדרה ביום ששי, און די אנדערע הפטורה (פון שר"ח, מ"ח וכו') שבת.

תרגום

נשיאי חב"ד נהגו לומר "שנים מקרא ואחד תרגום" קטע אחד או שנים ביום חמישי בערב, אור ליום ששי; ביום ששי אחר חצות היו שוב מתחילים להעביר את כל הפרשה מתחלתה עם ההפטורה; שבת בבקר לפני התפלה נהגו להעביר שוב משביעי. כשחלו שתי הפטורות, היו אומרים את הפטורת הפרשה ביום ששי, ואת ההפטורה האחרת (של שבת ראש חדש, מחר חדש וכו') בשבת.

החלומות הטובים בעניני תורה שמודיעים בחלום, בא על פי הרב על ידי שקידה גדולה בתורה ביום. דכאשר עוסק בתורה בשקידה גדולה, או עוסק בעבודה שבלב ביגיעה עצומה, הנה כאשר בלילה נשמתו עולה למעלה ושואבת לה חיים מחיי דלעלא [=מחיים העליונים] כמבאר בזהר, הנה אז מודיעים לו חדושי תורה בגליא שבתורה או בפנימיות התורה, איש איש כפי שקידת עבודתו בעבודת היום.

יום
חמישי

יום ראשון

ה טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויגש, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: כט-לד.
תניא: פרק ו. והנה . . . 20 דרוחא כו'.

ווען משיח וועט קומען, וועט מען זעהן די מעלה פון הודאה און תמימות, וואָס אלע גלויבען באמונה טהורה אין ג-ט ב"ה און אין זיין תורה ומצות. תלמוד - פארשטאָנד - איז דער גרעסטער פארשטאָנד האָט א גרעניץ. אָבער הודאה - גלויבען - גלויבען איז א געפיהל אָהן א גרעניץ. מלך המשיח וועט געבען צו פארשטעהן דעם מעשה גדול פון דער תמימות - האַרציגער ערענסטער עבודה.

תרגום

כאשר משיח יבוא, יראו את המעלה של הודאה ותמימות, שהכל מאמינים באמונה טהורה בה' ברוך הוא ובתורה ומצות שלו. תלמוד - הבנה - הרי ההבנה העמקה ביותר הנה מגבלת; אך הודאה - אמונה - אמונה היא רגש בלתי מגבל. מלך המשיח יסביר ויבאר את ה"מעשה גדול" של התמימות - עבודה לבבית ורצינית.

יום שיש

יום שני

ו טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויגש, שני עם פירש"י.
תהלים: להילח.
תנאי: וכן בכל . . . שנברא.

כתיב "דע את אלקי אביך, ועבדהו בלב שלם", כי כל ענין ידיעה והשגה, אפלו בענינים היוזר עמקים, צריך לבוא בעבודה, הינו פעלת דבר בברור וזכור המדות והתקשרות פנימית הנקרא בלשון החסידות עבודה.

שבת קודש

יום שלישי

ז טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויגש, שלישי עם פירש"י.
תהלים: לט"ג.
תנאי: ולכן נקרא . . . סוף פ"ה.

השעור להפטר מחבוט הקבר הוא, שחלק ששי מהמעת-לעת [=היממה] יאמר אותיות התורה, תהלים כו'. לזכות לזכור הנפש להפטר מכף הקלע הוא, על ידי חזרה כל היום, כמה שיש ביכולתו, משניות תנאי תהלים בעל-פה.

המשך ביאור למ' נדרים ליום שיש עמ' א

משנה

32 שכעת היא נאה נדרת, אמר לו לאו – אם הייתי יודע שתעשה נאה
33 לא הייתי נודר ממנה הנאה, והתירה רבי ישמעאל. באותה שעה
34 שראה בגודל עניותו של ישראל, בכה רבי ישמעאל מתוך רחמים
35 על בנות ישראל ואמר, בנות ישראל בעצם נאות הן, אלא שהעניות
36 מנוולתן – מכערת אותן. ובשפת רבי ישמעאל היו בנות ישראל
37 נישאות קניה ואומרות, בנות ישראל על רבי ישמעאל בנינה –
38 שהיה מצטער על עניותכם ודואג להלבישכן בבגדים נאים, וכן
39 הוא אומר בשאול (שמואל ב' א כד) 'בנות ישראל על (אל) שאול בנינה
40 המלבישכם שני עם עדנים, המעלה עדי זהב על לבושכן'.

נמרא

41 שנינו במשנה, שאם אמר קונם שאני נושא את פלונית כעורה
42 ונמצא שהיא נאה מותר בה. ומוסיפה המשנה שזהו דווקא אם
43 כבר בשעת הנדר היתה נאה וזה לא ידע ונדר בטעות, אבל אם
44 נעשית נאה לאחר זמן לא. לפיכך מקשה הגמרא, מעשה לסתור –
45 וכי המשנה מביאה מעשה הסותר את ההלכה שנאמרה, שהלוא
46 רבי ישמעאל התירה הגם שנעשתה נאה רק לאחר הנדר.
47 מתרצת הגמרא, חסורי חסרין וקבי קתני – יש ללמוד את המשנה
48 כאילו היא חסרה, ולהוסיף עליה כך, רבי ישמעאל אומר – חולק
49 הוא על דברי חכמים וסובר לאו דוקא שהיתה נאה בשעת הנדר
50 הוא מותר בה, אלא אפילו שהיתה כעורה בשעת הנדר ונעשת
51 עכשיו נאה, או שהיתה שחורה ונעשת עכשיו לבנה, או קצרה
52 ונעשת ארוכה, גם במקרים הללו הוא מותר בה, שפותחין ואומרים
53 לו 'אילו היית יודע שתעשה נאה או לבנה או ארוכה כלום היית
54 נודר, ואם אמר לאו מתיירים אותו, ואף שזה נולד שאינו שכיח
55 שיבוא, סובר רבי ישמעאל שפותחים בנולד. ועל כך מביאה
56 המשנה את המעשה לומר שרבי ישמעאל לשיטתו עשה כן הלכה
57 למעשה, שכך היה מעשה פאחד שגדר מבת אחותו, והכניסוה לבית
58 רבי ישמעאל ויפוח וכו', והתירה רבי ישמעאל.
59 הגמרא מביאה ברייתא המספרת כיצד ייפוח לאותה בת ישראל:
60

1 פותחין לאדם שנדר הנאה משמום כך חייב לגרשה כדין
2 כל המדיר את אשתו מהנאתו, מצד שעל ידי נדרו ממעט בכבוד
3 עצמו ובכבוד בניו, ואין חוששים שישקר מתוך הבושה. וכך
4 אומרים לו, אילו היית יודע שלמחר – לאחר שתגרש את אשתך
5 ילולו הבריות בכבודך, שהיו אומרים עליך כך היא ווסתו ו-
6 גילותו של פלוני שמגרש את נשיו, ועל בנותיך והו הבריות
7 אומרים בנות של גרושות הן, ומן הסתם הולכות הן בדרכי אמן ולא
8 ראי להתחתן עימן, שהרי מה ראתה – איזה מעשה שאינו הגון
9 עשתה אמן של אלו שמשום כך הוצרכה להתגרש מבעלה, שלא
10 רצה להמשיך לגור עמה, ולבטח ראה בה דבר ערוה, ולכן רוצה
11 לגרשה. אם השיב הנודר ואמר, אילו הייתי יודע שכן – שכך
12 יאמרו, לא הייתי נודר, הרי זה מותר.
13 המשנה מביאה דין בענין נדר טעות:
14 האומר קונם שאני ושאיני נושא את פלונית שהיא כעורה
15 (מכוערת), וקרי – ונמצא שהיא נאה. או שאמר קונם שאני
16 את פלונית שהיא שחורה, וקרי היא לבנה. או שאמר קונם שאני
17 נושא את פלונית קצרה, וקרי היא ארוכה, בכל שלושת אופנים
18 אלו הנודר מותר בה. ומבארת המשנה שמה שהוא מותר בה, זה
19 לא מפני שאמר שהיא כעורה, ולאחר זמן היא נעשת נאה, וכיון
20 שהיא כבר אינה כעורה הוא מותר בה, או שאמר שהיא שחורה,
21 והואיל ונעשת לבנה הוא מותר בה, או שאמר שהיא קצרה והואיל
22 ונעשת עכשיו ארוכה מותר בה, שבאופן כזה שהיא נעשית נאה
23 לאחר נדרו, אכן הוא יהיה אסור בה. אלא מפני שהנדר מעות –
24 שמדובר שכבר בשעה שנדר היא היתה נאה, או לבנה, או ארוכה,
25 והא לא ידע מכך ונדר בטעות, ונדרי טעות אינם צריכים התרה.
26 המשנה מביאה מעשה שרבי ישמעאל התיר לאחד את נדרו
27 מאשה שהיתה כעורה בשעת הנדר, ונעשתה נאה לאחר מכן:
28 ומעשה פאחד שגדר מבת אחותו הנניח, שכיון שהיתה מכוערת לא
29 רצה לשאת אותה, והכניסוה לבית רבי ישמעאל ויפוח, ולאחר
30 מכן קרא רבי ישמעאל לנודר, אמר לו רבי ישמעאל, בני האם מוז

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון א' טבת ~

נשיאת מדרס הזב עם הקודש

לתרומה כי (לדעת חנניה בן עקביא) חכמים החמירו וגזרו רק בדבר שהיה באותו מעשה (קודש) ולא בדבר הדומה לו (תרומה). וה'שיח יצחק' (שם, ד"ה באותה) הביא את דברי הרמב"ם (בפירוש המשנה שם) שהאיסור לשאת את המדרס יחד עם הקודש הוא כאשר "ישים שניהם בלוח וירים אותה", ואף שאין זה דומה למעשה שהיה, שהאדם לבש את המדרס (סנדל) ברגלו ולאחר שנפסקה הרצועה והניחה על פי החבית נפלה לאויר החבית, מכל-מקום הגזירה היתה רק שלא יישא קודש ומדרס כשהם סמוכים יחד כי בזה "קרוב הוא שיגע", אבל בנעלי מדרס הזב "לא גזרו מפני שדבר רחוק שתיפסק הרצועה ויסירנה מעל רגלו ויגע בקודש שבידו".

וכן ביאר ב'ראשון לציון' (לה'אור החיים', חגיגה שם ד"ה איבעיא) שהרמב"ם כאן דייק בלשונו וכתב "הנושא את המדרס" – "שלא אסרו אלא לישא אותם יחד" והאיסור נובע מהמעשה שהיה "שנתן את הסנדל על פי החבית", היינו, שהמדרס היה בסמיכות לקודש.

הלכות שאר אבות הטומאות פרק יב, הלכה ג: הנושא את המדרס, מתר לו לישא עמו תרומה פאחד – הואיל ואין הנושא נוגע בתרומה ולא התרומה נוגעת במדרס, הרי היא מהורה; אבל לא הקדוש... מעשה היה פאחד שנישא חבית לקדוש, וממאה במדרס שנישא עמה. באותה שעה גזרו, שהנושא את המדרס, לא ישא את הקדוש; ולא גזרו אלא במדרס עם הקדוש, במעשה שהיה.

שנינו במשנה (חגיגה כ, ב): הנושא את 'מדרס הזב' (נעל הזב שדינה כאב הטומאה) מותר לו לשאת עמו גם את התרומה ואין חוששים שמא יטימא התרומה על ידי המדרס, אבל בקדשים (קודש) החמירו שאין לשאת אותם יחד עם המדרס. וזו היא גזירת חכמים משום מעשה שהיה באחד שהעביר חבית יין של קודש ונפסקה הרצועה של סנדלו שהיה מדרס הזב, והניח את הרצועה על פי החבית ונפלה לתוכה ונטמאה (והיתה זו חבית של חרס הנטמאת רק מאוירה).

ומבאר הגמרא (שם כג, א) שהגזירה היתה רק לקודש ולא

~ יום שני ב' טבת ~

'ספק איסור' מותר מן התורה?

ספק איסור מותר מן התורה רק כאשר אי אפשר לבדוק ולברר את הספק, אבל אם "אפשר לעמוד על בוריו של דבר" ולבררו, לא התירה תורה ספק זה. ובקרבן פסח אין להתיר מחמת הספק ללא בדיקת הקרום, ואף שהתורה אסרה שבירת עצם, אם בסופו של דבר יתברר שהקרום ניקב והקרבן טריפה אין כאן קרבן פסח כלל ושבירת העצם מותרת, ורק לאחור שיתברר שקרבן הפסח כשר יהא מוזהר עליה, וכעת שעדיין לא הוחזק כקרבן פסח יש לברר אם הקרבן כשר (ואין להתיר מחמת הספק), וכיון שלמעשה אין חובה לבדוק את הקרום, מכאן שהולכים אחר הרוב ורוב הבהמות כשרות.

גם ה'שאגת אריה' (שו"ת החדשות סי' ט) כתב שאין להביא ראיה מכך שהולכים אחר הרוב שספק איסור נאסר מן התורה שהרי אמרו (חולין ט, א) "בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת" (שאסורה משום אבר מן החי – רש"י), ואם כן כאשר יש ספק טריפה היה ראוי להעמידה בחזקת איסור ולחשוש שמא טריפה היא (ורק משום שהולכים אחר הרוב ורוב בהמות אינן טריפה, אין חוששים שמא ניקב הקרום), אך ספק שאין לפניו חזקת איסור, מותר מן התורה.

הלכות שאר אבות הטומאות, פרק טז הלכה א: מפני מה טהרו חכמים ספק רשות הרבים? שהרי הצבור עושין הפסח בטמאה, בזמן שהטמאים מרבין. אם טמאה ונדאת נדחית מפניהם, קל וחמור לספק טמאה – שאסור כל הפסקות מדבריהם.

לדעת הרמב"ם, כל ספק איסור מותר מן התורה ואסור מדרבנן. ואילו לדעת הר"ן (קדושין טו, ב בדפי הר"ף) והרשב"א (קידושין עג, א), "ספיקא דאורייתא לחומרא" הוא מן התורה.

והביא הר"ן ראיה לשיטתו: בגמרא (חולין יא, ב) למדו שהולכים אחר הרוב, מכך שאסרה תורה לשבור את עצמות קרבן הפסח, וכיון שאי אפשר לשבור עצם כדי לבדוק אם ניקב קרום המוח והקרבן טריפה, איך מקריבים אותו? אלא מכאן שהולכים אחר הרוב ומקריבים כי רוב הבהמות אינן טריפה. ואם ספק איסור מותר מן התורה (כדעת הרמב"ם) מה ההכרח לומר שהולכים אחר הרוב, הרי יתכן שאין חוששים שמא ניקב הקרום כי מצד הדין כל ספק מותר מן התורה!

וביאר המהר"ט (שו"ת יור"ד סי' א):

~ יום שלישי ג' טבת ~

שני שבילים ושתי קדירות

להתיר לכל אחד לאכול את שלו, כדין שני שבילים שמטהרים כל אחד בפני עצמו (ש"ך י"ד סי' קיא, יט בשם הרמב"ן). ויש אומרים (הרשב"א, מוכא בש"ך ס"ט) שאין להתיר אף אחת מהקדירות, ואין זה דומה לשני שבילים, כי בשני שבילים מדובר בשני מקרים שבעצם אין להם שייכות זה לזה, ולכן ניתן לדון על כל אחד בנפרד, אבל בשתי קדירות שמדובר בשתי שאלות הנובעות ממקרה אחד. כלומר: כאשר ראובן הלך באחד השבילים ובא לשאול מה דינו, הרי לעצם השאלה אין נוגעת כלל העובדה ששמעון הלך בשביל השני וניתן לפסוק לראובן שהוא טהור, וכשיבוא שמעון לשאול נדון עליו בנפרד ונפסק גם לו שהוא טהור, אך באיסור שנפל לאחת משתי קדירות הנידון הוא האם האיסור נפל לקדירה זו או לזו, ובהכרח לדון על שתיהן, ומאחר ואין להתיר את שתיהן, הרי הן נאסרות (פלתי וחוות דעת סי' קיא שם, וראה גם ש"ע אדה"ז י"ד קצ סקפ"ו).

הלכות אבות הטומאות פרק יט, הלכה ב: שני שבילין, אַחַד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, הֵלֶךְ בְּאֶחָד מֵהֶן וְעָשָׂה מְהֻרָת, וְכֵן חִבְרוּ, וְהֵלֶךְ בְּשֵׁנֵי וְעָשָׂה מְהֻרָת – אִם בָּאוּ וְנִשְׁאַלוּ זֶה אֶחָד זֶה – מוֹדִין לְכֹל אֶחָד מֵהֶן בְּפָנָיו עֲצָמוֹ, שֶׁהוּא טָהוֹר; בָּאוּ שְׁנֵיהֶן בְּאַחַת, או שְׂבֵא אֶחָד וְשָׂאֵל עָלָיו וְעַל חִבְרוֹ... חֲרֵי שְׁנֵיהֶן טָמְאִין.

טעם הדין הוא, כי כאשר השאלות נשאלות בנפרד דנים עליהן בנפרד, וכאשר דנים על כל אדם בפני עצמו יש לטהרו כדין 'ספק טומאה ברשות הרבים', למרות שלמעשה מטהרים גם את מי שהלך בשביל הטמא, אך כאשר השאלות נשאלות יחד יש לדון בהן כאחת, ובפסק אחד אי אפשר לומר ששניהם טהורים כי האחד בוודאי טמא.

ובשתי קדירות העומדות זו לצד זו נפל איסור לאחת מהן ואין ידוע לאיזו, יש אומרים שאם הקדירות שייכות לשני בני אדם וכל אחד בפני עצמו שואל מה דין הקדירה שלו, יש

~ יום רביעי ד' טבת ~

אוכל שנפסד – מתי מקבל טומאה?

– והיינו, שמותר לגרום טומאה לתרומה שאינה 'בת אכילה'. ומקשה הצ"ח (פסחים ס"ט): לשיטת הרמב"ם שאוכל שנפסל מאכילת אדם אינו מקבל טומאה, מה החידוש שמותר לשרוף פת תרומה שעיפשה עם פת טמאה, והרי פת שנפסלה מאכילת אדם אינה מקבלת טומאה?
ומיישב הגאון מטשעבין:
על דברי הגמרא שפת חמץ שעיפשה יש לשרפה בערב פסח, מקשה הר"ן (פסחים יג, ב מדפי הר"ף): מדוע צריך לשרפה, והרי נבילה שאינה ראויה לגר אינה אסורה, ואם כן פת שעיפשה ונפסלה מאכילת אדם אין בה איסור חמץ? ותירץ: כשם שהתורה אסרה שאור אף שאינו ראוי לאכילה, כיון שראוי לחמץ בו עיסות אחרות, כך יש בפת שעיפשה איסור חמץ כיון שהיא ראויה לחמץ בה עיסות אחרות.
ומטעם זה עצמו, פת שעיפשה מקבלת טומאה אף שאוכל אחר הנפסל מאכילת אדם אינו מקבל טומאה – כיון שראויה לחמץ עיסות אחרות (דובב משרים ח"א סי' קכח).

הלכות טומאת אוכלין פרק ב, הלכה יד: כָּל אֶכֶל שֶׁנִּפְסַד וְנִסְרַח, עַד שֶׁאֵינוּ רְאוּי לְמֵאֵכֵל אָדָם – אֵינוּ מִקְבָּל טָמְאָה.

לדעת הרמב"ם אוכל שנפסד עד שאינו ראוי לאכילת אדם, אף שראוי לאכילת כלב, אינו מקבל טומאה, אך אם קיבל טומאה כשהיה ראוי למאכל אדם, ולאחר מכן נפסל מאכילת אדם – אין הטומאה יורדת ממנו עד שייפסל מאכילת כלב (כסף משנה).

אך לדעת הראב"ד גם אוכל שאינו ראוי לאכילת אדם מקבל טומאה כל עוד שראוי לאכילת כלב, וכן דעת רש"י (פסחים מה, ב ד"ה מטמאה).

והנה, אף שאסור לגרום טומאה לתרומה הראויה לאכילה (ראה סוכה לה, ב ורש"י שם ד"ה שמכשירה), מסתפקת הגמרא (פסחים טו, ב) האם מותר לטמא תרומה טהורה שאינה ראויה לאכילת אדם? ורוצה להביא ראיה מדברי הברייתא האומרת, שפת של תרומה טהורה שעיפשה ונפסלה מלאכול לאדם והכלב יכול לאכלה, מותר לשרפה עם פת טמאה בערב פסח

~ יום חמישי ה' טבת ~

האם נוטלים ידים על להם פחות מכביצה?

תְּרַדְלָהּ, מִטְּמֵא... וְאֵין אֶכֶל טָמֵא מִטְּמֵא אֶכֶל אַחֵר... עַד שִׁתְּיָהּ. בּו כְּבִיצָה בְּלֹא קִלְפָתָהּ.

הלכות טומאת אוכלין פרק ד הלכה א: כְּפָה שְׁעוֹר אֶכְלִין לְטָמְאָה? לְטָמְאָת עֲצָמוֹ, כָּל שֶׁהוּן; אֶפְלוּ שֶׁמֶשֶׁם או

לכולי-עלמא אוכל מקבל טומאה גם בפחות מכביצה (ראה המגיה למשל"מ כאן), ואם כן, גם על פחות מכביצה צריך ליטול ידים ולברך!

וביארנו המפרשים, שכיון ש"אין דין נטילת ידים כי אם מדרבנן" לכן הקילו בו, ומטעם זה לא יברך (מחצית השקל, פרי מגדים, א"א, שם סק"א).

וכתב ב'קצות השולחן' (בדי השולחן – סי' לו ס"ק ד) כי בלשונו של אדמו"ר הזקן, בהביאו הלכה זו – מוסבר היטב מדוע לא מברכים על הנטילה לכולי עלמא, שכך כתב (סימן קנח ס"ב) "יש להסתפק אם צריך נטילת ידים – לפי שפחות מכביצה אינו נקרא אוכל לענין טומאת אוכלין, שמפני זה אינו מטמא משקין ואוכלין אחרים שנגעו בו.. ופחות מכביצה כיון שאינו נקרא אוכל לענין טומאה אין אכילתו חשובה אכילה לענין נטילת ידים, לפיכך יטול ידיו ולא יברך". ומובן מזה, כי גם אם אוכל לעצמו מקבל טומאה בפחות מכביצה (כשיטת הרמב"ם – מן התורה; ולכולי עלמא – מדרבנן) – מכל מקום, מחמת זה שפחות מכביצה אינו מטמא אחרים, לכן "אין אכילתו חשובה אכילה לענין נטילת ידים".

לשיטת הרמב"ם כאן, שיעור 'כביצה' שנאמר באוכל הוא רק כדי לטמא אחרים – אבל בכדי שהאוכל עצמו יקבל טומאה, אין צורך בשיעור זה אלא די בכלשהו. אבל לדעת התוספות (פסחים לג, א ד"ה לאימת) אף כדי לקבל טומאה צריך שיעור, ואין אוכל מקבל טומאה אלא אם כן יש בו שיעור 'כביצה'.

וענין זה נוגע להלכה גם בזמן הזה – האם לחם פחות מכביצה צריך נטילת ידים?

לדעת ה'רוקח' (הובא בב"י אור"ח סי' קנח) "יטול מספק ולא יברך". ומבאר ה'בית-יוסף' את הספק: "משום דכיון דפחות מכביצה אינו מקבל טומאת אוכלין [לדעת התוס'] איכא למימר דלא הצריכו בו חכמים נטילה, ואיכא למימר דסתם הצריכו נטילה לאוכל פת ולא חילקו בין פחות מכביצה ליתר מכביצה", ולכן נפסקה כך ההלכה, שיטול ידיים בלי ברכה (שו"ע סי' קנח ס"ב).

אלא, שיש להקשות על כך משיטת הרמב"ם שאוכל פחות מכביצה הרי מקבל טומאה, ולדעתו צריך נטילת ידים בוודאי! יתירה מזו: גם לדעת התוספות שאין אוכל מקבל טומאה בפחות מכביצה – זהו רק מן התורה, אבל מדרבנן

~ יום שישי ו' טבת ~

שמן שקרש – דינו כמשקה?

לעיל (פ"א ה"ט) "השמן שקרש אינו אוכל ולא משקה" ואין בו טומאת אוכלין או משקין, ואף אם "חשב עליו כשהוא קרוש בין לאוכלין בין למשקין – בטלה דעתו"!

ולכן ביאר: לדעת הרמב"ם, שמן או דבש שקרשו דינם כמשקה רק לאחר שחזרו ונימוחו, אבל בעת קרישתם אין דינם כמשקה (וחזר בו הרמב"ם מדבריו בפירוש המשנה) וזהו שכתב (לעיל בפ"א) "השמן שקרש אינו אוכל ולא משקה", היינו שבעת שהוא קרוש אין בו טומאה.

וה'ברכת הזבח' (מנחות לא, א) מבאר:

השמן שקיבל טומאתו בעודו לח נשאר בטומאתו לעולם, גם אם נקרש אחר כך. ואלו הם דברי הרמב"ם בפירוש המשנה "שאם נטמא ואח"כ נקפה" דינו כראשון לטומאה "אפילו בעת הקפותו", וגם כאן כתב שהשמן או הדבש "נטמאו ואחר כך קרשו" ולכן "הן ראשון לטומאה לעולם", וההקפאה אינה מבטלת את טומאתו. ואילו הרמב"ם לעיל (בפ"א) מדבר בשמן כשהוא קרוש, ואז "אינו אוכל ולא משקה".

הלכות טומאת אוכלין פרק ט, הלכה א: השמן או הדבש שנטמאו, ואחר כך קרשו, ואחר כך נמוחו – הרי הן ראשון לטומאה לעולם; מפני שהן פְּמֻשְׁקוֹן, ואף על פי שְׁקָפְאוּ אַחַר שְׁנִמְמָאוּ.

השמן או הדבש שנטמאו, דינם כמשקה שנטמא הנעשה 'ראשון לטומאה' (אף אם נגע בראשון לטומאה' או ב'שני'. הל' שאר אבה"ט פ"ז ה"ה). וגם אם קרשו אחר כך, נשארים בטומאתם.

וכתב הכסף משנה: לדעת הרמב"ם (בפירוש המשנה, טהרות פ"ג מ"ב) הלכה זו היא אף כשהשמן או הדבש במצב של התקרשות "לפי שהקפאתו אינה הקפאה... ומשקה ייחשב ואפילו בעת ההקפאה". והוסיף כי אף שמלשון הרמב"ם כאן משמע שהשמן והדבש שקרשו הם כמשקה בעת שנימוחו דוקא, לא בעת הקפאתם, אפשר לפרש כי כוונתו שגם בעת הקפאתם ייחשבו כמשקה, כמו שכתב בפירוש המשנה.

והקשה ה'חזון נחום' (טהרות שם):

אם לדעת הרמב"ם השמן דינו כמשקה אף בעת התקרשותו והוא 'ראשון לטומאה', הרי זו סתירה לדבריו

~ שבת קודש ז' טבת ~

דין המלח שנמחת

הקשה הגר"ש בנו של ה'נודע ביהודה':
כאן כותב הרמב"ם שמלח נחשב כמי פירות ולא כמים

הלכות טומאת אוכלין, פרק י הלכה ב: הַמֶּלַח שֶׁנִּמְחַת – הרי הן כְּמֵי פִּיּוֹת, לֹא מִמְמָאֵן וְלֹא מִכְשִׁיּוֹן.

בפת בפסח.. ואין טעם ברור לאוסרו". ותמה עליו המהרל"ח
 בחדושי הגהות (פ"ק ב) שהרי לפי מה שכתב הטור להלן (בסי'
 חס"ב) שמי מלח הם בכלל מי פירות, ברור שיש לאסור נתנית
 מלח בלישת המצות כי מי פירות עם מים ממהרים להחמיץ?
 ומיישב: המלח בפני עצמו נחשב מי פירות, אבל כאשר
 הוא מתערבב במים, חוזר לקדמותו ונעשה מים כי המלח
 מתולדת המים. ולכן תמה הטור מדוע נמנעים לתת מלח
 בעיסה והרי כאשר המלח מתערבב במים חוזר הוא להיות
 כמים והרי זו לישה במים בלבד.

ולפי זה, אין סתירה בדברי הרמב"ם: לטומאה והכשר
 טומאה דין המלח כמי פירות, כי המלח הוא בפני עצמו,
 ואילו להשלמת שיעור מקוה דין המלח כמים שהרי הוא
 מתערבב במי המקוה.

(נדוע ביהודה מהדור"ט סי' נדא)

ולכן "לא מתטמאין ולא מכשירים" ואילו בהלכות מקוואות
 (פ"ז ה"ג) פסק כדברי המשנה (מקוואות פ"ז מ"א) שמלח דינו כמים
 ומשלים את שיעור המקוה לארבעים סאה!

והנה, לענין חמץ כתב ה'דרכי משה' (או"ח סי' תס"ב) שיש
 שני סוגי מלח: א. מלח שחופרים מהקרקע ודינו כמי פירות,
 כי אינו מתולדות המים. ב. המלח שלנו שבא ממים ודינו
 כמים. אבל אין בכך כדי ליישב את הסתירה בדברי הרמב"ם
 ולומר שלענין טומאה והכשר טומאה מדובר במלח שבא
 מחפירות בקרקע ואין דינו כמים, ואילו במקוואות מדובר
 במלח מהמים, שהרי בשני המקומות הרמב"ם סתם ולא
 פירש, ואם יש הבדל בין מלח למלח היה לו לפרט בכל אחת
 מההלכות באיזה מלח מדובר.

והביא את תירוצו של הגר"מ פישר:

כתב הטור (או"ח סי' תנ"ה): "הרבה נוהגין שלא ליתן מלח

המשך ביאור למס' נדרים ליום שני עמ' א

למעלה.
 עוד יש שמוותר לתלמיד חכם לתבוע את כבודו:
אָמַר רַבָּא, שְׂרִי לִיהַ לְצוּרְכָא מַרְבְּנָן לְמִימַר – מוֹתֵר לוֹ לְתַלְמִיד חֲכָם
לְמוֹר וְבַעַת שְׂבָא לְפָנֵי הַדֵּינִים לְדִין תּוֹרָה, צוּרְכָא מַרְבְּנָן אָנָּא, עַל
כֵּן שְׂרוּ לִי תִינְרָאֵי בְּרִישָׁא – פִּסְקוּ לִי אֵת דֵּינֵי רַאשׁוֹן, לְפָנֵי אַחֲרִים,
כְּדֵי שְׂלָא אַתְבַּטַּל מִלְּמִוּדֵי, דְּכִתְיֵב 'וְכִנֵּי דְוָד פְּהִינִים הָיוּ, וְהָרִי בְּנֵי
דוֹד בָּאוּ מִשְׁבֵּט יְהוּדָה וְלֹא הָיוּ כַּהֲנִים, אֲלֵא כּוֹונַת הַכְּתוּב לְמוֹר
שְׁמִכּוּיִן שְׁהָיוּ תַלְמִידֵי חֲכָמִים דִּינִים כַּכְּהֻנִים, מַה פְּהֵן נִזְמַל בְּרִאשׁ
וְקוֹדֵם לְכָל אָדָם בְּכָל דְּבַר כַּמְפוֹרֵט לְהֵלֵן, אָף תַּלְמִיד חֲכָם נִזְמַל
בְּרִאשׁ, וְיִכּוֹל לְתַבּוּעַ שִׁפְסָקוּ דֵּינֵי רַאשׁוֹנָה.
 הגמרא מבררת מנין נלמד דין זה שכהן קודם לכל:
וְכֵהֵן עֲצָמוּ שְׁקוֹדֵם לְכָל מְנָא לָן. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא, דְּכִתְיֵב (ויקרא כא
ח) 'וְקִדְשָׁתוּ כִּי אֵת לָחֶם (ה') אֶלְהִידָּהּ הוּא מְקַרֵּב, וְתָנָא דְּבֵי רַבִּי
יְשַׁמְעֵאל שְׁכוֹונַת הַכְּתוּב 'וְקִדְשָׁתוּ' לְכָל דְּבַר שְׁבַקְדוּשָׁה – לְכָל דְּבַר
כְּבוֹד, כְּלוֹמַר שִׁישׁ לְהַקְדִּימוּ בְּכָל מְקוֹם שִׁיחִידָה בּוֹה מִשׁוּם כְּבוֹד
בְּשִׁבְלֵוּ 'קְדוּשָׁה' – כְּבוֹד.

ירא ה'.
 הגמרא מקשה לפי דברי רבא על המעשה ברבי טרפון שהובא
 למעלה:
אָלֵא אִם מוֹתֵר לְהוֹדִיעַ עֲצָמוּ בְּמִקּוֹם שְׂאִין מְכִירִים אוֹתוֹ, קְשָׁיָא
דְּרַבִּי מַרְבְּנָן מְדוּעַ הַצְּטַעַר עַל שְׁהוֹדִיעַ עֲצָמוּ, הָרִי לֹא הִכִּיר אוֹתוֹ
בְּעַל הַשְּׂדֵה וְהָיָה מוֹתֵר לְרַבִּי טְרַפְוִן לְהוֹדִיעוֹ כְּדֵי שְׂלָא יִיעַנֵשׁ בְּעַל
הַשְּׂדֵה עֲלֵיו. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא שְׂאִין לְהַקְשׁוֹת מִר' טְרַפְוִן כִּיּוֹן דְּעָשִׂיר
גְּדוֹל תְּהֵא וְהָיָה לִיהַ לְפִיִּסְיָה בְּדָמִים – שְׁכִיּוֹן שְׁהָיָה עֲשִׂיר גְּדוֹל, הָיָה
לוֹ לְפִיִּסְיָא אֵת בְּעַל הַשְּׂדֵה בְּדָמִים וְזֶה הָיָה מְנִיחוֹ לְנַפְשׁוֹ וְלֹא הָיָה
נִעַנֵשׁ עֲלֵיו, וְאִם כֵּן לֹא הוֹצֵרֵךְ לְהוֹדִיעַ אֵת עֲצָמוֹ.
רַבָּא רַמִּי – הַקְשָׁה סְתִירַת הַפְּסוּקִים, כְּתִיב בְּעוֹבְדֵייה שְׂאִמֵּר
לְאַלְהֵיו (שם) 'וְעִבְדֵיךָ יִרְא אֵת ה' מְנַעַרְיו', מִשְׁמַע שְׁמוֹתֵר לְאַדָם
לְמוֹר עַל עֲצָמוּ שְׁהוּא תַלְמִיד חֲכָם וִירָא ה', וְכִתְיֵב (משלי כו ב) 'יִתְלַלְלֵךְ
וְרָ לֹא פִיד', מִשְׁמַע שְׂאִסוֹר לְאַדָם לְשַׁבַּח אֵת עֲצָמוֹ. אֲלֵא מִתְרַץ
רַבָּא, הָא – מַה שְׂאִסוֹר לְהַלֵּל עֲצָמוֹ הֵינֵנוּ בְּאַתְרָא דִּדְעֵי לִיהַ –
בְּמִקּוֹם שְׁמְכִירִים אוֹתוֹ, הָא – מַה שְׁמוֹתֵר לְשַׁבַּח עֲצָמוֹ, הֵינֵנוּ
בְּאַתְרָא דְּלֵא יְדְעֵי לִיהַ – בְּמִקּוֹם שְׂאִין מְכִירִים אוֹתוֹ, וְכִמוּ שְׁנַתְבָּר

עשיית המצווה בשלימותה, ועל-אחת-כמה-וכמה בהידור, ועל-אחת-כמה-
 וכמה באופן דמהדרין מן המהדרין, הרי זה דווקא כשמקיימה בגלל שכן הוא ציווי

הבורא

מזמאמר, מוצאי זאת חנוכה, ה'תשל"ה

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

כא, ב נחלקו רבי אילא ורבא במספרן - רבי אילא קובע שהן עשר ורבא אומר שהן אחת עשרה - ויש במחלוקתם זו עניין לדין (יבואר לקמן), ופסק רבינו כרבא מפני שגם רב נחמן סובר כמותו. (3) מותר להניח כלים טמאים קטנים בתוך כלי גדול טהור ולהטבילם במקווה ויטהרו. (4) החיצון. (5) כעובי השפופרת שנותנים בפי הנוד. במקוואות פרק ו משנה ז שנינו: "עירוב מקוואות כשפופרת הנוד". פירוש אם יש שני מקוואות זה בצד זה, באחד יש שיעור מקווה (ארבעים סאה מים) ובשני פחות מכשיעור זה וצינור מחברם, דינם כמקווה אחד כשרוחב הצינור הוא כשפופרת הנוד ומותר לטבול במקווה החסר, ואם הצינור פחות משיעור זה אינו מערב את שני המקוואות. ושם מבואר ששפופרת הנוד רוחב חללה "כשתי אצבעות חוזרות למקומן", פירוש, שאפשר לגלגל שתי אצבעות בחללו של הצינור. ובכלי בתוך כלי יש לחשוש, שמא יטביל כלים זעירים, כגון מחטים וכדומה, בכלי שפיו צר ואם כן המים שבתוכו אינם כמחזירים למקווה ומתוך כך לא עלתה טבילה למחטים שבתוכו, ובתרומה לא גזרו. נימוק זה אמרו שם בשם רבא.

ב. פלי' שנטמאו אחריו במשקין - לא נטמא תוכו, ולא בית אצבע' שבעבי שפתו. והמשקין שבתוכו או שפבית צביעתו טהורין. ושונה בו, ואינו חושש שמא יגעו משקין שפפיו באחורי הפלי ויחזרו ויטמאו תוכו. במה דברים אמורים? לתרומה; אכל' לקדש, נטמאו אחריו - נטמאו פלין⁸.

(6) מעלה שנייה ששנו חכמי המשנה שם. (7) במשנה שלפנינו כתוב "בית הצביטה" וגם רבינו בפירושו שם גורס כך ומפרש שם שהיה שקע בעובי שפת הכלי, כדי להשים שם אצבע להחזיק את הכלי ולא יכניס את האצבע לתוך הכלי עצמו. [כנראה קיבל פירושו של רבי יוחנן (שם כב, ב) "מקום שנקיי הדעת צובעין בו" ומפרש כהערוך, שצובעין הוא מלשון "הצביעו" במשנה יומא כב, א שפירושו הוציאו אצבע]. (8) אחרים, תוך ובית אצבע.

ג. הנושא את המדרס⁹ - מתר לו לשא עמו תרומה באחד, והואיל ואין הנושא נוגע בתרומה¹⁰ ולא תרומה נוגעת במדרס - הרי היא טהורה. אכל' לא הקדש, אף על פי שלא נגע בו. מעשה היה¹¹ באחד, שנושא חבית של קדש¹² טמאה במדרס שנושא עמה. פאותה שעה גזרו, שהנושא את המדרס לא ישא את הקדש. ולא גזרו אלא במדרס עם הקדש¹³, במעשה שהיה. ואם עבר ונשא, הואיל ולא נגע בקדש - הרי הקדש טהור¹⁴.

(9) דבר שהזב עמד, ישב או שכב עליו נקרא בלשון חכמים "מדרס הזב" או מקוצר: "מדרס", והוא אב הטומאה

~ יום ראשון א' טבת ~

הלכות שאר אבות הטמאות'

פרק שנים עשר'

(1) יבאר שאחת עשרה מעלות עשו חכמים לקודש על התרומה.

א. אחת עשרה מעלות עשו חכמים לקדש על התרומה, ואלו הן: יש לאדם להטביל פלים בתוך פלים לתרומה, אכל' לא לקדש. גזרה שמא יהיה פי הפלי צר ולא יהיה בו כשפופרת הנוד¹, ונמציאו הפלים שבתוכו פאלו טבלו במים שפפלי, לא במקוה. במה דברים אמורים? כשהיה הפלי הגדול שיש בתוכו הפלים הטמאין טהור; אכל' אם היה טמא - מתוך שעלתה לו טבילה, עלתה טבילה לפלים שבתוכו אפלו להשתמש בהן בקדש.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אחת עשרה מעלות עשו חכמים לקדש על התרומה . . כו".

ובסיום הפרק חילק: "שש מעלות ראשונות עשאוים בין לקודש בין לחולין שנעשו על טהרת הקודש, וחמש אחרונות עשאוים בקודש בלבד. כו". המספר עשר מורה על סדר השתלשלות, ואילו י"א ("אחת עשרה מעלות") על למעלה מסדר השתלשלות, כידוע בעניין עבודת הקטורת שעל ידי י"א סממנים שבה היו מבררים בחינת הי"א דלעומתה.

ובעבודת האדם: חולין שנעשו על טהרת הקודש היא העבודה עם עצמו ובה עשו רק שש מעלות כי לא כל אחד ראוי לעבודה נעלית זו, על-דרך שמצינו בהלכה ד"מחזי כיוהרא". אבל גם כאשר יהודי נמצא בדרגא זו שע"פ דין יכול להקריב קרבנות ולאכול קדשים, הוסיפו "חמש אחרונות" כדי שיהיו "אחת עשרה מעלות לקודש כו" כי ענייני הקודש הם ההתעסקות עם הזולת וכדי להדר ולהוסיף בזה באופן של "לפנים משורת הדין" שזהו עניין החסידות והפצתה, צריך להגיע לעבודה הקשורה עם בחינת י"א - למעלה מסדר השתלשלות, ובעבודה זו יש להדר בכל ההידורים מבלי לחשוש ל"מחזי כיוהרא" או שלא להלך בגדולות.

(על פי "יין מלכות" ספר טהרה סימן כא מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

(2) בחגיגה כ, א נשנו החומרות שהטילו חכמים בטהרת הקודש יותר מבתרומה מבלי לקבוע מספרן. ובגמרא שם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מְלֵאָה קְטָרֶת. אָמְרוּ חֲכָמִים: כָּל מֵה שֶׁבִּפְהֵי - הָרִי
הוּא כְּגוֹף אֶחָד. אֶפְלוּ שְׂאִין לוֹ תוֹף²⁸ מְצַרְף מֵה
שְׂעָלָיו לְקֹדֶשׁ. כְּגוֹן שֶׁהָיוּ צְבוּרִין עַל גְּבֵי הַלֹּחַ אוֹ
עַל גְּבֵי הָעוֹר, אָף עַל פִּי שְׂאִין הַפְּרוֹת נוֹגְעִין זֶה
בְּזֶה.

25) עושה את כל הגושים שבו כגוש אחד לעניין טומאה.
26) לרבות זו. 27) כרבי יוחנן שם כד, א, שאמר:
"מעדותו (עדויות פרק ח משנה א) של רבי עקיבא נשנית
משנה זו" פירוש, שנינו שם: "העיד רבי שמעון בן בתירא
על אפר חטאת שנגע טמא במקצתו נטמא כולו. הוסיף רבי
עקיבא על הסולת ועל הקטורת וכו' שנגע טבול יום
במקצתם שפסל את כולם". ומפני שטומאת אפר פרה היא
מדרבנן, שהרי אין עליו כל קדושה, למדו בגמרא (שם כג,
ב) שגם הסולת והדומה לו - מדרבנן. 28) זו היא מעלה
שביעית.

ח. הָיוּ שְׁנֵי הַצְּבוּרִין²⁹ בְּתוֹף הַכְּלִי וְדָבָר אַחֲרָיו³⁰
בִּיגִיחָן וְנִטְמָא אֶחָד מִשְׁנֵיהֶן: אִם הָיָה הַדָּבָר
שֶׁבִּיגִיחָן צְרִיף לְכָלִי³¹ - הַכְּלִי מְצַרְפָּן וְנִטְמָא הַכָּל;
וְאִם אֵינוֹ צְרִיף לְכָלִי³² - לֹא נִטְמָא אֲלָא זֶה שֶׁנִּגְעָה
בּוֹ הַטְּמָאָה בְּלִבָּד.

29) כגון עישרון סולת למנחה והניח חצי עישרון בצד זה
של הכלי וחצי השני בצד אחר. 30) לא סולת של מנחה
העומדת להקטרה (כסף משנה). 31) כגון לבונה.
32) כגון בשר או שיירי מנחה הנאכלים לכהנים. [הכסף
משנה מבאר, שאם האמצעי שביניהם הוא גם כן סולת היה
מצטרף עם אותו חצי העישרון שנגעה בו הטומאה שהרי
ביניהם אין הפסק. וזה לא כפירוש רש"י, ראה ראב"ד].

ט. הָיוּ שְׁנֵי צְבוּרִין בְּכָלִי, וְהַצְּבוּר הָאֶחָד מְחַבֵּר
לַמִּים שְׂאֵחוּרֵי הַכְּלִי, וְנִגְעַ טְמָא בְּצְבוּר הַשְּׁנַיִם³³ -
נִטְמָאוּ שְׁנֵיהֶן³⁴ בְּצִרוּף הַכְּלִי, וְנִטְמָאוּ הַמִּים
שְׂאֵחוּרֵי הַכְּלִי³⁵ מִחֲמַת זֶה הָאֶכָל הַמְּחַבֵּר לָהֶן, אָף
עַל פִּי שֶׁהֵן אֲחוּרֵי הַכְּלִי. נִגְעַ הַטְּמָא בְּמִים שְׂאֵחוּרֵי
הַכְּלִי - נִטְמָא הָאֶכָל הַמְּחַבֵּר לָהֶן, וְהַדָּבָר סָפֵק אִם
נִטְמָא הָאֶכָל הַשְּׁנַיִ בְּצִרוּף הַכְּלִי אוֹ לֹא נִטְמָא מִחֲמַת
הַצְּרוּף³⁶.

33) שאינו נוגע לא במים ולא בציבור המחובר להם.
34) שני הציבורים. 35) רבי ירמיה שואל שם אם הציבור
מועיל לטמא גם מה שמחוץ לכלי כשהוא מחובר למה
שבתוך הכלי, והוסיף ושאל: "אם תימצי לומר כיוון דמחבר
מחבר (ונטמאו שני הציבורים), חיבור מים וצירוף כלי
מהו?" ודרכו של רבינו לפסוק כאם תמצוי לומר.
36) בעיני שנייה של רבי ירמיה, אם צירוף הכלי מוגבל
לנגיעת טומאה בפנים הכלי ולא בנגיעה מבחוץ או בין כך
ובין כך מצרף. בעיא זו לא נפשטה. מובן שהאוכל הנוגע
במים נטמא מפני הנגיעה הישירה במים הטמאים.

י. אֶכָל קֹדֶשׁ שֶׁנִּטְמָא וְהִנְיָחוּ בְּכָלִי, וּבְתוֹף הַכְּלִי

ומטמא אדם וכלים ואוכלין ומשקין. 10) רבינו במשנה
מפרש, כגון שהמדרס והתרומה מונחים על לוח עץ שאינו
מקבל טומאה והאדם מרים את הלוח, אבל אם האדם נוגע
בשניהם, הוא נטמא מפני שנשא את המדרס ומטמא את
התרומה. [ורש"י פירש, שהתרומה מונחת בכלי חרס שאינו
מקבל טומאה אלא מתוכו והאדם אינו נוגע באווירו, ולפיכך
לא נטמאה התרומה על ידי נגיעתו של נושא המדרס].
11) שם כב, ב. נימוק הגזירה. 12) צריך להיות:
"וטימאה" או "ונטמאה". 13) אבל לא בטומאה אחרת,
כגון שרץ ונבילה ורק בקודש ולא בתרומה. במקום שגזרו
טומאה מפני מעשה שהיה, גזרו כעין המעשה בלבד ולא
במקרים שאינם דומים לו מכל הבחינות. 14) מחלוקת
אמוראים (שם כג, א) ופסק להקל כמו בכל ספק דרבנן.

ד. בְּגֵדֵי אוֹכְלֵי תְּרוּמָה¹⁵, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן טְהוּרִין
וְנִזְהָרִין מִן הַטְּמָאוֹת - הָרִי בְּגֵדֵיהֶן מְדֻרָּס לְקֹדֶשׁ¹⁶.

15) שנשמרו בטהרת תרומה. 16) מטמאים אדם וכלים
כמדרס הזב. זאת היא מעלה רביעית.

ה. כָּלִי שֶׁהוּא מְפַצֵּל¹⁷ וְלוֹחוֹתָיו וְקוֹרוֹתָיו מְקַשְׂרוֹת,
כְּגוֹן מָטָה וְכִיּוּצָא בָּהּ: אִם נִטְמָא וְצִרְיָה לְהַטְבִּילוֹ
לְתְּרוּמָה - יֵשׁ לוֹ לְהַטְבִּילוֹ כְּלֹא בְּאֶחָד כִּשְׁהוּא
מְקַשֵּׁר; אֲבָל לְקֹדֶשׁ - מִתִּיר¹⁸ וּמִנְגַּב¹⁹, שְׂמָא יֵשׁ שָׁם
דָּבָר הַחוּצָין²⁰, וּמְטַבֵּיל וְאַחַר כֵּן קוֹשֵׁר.

17) מחובר מחלקים שונים שאפשר לפרקם. 18) את
החבלים הקושרים את חלקי הכלי זה לזה. 19) מנקה
במטלית כל חלק בפני עצמו. 20) מפריע את מי המקווה
מלהגיע למקום שהוא דבוק בו (מעלה חמישית).

ו. כָּלִים הַנִּגְמָרִין בְּטַהֲרָה²¹, אֶפְלוּ הָיָה הַעוֹשֶׂה אוֹתָן
תְּלָמִיד חֶכֶם וְנִזְהָר בָּהֶן - הָרִי אֵלוֹ צְרִיכִין טְבִילָה
לְקֹדֶשׁ, וְאֵינוֹ צְרִיכִין הָעָרֵב שְׂמֵשׁ; אֲבָל לְתְּרוּמָה -
מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּלֹא טְבִילָה, שֶׁהָרִי נִעְשׂוּ בְּטַהֲרָה.
וּמִפְּנֵי מֵה הַצְּרִיכוֹם טְבִילָה לְקֹדֶשׁ? גְּזָרָה מִשׁוּם רַק
עִם הָאָרֶץ שֶׁיִּגְעַ בָּהֶן²² בְּשַׁעַת מְלֵאכָה וְעֵדִין²³ הוּא
לְחַ²⁴.

21) גמר מלאכה שלהם היה בטהרה, והמלאכה עד סמוך
לגמר עשה עם הארץ. 22) שמא נפל הרוק על הכלי
בשעת עשייתו, ורוקו של עם הארץ מטמא (ראה הלכות
משכב ומושב פרק י'). 23) אחרי גמר מלאכה.
24) ומטמא את הכלי, אבל לפני שנגמרה מלאכתו אין עליו
דין כלי ואינו מקבל טומאה (מעלה שישית).

ז. אַחַר שֶׁנִּגְמַר הַכְּלִי - מְצַרְף²⁵ מֵה שֶׁבְּתוֹכוֹ לְקֹדֶשׁ,
אֲבָל לֹא לְתְּרוּמָה. פִּיעֵד? כָּלִי שֶׁהוּא מְלֵא פְּרוֹת
פְּרוּדִין זֶה מִזֶּה, כְּגוֹן צְמוּקִין וְגִרוּגָרוֹת, וְנִגְעָה
טְמָאָה בְּאֶחָד מֵהֶן - נִטְמָא כָּל מֵה שֶׁבְּכָלִי לְקֹדֶשׁ,
אֲבָל לֹא לְתְּרוּמָה. וְכָל הַמְּעַלּוֹת²⁶ שֶׁל דְּבָרֵיהֶם הֵם²⁷.
וְרָמַז יֵשׁ לְמַעֲלָה זוֹ בְּתוֹרָה: כֵּן אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פירשו, שנמנו רק המעלות שהן חומרות לעניין טומאה (בלשון הגמרא: "דררא דטומאה", ראה תוספות נדה ו, א דיבור המתחיל אבל), ולפיכך, לא מנו את הטבילה.

יג. אַכְלִין נְגוּבִין שְׁלֵא הַכְּשָׁרוֹ⁴⁶ - אוֹכְלִין אוֹתָם בְּיָדֵים מְסֻבּוֹת⁴⁷. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּתְרוּמָה; אֲבָל בְּקֹדֶשׁ - חֲבַת הַקֹּדֶשׁ מְכַשְׁרָתָן⁴⁸, וְאִסוּר לְמִי שֶׁיְדִידוֹ טְמֵאוֹת לְאֹכַל קֹדֶשׁ שְׁלֵא הַכְּשָׁר. וְאִפְלוּ לֹא נִגְעוּ בּוֹ אֶלָּא בְּכּוֹשׁ⁴⁹ אוֹ שֶׁתְּחַב לוֹ חֲבָרוֹ⁵⁰ לְתוֹף פִּי - הָרִי זֶה אִסוּר⁵¹. וְאִין צְרִיף לֹמַר, שְׁאִם נִגְעָה טְמֵאָה בְּאֹכְלִין שֶׁל קֹדֶשׁ שְׁלֵא הַכְּשָׁרוֹ - שְׁנִטְמָאוּ, מְפִנֵי שְׁחַבַת הַקֹּדֶשׁ מְכַשְׁרָתָן.

(46) שלא נרטבו באחד משבעת המשקין (ראה פרק א מהלכות טומאת אוכלין הלכה א והלכה ב). (47) סתם ידיים שגזרו עליהם להיות שניות (ראה למעלה פרק ה הלכה ח, או אם נגעו בראשון לטומאה ולא נטמא האדם). (48) את אוכלי הקודש ומקבלים טומאה בלי הכשר משקין (שם כד, ב). (49) פלך של עץ שאינו מקבל טומאה. (50) שידידו טהור. (51) בגמרא שם מנמק רבי חנינא בן אנטיגנוס שמא יקח צננון או בצל לח ויאכל ביחד עם הקודש ויטמאוהו, שהרי המשקין שעל הצננון או הבצל שנגעו בידי נעשו ראשון. (זאת היא מעלה עשירית).

יד. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? לְפִסְלֵי הָאֲכָל עֲצָמוֹ וְלֶאֱסָרוֹ בְּאֹכִילָה; אֲבָל לְמִנּוֹת בּוֹ רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי - הָרִי זֶה סְפִקָּה⁵². מֵיִצֵּד? נִגְעוּ אֲבָל שְׁנִטְמָאוּ בְּלֹא הַכְּשָׁר בְּאֲכָל שֵׁנִי שֶׁהַכְּשָׁר - הָרִי זֶה הַשֵּׁנִי סְפִקָּה, מְפִנֵי שֶׁהָרֵאשׁוֹן לֹא הַכְּשָׁר.

(52) בעיני שלא נפשטה בחולין לו, א בצריד של מנחות שלא הוכשר אם חיבת הקודש מועילה גם למנות ראשון ושני או לפסול בלבד. [הכסף משנה שואל, הלא למעלה פרק ח הלכה ג פסק רבינו בצריד של מנחות שמונים בו ראשון ושני ונתבאר שם שהסתמך על מה שאמרו במנחות קב, שמדרבנן אין כל ספק שמונים ראשון ושני, והשואל שאל מהו דין תורה, ולמה כתב כאן "הרי זה ספק" ומשמע אפילו מדרבנן? והוא מבאר: שם המדובר בטומאה דאורייתא גזרו חכמים למנות ראשון ושני בלי הכשר מים, אבל כאן בטומאת ידיים, שכל עיקרה מגזירת חכמים אפשר שלא החמירו אלא לפסול בלבד, ולא למנות ראשון ושני. ומזה יוצא שכל דברי רבינו בהלכה זו נמשכים לדין ראשון שבהלכה הקודמת ובדילוג על בבא שנייה שם המדברת בנגעה טומאה באוכלין].

טו. הָאוֹנָן⁵³ אַחַר שֶׁתָּם זְמַן אֲנִינוֹתוֹ, וּמְחַסֵּר פְּפוּרִים אַחַר שֶׁחֲבִיא פְּפָרְתוֹ - צְרִיכִין טְבִילָה לְאֹכִילַת הַקֹּדֶשׁ, אֲבָל לֹא לְתְרוּמָה; שֶׁהָאוֹנָן וּמְחַסֵּר פְּפוּרִים מְתָרִין לְאֹכַל אֶת הַתְּרוּמָה. וּמְפִנֵי מָה הַצְּרִיכוֹם טְבִילָה לְקֹדֶשׁ? שֶׁהָרִי עַד עֵתָה הָיוּ אִסוּרִין לְאֹכַל אֶת הַקֹּדֶשׁ וְהִסִּיחוּ דַעְתָּן⁵⁴, וְשָׂמָא נְטֵמָאוּ וְהֵם לֹא יָדְעוּ.

אֲבָל קֹדֶשׁ אַחַר טְהוֹר, וְאִין נּוֹגְעִין זֶה בְּזֶה - הַטְּהוֹר בְּטְהוֹר³⁷ וְהַטְּמֵא בְּטְמֵאוֹ. בָּא טְבוּל יוֹם וְנִגְעוּ בְּאֲבָל הַטְּמֵא - לֹשׁ בְּדָבָר זֶה סְפִקָּה, אִם נִפְסַל הַטְּהוֹר מִחֲמַת מִגַּע טְבוּל יוֹם מְפִנֵי צְרוּף הַפְּלִי אוֹ לֹא נִפְסַל; שְׁלֵא נִגְעוּ טְבוּל יוֹם אֶלָּא בְּאֲבָל שֶׁשָּׁבַע מִן הַטְּמֵאָה³⁸ וְלֹא הוֹסִיף לוֹ כְּלוּם³⁹.

(37) לא אמרו הכלי מצרף, אלא כששניהם מונחים בכלי בשעה שנגעה טומאה באחד מהם. (38) כאדם השבע שאינו מקבל אוכל, כך הוא אינו בולע טומאה. (39) ומתוך כך לא נטמא הציבור השני. והטומאה הראשונה גם כן אינה מטמאה, כמו שאמרנו בבבא הקודמת. ולמה נקט טבול יום ולא טומאה סתם? מפני שקודש הנוגע בטבול יום אינו מטמא ולא פוסל קודש אחר בנגיעה, ואם כן לעולם אינו מוסיף טומאה. אבל שרץ או נבילה מוסיף טומאה, במקרה שהחלק הטמא היה שני או שלישי או רביעי (ראה רש"י שם בראש העמוד).

יא. הַרְבִּיעֵי בְּקֹדֶשׁ - פְּסוּל; אֲבָל בְּתְרוּמָה - טְהוֹר. וְכֵן שְׁלִישֵׁי בְּתְרוּמָה, אִם נִגְעוּ בְּמִשְׁקָה קֹדֶשׁ - הָרִי זֶה נְטֵמָא⁴⁰, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ; וְהַשְּׁלִישֵׁי שֶׁבְּתְרוּמָה אוֹ שֶׁבְּקֹדֶשׁ אִם נִגְעוּ בְּמִשְׁקָה תְרוּמָה - לֹא פְּסוּל.

(40) עשה ראשון.

יב. מִי שֶׁנְּטֵמָאת יָדוֹ אַחַת וְנִגְעוּ בָּהּ בִּידוֹ שְׁנִיָּה אוֹ בִּיד חֲבָרוֹ - פְּסוּל⁴¹ אֶת הַשְּׁנִיָּה וְהָרִי הִיא כְּשִׁלְשֵׁי. וְאִם הָיְתָה יָדוֹ בְּלוּלָה⁴² בְּמִשְׁקָה, אָף עַל פִּי שְׁלֵא נִגְעוּ - נְטֵמָאת חֲבָרְתָּה⁴³. וְצְרִיף לְהַטְבִּיל אֶת שְׁתֵּיתָיָן⁴⁴ וְאַחַר כֵּן יִגְעוּ בְּקֹדֶשׁ. אֲבָל בְּתְרוּמָה, אִם נְטֵמָאת יָדוֹ הָאַחַת - לֹא נְטֵמָאת חֲבָרְתָּה, וְאִפְלוּ נִגְעוּ בָּהּ כְּשִׁיחָה נְגוּבָה⁴⁵. וְאִין צְרִיף לְהַטְבִּיל יָדוֹ שְׁנִטְמָאת, אֶלָּא נוֹטְלָה וְנִגְעָה בְּתְרוּמָה.

(41) אם תיגע בקודש תפסול אותו, אבל לא טמאהו. כרכי יוסי בן יהודה שם. (42) רטובה, ונטמאה היד בנגיעתה במשקה ונעשית שנייה מגזירת טומאת משקין ולא משום המעלה שבקודש. (43) נעשית שנייה כמותה. ונראה טעמו, שמא נגעה היד השנייה במשקין שעל היד הטמאה ונעשתה שני. [רבינו למד חשש זה ממה שאמרו שם: "היינו רבותיה דנגובה". ראה רש"י שם]. (44) נתבאר למעלה פרק ח הלכה ז שלקודש לא די בנטילת ידיים אלא צריכות טבילה במקוה כשירה כמו ששינוי (שם יח, ב): "נוטלים לידיים לחולין למעשר ולתרומה, ולקודש מטבילין". מובן, שאם היא נגובה וגם לא נגע בידו האחרת מטביל את היד הטמאה בלבד. (45) כלומר, אם היא נגובה, אבל אם היא לחה נטמאת השנייה מפני נגיעתה במשקה (מעלה תשיעית). [למה לא מנו כאן שתי מעלות, א. יד מטמאה חבירתה לקודש ולא לתרומה; ב. לקודש צריכה טבילה ולתרומה מספיקה נטילה? בתוספות שם כ, ב דיבור המתחיל חומר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מזולזלין בה, ומשום כך נאמנים גם על טהרת יין ושמן של נסכים ועל התרומה בשעת הגתות שבכולם נזהרים גם עמי הארץ, ולכן במקרים אלו לא החילו עליהם חכמים חזקת טומאה.

(על פי לקו"ש חלק לו ע' 23 והערה 31 מתוך רמב"ם "פרס המלך")

וְלֹא עָשׂוּ מַעֲלָה זוֹ אֶלָּא לְאֻכְלִיָּהּ; אֲבָל לְגַגֵּיעָהּ - נוֹגְעִים בְּקִדְשֵׁים קִדְשׁ טְבִילָה⁵⁵.

53) אבל לפני קבורת המת. 54) מלשמור על טהרת הקודש. 55) זבחים צט, ב: באכילה עביד (עשו) חכמים מעלה, בנגיעה לא עביד חכמים מעלה.

טז. שש מעלות הראשונות עשואם בין לקדש בין לחלין שנעשו על טהרת הקדש; וחקם אחרונות, שהן מן הפלי מצרף מה שבתוכו והלאה - עשואם בקדש בלבד, אבל לא בחלין שנעשו על טהרת הקדש, אלא הרי הן בחמש אלו בחלין. לפיכך, חלין שנעשו על טהרת הקדש - הראשון טמא בהן, והשני פסול, והשלישי טהור בחלין, כמו שבארנו.

פרק שלשה עשר

1) יבאר שחמש מעלות עשו חכמים בבגדים. ואם צריך טבילה לתרומה ולקודש מחמת היסח הדעת. ואם צריך כוונה לטבילה ולנטילה. כל הכלים שגזרו שיהיו בחזקת טומאה. תרומה וקדשים שנטמאו בספק אב מאבות הטומאות של תורה. על כמה ספיקות שורפים את התרומה, ואם שורפים על שני ספיקות.

א. חמש מעלות² עשו חכמים בבגדים, ואלו הן: בגדי עמי הארץ - מדרס³ לאוכלי חליהן בטהרה. וכן עמי הארץ עצמן - פזבין⁴ לטהרות, כמו שבארנו⁵. ובגדי אוכלי חליהן בטהרה - מדרס לאוכלי מעשר שני⁶. אבל אוכלי חליהן בטהרה, והן הנקראים פרושים - אינם פזבים⁷. אפלו לתרומה הרי זה הפרוש טהור, אפלו אם נגע בה בגופו. ובגדי אוכלי מעשר שני - מדרס לאוכלי תרומה. ובגדי אוכלי תרומה - מדרס לקדש. אבל אוכלי תרומה עצמן - אינן פזבין לקדש. ובגדי אוכלי קדש - מדרס לחטאת⁸, כמו שבארנו בהלכות פרה אדמה⁹. אבל הטהור לקדש - אינו פזב לחטאת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"בגדי עמי הארץ - מדרס.. כו"

לשיטת הרמב"ם, גזירת חכמים על טומאת עם הארץ אינה רק מצד חשש טומאה (טומאת ספק) אלא שהטילו על עמי הארץ "חזקת טומאה" כיון שאינם "בקיאים בדקדוקי טהרות וטומאות" ולכן סבר הרמב"ם שהטעם שברגל הם "בחזקת טהרה" אינו משום החשש ד"הוה לאינצויי והי' כל אחד ואחד עושה במה לעצמו כו" (כשיטת רש"י) כי אין זה טעם מספיק להוציאם מ"חזקת טומאה" אלא מפני ש"הכל מטהרין עצמם ברגל", וכן בטהרת פרת חטאת מפני חומרתה אין

2) משנה, חגיגה יח, ב. 3) הטילו עליהם טומאה כטומאת הכלים שדרס עליהם זב. 4) מטמאים את הטהרות במגע. 5) בפ"י מהלכות מטמאי משכב ומושב. 6) כרב אחא בר אדא (שם יט, ב). 7) ירושלמי שם פ"ב ה"ז. 8) לפרה אדמה שנקראה חטאת, וחכמים החמירו בטהרתה. 9) פ"ג ה"א.

ב. וכן¹⁰ עשו חכמים מעלות בטבילה. כיצד? מי שטבל בלא פונה - הרי זה טהור לחלין¹¹, ואסור במעשר שני עד שיתפון לטבל למעשר. טבל למעשר - הרי זה בחזקת טהרה למעשר, ואסור בתרומה. טבל לתרומה - החזקת¹² לתרומה, ואסור בקדש. טבל לקדש - החזקת לקדש, ואסור לחטאת. טבל לחטאת - החזקת לכל; שהטובל לחמור - החזקת לקל. טבל סתם ולא נתפון לאחד מכל אלו - הרי זה טהור לחלין בלבד, וטמא כשהיה אפלו למעשר¹³. וכן הטובל ידיו או הטבילין - צריך פונה אפלו למעשר. ומן המעשר ומעלה צריך פונה, אבל לחלין אינו צריך פונה. וכל המעלות האלו מדבריי סופרים¹⁴; אבל דין תורה, הואיל וטבל מכל מקום - הרי הוא טהור לכל.

10) משנה שם יח, ב. 11) במשנה שם כתוב: "טבל ולא הוחזק (פירוש, לא התכוון) כאילו לא טבל", אבל בגמרא שם יט, א פירשו, כאילו לא טבל למעשר, אבל לחולין הטבילה מטהרת. 12) הרי הוא בחזקת טהרה. 13) שני, ומכל-שכן לחמורים ממעשר. 14) בגמרא שם משמע, שמעלות דרבנן הן.

ג. מי שהיה¹⁵ טהור לתרומה והסיח את לבו מלאכל - נטמא בהסח הדעת, ואסור לאכל תרומה עד שיטבל פעם שניה, ואינו צריך הערב שמש¹⁶. היו ידיו טהורות לתרומה והסיח לבו מלאכל, אף על פי שאומר: יודע אני שלא נטמאו ידי - הרי ידיו טמאות בהסח הדעת, שהידיים עסקניות¹⁷. אם לתרומה בן, קל וחמר לקדש שכל המסיח דעתו צריך טבילה. ואם לא שמר עצמו מטמאת מת ולא ידע בנדאי שלא נטמא - הרי זה צריך הנאה שלישי ושבועי¹⁸, מפני הסח הדעת. ואם ידע שלא נטמא במת והסיח דעתו משאר טמאות - הרי זה צריך טבילה והערב שמש¹⁹ אף לתרומה. ודבר ברור הוא, שכל אלו הטבילות מדבריהן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וּמְטַבֵּילָהּ, וְשׁוֹחֵט בָּהּ לְמַחֵר; מִפְּנֵי שֶׁעֲשָׂאוֹהָ בַּיּוֹם
זֶה כְּאִלוֹ יוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר שְׁבִיעֵי שְׁלֹהֶה.³²

30) שם. 31) במשנה כתוב: "שונה ומטביל". ומפרש רבינו "שונה" היינו הזאה שניה שמזים ביום השביעי לטומאה. ראה למעלה ה"ג. 32) שכל אחד מטהר סכיניו לשחיטת פסח, ומפני שהם יודעים שצריך לטהר מטומאת מת, יש לתלות שהזאה ראשונה ארבעה ימים לפני י"ג בניסן. ולא חששו שמא לא הגיע עדיין יום שביעי לטומאה. ולזה התכוון רבינו באמרו: עשאוה כאילו יום י"ג שביעי שלה.

ז. מִצָּא סִפִּין קְשׁוּרָה לְסִפִּין הַיְדוּעָה אֲצִלוֹ³³, בֵּין
בַּיּוֹם טוֹב בֵּין בְּשָׂר הַיָּמִים - הֲרִי הִיא כְּמוֹהָ³⁴: אִם
טְהוּרָה - טְהוּרָה, וְאִם טְמֵאָה - טְמֵאָה.

33) הוא יודע אם טהורה היא או טמאה. 34) רבינו למד זה, מדין קופיץ הקשור לסכין - שנשנה במשנתנו, שהרי אין כל טעם לחלק בין קופיץ לבין סכין לענין זה. [בכסף-משנה מתפלא למה השמיט רבינו דיני קופיץ שנאמרו במשנתנו. ותירץ, מפני שלרבנן דין קופיץ כדין סכין, ורק במקרה בלתי שכיח, כשנשיא גוסס בשלושה עשר ומת בי"ד, שונה דין קופיץ מדין סכין, לפיכך לא הקפיד להודיע דין זה].

ח. כָּל הַרְקִינִין³⁵ הַנִּמְצָאִים בִּירוּשָׁלַיִם בְּאֲמֻצַּע הַדֶּרֶךְ³⁶
- גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן טְמֵאָה³⁷ כְּשָׂר הַרְקִינִין הַנִּמְצָאִים כָּל
מְקוֹם. וְכָל הַרְקִינִין הַנִּמְצָאִים בְּצַדֵּינִין³⁸ בִּירוּשָׁלַיִם -
טְהוּרִים; שֶׁהַפְּרוּשִׁים הֵן שְׁמֵהֶלְכִין בְּצַדֵּינִין, כְּדִי
שֶׁלֹּא יִתְטַמְּאוּ בְּמַגַּע עִמֵּי הָאָרֶץ. וּבְשַׁעַת הַרְגָּל³⁹:
שֶׁבְּאֲמֻצַּע הַדֶּרֶךְ - טְהוּרִים, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל טְהוּרִים
בְּרָגְלָ; וְשֶׁבְּצַדֵּינִין - טְמֵאִים⁴⁰, שֶׁהַטְּמֵאִים בְּרָגְלָ
מְעֵטִים וְהֵן פּוֹרְשִׁים לְצַדֵּי הַדֶּרֶכִים.

35) שם. 36) באמצע רחובות העיר. 37) שמא הוא של עם הארץ, שרוקו מטמא מדרבנן כרוק הזב. 38) בצדי הרחובות. 39) בימים טובים. 40) כר' יוסי שם.

ט. כְּשֶׁמֶן⁴¹ שֶׁהָרְאוּשׁוֹן עוֹשֶׂה שְׁנֵי וְהַשְּׁנֵי עוֹשֶׂה
שְׁלִישִׁי⁴², בֵּן סֶפֶק רְאוּשׁוֹן עוֹשֶׂה סֶפֶק שְׁנֵי וּסֶפֶק שְׁנֵי
עוֹשֶׂה סֶפֶק שְׁלִישִׁי.

41) תוספתא טהרות פ"ה ה"ה. 42) בתרומה.

י. תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים⁴³ שֶׁנִּטְמְאוּ בְּסֶפֶק אֵב מְאֻבּוֹת
הַטְּמֵאוֹת שֶׁל תּוֹרָה - הֲרִי אֵלוֹ נִשְׁרָפִין בְּטְמֵאָה זו.
כְּגוֹן שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ⁴⁴ אִם נִגַּע בְּאֵב זֶה אוֹ לֹא נִגַּע.

43) כל הדינים מכאן עד סוף הפרק, מקורם במשניות טהרות פ"ד, ממשנה ד ואילך. 44) פירוש, מה שאמרנו "בספק אב", המדובר בספק אם נגע או לא, והטומאה היא ודאית, ולפיכך רק בטומאה של תורה שורפים תרומה וקדשים, ולא בטומאה דרבנן, אבל כשהספק הוא בטומאה עצמה והנגיעה ודאית, שנינו (שם מ"א): דבר שהוא אב

15) טהרות פרק ז מ"ח. כחכמים. 16) מותר לאכול תרומה אפילו לפני שקיעת החמה. ובחים צט, א. 17) רגילות להתעסק ולנגוע בכל דבר (טהרות שם). 18) צריך להזות עליו מי אפר פרה אדומה ביום השלישי וביום השביעי כמו על טמא מת ממש. 19) למעלה המדובר כשהסיח דעתו מלאכול תרומה אבל יודע הוא שלא נטמא, הטילו עליו חובת טבילה בלבד ואינו צריך הערב שמש, וכאן המדובר כשהסיח דעתו מלהשמר מטומאה, ולפיכך צריך הערב שמש, שמא נגע בטומאה.

ד. וְכֵן גָּזְרוּ חֲכָמִים²⁰ עַל הַפְּלִים הַנִּמְצָאִים בְּשׁוּקִים
וּבְרַחֲבוֹת, אֲפֹלוּ בְּמִדְבָּרוֹת²¹, שֶׁיְהִיוּ בְּחִזְקַת טְמֵאָה,
שְׁמָא בְּזָב אוֹ בְּמַת נִטְמָאוּ. וְכֵן הַרְקִין הַנִּמְצָאִין שָׁם
- בְּחִזְקַת טְמֵאָה, שְׁמָא רַק זָב וְכִיּוֹצֵא בּוֹ הוּא הַרַק
הַזֶּה.

20) שבת טו, ב. 21) שאין אנשים מצויים שם.

ה. כָּל הַפְּלִים²² הַנִּמְצָאִין בִּירוּשָׁלַיִם - טְהוּרִין, אֲפֹלוּ
נִמְצָאוּ דֶרֶךְ יְרִידָה לְבֵית הַטְּבִילָה²³. שֶׁלֹּא גָּזְרוּ
טְמֵאָה עַל הַפְּלִים הַנִּמְצָאִים בִּירוּשָׁלַיִם²⁴, חוּץ מִן
הַסִּפִּינִים לְשַׁחֲטוֹת הַקֶּדָשִׁים²⁵, מִפְּנֵי חֲמַרַת
הַקֶּדָשִׁים. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים? בְּסִפִּין הַנִּמְצָאִים
בִּירוּשָׁלַיִם בְּשָׂר יְמוֹת הַשְּׁנָה; אֲבָל אִם מִצָּא סִפִּין
בִּירוּשָׁלַיִם בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר בְּנִיסָן - שׁוֹחֵט בָּהּ
הַקֶּדָשִׁים מִיָּד²⁶, וְאֲפֹלוּ חַל אַרְבַּעַה עָשָׂר לַהֲיוֹת
בְּשַׁבָּת²⁷; שֶׁלֹּא גָּזְרוּ עַל הַסִּפִּינִין הַנִּמְצָאִים בַּיּוֹם
הַזֶּה²⁸. וְכֵן אִם מִצָּאָה בַּיּוֹם טוֹב²⁹ - שׁוֹחֵט בָּהּ מִיָּד;
שֶׁחִזְקַת כָּל הַפְּלִים בַּיּוֹם טוֹב טְהוּרִין.

22) שקלים פ"ח מ"א. 23) ויש להניח, שנאבדו כשהולכו אותם לטבילה מטומאתם. פסק כר' יוסי שם. [בעירובין מו, ב אמרו: הלכה כר' יוסי מחבריו]. 24) פסחים יט, ב. 25) בשקלים שם שנינו, שאם מצא סכין בשלושה עשר בניסן, צריך להטבילה לשחיטת הפסח בארבעה עשר. ומפרש רבינו, שהכוונה לנמצאה בירושלים, ומשמיעה המשנה שאף-על-פי שכל ישראל מטהרים סכיניהם לשחיטת הפסח, חוששים שמא נאבדה לפני טבילתה. ומובן שמכל-שכן בכל ימות השנה. 26) מטבילים היו סכיניהם בשלושה עשר בניסן, כדי שיעריב שמשם לפני ארבעה עשר. ואין אנו חוששים, שמא נאבדה בשלושה עשר לפני הטבילה, ונמצא בי"ד, מפני שמכבדים היו את שווקי ירושלים בכל יום. רש"י בפסחים ע, א מפרש מפני שעולי רגל מרובים, אין לחשוש שאיש לא ראה את הסכין זמן רב. ולפלא בעיני, למה נטה רש"י מהנימוק שלמעלה? והלא גמרא ערוכה היא (בפסחים ז, א) שוקי ירושלים עשויים להתכבד בכל יום? 27) לא חששו שמא הסכין טמאה ותטמא את הקדשים, ונמצא שהשוחט חילל את השבת שהיא עבירה חמורה (רבינו בפירושו למשנתנו). 28) כל אדם מטביל את סכיניו לשחיטת הפסח. 29) שם.

ו. מִצָּא³⁰ הַסִּפִּין בְּשִׁלְשָׁה עָשָׂר - מְזָה עֲלֵיהֶּי³¹

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נגע. וּנְמָצָאוּ שְׁנֵי סִפְקוֹת, וְאִין שׁוֹרְפִין עַל שְׁנֵי סִפְקוֹת אֶלָּא תוֹלִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו⁵⁹.

(50) שם מ"ה. (51) מה שאין כן בשאר טומאות דרבנן, שאין שורפים אלא תולים. (52) ביארנו בהלכה הקודמת, ראה הלכות טומאת מת פ"י וי"א. (53) תרומה וקדשים שנגעו באפר חוץ לארץ שהובא לארץ ישראל. ראה הלכות טומאת מת שם. (54) שהם טמאים כמדרס הזב מספק, שמה ישבה עליהם אשתו נדה (חולין לח, ב). (55) שהם טמאים מספק, כאמור למעלה בהלכה ד. (56) טהרות פ"ד מ"ה. במשנה כתוב "אדם" סתם, ורבינו הוסיף מסברת עצמו את המלה "טמא", פירוש שידוע לנו שהם מאדם טמא, שאם לא ברור לנו, הרי יש כאן שני ספיקות: שמה מאדם טהור הם, ואפילו אם מאדם טמא - שמה בטלו. ראה בהערה הבאה. [ודעת הר"ש שם, שהחמירו אפילו בשני ספיקות]. (57) רבינו מפרש משנתנו ע"פ התוספתא שם פ"ה ה"ב. שנינו שם: "נתערבו (מי רגלים טמאים) במי רגלים אחרים (טהורים), רואין אותן כאילו הן יין במים, אם בטלו מראיהן - טהורין, ואם לאו - טמאים". פירוש, אם כמות יין ככמותם של מי הרגלים הטמאים, נתערבה בכמות מים ככמות הטמאים, היה מראה היין בטל, וכל התערובת היתה מקבלת מראה מים - טהורים, ואם לאו - טמאים. ומלשונו של רבינו משמע, שהמדובר במחצה על מחצה, ולמד זה מלשון המשנה "שהם כנגד מי רגלי בהמה". [ואולם כיצד אפשר לקיים יחד את השיעור שבתוספתא ואת הדיוק מלשון המשנה?]. (58) כגון אם נגעה התרומה בדבר שנגע בדבר שנטמא מאב הטומאה. (59) למעלה הי"ב. חומרות תירות גזרו חכמים בששה ספיקות אלה, עשו הספק כוודאי, ואת שני הספיקות כספק אחד.

פֶּרֶק אֶרְפָּעָה עָשָׂר

(1) יבארו ששנים עשר ספיקות טיהרו חכמים ומה דינם לכל דבר.

א. שְׁנַיִם עֶשֶׂר סִפְקוֹת² טְהוֹר חֲכָמִים, וְאֵלוֹ הֵן: סִפְק מַיִם שְׂאוּבִים לְמִקְוֵה. סִפְק טְמֵאָה צָפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם. סִפְק מִשְׁקִין לְטֵמֵא אַחֲרִים. אֶבֶל לְטֵמֵא עֶצְמָן - טְמֵאִים מִסִּפְק. סִפְק הַיָּדִים, בֵּין לְטֵמֵא עֶצְמָן בֵּין לְטֵמֵא אַחֲרִים בֵּין לְטֵהֲרַת יָדַיִם מִטְמֵאֲתָן. סִפְק דְּבָרֵי סוֹפְרִים. סִפְק הַחֲלִין. סִפְק קְרָבָנוֹת. סִפְק נִגְעִים. סִפְק עוֹבֵר וְעוֹמֵד. סִפְק שְׂרָצִים. סִפְק רְשׁוֹת הַרְבִּים. סִפְק שְׁתֵּי רְשׁוֹת.

(2) טהרות פ"ד מ"ז. רבינו השמיט שני ספיקות שנאמרו במשנה: ספק נזירות וספק בכורות, מפני שאין להם שייכות לדיני טומאה שבהם הוא עוסק כאן, ובמקומם הוסיף: ספק עובר ועומד, וספק שתי רשויות. וכל השנים עשר יבוארו בהלכות הבאות.

ב. סִפְק מַיִם שְׂאוּבִין לְמִקְוֵה בִּיצֵד? שְׁלֵשָׁה לְגִין מַיִם שְׂאוּבִין שֶׁנִּפְלוּ לְמִקְוֵה - פְּסוּלוֹהוּ. סִפְק נִפְלוּ סִפְק לֹא נִפְלוּ; וְאֶפְלוּ נִפְלוּ³, סִפְק יֵשׁ בְּהֵן שְׁעוֹר אוֹ אֵין בְּהֵן

הטומאה והוא מדברי סופרים - ספיקו טמא. [ולא נתברר לי, למה כתב רבינו "בספק אב", הלא גם כשנגעו באדם או בכלים שהם ראשון דאורייתא, הדין כן? ואולי נקט לשון המשנה שהבאנו "אב הטומאה, והוא מדברי סופרים", ושם לא טימאו אלא אב הטומאה בלבד, ואפילו בנגיעה ודאית, ומלמדנו רבינו שבדאורייתא אפילו ספק נגיעה טמא].

יא. וַיֵּשׁ שְׁמֵם⁴⁵ סִפְקוֹת שְׁאִין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן וְאִין אוֹכְלִין אוֹתָן אֶכְלִין שֶׁנִּסְתַּפַּק לוֹ בְּהֵן, אֶלָּא תוֹלִין, לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׁוֹרְפִין⁴⁶. וַיֵּשׁ שְׁמֵם סִפְקוֹת שֶׁשׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה, וְאִין צָרִיף לומר קְדָשִׁים⁴⁷.

(45) ויש במציאות. ניב שכיח בסגנונו של רבינו. (46) מניחים אותם עד שירקבו. (47) שהחמירו חכמים בטהרתם, ולפיכך טומאה שגורמת לשריפת תרומה, על-אחת-כמה-זכמה שתגרום שריפה לקדשים.

יב. אֶבֶל עַל סִפְק סִפְק הַטְּמֵאָה⁴⁸ - אִין שׁוֹרְפִין עֲלֵיו תְּרוּמָה לְעוֹלָם, וְאִין צָרִיף לומר קְדָשִׁים⁴⁹; אֶלָּא תוֹלִין, לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׁוֹרְפִין.

(48) כשיש שני ספיקות לצד טהרה, כגון ספק נגע בבית הפרס (מקום שנחרש בו קבר) שטימאו חכמים מספק את הנוגע בו, שמה נגע בעצם כשעורה, ובספק נגע יש שני ספיקות (רבינו בפירושו למשנה יא שם. (49) [אין צריך לומר] זה, לכאורה סותר ל"אין צריך לומר" שבהלכה יא, שנאמר גבי שורפים. ובכסף-משנה מבאר, שיש פנים לכאן ולכאן. "אין צריך לומר" בדין שורפים, מנומק בסוף ההלכה הקודמת. וה"אין צריך לומר" כאן, בדין אין שורפים, מוסבר מפני שהאיסור לשרוף קדשים טהורים חמור יותר משריפת תרומה. והדברים אינם מניחים את הדעת, שהרי במקרה שיש פנים לכאן ולכאן, צריך לומר בפירוש דין שניהם].

יג. עַל שְׁשֵׁה סִפְקוֹת⁵⁰ שׁוֹרְפִין אֶת הַתְּרוּמָה, וְכֻלָּם גְּזָרָה מִדְּבָרֵיהֶם⁵¹. וְאֵלוֹ הֵן: עַל בֵּית הַפָּרֶס⁵². וְעַל עֶפֶר הַבָּא מֵאַרְץ הָעַמִּים⁵³. וְעַל בְּגָדֵי עַם הָאֶרֶץ⁵⁴. וְעַל הַכֵּלִים הַנִּמְצָאִים⁵⁵. וְעַל הַרְקִים הַנִּמְצָאִים. וְעַל מִי רְגְלֵי אָדָם טְמֵא⁵⁶ שֶׁנִּתְעַרַב בְּמִי רְגְלֵי בְּהֵמָה מִחֻצָּה לְמִחֻצָּה וְאִין יָדוּעַ אִם בְּטָלוּ מִרְאִיתָן⁵⁷ אִם לֹא. בִּיצֵד? אִם נִטְמָאת תְּרוּמָה מִחֻמַּת אֶחָד מִשְׁשֵׁה אֵלוֹ, אָף עַל פִּי שְׁעַקַר טְמֵאֲתָן בְּסִפְק - הָרִי זוֹ תִשְׂרַף, הוֹאִיל וְיִוְדָאֵי סִפְקוֹת אֵלוֹ טְמֵאֲתָן מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהִמַּת וְהִזְבַּ טְמֵאִין מִן הַתּוֹרָה. וְאַחַת תְּרוּמָה שֶׁנִּגְעָה בְּאַחַת מִשְׁשֵׁ טְמֵאוֹת הָאֵלוֹ אוֹ שֶׁנִּטְמָאת מִחֻמַּת אַחַת מִהֵן וְהָרִי הִיא שְׁלִישִׁי לְאַחַת מִהֵן⁵⁸ - הָרִי זוֹ תִשְׂרַף. אֶבֶל אִם נִסְתַּפַּק לוֹ בְּכָל מְקוֹם אִם נִגַּע בְּבֵית הַפָּרֶס וּבְאַרְץ הָעַמִּים אוֹ לֹא נִגַּע, אִם נִגַּע בְּבִגְדִים וְרִקְיָן וְכֻלָּם וּמִי רְגְלִים אוֹ לֹא נִגַּע - הָרִי אֵלוֹ תוֹלִין. מִפְּנֵי שְׁעַקַר טְמֵאֲתָן מִפְּנֵי הַסִּפְק, שְׁמָא טְמֵאִין הֵן אוֹ טְהוֹרִים; וְאִם תֹּאמַר טְמֵאִין, שְׁמָא נִגַּע שְׁמָא לֹא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה. כִּדְרָךְ שְׁטֵהְרוּ¹⁸ סִפְקוּ טִמְאָה צָפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם בֵּין בְּכָלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת, כִּף טֵהָרוּ סִפְקוּ טֵהָרָה הַצָּפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם¹⁹ בֵּין בְּכָלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת. פִּיצָד? עֲרֵכָה שֶׁהִיא טִמְאָה מֵת וְכִפְר תְּרוּמָה כְּרוּף בְּסִיב²⁰ אוּ בְּנִיר וְנִתּוֹן בְּתוֹכָהּ, וַיִּדְרוּ לְתוֹכָהּ מִי גִשְׁמִים וְנִתְמַלְּאָת, וְנִפְשַׁט הַנִּיר וְהָרִי הִכְפֵּר צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם²¹ וְהַנִּיר מִכְדִּיל בֵּינוּ לְבֵין הַמַּיִם, וְסִפְקוּ נִגְעָ צִדוֹ²² בְּעֲרֵכָה סִפְקוּ לֹא נִגְעָ - הָרִי הוּא בְּטֵהָרְתוֹ²³, מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָף.

(18) תוספתא, טהרות פ"ה ה"ד. (19) פירוש, הטומאה נחה והטהרה צפה, וספק אם נגעה בטומאה שהיא נחה. (20) גידולים דומים לחוטים שעל גזעי אילנות ואינם מקבלים טומאה. וכן נייר אינו מקבל טומאה. (21) ולא טימאו המים את הכיכר. (22) של הכיכר. (23) שם.

ו. שְׂרָץ²⁴ שֶׁנִּמְצָא צָף עַל גִּבֵּי בּוֹר בְּתוֹךְ הַגֵּת²⁵: לְתְרוּמָה - סִפְקוּ טִמְאָה²⁶, וּלְפִוְעֵלִין²⁷ - סִפְקוּ טֵהָרוּ²⁸, מִפְּנֵי שֶׁהִיא טִמְאָה צָפָה.

(24) שם פי"א ה"ט. (25) שדורכים בו יין, והשרץ צף על גבי היין. (26) במים טיהרו חכמים אף לתרומה (ראה הלכה ה), אבל לא ביין. (27) אוכלי חולין בטהרה. (28) בתרומה ממש לא טיהרו אלא במים, אבל לאוכלי חולין בטהרה לא חילקו בין מים ליין (כסף-משנה).

ז. סִפְקוּ מִשְׁקִין²⁹ לְטִמְאָה אַחֲרֵים - טֵהָרוּ³⁰, לְטִמְאָת עֲצָמִין - טִמְאָה, פִּיצָד? הֲיָה מִקָּל בִּידוֹ וּבִרְאֵשׁוֹ מִשְׁקִין טִמְאִים וּזְרָקוּן לְתוֹךְ כְּפָרוֹת טֵהָרוֹת, סִפְקוּ נִגְעוּ הַמִּשְׁקִין בְּכְפָרוֹת סִפְקוּ לֹא נִגְעוּ - טֵהָרוֹת. וְכֵן אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם נִגְעוּ מִשְׁקִין טִמְאִין בְּכָלִי זֶה אוּ לֹא נִגְעוּ - הָרִי הַכָּלִי טֵהָרוּ. וְכֵן אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם נִגְעוּ מִשְׁקִין אֵלּוּ הַטִּמְאִין בְּמִשְׁקִין אַחֲרֵים אוּ לֹא נִגְעוּ - הָרִי הַמִּשְׁקִין הָאֲחֲרֵים טֵהָרוּ. אֲבָל טִמְאָה שֶׁפִּשַׁט יָדוֹ אוּ רִגְלוֹ לְבֵין מִשְׁקִין טֵהָרוּ, אוּ שֶׁזָּרַק כֶּפֶר טִמְאָה³¹ לְבֵין מִשְׁקִין טֵהָרוּ, סִפְקוּ נִגְעָ בְּמִשְׁקִין סִפְקוּ לֹא נִגְעָ - הָרִי אֵלּוּ טִמְאִין בְּכִסְפָּה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(29) טהרות פ"ד מ"ט. (30) שמשקין אינם מטמאים אחרים מן התורה אלא מדרבנן, וספק דרבנן לקולא. פסק כתנא-קמא. [לקמן (ה"ח) מבאר היכסף משנה' דעת רבינו, שלא אמרו ספק ליטמא - טמא, אלא במשקין לבר, אבל ספק אוכלין טהור אפילו לטומאת עצמם. ונראה טעמו, מפני שחכמים החמירו בטומאת משקין יותר מבטומאת אוכלין. ודבריו תמוהים מאוד, שהרי לקמן בהלכה יוד, בהניח הכיכר עד שייגבשו משקין ספק טמאים שנפלו עליה, כתב רבינו שהיא טמאה, ומנמק: "והרי אין כאן משקין אלא כיכר" וצע"ג]. (31) ראה לקמן פט"ו ה"ו.

ח. חֲבִית³² שֶׁהִיא מְלֵאָה מִשְׁקִין וּפִשַׁט הַטִּמְאָה אֶת

- סִפְקוּ טֵהָרוּ, וְהָרִי הַמְקֵנָה בְּכִשְׁרוֹתוֹ. וְאִין מוֹרִין לוֹ⁴¹ לְטָבֵל בְּמִקְנָה זֶה וְלַעֲשׂוֹת טֵהָרוֹת לְכַתְחֵלָה; וְאִם טָבֵל וְעָשָׂה - טֵהָרוֹתֵיו טֵהָרוֹת.

(3) פירוש, או אפילו ידוע לנו שנפלו, אלא שאין לנו יודעים אם היו בהם שלושה לוגין. והרי כאן שני דינים: א. ספק נפלו, ספק לא נפלו; ב. ודאי נפלו מים שאובים, אלא שאין הדבר ידוע אם היה בהם כשיעור הזה (רבינו בפירושו למשנתינו). (4) כרבי יוסי, בתוספתא מקוואות פ"ב ה"ג, בשני מקוואות.

ג. סִפְקוּ טִמְאָה צָפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם פִּיצָד? שְׂרָץ⁵ שֶׁהִיא צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם, בֵּין שֶׁהִיוּ הַמַּיִם בְּכָלִים⁶ אוּ בְּקַרְקָעוֹת, וַיִּדְרוּ לְמַיִם⁷, אֲפִלוּ אִין שֵׁם אֶלָּא מְלֵא אֲדָם וְטִמְאָה⁸ - הָרִי זֶה טֵהָרוּ⁹, עַד שֶׁיִּדְעוּ וְדָאִי שֶׁנִּגְעָ. וְלֹא אֲמָרוּ סִפְקוּ טִמְאָה צָפָה טֵהָרוּ אֶלָּא לְשֶׁרָץ בְּלִבְדוּ¹⁰. וְכָל הַנִּתְמַלְּאִים¹¹ וְהַנְּגַרְרִין¹² - הָרִי הֵן כְּמִנְחִין¹³.

(5) במשנתנו (טהרות פ"ד, ד"ח) כתוב טומאה צפה סתם, ואפשר לפרש כל טומאה שהיא. אולם בגמרא נזיר (סג, ב) אמרו: "צפה אינה מטמאה לענין שרץ" ולמדו זה מהכתוב, ומשמע שמת מטמא, וכן שנינו שם (סד, א) בפירוש. (6) כתנא-קמא במשנתנו. (7) וכל-שכן אם לא הייתה הטומאה במים כשירד, ונפלה שם לפני שעלה. (8) שהמקום צר מאוד, והדעת נותנת שנגע. (9) כרבי יוסי, שם. (10) מפני שזה נלמד מהכתוב (ויקרא יא, כט): בשרץ השורץ על הארץ. (11) הטומאה תלויה בחבל וכדומה. (12) אם מישווא גורר שרץ על פני המים, ואדם אחר נכנס לתוכם. (13) נזיר, שם. בפירושו ב'תוספות' שם ד"ה כל, מפני שאדם אווח בשרץ אין דינו כצף.

ד. שְׂרָץ¹⁴ שֶׁהִיא מְנַח בְּכָלִי וְכָלִי צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם, אוּ שֶׁהִיא מְנַח עַל הַמַּת¹⁵ אוּ עַל הַנְּבֵלָה, וְאֲפִלוּ נִמּוּחַ הַנְּבֵלָה¹⁶ אוּ בִשָׁר מֵת שֶׁתַּחְתּוּ, אוּ שֶׁהִיא מְנַח עַל שִׁכְבַּת זָרַע הַצָּפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם - הָרִי זֶה כְּמִנְחָה עַל הָאָרֶץ, שֶׁסִּפְקוּ בְּרִשׁוֹת הַיָּחִיד טִמְאָה, כְּמוֹ שֶׁתַּבָּאָר. הֲיָה שְׂרָץ עַל גִּבֵּי שְׂרָץ צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם - הָרִי זֶה כְּטִמְאָה עֹבָה שֶׁצָּפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְסִפְקוּ טֵהָרוּ. הֲיָה מְנַח עַל גִּבֵּי מִי תִּטְאָת¹⁷ וְמִי תִּטְאָת צָפִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם - הָרִי זֶה סִפְקוּ אִם הוּא כְּמִנְחָה אוּ אִינוּ כְּמִנְחָה. לְפִיכָף יִרְאֶה לִי, שֶׁסִּפְקוּ טֵהָרוּ.

(14) הדינים שבהלכה זו, הם בעיות בנייר שם. וכל בעיא אחוזה בוו שקדמה לה, כחוליה בשרשרת של "אם תמצוי לומר". ורבינו פוסק בכל מקום כ"אם תמצוי לומר". (15) על כזית מן המת וברור לו שלא נגע במת, שאם לא כן הרי נטמא - לדעת רבינו, שטומאה צפה אינה טהורה אלא בשרץ בלבד. (16) ונעשתה כמשקה סמך (עבה). (17) שהם סמיכים מפני האפר שבהם. דין זה הוא האחרון בשרשרת הבעיות, ונשאר בחיקוי.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והרי קבלה בידנו, שספק משקין לטמא אחרים - טהור, אבל כשנתנגבו המשקין, יצא הענין מדין טומאת משקין, ולפיכך דנים את הכיכר ככל ספק טומאה ברה"ל.

יא. ספק⁵³ ידיים⁵⁴, בין להטמא בין לטמא אחרים בין לטהרות⁵⁵ - טהור, כיצד? היו ידיו טהורות ולפניו שני כפרים טמאין⁵⁶, ספק נגע ספק לא נגע; או שהיו ידיו טמאות ולפניו שני כפרים טהורים, ספק נגע ספק לא נגע; או שהיו ידיו אחת טהורה ואחת טמאה ולפניו שני כפרים טהורים ונגע באחד מהן, וספק בטמאה נגע ספק בטהורה; או שהיו ידיו טהורות ולפניו שני כפרים, אחד טהור ואחד טמא, ונגע באחד מהם, ספק בטמא נגע ספק בטהור נגע; או שהיו ידיו אחת טהורה ואחת טמאה ולפניו כפר טמא וכפר טהור ונגע בשניהן, ספק בטמאה נגע ספק בטהורה בטהור או טמאה בטהור והטהורה בטמא - הידים פמות שהיו, והכפרים פמות שהיו⁵⁷. וכן אם היו ידיו טמאות והטבילין⁵⁸ או נטלן⁵⁹, ספק שהמים ששטהו בהן כשרים לידיים ספק שהן פסוליין⁶⁰, ספק יש בהן פשעור⁶¹ ספק אין בהן, ספק שהיה דבר חוצץ על ידו ספק שלא היה - הרי ידיו טהורות.

53 ידיים פ"ב מ"ד. 54 דיני טומאת ידים, נתבאר למעלה בפ"ח. 55 אם הטומאה היא וודאית, אלא שנסתפק אם טהור אותן כדין. 56 שהם ראשונים לטומאה, נתבאר למעלה (פ"ח ה"א), שידיים אינם מתטמאים אלא מראשון לטומאה. זאת דוגמא להתטמא. 57 עד כאן דוגמאות לטמא, ומכאן ואילך דוגמאות "לטהרות". 58 לקודש (ראה למעלה פ"ב ה"ב). 59 לתרומה. 60 כגון מים שנעשתה בהם מלאכה. רבינו בפ"ו מהל' ברכות ה"ז מונה ארבעה דברים הפוסלים את המים]. 61 שיעור לנטילה - רביעית הלוג, לטבילה - ארבעים סאה, כמו לטבילת הגוף.

יב. היתה ידו אחת טמאה ואינו יודע אי זו היא - אומרים לו שלא יעשה טהרות⁶² עד שיטל שתי ידיו; ואם נגע באחת מהן בטהרות קדם שיטל ידיו - טהרותיו טהורות.

62 רבינו מדמה דין זה לדין שני מקוואות, בתוספתא מקוואות פ"ב ה"ג, שהובאה למעלה ה"ב.

~ יום שני ב' טבת ~

פרק חמשה עשר

1 יבאר ששנים עשר ספיקות טיהרו חכמים ומה דינם לכל דבר.

א. ספק דברי סופרים כיצד? ספק אכל אכלין טמאין ושתה משקין טמאין? ספק שלא אכל ושלא שתה, ספק שבא ראשו ורבו במים שאובין או שנפלו

ידו לאוירה³³, ספק נגע במשקין ספק לא נגע בהן - המשקין טמאין³⁴, והחבית טהורה³⁵; שאין ספק המשקין מטמא. וכן אם נכנסו משקין שהן טמאין מספק לאויר החבית³⁶ - הרי החבית טהורה³⁷, והמשקין שבתוכה טהורין³⁸, שאינן מתטמאין אלא מן החבית³⁹. ואם נתערבו משקין אלו הספק במשקין שבחבית - הרי כל המשקין טמאין בספק⁴⁰, והחבית טהורה⁴¹. וכן אם נפלו משקין אלו לתוך התנור⁴² - הרי הפת והתנור טהורין⁴³.

32 תוספתא, שם פ"ה ה"ו וה"ז. 33 סתם חבית של חרס היא שמטמאה מאוירה בלי נגיעה. 34 נתבאר בהלכה הקודמת, שספק משקין לטומאת עצמם - טמא. 35 אף-על-פי שמשקין מטמאים כלים. בתוספתא שם ה"ו, הגירסא "טבול יום". ונראה, שגם בדברי רבינו יש להגיה ולכתוב "טבול יום" במקום "טמא", שהרי טמא מטמא את החבית כשהושיט ידו לאוירה. ובדוחק אפשר ליישב את הגירסא שלפנינו ולפרש באדם שהוא ראשון לטומאה, שאינו מטמא כלים. 36 ולא נגעו לא חבית ולא במשקין שבה. 37 כמו בדין הקודם. 38 אף-על-פי שספק משקין להיטמא - טמא. 39 אם נפל שרץ לאויר כלי חרס, ואוכלין או משקין בתוכו, נטמא הכלי כאילו נגע בו השרץ ונעשה ראשון, אבל האוכלין והמשקין אינם מתטמאים ישר מן השרץ אלא מאויר הכלי, ולפיכך נעשו שניים, ובנידון שלפנינו - מכיוון שהחבית טהורה לא נטמאו המשקין כלל. 40 מפני תערובת משקין שהם טמאים מספק. 41 כמו בדינים הקודמים. 42 של חרס. 43 שם.

ט. המרבץ⁴⁴ ביתו במים טמאים או שזלפון⁴⁵ והיו שם טהרות, ספק נתזו עליהן ספק לא נתזו - ספקו טהור⁴⁶.

44 שם ה"ח. 45 שפך טיפות טיפות. 46 כדין ספק משקין לטמא אחרים.

י. זלף⁴⁷ משקין טהורין וטמאים בתוך הבית, ונמצאו אחר כך משקין⁴⁸ על כפר של תרומה: נטלה⁴⁹ ונשאל עליה⁵⁰ - הרי זו טהורה; שספק המשקין לטמא - טהור. הניח הכפר עד שינגבו המים שעליה - הרי זו טמאה בספק; שספק טמאה ברשות היחיד - טמא, כמו שיתבאר⁵¹, והרי אין כאן משקין, אלא כפר⁵² שהיא ספק טמאה ספק טהורה.

47 שם. 48 ספק טהורים ספק טמאים. 49 בעוד המשקין על הכיכר. 50 שאל לחכם מה דינה. 51 לקמן פט"ו וי"ח. 52 ואם נטהרה יטעו הרואים, שאינם יודעים שספק משקין לפנינו, ויחשבו שספק ברשות היחיד אפילו לטומאת עצמו טהור. [ראב"ד כאן. ונראה שאינו משיג אלא מפרש סברתו של רבינו, שכל זמן שהמשקין קיימים, אנו דנים את השאלה מבחינת המשקין,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עַמַד הַמְצוֹרֵעַ וְנִטְמָא הַטְהוֹר סֶפֶק לֹא עֵמֵד - סֶפֶקוּ טְהוֹר.

(10) בתורת כהנים פרשת תזריע הלכה י"ב סימן יד למדו מן הכתוב (ויקרא יג, מו): "הטמא עומד תחת האילן והטהור עובר - טמא (מפני שהאילן מאהיל עליו ועל המצורע שמקומו כאן), הטהור עומד תחת האילן והטמא עובר - טהור (מפני שאין זה מקום מושבו של המצורע, שהרי הוא רק עובר), אם עמד - טמא".

ו. סֶפֶק שְׂרָצִים¹¹ זֶה סֶפֶק הַנְּזָרְקִין. פִּיּוּצָד? זָרַק שְׂרָץ או דָּבָר טָמֵא לְבֵין הַכְּפָרוֹת, או שְׂזָרַק כֶּפֶר לְבֵין הַטְּמָאוֹת, וְסֶפֶק נִגְעָה¹² סֶפֶק לֹא נִגְעָה - הָרִי זֶה טְהוֹר, הוֹאֵיל וּמִצָּא הַכֶּפֶר הַטְּהוֹר שְׂאִינוּ נוֹגַע בְּטְמָאָה. שֶׁכֵּל הַטְּמָאוֹת - פִּשְׁעַת מְצִיאָתָן, וְאִין אוֹמְרִין שְׂמָא נִגְעָה בּוֹ וְאַחַר כֵּן נָפַל בְּצִדּוֹ, אֲלֵא הָרִי הֵן פִּשְׁעַת מְצִיאָתָן.

(11) שם פרק ד הלכה י"ב: "ספק שרצים כשעת מציאתן". ובתוספתא שם (פר ה הלכה ה) אמרו: "ואיזהו ספק שרצים שטיהרו חכמים? זה ספק הנזרקין". (12) בשעה שעבר עליהן, אבל אחר שנה אינו נוגע בכיכרות.

ז. הַשְּׂרָץ בְּפִי הַחֲלָדָה וּמִהֲלַכְתָּ עַל גְּבִי כְּפָרוֹת שֶׁל תְּרוּמָה, סֶפֶק נִגְעָה¹³ סֶפֶק לֹא נִגְעָה - סֶפֶקוּ טְהוֹרוֹ¹⁴, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נָחָה הַטְּמָאָה¹⁵. הֵיִתָּה מִהֲלַכְתָּ בּוֹ וְנוֹגַע¹⁶ בַּכְּפָרוֹת, סֶפֶק חֵי סֶפֶק מֵת - הָרִי הֵן טְהוֹרוֹת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן שֶׁנִּשְׁטַלְתוּ וְהִלְכָה לָהּ; אֲבָל אִם נִמְצָא מֵת בְּפִיָּה¹⁷ - הָרִי אֵלּוֹ טְמָאוֹת¹⁸. רְאוּהוּ חֵי בְּפִיָּה, אֵף עַל פִּי שֶׁמְצָאוּהוּ¹⁹ מֵת בְּפִיָּה - הָרִי אֵלּוֹ טְהוֹרוֹת²⁰. וְכֵן הַשְּׂרָץ בְּפִי הַחֲלָדָה וְהַנְּבִלָה בְּפִי הַכֶּלֶב וְעִבְרוּ בֵּין הַטְּהוֹרִים אוֹ שֶׁעִבְרוּ טְהוֹרִים בֵּינֵיהֶן - סֶפֶקוּ טְהוֹר, מִפְּנֵי שְׂאִין לְטְמָאָה מְקוֹם קְבוּעָה²¹. הֵיוּ מְנַזְרִין בְּהֵן עַל הָאֶרֶץ - הָרִי הֵן כְּמִנְחִין²², וּמִטְמָאִין לְמִפְרַע מִסֶּפֶק אִם הֵיוּ בְּרִשׁוֹת הַיַּחֲדָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר²³.

(13) השרץ המת. (14) אפילו ברשות היחיד. (15) טומאה שהיא בתנועה נכללה בגדר "הנזרקים", שספקם טהור. (16) פירוש ראינו שהשרץ נגע בכיכרות. (17) אחר שירדה מן הכיכרות. (18) שכל הטומאות כשעת מציאתן. (19) אחר כן. (20) מפני שהייתה לו (לשרץ זה) חזקת טהרה. (21) פי בעלי חיים אינו מקום קבוע, ולפיכך הוא בכלל "נזרקים". (22) אף על פי שבשעת הניקור השרץ מתנועע. (23) בהלכה ח, שברשות הרבים אפילו טומאה מונחת אינה מטמאה מספק.

ח. סֶפֶק רִשׁוֹת הַרְבִּים פִּיּוּצָד? מְצוֹרֵעַ שִׁישׁוּב תַּחַת הָאֵילָן וְהַטְּהוֹר עוֹבֵר, סֶפֶק הָאֵהִיל עָלָיו הָאֵילָן וְטָמֵא סֶפֶק לֹא הָאֵהִיל עָלָיו; וְכֵן אִם הֵיָה הַטְּהוֹר יוֹשֵׁב תַּחַת הָאֵילָן¹⁰ וְהַמְצוֹרֵעַ עוֹבֵר תַּחְתּוֹ, סֶפֶק

עָלָיו שֶׁלֹּשָׁה לְגִין מִים שְׂאוּבִין סֶפֶק שֶׁלֹּא בָּא וְשֶׁלֹּא נָפְלוּ - הָרִי זֶה טְהוֹר. וְכֵן אִם אֲבָל אֲכָלִין טְמָאִין אוֹ שָׁתָה מִשְׁקִין טְמָאִין אוֹ בָּא בְּמִים שְׂאוּבִין אוֹ נָפְלוּ עָלָיו שֶׁלֹּשָׁה לְגִין מִים שְׂאוּבִין, וְסֶפֶק נִגְעָה בְּטְהוֹרוֹת אֵלּוֹ סֶפֶק לֹא נִגְעָה - הָרִי טְהוֹרוֹת אֵלּוֹ טְהוֹרוֹת. וְכֵן הָאוֹכֵל סֶפֶק אֲכָלִין טְמָאִים וְהַשּׁוֹתֶה מִשְׁקִין שֶׁהֵן טְמָאִים בְּסֶפֶק - הָרִי זֶה טְהוֹר. וְכֵן הָאוֹכֵל תְּרוּמָה תְּלוּיָה³ - טְהוֹר. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּאֵלּוֹ מוֹלְדֵי טְמָאוֹת⁴ שֶׁהֵן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁵ - סֶפֶקָן טְהוֹר. אֲבָל אִב [הַטְּמָאָה] שֶׁהוּא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים - סֶפֶקוּ טְמָא; אֲלֵא אִם כֵּן הֵיָה הָאִב עֲצָמוֹ טָמֵא בְּסֶפֶק, כְּגוֹן בֵּית הַפֶּרֶס וְאֶרֶץ הַעַמִּים, שְׂאִין שׁוֹרְפִין עַל סֶפֶק מִגְעָן, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ.

(2) נתבאר למעלה (פרק ח הלכה י) שחכמים גזרו עליו שיהיה כשני לטומאה. (3) תרומה שהיא טמאה מדרבנן אסורה באכילה ואסור לשרוף אותה, שהתורה אסרה לשרוף תרומה טהורה והרי תרומה זו טהורה מן התורה, ולפיכך נקראת "תלויה", לא נאכלת ולא נשרפת. (4) כל הטומאות מראשון ולמטה נקראים "וולד הטומאה". (5) כגון גויים, עבודה זרה, יין נסך וכדומה, שהם גזירת חכמים.

ב. סֶפֶק הַחֲלִין הִיא טְהוֹר אוֹכְלֵי חֲלִיָּהּ בְּטְהוֹרָה, וְהֵן הַנְּקָרָאִים פְּרוּשִׁים. פִּיּוּצָד? אוֹכְלֵי חֲלִיָּהּ בְּטְהוֹרָה שְׁנוּלֵד לָהֶן סֶפֶק טְמָאָה בְּטְהוֹרֵיהֶן - הָרִי אֵלּוֹ טְהוֹרִים, כְּכֹל⁶ הַסֶּפֶקוֹת בְּלוֹן. וְאִין לָהֶן טְמָאָה אֲלֵא טְמָאָה וְדָאִית.

(6) צריך להיות: "בכל" (דפוס רומא ר"מ).

ג. סֶפֶק הַקְּרַבְנוֹת פִּיּוּצָד? מַחְסֵר כְּפוּרִים שִׁישׁ עָלָיו סֶפֶק חֲמִשָּׁה קְרַבְנוֹת, כְּגוֹן הָאִשָּׁה שִׁישׁ עָלֶיהָ סֶפֶק חֲמִשׁ זִבּוֹת אוֹ סֶפֶק חֲמִשׁ לְדוֹת⁷ - מִבִּיאָה קְרַבָּן אַחַד וְטְהוֹר לְאָכֵל בְּקִדְשִׁים, וְאִין הַשְּׂאֵר עָלָיו חוֹבָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ בְּהִלְכוֹת מַחְסְרֵי כְּפָרָה.

(7) כגון שהפילה וספק אם נגמרה צורת הוולד או לא. יולדת זובה מחוייבת להביא קרבנות וכל זמן שלא הביאה אסורה לאכול קודש.

ד. סֶפֶק נִגְעִים פִּיּוּצָד? עַד שֶׁלֹּא נִזְקַק לְטְמָאָה⁸ - סֶפֶקוּ טְהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ בְּפֶרֶק שְׁשֵׁי מִהֲלָכוֹת נִגְעִים⁹.

(8) אם נולד הספק לפני שטימאו הכהן. מצורע אינו נטמא כל זמן שלא אמר הכהן שהוא טמא. (9) הלכה ה. [במקומן נקראו: "הלכות טומאת צרעת"].

ה. סֶפֶק עוֹמֵד וְעוֹבֵר פִּיּוּצָד? מְצוֹרֵעַ שִׁישׁוּב תַּחַת הָאֵילָן וְהַטְּהוֹר עוֹבֵר, סֶפֶק הָאֵהִיל עָלָיו הָאֵילָן וְטָמֵא סֶפֶק לֹא הָאֵהִיל עָלָיו; וְכֵן אִם הֵיָה הַטְּהוֹר יוֹשֵׁב תַּחַת הָאֵילָן¹⁰ וְהַמְצוֹרֵעַ עוֹבֵר תַּחְתּוֹ, סֶפֶק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נאמן על עצמו יותר ממאה עדים" (35) פירוש, הוא עצמו גם כן ייזהר ולא יעסוק לכתחילה בטהרות עד שיטבול (כסף משנה). (36) ככל ספק טומאה רגיל. [רבינו אינו מבאר דין שניים אומרים נטמאת ושניים אומרים לא נטמאת וגם במשנה אינו, אולם בתוספתא שם הלכה י שנינו שדינו כמו בעד אחד].

פֶּרֶק שֵׁשֶׁה עָשָׂר

1) יבאר מפני מה טיהרו ספק טומאה ברשות הרבים והחמירו בה ברשות היחיד. ודין מה שספיקו בר"ה, טהור או טמא. על אי זו חזקה שורפים ברשות היחיד. ודין בגדי התינוק אם הם מידרס כבגדי עם הארץ ואם עושים על גבם טהרות.

א. מִפְּנֵי מָה? טְהוּרוֹ חֲכָמִים סָפֵק טִמְאָה בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּיבִים? שְׁהָרֵי הַצְּבֹר עוֹשִׂין פֶּסַח בְּטִמְאָה בְּזִמְן שְׁהַטְמָאִים מְרַבִּין³. אִם טִמְאָה וְדָאִית נְדָחִית מִפְּנֵיהֶן, קָל וְחֹמֵר לְסָפֵק טִמְאָה; שְׁאִסּוּר כָּל הַסְּפָקוֹת מִדְּבָרֵיהֶן, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת בֵּיאוֹת אֲסוּרוֹת⁴. וּמִפְּנֵי מָה הִחְמִירוּ בְּסָפֵק רִשּׁוֹת הַיְחִיד? שְׁהָרֵי סוּטָה שְׁנֹסְתָרֵיהֶן⁵, אָף עַל פִּי שְׁהַדְבָר סָפֵק - הָרִי הִיא טִמְאָה לְבַעֲלָהּ⁶ עַד שֶׁתִּשְׁתָּה⁷.

2) תוספתא טהרות פ"ו ה"י. 3) שרוב ישראל טמאים טומאת מת, אבל טמאים מועטים - נדחים לפסח שני בארבעה עשר באייר, והטהורים מקריבים בטהרה. [בסוטה כח, ב ובחולין ט, ב אמרו נימוק אחר: מסוטה למדו, שספק טומאה ברשות היחיד - טמא, וסוטה היא ברשות היחיד ואין ללמוד ממנה לרה"ר]. 4) פ"ח הי"ז. 5) אשה שקינא לה בעלה, ואמר לה אל תסתרי עם איש פלוני ונסתרה עמו - נקראת סוטה. 6) אשת איש שזינתה - אסורה לבעלה, והתורה קראה לזנות "טומאה". 7) מים המאריים ככתוב בתורה (במדבר ה, ו ואילך).

ב. וּכְשֶׁם שֶׁהַסּוּטָה וּבִוְעָלָה שְׁנַיִם⁸, כֶּן סָפֵק טִמְאָה בְּשְׁנַיִם; אֲבָל אִם הָיוּ שְׁלֹשָׁה בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד - הָרִי סָפֵק טִמְאָתָם שֵׁם טְהוֹר בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּיבִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה זֶה שְׁנִטְמָא בְּסָפֵק יֵשׁ בּוֹ דַּעַת לְהִשָּׂאֵל וְלִדְרֹשׁ מִמֶּנּוּ מָה אָרַע לוֹ, כְּסוּטָה⁹; אֲבָל אִם הָיָה חֲרַשׁ אוֹ שׁוֹטֵה אוֹ קִטָּן שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ לְהַשִּׁיב עַל הָעֲנָן פְּשׁוּאָלִין אוֹתוֹ - הָרִי סָפֵקוֹ טְהוֹר. כִּיצַד¹⁰ חֲרַשׁ אוֹ שׁוֹטֵה אוֹ קִטָּן שְׁאִין בּוֹ דַּעַת לְהִשָּׂאֵל שְׁנִטְמָאוֹ בְּחִצָּר אוֹ בְּמִכּוּיִין¹¹ שְׁיֵשׁ שֵׁם טִמְאָה, וְסָפֵק נִגְעוֹ וְסָפֵק לֹא נִגְעוֹ - הָרִי אֵלּוּ טְהוּרִין. וְכֵן כָּל שְׁאִין בּוֹ דַּעַת לְהִשָּׂאֵל, אָף עַל פִּי שְׁנוּלָד לוֹ הַסָּפֵק בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד - סָפֵקוֹ טְהוֹר.

8) נזיר נז, א. 9) שהיא גדולה ויש בה דעת לענות על שאלות. 10) טהרות פ"ג מ"ו. 11) בתקופת חכמי התלמוד לא היו הבתים פתוחים ישר לרחוב אלא בתים

אֶפְלוּ בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד, מִפְּנֵי שְׁאִין בְּהֶן דַּעַת לְהִשָּׂאֵל²⁵, כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאֵר²⁶.

24) עשרת הספיקות שנמנו בהלכות הקודמות לזו. 25) דעת רבינו, שכל אלו הספיקות טיהרו חכמים מנימוק זה (כסף משנה). 26) לקמן פרק ט"ז הלכה ב, שמי שאין בו דעת להישאל ספיקו טהור אפילו ברשות היחיד. והטעם, מפני שספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא למדנו מסוטה, ואשה יש בה דעת להישאל ולענות על השאלה ואפשר ללמוד ממנה את הדומה לה בלבד.

ט. סָפֵק שְׁתֵּי רִשּׁוֹת כִּיצַד? הֲיָה דְבָר טִמְאָה בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד וְדְבָר טְהוֹר בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּיבִים, אוֹ שְׁהָיָה הַדְּבָר לְהַפֵּךְ, וְנִגַּע בְּאֶחָד מֵהֶם וְאִין יָדוּעַ בְּאֵי זֶה מֵהֶן נִגַּע, אוֹ שְׁהִסִּיט²⁷ אֶת אֶחָד מֵהֶן וְאִין יָדוּעַ אֵי זֶה הִסִּיט, אִם הָיָה הַדְּבָר הַטְּמָא מְטִמָּא בְּמִשְׁא²⁸, אוֹ שְׁהָיָה אֶחָד מֵהֶן מְטִמָּא בְּאֵהֶל וְהָאֵהֶל עַל אֶחָד מֵהֶן וְאִין יָדוּעַ אֵי זֶה מֵהֶן הָאֵהֶל - הָרִי זֶה טְהוֹר. אָף עַל פִּי שְׁסָפֵק רִשּׁוֹת הַרְבִּיבִים טְהוֹר, כְּשִׁבְיָא לְשָׂאֵל אוֹמְרִין לוֹ: אִם טְבַלְתָּ, אִין בְּכֶן הַפְּסֵד²⁹. אִם טְבַל - הָרִי זֶה מְשַׁבַּח; וְאִם לֹא טְבַל וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת - הָרִי הֵן טְהוֹרוֹת, שְׁסָפֵק רִשּׁוֹת הַרְבִּיבִים - טְהוֹר.

27) הזיו ממקומו. 28) דעת רבינו שהיסט כמשא. 29) ולפיכך תטבול.

י. שְׂרִץ שְׁנִטְמָא שְׁרוּף³⁰ וּמְנָח עַל גְּפֵי אֲכָלִין, וְכֵן טְלִית שְׁנִטְמָא בְּלוּיָה³¹ וּמַחֵט שְׁנִטְמָא שְׁבוּרָה אוֹ חִלּוּדָה³² בֵּין הַפְּלִים - הָרִי אֵלּוּ טְהוּרִין בֵּין בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּיבִים בֵּין בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד; וְאִין אוֹמְרִין: שְׁמָא אַחַר שְׁנִטְמָא בְּאֲכָלִין נִשְׂרַף וְאַחַר שְׁנִטְמָאוֹ הַפְּלִים כְּמַנְעַת הַטְּלִית וְהַמַּחֵט נִשְׂבְּרָה אוֹ הַחִלּוּדָה וּבִלְתָּה הַטְּלִית עַד שְׁטַהֲרָה³³, שְׁפַל הַטְּמָאוֹת כְּשַׁעַת מְצִיאָתָן.

30) ואינו מטמא. 31) וידוע שנטמאה לפני שבלתה. 32) ויצאה מטומאתה מפני שאינה ראויה להשתמש בה. 33) בגד טמא שבלה - נטהר.

יא. שְׁנֵי עֲדִים אוֹמְרִין לוֹ נְטִמָּא, וְהוּא אוֹמֵר טְהוֹר אֲנִי - הוּא נֶאֱמָר עַל יְדֵי עֲצֻמּוֹ³⁴. וְאָף עַל פִּי כֵן, אִין אוֹמְרִין לוֹ עֶסֶק בְּטְהוּרוֹת; אֲלָא אִם עָשָׂה טְהוּרוֹת - הָרִי הֵן טְהוּרוֹת, וְיָחֹשׁ לְעֲצֻמּוֹ³⁵. עַד אוֹמֵר נְטִמָּא, וְשְׁנַיִם אוֹמְרִים לֹא נְטִמָּא, בֵּין בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּיבִים בֵּין בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד - טְהוֹר. שְׁנַיִם אוֹמְרִים נְטִמָּא, וְעַד אֶחָד אוֹמֵר לֹא נְטִמָּא, בֵּין בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד בֵּין בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּיבִים - הָרִי זֶה נְטִמָּא. עַד אוֹמֵר נְטִמָּא, וְעַד אוֹמֵר לֹא נְטִמָּא; אֲשֶׁה אוֹמֵר נְטִמָּא, וְאֲשֶׁה אוֹמֵר לֹא נְטִמָּא: בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד - טִמְאָה, בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּיבִים - טְהוֹר³⁶.

34) כחכמים שם ונימוקם אמרו בכריתות יב, א: "שאדם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(22 שם. 23) הנחה מכריעה יש כאן. (24) ואף-על-פי שאין בהם דעת להישאל, הבצק טמא מפני החזקה. (25) אנו תולים שליחכה לשונה לפני שהגיעה לבצק, והעבירה את המשקין הטמאים, שכן דרכן של פרות ללחך את לשונן אחר השתייה. (26) במשנה הגירסא "כדי שיתנגב", פירוש שיתנגב מאליו, מפני שאין דרכן של שאר הבהמות לנגב את הפה בלשונן. (27) כר' אליעזר בן יעקב שם. (28) שם. (29) כך דרכם של תרנגולים, ולפיכך אנו תולים שבשעת הנקירה לא היו מים טמאים על מקוריהם. (30) קידושין פ, ב. (31) כפירושו של ר' יוחנן בדברי ר' יהושע בן לוי שם. ומשמע, שאין כל הברל בין מים לבנים או אדומים, ומכריעה צלילותם בלבד. (32) כר' יוחנן שם, שברייאת מסייעת לו.

ה. איזו היא³³ חזקה ששורפין עליה ברישות היתיד? עסה בבית ושרצים וצפרדעים³⁴ מטפלין שם, ונמצאו חתיכות מבשרן בעסה: אם רב המטפלים שרצים³⁵ - העסה טמאה ותשרף, ואם הרב צפרדעים - טהורה.

(33) שם, כר' יוחנן. (34) צפרדעים אינם מטמאים. בתורה (ויקרא יא, כט"ל) נמנו שמונה שרצים המטמאים, ושרצים אחרים אינם מטמאים. [סתם "שרצים" האמור בכל מקום, הכוונה לשמונה אלה]. (35) לשוננו של ר' יוחנן, ורש"י מפרש שם: "אם הבית מוחזק להיות שרצים מצויים שם יותר מצפרדעים". התכוון לבאר למה קורא ר' יוחנן לזה "חזקה", והלא רוב כאן ורוב עדיף מחזקה. ולפיכך הוא מפרש, שהרוב אינו רוב ממש, שהרי אין אנו יודעים אם בשעה שנפלו החתיכות היה רוב שרצים בבית אלא שהבית מוחזק בכך. ויוצא מזה, שסמכנו על חזקה.

ו. היות טמאות וטהרות³⁷ בצדד³⁸ או למעלה ממנו, ונתעטף בטליתו וספק נגע³⁹ ספק לא נגעו בעת שנתעטף: אם היו ברישות היתיד - ספקו טמא⁴⁰; שספק טמאה הבאה בידי אדם - נשאלין עליה⁴¹. אפלו בכלי המנחה על גבי קרקע - הרי הוא כמי שיש בו דעת לישאל. ואם היו ברישות הרבים - ספקו טהור. ואם אי אפשר שלא יגע⁴² - ספקו טמא.

(36) תוספתא טהרות פ"ד ה"א, מובאה בנדה ה, ב. בגמרא שם הגירסא "וטהרות וטומאות". פירוש, כגון שרץ. (38) והוא טהור. (39) בתוספתא ובגמרא, הגירסא "נגע". ונראה לגרוס כך גם בדברי רבינו. ופירוש הדברים: הספק הוא אם נגע השרץ בטלית ונטמאה, והמדובר כשהטלית ודאי נגעה בטהרות, והוא-הדין אם הטלית טמאה וספק נגעה בטהרות בשעה שפשט ידיו ונתעטף בה ולא הרגיש. ראה רש"י ותוספות שם, שביארו עוד כמה אופנים של ספיקות. (40) ואף-על-פי שהטלית אין בה דעת להישאל, ואמרנו למעלה שדבר שאין בו דעת להישאל אפילו ברישות היחיד ספיקו טהור, כאן טמא מפני שהספק בא על-ידי האדם שפשט ידיו (נדה שם). (41) האנשים נשאלים עליה, ולפיכך הדין כמי שיש בו דעת להישאל.

אחדים היו פתוחים לחצר, ופתחי החצרות פתוחות למבואות, והיציאה לרשות הרבים היתה דרך החצר והמבוי. ג. הסומא¹² והישן והמהלך בלילה - ספקן ברישות היתיד טמא, מפני שיש בו דעת להישאל¹³. במה דברים אמורים שכל שאין בו דעת לישאל ספקו טהור? בשהיה הדבר שקול¹⁴ ואין שם חזקה; אבל אם היה הדבר ידוע שחזקתו שנטמא¹⁵ - הרי זה טמא. כיצד? תינוק¹⁶ טמא¹⁷ שנמצא בצד העסה והבצק בידו - הרי העסה טמאה¹⁸, שדרך התינוק לטפח¹⁹ ובכף היא חזקתו. ואין שורפין²⁰ על חזקה²¹.

(12) תוספתא טהרות פ"ג ה"ו. (13) ואף-על-פי שבענין הנידון אין לו אפשרות לענות על שאלות. (14) שתי האפשרויות שקולות, ואין הדעת נוטה לאחת יותר מלחברתה. (15) מצב הדברים מחזק את אפשרות הטומאה. (16) טהרות פ"ג מ"ח. (17) במשנה כתוב "תינוק" סתם, ורבינו הוסיף "טמא", שאם אין אנו יודעים אם הוא טהור או טמא, הרי יש כאן שני ספיקות: שמא הוא טהור, ושמא לא נגע אלא אדם טהור נתן הבצק לידו. [אמנם בתוספתא שם ה"ה אמרו, שהתינוק טמא מפני שנשים נודות מגפפות ומנשקות אותו, אולם התנו ואמרו שזה רק בילד נקי בלבד אבל מלוכלך טהור, מפני שאין דרכן לנשק את המלוכלך, ולפיכך העדיף רבינו לכתוב תינוק טמא, זאת-אומרת כשיודעים בו שהוא טמא מאיזה טעם שהוא]. (18) כחכמים. (19) בעיסה (רבינו כפירושו למשנה). [רש"י בקידושין פ, א. וכן בחולין פו, א מפרש, שדרכו של תינוק לטפח באשפה, ושרצים מתים מצויים שם, והנגיעה בבצק היא ודאית, ורבינו תם (בחולין שם) מפרש כרבינו]. ראה לקמן ה"ו. (20) אם הבצק היה תרומה או חלה. (21) כר' יוחנן, קידושין פ, א.

ד. היו משקין²² טמאין ובצק טהור, ובהמה או חיה או עופות בבית, ונמצא בבצק מקום נשיכתן - חזקה²³ ששנתו משקין ונשכו בבצק וטמאוה²⁴. היתה שם פרה, ובין המשקין והבצק פדי שתלחה את לשונה - הרי הבצק טהור²⁵. ובשאר כל הבהמה - פדי שתנגב את פיה²⁶ פחות מזה - הבצק טמא. ואם היה כלב, אפלו היו משקין בצד הבצק - הרי זה טהור; שאין דרכו של כלב להניח המזון וללחך לו אל המים²⁷. נמצא בבצק נקירת התרנגולין²⁸: אם יש בין המשקין והבצק פדי שניגבו את פיהן בארץ²⁹ - הבצק טהור; ואם לאו - טמא, שחזקתן ששנתו ונקרו בבצק במשקין שבפיהם. במה דברים אמורים? בשהיו המשקין צלולין, שבבואה של תינוק נפרת פהו; אבל עכורים³¹ - הבצק טהור, שאלו נקרו במשקין - היה מקום המשקין נפר בבצק. אם היו צלולין, אף על פי שהבצק בחזקת טמאה - אין שורפין על חזקה זו, אלא תולין³².

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גופו טְהוֹרוֹת; וְאִם יִדְעַ לְשׁוֹמֵר אֶת יָדָיו - אוֹכְלִים אֲגַב יָדָיו טְהוֹרוֹת.

(58) תוספתא שם ה"ה. (59) בתוספתא: "אשה נדה". (60) וטימאה אותו. [בתוספתא שם מחלק ר' יהודה בין נקי למלוכלך, ופליאה היא למה כתב רבינו סתם: תינוק?]. (61) בדפוס רומא: ולהיכנס. (62) שחכמים גזרו עליהם טומאת מדרס (ראה למעלה פ"ג ה"א). (63) לכתחילה, ואם עשו לא נטמאו. (64) מטומאה. (65) טהרות שנגעו בגופו ולא נגעו בידיו - טהורות. (66) נתבאר למעלה (פ"ט ה"ח) שגזרו טומאה על סתם ידיים שלא נשמרו שמירה מעולה לשם טהרת תרומה, ויש קטן שיודע להישמר מלנגוע בטומאה אבל לא לשמור שמירה מעולה את ידיו עד כדי שלא תהיינה כסתם ידיים (רש"י סוכה מב, א). (67) אם נגעו בידיו. (68) אם הוא יודע לשמור את גופו ואת ידיו. (69) אומרים לו שצריך לשמור אותם בטהרת תרומה, אבל אין מוסרים לו תרומה ממש, שמא לא ישמור אותם כראוי וטימא. (70) מתבוננים ומסתכלים כיצד הוא שומר.

פֶּרֶק שְׁבַעַה עֶשְׂרִי

(1) יבאר כזית מן המת בפי העורב ספק האהיל על האדם או לא ברשות היחיד. הממלא בכלי שיש לו אזניים ונתן בעשרה כלים או המערה מכלי לכלי ונמצא השרץ בתחתון. הזולף את הבור וממלא ממנו חביות וכו'. הקורץ מיקרצת מן העיסה ונמצא שרץ במיקרצת או אוכל טמא שנמצאה גרעינה שלה בתוך הכיכר או על גבי תבשיל רותח וכו'. היו בבית אוכלין טמאים וטהורים ונמצאה גרעינה בבית וכו'.

א. כְּזֵית² מִן הַמֵּת בְּפִי הָעוֹרֵב, סֶפֶק הָאֵהִיל³ עַל הָאָדָם וְעַל הַכֵּלִים בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד סֶפֶק שְׁלֹא הָאֵהִיל - הָרִי הָאָדָם טָמֵא מִסֶּפֶק, וְהוּא שֵׁהִיָּה בּו דַּעַת לְשֵׁאֵל⁴, וְהַכֵּלִים טְהוֹרִים, מִפְּנֵי שְׁאִין לְהֵן דַּעַת לְשֵׁאֵל. וְכֵן הַמְּמַלֵּא⁵ בְּכֵלִי וְנָתַן בְּעֶשְׂרֵה כֵּלִים⁶ וְנִמְצָא הַשְּׂרָץ בְּאֶחָד מֵהֵן⁷ - הוּא טָמֵא⁸ וְהַכֵּלִים טְהוֹרִין, אִף עַל פִּי שֶׁכֶּלֶן סֶפֶק שְׁמֵא הַשְּׂרָץ בְּכֵלִי שְׁמֵלֵא בּו הִיָּה תַחֲלָה¹⁰, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כֵּלִים וְאִין בְּהֵן דַּעַת לְשֵׁאֵל. וְאִם הִיָּה לְכֵלִי שְׁמֵלֵא בּו אֲזַנִּים¹¹, הוּאֵיל וְאֶפְשֶׁר שְׁיִצְאוּ הַמִּים וְיִתְאַחַר בּו הַשְּׂרָץ¹² - כֶּלֶן טָמֵאִים¹³. וְכֵן הַמְּמַלֵּא בְּעֶשְׂרֵה דְלִיִּים¹⁴ זֶה אַחַר זֶה וְנָתַן בְּעֶשְׂרֵה כֵּלִים, מְדִלִי אֶחָד¹⁵ לְכֵלִי אַחֵר, וְאִין יָדוּעַ הַרְאָשׁוֹן מִן הָאֶחָדוֹן¹⁶, וְנִמְצָא הַשְּׂרָץ בְּכֵלִי אֶחָד מֵהֵן - הָרִי הַתְּשַׁעָה כֵּלִים עִם עֶשְׂרֵת הַדְּלִיִּים טְהוֹרִין¹⁷; שְׁאֲנִי אוֹמֵר: שְׁמֵא בְּכֵלִי זֶה¹⁸ הִיָּה הַשְּׂרָץ מִתְחַלְתּוֹ. וְאִם יֵשׁ לְדְלִיִּים אֲזַנִּים¹⁹ - הָרִי כֵּל הַדְּלִיִּים עִם כֵּל הַכֵּלִים טָמֵאִין²⁰. הַמְּעַרָה מְכֵלִי לְכֵלִי²¹ וְנִמְצָא הַשְּׂרָץ בְּתַחְתּוֹן - הַעֲלִיּוֹן טְהוֹר, וְאִין אוֹמְרִין מִהַעֲלִיּוֹן נָפֵל, אֲלֵא שְׁמֵא בְּתַחְתּוֹן הִיָּה. מִפְּנֵי שֶׁהֵן כֵּלִים וְאִין לְהֵן דַּעַת לְשֵׁאֵל. וְכֵן כֵּל פְּיוֹצָא בְּזָה.

(42) קרוב לוודאי שנגע. אם אי-אפשר ממש, מובן מאליו שהוא טמא ולא צריך להשמיענו (כסף-משנה).

ז. כֶּפֶר שֶׁל תְּרוּמָה⁴³ שֶׁנִּתּוֹן עַל גְּבִי הַדָּף וּמִדְרָס⁴⁴ נִתּוֹן תַּחְתּוּי, וְאִי אֶפְשֶׁר לוֹ כְּשִׁפְלָא שְׁלֵא יִגַּע בְּמִדְרָס, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּמִקּוֹם מִדְרוֹן⁴⁵, וְכֵא וּמְצָא הַכֶּפֶר בְּמִקּוֹם אַחֵר⁴⁶ - הָרִי הוּא בְּטְהוֹרוֹת⁴⁷; שְׁאֲנִי אוֹמֵר: אָדָם בָּא וְנִטְלוֹ וְנִתְּנוּ בְּמִקּוֹם זֶה⁴⁸. וְאִם אָמַר: כְּרִי לִי שְׁלֵא בָּא אָדָם לְכָאן - טָמֵא; שְׁוֹדַאי נָפֵל וְנִגַּע בְּמִדְרָס כְּשֶׁנָּפֵל.

(43) ברייתא, נדה ד, א. (44) דבר שדרס עליו הזב ונטמא. (45) מקום משופע, והכיכר הנופלת עליו מתגלגלת למקום טהור. (46) במקום הטהור. (47) ואין אנו אומרים הכיכר נפלה על המדרס, ומפני השיפוע נתגלגלה והגיעה למקום הטהור. (48) כדי שלא תיפול ותיטמא.

ח. תֵּינוּק⁴⁹ שֶׁנִּמְצָא בְּצַד בֵּית הַקְּבֵרוֹת וְהַשּׁוֹשְׁנִים בִּידוֹ, אִף עַל פִּי שְׁאִין שֵׁם שׁוֹשְׁנִים אֲלֵא בְּמִקּוֹם הַטְּמָאָה - סֶפֶקוֹ טְהוֹר⁵⁰, שְׁמֵא אַחַר לְקַטֵּן וְנִתְּנָם לוֹ⁵¹. וְכֵן חֲמוֹר הָעוֹמֵד בְּבֵית הַקְּבֵרוֹת - כֶּלִי⁵² טְהוֹרִין, וְאִין אוֹמְרִין שְׁמֵא נִתְּמַעַף בְּהֵן⁵³ וְנִגַּעוּ בְּקֶבֶר, מִפְּנֵי שְׁאִין בּו דַּעַת לְשֵׁאֵל, וְכִשְׁנִמְצָאוּ לֹא נִמְצָאוּ נוֹגְעִין⁵⁴, וְכֵל הַטְּמָאוֹת כְּשֶׁעָתָּה מְצִיֵּאתָן.

(49) טהרות פ"ג מ"ז. (50) התינוק טהור, ואין אנו אומרים שנכנס לבית הקברות וקטפן ונטמא. (51) נתבאר בהלכה ב, שקטן שאין בו דעת להישאל, ספיקו אף ברשות היחיד טהור. (52) הכלים שעליו. (53) כדרך החמורים ששוכבים על הארץ ומתגלגלים לכאן ולכאן. (54) במקום טומאה.

ט. תֵּינוּק⁵⁵ שֶׁהִיָּה תּוֹפֵשׁ בִּידוֹ שֶׁל אָבִיו אוֹ שֶׁהִיָּה רוֹכֵב עַל גְּבִי כְּתוֹפֵשׁ שֶׁל אָבִיו - סֶפֶקוֹ בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד טָמֵא⁵⁶, מִפְּנֵי שְׁאֲבִיו נִשְׁאָל עֲלָיו⁵⁷.

(55) תוספתא טהרות פ"ג ה"ד. (56) אע"פ שאין בו דעת להישאל. (57) בכל הנוגע לתינוק, שואלים את אביו.

י. וְאֶרְבַּעַה סֶפֶקוֹת⁵⁸ אָמְרוּ חֲכָמִים בְּתֵינוּק: תֵּינוּק שְׁאִינוֹ יָכוֹל לְהֵלֵף שֶׁהִנִּיחְתּוֹ אִמּוֹ וְכָאָה וּמְצָאתּוֹ כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּמִקּוֹמוֹ - טְהוֹר, וְאִין אוֹמְרִין שְׁמֵא טָמֵא⁵⁹ בְּכָאָה וְנִשְׁקַתּוֹ וְגִפְפַתּוֹ⁶⁰. הַתַּחֲלִיל הַתֵּינוּק לְצֵאת וּלְהַכְנִיס⁶¹ - בְּגִדָיו טְהוֹרִין, וְאִין מִדְרָס כְּשֵׁאֵר בְּגִדֵי עִם הָאֶרֶץ⁶². וְאִף עַל פִּי שֶׁהֵן טְהוֹרִין - אִין עוֹשִׂין עַל גְּבִיהֵן טְהוֹרוֹת⁶³. הַגְּדִיל עַד שֵׁהִיָּה בּו דַּעַת לְשֵׁאֵל - סֶפֶקוֹ טָמֵא בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד. הַגְּדִיל עַד שֵׁהִיָּה בּו דַּעַת לְשׁוֹמֵר אֶת גּוֹפּוֹ⁶⁴ - אוֹכְלִין עַל גַּב גּוֹפּוֹ טְהוֹרוֹת⁶⁵; יוֹדַע לְשׁוֹמֵר אֶת יָדָיו⁶⁶ - אוֹכְלִין עַל גַּב⁶⁷ טְהוֹרוֹת. כִּיצַד בּוֹדְקִין אוֹתוֹ⁶⁸? מְטַבְּלִין אוֹתוֹ וְנוֹתְנִין לוֹ חֵלִין לְשֵׁם תְּרוּמָה⁶⁹. אִם יוֹדַע⁷⁰ לְשׁוֹמֵר אֶת גּוֹפּוֹ - אוֹכְלִין אֲגַב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מצא לה יישוב). 21) כאן - בשני כלים - ספק השקול הוא, אם היה השרץ בכלי העליון או בתחתון, ואין כל סברא מכריעה לכאן או לכאן.

ב. קפה 22 **שְׁנֵשְׁתֵּמֵשׁ בַּהּ בְּטְהָרוֹת וְנִמְצָא בַּהּ שֶׁרֶץ** 23, **אִם יֵשׁ לָהּ שׂוּלִים, או אֲזַנִּים** 24 **אָף עַל פִּי שְׂאִין לָהּ שׂוּלִים** 25 - **הָרִי כָּל הַטְּהָרוֹת שֶׁנִּשְׁתֵּמְשׁוּ בַּהּ טְמֵאוֹת** 26. **אִפְלוּ הִיְתָה בְּדוּקָה** 27 **וּמְכָסָה, שְׂמָא עִם הַגְּבִהַת יָדוּ מִן הַבְּדִיקָה נִפְּל הַשֶּׁרֶץ** 28. **וְאִפְלוּ נִשְׁתֵּמֵשׁ בַּהּ בְּטְהָרוֹת בְּזוּיֹת זֶה וְטִלְטְלָה לְזוּיֹת אַחֶרֶת וְנִמְצָא בַּהּ הַשֶּׁרֶץ - בְּלֶן טְמֵאוֹת** 29; **לְפִי שֶׁמְחִזְקִין טְמָאָה מִמְּקוֹם לְמִקְוֵם** 30 **לְתַלּוֹת, אֲבָל לֹא לְשֶׁרֶף.**

22) חבית שנותנים בה פירות. 23) אחר שהוציא את הטהרות. 24) ראשי קרשי החבית כפופים כלפי תוכה, ראה למעלה הערה ט. 25) וכשהיא מונחת לארכה אפשר להניח בה פירות. 26) כרבי יוחנן, בנה ג, ב. והטעם, שאנו אומרים: השרץ היה שם לפני שהוציא את הפירות, וכשהיטה את החבית, כדי להוריק את הפירות, עיכבו האוגנים את השרץ ונשאר בחבית. 27) לפני ששמו בה את הפירות, בדקה ולא היה שם שרץ. 28) לתוך החבית ולא הרגיש בו. 29) אסורות באכילה אם הן של תרומה, אבל אסור לשורפם, כמו שמסיים רבינו. 30) כשהעבירו טהרות ממקום למקום ונמצאה טומאה בכלי אחר העברתו, אנו מניחים שהיתה בכלי עוד לפני העברתו. ראה למעלה פט"ו ה"ו, שאין מחזיקים טומאה מזמן לזמן.

ג. הַזֹּלְףָה 31 **אֶת הַבּוֹר מִמְּנוּ חֲבִיּוֹת: אִם הָיָה מְשֻׁקֵּעַ כָּל חֲבִית וְחֲבִית בְּבוֹר וּמִמְּלֵא אוֹתוֹן, וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בְּרֵאשׁוֹנָה** 33 - **בְּלֶן טְמֵאוֹת** 34. **נִמְצָא בְּאַחֲרוֹנָה - הִיא טְמָאָה וְכֵלָן טְהוֹרוֹת; שְׂאֲנֵי אוֹמֵר: אַחֵר שְׂמִילָא אֶת הָרֵאשׁוֹנוֹת נִפְּל שֶׁרֶץ לְבוֹר** 35. **הָיָה זֹלְף בְּכָלִי וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַחֲבִיּוֹת עַד שֶׁמְלֵאָן, וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בְּאַחַת מֵהֶן - הִיא בְּלֶבֶד טְמָאָה, וְכֵלָן טְהוֹרוֹת; שְׂאֲנֵי אוֹמֵר: בְּזוּ בְּלֶבֶד נִפְּל הַשֶּׁרֶץ** 36 **אוּ הָיָה בַּהּ עַד שְׂלֵא זֶלְף לְתוֹכָהּ. לְפִיכָּה, אִם הָיָה בּוֹדֵק כָּל חֲבִית מֵהֶן וְאַחֵר כֶּן נוֹתֵן בַּהּ הֵינֵן וּמְכָסָה אוֹתָהּ אַחֵר שְׂזוֹלְף לְתוֹכָהּ, וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בְּאַחַת מֵהֶן - בְּלֶן טְמֵאוֹת** 37. **וְכֵן אִם נִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בְּבוֹר אוּ בְּכָלִי שְׂזוֹלְף בּוֹ - הִפֵּל טְמָא** 38.

31) טהרות פ"י מ"ז. 32) הבור מלא יין או שמן, והוא מעביר את המשקה קימעא קימעא לחביות. 33) אחר שמילא את כולן. 34) בין אם השרץ היה בבור או אם היה בחבית הראשונה לפני ששאל בה - נטמא כל היין שבבור, ואין אנו אומרים שנפל לחבית אחר השאיבה, מפני שמחזיקים טומאה מזמן לזמן, ואפילו אם בדק את החביות לפני השאיבה ולא מצא שרץ - תולים שלא בדק יפה, וכששאל טימא השרץ את כל היין שבבור. 35) או היה בחבית זו. מובן שאם נמצא באמצעית, טמאות כל החביות

2) טהרות פ"ד מ"ד. 3) כזית מן המת המאהיל על אדם או כלים - נטמאו (הל' טומאת מת פ"א ה"י). 4) ולא חרש, שוטה או קטן. [הר"ש משאנץ שואל, הלא טומאה בפי עורב פורח היא טומאה נזרקה שאינה מטמאה מספק? (ראה למעלה פט"ו ה"ו). ותירץ שטומאת אוהל חמורה, ולא טיהרו בה ספק טומאה נזרקה]. 5) שם. 6) במשנה כתוב: "הממלא בעשרה דליים", ומפרש רבינו שמילא אותו הדלי עצמו עשר פעמים (וכן פירש בנה ג, ב) ואחרי כל מילוי שפך כל המים שבדלי לכלי אחר. 7) באחד הכלים ששפך לתוכם. 8) הכלי שנמצא בו השרץ. 9) תשעת הכלים האחרים שנתמלאו והמים שבהם. 10) וזה מתקבל על הדעת, מפני ששרצים מתים מצויים יותר בבור מאשר בכלים ריקנים, ואף-על-פי-כן טהורים תשעת הכלים מפני שהשרץ שבדלי נופל לכלי ששפך לתוכו בראשונה. וסברא זו שקולה נגד הסברא ששרצים מצויים בבור ולא בכלים, ולפיכך אפילו אם נמצא השרץ בכלי האחרון, טהורים שאר הכלים מפני שספק זה נידון כספק השקול שהוא טהור באין בו דעת לישאל. [לא נתבאר דינו של הכלי שמילא בו. ומסתבר, שאם נמצא השרץ בכלי ששפך לתוכו בראשונה, נטמא הכלי שמילא בו, שהרי כאן מכריעה הסברא ששרצים מצויים בבור ואין כל סברא נגדית, כמובן, אבל אם נמצא באחד משאר הכלים גם כלי זה טהור מאותו הטעם עצמו שמתהרים את תשעת הכלים]. 11) נדה ג, ב. ושם כתוב "אוגנים", ופירש רש"י שפה כפופה כלפי פנים. שם אמר ריש לקיש זאת על הברייתא, ורבינו למד ממנו גם לדין שבמשנתנו. 12) ואפשר שנפל בשפיכה אחרונה. 13) מפני שאין כאן סברא נוגדת את הסברא המתקבלת על הדעת, שהשרץ היה בבור ונשאב בכלי שמילא בו. [לפי פירוש זה, מתיישבות שתי התמיהות של ה'כסף משנה' על בבא זו. ראה שם]. 14) ברייתא, נדה שם. 15) כן צ"ל. פירוש, לא נתן לשני כלים מדלי אחד. בדפוסים: אחר. 16) אינו יודע איזה כלי מילא ראשון, ואיזה מילא אחרון. 17) תשעת הכלים ברור שהם טהורים, שהרי לא הגיעו אליהם המים מדלי שהשרץ בתוכו. והדליים טהורים, שאפילו אם היה בבור ונשאב בדלי, לא נטמא מפני שזה ספק טומאה צפה (ראה למעלה פ"ד ה"ו) ושמא לא נגע השרץ בדלי אלא יצא עם המים אגב שפיכה, ולפיכך גם האפשרות שהשרץ היה בבור אינה מכריעה לטומאה ודאית של הדלי. [ולא נטמא ממשקין הטמאים שבתוכו, מפני שספק משקין לטמא אחרים - טהור, לא החמירו חכמים כל-כך ותולים שבכלי היה]. 18) ולא בדלי. 19) מתקבל על הדעת, שהאונים עיכבו את השרץ ונגעו בו ונטמא הדלי, ואין אנו תולים שהיה בכלי, מהטעם שאמרנו למעלה, שיותר מתקבל על הדעת שבבור היה השרץ. ויוצא מזה, שדלי אחד ודאי טמא ואין אנו יודעים איזהו, ולפיכך מטמאים את כולם. וכל זאת כשלא ידוע מאיזה דלי שפך לכלי שנמצא בו השרץ, אבל כשאנו יודעים זאת - הרי אין טעם לטמא את תשעת הדליים האחרים. 20) אינני יודע לפרש למה כל הכלים טמאים. הרי לתשעת הכלים לא הגיעה הטומאה? (תמיהה זו השמיע כבר ה'כסף משנה' ולא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

53) על גבה, במקום הנראה לעין. (54) שאנו אומרים על המקרצת נפל. (55) והמקרצת טהורה. אנו תולים, שהשרץ נפל לעיסה אחר שנטל את המקרצת. כחכמים, שם. (56) מתקבל על הדעת שלעיסה נפלה, שאם נפלה על המקרצת לא היתה שוקעת כל-כך במקרצת (ביאור הגר"א בתוספתא).

ו. אכל טמא⁵⁷ שנמצא גרעינה שלו⁵⁸ בתוך הפכר או על גבי תבשיל רותח, אף על פי שאין עליה משקה טופח⁵⁹ - הרי הן⁶⁰ טמאים⁶¹; שאני אומר: האכל פלו נפל שם ונמוח בתוך הפכר או מחמת הרתיחה ונשארה גרעינתו. נמצאת הגרעינה על גבי הפכר או בתוך תבשיל צונן - הרי אלו טהורין, אף על פי שיש עליה משקה⁶²; שאני אומר: גרעינה זו לבדה נפלה אחר שאבד האכל מעליה, שהרי אינה מטמאה.

(57) תוספתא, שם פ"ד ה"ו. (58) גרעין של תמרה או של זית וכדומה. [מצאנו כמה פעמים בתלמוד "גרעינה" במקום "גרעין" (משנה יומא - כמוה וכגרעינתה: עוקצין פ"ב מ"ב - גלעינה של רוטב, ובתוספתא כאן - גרעינה של גפת]. (59) משקה שיש בה כדי להרטיב את הנוגע בה. (60) הכיכר והתבשיל. (61) אף-על-פי שגרעינה יבישה אינה טמאה. (62) אין אנו אומרים שמשקה זה בא מן האוכל הטמא. [בתוספתא שם, שינוי: "גרעינה של גפת טמאה (גפת = פסולת של זיתים אחר סחיטתם) שנמצאת בתוך הכיכר או על גבי תבשיל רותח, אף-על-פי שאין עליה משקה טופח - טימאתה. נמצאת בתוך כיכר צונן או על גבי תבשיל צונן אע"פ שיש עליה משקה טופח - טהורה". ופירשה רבינו כמבואר למעלה. והגר"א בביאורו לתוספתא מפרש, שמכוח הלחץ בשעת סחיטת הזיתים, נבלע קצת שמן בגרעין וכשהוא נתון על גבי דבר רותח הוא פולט את הבלוע בו ומטמא את הנוגע בו, אבל בצונן אינו פולט. ולפירושו, רצוי לגרוס בתוספתא: "על גבי כיכר או על גבי התבשיל".]

ז. היות⁶³ בפית אכלין טמאין ואכלין טהורים ונמצאת גרעינה בפית⁶⁴ - הולקין אתה הרב⁶⁵. וכן אם היות⁶⁶ דמים טהורים ודמים טמאים בתוך הפית ונמצא דם על האכל - הולכים אתה הרב. מעשה היה בכפר של תרומה שנמצא עליו דם, ובא מעשה לפני חכמים וטהרוהו. שאפלו נאמר: דם שרץ הוא, הריני אומר: דם שרץ חי הוא, שהוא טהור.

(63) תוספתא, שם. (64) בכיכר או על תבשיל רותח, ואין אנו יודעים אם הגרעינה מאוכל טמא או טהור. (65) אם רוב האוכלין שבבית טמאים נטמאו הכיכר והתבשיל, ואם הרוב טהורים - הם טהורים (ראה בביאור הגר"א ו'זר זהב' שם). (66) תוספתא, שם פ"ו ה"א.

ח. עיר⁶⁷ שיש בה נבלות ושחוטות - בשר הנמצא בה⁶⁸ הולכים אתה הרב⁶⁹. וכן אם היה הנמצא בה

שנתמלאו אחריה. (36) נתבאר בהלכה א. (37) ברור הדבר, שהשרץ היה בכור. (38) מחזיקים טומאה מזמן לזמן, ואומרים שהשרץ היה בכלי מתחילת השאיבה.

ד. היה³⁹ קוצה⁴⁰ זיתים מן המעטן⁴¹ ומעלה אותו לגג⁴², ונמצא השרץ בגג - זיתים שבמעטן טהורים⁴³. נמצא במעטן - המעטן טמא⁴⁴. נמצא בין פתל לזיתים⁴⁵ - הזיתים טהורים⁴⁶. נמצא השרץ בתוך גוש של זיתים⁴⁷ והגוש בגג: אם בתוך שלשת ימים⁴⁸ - אף המעטן טמא, שאני אומר: גוש זה מן המעטן עלה והשרץ בתוכו⁴⁹; ואם נמצא אחר שלשה ימים משהעלה הזיתים לגג - הרי המעטן טהור, שמה בגג נתקבצו ונעשו גוש בתוך השלשה ימים⁵⁰.

(39) תוספתא, טהרות פ"א ה"א. (40) מלקט. (41) "כשמוסקים (קוטפים) את הזיתים נותנים אותם בחפירה שהוכנה לכך, כדי שיתרככו ויוציאו הרבה שמן בשעת סחיטתם. וחפירה זו נקראת מעטן" [רבינו בפירושו לטהרות פ"ט מ"א. והר"ש שם מפרש, כלי שנותנים בו הזיתים]. (42) כדי שתתייבש הזיעה שעליהם. (43) אנו אומרים שהשרץ לא היה במעטן אלא נפל על הזיתים שבגג. [ואין זה דומה לדין קופה שנשתמש בה בטהרות שבהלכה ב, שמחזיקים ממקום למקום, מפני שהקופה עצמה אמנם וזה ממקומה, אבל הטהרות והשרץ לא עזבו את מקומם שבתוך הקופה, ולפיכך זה כעין מזמן לזמן שמחזיקים טומאה. אבל כאן הזיתים עזבו מקומם שבמעטן, וכגון זה אין מחזיקים טומאה. ראה 'תפארת ישראל' טהרות פ"ט 'יכין' אות סד]. (44) והזיתים שבגג טהורים, מפני שאנו תולים שהשרץ נפל למעטן אחר שהעלה הזיתים לגג. כחכמים בתוספתא, שם. ואף-על-פי שמחזיקים מזמן לזמן, זה רק כשלא טילטל ממקומו את הדבר שנולד בו הספק, אבל אם טילטל אותו הרי זה כעין ממקום למקום. [ב'כסף משנה' מתפלא, למה פסק רבינו כחכמים בתוספתא שם נגד ה'סתם משנה' בטהרות (פ"ט, מ"ט)? והלא כלל בדינו (יבמות מב, ב) סתם במשנה ומחלוקת בברייתא, הלכה כסתם? ואולי מפני שבתוספתא - רבי הוא היחיד החולק על חכמים בדין זה, סובר רבינו שיש לראות את המשנה כדעת רבי לברו שסידר את ה'סתם']. (איני יודע לפרש, מה בין זה לדין נמצא בכור בהלכה ג). (45) ואינו נוגע בזיתים. (46) ואין חוששים שמה נגע בהם השרץ (טהרות, שם). (47) זיתים אחדים מדובקים יחד, והשרץ לחוץ ביניהם. (48) משעת הוצאתם מהמעטן. (49) מפני שאין דרכם של זיתים להתדבק לגוש בזמן קצר שכזה. (50) פירוש, במשך שלושת הימים.

ה. הקורץ⁵¹ מקרצת⁵² מן העפה ונמצא שרץ במקרצת⁵³ - המקרצת לבדה טמאה⁵⁴. נמצא בעפה - העפה לבדה טמאה⁵⁵. נמצא בתוך המקרצת - אף העפה טמאה⁵⁶.

(51) חותך או תולש. תוספתא, שם. (52) חתיכת עיסה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. תשעה צפרדעים ושרץ אחד ביניהן ברשות היחיד, ונגע באחד מהן ואינו יודע אי זהו - ספקו טמא. תשעה שרצים וצפרדע ביניהן ברשות הרבים ונגע באחד מהן - ספקו טהור. זה הכלל: כל ספק ברשות הרבים - טהור, עד שלאמר נטמאתי בודאי; וכל ספק ברשות היחיד - טמא, עד שלאמר ודאי שלא נטמאתי. לפיכך, עצמות המת⁵ ועצם נבלה⁶ ברשות הרבים, או גוש מארץ טהורה וגושים מבית הפרס⁷ או מארץ העמים⁸, ונגע באחד מהן או הסיט⁹, ואין ידוע במה נגע מהן¹⁰ ובמה¹¹ הסיט; קזית מן המת וקזית מן הנבלה, והאהיל על אחד מהן, ואין ידוע על אי זה מהן האהיל; שני שבילין, אחד טהור ואחד טמא¹², הלך באחד מהן ואין ידוע באי זה הלך; או שנגע באדם זה בדרך, ואין ידוע אם הוא טמא או טהור; או שהיו שני אנשים, אחד טמא ואחד טהור, ונגע באחד מהן ואין ידוע באי זה מהן נגע - בכל אלו הספקות טהור.

4) ואפילו רוב לטומאה - טהור. 5) שמטמאים במגע ובמשא בשיעור כשעורה (הלכות טומאת מת פרק ב הלכה ט). 6) שאינה מטמאה כלל. 7) שדה שנחרש בה קבר וחכמים גזרו עליו טומאה. 8) גוש אדמת חוץ לארץ, שהובא לארץ ישראל, היא מטמאה מדרבנן. 9) הזיוו. דין היסט כדן משא, וגושים אלה מטמאים במשא. 10) אם בגוש הטמא או בטהור. 11) פירוש, או במה. 12) כגון שביל העובר בבית הקברות (רבינו בפירושו למשנה).

ג. המוצא מת משפכ¹³ לרחבו של דרך אם היה שלם והוא מן הקצה אל הקצה - הרי זה טמא לתרומה, שחזקתו שנגע¹⁴; היה לו מקום לעבר, או שהיה משבר ומפרק שאפשר שעבר בין שוקיו ופרקיו - הרי זה טהור. ואם היה קבר לכל רחב הדרך - הקבר מצרפו¹⁵, והעובר שם¹⁶ טמא. שאין זה כשאר ספקות, אלא חזקתו שנגע.

13) אחר שעבר עליו הרגיש בו. 14) מתקבל על הדעת שנגע. [דייק רבינו וכתב "שחזקתו שנגע" ולא כתב "וודאי נגע", מפני שהמדובר כשיש אפשרות שהיא שלא נגע, כגון שנטה לצידי דרכים, אבל אין הדבר מתקבל על הדעת, ולפיכך טמא אף על פי שספק טומאה ברשות הרבים טהור. וכל זה לתרומה, ולניזיר ועושה פסח נתבארו הדינים בהלכות קרבן פסח פרק ו הלכה י"א ובהלכות נזירות פרק ט הלכה י"ח והלכה י"ט. ואין לפרש חזקה זו כמו סתם חזקה בכל מקום, שהרי רוב עדיף מחזקה ואינו מכריע לטמא, כמבואר בהלכה קודמת ומכל שכן חזקה]. 15) מצרף את כל החלקים וכאילו הקבר מלא טומאה. 16) ואפילו הוא יודע שלא נגע במת ושעבר במקום, שאין שם כלום מן המת.

ד. שרץ שנמצא במבוי - מטמא למפרע עד העת

ספק שרץ ספק צפרדע - הולכין אחר הרב שיש באותה העיר באותו הזמן. זה הכלל: בנמצא⁷⁰ הלך אחר הרב.

67) שם. 68) מושלך בחוץ. 69) בין לקולא ובין לחומרא. פסק כחכמים נגד דעת רבי שמעון בן גמליאל האומר שאפילו רוב שחוטות - טמא, מפני שנבילות מושלכות שכוחות יותר משחוטות מושלכות. 70) להוציא בשר שהוא במקומו המיוחד לו, כגון במחסן או בחנות, שדנים בו דין מחצה על מחצה (ראה הל' מאכלות אסורות פ"ח הי"א).

ט. האשה⁷¹ שמגבבת גבבא⁷² בחצר, ונמצא שרץ בתוך גבבא - הרי זו טהורה, שאין השרץ מטמא במשא⁷³. נמצא על גבי גבבא - הרי זו טמאה, שמה נגעה בו. היתה פוכרת⁷⁴ בכברה ונמצא שרץ בתוך הפרות שבפכרה - הרי זו טהורה⁷⁵. נמצא על גבי הפכרה - הרי זו ספק טמאה, שמה נגעה בו, וכל ספק ברשות היחיד - טמא, כמו שבארנו⁷⁶.

71) שם פ"ג ה"ג. 72) בפירושו למשנה, שבת פ"ג, מפרש רבינו: גבבא - זבל השדות. ונראה שהתכוון לחלק השיבולת שנשאר בקרקע אחר הקצירה והוא משמש זבל לשדה. 73) אלא במגע, ואנו אומרים שלא נגעה בו. 74) מנקה גרעינים. 75) אין דרכה של אשה לנגוע בפירות שבכברה. 76) למעלה פט"ז.

~ יום שלישי ג' טבת ~

פרק שמונה עשר

1) יבאר שכל מה שאתה יכול לרבות ספיקות וספק ספיקות ברשות היחיד - טמא, ברשות הרבים - טהור וכיבוד. א. כל שאתה יכול לרבות ספקות וספקי ספקות, ברשות הרבים - טהור, ברשות היחיד - טמא. כיצד? נכנס למבוי² והטמאה בחצר, ספק נכנס לחצר ספק לא נכנס; טמאה בבית, ספק נכנס לבית ספק לא נכנס; ואפילו נכנס, ספק שלא היתה שם ספק היתה שם; ואם תאמר היתה שם בעת שנכנס, ספק יש בה בשעור ספק אין בה; ואם תאמר יש בה, ספק שהיא טמאה ספק אינה טמאה; ואפילו היא טמאה, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא³, שהמבוי רשות היחיד.

2) שחצרות הבתים פתוחות לתוכו. 3) התוספות ברא בתרא נה, ב דיבור המתחיל רבי (הראשון) בשם רבינו תם נימקו: מפני שדין ספק טומאה ברשות היחיד למדו מסוטה ושם אפילו ספק אחד היה מספיק, כדי לטהר את האשה מפני חזקת כשרות, אלא שהתורה אוסרת אותה ולפיכך אין הבדל בין ספק אחד להרבה ספיקות. ונתבאר כבר למעלה בפרק ט"ז, שכל דיני ספק טומאה למדנו מסוטה, שהתורה קראה לזנות - טומאה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כזבים, שהרי טומאת גויים היא מדרבנן ואין שורפים עליה. וכן פירשו הברטנורה ובעל תוספות יום טוב.

ז. מי שאָבד לו כְּלִי וּמִצְאָו בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד - הָרִי זֶה טָמֵא מִדְּרַס וְטָמֵא טָמֵא מֵת. אָבֵד לוֹ בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים וּמִצְאָו בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים: אִם אָבְדוּ בַּיּוֹם וּמִצְאָו לְבוּ בַּיּוֹם - טְהוֹר; אָבֵד בַּיּוֹם וּמִצְאָו בְּלַיְלָה, בְּלַיְלָה וּמִצְאָו בַּיּוֹם, אוֹ שְׂאָבֵד בַּיּוֹם וּמִצְאָו בַּיּוֹם שָׁל אַחֲרָיו - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת טָמֵא. זֶה הַכֹּל: כִּל שְׂעֵבֵר עָלָיו הַלַּיְלָה אוֹ מִקְצָתוֹ - טָמֵא.

ח. הַנִּיחַ כְּלִי אוֹ שְׂכַחוּ בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים, אָף עַל פִּי שְׂעֵבֵר עָלָיו הַלַּיְלָה - טְהוֹר. הַנִּיחוּ אוֹ שְׂכַחוּ בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד - הָרִי זֶה טָמֵא מִדְּרַס וְטְהוֹר מִטָּמֵא מֵת. וּמִפְּנֵי מָה לֹא הִחְמִירוּ בְּשׁוֹכְחַ וּמְנִיחַ כְּמֵאבֵד? מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ דָּבָר מִצְוֵי תְּמִיד, לֹא גָזְרוּ עָלָיו.

ט. הַמֵּאבֵד וּמִצְאָ בְּתוֹךְ הַבַּיִת - הָרִי זֶה טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּחֻזְקַת שְׂמוֹר.

י. הַשׁוֹטֵחַ כְּלִים בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים - הָרִי אֵלָיו טְהוֹרִין; וּבְרִשׁוֹת הַיְחִיד - טָמֵאִים, שְׂמֵא נִגְעוּ בְּהֵן טָמֵאִים. וְאִם הָיָה מְשַׁמְרֵן - טְהוֹרִים. נָפְלוּ וְהָלַךְ לְהִבְיֵאֵם - טָמֵאִים, מִפְּנֵי שֶׁנִּעְלְמוּ מֵעֵינָיו. וְכֵן מִי שְׂאָבְדוּ כְּלִי בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד וּמִצְאָן אֶפְלוּ בּוֹ בַּיּוֹם - הָרִי הֵן מִדְּרַס וְטָמֵא מֵת, כְּמוֹ שְׂבֵאֲרָנוּ.

יא. שׁוֹטֵחַ אַחַת בְּעִיר אוֹ נְכֹרִית - כֹּל הָרִקִּין שְׂבִעִיר בְּחֻזְקַת טָמֵאָה לְעוֹלָם בְּכָל מְקוֹם.

יב. מִי שֶׁדָּרְסָה אִשָּׁה עַל בְּגָדָיו אוֹ שִׁישְׁבָה עִמּוֹ בְּסִפְיָה: אִם מִפִּירְתוֹ שֶׁהוּא אוֹכַל בְּתְרוּמָה - כְּלִי טְהוֹרִין, וְאִם לֹא - יִשְׂאָלָנָהּ.

יג. מִי שִׁישֵׁן בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים וְעָמַד - כְּלִי טְהוֹרִים.

יד. נִגַע בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים בְּאֶחָד בְּלַיְלָה וְאִין יָדוּעַ אִם חֵי אִם מֵת, וּבִשְׁחָר עָמַד וּמִצְאָו מֵת - הָרִי זֶה טָמֵא, שֶׁכֹּל הַטָּמְאוֹת פְּשַׁעַת מִצְיָאָתָן. וְאִם רָאוּהוּ חֵי בְּעֵרֵב, וּבִשְׁחָר מִצְאָו מֵת - הָרִי זֶה סִפְקָ בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים וְטְהוֹר.

טו. הַמְסַכֵּן בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד וְנִתְעַלְף, וְאִין יָדוּעַ אִם מֵת אוֹ עֹדֵן הוּא חֵי, וְהוֹצִיאָוהוּ לְרִשׁוֹת הָרַבִּים וְחָזְרוּ וְהִכְנִיסוּהוּ לְרִשׁוֹת הַיְחִיד: כִּשֶׁהוּא בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד - סִפְקוֹ טָמֵא, וּכְשֶׁהוּא בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים - סִפְקוֹ טְהוֹר. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהָיָה מְסַכֵּן וְהוֹלִיכוּהוּ

שִׁיאָמַר: בְּדָקְתִי אֶת הַמְּבוּי הַזֶּה בַּיּוֹם פְּלוּנִי וְלֹא הָיָה בּוֹ שְׂרִיץ¹⁷. אֶפְלוּ כְּבֹדוֹ¹⁸ וְלֹא בְּדָקוּ - הָרִי זֶה מִטָּמֵא לְמִפְּרַע מִקְדָּם הַכַּפּוּד. בְּמָה דְּבָרִים אָמּוּרִים? שְׂמִצְאָו יָבֵשׁ; אָבֵל אִם מִצְאָו לֹח - אִינוֹ מִטָּמֵא לְמִפְּרַע אֲלֵא עַד שְׁעָה שְׂאֶפְשֵׁר שְׂיָמוּת בָּהּ וְיִהְיֶה עֲתָה לֹחַ בְּעַת שְׂנִמְצָא¹⁹.

17) ואינו מטמא אלא משעת הבדיקה ואילך, שהרי שרץ זה הגיע לכאן אחר הבדיקה. (18) אין אנו אומרים, הכיבוד היה מעביר את השרץ אילמלי היה כאן. (19) כרבי שמעון שם. [בפירושו למשנה מסיים רבינו: "ואין הלכה כרבי שמעון" וכאן חזר בו ופסק כמותו, מפני שרבי אלעזר (שם עמוד ב) מבאר את דבריו].

ה. שְׁנֵי רִקִּין בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד, אֶחָד טְהוֹר וְאֶחָד מִן הָרִקִּין הַנִּמְצָאִים שְׂגָזְרוּ עָלֵיהֶן טָמְאָה כְּמוֹ שְׂבֵאֲרָנוּ, וְנִגַע בְּאֶחָד מֵהֶן אוֹ הִסִּיטוּ וְאִין יָדוּעַ אִי זֶהוּ - תּוֹלִין²⁰ עָלָיו אֶת הַתְּרוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁנֵי סִפְקוֹת²¹: סִפְקָ בְּטְהוֹר נִגַע סִפְקָ בְּנִמְצָא; וְאִם תֵּאמַר בְּנִמְצָא, סִפְקָ שֶׁהוּא טָמֵא סִפְקָ שֶׁהוּא טְהוֹר. הֵיוּ שְׁנֵי הָרִקִּין בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים: אִם הֵיוּ נִגְוִיִן וּמְנַחִין שָׁם וְנִגַע בְּאֶחָד מֵהֶן - סִפְקוֹ טְהוֹר; וְנִשָּׂא אֶחָד מֵהֶן - תּוֹלִין עָלָיו, שֶׁהָרִי מְשַׁנְּשָׂאוֹ אִינוֹ מִנַּח בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים; וְכֵן אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן לֹחַ וְנִתְלָה בּוֹ הָרֵק הַלֵּחַ - תּוֹלִין עָלָיו, שֶׁהָרִי אִינוֹ מִנַּח בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים כְּדִי שִׁיְהִי סִפְקוֹ טְהוֹר, אֲלֵא הָרִי הוּא עַל בְּגָדוֹ. כְּכֹר בְּאֲרָנוּ, שְׂאִם נִגַע בְּרֵק הַנִּמְצָא אוֹ נִשָּׂאוֹ אוֹ הִסִּיטוּ בְּכָל מְקוֹם²² - שׁוֹרְפִין עָלָיו אֶת הַתְּרוּמָה, כְּבֵית הַפָּרֶס וּכְיֹצֵא בָּהּ שְׁשׁוֹרְפִין עַל וְדָאי מַגְעֵן²³ בְּכָל מְקוֹם.

20) לא אוכלים ולא שורפים. (21) לא ביאר רבינו אם גם באותם הספיקות שנמנו למעלה בהלכה א תולין ולא שורפין, או לא אמרו תולין אלא בטומאות שעיקרן מדרבנן, כגון רוקים ובית הפרס. (22) בין ברשות היחיד ובין ברשות הרבים. (23) אלה הם מששת הספיקות שגזרו חכמים לשרוף עליהם תרומה וקדשים שנמנו שם.

ו. מִי שִׁישֵׁב בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים וּבָא אֶחָד²⁴ וְדָרַס עַל בְּגָדָיו אוֹ שְׂרַקֵק וְנִגַע בּוֹ²⁵ הָרֵק - עַל רִקּוֹ שׁוֹרְפִין אֶת הַתְּרוּמָה²⁶, וְעַל בְּגָדָיו הוֹלְכִין אַחַר הָרֵב: אִם רֵב הָעִיר טָמֵא²⁷ - בְּגָדָיו מִדְּרַס, וְאִם רֵב הָעִיר טְהוֹרִים - הָרִי הוּא טְהוֹר.

24) ואין אנו יודעים אם הוא טהור או טמא. (25) כיושב. (26) כדין ספק רוקים. (27) זבים. [אמנם זה כמעט מן הנמנעות שרוב תושבי העיר יהיו זבים, אבל אי אפשר לפרש אחרת, שהרי עם הארץ אין גופו מטמא מדרס, ומה שגזרו טומאת מדרס על בגדיהם הוא מפני שאשתו נידה יושבת עליהם, ואין לפרש שהכוונה לרוב גויים שדינם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14) גירסת אליהו רבא במשנתנו - טהורות, וכן שנינו בתוספתא שם פ"ו ה"ג. ורבינו מקיים את הגירסא שלפנינו במשנה. וכן גורס הרא"ש, ומבאר שכל זמן ששתיהן קיימות, אין לטהר אף אחת מהן, אף-על-פי שהשניות טמאות ודאי (ראה השלמות). (15) שם מ"ד. (16) שאינו מטמא. (17) גם בשני שבילין - המדובר ברשות הרבים, כמו שנתבאר למעלה בהערה ג. אבל ברשות היחיד - כל הספיקות טמאים, ורבינו לא מצא לנחוך להודיע זה בפירוש, מפני שסתם שבילים רשות הרבים הם.

ב. שני שבילין¹⁸, אחד טמא ואחד טהור, הלך באחד מהן ועשה טהרות, ובא חברו והלך בשני ועשה טהרות: אם באו ונשאלו זה אחר זה - מורין לכל אחד מהן בפני עצמו שהוא טהור; באו שניהן כאחד, או שבא האחד ושאל עליו ועל חברו¹⁹ ואמר: שנים היינו ובשני השבילים הלכנו ושתי טהרות עשינו - הרי שניהם טמאין, וטהרות שעשו נשרפות²⁰. וכן²¹ אם נטמאו בטמאה קלה. ביצד? שני כפרים²², אחד טמא ואחד טהור, אכל את אחד מהם²³ ועשה טהרות, ובא חברו ואכל את השני ועשה טהרות: אם נשאלו זה אחר זה - שניהן טהורין, מפני שהן ספק דברי סופרים²⁴, שהוא מפלל הספקות שטהרו חכמים, כמו שבארנו²⁵; נשאלו שניהן באחת או שנשאל עליו ועל חברו - שניהן טמאין מספק, וטהרותם נשרפות, שהרי ודאי אחת מהן טמאה. ואפלו כפר אחד²⁶ טמא שנתערב במאה כפרות טהורין - כלן טמאין²⁷ וישרפו.

18) שם מ"ה. 19) רבא, בפסחים י', א מפרש את מחלוקתם של ר' יהודה ור' יוסי במשנתנו, בשאל על עצמו ועל חברו, ופסק רבינו כר' יוסי שאמר - טמאים. 20) באדם אחד, שנינו במ"ג "תלויות", ובשני בני אדם שנינו "טמאים". ומשינוי לשון זה, למד רבינו שדינן כטמאות ממש. ולא נתבאר טעמו של הבדל זה, וההגיון מחייב להחמיר יותר באדם אחד, כשם שהחמירו בשאל בזה אחר זה, שכולן תלויות. נב'תוספות חדשים' שבגליון המשניות, מפרש מה שאמרו במשנה "טמאים" הכוונה לשני האנשים, אבל הטהרות תלויות. אולם רבינו כותב "וטהרות שעשו נשרפות". (21) שם מ"ו. (22) לשון המשנה. (23) ונתבאר למעלה (פי"א ה"א), שהאוכל אוכלין טמאים, פסול לאכילת תרומה מדרבנן. (24) לכאורה נימוק זה מיותר, שהרי גם בטמאה דאורייתא פסק כן. הרגיש בזה המשנה-למלך, ופירש שרבינו התכוון לרמז בזה שגם ברשות היחיד טהור. (25) למעלה פט"ו ה"א. (26) זה המשך הנימוק למה נשרפות. ובתוספתא שם הלכה ד, הגירסא: "שאפילו" ככר אחד וכו'. (27) דברי ר' יוסי בתוספתא שם ה"ד.

ג. כפר טמא שנתערב בתשעה כפרות טהורין, ובאו חמשה בני אדם²⁸ ואכלו חמשה כפרות מהן, ובאו

מעיר לעיר במטה, והיו כמות מתחלפות תחתיו, ובאחרונה נמצא מת, ולא טמאו חכמים אלא את אחרונה בלבד.

טז. טמא שהיה עומד ומדבר על הבור ונתנה צנורא מפיו, ספק הגיע לבור ספק לא הגיע: אם היה בור של שמן - ספקו טמא ברשות היחיד; ואם היה בור של יין - ספקו טהור בכל מקום, מפני ששפת הבור קולטת.

פרק תשעה עשר

1) יבאר שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלך באחד מהם ואינו יודע באי זה הלך וכו'. ודין שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלך באחד מהם ועשה טהרות וחבירו הלך בשני ועשה טהרות וכו'. כיכר טמאה שנתערבה בתשע כיכרות טהורות ובאו חמישה בני אדם ואכלו חמש כיכרות מהן וכו'. ודין שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלכו בהם שני אנשים, אחד טהור ואחד טמא וכו'.

א. שני שבילין², אחד טמא³ ואחד טהור⁴, הלך באחד מהן ואין יודע באי זה מהן הלך⁵, ועשה טהרות ונאכלו⁶, והיה שלישי ושביעי⁷ וטבל וטהר⁸, והלך בשני ועשה טהרות - הרי אלו טהורות⁹. אם קצמות הראשונות¹⁰ - אלו ואלו תלויות¹¹, שבודאי שאחד מן הטהרות טמא¹². ואם לא טהר בינתיים¹³ - הראשונות תלויות¹⁴, והשניות ישרפו, שהרי הן טמאות בודאי, שזה טמא הוא, מפני שהלך בשני השבילין. וכן השרין¹⁵ והצפרדע¹⁶ ברשות הרבים¹⁷ ואין צורתן נפרת ואין יודע אי זהו השרין, ונגע באחד מהן, ועשה טהרות ונאכלו, וטבל, ונגע בשני ועשה טהרות - הרי אלו טהורות. ואם קצמות הראשונות - אלו ואלו תלויות. ואם לא טבל בינתיים - הראשונות תלויות, והשניות ישרפו.

2) טהרות פ"ה מ"ג. 3) טומאת מת. 4) ושניהם ברשות הרבים. 5) פירוש, אם השביל שהלך בו הוא הטהור או הטמא, אבל יודע הוא באיזה שביל הלך. ואין לפרש הדברים כפשוטם, שאינו יודע באיזה שביל הלך, שהרי כתב לקמן "והלך בשני", ואם הוא אינו יודע באיזה שביל הלך בראשונה - מניין לו שעכשיו הלך בשני. 6) כדן, שספק טומאה ברשות הרבים - ספיקו טהור. 7) אע"פ שמן הדין הוא טהור - אומרים לו שלכתחילה יטהר עצמו (למעלה פט"ו ה"ט). 8) ששקעה החמה, ויצא מכלל טבול-יום שמתמא תרומה וקדשים (תוספות יום טוב). 9) מפני שאנו דנים עכשיו על טהרות השניות בלבד. 10) ואחת מהן טמאה ודאי, אלא שאין אנו יודעים איזו. 11) אף-על-פי שהוא אינו שואל על שתיהן בבת אחת, ואפילו אם שאל כבר על הטהרות הראשונות, והחכם טיהר אותן. 12) ואי-אפשר לטהר טמא וודאי. 13) והראשונות קיימות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְעֵמֶד בּוֹ אֲנָשֵׁי הַמְרַכְּבָה¹⁶ וַיֵּשׁ לוֹ פְתָחִים הַרְבֵּה פְתוּחִים לְרִשׁוֹת הַרְבִּים; וְהַפּוֹרָן, וְהוּא הַבְּנֵן הַגָּדוֹל שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי פְתָחִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה וְחָצֵר, שֶׁהַרְבִּים נִכְנָסִין בְּפֶתַח זֶה וַיִּזְצִיֵן בְּפֶתַח אַחֵר. וְכֵן מְבֹאֵר¹⁷ הַיִּזְרְדִים לַיָּם אוֹ לַנְּהָר, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן גְּדוּרִין¹⁸ מִכָּאן וּמִכָּאן, וְרַבִּים¹⁹ מְטַפְסִין וְעוֹלִין בָּהֵן, וְהַבְּמִוֹסוֹת²⁰ וְהַמְרַחְצוֹת²¹ - הֲרֵי הֵן כְּרִשׁוֹת הַרְבִּים לְטֻמְאָה. וְכֵן כָּל הַעֲזָרָה²² - כְּרִשׁוֹת הַרְבִּים לְטֻמְאָה.

9) יש במציאות (סיגנון ערבי). (10) שם מ"ו-ט. (11) לא בכרמלית בלבד, שאינה רשות היחיד לשבת, אמרו שהיא כרשות הרבים לטומאה, אלא ישנם גם מקומות שהם רשות היחיד ממש לענין שבת ואעפ"כ הם רשות הרבים לענין טומאה. (12) שם מ"ו. פירוש, מבוי מפולש (פתוח משני צדדים) ובסופו בור או גת החוסמת את היציאה, ושביל עובר באותו מבוי שהולכים בו בני אדם לשאוב מן הבורות (רבינו בפירושו למשנה). (13) שטח גדול במישור שיש בו הרבה שדות. (14) ובאים לשם פועלים לקצור את התבואה, לאסוף ולדוש. בקעה כזו דינה כרשות היחיד לשבת, אבל אין שם מקום להיסתר מעיני הפועלים. (15) מלה יוונית. "מלך" ביוונית "בסיליאוס". (16) הממונים על מרכבות המלך. (17) תוספתא פ"ז ה"ד. (18) גדירות משני צידיהם המכבידות את הכניסה. (19) פירוש, אם רבים. (20) צ"ל: והדימוסות. פירוש, מרחצאות של מי מעיינות חמים, כגון חמי טבריה. (21) תוספתא, שם פ"ז ה"ה. (22) שבבית המקדש (פסחים יח, ב).

ד. גְּנוֹת הָעִיר²³ שֶׁדָּרְךָ הָעִיר עוֹבְרָת עָלֶיהָ - רִשׁוֹת הַרְבִּים לְטֻמְאָה.

(23) תוספתא, שם.

ה. הַגְּנֵה²⁴, בְּזִמְן שֶׁהִיא מְשַׁמְרֶת²⁵ - רִשׁוֹת הַיְחִיד, וּבְזִמְן שֶׁאֵינָה מְשַׁמְרֶת - רִשׁוֹת הַרְבִּים לְטֻמְאָה. וְכֵן כְּסִילְקֵי גְדוּלָה²⁶, בְּזִמְן שֶׁפּוֹתְחִין אוֹתָהּ - רִשׁוֹת הַרְבִּים לְטֻמְאָה, וּבְזִמְן שֶׁנּוֹעֲלִין אוֹתָהּ - רִשׁוֹת הַיְחִיד לְכָל.

(24) שם. (25) בשעות מסוימות, שומרים עליה שלא יכנסו לה בני אדם. (26) שנעלת כלילה ונפתחת ביום.

ו. הַבְּקָעָה²⁷ הַמְקַפֶּת גְּדֵר בִּימֹת הַגְּשָׁמִים - רִשׁוֹת הַיְחִיד לְשֵׁבֶת וְלְטֻמְאָה²⁸; וְאִם לֹא הִיָּתָה מְקַפֶּת - הֲרֵי הִיא רִשׁוֹת הַיְחִיד לְטֻמְאָה בְּלִבְדָּה²⁹. וּבְקָעָה שֶׁעֲבָרוּ³⁰ עָלֶיהָ בִּימֹת³¹ הַגְּשָׁמִים³² - הֲרֵי הִיא רִשׁוֹת הַיְחִיד לְטֻמְאָה אֶפְלוּ בִּימֹת הַחֹמָה³³. וְאֵלּוּ הֵן יְמֵי הַחֹמָה? מִשְׁתַּעֲקֵר הַתְּבוּאָה מִתּוֹכָהּ. וְאֵלּוּ הֵן יְמֵי הַגְּשָׁמִים? מִשְׁתַּרְדֵּר רְבִיעָה שְׁנֵי³⁵. בֵּין הָעֲגוּלִים³⁶ שֶׁל עֲנָבִים לַזּוּגִין³⁷ - רִשׁוֹת הַרְבִּים לְטֻמְאָה³⁸.

חֲמֻשָּׁה בְּנֵי אָדָם אַחֲרִים וְאָכְלוּ הַחֲמֻשָּׁה הַנִּשְׁאָרִים - הַרְאֵשׁוֹנִים טְמֵאִים, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶן אֲנָשִׁים אַחֲרִים שֶׁיִּתְלוּ בָּהֶן²⁹; וְהַחֲמֻשָּׁה הָאֲחֵרוֹנִים טְהוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן תּוֹלִין בְּרֵאשׁוֹנִים³⁰.

(28) תוספתא שם ה"ה. (29) ומפני שכל התערובת טמאה, כלמעלה בסוף ההלכה הקודמת - נטמאו, שהרי אכלו אוכלין טמאים. (30) אנו אומרים שהראשונים שטימאנו אותם - אכלו את הכיכרות הטמאות, והם אכלו את הטהורות.

ד. שְׁנֵי שְׁבִילִין³¹, אֶחָד טְמֵא וְאֶחָד טְהוֹר, וְהִלְכוּ בָּהֶן שְׁנֵי אֲנָשִׁים, אִישׁ אֶחָד טְהוֹר וְאִישׁ אֶחָד טְמֵא, אֶפְלוּ הֵיךָ הָאֶחָד תְּלוּי - הֲרֵי זֶה הַטְּהוֹר תּוֹלֵה בְּתְלוּי, וְאוֹמְרִין: זֶה הַטְּהוֹר הִלֵּךְ בְּשְׁבִיל הַטְּהוֹר וְהֵרִי הוּא בְּטְהֵרָתוֹ, וְזֶה הַתְּלוּי הִלֵּךְ בְּשְׁבִיל הַטְּמֵא. וְאִף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאָלוּ שְׁנֵיהֶן כְּאֶחָד.

(31) מימרא של ר' יוסי בר חנינא, נדה ס, א. המדובר ברשות הרבים.

פָּרָק עֲשָׂרִים

1) יבאר המקומות שהם רשות הרבים לענין טומאה. דברים שהם ברשות הרבים אם דינם כרשות הרבים. וחמור ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים וטומאה עליו. ודין היה זה רוכב על חמורו וזה רוכב על חמורו ומהלכים בדרך וכו'.
א. כָּל מְקוֹם שֶׁהוּא רִשׁוֹת הַרְבִּים לְעֵנֵן שֵׁבֶת², כָּךְ הוּא רִשׁוֹת הַרְבִּים לְעֵנֵן טְמֵאָה³.

2) אסורה תורה להוציא בשבת מרשות היחיד לרשות הרבים, וכן להיפך. (3) שיהיה ספיקו טהור. אבל יש דברים, שהם רשות הרבים לטומאה ואינם רשות הרבים לשבת, כמו שיתבאר בהלכות הבאות.

ב. אַרְבַּע אַמּוֹת⁴ הַסְּמוּכוֹת לְרִשׁוֹת הַרְבִּים - הֲרֵי הֵן כְּרִשׁוֹת הַרְבִּים לְטֻמְאָה⁵. וְכֵן הַכְּרַמְלִית⁶, כְּגוֹן הַיָּם וְהָאֲצִטְרוֹנִית⁷ - הֲרֵי הֵן כְּרִשׁוֹת הַרְבִּים לְטֻמְאָה⁸.

(4) בבא-בתרא יב, א. (5) מסוטה שנסתרה למדנו, שספק טומאה ברשות הרבים (שאינה מקום סתירה) טהור, ולפיכך כל מקום שאין בו סתירה - ספיקו טהור. (6) מקום שאינו לא רשות הרבים ולא רשות היחיד, נקרא "כרמלית". [מקורה של תיבה זו נתבאר ב'רמב"ם לעם' בהערות ספר זמנים הל' שבת פ"ד ה"א]. (7) טהרות פ"ו מ"ו. פירוש, אולם גדול, שהוא רכוש ציבורי וראשי הציבור רגילים להתאסף בו לשם התייעצות, ופתחיו מכוננים זה כנגד זה. (8) מפני שאי אפשר להיסתר בה.

ג. יֵשׁ שָׁם⁹ מְקוֹמוֹת¹⁰, שֶׁאִף עַל פִּי שֶׁהֵן רִשׁוֹת הַיְחִיד לְשֵׁבֶת - הֲרֵי הֵן כְּרִשׁוֹת הַרְבִּים לְעֵנֵן טְמֵאָה¹¹. וְאֵלּוּ הֵן: הַשְּׁבִילִין הַמְּפֹלְשִׁין לְשִׁחִין וְלִבּוֹרוֹת וְלִגְתוֹת¹²; וְהַבְּקָעָה¹³ הַמְקַפֶּת גְּדֵר בִּימֹת הַחֹמָה¹⁴; וּבְסִילְקֵי¹⁵ מְלָכִים, שֶׁהוּא בְּנֵן רֹחַב הַרְבֵּה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מכשירים. הדברים שאינם מקבלים טומאה אף על פי שני אדם אוכלים אותם. הדברים שאם חשב עליהם בטלה דעתו או הזק מחשבה.

א. פל אכל המיוחד למאכל אדם, פגון להם ובשר וענבים וזיתים וכיוצא בהן - מקבל טמאה; וכל שאינו מיוחד למאכל אדם - הרי זה טהור ואינו מקבל טמאה, אלא אם פן חשב עליו ויחדו למאכל אדם. וזה וזה אינו מקבל טמאה עד שיבלל תחלה באחד משבעה משקין. וזהו הנקרא הכשר. שנאמר: וכי יתן מים על זרעו.

(2) ומסיים "ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם", משמע, שאם לא ניתנו מים לא נטמא, ובתורת כהנים שמיני פרק יא הלכה ו מרבה שישה משקין המפורטים בהלכה הבאה.

ב. ואלו הן השבעה משקין שמכשירין את האכלין לטמאה: המים, והטל, והשמן, והיין, והחלב, והדם, והדבש.³ ואינן מכשירין עד שיפלו על האכלין ברצון הבעלים. ולא יהיו סרוחין, שהמשקה הסרוח אינו מכשיר.⁴ וכיון שהכשר האכל, אף על פי שיש בו והרי הוא נגוב - הרי זה מקבל טמאה.

(3) דבש דבורים. בתורת כהנים שם פרשת ח הלכה א אמרו, שכל המשקין שאין להם שם לוואי (שם נוסף) מכשירים, להוציא מי תותים, מי רימונים וכדומה, אבל דבש דבורים אינו בכלל אלה שיש להם שם לוואי מפני שסתם דבש הוא דבש דבורים. במשנה ה שם שנינו, שמי רגליים, רוק ומי האף גם כן מכשירים, ולא מנאם רבינו כאן מפני שהם תולדות מים. (4) תורת כהנים שם הלכה ד: "אשר ישתה" פרט למשקה סרוח.

~ נקודות משיחות קודש ~

שלושה תנאים ציין הרמב"ם לטומאת אוכלין:

א: שיהיה אוכל מיוחד לאדם. ב: שיבלל תחילה באחד משבעת המשקין. ג. שלא יהיה מחובר לקרקע אפילו כשורש קטן (ריש פרק ב'). והסיבה הפנימית בזה שכל גדר הטומאה שייך רק במקום שיש קדושה או אפשרות לקדושה, כי מצד טבע הבריאה הוקצבה לקליפות חיות מצומצמת מאוד, ולכן הם משתדלים להגיע למקום הקדושה ולקבל תוספת חיות על ידי שמורידים את האדם בקליפה ובטומאה.

אכילה במובן הרחב היא כל צרכי האדם, ומאכל אדם היינו צרכי נשמתו הם ענייני התורה ומצוותי, ולכן רק אוכל המיוחד לאדם יכול לקבל טומאה כי יש בו תוספת קדושה. משקין, מורים על חסד והשפעה כי טבעם לעזוב מקום גבוה ולירד למקום נמוך ולהשפיע למטה מטה. ובנוסף, הם המוליכים את האוכל בגוף (שלכן אמרו חז"ל "אכל ולא שתה אכילתו דם").

הרבים, והרי זה דומה לדין ראשון שבהלכה ט. (65) מכיוון שידו ברשות היחיד והטומאה שם, הרי זה ספק טומאה ברשות היחיד - וספיקו טמא. (66) כלי אבן וכדומה, שאינו מקבל טומאה. (67) חוטים המטפסים על גזעי האילנות ואינם מקבלים טומאה, וכן נייר אינו מקבל טומאה, ובכך נעשתה שמירה מעולה לכיכר של תרומה שלא תיטמא. (68) ואין ידוע אם טהור לתרומה. (69) כמו בהכניס ידו לתוך הקופה. ואע"פ שהכפישה אינה רשות היחיד, ספיקו טמא מפני שהיא על כתיפו של אדם (כסף-משנה). ומה שאמרו "כרוך בסיב או בנייר" הכוונה להשמיענו רבותא, שאף-על-פי-כן חוששים אנו שמה נגע בכיכר עצמה.

יב. תמורו⁷⁰ ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים וטמאה נתונה עליו, ספק נגע⁷¹ ספק לא נגע - ספקו טהור. פשט ידו על גביו, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא.⁷² וכן סלע המנח ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים וטמאה נתונה עליו, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טהור. עלה בראש הסלע⁷³, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא.

(70) שם. (71) אדם. (72) מכיוון שהושיט ידו לאויר רשות היחיד. (73) לא נתבאר, למה בחמור כתוב "פשט ידו", וכאן כתב "עלה". ומשמע שפשט ידו אינו טמא.

יג. היה⁷⁴ זב רוכב על תמורו וזה⁷⁵ רוכב על תמורו ומהלכין בדרך, ספק נגע בזב ספק לא נגע; תינוק טמא מרכב על כתפו של אביו ותינוק טהור מרכב על כתפו של אביו והלכו זה בצד זה, ספק נגע ספק לא נגע; חבילה על כתפו והרק מדבק בכתל⁷⁶, ספק נגע ספק לא נגע; פלים שטוחין ברשות הרבים למעלה מעשרה⁷⁷ והטמא עובר, ספק הסיט ספק לא הסיט⁷⁸ - הפל טהור.⁷⁹

(74) שם ה"ג. (75) אדם טהור. (76) וספק רוקין טמא. (77) ומקום זה נידון כרשות היחיד. (78) הזיו. (79) ואפילו אם הוא זב שמתמא בהיסט. מחלוקת רבי יעקב ורבי יוסי שם, ופסק כרבי יוסי, האומר "שכל שהוא דרך הילוכו - טהור".

פריף רחמנא דסייען

~ יום רביעי ד' טבת ~

הלכות טמאת אכלין

מצות עשה אחת, והיא דין טמאת אכלין ומשקין והכשרן.

ובהאור מצוה זו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבאר אוכל המיוחד למאכל אדם, ושאינו מיוחד אין מקבל טומאה. המשקין שמכשירים את האוכלין או אינם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תלמוד לומר "מים", מה מים מיוחדים שאין להם שם לוואי, ומוציא מי תותים ומי רמונים וכו' שיש להם שם לוואי". וסובר רבינו שפרשה זו כוללת הכשר וגם טומאה.

ה. זִיתִים וְעֵנָבִים¹¹ שְׁלֵא הֵבִיאוּ שְׁלִישׁ¹² - מִשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מֵהֶן אֵינָן מְכַשְׂרִין וְלֹא מְקַבְּלִין טְמֵאָה¹³, אֲלֵא הָרִי הֵן פְּשָׁאָר מִי פְרוֹת שֶׁהֶן טְהוֹרִין לְעוֹלָם.

(11) ירושלמי מעשרות פרק א סוף הלכה ג. (12) אם יסחוט אותם לא יוציאו יין ושמן כדי שליש ממה שיוציאו כשיובשלו. (13) בירושלמי המובא למעלה אמרו שאינם מכשירים. ורבינו מוסיף ואומר, שאינם מקבלים טומאה, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, שמשקה שאינו מכשיר אינו מקבל טומאה. וכן משמע בתורת כהנים שהבאנו למעלה.

ו. אֵלו דְּבָרִים¹⁴ שְׁאֵינָן מְקַבְּלִין טְמֵאָה אֶף עַל פִּי שְׂבִי אָדָם אוֹכְלִין אוֹתָן, לְפִי שְׁאֵינָן נֹאכְלִין לְהִנָּתֵן גּוֹפָן¹⁵, אֲלֵא מִפְּנֵי שְׁנוֹתָנִין טַעַם בְּמֵאכְלוֹת אוֹ מִפְּנֵי הַרִיחַ אוֹ הַמְּרָאָה. וְאֵלוּ הֵן: הַקֶּשֶׁט וְהַחֲמַס וְרֵאשֵׁי בְּשָׂמִים וְהַתִּיבָה וְהַחֲלִיתִית וְהַפְּלִפְלִין וְחֵלוֹת חֲרִיעַ¹⁶. וְכֵן כָּל פְּיוֹצָא בְּהֶן.

(14) פרק ג משנה ה. (15) ליהנות מגוף דברים אלה. (16) כל אלה מיני תבלינים הם, שמשתמשים בהם לשיפור הטעם או הריח או הגוון של התבשיל.

ז. הַשְּׁבֶת¹⁷ - סְתָמוּ לְאֵכִילַת גּוֹפּוֹ פְּשָׁאָר יִרְקוֹת הַשְּׂדֵה; וְאִם חָשַׁב עָלָיו לְקַדְּרָה - אֵינּוּ מִתְּטָמָא טְמֵאָת אֲכָלִין¹⁸. וְהַשְּׁבֶת מִשְׁנוֹתָנָה טַעַם לְקַדְּרָה - הָרִי זוּ כְּזָבֵל¹⁹ וְאֵינָה מִתְּטָמָא טְמֵאָת אֲכָלִין.

(17) שם משנה ד. ופירש רבינו שם שהוא מין ירק שנקרא כן גם בערבית ועומד לאכילה כשהוא חי (על פי הגמרא נדה נא, ב: "סתם שבת לכמך עשויה"). ואם נותנים אותו בתבשיל יוצא רובו לתוך התבשיל והנשאר הוא כפסולת שאינה ראויה למאכל אדם. (18) אם חישב עליו לקדירה הרי הוא כתבלין, ונתבאר למעלה שתבלינים אינם מקבלים טומאה. (19) נימוק למה אינו מקבל טומאה מפני החלק שאינו נימוח בקדירה ואינו כתבלין.

ח. הַתְּמָרִים²⁰ וְהַגְּרוֹגְרוֹת²¹ שְׁנוֹתָנִין לְקַדְּרָה כְּתַבְלִין - עַדִּין הֵן מִתְּטָמְאִין טְמֵאָת אֲכָלִין עַד שִׁפְסָדוֹ מְלֵאכֵל אָדָם²².

(20) תוספתא עוקצין פרק ג הלכה ח. (21) תאנים יבשות. (22) בתוספתא שלפנינו כתוב: "שיפסלו לכלב" ורבינו גורס כמו שכתב כאן, בהתאם לשיטתו לקמן פרק ב הלכה ד, שדבר שנפסל לאדם אינו מקבל טומאה. ולפני שנפסלו מקבלים טומאה ואין המחשבה מועילה להוציאם מתורת אוכל - כמו שבת שבהלכה הקודמת - מפני שהם אוכל חשוב.

ט. הַפְּרָשִׁינִים²³, אִם יִחְדָּן לְמֵאכֵל אָדָם - מִתְּטָמְאִין טְמֵאָת אֲכָלִין.

ובעבודת האדם, כאשר עבודת ה' של יהודי היא כדבעי יש בו לחלוותי המדבקות ומחברת את הסביבה ומשפיעה על הקרובים לו. ולכן, בסוג זה של "אוכל" רוצה הקליפה להתדבק יותר מהאוכל עצמו כי יש בו השפעת קדושה לרבים ומשום כך מצינו ריבוי גזירות על משקין יותר מעל אוכלין.

העצה להינצל מכך היא בתנאי השלישי שבטומאת אוכלין: "...כל זמן שהן מחוברין אפילו כשורש קטן... אינן מקבלין טומאה" כשכל פעולות האדם מקושרות עם פנימיות נשמתו, כלומר עם הידיעה וההכרה במטרה האמיתית של תפקידו בעולם, אין הטומאה יכולה לגעת בו כלל כי פנימיות נשמתו של יהודי היא לעולם בשלימות.

ככל עניין בעבודת ה' גם מקורו של עניין זה הוא בתורה. שבה מצינו שאין די בידיעת התורה, ובכדי שתהיה לו "סם החיים" חייב לקשר לימודו עם נותן התורה "ברכו בתורה תחילה" על ידי חיבור נגלה לתורה שהן גופי תורה עם פנימיות התורה שהיא נשמתא דאורייתא. "וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה" שע"י חיבור גליא לתורה ופנימיות התורה נפעל בכל עבודתו חיבור עם פנימיות הנשמה עד שאינו בגדר קבלת טומאה כלל.

(ע"פ לקו"ש חלק כו ע' 74. על פי יין מלכות' ספר טהרה סימן כב מתוך רמב"ם "פרס המלך")

ג. אֲכַל שְׁהִיָּה בְּלוֹל⁵ בְּמֵי פְרוֹת, כְּגוֹן מִי תוֹתִים וְרִמּוֹנִים⁶, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּלוֹל⁷ וְנִגַּע בּוֹ הַזָּב אוֹ בְּשֵׁר הַמָּת - הָרִי הוּא טְהוֹר, מִפְּנֵי שְׁלֵא הַכְּשֵׁר⁸ בְּאֶחָד מִשְּׂבַעַת הַמִּשְׁקִין.

(5) רטוב. (6) שם הלכה א: "ומוציא אני מי תותים ומי רימונים ושאר כל מיני פירות שיש להם שם לוואי". (7) עורנו רטוב בשעה שנגע בטומאה ואפשר לומר שהמשקה נטמא. (8) נימוק למה לא נטמא האוכל. ובסמוך יבואר למה לא נטמא המשקה שעל האוכל.

ד. אֵין שֵׁם מִשְׁקָה שְׁמֵקַבֵּל טְמֵאָה אֲלֵא שְׂבַעַת הַמִּשְׁקִין⁹ שְׁמִנְנוּ בְּלָבָד; אֲכַל שְׂאָר מִי פְרוֹת - כְּדָרְךָ שְׁאֵינן מְכַשְׂרִין, כְּפָ אֵין מְקַבְּלִין טְמֵאָה כְּלָל¹⁰.

(9) דברי רבינו כאן הם סיום הנימוק לדין שבהלכה הקודמת. הנימוק שנאמר שם מספיק רק לטהר את האוכל כשהוא לעצמו, אבל למה לא ייטמא המשקה שעל גבו ויטמא את האוכל אחר שיוכשר על ידי הרוק שבפי האדם? ולפיכך הוסיף כאן שמשקין אלה לא רק שאינם מכשירים אלא גם אינם מקבלים טומאה. (10) בתורת כהנים שם הלכה א דרשו את הכתוב (ויקרא יא, לד) "וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא". אי כל משקה יכול (אפשר לחשוב) מי תותים או מי פירות או מי רימונים ושאר כל מיני פירות,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טז. זיתים שפכשן בעלין שלהן - אין העלין מקבלין טמאה⁴²; שלא פכשן לאכלין אלא למראה⁴³.

23) שרביטים דומים לשרביטי עדשים ובתוכם גרעינים קטנים והם מאכל בהמה, ובשעת הדחק נאכלים גם על ידי בני אדם.

ל. הקורא⁴⁴ - הרי הוא פועץ לכל דבר. ואם שלקו וטגנו - מתטמא טמאת אכלין.

42) מפני שאינם נאכלים. 43) הזיתים נראים טריים ויפים כשהם מחוברים לעלים.

24) "ראש הדקל והוא עץ לבן רך ... ואוכלין אותו בני אדם" (רבינו בפירושו למשנה עוקצין פרק ג משנה ז).

יז. פשות של קשות⁴⁴ והגין⁴⁵ שלה - אין מקבלין טמאה⁴⁶, מפני שאינו אכל.

יא. החרצנין²⁵ והגין²⁶, אף על פי שפנסן לאכלין²⁷ - אינן מתטמאין²⁸ טמאת אכלין.

44) קישואים וכשהם קטנים יש עליהם כעין שערות ונקראות כשות ואינן ראויות לאכילה. 45) הפרה שבראש הקישוא. 46) אם נגעה בהם טומאה לא נטמאו הקישות, מפני שאינם יד ולא שומר לקישות. ראה לקמן פרק ה הלכה א והלכה ב.

25) גרעיני הענבים. 26) קליפות הענבים. 27) אחר שנדרכו הענבים ויצא יינם כנס את הפסולת, החרצנים והזגים וחישב לאכול אותם. 28) מפני שאין דרכם של בני אדם לאכלם בטלה דעתו של זה.

יח. דבש בכורתו⁴⁷ - מטמא טמאת אכלין⁴⁸ שלא במחשבה. רדה הדבש⁴⁹ - משירסק החלות⁵⁰ מתטמא משום משקה⁵¹. דבש הזב⁵² מפורתו - מתטמא טמאת משקין⁵³; חשב עליו לאכלין - מתטמא טמאת אכלין⁵⁴.

יב. זיתים וענבים הקשים שגפרצין²⁹ ויוצאין מפתח הקורה בשעת הדריכה - אינן מקבלין טמאה³⁰. ועד פמה³¹? עד ארבעה קבין לכל פור³². הנה הגפרין יתר מזה - מקבלין טמאה³³. ואם פנסן לאכלין, אף על פי שהן פחות מארבעה קבין - מקבלין טמאה.

47) כשעודנו בכורת. 48) אינו כמשקה. טומאת משקין חמורה מטומאת אוכלין. 49) הדבורים אוגרות את הדבש בשפופרות משרשות לשעווה המדובקות להתיכות גדולות הנקראות "חלות דבש", והוצאת החלות מהכורת נקראת רדייה. ובין: "רדה הדבש" משמעותו הוציא חלות דבש מהכורת. 50) כדי להוציא דובשן. 51) אבל לפני הריסק יש עליו דין אוכל. 52) מאליו. 53) כדין חלות שריסקן להוציא דובשן. 54) כשריסק החלות אין מחשבת אוכלין מועילה מפני שעשה מעשה המוכיח שנתכוון למשקה, אבל בזב מאליו מועילה מחשבתו.

29) קופצים מתחת הקורה הלוחצת עליהם. 30) מפני שאינם ראויים לא לאכילה ולא לתעשיית שמן ויין. 31) תהא כמות הנפרצים ולא יקבלו טומאה. 32) הכור הוא שלושים סאה והסאה שישה קבים, נמצא שהכור מחזיק מאה ושמונים קבים, ואם נפרצים יותר מארבעה קבים לכור זיתים או ענבים שהוכנסו לבית הבר או לגת אין אדם מותר עליהם. 33) מפני שלא יצאו לגמרי מתורת אוכל, המחשבה מועילה.

יט. השמן הקרוש⁵⁵ - אינו אכל ולא משקה. חשב עליו כשהוא קרוש בין לאכלין בין למשקין - בטלה דעתו⁵⁶. וכן הדם שגרוש - אינו אכל ולא משקה. חשב עליו לאכלין - מתטמא טמאת אכלין⁵⁷; חשב עליו למשקין - בטלה דעתו.

יג. הפפניות³⁴ והפגין³⁵ והבסר³⁶ והקצח³⁷ - הרי הן באכלין ומקבלין טמאה.

55) בתוספתא כתוב סתם "השמן" ורבינו הוסיף מדעתו "הקרוש", שהרי שמן ניגר הוא אחד משבעת המשקין. 56) מכיוון שאין דרכם של בני אדם לאכול שמן קרוש אין מחשבת יחיד מועילה לעשותו אוכל או משקה. [הראב"ד משיג על רבינו ומפרש התוספתא בשמן שיצא מאליו מן הזיתים. ובתוספות פסחים כתבו בשם רבינו תם כדעת רבינו]. 57) לא נתפרש מה בין דם לשמן, וההגיון הפשוט מחייב ששמן קרוש יותר ראוי לאכילה מדם קרוש. ואולי בתקופתם רגילים היו גויים לאכול דם קרוש, והרי אמרו "כבד כולו דם".

34) שם משנה ז, "עוקצי התמרים בתחילת צמיחתם" (לשון רבינו בפירושו שם). 35) תאנים שלא בשלו. 36) ענבים שטרם בשלו. שם משנה ו. ופסק כרבי עקיבא. 37) כמון שחור (ערוך).

כ. הלב שגרוש - לא אכל ולא משקה. חשב עליו לאכלין⁵⁸ - מתטמא טמאת אכלין; למשקין - בטלה דעתו.

יד. לולבי זרדים³⁸ וחרובין ושל ערל ועלי הלוף השוטה - אינן מקבלין טמאה עד שיתמתקו³⁹.

38) "הקצוות הרכים היוצאים בקצוות השבטים (הענפים הדקים) בעת שהאילנות מלבלבים". 39) שישופר טעמם על ידי כבישה וכדומה.

טו. החרדל והתורמוסין⁴⁰ ושאר כל הנקבשין - מטמאין טמאת אכלין בין משהמתיקו בין עד שלא המתיקו⁴¹.

40) מין קטנית. במסכת ביצה כה, ב אמרו ששולקים אותו שבע פעמים ואוכלים אותו בקינוח סעודה. 41) דרכם של בני אדם לכובשם ולאוכלם ולפיכך יש עליהם תורת אוכלין אפילו לפני כבישתם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נְשִׂיתֵירוּ בֶּהֶן גְּרָגְרִין שְׁלֵמִין - מִתְטַמְּאִין טַמְּאָת אֲכָלִין.

(68) בגת להוציא יינם. (69) אפילו הנשאר בתוך הקליפה. (70) מלשונו של רבינו משמע, שהמדובר בענבים שנשארו שלמים במקום הדריכה. (71) יטעינו עליהם את הקורה הכבידה.

כה. הָעֵרְלָה⁷², וְכֻלְּאֵי⁷³ הַפָּרִם, וְשׁוֹר הַנִּסְקָל⁷⁴ שְׁנִשְׁחַט, וְעֵגְלָה עֲרוּפָה⁷⁵ בֵּין שְׁנִשְׁחַטָה בֵּין שְׁנַעְרָפָה⁷⁶, וְצִפְרֵי מְצָרְע, וּפְטָר חֲמוֹר⁷⁷, וּבָשָׂר בְּחֵלֶב, וּבָשָׂר פְּרָה אֲדָמָה⁷⁸, וְהַפְּגוּל⁷⁹, וְהַנּוֹתֵר⁸⁰, אֵף עַל פִּי שֶׁכֵּל אֱלוֹ אֲסוּרִין בְּהִנָּאָה - פֶּלֶן מִתְטַמְּאִין טַמְּאָת אֲכָלִין⁸¹.

(72) פירות האילן בשלוש השנים הראשונות לנטיעתו נקראים "ערלה" ואסורים באכילה ובהנאה (פרשת קדושים יט, ג). (73) אם נורעה תבואה בין הגפנים נאסרה התבואה והענבים בהנאה. דיניהם מפורטים בספר זרעים הלכות כלאיים. (74) שור שנגח אדם או רבע אשה דינו בסקילה, ואם שחטו אותו אחר שנגמר דינו בבית דין לסקילה, בשרו אסור באכילה ובהנאה. (75) נמצא הרוג ולא נודע מי רצחו מביא בית דין עגלה ועורפים אותה, ובשרה אסור באכילה ובהנאה. דינה - מתבארים בספר נזיקין הלכות רוצח פרק ט. (76) אחר עריפתה אין העגלה מטמאה טומאת נבילות. מפני שמצוותה בעריפה היא (העריפה) עומדת במקום שחיטה. (77) בכור חמור מצוה לפדותו בשה ולתת את השה לכהן, ואם לא פדאוהו, עורפים אותו, ככתוב בתורה (שמות יג, ג). והמדובר, כשנשחט ועודו מפרס, ואינו מטמא טומאת נבילות כל זמן שיש בו מקצת חיות, ואף על פי כן דינו כאוכלין, מקבל טומאה ומטמא אחרים בנגיעה, כמו שניניו בחולין (קיד, ב): "השוחט בהמה טמאה לגוי, מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילות עד שתמות". אבל אחר שמת הרי הוא נבילה ומטמא טומאה חמורה אפילו לא נגע בטומאה. ואפשר להעמיד דין זה גם אחר מיתת החמור, כגון שלקח פחות מכזית מנבלת החמור (פחות מכזית נבילה אינו מטמא) וצירף אוכל טהור והשלים לכביצה (אוכלין טמאים אינם מטמאים בפחות מכביצה) ונגעו בשרץ, נטמאו טומאת אוכלין ומטמאים את האוכלין שיגעו בהם. (78) בשרה אסור באכילה ובהנאה. (79) קדשים שחישב בשעת שחיטתם להקטיר אימוריהם או לאכול בשרם אחר הזמן או מחוץ למקום (לפעמים כולל המונח "פיגול" גם מחשבת חוץ למקומם), שקבעה תורה. (80) בשר קדשים שלא נאכל בזמנו. (81) אף על פי שכל הדברים שנימנו כאן אסורים באכילה ובהנאה, לא יצאו מתורת אוכל. פסק כחכמים נגד דעת רבי שמעון בתוספתא שם.

פָּרֶק שְׁנִי

(1) יבאר האוכלין הגדלים מן הקרקע אם מקבלים טומאה לפני שייעקרו. ודין אוכלין שהוכשרו כשהם מחוברים לקרקע או במים שבקרקע. ודין משקין טמאים שנפלו על

(58) בתוספתא שלפנינו (שם הלכה ב) הגירסא: "אין צריכין מחשבה לאוכלין". [דיני חלב יתבארו לקמן בפרק שלישי]. בתקופת המשנה לא היו רגילים לאכול חלב קרוש ואין לפרש שהכוונה לחלב קרוש שנמצא במעי עגל רך, שהרי דינו כפרש ממש ומחשבה אינה מועילה בו (ראה לקמן הלכה כ"ג והלכות אבות הטומאות פרק א הלכה ט"ו).

כא. דְּבִש תְּמָרִים - לֹא אֲכָל וְלֹא מִשְׁקָה. חֶשֶׁב עֲלֵיו לְאֲכָלִין - מִתְטַמְּא טַמְּאָת אֲכָלִין⁵⁹; לְמִשְׁקִין - בְּטֵלָה דַּעְתּוֹ⁶⁰. וְשֹׂאֵר כֹּל מִי פְרוֹת בֶּלֶן - לֹא אֲכָל וְלֹא מִשְׁקָה. חֶשֶׁב עֲלֵיהֶן בֵּין לְאֲכָלִין בֵּין לְמִשְׁקִין - בְּטֵלָה דַּעְתּוֹ.

(59) ישנם בני אדם שאוכלים דבש תמרים ולפיכך מועילה מחשבתו להוריד עליו תורת אוכל. (60) מפני שאין אדם שותה דבש תמרים.

כב. הַשֵּׁלֶג - אֵינוֹ אֲכָל וְלֹא מִשְׁקָה. חֶשֶׁב עֲלֵיו לְאֲכָלִין - בְּטֵלָה דַּעְתּוֹ; לְמִשְׁקִין - מִתְטַמְּא טַמְּאָת מִשְׁקִין. נְטָמָא מְקַצְתּוֹ - לֹא נְטָמָא כְּלוּ⁶¹; הֶעֱבִירוּ⁶² עַל גְּבֵי פְלֵי חֲרָס הַטָּמָא⁶³ - נְטָמָא כְּלוּ⁶⁴.

(61) אלא המקום שנגע בטומאה, והטעם מפני שהשלג אינו גוש אחד אלא קבוצה של הרבה קרטים דבוקים זה בזה. (62) את השלג. (63) פירוש, שהכניסו לתוך אוויר הכלי. (64) מפני שכל השלג היה באוויר הכלי והתורה אמרה (ויקרא יא, לג) "כל אשר בתוכו יטמא". בגמרא שם מסיימים: התורה העידה על כלי חרס (שהוא מטמא מאוויר), אפילו הוא מלא חרל. [בכרייתא שם הגירסא: "שהעבירו על אוויר תנור", ורבינו שינה וכתב "על גבי כלי חרס". מובן שהתכוון לאוויר, שהרי כלי חרס אינו מטמא מגבו].

כג. הַחֵלֶב שֶׁבִּפְתָּלוֹ⁶⁵ שֶׁחֶשֶׁב עֲלֵיו - בְּטֵלָה דַּעְתּוֹ, וְהָרִי הוּא טָהוֹר. חֶשֶׁב עַל הַחֵלֶב שֶׁבִּפְתָּכָה⁶⁶ - הָרִי זֶה מִתְטַמְּא טַמְּאָת אֲכָלִין⁶⁷.

(65) שד הבהמה. (66) הנמצא קיבת עגל יונק. (67) רוב בני אדם אינם אוכלים אותו ולפיכך אם לא חישב עליו אין עליו תורת אוכל, ומכיוון שישנם בלתי איסטניסים האוכלים אותו, מועילה בו מחשבה לעניין טומאה (לעניין איסור ראה בהלכות מאכלות אסורות פרק ט). [למעלה בהלכה כ אמרנו, שחלב קרוש אין מחשבה מועילה בו ובעל כרחנו עלינו לפרש, שכאן המדובר בחלב ניגר. אולם תמוה קצת למה מחשבת משקין אינה מועילה ומחשבת אוכלין מועילה. ואולי אין דרכם של בני אדם לשתותו אלא מטבילים בו לחם וכדומה].

כד. עֲנָבִים שְׁדָרְכָן⁶⁸ - מִשְׁיֵהֶלֶךְ בֶּהֶן הַדוֹרֵף שְׁתִי וְעָרַב מִתְטַמְּאִין טַמְּאָת מִשְׁקִין⁶⁹. נְשִׂיתֵירוּ בֶּהֶן גְּרָגְרִין שְׁלֵמִים - אוֹתָן גְּרָגְרִין מִתְטַמְּאִין טַמְּאָת אֲכָלִין⁷⁰. וְכֵן הַזֵּיתִים - מִשְׁיֵטְעָנוֹם⁷¹ מִתְטַמְּאִין טַמְּאָת מִשְׁקִין.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הגירסא שבגמרא שם "יבשו". פירוש, הפירות. אולם רבינו הסתמך על גירסת התוספתא "יבש". פירוש, האילן יבש. וגירסתו מתקבלת יותר על הדעת, שהיה הרישא של ברייתא זו מדברת באילן שנפשה, והיא ממשיכה ואומרת: "יבש", ומסיימת: "הרי הן כמחוברין". וקושיית הגמרא על שמואל, המדבר על פירות שיבשו, היא מקל-וחומר: אם יבש האילן כולו - דין הפירות כמחוברים, כשיבשו הפירות לבדם - לא כל-שכן. ע' שם בגמרא, וראה משנה-למלך.

ה. תאנים¹⁸ שיבשו¹⁹ באביהן - מטמאות טמאת אכלין במקומן²⁰.

(18) מימרא של שמואל שם. (19) בגמרא שם כתוב "שצמקו", ומפרש רבינו (וכן רש"י שם) שיבשו. (20) אפילו כשעודם מחוברים באילן.

ו. כל האכלין שהן מפעלי חיים - אינן מקבלין טמאה עד שיקמחו²¹. שחט²² בהמה חיה ועוף, אף על פי שעדין הן מפרכסין - מקבלין טמאה²³. ודגים מאימתי מקבלין טמאה? משקמחו²⁴. נולד בהן²⁵ טרפה²⁶ ונתטמאו²⁷ פשהן מתנדנדין - הרי יש בדבר ספק, אם הן חשובין כמתים הואיל ונטרפו²⁸, או אינן מקבלין טמאה עד שיידמו פאבן ולא יתנדנדו. האיבר או הפשר המדלדלין בבהמה או חיה שאינן יכולין לחיות²⁹, אם הכשרו³⁰ - מקבלין טמאה במקומן, מפני שהן חשובין כאכל שפרש. גשחטה בבהמה - הכשרו בשחטיטה³¹; שבהמה פלה כמו יד לאיבר זה, ויד שהכשר - הכשר האיבר פלו, כמו שיתבאר³². ויש בדבר ספק, אם תהיה בבהמה בחייה כמו יד לאיבר או פשר המדלדלין³³ בה.

(21) כל זמן שהם חיים, אין עליהם תורת אוכל. (22) שם קיז, ב. (23) דין זה שנינו שם, בשוחט בהמה טמאה לגוי. והטעם, מפני שחטיטה מתירה בהמה טהורה לאכילה כשעודה מפרכסת, מועילה היא גם בבהמה טמאה להוריד לה תורת אוכל, ומכל-שכן השוחט בהמה טהורה, שניתרת לאכילה בשחטיטה לפני שתמות. (24) עוקצין פ"ג מ"ח, כבית-הלל. (25) בדגים. (26) פירוש, נולד בהם מום או מחלה, שכיוצא בהם בבהמה חיה ועוף - טריפה. (27) נגעו בטומאה. (28) בעיא שלא נפשטה (חולין עה, א). (29) להתרפא. (30) נרטבו באחד משבעת המשקין שנמנו למעלה בפ"א ה"א. (31) פירוש, בדם שיצא בשעת שחטיטה. פסק כר' מאיר (שם קכו, ב) שבהמה נעשית יד לאבר. ראה למעלה ה"ב דין ייחור של תאנה. (32) לקמן פ"ה ה"ג. (33) בעיא שלא נפשטה, שם קכח, א.

ז. השוחט בהמה חיה ועוף - הכשר כל הפשר בדם שניצא בשחטיטה³⁴. לפיכך, אם לא יצא מהן דם בשחטיטה - הרי כל בשרן צריך הכשרו³⁵ ככל האכלין שלא הכשרו.

(34) דין זה נתבאר כבר, ונכפל כאן כעין מבוא לדין

האוכלין, ואוכל שנפסד ונסרה עד שאינו ראוי לאכילה וכו'. זרעים טמאים שזרעם ומשקה שנטמא ואחר שנטמא נפסד ונסרה. קדירה מלאה משקין ונתונה בתוך המקווה ופשט ראשון לטומאה ידו ונגע בה וכו'. מי שפיכות אם הם בחזקת טומאה ואם ירדו עליהם גשמים.

א. כל האכלין² הגדלין מן הקרקע - אינן מקבלין טמאה עד שייקרו; אבל כל זמן שהן מחברין, אפילו בפרש קטן שיוכלין לחיות ממנו³ - אינן מקבלין טמאה.

(2) עוקצין פ"ג מ"ח. (3) במשנה כתוב סתם: ומעורה בשורש קטן. וסובר רבינו, שאם אין התבואה יכולה לחיות משורש זה, הרי היא כעקורה לגמרי.

ב. יחור⁴ של תאנה⁵ שנפשה⁶ ומערה בקלפה שאינו יכול לחיות ממנה⁷ - כל האכלין שבו מתטמאין⁸. ויש בדבר ספק, אם היה שאר האילן כמו יד⁹ לזה היחור שגשבר או לא¹⁰.

(4) שם. (5) ענף, ותאנים תלויות בו. (6) נשבר. (7) אם תקשור את הענף לקליפתו, לא יתרפא לשוב להוציא עלים, פרחים ופירות. (8) כדעת חכמים שם. שהטומאה לא נגעה באוכל. וזה נקרא יד לאוכל. (9) פירוש, אם נגעה טמאה באילן, ספק הוא אם נטמאו התאנים התלויות בייחור. בעיא של רב פפא בחולין קכח, ב ונשאה בתיקו. (בלשון ראשון מפרש רש"י שהבעיא היא, אם נפשח זה היחור, והייחור השני אינו יכול לחיות, ופירות שבו מקבלות טומאה, והייחור הראשון יכול לחיות, ודינו כמחובר. ושאל רב פפא, אם הייחור הראשון נעשה יד לשני, וטומאה הנוגעת בו מטמאה את הפירות שבייחור השני. ולשונו של רב פפא מתיישבת יותר לפי פירוש זה, שהרי אמר: "מהו שתעשה יד לחברתה?". (10) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג, מובאה בחולין קכו, ב.

ג. ירקות שיבשו¹¹ באביהן¹², כגון כרוב ודלעת שיבשו באביהן - אינן מתטמאין טמאת אכלין¹³. לקטן¹⁴ ליבשן - הרי הן אכלין כשהיו¹⁵ עד שייבשו ויעשו פעין.

(11) טרם שנקצו. (12) מפני שאינם ראויים לאכילה. (בחולין שם כתוב "שצמקו", ורבינו נקט לשון התוספתא. (13) כשהם לחים וראויים לאכילה. (14) ואין המחשבה מועילה להוריד מהם תורת אוכל (ראה הלכה ד). (15) שם ה"ד.

ד. אילן שנפשה ובו פרות - הרי הן פתלושין¹⁶. וכן אם יבש האילן ובו פרות - הרי הן פתלושין¹⁷.

(16) מתטמאים ומטמאים טומאת אוכלין. (17) בתוספתא שם כתוב "כמחוברין", אבל בגמרא שם פירשו שהמדובר לענין שבת, אבל לטומאה דינם כתלושים. [הראב"ד השיג ואומר שלא נמצא מקור דין זה, ברור שהוא קיבל את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יב. עֲצִיץ שְׁמֹלֵאָהוּ⁵⁴ עֶפֶר עַד שְׁפָתוֹ - אֵינוֹ חֶשֶׁב כְּלִי⁵⁵, אֲלֵא הָרִי הוּא כְּטַבָּלָא שְׁאִין לָהּ שָׁפָה, שְׁאִינוֹ כְּלִי קְבוּל⁵⁶.

54 שם. 55) אפילו אינו נקוב, מפני שהעפר ביטלו מתורת כלי. 56) כלי עץ וכלי חרס אינם מקבלים טומאה אלא אם יש להם בית קיבול, ומשמיענו כאן שהמים הנמצאים בכלי זה שמילאהו עפר - אינם מכשירים.

יג. מִשְׁקִין⁵⁷ טְמֵאִין שֶׁנִּפְּלוּ עַל הָאֲכָלִין⁵⁸ - גִּטְמָאוּ, אֲף עַל פִּי שֶׁנִּפְּלוּ שְׁלֵא בְּרִצּוֹן הַבְּעָלִים⁵⁹, שֶׁהָרִי הִטְמָאָה וְהַחֲשֵׁר בְּאִין פְּאַחַת⁶⁰. וְהוּא שְׁלֵא יְהִיו בְּקַרְקַע⁶¹.

57) מכשירין פ"א מ"א. 58) שלא הוכשרו לקבל טומאה. 59) בבבא מציעא כב, ב למדו מן הכתוב (ויקרא יא, לח) שהכשר צריך רצון בעלים. 60) נימוק זה נמשך גם לדין מכשירים שלא לרצון. במשנתנו מבאר רבינו בארוכה את הנימוק הזה, ותמצית דבריו היא: מכיוון שרצון בעלים למדנו מן הכתוב "וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם", והרי כתוב זה נאמר בהכשר שבא לפני נפילת הטומאה, אבל כשהכשר והטומאה באים בבת אחת לא שמענו, ואין להוסיף מדעתנו על דבר שהוא גזירת הכתוב. 61) הדין שמחוברים אינם מכשירים, למדנו מכתוב "אשר ישתה בכל כלי" (שם ו, לד).

יד. כָּל אֲכָל⁶² שֶׁנִּפְּסַד וְנִסְרַח עַד שְׁאִינוֹ רְאוּי לְמַאֲכַל אָדָם - אֵינוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה. וְכֵן מִשְׁקָה⁶³ שֶׁנִּסְרַח וְנִפְּסַד וְאֵינוֹ רְאוּי לְשִׁתִּית אָדָם - אֵינוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה, כְּדֶרֶךְ שְׁאִינוֹ מְכַשִּׁיר⁶⁴, שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יִשְׁתָּה⁶⁵.

62) שנינו במסכת טהרות פ"ח מ"ו: "כלל אמרו בטהרות: כל המיוחד לאוכל אדם, טמא עד שייפסל מאכילת כלב". ואמרו על משנה זו בכריתות כא, א: "ההוא לאסוקי טומאה מיניה (פירוש, להעלות ממנו את הטומאה שישנה כבר עליו), הכא (מה) שאמרנו כאן שאם אינו ראוי לאדם אף-על-פי שהוא ראוי לכלב אינו טמא) לאחותי ליה טומאה" (להוריד טומאה על אוכל טהור). וכאן מקור הלכה זו. 63) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ח ה"ד. 64) שאמרנו למעלה בפ"א ה"ב. 65) ודרשו שם: פרט למשקה סרוח. [פסוק זה נדרש בתו"כ שם בעיקר להכשר, אבל כולל גם טומאה, שהרי מסיים "ישטמא".]

טו. הָעוֹר⁶⁶ שֶׁשָּׁלְקוֹ וְהַשְּׁלִיא שֶׁחֶשֶׁב עָלֶיהָ לְאֲכִילָה⁶⁷ - מִתְטַמָּאִין טְמָאֵת אֲכָלִים בְּפָנָי עֲצָמָן⁶⁸.

66) ברייתא חולין עז, ב. 67) אף-על-פי שלא שלקה, עור שהוא קשה אינו נאכל בלי שליקה, אבל שליא היא רכה, ולפיכך מועילה המחשבה להוריד לה תורת אוכל בלי שליקה. 68) אפילו לא עירבם עם אוכל אחר.

טז. עוֹר הַחֲמוֹר⁶⁹ שֶׁשָּׁלְקוֹ - הָרִי זֶה סָפֵק, אִם מִתְטַמָּא טְמָאֵת אֲכָלִים בְּפָנָי עֲצָמוֹ מִפְּנֵי שֶׁשָּׁלְקוֹ, אוֹ אֵינוֹ מִתְטַמָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְאוּס הַרְבֵּה.

שלאחריו. 35) כתנא-קמא במשנה (שם לג, א) נגד דעת ר' שמעון שהשחיטה עצמה מכשירה.

ח. אֲכָלִין³⁶ שֶׁהִכְשֵׁרוּ בְּשֵׁהֵן מַחְבְּרִין לְקַרְקַע³⁷, אוֹ שֶׁהִכְשֵׁרוּ בְּמִים הַמְּחַבְּרִים³⁸ שֶׁבְּקַרְקַע - אֵינוֹ הִכְשֵׁר, עַד שֶׁיִּכְשְׁרוּ אַחַר שֶׁנֶּעְקְרוּ בְּמִים הַתְּלוּשִׁין מִן הַקַּרְקַע אוֹ בְּשֶׁאֵר מִשְׁקִין; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּכָל כְּלִי - אֵינוֹ מְכַשִּׁיר עַד שֶׁיִּתְּלַשׁ מִן הַקַּרְקַע פְּעִין הַמֵּים שֶׁבְּכָלִים³⁹. שְׁאֵב הַמֵּים בְּכָלִי וְנִתְּנָן בְּקַרְקַע - אֵינוֹ מְכַשִּׁיר⁴⁰.

36) שם ק"ח, ב. 37) ונעקרו אחר שנוגבו. 38) מים שבבורות ובמערות, ונגעה בהם טומאה בעודם במים המחוברים, אבל אם הוציאם מן הבור הוכשרו במים שעל גבם. [בפסחים טז, א אמרו, שמים מחוברים מכשירים. ופירש ריב"א ב'תוספות' שם ד"ה חד, שהמדובר כשהוציאו האוכל מן המים המחוברים, ומסתמך על המשנה מכשירין פ"ד מ"ו]. 39) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ח, ב. 40) אף-על-פי שהיו לפני כן בכלי, והיו ראויים להכשרה (הכסף-משנה מציין המקור ב'תורת כהנים' שם, אולם נפלו שם כמה שיבושים, וקשה לקבוע את הגירסא הנכונה. ראה קרבן אהרן שם).

ט. קְשׁוּת⁴¹ שֶׁנִּטְעָה בְּעֲצִיץ⁴² וְהִגְדִּילָהּ, אֲף עַל פִּי שֶׁיִּצְאָת חוּץ לְעֲצִיץ⁴³ - אֵינָה מְקַבֵּלַת טְמָאָה⁴⁴. וְעֲצִיץ שֶׁהוּא נְקוּב כְּדִי שֶׁיִּצְא בּוֹ⁴⁵ שֶׁרֶשׁ קֶטְנִין - הָרִי הוּא כְּפָרֶץ, וְהַנְּטוּעַ בּוֹ אֵינוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה. וְכֵן אִם הָיָו בּוֹ מִים - אֵינוֹ מְכַשִּׁיר⁴⁷.

41) עוקצין פ"ב מ"ט. 42) נקוב, והזרעים שבו דינם כמחובר לקרקע. 43) הגדילה, ויצא חלק ממנה חוץ לעצץ. 44) אין אנו אומרים שחלק זה נתלש מן העצץ, ודינו כפירות תלושים (על-פי פירוש רבינו במשנתנו. ראה ראב"ד וכסף-משנה). [ואפשר גם לפרש, שהמדובר בעצץ שאינו נקוב, ודין הקישות כתלושה, ואפילו יצא חלק ממנה חוץ לעצץ, אין אנו אומרים שהיא יונקת מן האוויר שכנגד הקרקע, והרי היא כמחוברת. ופירוש זה מתקבל יותר על הדעת, מפני שהבבא הבאה מתחילה: "ועצץ שהוא נקוב", משמע שעד כאן המדובר באינו נקוב]. 45) דרך הנקב. 46) שם מ"ו. 47) שם.

י. עֲצִיץ⁴⁸ שְׁאִינוֹ נְקוּב - הָרִי הַנְּטוּעַ בּוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה; וְאִם הָיָו מִים בְּתוֹכוֹ - מְכַשִּׁירִין.

48) שם.

יא. כְּלִי⁴⁹ גְּלָלִים⁵⁰ וְכָלִי אֲדָמָה⁵¹ שֶׁהִשְׁרִישִׁים וְכוּלִין לְבָקַע בְּהֵן⁵² וְלִצְאָת - אֵינוֹ מְכַשִּׁירִין אֶת הַזְּרָעִים⁵³, וְאֲף עַל פִּי שְׁאִינוֹ נְקוּבִין - הָרִי הֵן בְּנְקוּבִין.

49) שם. 50) כלים העשויים מרפש בהמות מיובש. 51) בלתי מוסקים באש. 52) מפני שהם רכים. 53) הזרעים הגדלים בהם, דינם כמחובר לקרקע ואינם מקבלים הכשר, והמים שבתוכו אינם מכשירים (במשנתנו כתב רבינו פירוש אחר מסובך מאד, וכאן חזר בו).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְאִם נִטְמָא הַפְּלִי - הָרִי הֵן מִתְטַמְּאִין בְּטַמְּאֵת הַפְּלִי⁸⁴; הוֹאִיל וְהֵן מְשַׁמְשִׁין תְּשֻׁמִּישׁ עֵץ⁸⁵ - הָרִי הֵן בְּעֵץ.

(82) חולין קכט, א. (83) כגון שיירי עיסה הדבוקים בעריבה ואין דעתו לאכלם. (84) בדרגת הטומאה של הכלי. אם הכלי אב הטומאה, גם שיירי האוכל אב הטומאה. (85) נעשו חלק מדופן הכלי.

כא. כָּל מִשְׁקָה שֶׁנִּטְמָא וְאַחַר שֶׁנִּטְמָא נִפְסַל וְנִסְרַח - הָרִי זֶה בְּטַמְּאָתוֹ לְעוֹלָם⁸⁶, שְׂאִין הַמִּשְׁקָה יוֹצֵא⁸⁷ עַל יְדֵי הַפְּלִי לְעוֹלָם. וְאִין לְמִשְׁקָה שֶׁנִּטְמָא טְהוֹרָה חוּץ מִן הַמַּיִם בְּלִבָּד, שְׂאֵם הַטְּבִיל מֵיִם טַמְּאִים בְּמִקְוֵה - בִּינָן שֶׁצִּפּוּ מִי מְקוּהָ עֲלֵיהֶן⁸⁹ טְהוֹרָה⁹⁰. וּמִטְּבִילִין חֲמִין בְּצוֹנָן וְצוֹנָן בְּחֲמִין, וְרַעִים בְּפִיִּים וְפִיִּים בְּרַעִים⁹¹.

(86) לענין קבלת טומאה, פסק רבינו (למעלה הי"ד) שמשקה דינו כאוכל, ואם נפסד מאוכל אדם אינו מקבל טומאה. אבל לענין יציאה מטומאתו - מחלק רבינו ביניהם. באוכל כתב (בהי"ח) שאם נטמא ונפסד מאכילת כלב נטהר, אבל משקה אינו יוצא מידי טומאתו. ומקור הדין ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ח, ה"ד. שנינו שם: ר' אליעזר אומר "אשר ישתה", פרט למשקה סרוח. אמרו לו, אין משקין יוצאים לא לידי עופות ולא לידי פרה (יש גורסים: מירי). ומפרש רבינו שלדעת ר' אליעזר מיעטה התורה מכל טומאה - משקה שאינו ראוי לשתית אדם, ואפילו אם נטמא לפני שנפסל משתיית אדם - יוצא מטומאתו כשנפסל; ואמרו לו חכמים, הרי משקה זה ראוי לעופות ולפרה, ולפיכך אם כבר נטמא אינו יוצא מטומאתו, אבל מודים הם שמשקה שנפסל משתיית אדם אינו מקבל טומאה. ופסק רבינו כאמרו לו. (87) מטומאתו. (88) שהכלב מלקק כל משקה סרוח שהוא, ולפיכך אין בכלל משקה שנפסל משתיית כלב. [וב'תורת כהנים' כתוב "פרה". ורבינו סובר, שהכוונה לכל בהמה שהיא (ראה השלמות)]. (89) אם השקיע כלי מלא מים טמאים במקוה עד שנגעו במי המקוה. (90) משנה ביצה יו, ב. בלשון חכמים זה נקרא "השקה", והיא טהרת מים בלבד אבל לא שאר משקין (מכשירין פ"ד מ"ח). (91) כבית-הלל במשנה מקוואות פ"ו, ו.

כב. מְקַלְל⁹² שֶׁהִיא מְלֵאָה מְשַׁקֵּין טַמְּאִים⁹³ וְהַטְּבִיל מְקַצְתָּהּ בְּמִקְוֵה⁹⁴ - לֹא טְהוֹרָה הַמַּיִם שֶׁעַל מְקַצְתָּהּ⁹⁵ עַד שִׁטְבַּל אֶת פְּלָה.

(92) טהרות פ"ח מ"ט. (93) כל המקל נרטב במים טמאים. [מה שכתב "משקין" הכוונה למים בלבד, שהרי אמרנו (למעלה בהכ"א) שהשקה אינה מטהרת אלא מים בלבד]. (94) ונגעו מי המקוה במצקת המים שעל המקל. (95) שעל המקצת שלא הוטבל, אע"פ שהם מחוברים למים שבחלק המושק. [ונראה שגם המים הנמצאים בחלק המוטבל טמאים, מפני נגיעתם במים שנשארו בטומאתם]. וטעמו של דבר, מפני שמשקין הנמצאים במקום משופע, אף-על-פי שסופם

(69) שם עמוד א, בעיא שלא נפשטה. בגמרא שם אמרו, שעור החמור מאוס ואין אוכלים אותו אפילו ע"י שליכה.

יז. חֲטִיִּים⁷⁰ שֶׁבְּגָלְלִי בְּקוֹר⁷¹ וְשַׁעֲזוּרִים שֶׁבְּגָלְלִי הַבְּהֵמָה שֶׁלְקָטָן⁷² - אִין מְקַבְּלִין טַמְּאָה. וְאִם חֲשֵׁב⁷³ עֲלֵיהֶן לְאָכִילָה - מִתְטַמְּאוֹת טַמְּאֵת אֲכָלִין.

(70) ברייתא, מנחות טט, א. (71) רגילים להאכיל את הבקר - חטים, ואת הבהמות האחרות, כגון סוסים וגמלים - שעורים (רש"י). (72) ולא הישב לאכלן. (73) בשעה שליקטן. והמחשבה שלאחר הליקוט אינה מועילה (כ"מ). [בברייתא שם כתוב: אע"פ שחשב עליהן לאכילה, אינן מטמאין טומאת אוכלין. כנסן לאוכלין - מטמאין טומאת אוכלין. וכדי להתאים דברי רבינו לאותה הברייתא, פירשם הכסף-משנה כך].

יח. כָּל אֲכָל⁷⁴ שֶׁנִּטְמָא וְאַחַר שֶׁנִּטְמָא נִפְסַל וְנִסְרַח: אִם נִפְסַל מְלֵאֲכָל הַפְּלִי אוֹ שִׁיבֵשׁ בְּחֶרֶשׁ⁷⁵ - הָרִי זֶה טְהוֹר⁷⁶; וְאִם נִפְסַל מְלֵאֲכָל אָדָם וְעֵזִין הוּא רָאוי לְכָלֵב - הָרִי זֶה טַמְּא פְּשִׁיחָה. וְכָל הָאֲכָלִין שֶׁנִּטְמְאוּ - אִין לְהֵן טְהוֹרָה בְּמִקְוֵה⁷⁷.

(74) נתבאר למעלה בהלכה יד. (75) ומתוך כך אינו ראוי לאכילת כלב, אף-על-פי שלא נסרח. [הכסף-משנה מציין מקור דין יבש כחרס, בגמרא נדה נה, א, אולם שם המדובר בבשר המת שנפרך (לדעת ר' יוחנן) או נעשה כקמח (לדעת ריש לקיש), ולא נאמר שם כלום בדין יבש כחרס, ורבינו עצמו (בפ"ב מהלכות טומאת מת ה"א) פסק שבשר המת יבש כחרס מטמא. ולכאורה יש בזה סתירה לדבריו כאן. אולם אין לדמות טומאת מת לטומאת אוכלין, אבל קשה להבין כיצד מצא הכסף-משנה בסוגיא זו מקור להלכה שאנו עוסקים בה כאן]. (76) פקעה טומאתו. (77) תוספתא טבול-יום פ"א ה"ב: "ואין להן טהרה מטומאתן".

יט. זְרַעִים⁷⁸ טַמְּאִים שֶׁזָּרְעָם - הָרִי הַצּוֹמֵחַ מֵהֵן טְהוֹר, וְאִפְלוּ בְּדָבָר שֶׁאִין זָרְעוּ פְּלָה⁷⁹. וְהוּא שֶׁהַשְּׂרִישׁוֹ⁸⁰; אֲבָל קֹדֶם הַשְּׂרִישׁ - הָרִי הֵן בְּטַמְּאָתָן, אִפְלוּ בְּדָבָר שֶׁזָּרְעוּ פְּלָה⁸¹.

(78) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פ"א ה"ב, דרשו: מנין לזרעים טמאים שזרען טהרו? תלמוד לומר "אשר יזרע טהור" (ויקרא יא, לו). יכול אף-על-פי שלא השרישו, תלמוד לומר "הוא". (79) כגון בצלים ששותלים בצלצל קטן, והוא גדל והולך. [במעשרות פ"ה מ"ב, שנינו: "בצלים משהשרישו בעליה - טהרו מלטמא". ומפרש הר"ש, שהבצלים היו מונחים בעלייה על גבי המעזיבה, שעפר שטוח עליה והשרישו באותו עפר. אבל בצלים שבסל, אפילו הוציאו עלים לא טהרו]. ורש"י (פסחים לו, א) מפרש הטעם, שכיוון שחבורו לקרקע - בטלו לגבה ויצאו מתורת אוכל. (80) הוציאו שרשים. (81) נרקב באדמה.

כ. אֲכָלִין⁸² שֶׁמְחַבְּרִין לְכָלִים⁸³ - בְּטוֹלוֹ מִתּוֹרַת אֲכָל.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עֲלִיָּהּ מִי גְשָׁמִים, אִם רָפוּ עֲלֵיהֶן - הֲרִי הֵן טְהוֹרִים; מְחֻצָּה לְמַחְצָה - הַפֶּל טָמֵא, בֵּין כְּבָלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת¹¹². אֵימָתִי? בְּזִמְן שֶׁקָּדְמוּ מִי שְׁפִיכָה; אֲבָל קָדְמוּ מִי גְשָׁמִים וַיִּרְדּוּ עֲלֵיהֶן פֶּל שֶׁהוּא מִמִּי שְׁפִיכוֹת - הַפֶּל טָמֵא¹¹³, שֶׁמִּשְׁקִין טָמְאִין שְׂוִירָדוּ לְטְהוֹרִים - מִטָּמְאִין בְּכָל שְׁהוּא.

(110) מכשירין פ"ב מ"ג. (111) מי שופכים. (112) רבינו לשיטתו בפ"ט ה"י, שמשקין מחוברים מיטמאים ומטמאים, אם נגעו ברצון בעלים. (113) הרא"ש במשנה מסביר, כשקדמו מי השפיכה לא החשיב האדם את מי הגשמים, שהרי יזוהמו בשופכין, ולפיכך לא נפלו לרצונו ואינם מקבלים טומאה. אבל אם קדמו מי גשמים, לרצונו הם ומקבלים טומאה.

כז. הַטּוֹרָה¹¹⁴ אֶת גַּגְיָהּ¹¹⁵ וְהַמְכַבֵּס אֶת פְּסוּתוֹ¹¹⁶ וְהָרִי הֵן מְנַטְפִים, יִרְדוּ עֲלֵיהֶן גְשָׁמִים וְרָפוּ הַנְּטִיפוֹת¹¹⁷ - הֲרִי רָפוּ מִי גְשָׁמִים עֲלֵיהֶן, וְהַנְּטִיפִין מֵהֶן טְהוֹרִין.

(114) שם מ"ד. (115) מחליק את הטיט שטח על הגג. בפרוס ימות הגשמים, היו נותנים טיט חדש על הגג במקום הישן שנפרך מחמת החום, ושופכים עליו מים ומחליקים אותו במעגילה. (116) ומים אלה דינם כשופכין (כך משמע מפירושו של רבינו למשנתנו, והרא"ש שם מפרש שהמדובר במים טמאים). (117) עם ירידת הגשמים, התגבר טפטוף המים.

כח. הַסֶּף¹¹⁸ שֶׁמֶן טְהוֹר וְנִטְמָא זֶה הָאָדָם וְטָבַל וְהָרִי הַשֶּׁמֶן עַל בְּשׂוֹר, אִם הָיָה כְּדִי סִיכַת אֵיבָר קָטָן¹¹⁹ - הֲרִי הוּא טְהוֹר כְּשֶׁהָיָה מְקָדָם¹²⁰. סֶף שֶׁמֶן טָמֵא וְטָבַל - לֹא טְהוֹר הַשֶּׁמֶן שְׁעָלָיו; אֲלֵא אִם נִשְׂאָר מִמֶּנּוּ מִשְׁקָה טוֹפֵחַ¹²¹ - הֲרִי הַשֶּׁמֶן בְּטָמְאָתוֹ, וְאִם לֹא נִשְׂאָר מִמֶּנּוּ כְּדִי לְהַטְפִּיחַ מִמֶּנּוּ - בָּטַל בְּמַעוֹטוֹ.

(118) עדיות פ"ד מ"ו. (119) אצבע קטנה (רבינו בפירושו למשנה). (120) לפני הסיכה, לפי שהשמן נתבטל אגב הגוף, אבל אם היה יותר מכדי שיעור זה - לא נתבטל, ונטמא מן הגוף הטמא, והמקוה אינו מטהר משקין. (121) אם תיגע בו אצבע - תורטב. דינים אלה הם מקולי בית-שמאי ומחומרי בית-הלל, ופוסק רבינו כבית-הלל, שהלכה כמותם בכל מקום, בין לקולא ובין לחומרא.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) יבאר אוכל המיוחד לאדם במקום אחד ואינו מיוחד במקום אחר אם צריך מחשבה. דברים שצריכים מחשבה והכשר, הכשר ולא מחשבה, או מחשבה ולא הכשר, או לא זה ולא זה.

א. כָּבֵד בְּאֶרְנוֹ², שְׂאִין הָאֶכְלִין מִתְטַמְּאִין עַד שְׂיִכְשְׂרוּ; וְשֶׁפֶל אֶכָּל שְׂאִינוּ מֵיחַד לְמֵאֵכָל אָדָם - אֵינוּ מְקַבְּלִים טָמְאָה עַד שְׂיִחַדוּ לְאָדָם.

(2) פ"א, ה"א.

לרדת למטה, אינם בגדר חיבור, כמו ששינונו שם: "הניצוק והקטפרס אינו חיבור" (משקין הזוחלים לאט לאט על פני שטח משופע, נקראים "קטפרס"). ודווקא מקל, אבל כלי - דינו כאשבורן (מים בגומא), ואפילו נגעו רק מקצת המים במקוה נטהרו כולם, מפני שנעשו שטח אחד עם מי המקוה (רבינו בפירושו שם). וְלֹא נִתְבָּאֵר לִי לִמָּה לֹא טִמְאוּ הַמִּשְׁקִין אֶת הַכְּלִי, וְהַכְּלִי יִחְזוֹר וְיִטְמָא אֶת הַמִּשְׁקִין אַחַר שֶׁנִּטְהַרוּ בַּהֲשָׁקָה? וְאוּלַּי הַתְּכוּוֹן רִבִּינוּ לְכָלִי שְׂאִינוּ מְקַבְּלִים טוֹמְאָה.

כג. שֶׁלֶג⁹⁶ שֶׁנִּטְמָא וְהִשִּׁיק מְקַצְתּוֹ לְמִי מְקָוָה - הוֹאִיל וְטְהוֹר מְקַצְתּוֹ, טְהוֹר כְּלִי⁹⁷.

(96) ברייתא, נדה יז, א. (97) למעלה (פ"א הכ"ב) למדנו שנטמא מקצתו לא נטמא כולו, מפני שאין דנים את פתיית השלג כמחוברים לגוש אחד, ולמה נחשב כגוף אחד לענין השקה? הר"ש משאנץ בפירושו למשנה טהרות פ"ג, ב, מסביר את ההבדל הזה, מפני שלג משלים את המקוה לארבעים סאה (מקוואות פ"ז מ"א), ואם-כן כל השלג המושק נעשה חלק מהמקוה, ולכן נטהר.

כד. הַתְּמָדוּ⁹⁸ הַטָּמֵא, בֵּין שֶׁנִּטְמָא אַחַר שֶׁתְּמָדוּ בֵּין שֶׁתְּמָדוּ בְּמִים טָמְאִים: עַד שֶׁלֹּא הִחְמִיץ - מִשִּׁיקוּ בְּמְקָוָה וְיִטְהַר, שֶׁהָרִי הוּא כְּמִים; מִשֶּׁהִחְמִיץ - הֲרִי הוּא כְּיֵין, וְאֵין לוֹ טְהוֹרָה בְּמְקָוָה⁹⁹.

(98) משקה שעושים ממים ושמרי יין. (99) ברייתא, חולין כו, ב.

כה. קְדָרְהָ¹⁰⁰ שֶׁמְלֵאָה מִשְׁקִין, כְּגוֹן דְּבִשׁ וַיֵּין וְכִינִצָּא בְּהוֹי¹⁰¹, וְנִתְּנָה בְּתוֹךְ הַמְקָוָה¹⁰², וּפְשֵׁט הָרֵאשׁוֹן לְטָמְאָה אֶת יָדוֹ וְנִגְעָה בָּהּ¹⁰³ - הֲרִי זֶה מִטְמָא אֶת הַמִּשְׁקִין אֲף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּתוֹךְ הַמְקָוָה, וְנִטְמָאֵת הַקְּדָרְהָ¹⁰⁴ מִחֲמַת הַמִּשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכָהּ אֲף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַמְקָוָה¹⁰⁵. הִיָּתָה מְלֵאָה מִים - הַקְּדָרְהָ טְהוֹרָה¹⁰⁶, שְׂאִין הָרֵאשׁוֹן מִטְמָא כְּלִי חָרֵס לְעוֹלָם, וְאֵין הַמִּים שֶׁבְּתוֹכָהּ טָמְאִים¹⁰⁷, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְעַרְבִים בְּמִי הַמְקָוָה¹⁰⁸. פְּשֵׁט אֵב הַטָּמְאָה אֶת יָדוֹ וְנִגְעָה בָּהּ - נִטְמָאֵת הַקְּדָרְהָ, שְׂאִין הַמְקָוָה מְטָהֵר כְּלִי חָרֵס¹⁰⁹.

(100) מכשירין פ"ד מ"ח. סתם קדירה של חרס היא. (101) כל המשקין המקבלים טומאה חוץ למים. (102) נתבאר בהלכה כ"א שהשקה אינה מועילה אלא למים בלבד. (103) במשקין שבקדירה. ואם נגע בקדירה עצמה הכול טהור, מפני שראשון אינו מטמא כלי. (104) משום גזירת משקין (הלכות אבות הטומאות פרק ז ה"ב). (105) שכלי חרס אין לו טהרה במקוה, ככתוב בתורה (ויקרא יא, לג): "וכל כלי חרש... ואותו תשבורו". (106) אפילו נגע בקדירה עצמה. (107) אפילו אם נגע בהם. (108) ונטהרים בהשקה. (109) והקדירה מטמאה את המים כשמוציאה מן המקוה, ואין זה דומה לאדם העומד במקוה ונגע בטומאה שבתוכה.

כו. מִיָּוֶה¹¹⁰ שְׁפִיכוֹת¹¹¹ - הֲרִי הֵן בְּחֻזְקַת טָמְאָה. יִרְדּוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׂפוֹן לְטֵמָא³⁶ אָדָם וְכָלִים בְּכַזֵּית³⁷, וְכָל הַמְטָמָא טְמָאָה חֲמוּרָה אֵינוֹ צָרִיף הַכֶּשֶׁר. וְאֵלוֹ צָרִיכִים מִחֲשֶׁבָה וְאֵינָן צָרִיכִין הַכֶּשֶׁר³⁸: נִבְלַת הָעוֹף הַשָּׁהוּר בְּכַפְּרִים, וְנִבְלַת בְּהֵמָה טְמָאָה בְּכָל מְקוֹם. וְהוּא שְׂחָשֵׁב עַל פְּחוֹת מְכֻזֵּית; אֲבָל פְּזוּת - אֵב טְמָאָה הוּא.

7) עוקצין פ"ג מ"א. 8) נאכלים הם בין בערים בין בכפרים. 9) תושבי הערים אינם רגילים לאוכלם. 10) תוספתא, שם ה"א. במשנה שלפנינו הגירסא "צריכים מחשבה בכפרים". ברור שגירסא אחרת היתה לעיני רבינו, שהרי אין להעדיף את התוספתא על המשנה. 11) חלב נבילה אינה מטמא טומאת נבילות, שנאמר (ויקרא ז, כד): "וחלב נבילה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה", ואפילו למלאכת קודש, אבל מטמא טומאת אוכלין. בפירושו למשנה כתב רבינו, שאם הוכשר במים הוא מטמא טומאת אוכלין אע"פ שלא נגע בטומאה מפני שהתורה טיהרה אותו מטומאת נבילות בלבד, כדי שלא יטמא אדם וכלים. חולקים עליו כל מפרשי המשנה, ודעתם שצריך גם הכשר שרץ, פירוש, שיגע בשרץ ואחר-כך יטמא (ראה הל' אבות הטומאות פ"א ה"ה). 12) בין בכרכים ובין בכפרים. בתוספתא שם, אנו שונים: "חלב מתה בכל מקום צריכה הכשר, ואינה צריכה מחשבה מפני שהיא כגופה" (ראה לקמן הערה טו). 13) משנה, שם פ"ג, ב. 14) במשנה כתוב: "החתוך מן האדם וכו'" ורבינו דייק וכתב בשר הפורש, פירוש שפרש מאליו, אבל אם חתכו אדם - יש הבדל בין חתכו להאכילו לאדם ובין להאכילו לכלב, כמבואר לקמן בה"ט, שאם חתכו לאדם חתיכתו היא מחשבתו ואינו צריך מחשבה שניה. ומשנתינו תתפרש בנחתך מאליו, או בלי כל כוונה או במתכוון לכלב. 15) שאינו מטמא כלל, אבל מקבל טומאה ככל אוכל. 16) רבינו מחלק בין חלב בהמה שהורה שנתנבלה ובין חלב שחוטא, בחלב נבילה כתב למעלה שאינה צריכה מחשבה אפילו בכפרים, ובשחוטא פוסק כאן שבכפרים צריכה מחשבה. מקור הבדל זה הוא בתוספתא שהבאנו למעלה (הערה יא) הממשיכה ואומרת: "חלב שחוטא בכפרים צריך מחשבה והכשר". וטעמו של דבר: חלב לבדו אינו נאכל בכפרים ולפיכך צריך מחשבה, אבל בכרכים שמרובים תושביהם נמצאים קונים גם לחלב. וכל זה בחלב שפורש מן הבשר, אבל חלב מחובר לבשר נאכל גם בכפרים. ומכאן ההבדל בין חלב נבילה וחלב שחוטא. בהמה שנשחטה כהלכה, בשרה נאכל ליהודים ואת החלב חותכים ומוכרים לגויים, אבל בהמה שנתנבלה - מוכרים אותה כולה לגויים והם אוכלים את הבשר ביחד עם החלב שעליו ('חזון איש'. ראה השלמות). 17) דם השחיטה הכשירה. 18) ההכשר שלפני המחשבה אינו מועיל, מפני שהחלב לא היה אז אוכל, ולכן הוא טעון הכשר אחר שנעשה אוכל על-ידי מחשבתו. 19) פירוש, אלה שלא נמנו בה"א. 20) במשנה שלפנינו (שם פ"ג מ"ב) הגירסא: "חזן משמרקעין (בצלים חריפים מאוד) ופטירות". אולם גירסת

ב. אכל³ שהוא מיחד לאדם במקום הזה ואינו מיחד לאדם במקום אחר - במקום שהוא מיחד בו אינו צריך מחשבה ליחדו לאדם, ובמקום שאינו מיחד בו צריך מחשבה ליחדו לאדם ואחר כך יקבל טמאה⁴. וכל אכל שפופו לטמא אדם וכלים⁵ אינו צריך הכשר⁶.

3) עוקצין פ"ג מ"ג. 4) ברבים מדיני טומאה והכשר טומאה, מחשבת האדם היא בעלת משקל מכריע. 5) כגון השוחט בהמה טמאה לגוי, והיא מפרסת - אינה מטמאה כנבילה כל זמן הפירכוס (משנה, חולין קיז, ב). אבל לאחר שתפסיק מלפרס - תטמא טומאה חמורה אדם וכלים. ראה לקמן ה"ד. 6) ומתטמא וגם מטמא טומאת אוכלין.

ג. יש אכלין שצריכין הכשר ואינן צריכין מחשבה, ויש שצריכין מחשבה ואינן צריכין הכשר, ויש שצריכין מחשבה והכשר, ויש שאין צריכין לא מחשבה ולא הכשר. ביצד? כל האכלין המיחדין לאדם בכל מקום⁸ - צריכין הכשר ואין צריכין מחשבה. דגים טהורים ודגים טהורים בכל מקום, ודגים טמאים ודגים טמאים בכפרים⁹ - הרי הן מיחדין לאדם, וצריכין הכשר ולא מחשבה¹⁰. וכן חלב בהמה טהורה שמתה - צריך הכשר¹¹ ולא מחשבה בכל מקום¹². ואלו צריכין מחשבה והכשר¹³: בשר הפורש מן החי¹⁴, בין מן האדם בין מן בהמה בין מן העוף, ונבלת העוף הטמא¹⁵, וחלב בהמה טהורה שחוטא בכפרים¹⁶. אף על פי שהכשר בשחיטה¹⁷, צריך הכשר שני אחר המחשבה¹⁸. ושאר כל ירקות השדה¹⁹, כגון²⁰ הבצלים הקשים ביותר והפטירות. וכן דגים ודגים קטנים²¹ - צריכין מחשבה בכפרים. עלשין²² שזועין לבהמה²³ ונמלף עליהן לאדם - אינן מקבלין טמאה עד שישחב עליהן אחר שיתלשו, שמתשבת חבור²⁴ אינה מחשבה. עלשין שלקטן לבהמתו והדיחן, ונמלף עליהן לאדם - צריכין הכשר שני אחר המחשבה²⁵. וכן כל פיוצא פנה. האלל²⁶, אם השב עליו לאכילה - מקבל טמאת אכלין²⁷, ואם לאו - הרי הוא פועץ²⁸ ואינו מקבל טמאה. וכן העצמות המפורין בפשר, והגידים, והמקומות הרבים מן הקטנים ומן הטלפים²⁹, והפנפים³⁰ והנוצה³¹, והמקומות הרבים מן הצפרנים ומן החרטום המבלעין בפשר - צריכין הכשר ומחשבה. ואלו שאין צריכין לא מחשבה ולא הכשר: נבלת בהמה טהורה בכל מקום³², ונבלת העוף הטהור³³ וחלב בהמה טהורה³⁴ בכרכים³⁵. לפי שהן מיחדין למאכל אדם, אין אחד מאלו צריך מחשבה; ואינן צריכין הכשר, מפני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רבינו: "ושמרקעין" והוא מפרש שהמשנה נקטה שני אלה לדוגמא. (21) במשנה (שם ט) שלפנינו, כתוב: דיגים טמאים. וגירסת רבינו: קטנים. (22) מין ירק שהוא ראוי בדוחק למאכל אדם, ובעיקרו הוא משמש מאכל בהמה. כיום קוראים "עולש" לירק שעושים ממנו תחליף לקפה (ציקוריה בלעז). (23) בשעת זריעה חישב להאכיל את הגידולים לבהמה. (24) המחשבה שחישב כשהירק היה מחובר לקרקע. (25) שהכשר אינו מועיל בדבר מחובר (ראה למעלה בדין חלב שחוטה). מדובר כשנתייבשו המים שעליהם לפני שחישב עליהם לאכילת אדם, אבל אם נשארה עליהם לחלוחית כדי להרטיב את האצבע הנוגעת בהם - הוכשרו בלחלוחית זו. (26) בפירושו למשנה (חולין קיז, ב) כותב רבינו, שאלל הוא הבשר הנשאר דבוק בעור כשמפשיטים את הבהמה. כריש לקיש שם, נגד דעת רבי יוחנן. (27) שם קכא, א. (28) שם אמרו דבר זה לדעת רבי יוחנן, שאלל הוא מרקטא (גיד השררה והצואר - רש"י). אבל לפירושו של ריש לקיש, הנימוק הוא משום שאינו חשוב. ותמוה קצת למה נקט רבינו נימוקו של רבי יוחנן, ופירושו של ריש לקיש. (29) חלקי הטלפיים והקרניים המובלעים בבשר, רכים הם. (30) הנוצה הנשארת אחר מריטת הנוצה הגדולה. (31) הדקה מן הדקה הנשארת אחר מריטת כל הנוצות (על-פי פירוש רבינו במס' טהרות פ"א מ"ב, וכגירסת הגר"א שם). (32) עוקצין פ"ג מ"ג. (33) שם. (34) שחוטה. דין חלב בהמה טהורה שנתבלה - נתבאר למעלה. (35) בכפרים שתושביהם מועטים, אין אוכלים נבלת עוף ולא חלב שאינו דבוק לבשר, כמו שנתבאר למעלה. (36) נימוק זה נמשך לנבלת בהמה ועוף, ולא לחלב, שהרי חלב - אפילו של נבילה - אינו מטמא טומאה חמורה לעולם. ולמה חלב שחוטה אינו צריך הכשר? מפני שהוכשר בשחיטה. (37) בנבלת בהמה מדובר בפחות מכזית, וצירפו לאוכל טמא אחר, והשלימו לכביצה (אוכל אינו מטמא אחרים בפחות מכביצה), שאם יש בו כזית הרי הוא מטמא טומאת נבילות שהיא חמורה מטומאת אוכלין, ולשם מה אנו דנים בטומאת אוכלין (ראה סוף הלכה זו)? ומשמיענו רבינו, שהפחות מכזית נבילה מצטרף לענין טומאת אוכלין בלי הכשר, מפני שכזית שלם מטמא טומאה חמורה (ראה לקמן ה"ו). (38) משנה, שם.

ה. החותך בשר מאיכר מן החי⁴⁶ של בהמה ואחר כך חשב עליו⁴⁷ - צריך הכשר⁴⁸. חשב עליו ואחר כך חתכו⁴⁹ - אינו צריך הכשר, מפני שמטמא טמאה חמורה כנבלה⁵⁰, וכל המטמא טמאה חמורה אינו צריך הכשר.

(46) אבר שלם מן החי מטמא כנבילה, והבשר הפורש ממנו אינו טמא טומאת עצמו. (47) ונעשה אוכל. (48) ואף-על-פי שלפני שחתכו היתה עליו טומאה חמורה בתורת אבר, אין זה מועיל, מפני שהבשר הזה יצא מתורת אבר ונעשה אוכל, ומשעה שנעשה אוכל לא טמא טומאה חמורה והוא כפנים חדשות (סברת רש"י בחולין קכח, ב). (49) וירדה עליו תורת אוכל, בעודו מחובר לאבר. (50) לפני שחתכו כשהיה כבר אוכל. למדנו מכאן, שלא דווקא אמרו "ססופו לטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר" אלא גם אם תחילתו טומאה חמורה - הדין כך. בגמרא שם (קכט, א) משמע, שצריך הכשר, אולם רבינו מעדיף את התוספתא המפורשת (הראב"ד מציין שרבינו מצא תוספתא כזו) על שקלא-וטרין שבגמרא. רבינו נמנע בדרך כלל מלהוציא הלכות מתוך שקלא-וטרין. ראה ראב"ד וכסף-משנה].

ו. פחות מפזית⁵¹ מנבלת בהמה טמאה שחשב עליו, והשלים עליו כביצה מאכלים אחרים - אין הפל צריך הכשר⁵²; הואיל ופחות מפזית⁵³ שבכל הביצה, אם השלימו לכזית, מטמא טמאה חמורה. וכן פזית⁵⁴ מנבלת בהמה טמאה שחשב עליו, והניחה בכצק עד שהשלים לכביצה, הואיל ואינו מטמא במגע מפני הכצק⁵⁵ - הרי זה צריך מחשבה ואין הכצק הזה צריך הכשר, הואיל וכל השעור הזה מטמא במשא⁵⁶ מפני פזית נבלה שבתוכו, אף על פי שאינו מטמא במגע, הרי סופו⁵⁷ לטמא טמאה חמורה, לפיכך אין צריך הכשר.

(51) כריתות כא, א. (52) אפילו החלק של אוכלין אחרים. (53) של הנבילה (ראה השלמות לה"ו). [גם בנבלת בהמה טהורה הדין כך, ונקט בהמה טמאה, משום "חישב עליו", שהרי נבלת בהמה טהורה אינה צריכה מחשבה. רבינו רמז על דין זה בסוף ה"ג, ושם ביארנו]. (54) שם עמוד ב.

ד. ישאל ששחט⁵⁹ בהמה טמאה לנכרי, ושחט בה שנים⁶⁰ [או רב שנים] - הרי זו מתטמאה טמאת אכלין כל זמן שהיא מפרקסת⁶¹. ואין צריכה מחשבה, שהרי ישאל שחטה לאכילת העובד פוכבים, ואין לה מחשבה גדולה מזו; ואינה צריכה הכשר, לפי שסופה לטמא טמאה חמורה. שחט בה אחד⁶² או שנתרה⁶³ - אינה מטמאה טמאת אכלין⁶⁴. וכן עובד פוכבים ששחט בהמה טהורה לישאל, ושחט בה שנים או רב שנים - מתטמא טמאת אכלין⁶⁵ כל זמן שהיא מפרקסת, ואינה צריכה הכשר. שחט בה אחד או נתרה - אינה מטמאה טמאת אכלין, והרי היא כשאר הנבלות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאוכלוסיה מרובים, ואוכלים נבלת עוף טהור. (69) נדה ג, ב. (70) אף-על-פי שנבלת עוף טהור אינה צריכה מחשבה בכרכים (ראה למעלה סוף ה"ג). (71) מפני שלא ייחדו למאכל אדם (ראה למעלה פ"א ה"א). (72) שמחשבתם אינה מועילה. (73) מעשיהם מועילים כמעשה אדם בריא ומבוגר. כל הדינים שבהלכה זו נשנו שם.

(55) החוצץ בין הנבילה ובין הנוגע. (56) משא מטמא אפילו בלא נגיעה (הל' טומאת מת פ"א ה"ז). (57) פירוש, הרי זה נכלל בדין סופו לטמא טומאה חמורה. ראה למעלה הערה נא.

ז. פחות מפיזית⁵⁸ מבשר המת שהשלים עליו כביצה משאר אכלין - הפל⁵⁹ צריך מחשבה, שהרי בטל הפל⁶⁰ אצל פל אדם; ואין הפל צריך הכשר, מפני בשר המת שבבטלו.

~ יום חמישי ה' טבת ~

פרק רביעי

1) יבאר כמה שיעור אוכלין ומשקין לטמא עצמם או אחרים. ודין אם כל האוכלין והמשקין מצטרפים לשיעור. דברים שהניחם בחמה ונתמעטו או הניחם בגשמים ונתפחו. ודין כל שיעורם וטומאתם שוים או טומאתם ולא שיעורם או שיעורם ולא טומאתם.

א. פמה² שיעור אכלין לטמאה? לטמאת עצמן - פל שהן. אפלו שמשום או חרדל מתטמא. שנאמר: פל האכל אשר יאכל - פל שהוא. ואין אכל טמא מטמא אכל אחר או משקין או ידים עד שיהיה בו כביצה בלא קלפתה⁴. וכן האוכל אכלין טמאים - אינו נפסל⁵ עד שיאכל כביצה ומחצה⁶. וזהו חצי פרס.

2) תורת כהנים פרשת שמיני פרק ט הלכה א. (3) דרשו זאת מהתיבה "כל" המיותרת. (4) הקליפה הקשה. פסק כחכמים בעירובין פג, א. (5) מלאכול תרומה וקדשים. בפרק ח מהלכות אבות הטומאות הלכה ו נתבאר, שחכמים גזרו טומאה על האוכל אוכלין טמאים או שותה משקין טמאים, לתרומה ולקדשים. ובגמרא נקראה טומאה זו "פסול גוייה". (6) בהלכות אבות הטומאות שם כתב רבינו "כביצה ומחצה שוחקות" פירוש קימעא יותר.

ב. המשקין מתטמאין פל שהן, ומטמאין בכל שהן. אפלו טפת משקין טמאים כחרדל שנגעה באכלין או בכלים או במשקין אחרים - נטמאו. ואף על פי כן, אין השותה משקין טמאין נפסל עד שישתה רביעית⁸, כמו שבארנו.

7) אחרים. (8) כביצה וחצי שהן רביעית הלוג.

ג. פל המשקין מצטרפין לפסל את הגויה לרביעית. וכל האכלין מצטרפין לכביצה לטמא טמאת אכלים, ולכחצי פרס לפסל את הגויה. אפלו חטה עם קמח עם בצק עם תאנה ובשר וכיוצא באלו - הפל מצטרף.

ד. העור⁹ המחבר בבשר¹⁰, והמרק¹¹ והתבלין¹², והאגלל¹³ - אף על פי שמקצתו חשב עליו¹⁴ ומקצתו לא חשב עליו, מקצתו פלטתו חיה¹⁵ ומקצתו פלטתו ספין¹⁶ - והעצמות המחברות

(58) שם. (59) אפילו הבצק שעליו. (60) כך היא גירסת רבינו בגמרא שם ('קריט ספר' להמבי"ט) ולא כמו שכתוב בספרים שלפנינו: "בטלה דעתו אצל כל אדם" וולעניי הראב"ד היתה הגירסא שלפנינו, ולפיכך כתב שמחשבה אינה מועילה, שהרי בטלה דעתו. ומדבריו יוצא שההבדל בין בשר נבילה לבשר המת הוא, שבבשר נבילה אין הבצק צריך מחשבה, כי הוא ראוי למאכל אדם, מה שאין-כן בבשר המת, שאין אדם אוכל בצק שהיה ממולא בשר המת, ואף-על-פי-כן מועילה מחשבתו, מפני שכשהוא לעצמו לא נפסל מאכילת אדם, ואילמלא ידע ששימש כיוסי לבשר המת היה אוכלו (ראה השלמות).

ח. פיזית⁶¹ מן המת שהפיהו בבצק - הפל מתטמא טמאה חמורה⁶².

61) שם. (62) אפילו אדם וכלים שנגעו בבצק, מפני שטומאת מת בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת.

ט. החותך בשר מאדם חי להאכילו לקלב⁶³, אם חשב עליו⁶⁴ למאכל אדם - הרי זה צריך מחשבה, ואינו צריך הכשר⁶⁵.

63) מחשבה זו אינה מועילה לעשות את הבשר כאוכל לענין טומאה, מפני שאוכל שאינו ראוי לאדם אינו מקבל טומאה (ראה מס' כריתות שם). (64) לאחר שחתכו נמלך וחישב עליו למאכל אדם. המילים "צריך מחשבה" מיותרות, שהרי מדובר בחישוב עליו, אלא שנקט לשון המשנה מס' עוקצין פ"ג, ב: החותך מן האדם וכו' צריך מחשבה והכשר. (65) החזון איש מגיה וגורס "צריך הכשר". וכן כתב רבינו בפירוש למעלה ה"ג, בדין בשר הפורש מן החי, ולענין הכשר אין סברא לחלק בין חותך לבין פורש מאליו.

י. גזל⁶⁶ שנפסל לגת⁶⁷ ומת, אף על פי שהגת במדינה⁶⁸ - הרי נמאס בגת⁶⁹, ולפיכך צריך מחשבה⁷⁰. חשב עליו כשהעלהו להאכילו לנכרי - הרי זה מטמא, שהרי חשב עליו למאכל אדם. חשב עליו להאכילו לקלב - אינו מתטמא טמאת אכלים⁷¹. הנה זה שחשב עליו להאכילו לאדם חרש שוטה וקטן - הרי זה טהור⁷². העלוהו פדי להאכילו לאדם - הרי זה טמא; שיש להן מצשה⁷³, ואין להן מחשבה.

66) עוף קטן. (67) טהרות פ"ח מ"ו. (68) בעיר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. **עָלִי בְּצִלִּים²⁸ וּבְנֵי בְּצִלִּים²⁹ שֶׁהֵן חֲלוּלִין: אִם יֵשׁ בָּהֶם יָרִיד - מִשְׁתַּעֲרִין פְּמוֹת שֶׁהֵן³⁰; וְאִם הָיוּ חֲלוּלִין וְרִיקָנִים - מְמַעֵף אֶת חֲלָלָן³¹.**

28) עוקצין פרק ב משנה ח. עלים אלה דומים לקנים חלולים ובתוכם ירד סמך. (29) העלים היוצאים מבצלים שאינם מחוברים לקרקע. (30) מפני שגם הריר נאכל ולכן מצטרף לשיעור כביצה. (31) ואם אין כשיעור אחר שמיעכו אינו מטמא.

ח. **פֶּת סִפְגָּנוֹן³² - מִשְׁתַּעֲרֵת פְּמוֹת שֶׁהִיא³³. וְאִם יֵשׁ בָּהּ חֲלָלָה³⁴ - מְמַעֵף אֶת חֲלָלָהּ.**

32) נקובי כספוג. (33) עם הנקבים הקטנים. (34) מקום ריק גדול.

ט. **בְּשֵׁר הַעֲגֹל שֶׁנִּתְפַּח³⁵ וּבְשֵׁר זִקְנָה שֶׁנִּתְמַעֵטָה³⁶ - מִשְׁתַּעֲרִין פְּמוֹת שֶׁהֵן³⁷.**

35) בבישול. בשר עגל רך גדל כשמבשלים אותו הרבה (רבינו שם). (36) בשר כזה מצטמק ומתמעט בבישול. (37) כפי כמותם בשעת הנגיעה. כגירסת רב ורבי חייא ורבי יוחנן במנחות נד, א.

י. **הָאֲגוּז וְהַתְּמָרִים וְהַשֶּׁקֶד הַמִּתְקַרְקָשִׁים³⁸ - מִשְׁתַּעֲרִין פְּמוֹת שֶׁהֵן.**

38) המתקשקשים. כשהם לחים אינם מקשקשים וכשהם מתייבשים ומצטמקים כן מקשקשים.

יא. **כָּל שְׁטֵמָאָתוֹ³⁹ וְשַׁעֲרוֹ שְׁוִין - מְצַטְרָפִין זֶה עִם זֶה. הָיוּ שְׁטֵמָאָתָן שְׁוִין אֲבָל לֹא שַׁעֲרוֹן, שַׁעֲרוֹן אֲבָל לֹא שְׁטֵמָאָתָן - אִין מְצַטְרָפִין וְאִפְלוּ לְטֵמָא פְּקַל שְׁבַשְׁנִיהֶן⁴⁰. פִּיצֵד טֵמָאָתוֹ וְלֹא שַׁעֲרוֹ? פְּגוֹן בְּשֵׁר הַמֵּת⁴¹ וְרָקֵב שְׁלוֹ⁴². שַׁעֲרוֹ וְלֹא שְׁטֵמָאָתוֹ? פְּגוֹן בְּשֵׁר הַמֵּת וּבְשֵׁר הַנֶּבֶלָה⁴³. וְאִין צְרִיף לֹמֵר, שְׂאִם לֹא הָיוּ שְׁוִים לֹא בְּשַׁעֲרוֹ וְלֹא בְּשְׁטֵמָאָה, פְּגוֹן בְּשֵׁר נֶבֶלָה⁴⁴ וּבְשֵׁר הַשְּׂרִיץ⁴⁵ - שְׂאִין מְצַטְרָפִין.**

39) חומרת הטומאה. (40) ואין אנו אומרים הרי הטומאה החמורה כוללת גם טומאה קלה וראוי לה לחמורה להצטרף עם הקלה לכשיעור, וכן לעניין הברדל בשיעורים יצטרף הדבר ששיעורו קטן עם זה ששיעורו יותר גדול, כשיש בשניהם יחד כדי השיעור הגדול. ולמה אין מצטרפים? מפני שהם שני מיני טומאה. (41) שמתמא בכזית. (42) בשר המת שהרקיב, ששיעורו במלוא חפניו (הלכות טומאת מת פרק ב הלכה י"א). ובכן שיעורם אינו שווה, אבל טומאתן שווה, שניהם מטמאים טומאה חמורה במשא ובאוהל. [ואף על פי שמת מטמא במגע ורקב לא, אין בכך שינוי בעצם חומרת הטומאה, אלא מפני שאי אפשר לו ליגע בכזית שלם או במלוא חפניו, שהרי הבשר התפורר לפיורום זעירים]. (43) שניהם מטמאים בכזית, אבל מת מטמא טומאת שבעה וטומא באוהל מה שאין כן נבילה. (44) מטמא במשא בלי

בְּשֵׁר, וְהַגִּידִים, וְהַמְקוּמוֹת הַרְפִּים מִן הַקְּרָנִים וּמִן הַטְּלָפִים, וְהַכְּנָפִים וְהַנוּצָה, וְהַמְקוּמוֹת הַרְפִּים מִן הַצְּרָנִים וּמִן הַחֲרָטוּם הַמְּבַלְעִין בְּבִשָּׁר - כָּל אֶחָד מֵאלוֹ מִתְטַמְּאִין וּמִטְמָאִין, וּמְצַטְרָפִין לְכַבִּיצָה¹⁷ אוֹ לְכַחְצֵי פָרָס¹⁸.

9) בחולין קיז, שנינו: העור והרוטב והקופה והאלל והעצמות והגידין והקרניים והטלפיים מצטרפים לטמא טומאת אוכלין. ורבינו מביא כאן את הדינים שנאמרו במשנה כפי שנתבאר בגמרא. (10) עור כשהוא לעצמו אינו מטמא, מפני שאינו ראוי לאכילה, אבל אם הוא דבוק בפחות מכביצה בשר הוא משלימו לכביצה ומטמא, מפני שהוא שומר לבשר וכל השומרים מטמאים (עוקצין פרק א משנה א). (11) במשנה כתוב: "הרוטב". בגמרא שם (קכ, א) פירש אביי ציר סמך המתמצה מן הבשר, ורבא פירש "שומנא" (פירש רש"י השומן שעל המרק) וכנראה "מרק" הוא אחד משני אלה. (12) פירוש "קיפה" שבמשנה, כרב פפא שם. (13) חתיכות קטנות של בשר שנשארו דבוקות בעור אגב הפשטו. (14) לאכילה. שם קכא, א. (15) חיה אכלה את הבשר והשאירה את העור ושירידי בשר דבוקים בו. (16) כשהפשיטו את הבהמה בסכין נפלטו מתחת פי הסכין. שם נאמרו שני הפירושים הללו היינו: א. מקצתו חישב ומקצתו לא חישב; ב. מקצתו פלטתו חיה ומקצתו סכין, וקיבל רבינו את שניהם להלכה. (17) לטמא אוכלין. (18) לפסול את הגווייה. כל הדברים שנימנו בהלכה זו אינם מקבלים טומאת אוכלין בפני עצמם. אבל משלימים את השיעור כשיש עמהם אוכל אחר פחות מכשיעור.

ה. **כְּבִיצָה אֲכָלִין טֵמָאִים שֶׁהֵנִיחַן בַּחֲמָה וְנִתְמַעֵטוּ¹⁹ - אִין מְטַמְּאִים. וְכֵן פְּזִית מִן הַמֵּת אוֹ מִן הַנֶּבֶלָה וְכַעֲדָשָׁה מִן הַשְּׂרִיץ²⁰ שֶׁהֵנִיחַן בַּחֲמָה וְנִתְמַעֵטוּ - טְהוּרִין.**

19) נתייבשו מחמת חום השמש וצמקו ולא נשאר בהם כביצה. (20) נתבאר בפרק ד מהלכות אבות הטומאות הלכה ב ששמונה שרצים האמורים בתורה מטמאים בכעדשה (ראה שם הלכה י"ג, פנים והערות, פרטי הלכה זו והלכה ו).

ו. **פְּזִית חֲלָב וְדָם וְנוֹתָר²¹ וּפְגוּל²² שֶׁהֵנִיחַן בַּחֲמָה וְנִתְמַעֵטוּ - אִין חִיבִין צְלִיחָן פְּרֵת. הֵנִיחַן בְּגִשְׁמִים²³ וְנִתְפַּחוּ²⁴ - חֲזָרוּ לְכַמּוֹת שֶׁהָיוּ. בֵּין לְטֵמָאָה חֲמוּרָה²⁵, בֵּין לְטֵמָאָה קְלָה²⁶, בֵּין לְאִסוּר²⁷.**

21) בשר קדשים שנשאר אחר הזמן שקבעה התורה לאכילתו. (22) אם הכהן המקריב את הקרבן חישוב בשעת עבודתו לאכול את הבשר אחר הזמן שקבעה תורה - הרי זה פיגול. והאוכל כזית מאחד הדברים שנימנו כאן עונשו כרת. (23) את אותם הכזיתים שנתמעטו. (24) ויש בהם כזית. (25) מת ונבילה. (26) טומאת אוכלין. (27) אכילה. ואם הניח בגשמים פחות מכזית מעיקרו ותפח עד לכזית אסור מדברי סופרים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁנֵי שֶׁבֶלְלָן - הַפֶּל רֵאשׁוֹן. חֲלָקָן לְשָׁנִים - כָּל אֶחָד מֵהֶן רֵאשׁוֹן. חֲלָקָן לְשִׁלְשָׁה חֲלָקִים אוּ לְאַרְבָּעָה - כָּל אֶחָד מֵהֶן שְׁנֵי. וְכֵן כִּשְׁמֵי בִיצִים אֲכָל שְׁנֵי וְכִשְׁמֵי בִיצִים אֲכָל שְׁלִישֵׁי שֶׁבֶלְלָן - הַפֶּל שְׁנֵי. חֲלָקָן לְשָׁנִים - כָּל אֶחָד מֵהֶן שְׁנֵי; לְשִׁלְשָׁה וּלְאַרְבָּעָה - הָרִי כָּל אֶחָד מֵהֶן שְׁלִישֵׁי.

נגיעה ושיעורו בכזית. (45) שיעורו בכעדרה ואינו מטמא במשא.

יב. אֶכְלִין טַמְאִים - שְׁעוּרָם שׁוּה, שֶׁפֶל אֲכָל טַמְא אִינוּ מְטַמְא⁴⁶ אֲלָא פְּבִיעָה, וְטַמְאָתָם שׁוּה⁴⁷, שֶׁפֶל אֲכָל טַמְא אִינוּ מְטַמְא אֲלָא בְּמַנְעַ וְאִינוּ מְטַמְא לֹא אָדָם וְלֹא בָלִים, לְפִיכָף מְצַטְרְפִין לְטַמְא פֶּקֶל שֶׁבִשְׁגִיחֵן. בִּיעַד? פְּחֻצֵי בִיעָה אֲכָל רֵאשׁוֹן⁴⁸ וְכִחֻצֵי בִיעָה אֲכָל שְׁנֵי שֶׁבֶלְלָן זֶה בְּזָה - הָרִי זֶה שְׁנֵי, וְאִם נִגַע בְּתְרוּמָה - פְּסָלָה⁴⁹. פְּחֻצֵי בִיעָה אֲכָל שְׁנֵי וְכִחֻצֵי בִיעָה אֲכָל שְׁלִישֵׁי שֶׁבֶלְלָן - הָרִי זֶה שְׁלִישֵׁי⁵⁰. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה. אֶפְלוּ חֻצֵי בִיעָה אֲכָל רֵאשׁוֹן וְחֻצֵי בִיעָה אֲכָל רִבְעֵי שֶׁל קֹדֶשׁ שֶׁבֶלְלָן זֶה בְּזָה - הָרִי הַפֶּל רִבְעֵי⁵¹.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1) יבאר מה הן ידות האוכלין ושומריהם ומה דינם. מי שהוא יד ואינו שומר, ושומר ולא יד או לא זה ולא זה אם מתטמא ומטמא ומצטרף. הבוצר לגת אם יש לו ידות או הקוצר לסיכון, וידות האוכלין שבססם בגורן. ודין שומר ע"ג שומר והקליפות והגרעינים שמטמאין ומצטרפים. ודין המתטמאים ומטמאים ומצטרפין או שאינם מצטרפים או שאין מתטמאים ולא מטמאים ולא מצטרפים.

46) אוכלין אחרים. (47) כל האוכלין חומרת טומאתם שווה ואפילו האחד ראשון לטומאה והשני רביעי אין לראות בזה הבדל מהותי אלא מקרי, שזה נגע באב וזה נגע בשלישי. (48) אוכל הנוגע באב הטומאה נעשה ראשון ועושה את הנוגע בו שני לטומאה וכן הלאה. (49) היא עצמה פסולה, אבל אינה פוסלת תרומה אחרת בנגיעתה. (50) ופוסל את הקודש, אבל לא את התרומה, שאין רביעי לתרומה. (51) ואינו פוסל את הקודש, שאין חמישי בקודש אלא בפרה אדומה. משמיענו, שאין אנו תופסים את הממוצע לומר הראשון משפיע להעלות במקצת את כוחה של טומאת הרביעי.

א. יְדוֹת הָאֲכָלִים² - הֵן הַעֲצִים הַרְפִּין הַסְּמוּכִין לְאֲכָל שֶׁהָאֲכָל³ נִתְּלָה בֵּהֶן מִן הָאֵילָן, כְּמוֹ עֲקָצֵי הַתְּאֵנִים וְהָאֲפִסִים וְהַקְּצֵת הָאֲשְׁכּוּל⁴, וְכֵן הַגְּרֵעִינִים וְכִלְיוֹצָא בֵּהֶן מְדַבְּרִים שֶׁהָאֲכָל צָרִיף לָהֶן. וְשׁוּמְרֵי הָאֲכָלִין - הֵן הַקְּלִפָּה שֶׁעַל הָאֲכָל שֶׁהִיא שׁוּמְרָתוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה⁵.

יג. כְּבִיעָה אֲכָל רֵאשׁוֹן וְכִבִּיעָה אֲכָל שְׁנֵי שֶׁבֶלְלָן זֶה בְּזָה - הַפֶּל רֵאשׁוֹן⁵². חֲלָקָן⁵³ - כָּל אֶחָד מֵהֶן שְׁנֵי⁵⁴. נֶפֶל זֶה לְעֲצָמוֹ [וְזֶה לְעֲצָמוֹ] עַל כְּפָר שֶׁל תְּרוּמָה - פְּסָלוּהוּ⁵⁵. נֶפְלוּ שְׁגִיחֵן כְּאֶחָד - עֲשָׂאוּהוּ שְׁנֵי⁵⁶.

2) עוקצין פ"א מ"א. (3) הפרי. (4) יבואר לקמן בהלכה כ. (5) בהלכה זו מבאר רבינו את המונחים, ובהלכות הבאות יבוארו דיניהם.

52) מפני שיש כאן שיעור שלם של ראשון. (53) לשני חלקים. (54) שהרי אין בראשון לבדו כשיעור. (55) נעשה שלישי ואינו פוסל אחרים. בכל מקום שאתה מוצא ההגדרה של פסול, הכוונה שאינו מטמא ואינו פוסל אחרים. (56) שהרי נגע בבת אחת בשיעור שלם של ראשון.

ב. כָּל שֶׁהוּא יָד⁶ וְאִינוּ שׁוּמֵר - מִתְּטַמָּא וּמְטַמָּא וְלֹא מְצַטְרֵף⁷; וְכָל שֶׁהוּא שׁוּמֵר, אִף עַל פִּי שְׁאִינוּ יָד - מְטַמָּא וּמִתְּטַמָּא וּמְצַטְרֵף; וְכָל שְׁאִינוּ לֹא שׁוּמֵר וְלֹא יָד - אִינוּ מִתְּטַמָּא וְלֹא מְטַמָּא, וְאִין צָרִיף לֹא שְׁאִינוּ מְצַטְרֵף⁸. בִּיעַד מִתְּטַמָּא וּמְטַמָּא וְאִינוּ מְצַטְרֵף? שְׁאִם נִגְעָה טַמְאָה בְּיָד - נִטְמָא הָאֲכָל הַתְּלוּי בּוֹ⁹; וְאִם נִגְעָה טַמְאָה בְּאֲכָל - נִטְמָא הַיָּד¹⁰; וְאִין הַיָּד מְצַטְרֵפֶת עִם הָאֲכָל לְהַשְׁלִימוֹ לְכִבִּיעָה¹¹ אוּ לְכַחֲצֵי פֶרֶס¹². אֲבָל אִם הִנֵּה שׁוּמֵר - הָרִי זֶה מְצַטְרֵף לְכִבִּיעָה וּלְכַחֲצֵי פֶרֶס.

יד. כְּבִיעָה אֲכָל שְׁנֵי וְכִבִּיעָה אֲכָל שְׁלִישֵׁי שֶׁבֶלְלָן זֶה בְּזָה - הָרִי הַפֶּל שְׁנֵי. חֲלָקָן - כָּל אֶחָד מֵהֶן שְׁלִישֵׁי. נֶפֶל זֶה לְעֲצָמוֹ [וְזֶה לְעֲצָמוֹ] עַל כְּפָר שֶׁל תְּרוּמָה - לֹא פְּסָלוּהוּ. נֶפְלוּ שְׁגִיחֵן כְּאֶחָד - פְּסָלוּהוּ, מִפְּנֵי שֶׁעֲשָׂאוּהוּ שְׁלִישֵׁי.

6) שם. (7) יתבאר לקמן בהלכה זו. (8) מכיוון שלמדנו ביד שמיטמא ומטמא, ואף-על-פי-כן אינו מצטרף, יש ללמוד בקל-וחומר שהדבר שאינו מיטמא ומטמא אינו מצטרף. [כותב רבינו לתריך למה לא נאמר במשנה שאינו מצטרף, ולפיכך הדגיש וכתב: "ואין צריך לומר"]. (9) היינו "מטמא". (10) היינו "מתטמא". (11) למדנו בפרק הקודם, שאוכל אינו מטמא אחרים אם אין בו כביעה. ומשמיענו רבינו כאן, שאם אין באוכל עצמו - בלי היד - כזית שלם, אין מצרפים את היד להשלים את השיעור. (12) לפסול את האדם האוכלו מלאכול בתרומה, ראה למעלה פ"ד ה"א. בחולין ק"ח, א למדו דיני יד ושומר מהמקרא.

טו. כְּבִיעָה אֲכָל רֵאשׁוֹן וְכִבִּיעָה אֲכָל שְׁלִישֵׁי שֶׁבֶלְלָן זֶה בְּזָה - רֵאשׁוֹן⁵⁷. חֲלָקָן - זֶה שְׁנֵי וְזֶה שְׁנֵי, שֶׁהַשְׁלִישֵׁי שֶׁנִּגַע בְּרֵאשׁוֹן נִעֲשֶׂה שְׁנֵי.

(57) כולו כראשון.

טז. כִּשְׁתֵּי בִיצִים אֲכָל רֵאשׁוֹן וְכִשְׁתֵּי בִיצִים אֲכָל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מקדשך (ישעיה סג, יח) " (רבינו בפירושו שם). כר' יוחנן בסוכה יד, א.

ט. פְּסִיגָה³⁴ שֶׁל אֶפְסוֹל שְׂרָקְנָה³⁵ - טְהוּרָה. וְאִם נִשְׁתַּיֵּר בָּהּ גְּרֵגֶר³⁶ אֶחָד - הָרִי זֶה יָד לְאוֹתוֹ גְּרֵגֶר וּמִקְבַּלֶּת טְמֵאָה. וְכֵן³⁷ שְׂרֵבִיט תְּמָרָה³⁸ שְׂרָקְנוֹ - טְהוּר. שִׁיר בּוֹ תְּמָרָה אַחַת - טְמֵא. וְכֵן שְׂרֵבִיט קְטָנִיּוֹת³⁹ שְׂרָקְנוֹ - טְהוּר. שִׁיר בּוֹ גְּרֵגֶר אֶחָד - מְקַבֵּל טְמֵאָה.

34) אשכול ענבים קטן היוצא משידרה האמצעית של האשכול, וענבים תלויים בו. (35) הוריד ממנה את הענבים (משנה שם). (36) ענב. (37) שם. (38) תמרים תלויות בדקל, באופן דומה לאשכולות ענבים, שידרה גדולה מרכזית מחוברת ישר אליהן, וממנה צומחים כעין ענפים קטנים שהתמרים מחוברות בהם ונקראים "שרביטים". (39) שם. המדובר בשרביטים שאינם ראויים לאכילה, אבל שרביטי אפונה וכדומה ראויים לאכילה כל זמן שלא נתייבשו, ומקבלים טומאה בתורת אוכל.

י. לְעוֹלָם⁴⁰ אֵין שׁוֹמֵר עַל גְּבִי שׁוֹמֵר⁴¹, אֲלֵא שׁוֹמֵר אֶחָד בְּלִבְדֵּי הַסְּמוּךְ לְאֶלֶל הוּא הַנְּחָשֵׁב עִמּוֹ.

40) חולין קיט, ב. (41) כגון הקליפה הירוקה שעל גבי קליפת האגוז.

יא. שֶׁלֹּשׁ⁴² קְלִפּוֹת בְּבָצַל: פְּנִימִית⁴³ - בֵּין שְׁלֵמָה בֵּין קְדוּרָה⁴⁴ מְצַטְרֶפֶת⁴⁵; אֲמֻצְעִית⁴⁶ - שְׁלֵמָה מְצַטְרֶפֶת⁴⁷, קְדוּרָה אֵינָה מְצַטְרֶפֶת⁴⁸; הַחִיצוֹנָה - בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף טְהוּרָה⁴⁹.

42) עוקצין פ"ב מ"ד. (43) בשר הלבן של הבצל. (44) חתוכה, נקובה. (45) מפני שהיא עצמה אוכל. מובן שהיא מיטמאה מחמת עצמה, ואינה צריכה צירוף. ונקט לשון צירוף, משום הדינים הבאים. (46) קליפה שאינה נאכלת, וקליפה שניה (חיצונית) מקיפה אותה. (47) מדין שומר. (48) קליפה חתוכה אינה שומרת על הבצל, ונקלפת אגב משמוש בידים. (49) א. מפני שאין שומר על גבי שומר; ב. מפני שהיא נוחה ליפול כשנוגעים בה. פסק כר' יהודה, וחזר בו מדברי עצמו בפירושו שמסיים שם: "ואין הלכה כר' יהודה". ולמה פסק כר' יהודה נגד תנא-קמא? מפני שבחולין (קיט, ב) מסתמכת הגמרא על דבריו (כסף-משנה).

יב. כָּל הַקְּלִפִּין⁵⁰ מִתְטַמְּאוֹת וּמִטְטַמְּאוֹת וּמִצְטַרְפוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שׁוֹמֵר. קְלִפֵּי פּוֹלִין⁵¹ וְתוֹרְמוֹסִין⁵²: זֶרְקָן - אֵינָן מִתְטַמְּאוֹת, כִּנְסָן לְאֶכְלִין - מִתְטַמְּאִין. וְאִם נִשְׂאָר בָּהֶן אֶכֶל - בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף מִתְטַמְּאִין. קְלִפֵּי מְלֶפְפוֹן⁵³, אֵף עַל פִּי שְׂאִין בָּהֶן מִתוֹךְ הַמְּלֶפְפוֹן⁵⁴ - מִתְטַמְּאוֹת טְמֵאֵת אֶכְלִין. הַשְּׂעוּרִים⁵⁵, בְּזִמְן שֶׁהֵן יִבְשׂוּן - קְלִפְתָּן מְצַטְרֶפֶת⁵⁶ עִמָּהֶן, וּבְזִמְן שֶׁהֵן לַחִין - אֵין מְצַטְרֶפֶת. אֶבֶל הַחֻטָּה, בֵּין לַחָהּ בֵּין יִבְשָׁה - קְלִפְתָּהּ מְצַטְרֶפֶת.

ג. כָּשֶׁם¹³ שִׁיד לְטְמֵאָה, כֶּף יֵשׁ יָד לְהִכְשֵׁר¹⁴. שְׂאֵם הַכֶּשֶׁר הֵיךְ - הַכֶּשֶׁר כָּל הָאֶכֶל הַתְּלוּי בּוֹ¹⁵. וְיֵשׁ יָד לְפָחוֹת מְבֻזָּת¹⁶. וְיֵשׁ שׁוֹמֵר לְפָחוֹת מְכַפּוֹל¹⁷. וְשׁוֹמֵר שְׂחֵלְקָן¹⁸ - אֵינוֹ מְצַטְרֵף עִם הָאֶכֶל¹⁹.

13) חולין קיח, ב. (14) נתבאר כבר, שאוכל אינו מקבל טומאה כל זמן שלא הורטב באחד משבעת המשקין שנמנו למעלה (פ"א ה"ב). (15) כר' יוחנן שם. (16) הכוונה לטומאת עצמו, בהתאם לדעת רבינו (למעלה בפ"ד ה"א) שטומאת עצמו בכל שהן (ראה 'תוספות' שם ד"ה אין יד). (17) כר' יוחנן שם. מלשונו משמע שאין יד לפחות מכפול. פול = מין שעועית, ואין בו כחצי זית (ראה רש"י שם ד"ה ור' יוחנן). (18) שם קיט, ב. (19) מכיוון שכל חלק בפני עצמו אין בו כדי שמירה.

ד. וּמִנִּין²⁰ לְשׁוֹמְרֵי²¹ אֶכְלִין שֶׁהֵן מִתְטַמְּאִין עִם הָאֶכְלִין כְּשֶׁהֵן מִחְבְּרִין בָּהֶן? שְׁנֵאמַר: עַל כָּל זֵרַע זֵרַע אֲשׁוֹר יִזְרַע²² - כִּדְרֵךְ שְׁבִנֵי אֲדָם מוֹצִיאִין לְיָרֵיעָה: חֲטִים בְּשׁוֹעוּרֵיהֶן²³ וּשְׂעוּרִים בְּקִלְפֵיהֶן וְעֲדָשִׁים בְּקִלְפֵיהֶן. וְהוּא הַדִּין לְשֵׂאֵר הַשׁוֹמְרִין.

20) שם קיז, ב. (21) ע"פ כת"י תימן ודפוס רומי. בדפוסים: לשמורי. (22) ובפסוק שלאחריו כתוב: "ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם". (23) אינני יודע לפרש תיבה זו. בגמרא שם כתוב חיטה בקליפתה, וגם רבינו בפירושו לעוקצין פ"א מ"א גורס כך. [יש להניח שהשין מיותרת, ויש לקרוא "בעוריהן" כי אין קליפה לחיטה בדומה לשעורים או עדשים, אלא עור דקיק שאי-אפשר להפרידו מגוש הקמח שבחיטה בלי טחינה וניפוץ. ומלשונו של רש"י במנחות ע, ב ד"ה קליפת, משמע שהכוונה לקליפה שהחיטה טמונה בה לפני הדישה ונופלת אגב דישה].

ה. וּמִנִּין לִידוֹת²⁴ הָאֶכְלִין שֶׁהֵן מִתְטַמְּאוֹת וּמִטְטַמְּאוֹת כְּשֶׁהֵן מִחְבְּרִין עִם הָאֶכְלִין? שְׁנֵאמַר: טְמֵא הוּא לְכֶם - לְכָל שֶׁבְּצַרְכֵיכֶם²⁵.

24) חולין קיח, א. (25) כל דבר הנצרך לכם בקשר עם אותו אוכל.

ו. הַבּוֹצֵר²⁶ לַגֵּת²⁷ - אֵין לוֹ יְדוֹת, שֶׁהָרִי אֵין לוֹ צֶרֶף בֵּינֵי, מִפְּנֵי שְׂמוּצֵץ אֶת הַמְּשָׁקָה²⁸.

26) סוכה יג, ב. (27) הקוטף ענבים כדי לדרוך אותם בגת לעשיית יין. (28) היד סופגת יין, ולפיכך אין האדם רוצה בו.

ז. הַקּוֹצֵר²⁹ לְסַפּוֹף³⁰ - אֵין לוֹ יְדוֹת³¹, שֶׁהָרִי אֵינוֹ צָרִיף לְיָד.

29) שם. (30) לסכך בו סוכתו. (31) כרב מנשיא שם.

ח. כָּל יְדוֹת³² הָאֶכְלִין שֶׁבְּסֶסְן³³ בְּגֵזֶן - טְהוּרִין.

32) עוקצין פ"ג מ"ה. (33) "מכתתן ורצצן, מלשון בוססו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זה מצטרף והשאר אינו מצטרף. כי עצם דקה מספיקה כדי לשמור על הבשר (ע"פ פירוש רבינו למשנה). (71) נימוק למה העצם מצטרף.

טז. קולית⁷² שְׁהִיָּה עֲלֶיהָ בְּשָׂר אֶפְלוּ כְּפֹל - גֹּרֵר אֶת פְּלֵה לְטַמְאָה⁷³.

(72) עצם הירך (חולין קיט, א). (73) כחכמים שם, לפי גירסת הגר"א. ראה למעלה ה"ג.

יז. גִּרְעִינִי זֵיתִים⁷⁴ וְתַמְרָה, אֶף עַל פִּי שֶׁשְּׁלָקָן לְאֶכְלִין - אֵין מִתְטַמְּאִין⁷⁵.

(74) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג. (75) למעלה בהלכה יג אמרנו שגרעיני תמרה יבישה אינה מצטרפת, אבל מיטמא ומטמא משום יד. המדובר שם כשהגרעין בתוך התמרה, וכאן כשיצא לגמרי מן הפרי.

יח. גִּרְעִינֵי חֲרוּבִין⁷⁶, אֶף עַל פִּי שֶׁפָּנְסָן לְאֶכְלִין - אֵין מִתְטַמְּאִין; שְׁלָקָן לְאֶכְלִין - מִתְטַמְּאִין⁷⁷.

(76) שם. (77) משום שהם מתרככים בכישול, וראויים למאכל אדם.

יט. וְאֵלֶּי⁷⁸ מִתְטַמְּאִין וּמִתְטַמְּאִין וּמִצְטַרְפִּין: שְׂרָשֵׁי הַשּׁוּם וְהַבְּצָלִים וְהַקְּפֹלוּטוֹת⁷⁹ בְּזִמְן שֶׁהֵן לַחִין, וְהַפְּטִמָּה⁸⁰ שְׁלֵהֵן בֵּין לַחָה בֵּין יְבֹשָׁה, וְהַעֲמֹד⁸¹ שֶׁהוּא מְכוּן פִּנְגָּד הָאֶכָל. וְשְׂרָשֵׁי הַחֲזֹרִין⁸² וְהַנְּפוּסִים⁸³. וְשְׂרָשֵׁי צִנּוֹן גְּדוֹל - מִצְטַרְף, וְהַסִּיב שְׁלוּ⁸⁴ - אֵינוֹ מִצְטַרְף. וְשְׂרָשֵׁי הַמְּנָתָא⁸⁵ וְהַפִּיגָם⁸⁶. וְשְׂרָשֵׁי נִרְקוֹת שְׂדֵה⁸⁷ וְנִרְקוֹת גִּנְהָ⁸⁸ שֶׁעֲקָרָן⁸⁹ לְשִׁתְּלִים⁹⁰. וְהַשּׁוּרָה⁹¹ שֶׁל שְׂבֵלֹת וְהַלְבוּשׁ שְׁלֵהָ⁹². וְעֵקְצֵי תְּאֲנִים וְגִרְוֹגְרוֹת וְהַפְּלִסִּים⁹³ וְהַחֲרוּבִין⁹⁴.

(78) עוקצין פ"א מ"ב. (79) מין בצלים קטנים (הרא"ש במשנה). (80) כעין כפתור שבראש הבצל. (81) כעין קנה יוצא מאמצעותו של הבצל, ובראשו כיס ובתוכו זרע הבצל. (82) חסא. (83) מין צנון. (84) כעין חוטים היוצאים מהצנון. (85) מין עשב, ושמו בכמה שפות "מנתה" (מם סגולה ותיו דגושה). (86) אל פג'אן בערבית. רבינו בפיה"מ. (87) הגדלים מעצמם בשדה. (88) שזורעים או שותלים אותה בגינה. (89) כך בכ"י תימן, וכן הגירסא במשנה. בדפוסים: שעיקרם. (90) במקום אחר, ולפיכך הוא צריך לשרשיהם. (91) צ"ל והשדרה (כת"י תימן, וכן הגירסא במשנה). כשמוציאים את החיטה מהשיבולת, נשאר שם במקומה כעין שלשלת עשויה חוליות חוליות כשידרה (רבינו במשנה). (92) הקליפה שגרעיני התבואה טמונים בה, והיא נופלת בשעת דישא. [בפיה"מ כתוב "קרום", אולם רבינו התכוון לקליפה שאמרנו]. (93) מין תאנים דקות (רבינו בפירושו למשנה שם). (94) עוקצין של חרובים. כלוסים וחרובים שניטלו עוקציהם מקדימים להתייבש, ולפיכך דין העוקץ כשומר.

כ. וְאֵלֶּי⁹⁵ מִתְטַמְּאִים וּמִתְטַמְּאִין וְלֹא מִצְטַרְפִּין⁹⁶:

(50) עוקצין שם. (51) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג. (52) מין קטנית (ראה פ"א ה"טו). יש בני אדם ששולקים ואוכלים קליפות אלו. (53) שם. (54) שקלף קליפה דקה מאוד, ולא נשאר עליה כלום מבשר המלפפון עצמו. (55) במנחות ע, ב: שעורה שאינה קלופה אינה מצטרפת. והקשו על ברייתא זו מהדרשה של תנא דבי ר' ישמעאל המובאה למעלה בהלכה ד, ותיצרו "הא (כאן) בלחות, הא ביבשות". פירוש, לחות אין מצטרפות, יבשות מצטרפות. ולא נתבאר טעמו של הבדל זה. ואולי טעמו מפני ששעורה רכה מתקלפת בנקל. [רש"י שם מפרש להיפך: יבשות אינן מצטרפות מפני שאינן ראויות לאכילה, אבל לחות ראויות לאכילה ומצטרפות]. (56) ראה למעלה ה"ד.

יג. כָּל הַגִּרְעִינִין⁵⁷ מִתְטַמְּאִים וּמִתְטַמְּאִים וְלֹא מִצְטַרְפוֹת⁵⁸, חוּץ מִגִּרְעֵינֹת הָרֶטֶב⁵⁹; אֶכָּל שֶׁל תַּמְרָה יְבֹשָׁה - אֵינָה מִצְטַרְפָּה.

(57) עוקצין פ"ב מ"ב. (58) נידונים כיד ולא כשומר (ראה ה"ב). (59) תמרה רטובה, צעירה ולחה. ואם תוציא את גרעינה תתקלקל, ולפיכך דין הגרעין כשומר ומצטרף (רבינו בפירושו למשנה).

יד. הַחוֹתְלֹם⁶⁰ שֶׁעַל הַגִּרְעִינָה שֶׁל רֶטֶב⁶¹ - אֵין מִצְטַרְף⁶², וְשֶׁעַל גִּרְעֵינֵי הַיְבֹשָׁה - מִצְטַרְף⁶³; מִפְּנֵי שֶׁהוּא דְבוּק בְּאֶכָּל, נִחְשָׁב כְּאֶכָּל⁶⁴.

(60) קרום דק המכדיל בין בשר התמרה לבין גרעינה. "חותל" משמעותו ליפוף, מלשון המקרא (יחזקאל טז, ד): "והחתל לא חתלת". (61) של תמרה לחה. (62) משום שלא הוא שומר על הפרי אלא הגרעין, כמו שביארנו. (63) אף-על-פי שאינו שומר. (64) משמע, שהוא עצמו אוכל. [בפירושו למשנה כתב: "הוא דבק בעצם התמרים והוא השומר, לא הגרעין"].

טו. גִּרְעִינָה⁶⁵ שֶׁל רֶטֶב שֶׁנִּצְאָה מִקְצֵתָה⁶⁶ - כָּל שֶׁפָּנְגָד הָאֶכָּל מִצְטַרְף, וְהַיּוֹצֵא אֵינוֹ מִצְטַרְף. וְכֵן עֵצִים שֶׁשֵׁי עָלָיו בָּשָׂר - כָּל שֶׁפָּנְגָד הַבְּשָׂר⁶⁷ מִצְטַרְף. הִיָּה עָלָיו הַבְּשָׂר מִצֵּד אֶחָד⁶⁸ - אֵינוֹ מִצְטַרְף מִמֶּנּוּ אֲלֹא הָעֵצִים שֶׁתַּחַת הַבְּשָׂר עַד חֵלֶל הָעֵצִים⁶⁹. וְאִם לֹא הִיָּה לָעֵצִים חֵלֶל - רֹאֵין אוֹתוֹ כְּאֵלּוּ הוּא כְּעֵבִי הָאֲזוּב⁷⁰. וְשֶׁאֵר הָעֵצִים אֵין מִצְטַרְף, שֶׁהָעֵצִים מוֹת⁷¹ לְבָשָׂר כְּשׁוֹמֵר הֵן חֲשׁוּבִין.

(65) שם. (66) בתוספתא שם ה"א שנינו: "רטוב שנאכל חציו וחציו קיים, כנגד האוכל מצטרף. ושלא כנגד האוכל - אינו מצטרף", וסובר רבינו שהתוספתא מביאה דוגמא, אבל גם אם כל התמרה קיימת ויצא חלק מהגרעין - הדין כך (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (67) כגון, שחלק מהעצם מגולה לגמרי, וחלק מוקף בשר מכל צד. (68) הבשר אינו מקיף את העצם סביב סביב. (69) רוב עצמות חלולות הן (תוספתא שם ה"א). (70) כאילו נחתכה העצם שמתחת לבשר, ונשאר ממנה כעובי איזוב מודבקת לבשר, וחלק דק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַנְּשָׂאָר חֲבוּר לְאוֹתוֹ שְׁנֵמוֹק¹¹⁸. וְאִין הַנְּשָׂאָר מִן הַקְּלָפָה¹¹⁹ מְצַטְרֵף, שְׁהָרִי אִין שְׁמִירְתוֹ מוֹעֵלֶת כְּלוּם¹²⁰. וְכֵן אִם הָיָה שְׁלֵם מִפְּאֵן וּמִפְּאֵן וּנְמוֹק בְּאֻמְצָע¹²¹ - אִין הַצְּדִידִין חֲבוּר זֶה לְזֶה, וְאִין קְלַפְתּוֹ מְצַטְרֵפֶת. עַלִי יִרְקוֹת: יִרְקִין¹²² - מְצַטְרֵפִין, וּלְכָנִים¹²³ - אִינָם מְצַטְרֵפִין, שְׁהָרִי אִינָן כְּלוּם.

(116) שם פ"ב מ"ג. (117) נמס, הרקוב. (118) ואין הנימוק יד ולא שומר. (119) שלא נרקבה. (120) שהרי הרקוב אותו חלק הפרי שהיא שמרה עליו. (121) פירוש, נימוק חלק מבשר הרימון באופן שחלק הרימון שלא נימוק נחלק לשני חלקים, והרקב מפריד ביניהם. (122) ראויים לאכילה או שומרים על הירק. (123) נכמשו.

פֶּרֶק שְׁשִׁי

(1) יבאר הדבר שהוא חיבור לאוכל ואם חיבור אדם חיבור. אוכל פירות שהוא מכונס ודבק זה בזה אם מצטרף לכביצה לטמא אוכלין אחרים. היו גושים הרבה זה בצד זה ונגע אב הטומאה באחד מהם וכו'.

א. הַאֲגוּזִין² וְהַשְּׂקָדִים שְׁנֵסְדָקָה קְלַפְתָּן - עֵדִין הוּא חֲבוּר לְאֶכְל³ עַד שְׁיִרְצִין⁴ אֶת הַקְּלָפָה.

(2) עוקצין פ"ב, מ"ה. (3) הקליפה היא כמחוברת לאוכל, ויש עליה תורת שומר. (4) ישבר.

ב. בְּיִצְהָ⁵ מְגֻלְגֶלֶת⁶ - מְשִׁיבֵיבָה בְּהָ מְקוֹם לְגֻמְעָה מִמֶּנּוּ אִין שְׂאָר קְלַפְתָּהּ חֲבוּר⁸. וְשְׁלוּקָה⁹ - קְלַפְתָּהּ חֲבוּר עַד שְׁיִרְצִין אֶת הַקְּלָפָה¹⁰. וְאִם נִתְבָּלֶת¹¹ בְּקְלַפְתָּהּ¹², אָף עַל פִּי שְׁרִיזָהּ כְּלָה - חֲבוּר¹³.

(5) שם מ"ו. (6) צלויה קצת ולא נקרשה עדיין (ראה משנה, שבת לב, ב). (7) בעוקצין שם: "עד שיגוס", ומפרש רבינו עד שיעשה נקב. (8) משום שאינה שומרת על האוכל שבביצה, שהרי יצא דרך הנקב. (9) נתבשלה ונקרשה קצת, ואי אפשר לגומעה ע"י נקב קטן. (10) כי הקליפה השלימה שומרת על הביצה. (11) נתן בה תבלין. (12) הדביק את התבלין על קליפה, והם נספגים לתוך הביצה דרך הקליפה. (13) מפני שהאדם רוצה להחזיקה בתוך שברי הקליפה המתובלת כדי שתספוג את התבלין (ע"פ כסף משנה).

ג. עֵצִים¹⁴ שִׁישׁ בּוֹ מִחַ - חֲבוּר עַד שְׁיִרְצִין¹⁵. צְמָר¹⁶ שְׁפְרָאשֵׁי הַכְּבָשִׁים וְשֹׁעַר שְׁבוּזֵן הַתְּנִישִׁים, אָף עַל פִּי שְׁחִרְכָן בְּאוּר - הָרִי הֵן חֲבוּר עַד שְׁיִתְחִיל לְתֹלֵשׁ.

(14) משנה, שם. (15) את העצם. (16) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ו.

ד. פְּנֵי תְּנִיבִים¹⁷ וְשִׁשְׁשֵׁי דָגִים, אָף עַל פִּי שְׁהַעֲבִיר סִפִּין עַלִיהֶן¹⁸ - חֲבוּר עַד שְׁיִתְחִיל לְקַלֵּף. הַרְמוֹן שְׁפָרְדוֹ¹⁹ - חֲבוּר עַד שְׁיִקְיֵשׁ עָלָיו בְּגִנְהָ²⁰.

(17) תוספתא, שם. [ה'כסף משנה: מציין: תוספתא טבול-יום

שְׂרָשֵׁי הַשּׁוּם וְהַבְּצָלִים וְהַקְּפֻלוֹטוֹת בְּזִמְן שֶׁהֵן יְבָשִׁים, וְהַעֲמוּד שְׂאִינוֹ מִכֵּן בְּגִד הָאֶכְל⁹⁷. וּמִלְעִין שֶׁל שְׂבָלִים. וְהֵן הַשְּׂעֵרוֹת הַשְּׂחֹרוֹת שְׁפְרָאשׁ הַשְּׂבֵלֶת שְׂדוּמִין כְּמוֹ מִסְר⁹⁸. וְעֻקְצֵי הָאֲגָסִים וְהַקְּרוּסְטְמִלִין⁹⁹ וְהַפְּרִישִׁין¹⁰⁰ וְהַעֲזֻרְדִין¹⁰¹. וְעֻקְצֵי דְלַעַת - טַפַּח הַסְּמוּף לְאֶכְל. וְעֻקְצֵי קוֹנְדֵס¹⁰² - טַפַּח. וְכֵן יֵד הַפְּרִכִיל - טַפַּח מִפְּאֵן וְטַפַּח מִפְּאֵן. וְהַפְּרִכִיל הוּא הַשְּׂרִיג¹⁰³ שֶׁהָאֲשְׁכּוֹלוֹת תְּלוּיִן בּוֹ. וְיֵד הָאֲשְׁכּוֹל¹⁰⁴ - כָּל שֶׁהוּא. וְזֹנֵב הָאֲשְׁכּוֹל¹⁰⁵ שְׂרֻקָנוּ¹⁰⁶ וְיֵד הַמְּכַבֵּד שֶׁל תְּמָרָה - אֲרַבְעָה טַפְחִים. וְהַמְּכַבֵּד הוּא הָעֵץ הָאֵדָם שֶׁהַשְּׂרָבִיטִין תְּלוּיִן בּוֹ, וְהַתְּמָרִין דְּבוּקוֹת בְּשְׂרָבִיטִין. וְהֵנָּה הַשְּׂבֵלֶת¹⁰⁷ - שְׁלֹשָׁה טַפְחִים. וְיֵד כָּל הַנְּקָצִין - שְׁלֹשָׁה טַפְחִים; וְשְׂאִין דְרָפָן לְהַצְרִי¹⁰⁸ - יְדִיהֶם וְשְׂרָשֵׁיהֶן כָּל שֶׁהֵן¹⁰⁹. כָּל אֵלוֹ מִתְּטַמְּאִין וּמִטְמָאִין וְלֹא מְצַטְרֵפִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן יְדוֹת אֶכְלִין.

(95) שם מ"ג. (96) דינם כיד, ולא כשומר. (97) רבינו מגדיר במונח "אוכל" רק את הגוש הפנימי שבמרכז הבצל בלבד, להוציא את כל חלקי הבצל הסובבים את הגוש הפנימי, ואף-על-פי שגם הם נאכלים. (98) משור. (99) מין תפוחים זעירים (שם מ"ו). (100) חבושים. (101) "זעוררים" בשפה המדוברת בישראל. (102) מין ירק מר כשהוא חי, ומרירותו מתנדפת על-ידי שרייה במים חמים (ערוך). (103) ענפי הגפן הדקים נקראים שריגים, ומפני שכמה אשכולות תלויים בכל שריג צריך הוא ליד באורך טפח מכאן וטפח מכאן. (104) העוקץ המחובר לשריג. (105) סוף האשכול. (106) הוריד ממנו את הענבים, ונשארו הענבים שבאשכול בקצהו שהיה מחובר לשריג, מפני שעץ הזנב הוא דק, והענבים שבחלק הנשאר מרובים וגדולים - צריך שיעור גדול כדי להחזיק את האשכול. (107) שיבולת הוא החלק העליון של התבואה, שבו טמונים הגרגירים. וכל שלמטה מהשיבולת - נקרא קנה. (108) אלא עוקרים אותו. (109) בין גדול ובין קטן.

כא. וְאֵלוֹ¹¹⁰ לֹא מִתְּטַמְּאִין וְלֹא מִטְמָאִין וְלֹא מְצַטְרֵפִין: שְׂאָר כָּל הָעֻקְצִים. וְשְׂרָשֵׁי קְלַחֵי הַפְּרוּב. וְחֻלְפֵי תְּרָדִים¹¹¹ וְחֻלְפֵי הַלְּפֶת. וְהֵן הָעֻקְצִין שְׁנֵשְׂאָרוֹ בְּקֻרְעָה כְּשֶׁלְקָטוֹ הַפְּרוּב וְהַלְּפֶת וְחֻזְרוֹ וְהַחֲלִיפוֹ¹¹². וְכָל הַשְּׂרָשִׁין שְׂדֻרְכָן לְהַגְזוֹ שְׁנַעֲקָרוֹ עִם הָאֶכְל¹¹³. הַפְּטָמָה¹¹⁴ שֶׁל רְמוֹן - מְצַטְרֵפֶת, וְהַגִּיץ¹¹⁵ שֶׁל - אִינוֹ מְצַטְרֵף.

(110) שם מ"ד. (111) בערבית "סלק" (רבינו בפירושו למשנה). (112) הצמיחו שנית תרד ולפת. (113) ואין האוכל צריך להם כלל. (114) בראש הרימון נמצא כעין כפתור, ואם יינטל יגרום נזק לפרי, ולפיכך דינו כשומר. (115) השערות הגדולות סביב הפיטמא.

כב. הַרְמוֹן¹¹⁶ וְהָאֲבִטִיחַ שְׁנֵמוֹק¹¹⁷ מְקַצְתוֹ - אִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פ"ד. בספרים שלפנינו, אין במס' טבול-יום יותר משני פרקים, וה'כסף משנה' הוסיף עליהם את שני הפרקים הראשונים מעוקצין, ויצא לו שפ"ב מעוקצין הוא פ"ד ממס' טבול-יום. יש להעיר, שתוכן שני הפרקים הללו מוכיח שמקומם הנכון הוא במסכת עוקצין]. (18) והפרידן קצת מן הברש. (19) משנה, שם פ"ב מ"ו. תוכו של רימון עשוי חדרים חדרים והגרגירים הנאכלים דבוקים בקליפותיהם, וכשמייבשים את הרימון ומנענעים אותו נפרדים הגרעינים מן הקליפה (רבינו בפירושו). (20) הגרעינים אינם נפרדים לגמרי מן הקליפה היבשה, אלא אם מכים עליה במקל. ולפיכך דין הקליפה כשומר כל זמן שלא הקיש בקנה.

ה. הַשְּׂרֵבִיטִים²¹ שֶׁל תְּמָרִים - אֵינָן חֲבוּרֵי זֶה לְזֶה²².

21) תוספתא, שם פ"א ה"ד. במכבד היוצא מגזע הדקל צומחים כמה שרביטים (שבטים דקים) שהתמרים תלויות בהם (ראה למעלה פ"ה ה"כ). (22) ואם נגעה טומאה באחד מהם לא נטמאו האחרים, ואף-על-פי שכולן יוצאות מאותו המכבד.

ח. כָּל אֲכָלִי⁴¹ שֶׁעֲדִין לֹא פָּרַקוּ - חֲבוּרֵי, וְאִם נִטְמָא מִקְצָתוֹ - נִטְמָא כְּלוּ.

(41) האמור בהלכה זו הוא סיום ההלכה הקודמת.

ט. אֲכָלִי⁴² שֶׁנִּפְרַס⁴³ וּמְעָרָה בְּמִקְצָתוֹ, וְנִגַּע טָמֵא בְּאֶחָד מֵהֶן: אִם אוֹחַז בְּזֶה שֶׁנִּגַּע בּוֹ וְהִשְׁנִי עוֹלָה עִמּוֹ - הֲרִי זֶה חֲבוּרֵי⁴⁴; וְאִם פָּשְׂאוֹתָיו בְּזֶה הִטְמֵא וּמִגְבִּיהוֹ יִשְׁמַט הָאֲחֵר וַיִּפֹּל - אֵינוֹ חֲבוּרֵי⁴⁵, אֲלֵא הֲרִי זֶה הָאֲחֵר כְּנִוְגַע בְּרֵאשׁוֹן שֶׁנִּטְמָא.

(42) טבול-יום פ"ג מ"א. (43) נחלק. (44) כחכמים, שם. (45) ואף-על-פי שהטמא עולה עם זה שלא נגע בטומאה. ולפי זה, עלינו לפרש את דין המתחך ירוקת שבה"ז כשהטהור עולה עם הטמא.

י. כָּל הָאֲכָלִי⁴⁶ שֶׁהָיוּ עֲלִיָּן⁴⁷ אוֹ קָלְחִין מִחֲבָרִין בְּהֵן: אֵת שֶׁדָּרְפוֹ לְהֶאֱחֹז בְּעֵלָה - אוֹחֲזִין אוֹתוֹ בְּעֵלָה, בְּקָלַח - אוֹחֲזִין אוֹתוֹ בְּקָלַח; אִם נִתְלָה עִמּוֹ - הֲרִי זֶה חֲבוּרֵי בְּטָבֹל יוֹם⁴⁸, וְאֵין צָרִיף לִזְמַר בְּשֶׁאֵר הִטְמָאוֹת. וְכֵן אִם הָיָה לוֹ יָד - אוֹחֲזִין אוֹתוֹ בְּיָד שְׁלוֹ⁴⁹. הָיְתָה לוֹ יָד וְעֵלָה - אוֹחֲזִין אוֹתוֹ פְּאֵי זֶה מֵהֶן שֶׁנִּרְצָה⁵⁰. לֹא הִתָּה לוֹ יָד וְלֹא עֵלָה - בְּזֶה אָמְרוּ: אִם אוֹחֲזֵי בְּטָמֵא וְהִשְׁנִי עוֹלָה עִמּוֹ - חֲבוּרֵי, וְאִם לֹא - אֵינוֹ חֲבוּרֵי.

(46) שם. (47) עלים שלו. (48) טמא שטבל נקרא טבול יום, ונשארה עליו טומאה קלה עד הלילה. (49) ואם האוכל עולה כשמגביהים את היד, הרי זה חיבור. (50) פירוש, אם יאחז באחד מהם - ביד או בעלה - ויעלה הכול עמו, הרי זה חיבור (תוספתא שם פ"ב ה"ג).

יא. הָאֲגוּזִין⁵¹ שֶׁקָּצְצוּן בְּעֻקְצִיהֶן⁵² כְּשֶׁהֵן רִפִּין וְאִמְנָן⁵³ פְּלוֹן כְּמוֹ חֶבֶל⁵⁴, וְכֵן הַבְּצָלִים שֶׁחֲבָרִין בְּדָרְף הַזֹּאת - הֲרִי אֵלּוֹ חֲבוּרֵי⁵⁵. הַתְּחִיל לְפָרַק בְּאֲגוּזִים וּלְפָקֵל⁵⁶ בְּבָצָלִים - אֵין הַשֶּׁאֵר חֲבוּרֵי⁵⁷. אֲפִלוּ הָיוּ לְפָנָיו מֵאָה פוּר - אֵין פְּלוֹן חֲבוּרֵי, שֶׁהֲרִי הוֹכִיחַ שֶׁדַּעְתוֹ לְפָרַק הַכֹּל.

ו. מִלְּפָפוֹן²³ שֶׁחֲתָכוּ²⁴ וּנְתָנוּ עַל הַשֶּׁלֶחַן - חֲבוּרֵי²⁵ עַד שֶׁיִּתְחִיל לְפָרַק²⁶. הַתְּחִיל לְפָרַק - חֲתִיכָה וְכָל הָעוֹלָה עִמָּה²⁷ חֲבוּרֵי, וְהַשֶּׁאֵר אֵינוֹ חֲבוּרֵי²⁸. פָּקָה הַתְּחִתוֹנָה²⁹ - חֲבוּרֵי לְעֻמָּה, וְאֵינָה חֲבוּרֵי לְחֲתִיכוֹת. הָיוּ שְׁנַיִם אוֹ שְׁלִשָּׁה מִלְּפָפוֹנוֹת, וְחֲתַף כָּל אֶחָד מֵהֶן וְהִנִּיחַן עַל הַשֶּׁלֶחַן, וְהַתְּחִיל בְּאֶחָד מֵהֶן - זֶה שֶׁהַתְּחִיל בּוֹ חֲבוּרֵי, וְהַשֶּׁאֵר אֵינוֹ חֲבוּרֵי³⁰. אֲפִלוּ אָמַר: חֲצִי אֵנִי אוֹכֵל שְׁחֲרִית³¹ וְחֲצִי עֲרֻבִית - זֶה הַחֲצִי שֶׁהַתְּחִיל בּוֹ חֲבוּרֵי, וְהַשֶּׁאֵר אֵינוֹ חֲבוּרֵי³².

(23) שם פ"ב ה"ה. (24) ולא הפריד את החתיכות אלא נשארו מחוברות קצת למטה. (25) אם נגעה טומאה בחתיכה אחת נטמאו כולן. (26) להפריד את הפרוסות זו מזו. (27) כשמגביהים פרוסה אחת, עולות עמה עוד שתיים או שלוש פרוסות, מפני שהן דבוקות זו לזו. (28) לחלק שעלה, אבל הפרוסות שנשארו חיבור זו לזו. (29) במקום הצומח מן הקנה. (30) כל הפרוסות שבו, דינן כאילו הן מחוברות. (31) פירושו, החצי מכל מלפפון ומלפפון. (32) אפילו חציו השני מהמלפפון שבדעתו לאכלו עכשיו. ואין אנו אומרים שמכיוון שבדעתו לאכול כל החצאים והתחיל לאכול - דינם כחתיכה אחת. [דברי התוספתא לפי גירסת רבינו, הם סתומים וקשה מאוד להבינם ולהסבירם, וכל הפירושים שנאמרו בהם הם דחוקים מאוד. ולהגר"א גירסא אחרת בתוספתא זו. ראה 'תוספתא ראשונים' לר"ש ליברמן].

ז. הַמְּחַתֵּף יְרֻקוֹת³³ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן לְבִשְׁל, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹא מִרְקָא³⁴ וְהַבְּדִיל³⁵ - אֵינוֹ חֲבוּרֵי³⁶; אֲלֵא אִם נִטְמָא זֶה - לֹא נִטְמָא זֶה, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְעָרָה³⁷ בּוֹ. חֲתַף לְכַבֵּשׂ אוֹ לְשַׁלֵּק³⁸ אוֹ לְהַנִּיחַ עַל הַשֶּׁלֶחַן - הֲרִי זֶה חֲבוּרֵי³⁹, וְאֲפִלוּ הַתְּחִיל לְפָרַק מֵה שֶׁחֲתַף⁴⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בַּה אֶת הַיְתָד⁸³, אָף עַל פִּי שְׂיֵשׁ בָּה גּוֹשִׁים הַרְבֵּה⁸⁴,
אֵינָן חֲבוּרֵי⁸⁵. וְאִם מְשַׁהֲפָה נַעֲשׂוּ אוֹם⁸⁶ - אֵינָן
חֲבוּרֵי⁸⁷.

(77) תוספתא, טהרות פ"א ה"ב. (78) החפירה שנותנים בה את הזיתים העומדים לסחיטה כדי שיתרככו, נקרא "מעטן" בלשון המשנה, ומכאן המונח "עטנן", ופירושו, נתן את הזיתים במעטן. ראה פירוש רבינו לטהרות פ"ט מ"א. (79) זיתים נפרדים אינם מוציאים כל השמן האצור בהם, אבל כשהם נעשים כגוש אחד עוברות טיפות השמן מזית לחבירו ומתקבצות לכמות ניכרת המתמצית מן הגוש בלחץ הקורה והאבנים. (80) משנה, טהרות פ"ט ח. (81) תוספתא, שם פ"י ה"ד. (82) וכשיהפוך אותה תתפרק. (83) יתד מיוחדת להפיכת גושי זיתים. (84) שטרם נתפרקו. (85) ואם נגע בזית אחד לא נטמאו שאר הזיתים שבגוש, מפני שדעתו להפכם ולפרקם. (86) נתחברו שנית מאליהם. (87) אחר הוצאת שמנם, אין האדם מעוניין בחיבורם, ועוד: מפני שנתחברו מאליהם בלי פעולה מיוחדת של האדם (הגר"א בפירושו לתוספתא).

יז. אֶכְלָל⁸⁸ פְּרוּד⁸⁹ שֶׁהוּא כְּלוֹ מְכַנֵּס וְדָבָק זֶה בְּזֶה,
אָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ חֲבוּר לְהַתְטַמֵּא⁹⁰ וְאֵינוֹ כְּגוֹף
אֶחָד כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ⁹¹ - הֲרִי הוּא מְצַטְרֵף לְכַבֵּיעָה
לְטַמֵּא טַמְאָת אֶכְלִים אַחֲרֵים⁹². וְאִם לֹא כְּנִסוּ⁹³
אֶלָּא הֲרִי הוּא מְפָרֵד, כְּמַעֲשֵׂה קִדְרָה⁹⁴ וְהַקְטִינֵת -
אֵינוֹ מְצַטְרֵף⁹⁵ עַד שְׂיִקְבְּצֵם וַיַּעֲשֵׂם גּוֹשׁ אֶחָד⁹⁶.
הִי גּוֹשִׁים הַרְבֵּה זֶה בְּצַד זֶה, וְנִגַע אֵב הַטַּמְאָה
בְּאֶחָד מֵהֶן - הֲרִי הוּא רֵאשׁוֹן, וְהַגּוֹשׁ שְׂבָעָדוֹ שְׂנִי,
וְשְׂבָעָד הַשְּׂנִי שְׂלִישִׁי, וְשְׂבָעָד הַשְּׂלִישִׁי רְבִיעִי⁹⁷.

(88) משנה, עדיות פ"ג מ"ב. (89) גוש ובו כמה תאנים או תמרים וכדומה דבוקים יחד. (90) אם נגע בפרי אחד שבגוש, לא נטמאו האחרים. (91) למעלה בהלכה יד. (92) נתבאר למעלה (פ"ד ה"א) שאוכל פחות מכביצה מתטמא, אבל אינו מטמא אחרים. פסק כחכמים, שם. (93) טבול-יום פ"ב מ"ה. (94) גרעיני תבואה וגרגירים קטנים אחרים שמבשלים אותם בקדירה (רבינו בפירושו למשנה). (95) לטמא אחרים, אפילו אם כולם טמאים. (96) רבינו מפרש מה שאמרו במשנה "אינו חיבור" הכוונה לטמא אחרים. (97) במשנתנו: "הרי אלו יימנו". ופירש רבינו: מונים בהם ראשון ושני, וכן הלאה.

יח. כְּפָר⁹⁸ שֶׁל תְּרוּמָה שְׁהֵיְתָה רֵאשׁוֹן לְטַמְאָה
וְהַשִּׁיף⁹⁹ לָהּ אַחֲרוֹת - כְּלָם רֵאשׁוֹן¹⁰⁰; פְּרִשָּׁה -
היא ראשון וכלן¹⁰¹ שְׁנִיּוֹת¹⁰². הֵיְתָה שְׁנִיָּה וְהַשִּׁיף
לָהּ אַחֲרוֹת - כְּלָן שְׁנִיּוֹת; פְּרִשָּׁה - היא שְׁנִיָּה וְכָלן
שְׁלִישִׁיּוֹת¹⁰³. הֵיְתָה שְׁלִישִׁית וְהַשִּׁיף לָהּ אַחֲרוֹת -
היא שְׁלִישִׁית וְכָלן טְהוֹרוֹת¹⁰⁴, בֵּין שְׂפָרְשׁוּ בֵּין
שְׂלֵא פְרִשׁוּ¹⁰⁵.

(98) טהרות, פ"א מ"ח. (99) קירב והדביק. מדובר בבצק,

(51) עוקצין פ"ב מ"ה. (52) עם העוקצים. (53) חרום וחיברם למחרות. רבינו בפירושו למשנה כתב, מלשון "ויהי אומן את הדסה" (מגילת אסתר ב) ומשמעותה מאסף ומקבץ]. (54) קשר אותם בעוקציהם בחוט זה על יד זה, ויצא חבל ארוך מלא אגוזים. (55) מפני שנתחברו על-מנת לקיימם יחד זמן רב. (56) "להכרית עלין שלו ולהסיר את הנתלה בו" (רבינו בפירושו למשנה, מעשרות פ"א, מ"ו). (57) אף-על-פי שהם עדיין מחוברים כמקודם, דינם כאילו נפרדו זה מזה (והנפרדים כל-שכן שאינם חיבור). והטעם, מפני שחיבור מלאכותי בידי אדם אינו חיבור (ראה הי"ב) אלא-אם-כן נתחברו לקיום של קבע ('חזון נחום' במשנה).

יב. קְלִיעָה⁵⁸ שֶׁל שׁוּם⁵⁹ שְׁנָפְלוֹ מִשְׁקִין עַל אֶחָד
מֵהֶן⁶⁰ - הוּא טַמְאָה⁶¹ וְחֲבוּר⁶² טְהוֹר; שְׂאִין חֲבוּרֵי
אָדָם חֲבוּר⁶³ לְכָל דָּבָר. וְכֵן אֶתְרוֹג שְׁנִפְרֵשׁ⁶⁴ וְהִתְחַבֵּוּ
בְכוֹשׁ⁶⁵ אוּ בְקִיסָם - אֵינוֹ חֲבוּר.

(58) תוספתא, שם פ"א ה"ד. (59) מגדלי שום רגילים לחבר את עלי השומים המיובשים כעין קליעת שער. (60) על שום אחד. (61) הוכשר לקבל טומאה. (62) השומים המחוברים אליו באותה קליעה. (63) כשלא נתחברו לקיום זמן רב, וקליעת שום חיבור עראי הוא ('חזון נחום'). (64) נתחלק, נחתך. (65) הברזל שבראש הפלך.

יג. עֶסֶה⁶⁶ שֶׁלְשָׂה בְּמֵי פְרוֹת⁶⁷ - אֵינוֹ חֲבוּר; שְׂאִין
לֶף דָּבָר שְׂמֵתְבוּר אֶת הָאֶכְלִין אֶלָּא שְׂבָעָה מִשְׁקִין
בְּלֶבֶד.

(66) שם. (67) מיצי פירות שלא נמנו למעלה בפ"א ה"ב בין שבעת המשקין המכשירים את האוכלין לקבל טומאה. יד. הַמְמַעֵף⁶⁸ אֶכְלִין זֶה בְּזֶה וְקִבְּצוֹ, כְּגוֹן הַדְּבִלָה⁶⁹
וְהַתְמָרִים וְהַצְּמוּקִין שְׂקִבְצוֹ וַיַּעֲשֵׂן גּוֹף אֶחָד⁷⁰ -
אֵינוֹ חֲבוּר. לְפִיכָף, עֲגוּל שֶׁל דְּבִלָה⁷¹ שְׁנָפְלוֹ מִשְׁקִין
טַמְאִין עַל מְקַצְתּוֹ - הֲרִי זֶה נוֹטֵל מִמֶּנּוּ מְקוּם
הַמִּשְׁקִין בְּלֶבֶד, וְהַשְּׂאָר טְהוֹר⁷².

(68) תוספתא, טהרות פ"א ה"א. (69) תאינה יבישה ('ערוך'). (70) על-ידי לחץ חזק. (71) דרכם לקבץ את התאנים ולחברן, על-ידי לחץ, לגושים עגולים - ונקראים "עיגולי דבילה". (72) תוספתא, טבול-יום פ"ב ה"ו.

טו. הַתְּמָרִים⁷³ וְהַגְּרוֹגְרוֹת⁷⁴ שְׂשָׁלְקָן וְנַעֲשׂוּ אוֹם⁷⁵ -
הֲרִי זֶה חֲבוּר⁷⁶.

(73) תוספתא, עוקצין פ"ב ה"ב. (74) תאנה יבישה נפרדת. (75) גוש גדול אחד. (76) מכיוון שזה חיבור של קבע.

טז. הַזִּיתִים⁷⁷ שְׂעֵטָן⁷⁸ וְנַעֲשׂוּ גּוֹשׁ אֶחָד - הֲרִי זֶה
חֲבוּר, מִפְּנֵי שְׂמֵתְחַלָּה לֹא נִתְּנָן לְמַעֲטָן אֶלָּא עַל מְנַת
שְׂיִינְקוּ זֶה מִזֶּה⁷⁹. לְפִיכָף, שְׂרִיץ⁸⁰ שְׂנַמְצָא עַל אוֹם
שֶׁל זִיתִים, וְהֵן הַזִּיתִים שְׂנַעֲשׂוּ כְּלָן גּוֹף אֶחָד, אֶפְלוּ
נִגַע בְּכַשְׂעוּרָה - הַכֵּל טַמְאָה, שֶׁהַכֵּל גּוֹף אֶחָד. הֵיְתָה
לְיוֹם⁸¹ אוֹם שֶׁל זִיתִים וְעֵתִיד לְהִפְכָה⁸² - כִּינֵן שְׂתַקַּע

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְאִם קָלַט מִן הַמְשָׁקִין הַנִּגְרָיִן מִן הָאֵוִיר³ - הָרִי זֶה שֶׁקָּלַט טָהוֹר. וְאִין צָרִיךְ לֹמַר, שֶׁהַמְשָׁקִין שֶׁמְעַרְהָ מִהֶן⁴ טָהוֹרִין.

ונקט לשון נשיכה, מפני שאחת נושכת מחברתה בשעה שמפרידים אותן, בין לפני אפיה ובין לאחר מכאן (הרא"ש מ"ז). 100) אם נגע בה אוכל נעשה שני, כאילו נגע בראשונה, אע"פ שלא נעשו גוש אחד ממש. והטעם, מפני שהנשיכה עושה חיבור. 101) כל האחרות. 102) הנשיכה אינה חיבור מלא כמו גוש אחד שנשאר בטומאתו אפילו אחר שנחלק, והיא (הנשיכה) מועילה רק לענין שהנוגע בהן כל זמן שלא נפרדו, יהיה דינו כנוגע בכיכר הראשונה. 103) מדובר בתרומה, אבל בחולין - אין שלישי לטומאה. 104) שאין רביעי בתרומה. 105) מפני שטומאת הראשונה היא קלה, שאינה פוסלת אחרים, אין כוחה יפה לעשות נשיכה כחיבור. [והר"ש מפרש, מכיוון שאם יפרשו לא תישאר בהן כל טומאה שהיא, לפיכך אין חיבור קל זה מועיל אפילו לפני שפירשו, מה שאין כן בראשון ושני שנשארה בהן טומאה גם אחר שפירשו].

~ נקודות משיחות קודש ~

"הניצוק אינו חבור לא לטמאה ולא לטהרה".

בהסבר מהות הניצוק מצינו שלושה אופנים: א: נגיעת התחתון בעליון על ידי ההבל (כפירוש רבנו עובדיה מברטנורא). ב: חיבור התחתון לעליון ע"י ההבל (לשון הרמב"ם בפירושו המשניות). ג: ההבל גורם חיבור הניצוק שבין העליון לתחתון (כפירושו בספר הי"ד). והצד השווה ביניהם שיתאה גבר' כשהוא חס, ולכאורה קשה שהרי הכלל הוא ש"הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה".

והביאור הוא על פי פנימיות העניינים: "עליון" רומז על הקב"ה שאין עליון למעלה ממנו, ו"תחתון" רומז על הנבראים והעולם הזה הגשמי. ניצוק בין העליון לתחתון רומז על החיבור התמידי של הקב"ה עם העולם, ומלמדנו דין התורה ש"הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה" היינו שהחיבור הוא רק לענין התהוות העולם בכל רגע, אבל לא בנוגע לטומאתו וטהרתו של האדם כי זה תלוי רק בבחירתו "ובחרת בחיים" ואף שהתחתון מחובר עם העליון יכול להיות אצלו מצב של "טומאה" וכן לאיך יכול להיות אצלו מצב של טהרה אבל זו אינה נובעת מחיבורו על ידי "קילוח העליון" אלא ע"י שמתחבר עם העליון בכח עצמו.

ו"כמה דברים אמורים שעירה מצונן לצונן, אבל המערה משקין צונן לחמין חיבור" כי המים כפי שהם מצד עצמם הם קרים אבל חמימות המים מראה שנעשתה בה פעולה ועבודה על ידי האדם. ושלושת האופנים הנ"ל האמורים בהסבר דין ניצוק, הם שלושה שלבים בעבודת האדם למטה.

דברי רבנו עובדיה מברטנורא שכתב שהתחתון מעלה הבל לעליון הצונן, מתאימים לשלב הראשון בעבודת האדם שכולה מצד בחירה חופשית ובכח עצמו, ואין נראה בזה החיבור לעליון. פירוש הרמב"ם בפירוש המשניות שעליית ההבל החם פועלת החיבור עם העליון (ולא רק נגיעה) מגלה שעבודת התחתון פועלת חיבור עם העוזר מלמעלה ובה כבר נרגש שעבודת האדם היא בכח ובעזרת הקב"ה. ודברי הרמב"ם בספר היד החזקה "הרי הניצוק חיבור" מדגישים שעל ידי עבודת התחתון מתגלה שסוף סוף כל זה הוא ענינו של הניצוק גופא כי כל בריאתו והתהוותו על ידי הקב"ה היתה מלכתחילה לכוונה זו, היינו לעבודת האדם "למעשה ידיך תכסוף".

והגם שכל עניין החיבור הנ"ל נאמר לענין טומאה, הרי

י.ט. פְּרֻת¹⁰⁶ שֶׁל תְּרוּמָה נוֹשְׁכֹת זוּ בְּזוּ¹⁰⁷, נְטֻמָּאת אַחַת מִהֶן בְּשֶׁרֶץ - פְּלֶן רֵאשׁוֹן, וְאָף עַל פִּי שֶׁפָּרְשׁוּ אַחַר מִפְּאֵן¹⁰⁸. [נְטֻמָּאת אַחַת בְּמִשְׁקִין טְמֵאִין - פְּלֶן שְׁנִי¹⁰⁹, אָף עַל פִּי שֶׁפָּרְשׁוּ אַחַר מִפְּאֵן]. נְטֻמָּאת אַחַת מִהֶן בְּיָדִים - פְּלֶן שְׁלִישִׁית¹¹⁰, וְאָף עַל פִּי שֶׁפָּרְשׁוּ. מִפְּנֵי שְׁהִי¹¹¹ גּוֹף אֶחָד בְּשַׁעַת טְמֵאָתָן.

106) שם מ"ז. רבינו שינה מהסדר שבמשנה, והקדים את המאוחר, ולא נתבאר לנו נימוקו. 107) רבינו שם מפרש, שהיו עושים עוגות גדולות דומות ללוחות גדולים, וחותרים אותם לכמה חתיכות מבלי להפרידן לגמרי, ונשאר חיבור קל בין החתיכות, ואחר האפיה הן נפרקות על ידי תנועה קלה. וזה נקרא "נושכות". 108) אין זה דומה לדין השיך שבהלכה הקודמת, מפני שכאן היו כל החתיכות מחוברות חיבור מלא, לא בטל כוח החיבור, כל זמן שנשארה נשיכה, ולכן דינן כאילו נגע בהן השיך מדובר כשלא היו מעולם מחוברות ממש, ואין הנשיכה עושה חיבור מלא. [ויש עוד הבדל בין הי"ח והי"ט, בהי"ח מדובר כשהטומאה נגעה לפני שהשיך, ובהי"ט נגעה הטומאה כשהשיך הוא מחוברות]. 109) מפני שמשקין הם תמיד ראשון לטומאה (הל' אבות הטומאות פ"ז ה"ה). 110) חכמים גזרו טומאה על סתם ידים (שם פ"ח ה"ב). 111) נימוק לכל דיני "פירשו" שבהלכה זו.

~ יום שישי ו' טבת ~

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) יבאר הניצוק אם הוא חיבור לטומאה ולטהרה מתם לצונן או מצונן לחם. ודין דברים שאינם חיבור בטבול יום אף על פי שהם חיבור לשאר דברים. ודין אוכלים שהם מתטמאים בכל הטומאות והם טהורים בטבול יום.

א. הניצוק? אינו חבור לא לטמאה ולא לטהרה. כיצד? הנה מערה משקין טהורין לתוך פלי טמא, ואפלו על גפי השרץ - הרי העמוד הניצוק טהור,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. (13) רבינו בפירושו למשנה אומר ש"זיפים וצפחת" שמות מקומות בארץ ישראל הם, והדבש הבא מהם היה סמיך מאוד. [בסוטה מה, ב מפרש כן ריש לקיש, ורבי יוחנן מפרש זיפים מלשון זיוף, מפני שהדבש סמיך אפשר היה לזייפו ולהוסיף מים. אף על פי שבכל מקום הלכה כרבי יוחנן נגד ריש לקיש, קיבל רבינו כאן פירושו של ריש לקיש, שנתקבל יותר על דעתו, מפני שאין בזה הבדל להלכה, שהרי דרגת סמיכות הדבש קובעת]. (14) כשאדם נוגע בכל משקה שהוא, ניתק הקשר שבינו ובין המשקה ברגע שהוא מסלק את ידו, אבל כשנוגע בדבש סמיך ומסלק את ידו נמשך עמוד דק של ריר המחבר את ידו לדבש, ולפיכך נידון עמוד הניצוק כגוש אחד, ולא כשאר משקין שכל טיפה היא גוש בפני עצמו. (15) מפני שחיבור ניצוק של דבש מנומק בריירם ולא בסמיכות שלו. [בנזיר שם שאלו אם יש ניצוק לאוכלין עבים (סמיכים) כדבש או אין להם ניצוק ואין לדמותם לדבש שיש לו ריירם, ומשמע שם שריירם קובעים ולא סמיכות. ומכאן ה"לפיכך" בדברי רבינו כאן].

ה. הניצוק אינו חבור לטהרה¹⁶. כיצד? שאם ערה מים טמאים מפלי אבן¹⁷ וכיוצא בהן¹⁸ לתוך המקהה - אין אומרים: משהגיע קצת הניצוק למקהה טהרו המים¹⁹, אלא הרי הן בטמאתן עד שישקין²⁰ המקהה לכלן מצד אחד²¹, כמו שבארנו²². וכן הקטפרס²³ שיש עליו משקה טופח²⁴ - אינו מתפרן לשאר המשקין שבמדרון²⁵ לא לטמאה²⁶ ולא לטהרה²⁷. אבל המשקין שבאשברון²⁸ - פלן חבור לטמאה ולטהרה.

(16) בהלכה א אמרנו הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה, ובהלכות ב, ג וד נתפרשו דיני ניצוק לטומאה, ומבאר רבינו בהלכה זו לטהרה כיצד. (17) שאינו מקבל טומאה. (18) כלי אדמה וכלי גללי בהמה. (19) מדין השקה (ראה למעלה פרק ב הלכה כא). (20) שיגעו מי המקווה במי המים הטמאים. (21) כגון כל השטח העליון. (22) שם. ולמה נקט כלי אבן? משום שבכלים המקבילים טומאה אין ההשקה מועילה אפילו אם ניצוק חיבור, שהרי המשקין הטמאים טימאו את הכלי, וחוזר הכלי ומטמא את המשקין שטהרו על ידי ניצוק. והשקה בכלים המקבילים טומאה נעשית על ידי הטבלת הכלי במקווה עד שמי המקווה צפים על גבי המים הטמאים ואז נטהר הכלי בטבילה והמים בהשקה. (23) מקום משופע והמים שנשפכו עליו יורדים תיכף למטה ואינם מתעכבים כלל. (24) קצת משקה המרטיב את היד הנוגעת בה. (25) שיש בהם יותר ממשקה טופח. (26) אם נגעה טומאה במשקה טופח לא נטמאו המשקין שבמקום המדרון. (27) אם נגעו במי מקווה לא נטהר המשקה טופח וכן להיפך. (28) בבקע שבאדמה.

ו. ערכה שהיא קטפרס²⁹ ועליה משקה טופח, ושלוש תתיכות אכלין טמאים בכביצה³⁰ מנחין עליה זו למטה מזו - אינן מצטרפות³¹; היו שתים - הרי

הרמז בפרט זה שעיקר עבודת החיבור נעשית על ידי עבודת התשובה שהיא עיקר העבודה ככה עצמו ולא על ידי גילוי אור כעבודת הצדיקים, ועל ידי עבודתם פועלים הבעלי-תשובה חיבור עם העליון "בחילא יתיר" כי דווקא בעבודה זו ישנו עניין החמימות.

(לקו"ש חלק לו עמוד 27)
מתוך רמב"ם "פרס המלך"

(2) טהרות פרק ח משנה ט. עמוד הקילות המחבר את הנוזלים שבכלי שממנו יוצקים עם הנוזלים שבכלי המקבל אותם, נקרא "ניצוק". (3) הכניס כלי באמצע העמוד ונפלו לתוכו מקצת מהמשקין לפני שהגיעו לכלי הטמא. (4) שטרם יצאו מהכלי העליון.

ב. פמה דברים אומרים? בפערה מצונן לצונן או מחם לחם או מחם לצונן; אבל המערה משקין טהורין צונן לתוך משקין טמאין חמין - הרי הניצוק חבור, ונטמאו המשקין הצונן פלן שהוא מערה מהן, ונטמא הפלי שמערה ממנו מחמת המשקין שבתוכו, שהרי נטמאו. ומפני מה אמרו: המערה משקין צונן לחמין - חבור? מפני שעשן החמין⁵ עולה כתימרות עשן ומתערב בניצוק ובמים שבפלי העליון ומטמא הפלי⁷, שהעשן העולה מן החמין משקין הוא חשוב.

(5) הקיטור העולה מהמים החמים, שהוא אד המים המתנדפים. (6) כעמוד עשן. (7) וכל מה שבתוכו ואת הניצוק, אבל בחם לתוך חם אין הניצוק סופג את אדי התחתון מפני שהוא עצמו מוציא אדים.

ג. לפיכך, האשה שהיו ידיה טהורות והגיסה⁸ בקדרה⁹ טמאה והזיעו ידיה מהבל הקדרה - נטמאו ידיה כאלו נגעה במשקה שבקדרה¹⁰. וכן אם היו ידיה טמאות והגיסה בקדרה והזיעו ידיה - נטמא פל מה שבקדרה כאלו נגעה במשקין שבקדרה.

(8) בוחשת בכף. (9) בתבשיל חם שבקדירה ואינה נוגעת בו ביד. (10) חכמים גזרו טומאה על ידיים שנגעו במשקין טמאים.

ד. נחיל¹¹ דבש¹² הזיפים ודבש הצפחת¹³ - הניצוק שלהן חבור, ואפלו היה מערה מצונן לצונן, מפני שיש להן ריר והרי הן נמשכין¹⁴ דבש. לפיכך¹⁵, פל האכלין - אין הניצוק שלהן חבור ואפלו היו עבים הרבה, כגון הגריסין והחלב המתך וכיוצא בהן, לפי שאין להן ריר. וכן שאר פל המשקין - אין הניצוק שלהן חבור, אלא אם פן ערה מצונן לחם, כמו שבארנו.

(11) בכל מקום שנזכרה בתלמוד התיבה "נחיל" משמעותה קבוצת דבורים הנמצאת ככורת אחת. במשנה כתוב סתם: "דבש הזיפים" ורבינו כאן הוסיף "נחיל". (12) שם משנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֵלוּ מִצְטָרְפוֹת³². וְאִם הָיָה תַחְתֵּיהֶם מְשָקָה עוֹמֵד³³, אֶפְלוּ כְעֵינֵי הַחֲרָדִיל³⁴ - הָרִי זֶה מִצָּרְף אֶת כָּלֹן³⁵.
(41) על ידי טבילה. (42) שקיעת השמש ויטהר מאליו.
(43) שקליפתה דקה וצמודה לגופה. (44) מין כמון שחור.

ט. כָּל יַד הָאֲכָלִין שֶׁהֵן חֲבוּר בָּאֵב הַטְּמֵאָה - הָרִי הֵן חֲבוּר בְּטָבוֹל יוֹם. וְכֵן כָּל הָאֲכָל שֶׁנִּפְרַס וּמְעֵרָה בְּמִקְצֵת⁴⁵, שֶׁהוּא חֲבוּר בָּאֵב הַטְּמֵאָה - כִּף הוּא חֲבוּר בְּטָבוֹל יוֹם. וְכָל שְׂאִינֵי חֲבוּר בְּטָבוֹל יוֹם⁴⁶ - הָרִי הוּא חֲבוּר בְּיָדַיִם⁴⁷. וְגַם זֶה חֲמוֹר בְּטִמְאַת יָדַיִם מְטָבוֹל יוֹם⁴⁸.

(45) ראה למעלה פרק ו הלכה ט דין אוכל שנפרס ונגע באב הטומאה. (46) והוא חיבור בשאר טומאות. (ראה לקמן פרק ח הלכה א). (47) אף על פי, שיריים וטבול יום שווים לפסול את התרומה ולא לטמא, אינם שווים לעניין חיבור. (48) בהלכות אבות הטומאות פרק י הלכה ה נתבאר חומר אחר בידיים מטבול יום; טבול יום אינו מטמא משקין של חולין כלל וידיים מטמאים אותם להיות כראשון לטומאה.

פֶּרֶק שְׂמִינִי

(1) יבאר הדברים שהם חיבור לטבול יום, והדברים שנגע בהם אם פוסלם. ודין טבול יום מטומאת מת ומבעילת נידה אם עושה בטהרות.

א. חֲלוֹת² או כְּפָרִים³ שֶׁכָּנְסָן וְהָיוּ נוֹשְׁכוֹת זוּ בְּזוּ וְדַעְתוֹ לְהַפְרִישׁוֹ, או שְׂאֵפָה חֲלָה עַל גְּבִי חֲלָה⁵ בַּתְּנוּרָה וְעֵדִין לֹא קָרְמוּ פְּנִיָּה⁶, וְנִגַע טָבוֹל יוֹם בְּאַחַת מֵהֵן - לֹא פָּסַל אֲלָא הַחֲלָה שֶׁנִּגַע בָּהָּ⁷. וְכֵן הַמַּיִם שֶׁהִרְתִּיחוּ וְנִעְשׂוּ כְּקָבָה⁸, וְהַגְּרִיסִין⁹ שֶׁהִרְתִּיחוּ רְתִיחָה רֵאשׁוֹנָה¹⁰, וְיִזֵּן חֲדָשׁ¹¹ וְאֶרְזוֹ¹² שֶׁהִרְתִּיחוּ, וְנִגַע טָבוֹל יוֹם בְּרְתִיחָה - אֵינֵנו חֲבוּר, וְלֹא פָּסַל אֲלָא הַרְתִּיחָה בְּלַבָּד. וּבִשְׂאֵר כָּל הַטְּמֵאוֹת, בֵּין קְלוֹת¹³ בֵּין חֲמוּרוֹת - הַכֹּל חֲבוּר. אֲבָל חֲלוֹת שֶׁהָיוּ נוֹשְׁכוֹת זוּ בְּזוּ וְאֵינֵן דַּעְתוֹ לְהַפְרִישׁוֹ, או שְׂאֵפָה חֲלָה עַל גְּבִי חֲלָה וְנִשְׁכּוּ וְקָרְמוּ בַּתְּנוּרָה¹⁴, וְרְתִיחַת הַמַּיִם שֶׁאֵינָה מִחֲלָלֶת כְּקָבָה¹⁵, וְרְתִיחַת הַגְּרִיסִין שֶׁנִּיגָה¹⁶, וְרְתִיחַת יֵזֵן לְשׁוֹן¹⁷, וְרְתִיחַת הַשְּׂמֶן בֵּין לְשׁוֹן בֵּין חֲדָשׁ, וְרְתִיחַת עֲדָשִׁים - הָרִי אֵלוּ חֲבוּר בְּטָבוֹל יוֹם, וְאֵינֵן צָרִיף לִזְמַר כָּל הַטְּמֵאוֹת.

(2) כתוב בתורה (במדבר טו, כ): "מראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה". חלה זו צריך ליתן לכהן, וקדושה כתרומה. (3) של תרומה. (4) ואם תפרידן, תשאר חתיכה מכל ככר דבוקה בחברתה, כאילו נשכה ממנה. (5) "חלה" משמעותה בצק דק ושטוח. (6) לפני שעלה קרום על החלה התחתונה, הניח עליה חלה שניה. ומובן שבדעתו להפרידן, כדי שלא תתקלקל תבנית התחתונה מכובד העליונה (רבינו בפירושו למשנה). (7) כבית-הלל בטבול-יום פ"א מ"א. וזה נאמר בנגיעת טבול-יום, אבל בשאר טומאות, אם נגע באחת נטמאו האחרות. [הר"ש במשנתנו מפרש, שכאן אפילו שאר טומאות אינן מטמאות אלא זו

(29) ששוליה משופעים, או שהיא שעונה על מקום מדרון. (30) שלשתן ביחד יש בהן כביצה, והמדובר כשנוגעות זו בזו ואינן נושכות. (31) לטמא המשקין והם יחזרו ויטמאו את העריבה, כדין כל משקין שטמאים אחרים בכל שהם ואפילו את הכלים. (32) מפני שטיפת המשקין שבין שתי החתיכות אין עליה דין קטפרס והיא נוגעת בכביצה אוכלין טמאים ונטמאה וחוזרת ומטמאה את העריבה, אבל בשלוש חתיכות הטיפה שבין העליונה והאמצעית אינה נוגעת בכביצה וכן הטיפה שבין האמצעית והתחתונה. והטיפות אינן מתחברות, מפני שהן קטפרס. (33) כגון ששולי העריבה הם מקום שטוח ישר, ומתוך כך המשקה עומד תחת כל החתיכות. (34) חתיכות הבצק הן קטנות כחרדל וכולן ביחד הן כביצה. (35) המשקה מצרף את כל הפירוורים לשיעור כביצה ומטמאים את המשקה וזה מטמא את העריבה כמו שנתבאר למעלה.

ז. כְּבָר בְּאֶרְנוּ, שֶׁטָבוֹל יוֹם אֵינֵנו מְטָמֵא חֲלִין כָּלֹל, אֲלָא פּוֹסֵל³⁶ אֲכָלִי תְרוּמָה וּמְשָקָה תְרוּמָה וְעוֹשֶׂה הַכֹּל³⁷ שְׁלִישִׁי³⁸, וְכֵן אִם נִגַע בְּאֲכָלִי קֹדֵשׁ אוּ מְשָקָה קֹדֵשׁ - פָּסָלֵן וְעִשְׂאָן רְבִיעִי.

(36) נתבאר כבר, שדבר שנפסל אינו פוסל אחרים בנגיעתו. (37) אפילו את המשקין. (38) ומה שאמרנו (שם פרק ז הלכה ה) שאפילו שני שנגע במשקין נעשו תחילה (פירוש, כראשון לטומאה) המדובר באוכל שנגע בראשון ונעשה שני, אבל טבול יום אינו מטמא את התרומה ולא את הקודש, אלא פוסל (ראה ביאורנו שם). הלכה זו משמשת הקדמה לבאות אחריה.

ח. יֵשׁ דְּבָרִים שְׂאֵינֵם חֲבוּר בְּטָבוֹל יוֹם וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן חֲבוּר בְּכָל הַטְּמֵאוֹת, אֲלָא אִם נִגַע בְּהֵן טָבוֹל יוֹם - לֹא פָּסַל אֲלָא זֶה שֶׁנִּגַע בוּ, וְאֵלוּ הָיָה הַנוֹגֵעַ בְּמִקוֹם טָבוֹל יוֹם אֲדָם אַחֵר³⁹ - הָיָה פּוֹסֵל הַכֹּל. אֶפְלוּ הָיָה הַנוֹגֵעַ אֲדָם שְׂאֵבֵל אֲכָלִין טְמֵאִין אוּ שֶׁתָּה מְשָקִין טְמֵאִין, שֶׁהִיא טְמֵאָה קְלָה⁴⁰ - הָרִי זֶה פָּסַל הַכֹּל, שֶׁלֹּא פָּסְלוּ טָבוֹל יוֹם. וְאֵינֵן צָרִיף לִזְמַר, שְׂאֵם הָיָה הַנוֹגֵעַ אֵב טְמֵאָה אוּ רֵאשׁוֹן, שֶׁהוּא מְטָמֵא הַכֹּל. וּמִפְּנֵי מָה הִקְלוּ בְּטָבוֹל יוֹם? מִפְּנֵי שֶׁכְּבָר טְהוֹר⁴¹ וְאֵינֵנו מְחַסֵּר אֲלָא הָעֵרֵב שֶׁמִּשְׁמֵ⁴². וְעוֹד הִקְלוּ בְּטָבוֹל יוֹם, שֶׁיֵּשׁ אֲכָלִין שֶׁהֵן מִיְחָדִין לְאֲדָם וּמִתְטָמְאִין בְּכָל הַטְּמֵאוֹת. וְהֵן טְהוּרוֹת בְּטָבוֹל יוֹם. וְאֵלוּ הֵן: הַשְּׂעוּרָה וְהַפְּסָמַת בְּזִמְן שְׂאֵינֵן קְלוּפִין. אֲבָל בְּזִמְן שֶׁהֵן קְלוּפִין, וְהַחֲטָה⁴³ אֵף עַל פִּי שְׂאֵינָה קְלוּפָה, וְהַקְצָח⁴⁴ וְהַשְּׂמֹשׁ - נִפְסְלִין בְּטָבוֹל יוֹם, וְאֵינֵן צָרִיף לִזְמַר שֶׁהֵן מִתְטָמְאִין בְּכָל הַטְּמֵאוֹת.

(39) אדם טמא אחר שלא טבל. (40) גזירת חכמים. ראה הלכות אבות הטומאות פרק ח הלכה י והלכה י"א.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנגע בה, ודעת רבינו כמו שכתבנו]. (8) העלו אבעבועות גדולות שתוכן ריק, ודומות לאוהל זעיר. (9) פולים כתושים. (10) טרם שהספיקו הגרסים לספוג את המים ולהיעשות מיקפה, ולפיכך הבועות ריקות כבועות מים. (11) שהעלה בועות. (12) כר' יהודה במשנתנו. (13) ואפילו טומאות שגזרו חכמים. (14) והקרום הקשה מגן על החלה התחתונה. (15) שהבועות הן זעירות ואינן חלולות. (16) כשהתבשיל עבה קצת, מעלות הרתיחות חלקי המיקפה. (17) רתיחות אלה הן סמיכות, ויש בהן ממשות היין.

ב. בַּצֵּק¹⁸ שְׁיָצָא בְּשַׁעַת אֲפִיָּה¹⁹ וְנִמְצָא בְּאֲמָצַע הַכֶּפֶר כְּמוֹ מִסְמֵר יוֹצֵא, וְכֵן קָצַת הַבֶּצֶק שְׁנִמְשָׁךְ²⁰ וְנִחְרַף בַּעַת אֲפִיָּה, וְהוּא הַנִּקְרָא חֲרָחור, אִם הָיָה פְּחוּתִים מִכְּאֲצַבַּע וְנִגַּע טָבֹל יוֹם בָּהֶן - פֶּסֶל כֹּל הַכֶּפֶר. וְכֵן אִם נִגַּע²¹ בְּגִרְגָר מְלַח קָטָן שֶׁבַכֶּפֶר - נִפְסַל כֹּל הַכֶּפֶר. וְאִין צָרִיף לֹאמַר בְּכֹל הַטְּמָאוֹת. אֲבָל צָרִיף שֶׁבַכֶּפֶר אוֹ תוֹרְמוֹס²² וְגִרְגָר מְלַח גְּדוֹל וְחֲרָחור יִתֵּר מִכְּאֲצַבַּע שְׁנִגַּע בָּהֶן אֲפִלוּ אֵב הַטְּמָאָה - הַכֶּפֶר טְהוֹר²³, וְאִין צָרִיף לֹאמַר בְּטָבֹל יוֹם.

ה. חוּט⁴⁰ שֶׁל בִּיצָה שֶׁקָּרַם עַל דְּפִנָּה שֶׁל אֶלְפָס⁴¹ וְנִגַּע בּוֹ טָבֹל יוֹם: מִן הַשֶּׁפֶה⁴² וְלִפְנֵים - חֲבוּרִים⁴³, מִן הַשֶּׁפֶה וְלַחוּץ - אִינוֹ חֲבוּר. וְכֵן בְּקִטְנוּיֹת⁴⁴ שֶׁקָּרַמוּ עַל שְׁפַת הַקְּדָרָה.

(18) שם מ"ג. (19) מפני החום הרב נסדקה הכיכר, ויצא על פניה קצת בצק. (20) נמשך מצידו הככר קצת בצק, ומתוך דקותו נחרך. (21) טבול-יום. (22) ראה למעלה פ"א ה"טו. (23) כל אלה גופים בפני עצמם הם, ואינם בטלים לגבי הכיכר.

(40) שם מ"ג. (41) מחבת גדולה, ובה תבשיל של תרומה. המדובר כשהחוט מגיע עד התבשיל שבאלפס. (42) של האילפס. (43) אם נגע בחלק החוט הדבוק משפת האילפס ולמטה בכיוון לתבשיל - נפסל כל התבשיל. (44) תבשיל של קטניות סמיך.

(18) שם מ"ג. (19) מפני החום הרב נסדקה הכיכר, ויצא על פניה קצת בצק. (20) נמשך מצידו הככר קצת בצק, ומתוך דקותו נחרך. (21) טבול-יום. (22) ראה למעלה פ"א ה"טו. (23) כל אלה גופים בפני עצמם הם, ואינם בטלים לגבי הכיכר.

ו. חֲבִית⁴⁵ שֶׁנִּקְבָּה, בֵּין מְשוּלָּיָה בֵּין מְצִידָה, וְסַתֵּם טָבֹל יוֹם הַנֶּקֶב בִּידוֹ - נִפְסָלָה כְּלָה⁴⁶.

ג. רִקִּיף²⁴ שֶׁנִּחְרַף²⁵ חֲצִיָּה וְחֲצִיָּה קִיִּם - הָרִי זֶה אִינוֹ חֲבוּר²⁶. וְנִחְרַף הַאֲמָצַע²⁷ הַצְּדִיִן קִיִּיִן - אִינוֹ חֲבוּר זֶה לְזֶה, אֲפִלוּ פֶּאֵב הַטְּמָאָה, וְאִין צָרִיף לֹאמַר בְּטָבֹל יוֹם. בְּשׂוֹר קֹדֶשׁ²⁸ שֶׁקָּרַם²⁹ עָלָיו הַמָּרָק וְנִגַּע טָבֹל יוֹם בְּקִיפָה³⁰ - הַחֲתִיכוֹת מִתְרוֹת. נִגַּע בְּחֲתִיכָה - הַחֲתִיכָה וְכֹל הָעוֹלִין עִמָּה³¹ חֲבוּר. וְכֵן פְּתִבְשִׁיל קִטְנוּיֹת שֶׁקָּרַם עַל גְּבִי פְרוֹסוֹת³². שֶׁמֶן³³ שֶׁצָּף עַל גְּבִי יֵיִן וְנִגַּע טָבֹל יוֹם בְּשֶׁמֶן - לֹא פֶּסֶל אֲלֵא הַשֶּׁמֶן.

(45) שם מ"ז. (46) כתנא-קמא. [רבינו מחמיר כאן בטומאה יותר מביין נסך, שהרי בהלכות מאכלות אסורות פ"ב ה"י פסק, שאם ניקבה חבית של יין מצידה, וסתמה גוי בידו - לא נאסר היין שממקום הנקב ולמטה. ראה כסף-משנה].

(24) עוגה דקה. (25) כך היא גירסת רבינו בתוספתא עוקצין פ"ב ה"ג, ובסיפא של בבא זו נאמר דין רימון שנימוק (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (26) ואם נגע בחלק שנחרך לא נטמא החלק השני. (27) פירוש, נחרך כעין פס מקצה אחד של הרקיק עד לקצהו השני, ופס זה מפסיק בין שני הצדדים שלא נחרכו (ראה למעלה פ"ה הכ"ב בדין רימון שנימוק). (28) טבול-יום פ"ב מ"ה. (29) נקרוש. (30) במרק הקרוש. (31) כל מה שיעלה עם החתיכה כשיגביה אותה. (32) של לחם. (33) שם.

ז. הַמְעֵרָה⁴⁷ מִפְּלִי לְכָלִּי⁴⁸ וְנִגַּע טָבֹל יוֹם בְּקִלוֹחַ⁴⁹ - מְשַׁעְרִין זֶה שְׁנִגַּע בּוֹ בְּאֶחָד וּמְאָה⁵⁰; שֶׁתְּרוּמָה טְמָאָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּאֶחָד וּמְאָה - בְּטָלָה בְּמַעוֹטָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת תְּרוּמוֹת⁵¹.

ד. יִרְקָה³⁴ תְּרוּמָה וּבִיצָה טְרוּפָה³⁵ נִתּוּנָה עַל גְּבִי³⁶, וְנִגַּע טָבֹל יוֹם בְּבִיצָה - לֹא פֶּסֶל אֲלֵא קָלַח שֶׁכָּנְגְדוּ³⁷. וְאִם הָיְתָה כְּמוֹ כּוֹבַע³⁸ - אִינוֹ חֲבוּר³⁹.

(47) שם. (48) משקה של תרומה. (49) בעמוד היורד מכלי לכלי, וזהו "ניצוק" האמור למעלה בפ"ז ה"א. (50) אם יש בכל המשקה שבכלי התחתון פי מאה ואחד בכמות המשקה שנגע בה ונפסלה, בטלה אותה הטיפה והכל טהור. (51) פ"ד הי"ד (ראה השלמות).

(34) טבול-יום פ"ג מ"ב. (35) שנתערבו יפה החלבון והחלמון אחר שהוצאו מקליפת הביצה. (36) ומפני

ח. טָבֹל יוֹם⁵² שֶׁהָיָה תוֹרֵם אֶת הַבוּר⁵³ וְנִפְסָלָה מִמֶּנּוּ חֲבִית שֶׁל תְּרוּמָה וְשֶׁקָּעָה בְּבוּר שֶׁל יֵיִן⁵⁴ וְנִגַּע בֵּינָן שֶׁבְּבוּר: מִן הַשֶּׁפֶה וְלַחוּץ⁵⁵ - אִינוֹ חֲבוּר⁵⁶, מִן הַשֶּׁפֶה וְלִפְנֵים⁵⁷ - חֲבוּר. וְאִם הָיָה הַבוּר⁵⁸ פִּיטְסוּ⁵⁹, אֲפִלוּ הָיָה כְּלִי גְדוֹל שֶׁמְחַזֵּיק מְאֹה פֹר - כְּלוֹ חֲבוּר⁶⁰, וְאִם נִגַּע בְּמִקְצַת הַיֵּיִן - פֶּסֶל הַתְּרוּמָה שֶׁבְּחֲבִית שֶׁבְּקָרְקַע כְּפִלִי.

(52) שם מ"ו. (53) היה מפריש תרומה מבור של יין, ונזהר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ו' טבת - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

73) דין זה פשוט, שהרי טבול-יום אינו מטמא חולין, ונכתב כעין הקדמה לדין שלאחריו. (74) עירבב את השמן והמקפה, או לש את הרקיק באותו השמן (ראה ר"ש ומלאכת שלמה במשנתנו).

יא. ירק⁷⁵ של חלין שפּשלו בשמן של תרומה⁷⁶ ונגע בו טבול יום - לא פסל אלא מקום מגעו⁷⁷.

75) שם פ"ג מ"ה. (76) והיו בתבשיל הרבה קלחי ירק, ונבלע בהם כל השמן. (77) הקלח שנגע בו בלבד, ואין השמן מחבר את כל הקלחים להיות דינם כגוש אחד, מפני שכולו בלוע בירק. אבל אם נשאר קצת שמן עומד, הוא מצרף את כל הקלחים (ראה למעלה פ"ז ה"ו). וראה השלמות). פסק כר' עקיבא בשם ר' יהושע.

יב. המקפה⁷⁸ של תרומה והשום והשמן של חלין שנגע טבול יום במקצתו - פסל את כלן⁷⁹.

78) שם פ"ב מ"ג. (79) מפני שהמקפה עיקר, והוא מחבר את הכל לגוש אחד.

יג. המקפה של חלין⁸⁰ והשמן⁸¹ של תרומה שנגע טבול יום במקצתו - לא פסל אלא מקום מגעו⁸². אם היה השום מרפה - הולכין אחר הרב⁸³. אימתי?⁸⁴ בזמן שהוא גוש בקערה; אבל אם היה מפזר במדוכה⁸⁵ ונגע במקצתו - לא פסל אלא מקום מגעו⁸⁶, מפני שהוא רוצה בפזורו⁸⁷. ושאר⁸⁸ כל הנדוכין שדרפן לדוכן פמשקין, כגון השום בשמן, אם דכן שלא פמשקין וקבצין, אף על פי שהן גוש בקערה, ונגע בהן - לא פסל אלא מקום מגעו; שהרי הם פגעול של דבלה⁸⁹, שאם נטמא מקצתו - לא נטמא כלו.

80) שם. (81) צ"ל והשום והשמן (דפוס רומא ר"מ וכת"י תימן, וכן הגירסא במשנתנו). (82) התבשיל שהוא חולין אינו נפסל במגע טבול-יום, ולפיכך אינו מצרף את כל השום והשמן לגוש אחד להיפסל, ואף-על-פי-כן נפסל מקום מגעו מפני השום והשמן שבו. [והמדובר כשנבלע כל השמן בתבשיל, אבל אם נשארה טיפה בעין - היא מצרפת את כל השום של תרומה ונפסל כולו, כמו שביארנו למעלה בהלכה יא. ראה בבלי פסחים מד, א. ורש"י ותוספות שם]. (83) לשון המשנה, ורבינו מפרש שם: "ואם היה השום יותר מן המקפה, יהיה דין הכל כדין תרומה, וכאשר נגע במקצת פסול הכל". משמע מלשונו שלחומרא בלבד אמרו שהולכים אחר הרוב, אבל כשהמקפה של תרומה, והשום והשמן של חולין אפילו הם רוב - פסל את כולו, מפני שהמקפה עיקר (תוספות יום טוב' במשנתנו). (84) פסל את כולו? (85) בשעה שכותשים אותו. (86) החתיכה שנגע בה. במשנה כתוב: "טהור". ומפרש רבינו שהחלק שלא נגע בו טהור, אבל מקום מגעו טמא. (87) רוצה הוא לכותשו לפירורים זעירים, ולפיכך אין רואים את כל חלקי השום כגוש אחד. (88) הגר"א גורס במשנתנו: "וכן שאר

מלנגוע ביין שקרא עליו שם תרומה. (54) חולין. (55) למעלה משפת החבית או מצידה. (56) אף-על-פי שיין הבור צף על פני התרומה - לא נפסלה, מפני שהוא בכלי ואינה חיבור ליין שבבור. ודוקא טבול-יום, שאינו מטמא חולין כלל (למעלה פ"ז ה"ו), אבל טמא שנגע ביין שבבור - נעשה היין ראשון מדין גזירת משקין (ראה הלכות אבות הטומאות פ"ז ה"ה) ומטמא את חבית התרומה. (57) נגע ביין של חולין הצף על גבי התרומה בתוך החבית, כגון שהחבית לא היתה מלאה כשנפלה לבור, ונתמלאה מיין שבבור ונגע ביין שהתווסף - נפסל הכל (ברטנורא). (58) תוספתא שם פ"ב ה"א. (59) בתוספתא שלפנינו הגירסא: "ואם היה פיטס". ונראה שגם בדברי רבינו יש לגרוס כך (ראה כסף-משנה). פירוש, שהחבית לא נפלה לבור חפור בקרקע אלא לפיטס. פיטס = כלי גדול מאוד. (60) טעם ההבדל בין בור לפיטס הוא, שחבית ובור סוגים שונים הם. אבל חבית ופיטס שניהם כלים, ולפיכך מתחברים (כסף-משנה).

ט. הפלת⁶¹ של מנחות והלבונה⁶² והקטרת והגחלים⁶³ שנגע טבול יום במקצתו - פסל את כלו⁶⁴. במה דברים אמורים? בגחלים שחותה במחתה ביום הכפורים, שהמחתה שחותה⁶⁵ - בה נכנס להיכל⁶⁶; אבל גחלים שחותה בכל יום, ששהוא מערה במחתה של כסף לשל זהב, אם נתפזרו מן הגחלים⁶⁷ - אין בהן קדשה⁶⁸, אלא מכבדן לאמה⁶⁹.

(61) עדיות פ"ח מ"א; בבלי חגיגה כג, ב. (62) מין בושם שמקטרים עם קומצי המנחות, והיא אחד הסממנים שבקטורת. (63) גחלי אש שנותנים עליהן את הקטורת. (64) אף-על-פי שכל קורט וקורט הוא גוף בפני עצמו. חכמים עשו מעלה בקדשים (וכן באפר פרה אדומה) שהכלי מצרפם להיות כגוף אחד לענין זה, והסמיכו מעלה זו על הכתוב (במדבר ז, יד): "כף אחת עשרה זהב", עשה הכתוב כל מה שבכף - אחת (ראה הלכות שאר אבות הטומאות פ"ב ה"ז). [בפירושו למשנתנו כותב רבינו, שגם כלי שאין לו תוך מצרף כל מה שעליו, ומקור הדין בחגיגה כד, א לדעתו של ר' עקיבא. ראה 'תוספות יום טוב' שם]. (65) שגורף את הגחלים. (66) משנה יומא מג: "בכל יום היה חותה בשל כסף, ומערה בתוך של זהב, והיום (ביום הכיפורים) חותה בשל זהב ובה היה מכניס", ואותן הגחלים נתקדשו. (67) שלא הגיעו למחתה של זהב. (68) מכיוון שלא ישתמשו בהן להקטרה. (69) מרוב שברצפת העזרה. ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ב. כר' בון.

י. מקפה⁷⁰ של חלין⁷¹ או ריק⁷² של חלין ושמן של תרומה צף על גביהן, ונגע טבול יום בשמן - לא פסל אלא השמן בלבד⁷³. ואם חבצין⁷⁴ - כל מקום שהלך בו השמן פסל.

(70) תבשיל סמין. (71) טבול-יום פ"ב מ"ד. (72) עוגה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּטָהֳרָה¹⁰⁹. מִפְּנֵי שְׂמֵעֵשֶׂר רֵאשׁוֹן פְּחֻלִין, וּטְבוּל יוֹם וְיָדַיִם מְסֻבּוֹת אֵינָם פּוֹסְלִין אֶת הַחֻלִין; שֶׁהַשְּׁלִישִׁי בְּחֻלִין - טְהוֹרִים¹¹⁰, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹¹¹. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁהִיא טְבוּלַת יוֹם - לְשֵׁה אֶת הָעֵפֶסָה¹¹² וְקִצָּה¹¹³ לָהּ חֻלָּה¹¹⁴ וּמְפָרִישְׁתָּהּ וּמְנִיחָתָהּ בְּפָלִים¹¹⁵, וְנוֹתְנָתָהּ¹¹⁶ עִם שְׂאֵר הָעֵפֶסָה כְּאַחַת¹¹⁷ וּמְקַפֶּתָּ¹¹⁸ עַל הַפֶּל כְּדֵי לְתַרֵם מִן הַמְקַקָּה¹¹⁹, וְאַחַר כֵּן קוֹרְאָהּ לָהּ שֵׁם וְאוֹמְרָת: הֲרֵי זֶה חֻלָּה. וּמְשַׁתְּקָרָא לָהּ שֵׁם לֹא תִגַע בָּהּ, שֶׁלֹּא תִפְסְלָנָהּ. וְכֵן הִיא עוֹשָׂה אִם לְשֵׁה בְּעֶרְכָּה שֶׁהִיא¹²⁰ טְבוּלַת יוֹם.

(106) שם פ"ד מ"ב. (107) וצריך להפריש ממנו אחד מעשרה לתרומת מעשר, שדינה כתרומה גדולה. (108) שלא שמר על טהרתו. וגזרו חכמים עליהן דין שני לטומאה, לפסול תרומה וקודש. (109) ותהיה טהורה. (110) וטבול-יום וידיים - עושים שלישי. (111) כפי"א מהלכות אבות הטומאות. (112) עיסת חולין החייבת בחלה. (113) חותכת. (114) חתיכת הבצק שבדעתה לעשותה חלה, אבל אינה קוראת עליה עדיין שם חלה. (115) בכת"י תימן: בכלי. (116) את הכלי הזה. (117) בכלי גדול אחד. (118) ומקרכת. (119) הסמוך, הקרוב (חלה, וכן תרומה צריך להפריש מעיסה או מפירות הסמוכים לאלה שמפרישים עליהם. ראה משנה חלה פ"א ט). (120) העריכה. ולמה הצריכה לתת החתיכה בכלי מיוחד, כדי שלא תיגע בה אחר קריאת השם "חלה" ותיפסל, אבל כלי אינו ניטמא במגע טבול-יום. [בפירושו למשנתנו, אומר רבינו שמניחתו בכלי אבן (כלי אבן אינו מקבל טומאה). ונשגב מבינתו נימוקו].

יח. לְגִינִין¹²¹ שֶׁהוּא טְבוּל יוֹם שְׂמֵלְאָהוּ מִחֵבֵית מַעְשֵׂר שֶׁלֹּא נִטְלָה תְּרוּמָתָהּ¹²² וְאָמַר: הֲרֵי זֶה תְּרוּמַת מַעְשֵׂר עַל מֵה שֶׁשְּׂחֵבְתִּית אַחַר שֶׁתְּחַשֵּׁף¹²³ - הֲרֵי זֶה תְּרוּמָה טְהוֹרָה; לְפִי שֶׁאֵינָה נִעְשֵׂית תְּרוּמַת מַעְשֵׂר עַד שֶׁתְּחַשֵּׁף כְּפִי תְּנָאוּ, וְאַחַר שֶׁתְּחַשֵּׁף יַעֲרִיב שְׂמֵשׁוֹ שֶׁל לְגִין וְיִטְהַר. נִשְׁבְּרָה הַחֵבֵית¹²⁴ קִדְם שֶׁתְּחַשֵּׁף - הֲלִיגִין בְּטְבוּל¹²⁵; נִשְׁבְּרָה הֲלִיגִין - הַחֵבֵית בְּטְבוּלָה¹²⁶.

(121) כד (שם מ"ד). (122) תרומת מעשר. (123) קדושת תרומת מעשר לא יחול עליה לפני שקיעת השמש. (124) ונשפך כל המשקה שבתוכו. (125) מעשר שלא ניטלה ממנו תרומת מעשר - נקרא טבל. מפני שנאמר המעשר לא נעשה המשקה שבכד תרומה, ומתוך כך נשאר טבל כמו שהיה, וצריך להפריש ממנו תרומת מעשר. (126) מפני שהיין או השמן שבכד נשפך לפני שחל עליו שם תרומת מעשר.

יט. טְבוּל יוֹם מִטְמֵאֵת מֵת וּמִבְעִילַת נְדָה - עוֹשָׂה בְּבֵית הַבַּד¹²⁷. וְכֵן שְׂאֵר הַטְּמֵאִים¹²⁸ שֶׁטְּבָלוּ - עוֹשִׂין בְּטְהוֹרוֹת¹²⁹. חוּץ מִזֶּב וּזְבָה¹³⁰ בְּשִׁבְעֵי שְׁלֵהֵן¹³¹, שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁטְּבָלוּ - לֹא יַעֲשׂוּ בְּבֵית הַבַּד וְלֹא

כל הנידוכין, ומובן שלדעתו יש לתקן כך גם כאן. [בכסף-משנה מקיים גירסתנו, ומפרש: ושאר כל הדברים שהם נידוכים במשקין כמו שום בשמן, גם כן דינם כך. ולפי פירושו, יש להוסיף ו"א, ולגרסו: "ואם דכן"]. (89) ראה למעלה פ"ו הי"ד.

יד. עֵפֶסָה⁹⁰ שֶׁקָרָא שֵׁם חֻלְתָּהּ⁹¹ בְּצַפּוֹנָה אוּ בְּדְרוֹמָה, וְכֵן הִקְשׁוּתָהּ⁹² שֶׁקָרָא שֵׁם תְּרוּמָהּ בְּצַפּוֹנָה אוּ בְּדְרוֹמָה - הֲרֵי זֶה חֵבֵר⁹³, וְאִם נִגַע טְבוּל יוֹם בְּמִקְצַת הָעֵפֶסָה⁹⁴ - נִפְסְלָה הַחֻלָּה. נִטְלָה חֻלְתָּהּ מִתּוֹכָהּ וְחֻזְרָה לְתוֹכָהּ - אֵינִי חֵבֵר⁹⁵.

(90) תוספתא טבול-יום פ"ב הלכה א. (91) קדושת חלה כקדושת תרומה. ואפילו אם לא הפריש עדיין את החלה מן העיסה אלא קבע באמירה את מקומה בעיסה - אמירה זו מקדשת את החלה בקדושת התרומה, וזה נקרא "קרא שם". (92) מין ירק. יש מפרשים מלפפון, ואחרים אומרים "קוסה". (93) אף-על-פי שנגע בחלק שהוא חולין. והטעם, מפני ששני החלקים מחוברים מתחילת ברייתם. (94) בחולין שבה. (95) מכיוון שהופרשה פעם מן העיסה, וגם עכשיו אינו רוצה שתערב בעיסה (הגר"א שם).

טו. עֵפֶסָה⁹⁶ שֶׁנִדְמָעָה⁹⁷ אוּ שֶׁנִתְחַמְצָה בְּשֵׁאוֹר שֶׁל תְּרוּמָה⁹⁸ - אֵינָה נִפְסְלָתָה⁹⁹ בְּטְבוּל יוֹם¹⁰⁰.

(96) משנה שם פ"ג, ד. (97) שנתערבה בה תרומה יותר מחלק אחד ממאה חלקי חולין, ונאסרה לזרים (זר = מי שאינו מזרע אהרן הכהן). (98) ונאסרה לזרים, אפילו אם היה השאור אחד מאלף בעיסה, כמו ששנינו בערלה פ"ב מ"ד. והטעם, מפני שפעולת השאור ניכרת. (99) שפעולת השאור כוחה יפה לאיסור, אבל לא לטומאה. (100) במשנה ערלה שם מודים בית-הלל שאם היה שאור כשיעור ביצה מטמא, וכאן לא חילקו. ומשמע שאפילו בכביצה אינו מטמא, ואין בזה כל סתירה, כי שם המדובר בשאור של תרומה טמאה (כך פירש רבינו שם) ואם יש בה כביצה טמאה את כל העיסה, אבל פחות מכביצה אוכלין אינו מטמא, וכאן המדובר בתרומה טהורה.

טז. עֵפֶסָה¹⁰¹ שֶׁהִקְשָׁרָה¹⁰² בְּמִשְׁקִין¹⁰³ וְנִלוּשָׁה בְּמֵי פִרוֹת¹⁰⁴ וְנִגַע בָּהּ טְבוּל יוֹם - לֹא פִסַּל אֶלֶּא מְקוֹם מִגְעוֹ בְּלֶבֶד¹⁰⁵.

(101) שם. (102) לקבל טומאה. (103) החטים נרטבו באחד משבעת המשקין המכשירים (רבינו בפירושו למשנתנו). (104) שאינם משבעת המשקין המכשירים. (105) שמי פירות אינם עושים חיבור. [ראה למעלה הי"א, שאפילו שמן שהוא משבעת המשקין המכשירים, אינו עושה חיבור אם לא נשארה טיפה בעין. ויוצא מזה, שהמדובר כאן כשנשאר משקה טופח בעין, ואעפ"כ אינו חיבור מפני שמי פירות אינם חיבור כשם שאינם מכשירים].

יז. מַעְשֵׂר¹⁰⁶ רֵאשׁוֹן¹⁰⁷ שֶׁהִכְשֵׁר וְנִגַע בּוֹ טְבוּל יוֹם אוּ יָדַיִם מְסֻבּוֹת¹⁰⁸ - מְפָרִישִׁין מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַעְשֵׂר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּאֲכָלִין⁶, וְצָרִיכִין מִחֻשְׁבָּה⁷. וְאִם נִגַע בְּהֵן אֶכֶל ראשון או משקה - נַעֲשֵׂוּ שְׁנַיִם. הִיָּה בְּהֵן מִשְׁקָה טוֹפֵחַ⁸ - הָרִי הֵן בְּמִשְׁקִין וְהֵן תַּחֲלָה לְטֻמְאָה. נְטֻמָּאוּ בְּשֵׁהֵן מִשְׁקִין וְקִפְאוּ אַחַר כֵּן וְקָרְשׁוּ - הָרִי הֵן שְׁנַיִם⁹, כְּמוֹ אֶכֶל שֶׁנְטֻמָּא מִמִּשְׁקִין טֻמְאִין¹⁰. נְטֻמָּאוּ בְּשֵׁהֵן קִפְוִיִּים¹¹ וְנִמְוָחוּ וְנַעֲשֵׂוּ מִשְׁקִין: אִם הִיָּה בְּבִיצָה מְכוּוֹן¹² - הָרִי הַמִּשְׁקִין טְהוּרִין¹³; הִיָּה יוֹתֵר מִבְּבִיצָה - הַמִּשְׁקִין טֻמְאִין, שֶׁכְּשֶׁנִּמְוָחָה טֻפָּה ראשונה נְטֻמָּאת בְּבִיצָה¹⁴ אֶכֶל טֻמָּא שֶׁנִּמְוָחָה מִמֶּנּוּ¹⁵, וְאוֹתָהּ הַטֻּפָּה תֻּטְמָא כֹּל הַמִּשְׁקִין שֶׁנִּמְוָחוּ אַחֲרֶיהָ. וְכֵן טֻמָּא מֵת שֶׁסָּחַט זֵיתִים וְעֲנָבִים שֶׁהִכְשֵׁרוּ: אִם הִיָּה בְּבִיצָה¹⁶ - הָרִי הַמִּשְׁקִין הִיֻּצְאוּ מֵהֵן טְהוּרִין, וּבִלְבָד שְׁלֹא יִגַע בְּמָקוֹם הַמִּשְׁקָה¹⁷; שֶׁהַמִּשְׁקָה¹⁸ כְּמִפְקֵד בְּאֶכֶל¹⁹ וְכֹאֵלוּ הוּא גוֹף אַחֲרָיו²⁰. הִיָּה אוֹתָן זֵיתִים וְעֲנָבִים יוֹתֵר מִבְּבִיצָה - הָרִי הַמִּשְׁקִין הִיֻּצְאוּ מֵהֵן טֻמְאִין; שֶׁכֵּיּוֹן שֶׁיֻּצְאת טֻפָּה ראשונה נְטֻמָּאת מִבְּבִיצָה²¹ וְטֻמְאָה כֹּל הַמִּשְׁקִין. וְאִם הִיָּה הַסּוֹחֵט זָב וְזָבָה²² וְכִיּוּצָא בְּהֵן²³, אֶפְלוּ סָחַט גְּרָגַר אַחַד יְחִידִי שְׁלֹא הִכְשֵׁר וְלֹא נִגַע בְּמִשְׁקָה - הַמִּשְׁקָה טֻמָּא; שֶׁכֵּיּוֹן שֶׁיֻּצְאת טֻפָּה ראשונה נְטֻמָּאת בְּמִשְׁאֵ הַזָּב, שֶׁהַזָּב שֶׁנִּשְׂא אֶכֶלִין אוֹ מִשְׁקִין - טֻמְאִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָו²⁴. וְכֵן זָב שֶׁחָלַב אֶת הָעֵז - הִחָלַב טֻמְאָה²⁵; שֶׁכֵּיּוֹן שֶׁיֻּצְאת טֻפָּה הַראשונה נְטֻמָּאת בְּמִשְׁאֵ הַזָּב²⁶.

5) שם מ"א. 6) ולא חל עליהם גזירת משקין. 7) שהאדם יחשוב לאוכלם, וכל זמן שלא חישב כך אינם אוכלין ולא משקין ואינם מקבלים טומאה כלל (למעלה פ"א ה"כ, ופ"ד ה"ד). 8) כדי להרטיב את היד הנוגעת בו. [הרע"ב מפרש שהכוונה ל"טופח על-מנת להטפוח" פירוש, שהיד שנרטבה תרטיב בנגיעתה, ואפשר שגם רבינו התכוון לכך, אלא שנקט לשון המשנה, כדרכו במקומות רבים]. 9) לא נשאר בטומאתם הראשונה, מפני שהאוכל הוא גוף חדש. 10) שכל טיפה שנקרשה נטמאה במגע במשקין הטמאים, שאוכל מקבל טומאה בכל שהוא, ומשקין מטמאים אחרים בכל שהם, ולפיכך אפילו אם המשקין פחות מכביצה נטמא הקרוש. ומה בין אלה לשמן ודבש שבהלכה הקודמת, שאמרנו שם שאפילו קפאו דינם כמשקין? מפני ששמן ודבש אינם נקפאים כל-כך עד שלא תישאר בהם כל לחלוות שהיא (רבינו בפירושו). 11) שם. 12) וכל-שכן אם היה פחות מכביצה. 13) רבינו מפרש שהם טהורים ממש, מפני שהמשקין הם גוף חדש שלא נטמא מעולם (ראה למעלה הערה ג, בד"ק נטמאו כשהן משקין), והנגיעה באוכל הטמא גם כן לא טמאה את המשקין, כי כשנימוח כלשהוא לא נשאר באוכל שיעור כביצה, ופחות מכביצה אוכלין אינו מטמא אחרים (למעלה פ"ד ה"א). 14) בנגיעה בכביצה. 15) שמשקין מתטמאים וגם מטמאים אחרים בכל שהן (שם ה"ב). 16) או פחות ממנה. 17) במקום שנעשה כבר משקה

וְתַעֲסָקוּ בְּטְהוּרֹת, שְׁמָא יִרְאוּ¹³² וְנִמְצְאוּ טֻמְאִים לְמַפְרָע; שֶׁהָרִי סוֹתְרִין אֶת הַכֹּל¹³³, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָו¹³⁴.

127) מקום שסוחטין בו זיתים להוציא שמנם. 128) כגון נוגע בנבילה או בשרץ. רבינו מפרט טומאת מת ובעילת נדה, שהם טמאים שבעת ימים, ואחר-כך כלל כל הטמאים האחרים. 129) בבא זו אינה צריכה לגופה, שהרי השמיענו כבר (בהלכה יז) שאפילו במעשר מותרים לנגוע. וכפל הדברים כאן כעין הקדמה לבבא השניה. [ואפשר שהתכוון להשמיענו שטבול-יום אינו פוסל חולין שנעשו על טהרת תרומה]. 130) שהם מחוייבים לספור שבעה ימים נקיים מראית זוב. 131) ביום השביעי של ספירת נקיים שמותרים לטבול ביום, ודינם ככל טבול-יום, ואעפ"כ לא יגעו בטהרות. 132) זוב לפני שקיעת החמה. 133) אפילו אם ראו אחר הטבילה, סותרים כל ימי הספירה שהיו נקיים מזוב, וחוזרים לטומאתם וצריכים להתחיל ולספור שבעת ימים נקיים אחרים ולטבול. בנדה כט, ב נאמרה חששא זו בשם ר' שמעון, לענין טהרה לבעלה. 134) בהלכות איסורי ביאה פ"ו ה"ה.

פֶּרֶק הַשִּׁיעִי

1) יבאר השמן והדבש שנטמאו ואחר כך קרשו ואחר כך נימוחו. הרוטב והגריסים והחלב שקרשו ונגע בהם אוכל ראשון. נטמאו כשהם משקין וקפאו, או כשהם קפואים ונימוחו וכו'. טמא שהיה אוכל ענבים מוכשרים ונפל ממנו גרגיר לגת וכו'. גוש של זיתים טמאים שהיה מקובץ והשליכו לתנור והוסק. עצים שהיו בלועים בהם משקין טמאים והסיקם בתנור. שרץ שנמצא בריחיים של זיתים. הגפת והזגים שנעשו בטהרה והלכו עליהם טמאים. כיכרות הקודש שהיו בהן גומות, ובגומות משקין ונגע שרץ באחד מהן. ודין אבעבוע הנעשה בעובי החבית ונגע אב הטומאה במשקה שבאבעבוע.

א. הַשֶּׁמֶן או הַדְּבֶשׂ שֶׁנְטֻמְאוּ וְאַחַר כֵּן קָרְשׁוּ וְאַחַר כֵּן נִמְוָחוּ - הָרִי הֵן רֵאשׁוֹן לְטֻמְאָה לְעוֹלָם, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּמִשְׁקִין וְאֵף עַל פִּי שֶׁקִּפְאוּ אַחַר שֶׁנְטֻמְאוּ.

2) בטהרות פ"ג מ"ב שנינו: "רבי מאיר אומר, השמן תחילה לעולם. וחכמים אומרים, אף הדבש". ופירש רבינו שם, שמדובר בשמן ודבש שנטמאו ואחר-כך קרשו. 3) ונעשו ראשון לטומאה כדין משקין. 4) אפילו בזמן שהם קרושים (רבינו בפירושו למשנתנו). ואין בזה סתירה לדבריו פ"א ה"ט ששמן קרוש אינו לא אוכל ולא משקה, מפני שמדובר שם בשמן טהור שקרש ונפסל ע"ז למאכל אדם, ולפיכך אינו מקבל טומאה, וכאן מדובר בשמן שנטמא ואחר-כך קרש אין הטומאה יורדת ממנו עד שייפסל מאכילת כלב, כאמור למעלה פ"ב ה"ח. ומה שאמר: "ואחר-כך נימוחו" בא להשמיענו, שאפילו נימוחו וקפאו אלף פעמים - דינם כמשקה (ראה כסף-משנה כאן).

ב. הָרֵטֶב וְהַגְּרִיסִין וְהַחֵלָב שֶׁקָּרְשׁוּ - הָרִי הֵן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מסואבות"ל]. (39) שספק טבול-יום ספיקו פסול (הל' אבות הטומאות פ"י ה"ה). (40) שמשקין שנטמאו במגע טבול-יום אינם מטמאים כלים (רבינו שם ה"ג).

ד. טמא⁴¹ שהיה אוכל ענבים מכשרים⁴² ונפל ממנו גרגר יחידי לגת⁴³: אם היה שלם ולא נשטט ממנו עקצו⁴⁴ - הגת טהור⁴⁵; ואם נטל עקצו⁴⁶, והיו ענבים⁴⁷ מוכנים בעביט⁴⁸ וכיצא בו לדרך, שהרי רוצה במשקה היוצא מהן⁴⁹ - נטמא הגת בטפת משקה שבראש הגרגר במקום העקץ⁵⁰. נפלו ממנו⁵¹ ענבים⁵² ודרך במקום מפנה⁵³: אם היו פביצה מכון - הרי המשקין היוצאין מהן טהורין, כמו שבארנו⁵⁴. היו יתר מפביצה - היוצא מהן טמא; שפין שפצאת טפה ראשונה נטמאת בפביצה, ומטמאת את כל המשקה היוצא אחריה.

(41) טהרות פ"י מ"ה. (42) לקבל טומאה. (43) ובה ענבים מוכנים לדריכה. (44) הסותם את פי הגרגר, ולא יצאה ממנו טיפת משקה. (45) מפני שאין בגרגר כביצה, ואוכל פחות מכביצה אינו מטמא אחרים (ראה 'תפארת ישראל' שם). (46) ומתוך כך יש מעט משקה בפי הגרגר, ומשקה מטמא בכל שהוא. (47) שמהם לקח את הגרגר. (48) כלי בלתי מנוקב, והמשקה הזב מהענבים אינו הולך לאיבוד. (49) ולפיכך הכשירו את הענבים לקבל טומאה. (במכשירין פ"א מ"א שנינו, שמשקין אינם מכשירים אלא מרצון בעלים). (50) וטיפת המשקה נטמאה כשנגע בה הטמא. (51) מן הטמא. (52) טמאים. (53) שלא היו שם ענבים אחרים. (54) למעלה ה"ב.

ה. גוש⁵⁵ של זיתים⁵⁶ טמאין שהיה מקבץ ומחבר והשליכו לתוך תנור והסק⁵⁷: אם היה פביצה מכון - התנור טהור, שאין האכלין מטמאין פלים, והמשקה היוצא מהן טהור, כמו שבארנו. היה הגוש יתר מפביצה - נטמא התנור; שפשיצאה טפה אחת נטמאת בפביצה, וטמאה את התנור. לפיכך, אם היו הזיתים הטמאין פרויין⁵⁸ ואינן גוש, אפלו הן מאה - התנור טהור⁵⁹.

(55) שם פ"ג מ"ב. (56) הזיתים נדבקו ונעשו גוש אחד. (57) והחום הפליט שמן מן הגוש. (58) במשנה, הגירסא "פרודין". ואין הבל במשמעות, ושתי הגירסאות מתכוונות לזיתים שלא נתחברו לגוש אחד. (59) שהשמן הנפלט לא נגע בשיעור כביצה.

ו. עצים⁶⁰ שנבלעו בהם משקין טמאין והסיקן - התנור טהור, שהרי בטלו בעצים. ואפלו הוציא העצים שנפלו⁶¹ עליהן גשמים, ונפלו לרצונו, והסיקן - התנור טהור, ואין המים שעליהן מתטמאין מן המשקין הבלועין בהם⁶². ולא נסיקם⁶³ אלא בידים טהורות⁶⁴. גזרה שלא נסיקם הטמא⁶⁵, ונמצאו המשקין שעליהם מטמאין את התנור.

אע"פ שאין בו כביצה. (18) נימוק לדין טהורים. (19) אינו מחובר לזג שהוא אוכל, אלא כאילו הוא נתון בכלי. (20) ואין המשקה מתטמא מהנגיעה בזג הטמא, מפני שאינו נעשה משקה לפני סחיתו (רבי יוחנן, פסחים לג, ב): לכי סחית להו ליתיה לשיעוריה. (21) אף-על-פי שהמשקה המופקד בוגים ובזיתים הוא טהור, ובוגים עצמם אין כביצה, מצטרף עמהם המשקה הטהור להשלים את השיעור (רש"י פסחים שם, ד"ה טמא מת). (22) המשך המשנה, שם. (23) נדה ויולדת. (24) פ"ח מהל' משכב ומושב ה"ב. (25) אפילו לא נגע בו. (26) מפני שהזיו את החלב ממקומו.

ג. קדרה²⁷ שמלאה פכשין²⁸ של חלין ויצאו עליהם²⁹ חוץ לקדרה, ונגע אב הטמאה³⁰ או ראשון בעלה שחוץ לקדרה במקום הנגוב, אף על פי שיש בעלה פביצה - הוא טמא והפל טהור³¹. חזר³² לקדרה - טמא את המשקין שבה³³, ונטמאת הקדרה³⁴ וכל הפכשין. נגע בעלה שחוץ לקדרה והיה בו משקה³⁵, אם יש בעלה פביצה - הפל טמא; שהעלה מטמא משקה שעליו, והמשקה מטמא כל המשקין שבקדרה³⁶, ומטמא את הקדרה. היתה הקדרה³⁷ מלאה פכשים של תרומה³⁸ ונער אותה טבול יום וראה משקין על ידו, ספק מן הקדרה נתזו ספק שהקלח נגע בידו - הירק פסול³⁹. והקדרה טהורה⁴⁰.

(27) טהרות פ"ב מ"א. (28) ירקות כבושים. ומדובר בחולין (רבינו בפירוש). (29) העלים של הירקות. (30) במשנה כתוב סתם "ונגעה", ורבינו הוסיף את המילים "אב הטומאה". לקמן יתבאר. (31) מכיוון שהעלה הטמא הוא מחוץ לקדירה, אינו חיבור לטומאה לירק שבקדירה, וכאילו הוא מובדל לגמרי מחלק העלה שבתוך הקדירה, ולפיכך אינו מטמאו בנגיעתו. (32) אחר שנטמא ויש בו כביצה. (33) ונעשו ראשון. נתבאר כבר שאפילו שני בחולין מטמא משקין להיות תחילה. (34) שמשקין טמאים מטמאים כלים (הל' אבות הטומאות פ"ז ה"א). (35) על העלה היה משקה ולא נגע במשקה. (36) מפני שהמשקה שעל העלה מחובר למשקה שבקדירה. [ביארנו לפי פירוש רבינו למשנתנו. ולא נתבאר למה דילג רבינו על הבבא: "היתה מגע טמא מת". ולהר"ש משאנץ שיטה אחרת לגמרי בפירוש משנה חמורה זו, שרב יהודה אמר עליה (ברכות כ, א): הוויות דרב ושמואל חזינא הכא]. (37) סיפא של המשנה, שם. (38) רבינו כאן מפרש את הסיפא בתרומה מפני שכתוב בה "היתה טבולת יום" וטבול-יום אינו פוסל את החולין. [בפירושו למשנה, כתב רבינו שגם בסיפא מדובר בחולין, והירק נפסל מפני טומאת הידיים, ומיישב בדוחק גדול את המילים "טבולת יום". ונראה שחזר בו כאן מפירושו במשנה, כנראה מפני ששנינו (טבול יום פ"ב מ"ב) "והידיים ספיקן טהור". וכאן מטמא את העלה מספק. ולא נתבאר לי כיצד יפרש רבינו מה שכתוב במשנתנו "בידים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

83) בבלי, עבודה זרה עה, ב. (84) הענבים שבגת שאינם נוגעים באשכול זה. (85) אבל זיתים אין להם אשכולות, ולפיכך אם נגע בגוש אחד - נטמאו כל הנוגעים בו. ונראה שזה אחד מהדברים שהקילו חכמים בטומאת עס-הארץ, אבל אם נגע טמא באשכול - נטמאו כל האשכולות שבגת כשהמשקה מחברם.

ט. הגפת⁸⁶ והזגים⁸⁷ שנעשו בטהרה⁸⁸ והלכו עליהן טמאין ואחר כך יצאו מהן משקין⁸⁹ - הרי אלו טהורין, שמתחלה נעשו בטהרה⁹⁰. ואם נעשו מתחלה בטמאה⁹¹ ויצאו מהן משקין - טמאין⁹².

86) פסולת של זיתים אחר חסיטת שמנם (כלים פ"ט מ"ו). 87) פסולת הענבים אחר דריכתם. (88) נסחטו ונדרכו על-ידי טהורים. (89) הגר"א אינו גורס במשנתנו את המלים "ואחר-כך", ומוסיף ואו, וגורס "ויצאו". ומפרש שעל-ידי דריכת הטמאים יצאו המשקין. ויש להניח שגם בדברי רבינו כאן הוא גורס כך. וכך היא הגירסא בתוספתא טהרות פ"ג ה"א. (90) בתוספתא שם מבואר, שהמשקין שבתוך הפסולת יצאו בשעת חסיטה ודריכה, וכאשר סר הלחץ חזרו ונבלעו, וכשהם יוצאים מחמת דריכת הטמאים יוצאים בלי רצון בעלים, ושנינו במשירין (פ"ו מ"ח) שמשקין שיצאו שלא לרצון בעלים, אינם מקבלים טומאה (ראה פירוש רבינו, שם). ואף-על-פי שמתחילה יצאו לרצון, כיון שנבלעו בתוך הפסולת דינם כפסולת ואינם כמשקין, ולפיכך צריך שיצאו לרצון (הגר"א). (91) תוספתא, שם. (92) מפני שנטמאו בדריכה ראשונה שהיו לרצון, וכשנבלעו בפסולת לא ירדה מהם טומאתם (הגר"א).

י. הבדדין⁹³ שנקנסין⁹⁴ ויוצאין⁹⁵ ומשקין טמאין בתוך בית הבד⁹⁶, אם יש בין משקין לזיתים⁹⁷ כדי שינגבו את רגליהן פארץ⁹⁸ - הרי הזיתים טהורין; שהנוגע במשקין טמאים שלא בדין - טהור⁹⁹ ואפילו לקדש. פפרות¹⁰⁰ הקדש שהיו בהן גמזות ובתוך הגמזות היו משקין של קדש, ונגע השרץ באחת מהן, ונגעה ראשונה בשניה ושניה בשלישית, אפילו מאה - פלן ראשון לטמאה¹⁰¹, מפני המשקה שבגמזות ובהתקדש הרי הן פלן במשקין שאין מונין בהן¹⁰². אכל אם היו פפרות תרומה - הרי הפפר השלישית בלבד פסולה¹⁰³, ומשלישית והלאה טהור¹⁰⁴. ואם היה משקה טופח על פל הפפרות - אף בתרומה הפל טמאות. וכלן שניות¹⁰⁵, חוץ מן הראשונה שנגע בה השרץ שהיא ראשון¹⁰⁶.

93) ראה לעיל ה"ז, הערה 71 (טהרות פ"י מ"ב). 94) לבית הבד. (95) ורגליהם נוגעות בזיתים שבחוץ. 96) ונרטבו רגליהם. (97) שבחוץ מקום פנוי. (98) אגב הילוך. (99) וכשאין מקום כדי לנגב הרגלים, נטמאו הזיתים מן המשקין הטמאים שעל רגליהם. ומדובר ברגלים יחפות, אבל כשעליהן נעליים נטמאו הנעליים, שהרי משקין

60) מכשירין פ"ד מ"י. (61) צ"ל שיפלו. (62) מפני שהמשקין הטמאים פלים במקומם מחום האש. (63) עצים שנפלו עליהם משקין. (64) שנשמרו בטהרה. ואף-על-פי שמשקין שנטמאו מחמת טומאת ידיים אינם מטמאים כלים. (65) כשעליהם משקה טופח.

ז. שרץ⁶⁶ שנמצא ברחים של זיתים⁶⁷ - אין טמא אלא מקום מגעו⁶⁸. אם היה משקה מהלך⁶⁹ - הפל טמא; שפיון שנטמא מקצת המשקה נטמא פלו, והשמן מטמא את פל הזיתים. נמצא על גבי העלין⁷⁰ למעלה מן הזיתים - ישאלו מן הבדדין⁷¹. אם אמרו: לא נגענו⁷² - נאמנין⁷³. נמצא על אום של זיתים - נטמא פל הגוש⁷⁵, כמו שבארנו⁷⁶. נמצא⁷⁷ על גבי זיתים פרוורין⁷⁸ והוא נוגע בכביצה⁷⁹ - הפל טמא; שהאכל שהוא כביצה מטמא המשקה המערב בהן⁸⁰, והמשקה מטמא שאר הזיתים. היו פרוורין על גבי פרוורין והמשקה מלמטה⁸¹, אף על פי שנגע בכביצה - אין טמא אלא מקום מגעו⁸².

66) טהרות פ"ט מ"ח. (67) לפני שנותנים את הזיתים במקום חסיטתם, טוחנים אותם בריחיים, כדי שיוציאו בבית הבד כל שמנם בלחץ הקורות והאבנים. (68) הזיתים שנגע בהם השרץ, והזיתים הטמאים אינם מטמאים את הטהורים, מפני שאין באחד מהם כביצה. (69) ונוגע בכל הזיתים. (70) שאינם אוכלין, ואינם מקבלים טומאה כלל. (71) פועלי בית הבד. ומדובר בעמי הארץ שטיהרם חבר, ומעסיק אותם בבית הבד. (72) בשרץ. (הגר"א גורס במשנתנו "לא נגע", פירוש: השרץ לא נגע בזיתים). (73) מה שאמרו עס-הארץ אינו נאמן על הטהרות, היינו בטהרות שלו, אבל על של אחרים נאמן (ראה ה' משכב ומושב פ"ג ה"ג). (74) זיתים שנדבקו לגוש אחד. (75) דנים את כל הזיתים שבאום כגוף אחד. (76) למעלה פ"ו הט"ז. ראה הערות, שם. (77) שם מ"ט. (78) האום התפורר לכמה גושים קטנים. (79) השרץ נגע בפירור שיש בו כביצה. [עלינו לדחוק ולפרש את לשונו של רבינו במשנתנו "זיתים מפורדים" לפי ביאורנו כאן, שהרי פסק בפ"א מהל' אבות הטהומאות ה"ב, ששני חצאי זיתים מן הנבילה אינם מטמאים אפילו אם נגעו בבת אחת, ואפילו נדבקו בידי אדם וכל-שכן שאין הזיתים דבוקים, אבל כשנדבקו ונעשו גוש, נתבאר למעלה שהם חיבור. ראה פ"ו הט"ז טעמו של דבר]. (80) מדובר במשקה מועט שאינו מחבר את כל הפירורים שיהיה דינם כגוש אחד, אבל אם יש תחת כולם שמן בעין נטמא הכול, אפילו כשהשרץ מונח על פירור פחות מכביצה, מפני שהמשקה מצרפם. (81) ואינו נוגע בפירור שנגע בו השרץ. (82) מפני שהפירור הטמא אינו נוגע במשקה.

ח. עם הארץ⁸³ שהושיט ידיו לגת ונגע באשכולות - אשכול וכל סביבותיו טמאין, והגת⁸⁴ פלה טהור, מפני שמשקין האשכולות⁸⁵ שסביבות זה האשכול בינו ובין שאר הגת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ שבת קודש ז' טבת ~

פָּרֵק עֲשִׂירִי

(1) יבאר דין תולדות שבעת המשקין המכשירים כיוצא בהם, ומה הן התולדות. ואם הקודש צריך הכשר.

א. כָּכֵר בְּאַרְנוֹי, שֶׁהַשְּׂבָעָה מִשְׁקִין בְּלֶבֶד הֵן שְׁמֵתִטְמְאִין אוּ מְכַשְׁרִין, וְהַשָּׂאָר קְרוּיִן מִי פְרוֹת וְאֵינָם מִתְטַמְּאִין וְלֹא מְכַשְׁרִין. וְשְׂבָעָה מִשְׁקִין שְׁמַנְיָנוּ - תּוֹלְדוֹתֵיהֶם³ פְּיוּצָא בְּהֶם⁴.

(2) בפרק א הלכה ב מהלכות אלו. (3) בהלכות הבאות יבואר תולדות מה הן. (4) דינם שווה לדין המשקין - האבות.

ב. תּוֹלְדוֹת הַמַּיִם הֵם הַיּוֹצֵא מִן הַעֵיִן וּמִן הָאֵזֶן וּמִן הַחֹטֵם וּמִן הַפֶּה, וּמִי רִגְלֵי בְּנֵי אָדָם, בֵּין גְּדוֹלִים בֵּין קְטַנִּים. כָּל אֵלוֹ הַיּוֹצֵאִין מִן הָאָדָם - מִשְׁקִין הֵן, בֵּין שְׂוִיָּאוֹ לְדַעְתּוֹ שֶׁל אָדָם בֵּין שְׂוִיָּאוֹ שְׂלֹא לְדַעְתּוֹ. אֲבָל מִי רִגְלֵי בְּהֵמָה וְהַמְלַח שְׁנִמְחַח⁵ - הָרִי הֵן כְּמִי פְרוֹת, לֹא מִתְטַמְּאִין וְלֹא מְכַשְׁרִין.

(5) נמס ונעשה נוול.

ג. הַדָּם הַמְּנוּי מִן הַמִּשְׁקִין הוּא הַדָּם הַשּׁוֹתֵם⁶ בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה⁷ מִן הַבְּהֵמָה וְהַחֲזִיהַ וְהַעוֹפּוֹת הַטְּהוֹרִין; אֲבָל דָּם הַקְּלוּחִים⁸ - אֵינּוּ מְכַשְׁרִין⁹, שְׂעִדֵּין חַיִּים הֵן וְהָרִי הוּא דוֹמָה לְדָם מִכָּה אוּ לְדָם הַקְּזָה. הַשּׁוֹחֵט וְנִתְּוֵ דָם עַל הָאֲקָלִין וְנִתְּקַנַּח הַדָּם בֵּין סִימָן¹⁰ לְסִימָן¹¹ - הָרִי זֶה סִפְקָה¹². לְפִיכֶךָ תּוֹלִין עָלָיו, לֹא אוֹקְלִין וְלֹא שׁוֹרְפִין¹³. תּוֹלְדוֹת הַדָּם: דָּם הַקְּזָה שֶׁל אָדָם שֶׁהוֹצִיא אוּ לְשִׁתָּה¹⁴. אֲבָל אֵם הוֹצִיא אוּ לְרֹפְאוֹ - טְהוֹר וְאֵינּוּ מְכַשְׁרִין. וְכֵן דָּם שְׁחִיטָה בְּבְהֵמָה וּבַחֲזִיהַ וּבְעוֹפּוֹת הַטְּמְאִין¹⁵, וְהַדָּם הַיּוֹצֵא עִם הַלְחָה וְעִם הַרְעֵי, וְדָם הַשָּׂחִין וְהָאֲבַעְבוּעוֹת, וְתַמְצִית הַבָּשָׂר - כָּל אֵלוֹ אֵינָן מִתְטַמְּאִין וְלֹא מְכַשְׁרִין, אֲלֹא הָרִי הֵן כְּשָׂאָר מִי פְרוֹת. וְדָם הַשָּׂרֵץ - כְּבָשָׂר¹⁶, מִטְּמָא וְאֵינּוּ מְכַשְׁרִין. וְאֵין לָנוּ פְּיוּצָא בִּיהֶם¹⁷.

(6) זב לאט לאט. (7) במכשירין שם מנו דם שחיטה בין תולדות הדם, ובתוספתא שבת פרק ט הלכה י"ד שנינו: "מניין לדם שהוא משקה שנאמר (במדבר כג, כד): ודם חללים ישתה". ומשמע שעיקר דם הוא דם חללים של אדם. (8) המתפרץ מן הפצע בכוח. (9) "ודם חללים ישתה" - פרט לדם הקילוח שאינו מכשיר (חולין לו, א). (10) הוושט והקנה הם שני סימני שחיטה וצריך לשחוט רוב שניהם בבהמה. (11) חתך סימן אחד והדם שיצא לפני חיתוך השני נפל על אוכלין. (12) איבעיאי שם אם

מטמאים כלים, והן מטמאות את הזיתים. (100) שם פ"א מ"ט. (101) כדין משקים, שהם ראשון לטומאה, אפילו אם נגעו בולד הטומאה. (102) ראשון ושני וכו'. [במשנתנו כתוב "כולן טמאות", ומפרש שם רבינו, שהמשקין נעשו ראשון ומטמאים את הכיכרות והן שניות, וכאן חזר בו ואמר שכולן ראשון. וכדוחק אפשר לומר, שהתכוון כאן לכל המשקין שבגומות]. (103) מובן שהראשונה היא ראשון, והשנייה היא שני לטומאה, כמו ששינונו שם: "מטמא שנים ופוסל אחד". (104) כדין אוכל תרומה. (105) המשקין שעליהם נטמאו ונעשו ראשון, כדין משקים שנגעו בראשון או בשני, והכיכרות שנגעו בהם נעשו שניות. (106) מפני שנגעה בשרץ.

יא. אֲבַעְבוּעָה¹⁰⁷ הַנְּעֻשָׂה בְּעֵי¹⁰⁸ הַחֲבִית¹⁰⁹ וְהָרִי הוּא כְּמִי כְּלִי אַחֵר בְּצִדָּה, אִם נִקַּב הָאֲבַעְבוּעָה לְאוּרֵי הַחֲבִית וְנִקַּב נִקַּב אַחֵר לְחוּץ זֶה פִּנְגָד זֶה¹¹⁰, אוּ שְׂהִיָּה הַנִּקַּב הַפְּנִימִי מְלֻמְטָה וְהַחִיצוֹן מְלֻמְעָלָה¹¹¹, וְהָיָה הָאֲבַעְבוּעָה וְהַחֲבִית מְלֻאִים מִשְׁקִין, אִם נִגַּע אֵב הַטְּמָאָה בְּמִשְׁקָה שְׂבָאֲבַעְבוּעוֹת¹¹² - נִטְמָאוּ כָּל הַמִּשְׁקִין שְׂבַחְבִּית¹¹³. הָיְתָה הַחֲבִית מְקַפֶּת צְמִיד פְּתִיל¹¹⁴ וְנִתְּוִנָה בְּאֵהָל הַמֵּת¹¹⁵ - נִטְמָאת מִפְּנֵי הַנִּקַּב שְׂבָאֲבַעְבוּעָה זֶה, שְׂהָרִי הוּא מְפֻלֵשׁ לְאוּרֵיהָ¹¹⁶. וְכֵן אִם הָיָה הַנִּקַּב שְׂבָאֲבַעְבוּעָה שְׂבַפְּנִים מְלֻמְעָלָה וְהַחִיצוֹן מְלֻמְטָה - הָרִי זֶה אֵינָה נִצְלָת בְּצְמִיד פְּתִיל¹¹⁷; אֲבָל אִם נִגַּע אֵב הַטְּמָאָה בְּאֲבַעְבוּעָה¹¹⁸ - לֹא נִטְמָאוּ מִשְׁקִין שְׂבַחְבִּית, וְהָנֵם כְּמִבְדִּילִין מֵהֶן¹¹⁹.

(107) טבול-יום פ"ב מ"ח. (108) בדופן. (109) חביות של חרס נעשות מטיט, ושורפים אותן בכבשן, ולפעמים הן מעלות כעין אבעבועות חלולים בדפנותיהן. (110) והמשקין שבחבית נכנסים בנקב הפנימי, ונשפכים לחוץ דרך הנקב החיצון. (111) בשני המקרים הללו, המשקין הנכנסים לחלול שבאבעבוע עד למקום הנקב החיצון מתעכבים שם. (112) נגע בנקב החיצון. (113) מכיון שמשקין שבאבעבוע מחוברים למשקין שבחבית. ולאו דווקא אב הטומאה, אלא אפילו טבול-יום מטמא. ונקט אב הטומאה משום הבבא האחרונה להשמיענו שאפילו אב הטומאה אינו מטמא (תפארת ישראל). ראה רב"ד. (114) כיסוי מהודק ומחובר יפה. (115) כלי חרס מוקף צמיד פתיל אינו מתטמא באוהל. (116) ואינה סגורה מכל צד. (117) שהרי היא פתוחה לכניסת אוויר ומשקין. (118) בנקב החיצון שמלמטה. (119) המשקין הנכנסים לאבעבוע דרך הנקב שמלמעלה יוצאים תיכף לחוץ דרך הנקב שלמטה הימנו, והרי זה כניצוק שאמרנו למעלה (פ"ז ה"א) שאינו חיבור. [הר"ש בפירוש שני מפרש, שאבעבוע שהמשקין אינם מתעכבים בו אין עליו תורת כלי כלל, ודינו כגב הדופן, וכלי חרס אינו מטמא מגבן].

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו. כָּבֵד בְּאֲרָנוֹ, שֶׁהַמְשַׁקֵּין הַיּוֹצְאִין מִטְּבוֹל יוֹם אֵינָם טְמֵאִים. לְפִיכָךְ, אִם נָפְלוּ אֶפְלוּ עַל כֶּכֶר שֶׁל תְּרוּמָה - אֵינּוּ מְכַשֵּׁר עַד שִׁיפְלוּ לְרִצּוֹן, בְּשֵׁאֵר הַמְשַׁקֵּין הַטְּהוּרִין שְׂאִינָן מְכַשְׂרִין אֶלָּא לְרִצּוֹן.

ז. הַזְעָה וְהַלְחָה הַסְּרוּחָה וְהִרְעִיָּה³⁴, וְהַמְשַׁקֵּין הַיּוֹצְאִין מִפֶּן שְׂמוֹנֵה חֲדָשִׁים³⁵, וְהַשׁוֹתָה מִי טְבֻרְיָה³⁶ וְכַיּוֹצֵא בֵּהֶן אֶף עַל פִּי שְׂיּוֹצְאִין נְקִיִּים - כֹּל אֵלּוּ אֵינָן חֲשׂוּבִין מִשְׁקָה, וְלֹא מִתְּטַמְּאִין³⁷ וְלֹא מְכַשְׂרִין.

34 צואה. 35 שנוול בחודש השמיני לעיבור. נפל כזה אף על פי שהוא חי דינו כדבר דומם, מפני שאינו בן קיימא. 36 חמי טבריה. הם מביאים שלשול רב ולפעמים יוצאים כשהם זכים (רבינו בפירושו). 37 אם נגעו בטומאה.

ח. הַשׁוֹתָה שְׂאֵר מְשַׁקֵּין³⁸ וְנִצְאוּ - הֲרִי הֵן מְשַׁקֵּין כְּשֶׁהִיוּ, שְׂאִין שְׂאֵר הַמְשַׁקֵּין טְהוּרִין בַּגּוֹף³⁹. יִצְדָּד? שֶׁתָּה מַיִם טְמֵאִין וְהִקְיָאָן - הֲרִי אֵלּוּ טְמֵאִין, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא טְהָרוּ בִּיצִיאָתָן⁴⁰. שֶׁתָּה מַיִם טְמֵאִים וְטָבַל וְאַחַר כֶּךָ הִקְיָאָן, [או שְׁנִסְרָחוּ וְאַחַר כֶּךָ הִקְיָאָן], או שְׂיַצְאוּ מִלְּמִטָּה אֶף עַל פִּי שֶׁלֹּא טָבַל - הֲרִי הֵן טְהוּרִין⁴¹. שֶׁתָּה שְׂאֵר מְשַׁקֵּין טְמֵאִין או שְׂאֵר אֶכְלִין טְמֵאִין, אֶף עַל פִּי שֶׁטָּבַל וְאַחַר כֶּךָ הִקְיָאָן - טְמֵאִין, לְפִי שְׂאִינָן טְהוּרִין בַּגּוֹף⁴². נִסְרָחוּ או שְׂיַצְאוּ מִלְּמִטָּה - הֲרִי הֵן טְהוּרִין.

38 ששת המשקין המכשירים חוץ למים. 39 שאר משקין אינם בטלים בגוף ולא בטלה טומאתם. 40 בדפוס רומא (ר"מ) ובדפוס קושטא וכן בכתב יד תימן הגירסא: "מפני שנטמאו במגעו ביציאתן" וכן היא גירסת הראב"ד בהשגותיו, והוא מפרש, כגון ששתה רביעית הלוג שיעור שנטמא את האדם, והמשקין עצמם כשהם במעי האדם בטלה טומאתם, אולם כשהקיאם נטמאו שנית במגע האדם הטמא. וברור שהראב"ד מחלק בזה בין מים לשאר משקין, מים בטלה טומאתם ושאר משקין לא. וכדבריו שנינו בפירוש בתוספתא טבול יום פרק א הלכה ז: חומר במשקין (מבמים), שהמשקין אין להם טהרה ואין טהורין בגוף מה שאין כן במים. 41 בטבל והקיאם נטהרו המים בגוף כמו שאמרנו, ולא נטמאו אגב הקאה, שהרי האדם טבל ונטהר. ונסרחו או יצאו מלמטה טהורים אף על פי שלא טבל מפני שאינם ראויים לשתייה אינם מקבלים טומאה. 42 לא נטהרו בעודם בגוף, מכיוון שמשקין אינם בטלים בגוף.

ט. כָּבֵד בְּאֲרָנוֹ, שֶׁהַזְעָה אֵינָה מְשַׁקָּה. אֶפְלוּ שֶׁתָּה מְשַׁקֵּין טְמֵאִין וְהִזִּיעַ - זַעְתוֹ טְהוּרָה⁴³. אֶכְלָל הַבָּא בְּמַיִם שְׂאוּבִין וְהִזִּיעַ - זַעְתוֹ טְמֵאָה⁴⁴. וְאֵם נִסְתַּפְּג⁴⁵ מִן הַמַּיִם הַשְּׂאוּבִין וְאַחַר כֶּךָ הִזִּיעַ - זַעְתוֹ טְהוּרָה.

43 ואף על פי ששתה רביעית ונטמא גופו, וגם אינה מכשירה, מפני שהזיעה באה מגופו ולא מהמשקין שבלע

הוכשרו האוכלין או לא. 13 ודווקא בנתקנה לפני שחיתת הסימן השני, אבל כשלא נתקנה הוכשרו אחר גמר השחיטה באותו הדם. מסקנת הגמרא שם. 14 לבהמה, או לגוי, מחשבתו עושה אותו משקה. 15 אינו מכשיר. כל דינים אלה נמסרו בקבלה איש מפי איש. 16 בכעדה. 17 דומה לו, שנטמא ואינו מכשיר (הרא"ש במשנתנו).

ד. מִי הַחֲלָב¹⁸ - הֲרִי הֵן פְּחֻלָּב. וְחֲלָב הָאָדָם שְׂאִינּוּ צְרִיף לוֹ - אֵינּוּ מְשַׁקָּה, לֹא מְכַשְׂרִי וְלֹא מִתְּטַמָּא. לְפִיכָךְ חֲלָב הַזְּכָר¹⁹ אֵינּוּ מְשַׁקָּה²⁰. וְכֵן חֲלָב בַּהֵמָה וְחֵיה שְׂעִצָּא שְׂלֵא לְרִצּוֹן, כְּגוֹן שְׂזָב מֵהַדָּד מְאֵלִיו או שְׂחֻלְבוֹ כְּמַתְעַסְקִין²¹. אֶכְלָל חֲלָב הָאִשָּׁה, בֵּין שְׂעִצָּא לְרִצּוֹן בֵּין שְׂעִצָּא שְׂלֵא לְרִצּוֹן - סִתְמוֹ מְשַׁקָּה וּמִתְּטַמָּא או מְכַשְׂרִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָאוּי לְתִינוּק²².

18 נזול הנפרד מן החלב כשמקפאים אותו לעשות גבינה. 19 ישנם מקרים, אמנם נדירים מאוד, שמתמצה חלב מדדי הזכר. במסכת שבת נג, ב מסופר על מעשה כזה שהיה. 20 אין אדם שותה אותו. 21 מטפל בדדי הבהמה ללא כוונת חליבה. 22 שבחלב אשה יש מעלה יתירה שראוי גם בהמה גם כן ראוי לתינוק ויש בו מעלה יתירה שראוי גם לגדולים? וענו לו, שבחלב אשה יש מעלה יתירה שדם היוצא מפצעה מכשיר, אבל בבהמה רק דם שחיטה מכשיר. [רש"י (שבת קמד, א) מפרש שהכוונה למה שאמרו דם נעכר ונעשה חלב והר"ש כאן דוחה פירושו זה].

ה. הַמְשַׁקֵּין שְׂיּוֹצְאִין מְאֹתָן הַטְּמֵאִין²³ שְׂאוֹתָן הַמְשַׁקֵּין²⁴ אַבּוֹת טְמֵאָה - מְטַמְּאִים בְּלֹא הַכְּשֵׁר, שֶׁהַטְּמֵאָה וְהַהַכְּשֵׁר בְּאֵין פְּאַחַת. וְאֵלּוּ הֵן: זוֹב הַזָּב וְשִׁכְבַת זָרְעוֹ וּמִימֵי רִגְלָיו, וְרִבִּיעִית דָּם מִן הַמַּת, וְדָם הַנְּהָדָה²⁵. וְכֵן²⁶ דָּם מִגְּפָתוֹ²⁷ שֶׁל זָב וְחֻבְרָיו, וְחֲלָב שֶׁל אִשָּׁה, וְדַמְעַת עֵינָיו עִם שְׂאֵר תּוֹלְדוֹת הַמַּיִם²⁸ הַיּוֹצְאִין מִהֵן - מְטַמְּאִין כְּמְשַׁקֵּין טְמֵאִין²⁹ שְׂמִטְמֵאִין³⁰ בְּלֹא פְּנֵה³¹, שֶׁמְשַׁקֵּין טְמֵאִין מְטַמְּאִין לְרִצּוֹן וְשֵׁלֵא לְרִצּוֹן. לְפִיכָךְ, נְהָה או זָכָה שְׂנֵטְף³² חֲלָב מִדְּדֵיהָ לְאוֹרֵי הַתְּנוּרָה³³ - נִטְמָא הַתְּנוּרָה וְכֹל מֵה שֶׁבְּתוֹכוֹ.

23 מן הטמאים שיפורטו לקמן. 24 שהמשקין האלה. 25 כל המנויים כאן הם אבות הטומאה ומטמאים גם אדם וכלים. 26 כל אלה המנויים מכאן ואילך, הם וולדות הטומאה. 27 פצעו. 28 המבוארים למעלה בהלכה ב. 29 פירוש, מטמאים בלי הכשר כמו המשקין הטמאים מחמת עצמם שנמנו למעלה הטומאה. אב הטומאה. [כל המשקין המפורטים בבבא זו, טומאתם מנגיעתם גוף הטמא, שממנה יצאו. 30 צריך להיות: ומטמאין. כאן מתחילה בבבא חדשה ונמשכת לכל המשקין המפורטים למעלה בין אבות הטומאה ובין וולדות הטומאה. 31 אף על פי שנפלו על הטהרות בלי כוונתם שלא לרצונם של הבעלים - הוכשרו ונטמאו. 32 מעצמו. 33 של חרס.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ידיים פוסלות את התרומה. (62) שהיין היוצא אגב הלחיצה אינו משקה מפני שהאדם אינו רוצה שיצא היין.

טז. מִשְׁקָה בֵּית מִטְבָּחִים שְׁבַעֲזוֹרָה, וְהוּא דָם הַקֶּדְשִׁים וְהַמִּים שֶׁמִּשְׁתַּמְשִׁין בָּהֶן שָׁם - טְהוּרִין⁶³ לְעוֹלָם, וְאֵינָן מִתְטַמְּאִין⁶⁴ וְלֹא מִכְשִׁירִין. וְדָבָר זֶה הֵלָכָה מִפִּי הַקְּבָלָה. לְפִיכָךְ, כָּל דְּמֵי הַזְּבָחִים אֵינָן מִקְּבָל טְמֵאָה וְאֵינָן מִכְשִׁיר. וְהוּאֵיל וְדָם הַקֶּדְשִׁים אֵינָן מִכְשִׁיר, קְדָשִׁים שֶׁנִּשְׁחָטוּ בַעֲזוֹרָה לֹא הִכְשִׁירוּ בְּדָם שְׁחִיטָה; וְאֵין לְבָשֶׁר הַקֶּדְשִׁים הַכָּשֵׁר אֲלֵא בְּמִשְׁקֵין שֶׁיִּפְלוּ עַל הַבָּשָׂר חוּץ מִמִּשְׁקָה בֵּית הַמִּטְבָּחִים.

(63) שנינו שם: "העיד יוסי בן יעזר איש צרידה על משקה בית מטבחיא דכן (טהור)". (64) כרב בפסחים טז, א שאמר: "מה דכן? דכן ממש" פירוש, טהור לגמרי ואפילו טומאת עצמם אין להם.

יז. פֶּרֶת קְדָשִׁים שֶׁהָעֵבִירָה בְּנֶהֱרַ וְשָׁחָהּ וְעִדִּין⁶⁵ מִשְׁקָה טוֹפַח⁶⁶ עָלֶיהָ - הָרִי זו מִכְשֶׁרֶת. לְפִיכָךְ, אִם נִמְצְאָת מַחֵט טְמֵאָה⁶⁷ בְּכֶשֶׂה - הָרִי הַבָּשָׂר טְמֵא. וְכֵן אִם הֵיטָה הַפֶּרָה חֲסוּמָה⁶⁸ מִחוּץ לִירוּשָׁלַיִם⁶⁹, אָף עַל פִּי שְׂאֵין הַמַּחֵט יִדְוֶהָ⁷⁰ - הָרִי הַבָּשָׂר טְמֵא, מִפְּנֵי שֶׁנֶּגַע בְּפָלִים הַנִּמְצָאִין מִחוּץ לִירוּשָׁלַיִם⁷¹. נִמְצְאָת הַמַּחֵט בְּפֶרֶשׁ⁷² - הַבָּשָׂר טְהוּר. וְכֵן כָּף וְכֵין כָּף הַיָּדִים טְהוּרוֹת, שְׂאֵין טְמֵאָת יָדַיִם בְּמִקְדָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים⁷³? לְהִיּוֹת הַבָּשָׂר טְמֵא בְּדִין תּוֹרָה; אֲבָל לְהִתְטַמֵּא מִדְּבָרֵיהֶן - אֵין הַקֶּדֶשׁ צָרִיף הַכָּשֵׁר, אֲלֵא חֶבֶת הַקֶּדֶשׁ מִכְשֶׁרֶת הַבָּשָׂר. וְאִם נֶגַע בָּהּ טְמֵאָה, בֵּין קָלָה בֵּין חֲמוּרָה - נִפְסְלָה, אָף עַל פִּי שְׂלֵא הַכָּשֵׁר בְּמִשְׁקָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו.

(65) אחר שחיתתה. (66) רטוב. (67) בפסחים יט, ב אמרו בשם רב כשבעל המחט הכירה. (68) כך מפרש שם רבי יוסי בר אבין את המשנה. (69) ונשחטה בעודה חסומה ואם כן בלעה את המחט מחוץ לירושלים. (70) אין אנו יודעים אם היא טמאה. (71) חכמים גזרו טומאה על כלים שנמצאו מחוץ לירושלים. (72) האוכלין המעוכלים שבמעיה, מפני שהפרש אינו מקבל טומאה. (73) שבשר קדשים אינו מטמא אלא אם הוכשר במשקין שמחוץ לבית המקדש.

פֶּרֶק אַחַד עֶשְׂרִי

1) יבאר הבורצר ענבים למכור או לגת אם הוכשרו. אימת הוכשרו עם המשקה היוצא מהן. כרם שהוא עומד בצד בית הפרס ובוצר ממנו לגת. המוסק זיתים שלא נגמרה מלאכתם אם הוכשרו, ואימתי גמר מלאכתם. ודין הפוצע זיתים של תרומה בידים טמאות. העוטן ברשות עם הארץ ונעל וחתם, והדורך בטומאה ורצה לטהר כלי בית הבד.

א. הַבּוֹצֵר² עֲנָבִים לְמִכּוֹר בְּשׂוֹק או לְיָבֶשֶׁן³ - לֹא

(רבינו שם). (44) הבא ראשו ורובו במים שאובים אפילו טהורים טמא (הלכות אבות הטומאות פרק ט הלכה א). ומכיוון שהזיעה מעורבת במים השאובים נטמאה התערובת מנגיעתה בגוף הטמא, והיא גם מכשירה. (45) התנגב.

ל. זַעַת בְּתֵימִים⁴⁶ שִׁחִין וּמְעֻרוֹת וּבוֹרוֹת - אֵינָן מִשְׁקָה, וְאִפְלוּ הֵן טְמֵאִין - זַעַתֵּן טְהוּרָה. אֲבָל זַעַת הַמְרָחִין - כְּמִים: אִם הֵיטָה הַמְרָחִין טְמֵאָה⁴⁷ - זַעַתָּה טְמֵאָה⁴⁸; וְאִם הֵיטָה טְהוּרָה⁴⁹ וְהַכְּנִיס בָּהּ פְּרוֹת - הַכְּשִׁירוּ⁵⁰. הַכְּנִיסוּ לָהּ פְּלִים - הָרִי הַמִּים שֶׁצְּלִיָּהֶן כְּתוֹלוֹשִׁין בְּרִצּוֹן⁵¹ וּמִכְשִׁירִין.

(46) קירות בתים שנבנו במקומות נמוכים מוציאים לחלוחית המתגבשת לפעמים לטיפות דומות לטיפות זיעה. (47) המים שבתוכה היו טמאים. (48) וגם מכשירה, שהזיעה היא קיטור הבא מן המים שהתנדפו מחמת החום. (49) המים היו טהורים. (50) מפני שהורטבו בקיטור. (51) משקין שנתלשו ממקום חיבורם שלא ברצון בעלים אינם מכשירים (לקמן פרק י"ב הלכה ג), ומשמיענו, שאם הכניס כלים למרחץ והורטבו הרי זה רצון בעלים מפני שהוא יודע שיורטבו והכניסם מרצונו.

יא. הַבְּרֵכָה⁵² שֶׁבְּבֵית וְהַבֵּית מִזְיַע מִחֲמַתָּה, אִם הֵיטָה הַבְּרֵכָה טְמֵאָה⁵³ - זַעַת כָּל הַבֵּית שֶׁמִּחֲמַתָּה טְמֵאָה.

(52) חפירה בקרקע הבית ויש בה מים. (53) המים שבתוכה טמאים.

יב. שְׁתֵּי בְּרֵכוֹת בְּבֵית, אַחַת טְמֵאָה וְאַחַת טְהוּרָה: הַמְזִיַע⁵⁴ קְרוֹב לְטְמֵאָה⁵⁵ - טְמֵא, קְרוֹב לְטְהוּרָה - טְהוּר, מִחֲצָה לְמִחֲצָה - טְמֵא.

(54) אדם וכלים ואוכלין. (55) קרובים יותר לבריכה הטמאה.

יג. הַמְהַלֵּךְ⁵⁶ - בְּשִׁמְוִין⁵⁷. מִשְׁקֵין הַמְּנַטְפִּין מִסְּלֵי זֵיתִים וְעֲנָבִים - אֵינָן מִשְׁקָה וְלֹא מִתְטַמְּאִין וְלֹא מִכְשִׁירִין⁵⁸, עַד שֶׁיִּכְנִיסֶם⁵⁹ בְּכֵלִי.

(56) לחלוחית המתמצה מאליה מן הזיתים. ויש גורסים "מוחל" (מכשירין פרק ו משנה ה). (57) ואף על פי שאין עימו שיורי שמן. כרבי מאיר במשנתנו. (58) שאינם משקה, לפי שאינו מקפיד עליהם והם הולכים לאיבוד. (59) בכלי ויחשיב אותם ואז תורת משקה עליהם.

יד. הַשּׂוֹקֵל עֲנָבִים בְּכַף מֵאֲזַנִּים - הֵינִן שְׁבַעֲפָף אֵינָן מִשְׁקָה עַד שֶׁיִּעְרְנוּ לְתוֹף הַכֵּלִי, וְהָרִי זֶה דוּמָה לְסְלֵי זֵיתִים וְעֲנָבִים שֶׁמְנַטְפִּין.

טו. הַדּוֹרְס⁶⁰ עֲנָבִים שֶׁל תְּרוּמָה בְּחֵבֶת, אָף עַל פִּי שֶׁהֵינִן צָף עַל גְּבֵי יָדָיו⁶¹ - הָרִי הַכֵּל טְהוּר⁶².

(60) לוחץ עליהם, כדי להכניס הרבה ענבים. (61) וסתם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וחישוב שאם לא ימצא קונים יעבירם לסחיטה, לא הוכשרו עד שיבואו לרשות בית הבר. ורבינו קיצר, והביא לשון התוספתא. (17) לקמן הלכה ו, שאם דעתו למוכרם - אין המסיקה גמר מלאכה, ולקמן בהי"ב, שלפני גמר מלאכה מותר ליטלם בטומאה, ולחוליקם לבית הבר בטומאה, ומובן שהטמא אינו מכניסם לתוך בית הבר ממש, אלא עד בית הבר.

ג. ה**בוֹצֵר**¹⁸ **עֲנָבִים וְנִתְנָם בְּעֵבִיט**¹⁹ או **שֶׁשְׁטֶחַן עַל גְּבִי הָעֵלְיִן**²⁰ - ה**כְּשָׂרוֹ בַּמִּשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מֵהֵן, שֶׁהָרִי דַעְתּוֹ עַל הַמִּשְׁקִין וְלִפְיֶכָּה שָׁטַח עַל הָעֵלְיִן אוֹ נִתְּן לְתוֹךְ הָעֵבִיט, שֶׁהוּא פָּמוֹ בּוֹר**²¹. ל**פִּיכָּה, אִם נִטַּל מֵהֵן טֶמְאָה**²² או **מִי שֶׁדִּיּוֹ טֶמְאוֹת**²³ - **טֶמְאָן. בְּצַר וְנִתְּן לְסֻלִּים**²⁴ או **בַּמִּשְׁטַח שֶׁל אֲדָמָה**²⁵ - **לֹא הַכְּשָׂרוֹ, שֶׁהָרִי אֵינוֹ מִקְפִּיד עַל הַמִּשְׁקָה הַיּוֹצֵא מֵהֵן. לְפִיכָּה נִטַּל הַטֶּמְאָה מֵהֵן וְאוֹכֵל. וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא מְבַקְעוֹת וּמְנַשְׁפוֹת**²⁶ **לְגַת - הָרִי הַגַּת טְהוֹרָה**²⁷, **שֶׁהָרִי לֹא הַכְּשָׂרוֹ**²⁸ **וְהָרִי נִבְצָרוֹ לְאֲכִילָה**²⁹. **וְכֵן הַנּוֹטְלִים**³⁰ **מִן הַסֻּלִּים וּמִן הַמִּשְׁטַח שֶׁל אֲדָמָה**³¹ **וְאוֹכֵל וְהוֹתִיר כְּסָאָה וְכִסְאוֹתֵיהֶם וְזֵרְקָן לְגַת**³², **וְאִף עַל פִּי שֶׁהֵינָן**³³ **מִנְתּוֹ עַל הָעֲנָבִים - לֹא הַכְּשָׂרוֹ**³⁴.

(18) טהרות פ"י מ"ד. (19) חפירה שנותנים בה את הענבים העומדים לדריכה בגת (רבינו בפירושו למשנתנו. והר"ש פירש - כלי גדול). (20) על-מנת ליתן לגת את הענבים ביחד עם העלים שנטף עליהם מיץ. (21) שמתאסף שם המיץ, ומוציאים אותו ונותנים לגת. (22) אדם שנטמא גופו. (23) והגוף טהור, כגון שנגעו בראשון לטומאה, שאינו מטמא אדם, או סתם ידיים, שלא שמר עליהן בטהרה, וחכמים גזרו שתהיינה שניות. ראה הלכות אבות הטומאות פ"ח ה"ח, וה"י. (24) קלועים, והמיץ דולף והולך לאיבוד. (25) מקום על פני הקרקע המיוחד לטווח עליו הענבים. (26) שם מ"ה. (27) הענבים שבגת לא נטמאו אפילו אם הם מוכשרים. (28) פירוש, הענבים שהוא אוכל לא הוכשרו, מפני שהמיץ נוסף שלא לרצון. (29) ולפיכך אין תורת משקה על המיץ המנטף, ודינו כמי פירות שאין מטמאים ואין מכשירים (למעלה פ"י ה"א). פיסקא זו מנמקת למה לא נטמאת טיפת המיץ מחמת הידיים ונתמא את הענבים שבגת, שהרי משקין מטמאים בכל שהם. (30) תוספתא טהרות פ"א ה"ד. (31) המדובר כשבצרום לאכילה, והמיץ יוצא שלא לרצונו. (32) בידיים טמאות. (33) שהתמצה לפני שזרקם לגת. (34) דעת רבינו, שהמיץ שאין עליו תורת משקה כלל אינו מכשיר אפילו כשירד לגת. בתוספתא שלפנינו כתוב "טהור", ואפשר לפרש כפשוטו שלא נטמאו מידי הטמאות, מכיון שלא הוכשרו לפני שהגיעו לגת, שהרי נבצרו לאכילה, אולם רבינו כותב "לא הוכשרו", ולכאורה כאן סתירה גלויה לדבריו בהלכה ד, שאם לקח מן הסלים לדורכן הוכשרו (ראה השגת הרב"ד). אולם יש לחלק בין נטל על-מנת לדורכן, שנטיחה זו דומה לברצור לגת, לבין נטל על-מנת

ה**כְּשָׂרוֹ לְטֶמְאָה**⁴ **עַד שִׁפְלוֹ עֲלֵיהֶן מִשְׁקִין לְרִצּוֹנוֹ, כְּשֶׂאֶר הָאֲכָלִין; אֲבָל הַבּוֹצֵר לְדַרְךָ**⁵ - **הַכְּשָׂר לְטֶמְאָה**⁶ **וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָפְלוּ מִשְׁקִין עַל הַבְּצִיר כָּלָל, וְאִם נִגְעָה בּוֹ טֶמְאָה - נִטְמָא. וְדָבָר זֶה גְּזָרָה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וּמִפְּנֵי מָה גְּזָרוּ עַל הַבּוֹצֵר לְגַת שֶׁהוּא מְכָשֵׁר? שֶׁפְּעָמִים שָׁאֲדָם נִכְנָס לְכַרְמוֹ לִידַע אִם הִגִּיעַ לְהַבְּצֵר, וְסוֹחֵט אֶשְׁפּוֹל שֶׁל עֲנָבִים לְבִדָּק בּוֹ וּמְזַלְפוֹ עַל גְּבִי הָעֲנָבִים הַבְּצוּרוֹת, שֶׁהָרִי הִפֵּל לְדַרְיָכָה עוֹמֵד**⁸. **וְעוֹד, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מִקְפִּיד עֲלֵיוֹ הָרִי הוּא מִתְמַעֵף**¹⁰ **וְיֵצֵאוּ מִיָּמָיו וְהָרִי הוּא מִקְפִּיד עֲלֵיהֶן שֶׁלֹּא יִזְוְבוּ בְּקַרְקַע, וְנִמְצָא מְכָשֵׁר בְּהֵן**¹¹. **לְפִיכָּה גְּזָרוּ, שֶׁהַבּוֹצֵר לְגַת הַכְּשָׂר.**

(2) שבת טו, א. קטיפת ענבים נקראת "בצירה". בלשון-הקודש ניתנו שמות שונים לקטיפת פירות שונים: בוצר - ענבים, מוסק - זיתים, אורה - תאנים, גודר - תמרים. (3) לעשות צימוקים. (4) אף-על-פי שהורטבו במיץ שזב מהם. והטעם, מפני שמייץ זה לא נפל עליהם מרצון הבעלים, והכשר טעון רצון בעלים (לקמן פ"ב ה"א). (5) לתעשיית יין. (6) בשבת שם, מחלוקת שמאי והלל, ופסק כשמאי, מפני שאמרו שם: "שתק ליה הלל לשמאי". פירוש, אחרי טענותיו התקיפות של שמאי, שתק הלל, משמע שהודה לו. ושם נו, א אמרו, שתלמידי שמאי והלל גזרו על הבצירה, וגזירתם נתקבלה. (7) שם יז, א. (8) ואם כן, הורטבו לרצון בעלים. (9) על האשכול להניחו בנחת, ושלא יכבידו עליו האשכולות האחרים. (10) בסל מפני הלחץ. ולמה אינו מקפיד? מפני שעומד לדריכה. (11) שהרי מימיו (המיץ) יוצאים מרצונו (ראה רב"ד ורס"ף-משנה). [רבינו כותב כאן על הענבים "הבצורות", משמע שכבר נבצרו. אבל בגמרא שם, אמר רבה בר אבוח: "ובשעת בצירה, עדיין משקה טופח עליהם". ומשמע מזה שמזלף הענבים לפני בצירתם. ואולי "הבצורות", פירושו בשלות ועומדות לבצירה. אמנם פירוש דחוק הוא, אבל לא מצאתי ביאור אחר].

ב. ה**בוֹצֵר**¹² **עֲנָבִים**¹³ **שֶׁאִם לֹא מִצָּא לָהֶם שׁוֹק מִחֲזֵרָן לְגַת**¹⁴ - **לֹא הַכְּשָׂרוֹ עַד שִׁבּוֹאוֹ לְרִשׁוֹת הַגַּת**¹⁵. **וְכֵן הִזְיָתִים**¹⁶ **שֶׁבָּאוּ לְרִשׁוֹת הַבֵּד - הַכְּשָׂרוֹ, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר**¹⁷.

(12) תוספתא טהרות פ"א ה"ה. (13) על-מנת למוכרם. (14) לא היה בטוח שימצא קונים, וחשב שאם לא יוכל למוכרם - יעביר אותם לגת לעשות יין. (15) כל עוד שלא הגיעו לגת, אפשר שימצא קונים, ולפיכך אינו רוצה שיתמצה משקה מהענבים. (16) שם. זיתים אינם מוכשרים עד גמר מלאכתם. ואימתי גמר מלאכתם? כשימסוק כל הזיתים שברצונו לסוחטם בבת אחת בבית הבר (לקמן ה"ח), ואם דעתו למוכרם אינם מוכשרים, מפני שלא גמר מלאכתם, שהרי חסירה מכירתם (לקמן ה"ו). ומלמדת התוספתא, שאם מסק כל זיתיו אבל היה בדעתו למוכרם,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לכצור לגת. (49) ומיד הוכשרו, כמו שנתבאר למעלה. (50) מפני שהענבים יוכשרו הכשר דאורייתא במין שיפלטו אגב הולכתם, ויתטמאו בניגעת הבוצרים, שטומאת בית הפרס עליהם, שהרי אין כאן אלא גזירת חכמים אחת - גזירת בית הפרס - ולא הקלו אלא בשתי גזירות. [ר"ש בפירושו שם. והרא"ש מפרש מפני שאפשר בטהורים, לא התיירו בטמאים]. (51) האנשים הטמאים, בטהורים. (52) בדפוס רומא (ר"מ), וכן בכת"י תימן: "ומטמאין".

ו. המוסק⁵³ את זיתיו לכבשן או למכרן בשוק - לא הכשרו עד שיפלו עליהן משקין ברוצון, כשאר האכלין. וכן המוסק זיתיו⁵⁴ לדרך בבית הבד⁵⁵ - לא הכשרו עד שתגמר מלאכתן⁵⁶. ומפני מה יכשרו הזיתים שנגמרה מלאכתן? שחזקתן שהכשרו במהלה⁵⁷ שלהן, שהרי רוצה בקיומו פדי שיהיו נוהגין לדרך. אבל קדם שתגמר מלאכתן⁵⁸ - אין המהל היצא מהן מכשיר, מפני שאינו רוצה בקיומו⁵⁹. לפיכך, זיתים שלא נגמרה מלאכתן שפלו עליהן משקין טמאין⁶⁰ - אין טמא אלא מקום מגעם, ככל האכלים שלא הכשרו. נפלו עליהן משקין טמאין אחר שנגמרה מלאכתן - נטמאו פלן⁶¹; שהמשקין הטמאין מטמאים את המהל שבהן, והמהל מטמא את פלן. שהמהל שניצא מהן אחר גמר מלאכתן חשוב משקה ומתטמא ומכשיר.

(53) בשבת טו, א אמרו הכל מודים שמתיר למסוק זיתים בידיים טמאות, אפילו כשהם עומדים לסחיטה בבית הבד, ומכל-שכן לאכילה או למוכרם בשוק. (54) טהרות פ"ט מ"א. (55) ונותן אותם במעטן, כדי שיתרככו ונוח יהיה להוציא שמנם. (56) כרבן גמליאל וחכמים במשנה שם. ומאימתי גמר מלאכתם? משיגמור למסוק ולהניח במעטן את כל הזיתים שבעדעתו להעבירם לבית הבד לסחיטה (ראה הלכה ח). (57) נוזל המתמצה מן הזיתים במעטן. (58) בדעת בעל הזיתים להוסיף עוד זיתים לאותו מעטן, כדי לסוחטם ביחד. (59) תוספתא טהרות פ"י ה"א. אינו רוצה שיתרככו הזיתים הראשונים לפני שיגיעו האחרונים למעטן, כדי שלא יתרככו יותר מדאי ויתקלקלו (תפארת ישראל במשנתנו שם). (60) שנטמאים אוכלין שלא הוכשרו, כמו שנתבאר למעלה בפ"ב הי"ג. (61) משקין טמאים מטמאים בכל שהם (שם הלכה כו). פסק כחכמים בטהרות פ"ט מ"ג.

ז. חבית⁶² של זיתים מגלגלים⁶³ - צריף לנקב החבית פדי שניצא המהל; ואם לא נקב - הרי אלו משקין⁶⁴. נקבה וסתמוה שמרים והננם⁶⁵ פלולים במהל - אינם מכשרין, מפני שאינם ברוצון, שהרי נקבה⁶⁶.

(62) עדיות פ"ד מ"ו. (63) מלוחים ומקובצים ועומדים לאכילה (רבינו בפירושו שם). (64) ואף-על-פי שהוא אינו צריך למוהל, רוצה הוא בו כדי שלא יתקלקלו הזיתים. ואם ניקב את החבית גילה דעתו שאינו רוצה במוהל. הלכה זו

לאכול ונשתיירה כמות לא גדולה, ולא גזרו חכמים על דבר זה (ע"פ כסף-משנה). ורבינו עצמו מעיר ברמיזה על הבדל הגיוני זה. בהלכה ד כתב "ולקח מהן לדורכין", וכאן כתב "וזרקו לגת". שינוי לשון זה מלמדנו שהמדובר כאן בכמות בלתי חשובה, שהבעלים "זורקים" אותם לגת בלי תשומת לב מיוחדת. בכל הלכה זו המדובר בבוצר לאכילה, אבל כשבצר לגת הרי הוכשרו מגזירת חכמים אף-על-פי שהמשקה הנוסף מהם לא הכשירים.

ד. ענבים³⁵ שהיו בסלים או במשטח של אדמה ולקח מהן לדרך - הכשרו³⁶. לפיכך צריך לקח מהן בנדיים טהורות, פדי שלא יקח מהן הטמא ויטמאין.

(35) תוספתא שם (כסף-משנה). (36) מתקנת חכמים, כמו הבוצר לגת. ראה מה שכתבנו בהלכה הקודמת.

ה. פרום³⁷ שהוא עומד בבית הפרס³⁸ - הבוצר אותו לגת אינו מכשר³⁹ פל זמן שהוא בבית הפרס⁴⁰. הואיל וטמאת בית הפרס מדבריהם⁴¹, והבוצר לגת הכשר מדבריהם⁴², הקלו בגזרה זו ולא גזרו עליו שיהיה מכשר עד שניצא מבית הפרס⁴³. לפיכך, הרוצה לכצר בבית הפרס לגת בטרה - מטהר את הבוצרים ואת הפלים⁴⁴, ומזה עליהם⁴⁵ שלישי ושביעי⁴⁶ ומעריב שמשן⁴⁷, פדי להפיר שאין מקלין בטמאת בית הפרס אלא מפני שהוא ספק⁴⁸, ואחר כך נכנסין ובוצרין ומוציאין חוץ לבית הפרס⁴⁹, ואחרים טהורים מקבלין מהן ומוליכין לגת⁵⁰. ואם נגעו אלו פאלו⁵¹ - טמאין ומטמאין⁵² את הענבים. שהאנשים שבבית הפרס טמאין, ומטמאין לאותן שבחוץ ועושין אותן ראשון, והן מטמאין את הענבים, שהרי הכשרו משניצאו חוץ לבית הפרס.

(37) אהלות פי"ח מ"א. (38) שדה שנחרש בו קבר, וגזרו חכמים טומאה על הנכנסים לתוכו, שמה נגע בעצם כגודל שעורה ולא הרגיש בה, ועצם כשעורה מטמאה מן התורה (הלכות טומאת מת פ"ב ה"י ודיני בית הפרס, נתבאר בפרק יוד שם). (39) ולפיכך לא נטמאו בטומאת בית הפרס, אף-על-פי שכל הנבצר לגת מוכשר מגזירת חכמים, כלמעלה בהלכה א. (40) וברגע שיצאו הענבים משטח בית הפרס, חלה עליהם גזירה זו ונעשו מוכשרים מאליהם. (41) מגזירת חכמים. (42) ואם כן, צריכים אנו לשתי גזירות חכמים, כדי לדרון את הענבים כמוכשרים ולטמאם. (43) כדי לאפשר את הבצירה. (44) ואפילו הם טהורים (רבינו בפירושו שם. והר"ש מפרש, שהמדובר בטמאים). (45) מי אפר פרה, כדין טמא מת. (46) ביום השלישי מיום שהתחיל בטהרתם, ובשביעי ממנו. (47) ואין מכניסים אותם לעבודה בכרם עד אחר שקיעת השמש, כדין טמא מת ממש. (48) טומאת בית הפרס היא מפני הספק, שמה נגע בעצם כשעורה כמו שביארנו למעלה. ולמה כל הטורח הזה? כדי שהבוצרים לא יחשבו שגם לטמא ודאי מותר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

78) נותן למעטן. תוספתא פ"י ה"ב. (79) יש לו הרבה זיתים, ואין בדעתו לסחוט את כולם בבת אחת. (80) למסוק ולתת במעטן את הזיתים שבדעתו לסוחטם בבת אחת.

י. המוסק⁸¹ זיתיו בגליל העליון ועתיד להורידם לגליל התחתון - אין מקבלין טמאה⁸² עד שיוורידם⁸³ לשם. והוא שחשב עליהן קדם שימסק; אבל אחר שימסק - אין המחשבה מועלת, אלא הכשרו. גמר את זיתיו ועתיד למכרן⁸⁴ - לא הכשרו⁸⁵. עתיד לחפותן בעליון⁸⁶ - הכשרו⁸⁷ ומקבלין טמאה.

81) שם. (82) אפילו אין דעתו להוסיף. (83) הנתינה במעטן בגליל העליון, אינה גמר מלאכה, מפני שבדעתו להעביר את הזיתים למקום אחר. גליל עליון וגליל תחתון לאו דוקא, אלא כל מחשבת העברה ממקום אחד לשני. ונקט "גליל" מפני שבתקופתם שגשגה שם תעשיית השמן. (84) שם ה"ב. (85) גמר מלאכה מכשירה כשדעתו לסחוט (ראה למעלה ה"ח, הערה ז). (86) כדי לשמור עליהם מפני הגשם או מפני האבק. (87) אף-על-פי שדעתו להוסיף חיפוי בעלים, מפני שמלאכת הזיתים עצמה נגמרה, והחיפוי מלאכה בפני היא.

יא. הלוקח⁸⁸ מעטן זיתים מן העובד כוכבים, אם יש מוסק⁸⁹ על פני האדמה - יעשו בטמאה⁹⁰, שזה בחזקת שגמרו⁹¹. ונאמן עם הארץ⁹² לומר: מעטן זה לא גמרתיו⁹³.

88) שם ה"ג. (89) ונמצאים שם זיתים מוסקים של הגוי שלא נמכרו עם הזיתים שבמעטן. (90) פירוש, אפשר לטפל בהם בידיים טמאות, מפני שכבר נטמאו במגע הגוי, ואין אנו אומרים שהגוי רצה להוסיף למעטן את הזיתים הנמצאים על פני האדמה, ואם-כן לא נגמרה מלאכתם ולא הוכשרו. וכל-שכן אם אין שם מוסק. [המלים: "יעשו בטומאה" מתפרשים כאן אחרת במבוקמות אחרים. ראה לקמן הי"ב]. (91) לא היה בדעתו להוסיף אלא למכור מה שכבר נתן במעטן. (92) שם. (93) פירוש, היה בדעתו להוסיף ואף על פי שאינו נאמן על טומאה וטהרה אין אנו חושדים בו שישקר בודון (ראה הלכות משכב ומושב פ"י ה"א).

יב. הרוצה לטל⁹⁴ מזיתים שלא נגמרה מלאכתן ולדרך - הרי זה נוטל מהן בטמאה⁹⁵ ומוליך לבית הפד בטמאה ומכסה השאר בטמאה⁹⁶ ואינו חושש, שהרי לא הכשרו פדי שיקבלו טמאה.

94) משנה טהרות פ"ט, ז. (95) בידיים טמאות ובכלים טמאים, מפני שלא הוכשרו ולא יתטמאו. (96) הזיתים שנותרו במעטן, דינם כמו שהיה לפני שנטל מהם. כבית הלל במשנתנו. [בתוספתא שם פ"י ה"ח מסיימים בית הלל: "ובלבד שלא יעקור את כל האם ואם עקר הרי אלו טמאים... ובלבד שלא יערים ואם הערים הרי אלו טמאים". פירוש,

מנויה שם בין ההלכות שבית-שמאי מקילים ובית-הלל מחמירים. והלכה בכל מקום כבית-הלל, בין להקל ובין להחמיר. (65) הזיתים. ואפשר גם לפרש שהכוונה לשמרים. (66) במשנה שם אמרו, שבוה מודים בית-הלל שאינם מוכשרים.

ח. זיתים שמסקן לדרכה, מאימתי גמר מלאכתן? משתגמר מסיקתן⁶⁷ ויהיו מנחים ומוכנים לדרכה. אף על פי שלא נפלו עליהן משקין ולא יצאו מהן משקין, הואיל ונגמרה מלאכתן - הכשרו⁶⁸. אבל קדם שנגמרה מלאכתן, אף על פי שנתמצבו והזיעו ונתחברו במשקיהן - אינן מכשרין. גמר מלמסק זיתיו⁶⁹ אבל עתיד לקח⁷⁰ זיתים אחרים להוסיף עליהם, אפלו אינו עתיד להוסיף אלא או קב⁷¹ או קפים - לא הכשרו. ואם הערים⁷² - הרי אלו מכשרין⁷³. גמרו⁷⁴ מלמסק⁷⁵ אבל עתיד ללוות⁷⁶ ולהוסיף, וארעו אנס או נתעסק במשקה ולא הוסיף - עדין לא נגמרה מלאכתן ואינן מקבלין טמאה, ואפלו זבים וזבות⁷⁷ מהלכין עליהם - טהורים.

67) שאין בדעתו להוסיף עליהם, אלא להעבירם לבית הבד (ראה שם משנה ב). (68) רבן גמליאל (שם) אמר סתם "משתגימר מלאכתן", ולא הוסיף כל תנאי אחר, ומשמע מזה שגמר מלאכה עצמו מכשיר. [יש לראות בדבריו כאן סתירה למה שכתב בה"ו: "שחזקתן שהוכשרו במוהל שלהן". ובדוחק אפשר לפרש כוונתו כאן כשאינו רואים שם משקה, אבל אפשר שהיה ונבלע בזיתים או נתייבש. ובתוספתא טהרות פ"י ה"א, שינוי: "הגומר את זיתו בני יומן (ביום מסיקתם והכנסתם למעטן), חזונו לדברי בית-שמאי ולדברי בית-הלל". ופירשו מבארי התוספתא, מפני שלפני גמר מלאכתם נפסקה הלכה כחכמים שאינם מוכשרים, נגד דעת בית-הלל, מלמדת תוספתא זו, שאם נגמרה מלאכתם וטרם הספיקו להוציא מוהל, אנו חוזרים למחלוקת בית-שמאי ובית-הלל במשנה שם, שבית-שמאי אומרים משזיעו, ובית-הלל אומרים משיתחברו שלושה זה לזה. והגר"א שם מבאר, שרבן גמליאל וחכמים באו להקל, שכל זמן שלא נגמרה מלאכתם אינם מוכשרים, אבל לא להחמיר. וסוברים שאפילו נגמרה מלאכתם אינם מוכשרים עד שזיעו - לדברי ב"ש, או עד שיתחברו לדברי ב"ה. ויש לתמוה על רבינו למה נטה מדברי תוספתא זון. (69) תוספתא פ"י ה"ח. (70) לקנות או להביא מכרם אחר. (71) מדה עתיקה, אחד משהה בסאה. (72) רצונו להוסיף, בא מתוך כוונה שזיתיו לא יוכשרו. (73) חכמים ראו בזה ערמה, ואין להסכים שערמתו תועיל לו. (74) טהרות פ"ט מ"ב. (75) מפני שהוציא כבר כל כספו. (76) בדעתו היה לעשות כך לשם הוספת רווח, ולא לשם מניעת ההכשר. (77) שמתמאים טומאה חמורה.

ט. העוטין⁷⁸ זיתיו בשני פדים⁷⁹ - פיון שגמר אחת⁸⁰ מהן הכשרו לקבל טמאה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁיִלְקוּ¹¹⁶, אָף עַל פִּי שְׁעֵתִיד לְהַעֲלוֹתָן לַגַּג¹¹⁷, או שְׁנִתְּנָן בְּגַג שְׁיִלְקוּ, אָף עַל פִּי שְׁעֵתִיד לְפִתְחָם וְיִפְרִיס אוֹתָן¹¹⁸ - הָרִי אֵלּוּ מְכַשְׂרִים¹¹⁹. נִתְּנָן בְּבֵית עַד שְׁיִשְׁמְרוּ¹²⁰ אֶת גְּגוֹ אוֹ עַד שְׁיִוְלִיכֶם לְמָקוֹם אַחֵר - אֵינָן מְכַשְׂרִים, שְׁעֲדִין לֹא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָן¹²¹.

(112) טהרות פ"ו ה"ו. (113) פירות מיובשים נקראים גרגירים, ומכאן "לגרגר", פירוש לייבש עד שיעשו גרגרים טובים לאכילה (רבינו בפירושו למשנתנו). (114) ואם כן, התחתונים אינם ממהרים להתייבש, ובינתיים מתמצה משקה ומרטיבם. (115) מפני שהתכוון לייבשם אינו רוצה שיורטבו, שהרי הרטיבות מעכבת את הייבוש. [הר"ש גורס במשנתנו "הרי אלו מוכשרים" ומפרש, שהמין מייפה את טעם הזיתים, ולפיכך הוא רוצה בן]. (116) שיכמשו קצת (רבינו שם). (117) אחרי כמישתם, כדי שיתייבשו. (118) יחתכם לחצאים. (119) מפני שהוא רוצה בזיעה הגורמת לעיפוש. (120) צ"ל "שְׁיִשְׁמְרוּ" כגירסתנו במשנה. פירוש, שיעשהו ראוי לשמור על הפירות השטוחים עליו, כגון שיקיפחו מעקה או יבנה סוכה לשומר, שישמור על הזיתים מפני הגנבים. (121) ואינו רוצה שיוציאו כאן מיץ, שהרי ילך לאיבוד, כשיעביר את הזיתים למקום אחר. [הלכה זו עוסקת בזיתים העומדים לאכילה, ומסיקתם היא גמר מלאכתם, ולפיכך כשהורטבו ברצון בעלים - הוכשרו]. טז. הַעֲוֹטֵן¹²² זֵיתֵינו¹²³ בְּרִשׁוֹת עִם הָאָרֶץ וְנַעַל וְחָתַם - אֵינּוּ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא יֵשׁ לוֹ מִפְּתַח אַחֵר וְחֹתֵם אַחֵר. אָף עַל פִּי שְׁמָצָא חוֹתֵם מְקַלְקֵל וּמִפְּתַח פְּתוּחַ - הָרִי אֵלּוּ טְהוּרִין¹²⁴. וְחֹתֵם שְׁאֲמָרוּ, אֶפְלוּ צְרוּר¹²⁵ או קִיסָם¹²⁶. הֵיוּ שָׁם¹²⁷ חוּרִין וּסְדָקִין - אֵינּוּ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא מְכַנְּסִים קִנְיָה וּמְסִיטִין. הֵיוּ שָׁם חֲלוּנוֹת שֶׁל אַרְבָּעָה טְפָחִים - נְדוּנוֹת כְּפִתְחֵיהֶם¹²⁸.

(122) ראה הערה עז. (123) תוספתא טהרות פ"ו ה"ד. (124) מפני שעם-הארץ ירא להכנס שם, שלא ייתפס כגנב, ואנו אומרים שגנבים שברו את החותם ונמלכו ולא נכנסו (ראה הלכות משכב ומושב פ"ב ה"ט). ואם לא נעל וחתם אין עם-הארץ מפתח להיכנס, מפני שיכול להתנצל ולומר: חשבתי שאינך מקפיד שאכנס, ולפיכך הזיתים טמאים. (125) אבן קטנה. (126) חתיכת עץ. (127) בבית שבו המעטן. (128) שאם לא נעל וחתם - טמאים, לפי שאפשר לאדם להיכנס בלי התאמצות יתירה דרך חלון שכזה. יז. הַדּוֹרֵךְ¹²⁹ בְּטַמְאָה¹³⁰ וְרָצָה לְטַהֵר פְּלִי בֵּית הַבַּד וְהַעֲקֵל¹³¹ מִן הַמְשָׁקִין הַטַּמְאִין שְׁנִבְלָעוּ בְּהֵן, כִּי־עַד יַעֲשֶׂה? פְּלִי שֶׁל עֵץ וְשֶׁל אֲבָנִים - מְדִיחַ, וְשֶׁל נְסָרִים¹³² וְכִי־צָא בְּהֵן¹³³ - מְנַגְּבֵן¹³⁴, וְשֶׁל גְּמִי¹³⁵ - מִיִּשְׁנָן¹³⁶ פֶּל שְׁנִים עֶשֶׂר הָדָשׁ, או חוֹלְטֵן בְּחַמִּין או בְּמִי זֵיתִים¹³⁷, או מְנִיחֵן תַּחַת צְנוּר שְׁמִימִי מְקַלְחִין¹³⁸ או לְתוֹךְ מַעֲזָן שְׁמִימִי רוֹדְפִין¹³⁹ שְׁתִּים עֶשְׂרֵה שְׁעוֹת, וְאַחֵר כֶּף מְטַבֵּיל אֶת הַפְּלִים שְׁצוּרִיכִין טְבִילָה¹⁴⁰, וּמְשַׁתְּמֵשׁ בְּהֵן בְּטַהֲרָה.

שלא יעביר לבית הבד את כל הגוש שבמעטן. ועוד תנאי: שאמירתו שברצונו להוסיף, יהיה רצון כנה ולא מחשבה ערמומית, כדי שלא יוכשרו. ותמוה הדבר למה השמיט רבינו שני תנאי בית-הלל אלה? ונראה שב"הערים" סמך על מה שכתב בה"ח, ועקירת כל האום אפשר ללמוד מזה שאמר ומכסה "השאר".

יג. הַמְנִיחַ⁹⁷ אֶת זֵיתוֹ בְּכוֹתֶשׁ⁹⁸ כְּדִי שְׁיִמְתִּינוּ⁹⁹ וְיִהְיוּ נוֹחִים לְהַפְתֵּשׁ - הָרִי אֵלּוּ מְכַשְׂרִין¹⁰⁰. הַנִּיחֵן שְׁיִמְתִּינוּ וְשְׁיִמְלַחֵם אַחֵר שְׁיִמְתִּינוּ - אֵינָן מְכַשְׂרִין¹⁰¹, שְׁהָרִי דַעְתּוֹ עֲלֵיהֶן לְכַבֵּשׁ¹⁰².

(97) שם מ"ה. (98) במכתשת גדולה שכותשים בה זיתים העומדים לאכילה. (99) במשנתנו הגירסא "שימתונו", פירוש, שיתלחלו ויתרככו. [בבבא בתרא יח, א אמרו: "מתנותא קשי לכותל", פירוש לחלוחית מזיקה את הכותל. אמנם רבינו בפירושו למכשירין פ"ו מ"ב, מפרש "שימתינו" - שיתקיימו זמן ארוך, אבל כאן קשה לפרש כך]. (100) הוכשרו במשקה היוצא מהם. (101) כבית-הלל שם. (102) ולא נגמרה מלאכתם.

יד. הַפּוֹצֵעַ¹⁰³ זֵיתִים שֶׁל תְּרוּמָה¹⁰⁴ בְּיָדִים טַמְאוֹת - פֶּסֶל¹⁰⁵, שְׁפָצִיעֵתָן הִיא גִּמְר מְלֹאכְתָן. פֶּצְעֵן¹⁰⁶ לְסַפְּגָן בְּמִלְחָה¹⁰⁷ - לֹא הַכְשָׁרוֹ¹⁰⁸. וְכֵן¹⁰⁹ אִם פֶּצְעֵן לַיָּדַע אִם יֵשׁ בְּהֵן שְׁמֵן וְהִגִּיעוּ לְהַמְסֵק¹¹⁰ - לֹא הַכְשָׁרוֹ¹¹¹.

(103) מבקע. שם. (104) במשנתנו כתוב "זיתים" סתם, ורבינו הוסיף: "של תרומה" (ראה ההערה הבאה). (105) ידיים שניות לטומאה, ושני פוסל את התרומה. [גם כאן שינה רבינו מלשון המשנה שכתוב בה "טימאן", משמע שהזיתים פוסלים אחרים. ונראה שלדעתו "טימאן" לאו דוקא, וכונת המשנה - שנפסלו ממגעם בידיים טמאות. ויוצא מזה, שלדעת רבינו הלחלוחית שעל הזיתים הנפצעים לא נטמאה מפני כמותה הזעירה, ואולי גם מפני שהיא הולכת לאיבוד לא חלה עליה תורת משקה, ומתוך כך נאלץ רבינו להעמיד משנתנו בתרומה, שהרי ידיים אינן פוסלות אוכל חולין. והמדובר כשהוכשרו לפני פציעתם. אולם הר"ש והרא"ש פירשו בחולין שלא הוכשרו - כמו הבבא הראשונה - והמשקין שיצאו נטמאו מידיו, שידיים מטמאות משקה חולין, שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות ראשון, והם מטמאים את הזיתים, שמשקין מטמאים בכל שהם]. (106) שבת קמא, א. (107) המלח אינו נדבק יפה בדברים יבשים, ואם נרטבו כמוהל היוצא ע"י פציעתם - יידבק. (108) שהרי לא נגמרה מלאכתם. בבא זו, וכן הבבא שאחריה עוסקות בזיתים שלא הוכשרו, ולענין הכשר אין הבדל בין תרומה לחולין. (109) שם. (110) בשלו כבר, וראויים למסיקה. (111) מפני שאינו מעוניין כלל במשקה היוצא, והוא הולך לאיבוד.

טו. הַמְנִיחַ¹¹² זֵיתִים בְּגַת לַגְּרָגְרִין¹¹³ וְלִיבָשָׁן, אֶפְלוּ הֵם רוּם אֲמָה¹¹⁴ - אֵינָן מְכַשְׂרִין¹¹⁵. נִתְּנָן בְּבֵית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּרִצּוֹנוֹ - אֵינּוּ מְכַשֵּׁר. אֶפְלוּ בְּלָל הוּא פְּרוּתוֹ מִפְּנֵי הַסִּפְּנָה אוּ מִפְּנֵי הַצֶּרֶף¹⁰, וְהוּא אֵינּוּ רִצּוֹנוֹ שִׁיהִי בְּלוּלִין - הֲרִי אֵלוֹ לֹא הִכְשֵׁרוּ. בִּיצֵד? הַטּוֹמֵן פְּרוּתוֹ בְּמִים מִפְּנֵי הַגִּנְבִּים¹¹, אוּ הַנּוֹתֵן פְּרוּתוֹ לְשִׁבְלַת הַנְּהָר לְהִבְיָאֵן עִמּוֹ¹² - אֵינּוּ מְכַשֵּׁרִים.

(6 משנה, שם. 7) רבינו מדייק ואומר: "שנפל על האוכל בתחילה ברצון בעלים", אבל אם נפלו במקום אחר ברצון בעלים, ומשם חזרו ונפלו על הפירות שלא ברצונו - לא הוכשרו. ואין כן דעת הר"ש, והוא מפרש, שמספיק רצון בעלים בנפילה ראשונה. וכן דעת הראב"ד. (8) נפלו על הפירות ללא כוונת בעלים ואחר-כך היה מרוצה מזה. (9) לקמן יתבאר. (10) הוא צריך לכן שיהיו במים, אבל לא כדי שיורטבו. (11) שלא ירגישו בפירות (דוגמא לסכנה). (12) הוא הולך על שפת הנהר בכיוון הזרם, ונותן שק מלא פירות בנהר והוא שט עם הזרם (דוגמא למפני הצורך).

ג. מִשְׁקִין¹³ שֶׁנִּתְלָשׁוּ מִן הַקְּרָקַע שְׁלֹא בְּרִצּוֹן - אֵינּוּ מְכַשֵּׁרִין. לְפִיכָּה, אָדָם אוּ בָּלִים אוּ פְּרוֹת שֶׁנִּבְלְלוּ בְּמִשְׁקִין וְנִתְלָשׁוּ שְׁלֹא בְּרִצּוֹן, אָף עַל פִּי שֶׁנִּגְעוּ אֲכָלִין בְּאוֹתָן מִשְׁקִין בְּרִצּוֹן - לֹא הִכְשֵׁרוּ, שֶׁהֲרִי אוֹתָן הַמִּים שְׁלֹא לְרִצּוֹן נִתְלָשׁוּ, וְכֵאלוּ הֵן עֲדִין בְּקְרָקַע שְׁאֵינּוּ מְכַשֵּׁרִין¹⁴. הֲרִי הַמִּים שֶׁעַל הָאָדָם וְעַל הַבָּלִים וְעַל הַפְּרוֹת תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן וְנִגְעוּ בָּהֶן אֲכָלִין בְּרִצּוֹן - הִכְשֵׁרוּ¹⁵. בִּיצֵד? הַכּוֹפֵה קְעָרָה¹⁶ עַל הַפֶּתֶל בְּשִׁבִיל שְׁתוּדָה¹⁷ - הַמִּים שֶׁבָּהּ מְכַשֵּׁרִין, וְאִם הֵיחָּת בָּהֶן פְּרוֹת - הִכְשֵׁרוּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן תְּלוּשִׁין בְּבָלִי לְדַעַת¹⁸. כְּפָאָה בְּשִׁבִיל שְׁלֹא יִלְקַח הַפֶּתֶל¹⁹ - הַמִּים שֶׁבָּהּ אֵינּוּ כְּתוּלוּשִׁין²⁰, וְלִפְיָכָה אִם נִתֵּן בָּהּ אֲכָלִין - לֹא הִכְשֵׁרוּ. נִתְּפוֹן שְׂיודָה הַפֶּתֶל²¹: אִם הִיָּה כֶּתֶל בֵּית²² - הֲרִי אֵלוֹ מְכַשֵּׁרִין; שֶׁהִתְלוּשׁ שְׁחִבְרוּ - לְעֵנָן הִכְשֵׁר הֲרִי הוּא כְּתוּלוּשׁ, וְנִמְצְאוּ מִים שֶׁעַל כֶּתֶל בֵּית זֶה בְּמִים שְׁפָּבִילִים²³. וְאִם הִיָּה כֶּתֶל מְעָרָה, שְׁאֵינּוּ בָּנִין אֶלָּא עֲצָמָה שֶׁל קְרָקַע - הַמִּים שֶׁעַלֶּיהָ אֵינּוּ כְּתוּלוּשִׁין²⁴ מִן הַקְּרָקַע.

(13) שם פ"ד מ"ג. (14) כמבואר בה"א. ואין זה דומה לדין צנון שבמערה שהובא למעלה בהערה ג, שאם הוציאה אותו מן המים - נטמא, מפני ששם נתלשו המים ברצון והם מכשירין אחרי שנתלשו. (15) גם התלישה וגם הנגיעה צריכות להיות ברצון. [נראה שהתלישה אינה טעונה רצון בעלים, ומספיק רצונו של כל אדם שהוא, ורק הנגיעה טעונה רצון הבעלים של הפירות, כמבואר בתחילת ההלכה הקודמת]. (16) שם. (17) כדי שירדו מי גשמים לתוכה וידיחה. (18) בהתאם לרצונו. (19) שהמים יעברו לקערה ולא ירטיבו את הכותל. (20) מפני שהוא אינו מעוניין בכך שיגיעו המים לקערה, אלא שלא יפלו על הכותל, והרי זה דומה למפני הצורך שבהלכה הקודמת. (21) לפי פירושו של רב פפא (חולין טז, א) למשנתינו. (22) והחומר שממנו

(129) משנה טהרות פ"ו, ה. ותוספתא שם פ"א ה"י. (130) ונרטבו כל כלי הגת ביין הטמא ונטמאו. (131) רבינו במשנה, מפרש: "היקף סביב הזיתים בשעת הדריכה לקבצם ולהברם". והר"ש מפרש כעין קופה מסורגת, ונותנים בה הזיתים אחרי דריכתם, ומניחים עליהם דברים כבדים ויוצא מותר השמן דרך נקבי הסריגה. (132) קרשים. נראה שהכוונה לקרשים שאינם מהוקצעים. (133) והדומים להם, שהדחה אינה מעבירה את הרטיבות שעליהם. (134) בשמש או באוויר. (135) מין עשב שסופג הרבה. (136) וצריכים הדחה וניגוב (תפארת ישראל). (137) מים שנתבשלו בהם זיתים (רש"י במסכת עבודה זרה עה, א). מובן שהכוונה למי זיתים חמים (ראה השלמות). (138) בזרם חזק. (139) זורמים. כ"ר שמעון בן גמליאל בשם ר' יוסי בתוספתא שם. [במשנתנו אמר ר' יוסי: "אם נותן בשיבולת הנהר, דיו" (שיבולת = זרם). ורבינו מסיים שם: "ואין הלכה כר' יוסי". ברור שחזרו בו כאן. ואולי דעתו, שר' יוסי במשנתנו אינו מצריך שישוה בנהר 12 שעות]. (140) להוציא פשוטי כל עץ שאין להם בית קיבול.

פָּרָק שְׁנַיִם עָשָׂר

(1) יבאר שהכשר אוכלין צריך שיהיה ברצון בעלים, ואחר שנעקרו מהקרקע. משקה שנפל על האוכל בתחילה ברצון ולא בסוף או בהיפך. משקין שנתלשו מהקרקע שלא ברצון ודין הכופה קערה על הכותל כדי שתודח או שלא ילקה הכותל, או שירדה הכותל.

א. כָּל דְּבָרֵי הַכֶּשֶׁר אֲכָלִין - דְּבָרֵי קְבֻלָּה הֵן. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוֹ, שֶׁזֶה שְׁנֵאמַר: וְכִי יִתֵּן מִים עַל זֵרַע - אֶחָד הַמִּים וְאֶחָד שְׁאָר שְׁבַע מִשְׁקִין². וְהוּא שִׁינְתָן עֲלֵיהֶם בְּרִצּוֹן בְּעָלִים³ וְאַחַר שֶׁנִּעְקְרוּ מִן הַקְּרָקַע⁴. שֶׁדָּבָר יָדוּעַ הוּא שְׁאֵין לָּהּ זֵרַע שְׁלֹא בָּא עֲלָיו מִים כְּשֶׁהוּא מִחְבְּרָה⁵, לֹא נֵאמַר 'וְכִי יִתֵּן מִים' אֶלָּא לְאַחַר שֶׁנִּעְקְרוּ הָאֲכָלִין וְנִתְלָשׁוּ הַמִּשְׁקִין.

(2) הכוונה לששת המשקין שביחד עם המים הם שבעה. ואלה הם שבעת המשקין: יין, דם, שמן, חלב, טל, דבש, מים (ראשי תיבות: יד שחט דם). (3) מכשירין פ"א מ"א. במשנה שם אמרו "לרצון" סתם, ורבינו מפרש "לרצון בעלים, כי ההגיון מחייב, שבדבר התלוי ברצון - קובע רצון בעלים ולא רצונם של אחרים (ראה למעלה פ"א ה"ב). (4) 'תורת כהנים' פרשת שמיי, פרשת ח ה"ג: "ומוציא אני (מדין הכשר) את שירדו לבורות שיחין ומערות שאינן תלושין מן הקרקע". ובמס' מכשירין פ"ד מ"ו, שנינו: "צנון שבמערה, נדה מדיחתו (במים מכונסים שבמערה) והוא טהור, העלתו כל שהוא מן המים - טמא" (ראה 'תוספות' חולין לא, ב - ד"ה ופירות). (5) ואם כן לא תמצא זרעים שאינם מוכשרים.

ב. כָּל מִשְׁקָה שֶׁנִּפְּלָה עַל הָאֶכָּל בְּתַחֲלָה בְּרִצּוֹן בְּעָלִים⁷, אָף עַל פִּי שְׁאֵין סוּפוֹ בְּרִצּוֹן, אוּ שֶׁהִיָּה סוּפוֹ בְּרִצּוֹן וְאֵין תַּחֲלָתוֹ בְּרִצּוֹן⁸ - הִכְשֵׁר. נֶפֶל שְׁלֹא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ההעברה. כך מפרש רבינו דברי רב יוסף בכריתות טו, ב (ראה ראב"ד). (45) כדי להוציא את המים והם ניתנים מן הבגד. (46) שהרי נתלשו רצונו ע"י הניעור, ולפיכך הם מכשירים גם כשנותקו בכל כוחו, אף-על-פי שאינם מטמאים.

ז. חבית⁴⁷ שהיתה מלאה פרות וירד הדלף⁴⁸ לתוכה⁴⁹ - הרי זה יערה⁵⁰ המים מעליהן ואינן מכשירין⁵¹, ואף על פי שרצונו שיהיו בתוכה עד שיערה המים מעליהן⁵².

(47) שם מ"ד. (48) מי גשמים הנוטפים מן הגג. (49) שלא לרצונו. (50) מטה את החבית על צידה והמים יצאו. (51) כבית-הלל, שם. (52) בפירושו למשנתנו מבאר רבינו טעמם של בית-שמאי שאמרו ישבר את החבית, שאם הוא מטה אותה על צידה, המים נשפכים לאט לאט, ורצון הבעלים בכך שפירותיו יהיו עוד מעט במים, ולפיכך ישבר את החבית, כדי שהמים יצאו במהירות האפשרית, ובית-הלל חולקים.

ח. ערבה⁵³ שנירד הדלף לתוכה⁵⁴ - המים הנתזין⁵⁵ והצפין⁵⁶ מעליה אינן תלושין ברצון⁵⁷. נטלה לשפכה⁵⁸ - המים שבתוכה⁵⁹ אינן ברצון. הניחה שנירד הדלף לתוכה - הנתזין והצפין שבתוכה⁶⁰ אינן תלושין ברצון. ואם נטלה לשפכה - הרי אלו מכשירין, שפנין שלא שפכה במקומה הרי תלשן ברצונו⁶¹.

(53) שם מ"ה. (54) שלא לרצון בעלים. (55) כשנפלות טיפות עבות לתוך המים שבעריבה, ניתזות טיפות זעירות ונפלות מחוץ לעריבה. (56) כשנתמלאה העריבה, צפים על גבה מי הגשמים הנוספים ונשפכים. (57) ואינם מכשירים. והוא-הדין למים שבתוך העריבה. ונקטה המשנה "ניתזין וצפין" מפני הבבא השניה, העוסקת בהניח בכוונה כדי שירדו המים לתוכה, שבה נחלקו בית-שמאי ובית-הלל בניתזין וצפין. ורבינו נקט לשון המשנה, כדרכו. (58) כדי להסביר יפה את דברי רבינו, יש לבאר תחילה את המשנה ששימשה לו מקור להלכה זו. שנינו שם: "עריבה שירד הדלף לתוכה, הניתזין והצפין אינן בכיירותן (פירוש, לא נכללו במה שכתוב (ויקרא יא, לח): וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם). נטלה לשפכה, בית-שמאי אומרים בכיירותן, ובית-הלל אומרים אינן בכיירותן. הניחה שירד הדלף לתוכה, הניתזין והצפין בית-שמאי אומרים בכיירותן, ובית-הלל אומרים אינן בכיירותן. נטלה לשפכה - אלו ואלו מודים שהן בכיירותן". ופירושה לפי דעת רבינו הוא: הבבא הראשונה עוסקת כשירד הדלף שלא לרצון בעלים. ושניהם מודים, שהמים אינם מכשירים, ולא רק הניתזים והצפים אלא גם אלה שבתוך העריבה (כן פירשו גם הר"ש והרא"ש במשנה), והמשנה כתבה "הניתזין והצפין" מפני הבבא השניה שבה נחלקו בית-שמאי ובית-הלל בניתזין וצפין. ואם נטל את העריבה לשפוך את המים במקום אחר, סוברים בית-שמאי מכיון שלא שפך המים בו

נבנה הכותל היה תלוש שחיברו לקרקע. (23) שנתלשו ברצון, שהרי הוא רוצה שיפלו על הכותל. (24) מפני שכותל זה לא היה תלוש מעולם.

ד. השוחה²⁵ לשותת²⁶ - הרי המים העולים בשפמו ובפיו תלושין ברצונו²⁷; שדבר ידוע הוא שהשותת יעלה המים בפיו ובשפמו, והואיל ושתה ברצונו - הרי אלו נתלשו ברצון. אבל המים העולים בקטמו ובקננו ובראשו - אינן תלושין ברצון²⁸.

(25) מכשירין פ"ד מ"א. (26) מרכין ראשו, כדי לשתות מן המעיין וכדומה. (27) אף-על-פי שהוא אינו מעוניין אלא בכניסת המים למעיו בלבד. (28) שאפשר לשתות בזהירות, ולא יגיעו שם מים.

ה. הממלא²⁹ את החבית³⁰: המים העולים אחריה³¹, ובחבל שהוא מכוון³² על צוארה³³, ובחבל שהוא לצרפה³⁴ - הרי הן תלושין ברצון³⁵; והמים שבחבל היתר על צרפה - אינן תלושין ברצון. נתנה תחת הצנור³⁶ - פל המים שעל גבה ובחבל אינן תלושין ברצון³⁷, לפיכך אין מכשירין.

(29) שם. (30) קושר סביבה חבל ומשקיעה בבור. [החביות בתקופת המשנה היו צרות למעלה ומוקפות שפה, וקושרים את החבל במקום הצר והשפה מעכבת שלא יפול]. (31) אחורי החבית. (32) לפוף, כרוך. (33) המקום שמתחת לשפה, נקרא "צואר". (34) לצורך מילוי החבית. כשהוא דולה מים מן הבור משקיע את החבית למטה מפני המים ומרטיב חלק מן החבל. [במשנה, אמר רבי שמעון בן אלעזר: "וכמה לצרובה? טפח". ותמוה למה השמיט רבינו את דבריו שאין חולק עליהם במשנתנו]. (35) שהרי אי-אפשר למלא את החבית מבלי שיעלו מים על גבה ועל החבל, וזה דומה למים שבשפת השותה ובפיו שבהלכה הקודמת. (36) שיקלחו המים מעצמם ישר לחבית. (37) מפני שאפשר שהמים יפלו לחבית ללא הרטבת גבה או החבל הקשור סביב צוארה.

ו. מי שנירד³⁸ עליו גשמים, אפלו היה אב הטמאה - המים שעליו, אף על פי³⁹ שנירדו מצד העליון לתחתיו⁴⁰, טהורין⁴¹. והוא שיתנתק מעליו בכל פחו⁴²; אבל אם היו שותתין⁴³ ויורדים - בשעת פרישתם מתטמאין⁴⁴. ובזמן שהן טהורין - אינן מכשירין. שהרי אינן תלושין עליו לרצונו; ואם יערה⁴⁵ - הרי אלו לרצונו⁴⁶. עמד תחת הצנור להקר או לדוח - הרי זה לרצון, ואם היה טמא - המים שעליו טמאין.

(38) שם מ"ב. (39) תוספתא, מכשירין פ"א ה"ג. (40) אפילו ירדו מגופו או מבגדיו. (41) מפני שנפלו עליו שלא לרצון. (42) ונותקו כהרף עין. (43) לאט לאט. (44) בנגיעתם בבגד הטמא, מפני שהוא רוצה בהעברתם מבגדיו, אבל כשנותקו כהרף עין - אין כאן נגיעה בשעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

י. פְּרוֹת⁶⁴ שֶׁנִּפְּלוּ לְתוֹךְ הַמַּיִם וּפָשַׁט יָדָיו וְנִטְלָן - לֹא הִכְשְׁרוּ⁶⁵. וְאִם חָשַׁב שֶׁיִּיְחַדְּחוּ יָדָיו - הִכְשְׁרוּ בַמַּיִם שֶׁבְּיָדָיו, שֶׁהַמַּיִם שֶׁבְּיָדָיו וְשֶׁעַל הַפְּרוֹת⁶⁶ הָרִי הֵן פְּתוּלוֹשִׁין בְּרִצּוֹן⁶⁷.

(64) שם מ"ז. (65) מפני שנפלו שלא ברצון בעלים. (66) שנרטבו מהמים שעל ידיו. (67) מכיוון שהוא רוצה שיגיעו המים לידי, ורוצה גם כן שיגע בפירות בידיו אלו כדי להוציאם, אבל כשלא נתכוון שיודחו ידיו הרי המים שעל ידיו אינם לרצון, ולפיכך אע"פ שהוא רוצה שתגענה בפירות - לא הוכשרו.

יא. הַנּוֹתֵן⁶⁸ פְּרוֹתָיו לְתוֹךְ הַמַּיִם בְּרִצּוֹנוֹ, אִם הָיוּ מַיִם שֶׁבְּקִרְקָעוֹת - אֵינָן מְכַשְׁרִין כָּל זֶמַן שֶׁהֵן בַּמַּיִם⁶⁹; הוֹצִיאָן - הִכְשְׁרוּ בַמַּיִם שֶׁעָלִיָּהֶן אוֹ שֶׁעַל יָדָיו, שֶׁהָרִי נִתְּלָשׁוּ בְּרִצּוֹן. כִּיצַד? צָנוּן אוֹ לֶפֶת שֶׁהוּא פְּתוֹךְ הַמַּעְרָה - נִדְּהָ מְדִיחָתוֹ שֶׁסָּם וְהוּא טְהוֹר; הַעֲלֵתָהּ כָּל שֶׁהוּא מִן הַמַּיִם - נִטְמָא בְּמַגְעָה⁷⁰.

(68) שם מ"ו. (69) שמים מחוברים בקרקע אינם מכשירים, אע"פ שהפירות נרטבו מרצון בעלים. (70) בנגיעה שלאחר הוצאתם מן המים.

יב. קִפְּהָ⁷¹ שֶׁהִיא מְלֵאָה תוֹרְמוֹסִין⁷² וְנִתְּנָה⁷³ לְתוֹךְ הַמַּקְּוָה - מוֹשִׁיט יָדוֹ הַטְּמֵא וְנוֹטֵל תוֹרְמוֹסִין מִתּוֹכָהּ וְהֵן טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִכְשְׁרוּ, שֶׁהָרִי מִתּוֹכָהּ נִטְלָ וְאֵינָן רְצוּנוֹ בַמַּיִם שֶׁעָלִיָּהֶן⁷⁴. הַעֲלֵם⁷⁵ מִן הַמַּיִם - הַנּוֹגְעִין בְּקִפְּהָ טְמֵאִין⁷⁶, שֶׁהָרִי הִכְשְׁרוּ בַמַּיִם שֶׁבְּקִפְּהָ שֶׁנִּתְּלָשׁוּ בְּרִצּוֹנוֹ⁷⁷, וְשֶׁאֵר כָּל הַתוֹרְמוֹסִין שֶׁבְּתוֹךְ הַקִּפְּהָ טְהוֹרִין⁷⁸.

(71) שם. (72) מין קטנית. (73) שלא לרצונו. (74) ואין זה דומה לדין צנון שבהלכה הקודמת, מפני ששם מדיחה ברצון. (75) צ"ל העלה (דפוס רומא ר"מ וכת"ת תימן, וכן גורס ה'תוספות יום טוב'), פירוש, הטמא העלה את כל הקופה מן המקווה. (76) שהקופה נטמאה מנגיעת הטמא, ומטמאה את התורמוסים. (77) כשהוציא את הקופה מן המקווה. (78) אפילו אם הוא אב הטומאה, מפני שהקופה נעשית ראשון, והתורמוס הנוגע בה הוא שני, ואין שני עושה שלישי בחולין (רבינו בפירושו למשנתנינו). ויוצא מזה, שאם התורמוסים תרומה, נטמאו גם אלה שנגעו בנוגעים בקופה.

במקום, אלא העביר את העריבה למקום אחר, הרי רצה שיישאר למשך זמן מה בעריבה, וזה נקרא לרצונו ומכשירים. ודעת בית-הלל, שיש כאן סברא נגדית: מכיוון שהוא שופך את המים - גילה דעתו, שאינו רוצה בהם בכלל (ראה רא"ש כאן) ולכן אמרו שאינם מכשירים. בבבא שניה מדובר, כשהניח העריבה בכוונה שירדו לתוכה המים. כאן הדבר פשוט, שהמים שבתוכה מכשירים לדברי הכל, ולא הוצרכה המשנה להשמיענו זאת. ובניתזין וצפין נחלקו. בית-שמאי אמרים מכיון שירדו לעריבה לרצונו, אע"פ שניתזו או נשפכו - מכשירים, ובית-הלל חולקים, מפני שלא התכוון להם אלא למים שיישאר בעריבה. ובנטלה לשפכה משמיעה אותנו המשנה, שגם בית-הלל מודים שהמים שבתוכה מכשירים, ואין אנו אמרים, הרי גילה דעתו שאינו רוצה כלל במים אלה, ומכל-שכן כשלא נטלה לשפכה, כמבואר למעלה. עד כאן פירוש המשנה, ועכשיו נמשיך בפירוש דברי רבינו: (59) המילה "שבתוכה" אינה במשנה, ורבינו הוסיף אותה, שלא תטעה לומר שהמחלוקת במשנה היא בנייתזים וצפים, אבל במים שבתוך העריבה מכשירים גם לדעת בית-הלל כשנטלה לשפכה. (60) נראה שהמילה "שבתוכה" נעתקה ממקומה בטעות, ומקומה הנכון למטה אחר המילים "הרי אלו" (בדוחק גדול אפשר לפרש שהכוונה לצפים שהיו בתוכה לפני שנשפכו, אבל יש להעדיף העברתה למטה כמו שכתבנו. ראה השלמות). (61) ממקומם הראשון. נימוק זה אינו במשנה, ונאמר למעלה בפירושו למשנתנינו לדעת בית-שמאי בבבא ראשונה, כשלא הניח את העריבה בכוונה, ושם לא נתקבל על דעת בית-הלל מפני שיש גם סברא נגדית, כמו שביארנו, ושתי הסברות שקולות, ולכן מעשה הנטילה לשפכה לא מעלה ולא מוריד. אולם כאן, כשהניח מרצונו, מסביר רבינו, למה אין השפיכה מועילה כגילוי דעת שאינו רוצה במים - ואומר, שיש כאן סברא נגדית "שתלשן מרצונו", ומשום כך מכריע גילוי דעתו הראשון, שהניח בכוונה. ומתוך אותו הטעם ששתי הסברות שקולות ומבטלות זו את זו, פוסק רבינו, בלא הניח בתוכה אינם מכשירים (ראה למעלה ה"א וה"ב).

ט. הַמְטְבִּיל אֶת פְּלִי וְהַמְכַבֵּס אֶת כְּסוּתוֹ בְּמַעְרָה: הַמַּיִם הָעוֹלִין בְּיָדָיו - בְּרִצּוֹן⁶², וּבְרִגְלָיו - אֵינָן פְּתוּלוֹשִׁין בְּרִצּוֹן⁶³.

(62) פירוש, המים שעלו בידיו אגב כביסה, נידונים כתלושים ברצון ומכשירים, מפני שאי-אפשר לכבס או להטביל מבלי שיעלו המים על ידיו. (63) אין רצונו שיתלחחו רגליו במים.

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

- פוסלים את השטר. וכן פסקו להלכה ה'טור' וה'שולחן ערוך' חו"מ סי' קח, וראה ש"ך שם ס"ק יב].

ב. מַת הַלְוָה¹⁰ אַחַר שְׁמַת הַמְלוּהָ, וּבֵא הַיּוֹרֵשׁ לְהַפְרֵעַ מִן הַיּוֹרֵשׁ - לֹא יִפְרַע אֶלָּא בְּשָׁבוּעָה, וְאוֹמְרִין¹¹ לו¹²: תַּחֲלָה הִשְׁבַּע שְׁלֹא פְקַדְנוּ אֲבָא וְשְׁלֹא אָמַר לָנוּ אֲבָא וְלֹא מְצִינוּ בֵּין שְׁטְרוֹתָיו שֶׁל אֲבָא שֶׁשְׁטָר זֶה פְרוּעַ. וְאֶפְלוּ הִיָּה הַיּוֹרֵשׁ קָטָן הַמְטֵל בְּעֵרִיסָה כְּשִׁמַּת מוֹרִישׁוֹ¹³ - הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹטְלָה¹⁴. וְאִם צָוָה הַמְלוּהָ¹⁵ בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ שֶׁשְׁטָר זֶה אֵינוֹ פְרוּעַ - יִפְרַע הַיּוֹרֵשׁ בְּלֹא שְׁבוּעָה אֶפְלוּ מִן הַיּוֹרֵשׁ.

(10 בגמרא שם. 11 בכת"י תימן: "ואומרין". פירוש, הדיינים אומרים ליורשי המלוה. 12 אף-על-פי שיש יורשי הלווה אינם דורשים. וזה הוא ההבדל בין לווה קיים ובין מת הלווה. ב'טור' שם מוסיף עוד הבדל, שביורש מן היורש צריך להישבע גם שהלווה לא פרע לו עצמו, וכשהלווה חי פטור יורש המלוה משבועה זו, אם הלווה אינו טוען זאת. ראה ב"ח שם. 13 במשנה שבידינו כתוב: "רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אפילו נולד הבן אחר מיתת האב, הרי זה נשבע ונוטל". ומלשוננו של רבינו שכתב: "ואפילו היה היורש קטן", משמע שאינו פוסק כמותו בנוולד לאחר מיתת האב. ונראה דעתו שנוטל בלא שבועה, ורק קטן בשעת מיתת האב צריך להשבע. [הרי"ף והרא"ש גורסים במשנתנו: העיד רבי יוחנן בן ברוקה וכו' וכן ב'ספר התרומות' שער יד חלק ב. ונראה שנוסחת רבינו היא ככתוב בספרים שבידינו, שהרי כלל בידינו שכל העיד - הלכה. ראה מגיד-משנה. 14 נשבע שלא מצא בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע, אבל שלא פקדנו ושלא אמר לי - אינו נשבע, מפני שקטן אינו בר-צוואה ('טור' וש"ע שם סעיף 1. 15 דברי רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו.

ג. מַת הַלְוָה תַּחֲלָה¹⁶, וְאַחַר כֵּן מַת הַמְלוּהָ - אֵין יוֹרְשֵׁי מְלוּהָ נוֹטְלִין מִיּוֹרְשֵׁי לְוָה קְלוּם¹⁷; שְׁבִשְׁעָה שְׁמַת הַלְוָה נִתְחַיֵּב הַמְלוּהָ לְהַשְׁבַּע וְאַחַר כֵּן יִטַּל, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ¹⁸, וּכְבָר מַת, וְאֵין אָדָם מוֹרִישׁ שְׁבוּעָה¹⁹ לְבְנוֹי²⁰, שְׂאִינָן יְכוֹלִין לְהַשְׁבַּע שְׁלֹא נִפְרַע אֲבִיהֶם קְלוּם²¹. וְאִם עָבַר הַדִּין וְהַשְׁבִּיעַ יוֹרְשֵׁי מְלוּהָ, וְגָבּוּ אֶת הוֹכֵן - אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדָם²². לְפִיכָּה²³, שְׁטָר חוֹב שֶׁל יְתוּמִים הַבָּאִים לְהַפְרֵעַ מִן הַיְתוּמִים שְׁמַת אֲבִיהֶן הַלְוָה תַּחֲלָה - אֵין קוֹרְעִין אוֹתוֹ וְאֵין מְגַבֵּין בוֹ; אֵין גּוֹבִינן בוֹ - שְׂאִין אָדָם מוֹרִישׁ שְׁבוּעָה לְבְנוֹי, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ, וְאֵין קוֹרְעִין אוֹתוֹ - שְׂמָא לְבּוֹא דִין שְׁדוֹן וְיוֹצִיא בוֹ.

(16 גמרא שם. 17 אפילו בשבועה, כרב ושמואל שם. וכן

~ יום ראשון א' טבת ~

הַלְבוֹת מְלוּהָ וְלוּהָ

פְּרָק שְׁבִעָה עֶשְׂרִי

(1 מבאר דין הבא ליפרע מן היורשים או יורש הבא ליפרע מן היורש, ושאיין אדם מוריש שבועה לבניו, ודין שטרות של יתומים על יתומים. שאין מגבים בהם ואין קורעים אותם, ודין נשבעים שלא פקדנו אבינו, ודין אומר אמר לנו אבא לא לוויתי, ודין יורש שבא ליפרע בשטר שיש בו נאמנות, ודין יורש קטן שהיה שטר חוב לאביו ויצא עליו שובר אחר מיתת אביו, ודין מוציא שטר חוב כתוב בכבל שמגבהו ממעות כבל.

א. מְלוּהָ שְׁמַת², וּבֵא הַיּוֹרֵשׁ לְתַבַּע אֶת הַלְוָה בְּשְׁטָר שְׁעָלָיו, וְאָמַר: פְּרַעְתִּי לְאֲבִיךָ, וְהַיּוֹרֵשׁ אֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ - אוֹמְרִים לוֹ³: עֲמַד וְשִׁלְּם לּוֹ⁴. אָמַר: לְשַׁבַּע לִי - הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע בְּנִקְיִטַּת חֲפִיץ⁵: שְׁלֹא פְקַדְנוּ אֲבָא⁶ עַל יְדֵי אַחַר וְשְׁלֹא אָמַר לָנוּ אֲבָא כְּפִיו וְשְׁלֹא מְצִינוּ⁷ בֵּין שְׁטְרוֹתָיו שֶׁל אֲבָא⁸ שֶׁשְׁטָר זֶה פְרוּעַ⁹, וְגוֹבָה.

(2 משנה, שבועות מה. וגמרא שם מת. 3 הדיינים אומרים ללווה. 4 ליורש, ואין משביעים אותו. דין זה מבואר בגמרא שם, ששאלו בלשון תמיהה: אבוהון שקיל בלא שבועה, ואינהו שקלי בשבועה (אביהם היה נוטל בלא שבועה, והם (היתומים) נוטלים רק בשבועה)? נתבאר למעלה פי"ד ה"ב שהלווה אינו נאמן לומר "שטר זה פרוע", ואין משביעים את המלוה אלא כשדורש הלווה מעצמו שישבע. 5 של מצוה. מכיון שאביו היה מחויב שבועה חמורה כזו כשהלווה טוען: ישבע לי שלא פרעתי - מחוייבים גם יורשיו בשבועה כזו. 6 שלא הודיע לנו לפני מותו. 7 מצאנו. 8 כל כתב שהוא. 9 נמשך לכל שלוש הטענות שלמעלה: שלא פקדנו, שלא אמר ושלא מצאנו וכו'. מתמיהת הגמרא שם, למדנו רק שלא הורע כוח היורשים מכוח המוריש, אבל לא שמענו שיהא כוחם יפה מכוחו, ולפיכך הם נשבעים בכל מקרה שמורישם היה מחויב להשבע, אלא שתוכן שבועתם הוא אחר. ושבועה זו נקראת בפי חכמים: שבועת יורשים. [במגיד-משנה (לקמן ה"ב) מבאר, שכדי לפסול את השטר - צריך שני תנאים: א. שהשטר נמצא בין שטרות פרועים, ב. שנמצא בין ניירותיו של המוריש כתב המאשר פרעון החוב. וכן משמע מלשוננו של רבינו (למעלה פט"ו ה"י) שכתב: "נמצא השטר בין שטרות פרועים - הרי זה פרוע, אף-על-פי שאין עדים על הכתב הנמצא (אישור פרעון)". יוצא ברור, שרק שני הדברים - נמצא בין שטרות פרועים וגם שובר בידי מלוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו. יורש³⁵ שפא לגבות³⁶ מן היורש, ואמרו יורשי ליה: אמר לנו אבא לא ליתיה חוב זה - הרי יורשי המלוה גובין שלא בשבועה³⁷; שפאל האומר לא ליתיה - פאומר לא פרעתיה³⁸ דמי. וכן מלוה שפאל להפרע מיורשי ליה, ואמרו: אמר לנו אבא לא ליתיה חוב זה - הרי זה גובהו בלא שבועה³⁹, אפלו האמינו בשטר כל זמן שאמר⁴⁰ פרעתי; שפאל האומר לא ליתיה - פאומר לא פרעתיה⁴¹.

35 כתובות פח. 36 מלוה בשטר. 37 שבועת היורשים, שנאמרה בהלכה ב. 38 שאם לא ליה, הרי לא פרע. וטענת לא ליה, אינה מחייבת שבועה (ראה הלכות טוען ונטען פ"ו ה"ג). 39 זה למד רבינו מהדין הקודם, שאם המלוה עצמו היה מחויב שבועה - מחויבים גם יורשיו להישבע שבועת היורשים, כמו שנתבאר למעלה בהלכה א. 40 בכת"י תימן: שיאמר. 41 ומה בכך שהאמינו, הלא הוא עצמו אומר: לא פרעתי.

ז. יורש שפא⁴² להפרע מן הלוה בשטר שיש בו נאמנות ללוה כל זמן שאמר פרעתי - הרי הלוה נשבע הסת⁴³ שפרע לשטר זה ונפטר, אף על פי שלא כתב לו: והרי אתה נאמן על יורשי; שעקר השטר על תנאי זה היה⁴⁴. ואם התנה עליו שיהא נאמן בלא שום שבועה - אינו נשבע אפלו ליורשי מלוה.

42 ר"ף בהלכותיו, כתובות סי' שמו. 43 למעלה (פט"ו ה"ו) נתבאר שבועה זו למה. 44 ברי"ף כתוב: "דשטר מיעקר עקיר (נעקר כוחו), דלא מצי למימר ליה אי פרעתן הוה לך למיקרע שטרא, אי נמי מיכתב תברא עליוהי, משום דאמר ליה אנא אהימנותא דכתבת לי סמכי (בעברית: פקע כוחו של השטר, שאין המלוה יכול לטעון: אילמלי פרעת לי, היית צריך לקרוע את השטר או לדרוש שאכתוב לך שובר (ולמה אינו יכול לטעון כך?), משום שהלוה יטען: הסתמכתי על הנאמנות הכתובה בשטר), הלכך לא-שנא גבי ידיה, לא-שנא גבי ירתיה, כי אמרה פרעתיא נאמן (לפיכך אין הבדל בין לגבי הלוה עצמו בין לגבי יורשו - נאמן לומר פרעתי)". ומתקבל על הדעת שגם רבינו התכוון לנימוק זה שבמקור ההלכה, וכאן שיבשו המעתיקים. ונראה שהנוסחה הנכונה כאן צ"ל: שעקר (בלי "יוד") (ע' קמוצה), וכן הוא בדפוס רומא ר"מ) על-ידי תנאי זה.

ח. יורש קטן⁴⁵ שהיה שטר חוב לאביו, ויצא עליו שובר אחר מיתת אביו - אין קורעין את השטר ואין מגבין בו עד שייגדלו היתומים; שמא שובר זה מזיף הוא, ולפיכך לא הוציאו הלוה בחיי אביו⁴⁶.

45 בבא-בבא ז: 46 כתב הטור (חו"מ סי' קח) בשם הר"י יוסף מיג"ש, שאפילו לא הגיע זמן הפרעון בחייו, ואפשר לומר שמפני כך לא מיהר הלוה להוציא את השובר - חוששים שמא הוא מזויף, שאם אינו מזויף היה לו לתבוע

גם דעת הר"ף. 18 למעלה ה"ב. 19 כסף שאין לגבותו בלי שבועה. 20 לאו דוקא בניו, והכוונה ליורשיו. רבא שם מח: אומר: מה לי שלא פקדנו אבא, ומה לי שלא פקדנו אחא. 21 אינם יודעים אם נפרע או לא. 22 בגמרא שם חולק רבי אלעזר על רב ושמואל, ואומר: יורשין נשבעין שבועת יורשין ונטליין. ובמסקנא שם אמרו, שלא נקבעה הלכה כמי, ולפיכך דיין פסוק כרב ושמואל - דינו קיים. והפוסק כרבי אלעזר - דינו קיים. 23 מסקנתו של רב פפא, שם.

ד. אפלו²⁴ היה שם ערב²⁵, ומת הלוה תחלה - לא יפרעו יורשי המלוה מן הערב; שאם האמר יפרעו מן הערב²⁶, הרי הערב חוזר ונפרע מיורשי ליה²⁷.

24 שם. 25 ויורשי המלוה באים לגבות מן הערב. 26 כרב הונא בר רב יהושע, שם. 27 נימוקו של רב הונא. ב'טור' שם סעיף לב, מביא מחלוקת ראשונים מה הדין כשהלוה לא השאיר נכסים, והיתומים אינם חייבים לפרוע חובות אביהם, וממילא גם הערב ששילם את החוב אינו יכול לגבות מהם כלום. ומבאר, שלדעת האומרים שמצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם (אע"פ שאינם חייבים מן הדין) אינו גובה מן הערב, שהרי מצוה על היתומים להחזיר לו, ולדעת האומרים שאפילו מצוה אין כאן - גובה. ואם באו יורשי מלוה לגבות מלקוחות שקנו שדה מהלוה - הכל מודים שגובים מהם כשלא הניח הלוה נכסים אחרים, שאין לדמות לקוחות לערב, שערב עשה חסד עם אביהם, ויש על בניו חובה מוסרית כלפיו. אבל לוקח - טובת עצמו נגד עיניו, ואפשר שמרצון קיבל על עצמו את הסיכון שמה יגבו ממנו יורשי מלוה את השדה לאחר זמן (ראה רז"ה ורמב"ן ור"ן שם). ורבינו סתם ולא גילה דעתו בזה.

ה. אין דנין²⁸ מדין זה²⁹ לכל הדומה לו³⁰. אלא הרי הפוגם את השטר³¹ ומת, אף על פי שאינו גובה³² אלא בשבועה³³ - הרי פגיו נשבעין שלא פקדנו אבא ולא צוננו אבא ולא מצינו בין שטרותיו של אבא שפאל השטר הזה פרוע, וגובין את שאר השטר בין מן הלוה בין מיורשי³⁴.

28 שם. 29 שאין אדם מוריש שבועת יורשים לבניו. 30 בגמרא שם אמרו: "הבו דלא לוסף עלה" (שימו לב שלא להוסיף על מה שאמרו רב ושמואל בפירוש). 31 מלוה שהודה בבית-דין שנפרע חלק מהחוב הכתוב בשטר. 32 המלוה עצמו. 33 כתובות פז: 34 רב ושמואל אמרו מה שאמרו בדין הבא ליפרע מנכסי יתומים - לא יפרע אלא בשבועה, ואין ללמוד מזה לדין שבועת פוגם את שטרו, ואף-על-פי שאחר-כך מת גם הלוה, ויורשים באו להיפרע מיורשים. ואם מת הלוה לפני שמת המלוה - אין יורשי המלוה שפגם שטרו גובים מיורשי הלוה, שהרי המלוה נתחייב כבר בשבועת הבא להיפרע מיתומים, ושבועה זו אינו מוריש. מה-שאיין-כן כשמת המלוה קודם ולא חלה עליו כלל שבועה זו (כסף-משנה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(61) בהלכות עדות פ"ג ה"א. (62) אם יכבדו על המלוה גביית החוב על ידי דרישה וחקירה מדוקדקת של העדים - יימנעו מלהלוות. (63) רשום בהם תאריך מאוחר מיום כתיבת השטר. (64) לקמן פכ"ג ה"א.

~ יום שני ב' טבת ~

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

(1) מבאר שכל נכסי הלווה אחראים מלווה, ודין משעבד נכסים מקרקעי ומטלטלין "דקנה ודאיקני", ודין עושה שדה ועבדו אפותקי ומכרו או שחררו, ודין הקדש שמפקיע מידי שעבוד, ודין טורף מן הלקוחות שהלוקח יכול לסלקו בכסף, ודין היו ללווה שתי שדות ומכר אחת ואחר-כך מכר השנייה (בגמרא: "תרי אפדני"), ודין המניה שדה שערכה פחות מהמלוה וגבה אותה המלווה וסילקהו היתומים בכסף.

א. המלוה את חברו סתם - הרי כל נכסיו אחראין וערבאין: לחוב זה. לפיכך, כשיבוא לגבות - תובע את בעל חובו תחלה.⁵ אם מצא עמו נכסים, בין מטלטלין בין קרקעות - גובה מהן ברצון הלוה.⁶ ואם לא נתן הלוה מדעתו - מגבין אותו בית דין. לא הספיק לו כל הנמצא פנגד שטר חובו⁷ - הרי זה גובה מפל הקרקעות שהיו ללוה, אף על פי שהן עתה מכורין לאחרים⁸ או נתונים במתנה.⁹ הואיל ומכר הלוה או נתן אחר שנשפעת עליו, הרי זה מוציא מיד הלקוחות או מיד בעלי המתנות. והיו הנקרא טורף. במה דברים אמורים? בקרקעות שהיו לו בעת שלוה; אבל נכסים הפאין לו לאחר שלוה - לא נשפעתו לבעל חובו¹⁰ ואינו טורף.¹¹ ואם התנה עליו: שפל נכסים שיקנה יהיו משעבדין להפרע מהן, וקנה אחר שלוה, ומכר או נתן - הרי בעל חוב טורף מהן.¹²

(2) בין מטלטלין ובין קרקעות. (3) השעבוד לשלם את החוב, מוטל לא רק על גופו של הלווה אלא גם על הנכסים עצמם. (4) מפני ששעבודם של הנכסים הוא מדין ערב (כסף-משנה). (5) כדין אדם ערב, שצריך לתבוע את הלווה תחילה. (6) אבל אינו רשאי לגבות ממנו בדרך כפיה שלא בבית-דין. (7) בדין הקודם, המדובר בין במלוה בשטר ובין במלוה על-פה, ומכאן ואילך במלוה בשטר בלבד. (8) הקונה קרקע - צריך להזהר ולדעת אם אינו משעבד לאחרים. (9) ואפילו לא כתב בשטר, שקרקעותיו אחראים לפרעון החוב. כרבנן בבבא-מציעא יד. שאמרו: אחריות (שאניה כתובה בשטר) טעות-סופר, ופירש"י שם: הסופר טעה ושכח לכותבה. [דייק רבינו, וכתב: "לא הספיק לו וכו'" ללמדך, שאם יש ביד הלוה נכסים שהם ברשותו (בלשון המשנה: בני חרוין) אין גובים מן המשועבדים (שנמכרו או ניתנו לאחרים). משנה מפורשת היא (גיטין מח:): אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים

את המלוה לבית-דין ולדרוש קריעת השטר. והר' מאיר הלוי אומר, שזה דוקא כשתבעו האב בבית-דין לפרוע ולא הוציא את השובר להוכיח שכבר פרע. [במגיד-משנה כאן מביא דעת רשב"א, שאפילו אם עדי השובר מעידים בפניו שחתמו על השובר אין סומכים עליהם, מפני שאין מקבלים עדות שלא בפני בעל-דין, וקטן דומה לשלא בפניו. ומרן הר"י קארו ב'בדק הבית' שלו שם שואל, הרי בית-דין מקיימים שטרות שלא בפני בעל-דין? והוא משיב, במקרה זה, שיש רגליים לדבר שהשובר מזויף - אין מקיימים שלא בפני בעל-דין. ראה משנה-למלך כאן].

ט. המוציא⁴⁷ שטר חוב על חברו, והיה פתוב בבב"ל⁴⁸ - מגבהו ממעות בבב"ל⁴⁹; היה פתוב בארץ ישראל - מגבהו ממעות ארץ ישראל⁵⁰. מה שאין בין בכתובה⁵¹. לא היה בשטר שם מקום, והוציאו בבב"ל - מגבהו ממעות בב"ל; הוציאו בארץ ישראל - מגבהו ממעות ארץ ישראל. בא לגבות ממעות המקום שיצא בו השטר⁵², וטען הלוה: שהמעות שאני חייב לו מכסף שהוא פחות מזה המטבע⁵³ - ישבע המלוה ויטל⁵⁴. היה בו כסף סתם⁵⁵ - מה שירצה ליה מגבהו⁵⁶. מאפ"ן⁵⁷ אתה למד, ששטר שאין בו שם מקום שונכתב בו - פשר לכל דבר. והוא הדין לשטר שאין בו זמן כלל⁵⁸ - שהוא פשר, אף על פי שעדות זו אי אתה יכול להזמה⁵⁹; שאין מדקדקין בדיני ממונות בדרישה וחקירה⁶⁰, כמו שיתבאר⁶¹, כדי שלא הנעל דלת בפני לוי⁶². ולפיכך, שטרי חוב המאחרין⁶³ - כשרין, אף על פי שאין אתה יכול להזמן, כמו שיתבאר במקומו⁶⁴.

(47) ברייתא, כתובת קי: (48) כותבים בשטרות שם המקום שבו נכתבו. (49) הדינרים שבבבל משקלם יותר מדינרי ארץ ישראל, ומתוך כך הם שוים יותר, לפי שערך המטבע נקבע לפי משקל הכסף או הזהב שבו. (50) צריך לשלם במטבע של המדינה שבה נשתעבד. (51) דיני כתובה, נתבאר בפ"ז מה' אישות ה"ו. (52) כדינו. (53) לויתי מטבע שמשקלו פחות ממטבע מקום זה. (54) ב'בית יוסף' שם ס"י מב אות יט, מנמק: בסתם מתקבל על הדעת שלוה מטבע היוצאת במקום שנכתב השטר, ואם הלווה טוען שהוא חייב פחות מזה, דנים אותו כאילו אמר פרעתי את ההפרש. (55) ולא נקבע שם המטבע. (56) הפחות שבמטבעות כסף. (57) ממה שלמדנו כאן בדין שלא היה בשטר שם המקום. (58) שטר בלי תאריך. (59) "הזמה" פירושה: עדים מעידים על מה שנעשה בפניהם ביום מסוים ובמקום מסוים, ובאו עדים אחרים והעידו, שבאותו זמן היו עדים אלה אתם במקום אחר (מלשון הכתוב (דברים יט, יט): ועשיתם לו כאשר זמם). וכלל בידינו, שכל עדות שאין אתה יכול להזימה, כגון אם לא מסרו העדים את המקום והזמן - אינה עדות. (60) אין בית-דין חוקרים את העדים על כל פרטי עדותם, ואין מדקדקים בתאריכים אלא בעובדא שהם מעידים עליה.

בַּקְתָּבְתָּהּ, וְהוּא²² שֵׁיכָתֹב לְהֵן: מִכָּאן תִּגְבוּ, וְשִׁטְפוּ נַהֲרָ²³ - הָרִי זֶה גֹבֵה מִשְׁאָר נְכָסִים וְטוֹרֵף אוֹתָן. וְאִם הִתְנֶה עִמּוֹ²⁴: שְׁלֵא יִהְיֶה לוֹ פְּרַעוֹן אֲלֵא מְזוֹ - אִינוּ גֹבֵה מִשְׁאָר נְכָסִים²⁵. וְכֵן אִם לֹוה מְמַנּוּ וּפְרָשׁ²⁶ שְׁאִין לוֹ אַחֲרֵי עָלְיוֹ - הָרִי זֶה אִינוּ גֹבֵה מִן הַמְשַׁעֲבָדִין²⁷ לְעוֹלָם.

(20) גיטין מא. (21) רש"י בבבא-קמא נא: מפרש שזו מילה מורכבת משלוש מילים: אפה תהא קאי ("על זו תהא עומד"). כלומר, בשדה זו תגבה. [בפירושו המשניות לרבינו כתוב שהיא מורכבת מן המלים "פה תקנה", ונראה שטעה המעתיק או המתרגם, כי מה ענין קנין לכאן?]. (22) "אפותיקי" האמור כאן - משמעותו. (23) ואינו ראוי לזריעה, וירד מחירו. (24) שם. (25) שכל תנאי שבממון - קיים. (26) כתב בפירוש בשטר. (27) מה שאמרנו "אחריות טעות סופר", היינו כשלא כתב בשטר "כל נסכי אחראין", אבל כשכתב בפירוש "בלי אחריות" - תנאו קיים.

ד. עָשָׂה שְׂדֵהוּ²⁸ אֲפוֹתִיקָי²⁹ לְבַעַל חוּבוֹ אוֹ לְאִשָּׁה בַּקְתָּבְתָּהּ, וּמְכָרָה - הָרִי זֶה מְכֹרָה³⁰; וּכְשֵׁיכֹוֹא פְּעַל חוּב לְגִבּוֹת, אִם לֹא יִמְצָא נְכָסִים בְּנֵי חוֹרֵין - יִטְרֵף אוֹתָהּ³¹. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁמְכָר לְשַׁעֲתָהּ³²; אֲבָל מְכָרָה מִמְכָּר עוֹלָם³³ - אִינְהּ מְכֹוֹרָה³⁴.

(28) בבלי גיטין מא. וירושלמי יבמות פ"ז ה"א. (29) אפותיקי סתם, היינו "מכאן תגבו" (ראה ההלכה הקודמת). (30) המכר קיים, והשעבוד האפותיקאי רובץ עליה. לקמן מבואר, במה יפה כוחו של שעבוד זה מסתם שעבוד. (31) אף-על-פי שישנם נכסים שמכר אחר מכירת שדה זו. כשלא עשה אפותיקי ומכר כל נכסיו - המלוה גובה הנכסים שנמכרו באחרונה, שהרי הלקוחות הקודמים אומרים לו: השארנו בשבילך נכסים בני חורין לגבות מהם, אבל שדה אפותיקי טורף אותה מן הלקוחות כשלא מצא בני חורין, ואף-על-פי שנמכרה ראשונה (ר"ן גיטין שם, ומגיד-משנה כאן). (32) הודיע ללוקח שהשדה היא אפותיקי, וכשימכור כל שדותיו יגבה אותה המלוה. (33) ככל מכר סתם, ולא העיר תשומת לב הלוקח לאפשרות שתילקח ממנו כשיגיע זמן פרעון החוב או הכתובה. (34) המכר בטל לגמרי, שאלמלי ידע הלוקח שהשדה אפותיקי - לא היה קונה אותה (ר"ן שם, ומגיד-משנה). [מקור דין זה בירושלמי יבמות פ"ז ה"א, מובא בר"ף כאן: "העושה שדהו אפותיקי לאשה בכתובתה או לבעל-חוב בחובו ומכרה - מכרה, והלוקח יחוש לעצמו וכו'" הוי כשמכרו לשעה אנן קיימין (אנו עומדין), אבל אם לא מכרן לשעה - דברי הכול אינן מכריזין". ודעת רבינא שברייטא זו עוסקת באפותיקי סתם, ופירושה כאמור למעלה. ומה שאמרנו "והלוקח יחוש לעצמו" הכוונה, שהלוקח צריך לשים לב לאפשרות שהמלוה בעל האפותיקי יטורף אותה. במגיד-משנה מעיר שפירושו של רבינו דחוק קצת, אבל הוא מיישב את כל התמיהות שבסוגיא זו (ראה ראב"ד כאן, ויספר הזכות לרמב"ן גיטין שם)].

בני חורין]. (10) למד זה ממה שאמרו בגמרא (בבא-בתרא מד:): "דילמא דאקני אמר ליה (שמא אמר לו מה שאקנה יהיה גם כן משועבד לך)", מכאן שאם לא אמר לו כך בפירוש - אין השעבוד חל עליהם. וכן כתב רבו הר"י מיגש בבבא-בתרא קנו: (ראה לקמן פכ"ג ה"ב, ובמגיד-משנה שם). (11) מיד הלקוחות, אבל מן הלווה עצמו גובה גם נכסים שקנה אחר ההלוואה. דייק רבינו, וכתב "טורפן", ולא כתב "גובה מהן", בהתאם להגדרתו למעלה: "זה הנקרא טורף". (12) מסקנת הגמרא שם.

ב. אִין פֶּל הַדְּבָרִים אֲמוּרִין אֲלֵא בְּקָרְקַע; אֲבָל הַמְשַׁלְטָלִין - אִין עֲלִיָּהֵן אַחֲרֵי¹³. אֲפֵלוּ מִשְׁלְטָלִין שְׁהִיוּ לוֹ בַּעַת שְׁלֹוה שְׁמִכְרָן לְשַׁעֲתוֹ - אִין בַּעַל חוּב טוֹרֵף אוֹתָן. הַקְּנָה לְבַעַל חוּבוֹ פֶּל הַמְשַׁלְטָלִין עַל גַּב קָרְקַע שְׁיֵשׁ לוֹ לְהִיּוֹתוֹ נְפָרַע מִן הַפֶּל¹⁴ - הָרִי זֶה טוֹרֵף¹⁵ מֵאוֹתָן הַמְשַׁלְטָלִין. וְהוּא¹⁶ שֵׁיכָתֹב לוֹ בְּשִׁטְר חוּבוֹ: שְׁהַקְּנִיתִי לָךְ מִשְׁלְטָלִין שְׁיֵשׁ לִי עַל גַּב הַקָּרְקַע שְׁיֵשׁ לִי שְׁלֵא כְּאַסְמַכְתָּא¹⁷ וְשְׁלֵא כְּטַפְסֵי הַשְּׁטָרוֹת¹⁸. וְכֵן אִם פְּתַב: שְׁפַל נְכָסִים שְׁאִני עֲתִיד לְקַנּוֹת, בֵּין קָרְקַעוֹת בֵּין מִשְׁלְטָלִין¹⁹, הָרִי הֵן מְשַׁעֲבָדִים לָךְ לְהַפְרַע מֵהֵן, וְהַמְשַׁלְטָלִין קְנוּיִין לָךְ עַל גַּב הַקָּרְקַעוֹת לְהַפְרַע מֵהֵן שְׁלֵא כְּאַסְמַכְתָּא וְשְׁלֵא כְּטַפְסֵי הַשְּׁטָרוֹת - הָרִי זֶה טוֹרֵף אַף מִן הַמְשַׁלְטָלִין שְׁקָנָה הַלֹוֶה לְאַחַר שְׁלֹוה; שְׁפַל תְּנָאי שְׁבַמְמוֹן - קָיָם.

(13) משום כך אין גובים מהם משעה שיצאו מרשותו של לוה (שם מד:): מטלטלי לבעל-חוב - לא משתעבדי. (14) בין מן הקרקע ובין מן המטלטלין. (15) מן הלקוחות. נתבאר בהלכה הקודמת, שהמונח "טורף" משמעותו מן הלקוחות. (16) בתנאי (מאמר רב חסדא, שם). (17) הבטחה מופרזת שאדם נותן לחבירו כדי לחזק איזו שהיא התחייבות, מתוך שלבו סמוך ובטוח שלא יגיע המקרה המחייבו לקיים ההבטחה. ואמרו (בבבא-בתרא קסח:): "אסמכתא לא קניא", ואינו מחויב לקיים הבטחה כזו. (18) סופרי שטרות רגילים היו להכין להם טפסים ולהשאיר מקום פנוי לשמות המלוה, הלווה, הסכום והזמן, ונהגו לכתוב בטפסים גם הקנאת מטלטלין אגב קרקע, ולפעמים שוכחים ואינם מוחקים את הפיסקא הזאת, אע"פ שלא התנו כן בפירוש, ולפיכך צריכים להוסיף פיסקא אחרונה זו. [הרשב"ם בבא-בתרא שם מפרש "טופסי דשטרי" "היינו שטר עשוי להעתיק ממנו שטרות", אולם רבינו בגיטין כו פירש כדברינו]. (19) בהלכה הקודמת נתבאר, שאם התנה לשעבד גם הקרקעות שיקנה - חל השעבוד. וכאן מרחיב רבינו דין זה גם על מטלטלין אגב קרקע. ובמגיד-משנה מוסיף, שאפילו מכר הקרקע שאגבו שעבד את מטלטליו ואחר-כך קנה מטלטלין - חל עליהם השעבוד, משום שהשעבוד חל בשעה שהקרקע היה בידו.

ג. עָשָׂה²⁰ שְׂדֵהוּ אֲפוֹתִיקָי²¹ לְבַעַל חוּבוֹ אוֹ לְאִשָּׁה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּתַתְתָּהּ⁵⁵. לְפִיכָּךְ, לְכַשְׁתַּפְּדָה וְתֵצֵא לְחַלֵּין בְּיַד הַלּוֹקָח - יָבוֹא בַעַל חוֹב וְיִטְרַף אוֹתָהּ, אוֹ הָאִשָּׁה בְּכַתְּבָתָהּ, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בַעֲרִכִין⁵⁶.

(53 משנה, ערכין כג: 54) אפילו נכסים שלא חלה עליהם קדושת הגוף אלא קדושת דמים (קדושת הגוף חלה על דברים הקרבים על המזבח. וקדושת דמים פירושה, דברים שהם ממונו של הקדש, והם עצמם אינם קרבים) מפקיעים השעבוד. [בפ"ז מהלכות ערכין ה"ד-טז מבאר רבינו דין זה באריכות, וראה פירוש "רמב"ם לעם" שם]. (55) בהלכות ערכין (שם) מבאר רבינו שהשעבוד נפקע רק לגבי הקדש בלבד אבל תלוי ועומד על הנכס, וכשיצא מרשות הקדש על-ידי פדיון - חוזר השעבוד למקומו, והמלוה או האשה יגבוהו, ולפיכך הבא לפדות את הנכס לא יסכים לשלם כל שויו אלא מה שהוא רוצה להוסיף על דמי החוב או הכתובה, ואת הסכום המועט הזה הוא נותן להקדש ופודה בו ומשלם את החוב או הכתובה. (56) שם. [רש"י בפירושו למשנה שם כותב, שקדושת דמים אינה מוציאה מידי שעבוד מפני שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, ומן הדין המלוה והאשה טורפים מידי הקדש, אלא חכמים גזרו שיפדו בסכום מועט, כדי שלא יאמרו: הקדש יוצא בלי פדיון (כרבי אבהו שם). וכן גם דעת הראב"ד בהשגותיו (שם ה"ד) ורוב המפרשים. וסמוכין לשיטת רבינו, אנו מוציאים בירושלמי כתובות פ"ח ה"ו: רבי אבהו בשם רבי יוחנן - מועלין מעילה גמורה (בנכסים המשועבדים שהקדישם הלווה). ראה כסף-משנה ורדב"ז בהל' ערכין שם, ומשנה-למלך כאן].

ח. בַּעַל חוֹב⁵⁷ שָׂבָא לְטֹרְף⁵⁸, אִם יֵשׁ מְעוֹת לְלוֹקָח - יְכוֹל לְסַלְקוֹ וְלִתֵּן לוֹ דָּמֵי מֵהַ שְׂהוּא טוֹרְף⁵⁹, וְחֹזֵר הַלּוֹקָח וְתוֹבֵעַ לְמוֹכְרֹ⁶⁰. וְאִם עָשָׂה אוֹתוֹ אַפּוֹתִיקִי - אֵינוֹ יְכוֹל לְסַלְקוֹ בְּדָמִים⁶¹.

(57 כתובות צא: 58) מן הלוקח. (59) הסכום שהוא בא לגבות משדה זו. (60) מן הלווה שמוכר לו שדה זו. כרבא, שם. (61) בבא-מציעא טו: המדובר באפותיקי מפורש, כשאמר לו: "לא יהיה לך פרעון אלא מזה", אבל באפותיקי סתם - יכול לסלקו (גמרא שם).

ט. רְאוּבֵן⁶² שֶׁהָיָה חֵיב לְשִׁמְעוֹן מְאֵתִים, וְהָיוּ לוֹ שְׁתֵּי שָׂדוֹת, וּמְכַר אֶחָת מֵהֶן לְלוֹי בְּמִנְהָ, וְחֹזֵר וּמְכַר לוֹ הַשְּׁנִיָּה בְּמִנְהָ, וּבָא שִׁמְעוֹן וְטֹרַף אֶחָת בְּמִנְהָ, וְחֹזֵר לְטֹרַף הַשְּׁנִיָּה בְּמִנְהָ הַנֶּשְׂאָר לֹא⁶³, וְהֵבִיא לֹא⁶⁴ מְאֵתִים וְאָמַר לוֹ: אִם תִּרְצֶה לְהֵיוֹת הַשְּׂדֵה שְׁטַרְפָּתְ שׂוּמָה לְךָ בְּכָל הַמְּאֵתִים שֵׁשׁ לָךְ⁶⁵, הָרִי מוֹטָב; וְאִם לֹא, הִילָךְ מְאֵתִים שֶׁל חוּבְךָ וְהִסְתַּלַּק⁶⁶ - הָדִין עִם לְוִי⁶⁷. רְצָה שִׁמְעוֹן וְעָמַד בָּהּ⁶⁸, אָף עַל פִּי שְׂקָבְלָהּ⁶⁹ בְּמְאֵתִים - אֵין לוֹי חֹזֵר וְתוֹבֵעַ⁷⁰ רְאוּבֵן אֶלָּא בְּמִנְהָ⁷¹.

(62) כתובות שם, מעשה שהיה. (63) מותר החוב.

ה. עָשָׂה עֲבֹדוֹ³⁵ אַפּוֹתִיקִי וּמְכָרוֹ - הָרִי בַעַל חוֹב גּוֹבֵה מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֵׁשׁ לוֹ קוֹל³⁶. עָשָׂה שׂוֹרְרוֹ³⁷ אַפּוֹתִיקִי וּמְכָרוֹ - אֵין בַּעַל חוֹב גּוֹבֵה מִמֶּנּוּ, וְכֵן שְׂאָר הַמְּטַלְטְלִין, מִפְּנֵי שְׂאֵין לָהֶן קוֹל.

(35) בבא-בתרא מד: (36) כשאדם עושה עבדו אפותיקי, יש לזה פרסום והיה ללוקח להזהר, וכשלא נזהר - גרם הפסד לעצמו. במגיד-משנה מבאר, שבאפותיקי סתם, גובה רק במקרה שאין נכסים בני חורין. ובאפותיקי מפורש (ראה ה"ג) גובה אפילו יש נכסים כאלה כדין שדה אפותיקי. [הרא"ש בתשובותיו כלל יז מפרש, שהעבד עצמו מספר לכל אדם, שרבו עשהו אפותיקי, ומשום כך יש לדבר קול, והלוקח צריך להזהר. ומדבריו למד ה'בית חדש' בחושן-משפט סי' קיז שני דינים: א. כשלא עשהו רבו אפותיקי ומכרו - אין בעל-חוב טורפו אף-על-פי שבכל מקום עבד דינו כקרקע, שהרי אין פרסום לשעבוד זה; ב. כשעשהו אפותיקי טורף אפילו במלוה על-פה, משום שלענין גביה ממשועבדים מכריע הפרסום, וכאן יש פרסום. ולא כמגיד-משנה, שפסק כאן שהדברים במלוה בשטר, ורק עשיית האפותיקי אינה צריכה שטר]. (37) שם.

ו. עֲבֹד³⁸ שֶׁעָשָׂהוּ רַבּוֹ אַפּוֹתִיקִי וְשִׁחְרוֹרֹ, אָף עַל פִּי שְׂפֵתְב לֹ: לֹא יִהְיֶה לָךְ פְּרַעוֹן אֶלָּא מִזֶּה³⁹ - יֵצֵא לְחֵירוֹת. וְכֵן אִם הִקְדִּישׁוֹ⁴⁰. שֶׁהָיָה מִיָּד⁴¹ וְהִשְׁחָרוֹר וְהִתְקַדַּשׁ מִפְּקִיעוֹן מִיַּד שְׂעֵבֹד⁴². וְהָרִי בַעַל חוֹב גּוֹבֵה חוֹבוֹ מִן הַלְוָה⁴³, וְכוֹתֵב עָלָיו שְׂטֵר בְּחוֹבוֹ⁴⁴, וְטוֹרְף⁴⁵ מִזְמַן זֶה הַשְּׁטֵר⁴⁶. וְלָמָּה הוּא חֵיב לְשַׁלֵּם? מִפְּנֵי שְׂגוֹרִם לְאֵבֵד מְמוֹן חֵבְרוֹ, וְכָל הַגּוֹרִם לְהִזְיק - מְשַׁלֵּם, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּמִקּוּמוֹ⁴⁷. וְכוּפִין⁴⁸ אֶת רַבּוֹ הַשְּׁנִי⁴⁹ לְשִׁחְרוֹרוֹ⁵⁰, מִפְּנֵי תַקּוּן הָעוֹלָם; שְׁלֹא יִמְצְאוּנוּ⁵¹ בְּשׂוּק וְיֹאמְרוּ לוֹ: עֲבָדִי אַתָּה⁵².

(38) משנה וגמרא גיטין מ:מא. (39) ודומה לגבוי. (40) דעת רבינו - שגם קדושת דמים מפקיעה מידי שעבוד (ראה הלכה הבאה). (41) ישראל ששעבד חמצו לנכרי בחובו, ועבר עליו הפסח - נאסר בהנאה כחמצו של ישראל. (42) מימרא של רבא שם, ונכפלה כמה פעמים בגמרא ככלל מקובל על הכל. (43) שויו של העבד. (44) הלווה מחויב לתת למלוה שטר על החוב החדש של תשלום נזק. (45) המלוה טורף מהלקוחות. (46) ואינו טורף הנכסים שנמכרו לפני זמנו של השטר החדש, משום שהחוב הראשון כבר נפרע על-ידי שחרור העבד ('טור' חו"מ סי' קיז). (47) בפ"ז מהלכות חובל ומזיק ה"ג. (48) שם. (49) המלוה. (50) אף-על-פי שכבר יצא לחירות על-ידי שחרור רבו הראשון. (51) רבו השני. (52) מכוח האפותיקי.

ז. הַמְּקַדֵּשׁ נְכֶסֶיו⁵³ - אֵין בַּעַל חוֹב יְכוֹל לְטֹרַף מִן הַהִקְדָּשׁ, שֶׁהִתְקַדַּשׁ מִפְּקִיעַ הַשְּׂעֵבֹד⁵⁴. וְכִשְׂפוּדִין הַתְּקַרְקַע מִיַּד הַהִקְדָּשׁ, אוֹמְרִין בְּמָה אָדָם רוֹצֶה לִתֵּן בְּשָׂדֵה זוֹ עַל מְנַת שְׂיָתֵן לְבַעַל חוֹב אֶת חוֹבוֹ וְלֹאִשָּׁה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁלֹא תַנְעַל דִּלְתָּ פִּנְי לְוִיָּן.⁶ בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? בְּכֹא לְפָרַע מִן הַלֹּהֶה עֲצָמוּ; אֲכַל הֶבֶא לְפָרַע מִן הַיּוֹרְשִׁין, בֵּין קִטְנִים בֵּין גְּדוּלִים - לֹא יִפְרַע אֶלָּא מִן הַזְּבוּרִית.⁷

(2) משנה גיטין מח. (3) נקבעו שלושה סוגים של קרקעות: עידית (משוכחת), בינונית, זיבורית (גרועה). אדם מעדיף שטח מצומצם של קרקע יפה על שטח יותר גדול של קרקע גרועה. (4) בגמרא בבא קמא ז: שאלו: כשהן שמין, בשלו הן שמין או בשל עולם הן שמין? פירוש, גובים לפי סוגי הקרקעות של הלווה או לפי הסוגים המקובלים בעולם. למשל, כשהקרקעות הטובים ביותר של הלווה מוגדרים בדרך כלל כ"בינוניים", והבינוניים שלו מוגדרים כפי העולם כסוג "זיבורית", מה גובה המלווה? שדה בינונית שלו או של העולם שהיא עידית שלו. ומלשון רבינו שכתב "קרקעותיו" משמע שבשלו הם שמים (וכן פסק בפירוש לקמן פרק כ"ד הלכה י) כדעת רב נחמן (כתובות קט:), שהלכה כמותו בדיני ממונות (ראה לקמן הלכה ד). (5) מימרא של עולא גיטין נ. (6) מי שיש לו מעות במזומן יסרב להלוות על מנת לקבל זיבורית בעד כספו. (7) משנה שם מח: "אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית". ובגמרא שם נ. פירשו: יתומים שאמרו - גדולים ואין צריך לומר קטנים. ורבינו שינה לשון המשנה וכתב מן "היורשים" במקום מן "היתומים", לומר לך - אין דין זה מוגבל לבנים בלבד אלא לכל יורש שהוא. וטעמו של דבר, שהמלווה אינו חושש עד כדי כך, שמא ימות הלווה ויצטרך לגבות זיבורית מן היורשים.

ב. אֵין נִפְרָעִים⁸ מִנְּכֹסִים מְשֻׁעְבְּדִין⁹ בְּמָקוֹם שֵׁישׁ נְכֹסִים בְּנֵי חוֹרִין¹⁰, וְאֶפְלוּ הָיוּ בְּנֵי חוֹרִין זְבוּרִית וְהַמְשֻׁעְבְּדִים בִּינוּנִית¹¹ או עִידִית¹², בֵּין שְׁמֹכְרָם בֵּין שְׁנִתָּנָם¹³. נִשְׁתַּדְּפִין¹⁴ בְּנֵי חוֹרִין - הָרִי זֶה טוֹרֵף מִן הַמְשֻׁעְבְּדִין¹⁵; שְׁפִיזוֹן שְׁנִשְׁתָּחוּ פְּאֵלוֹ אֵינָם.

(8) משנה שם. (9) אפילו אם נמכרו אחר ההלוואה. (10) הנמצאים ברשות הלווה ואין עליהם כל שעבוד אחר. (11) אין המלווה יכול לטעון: בינונית אני נוטל כתקנת חכמים, משום שחכמים לא תיקנו במקום שיש הפסד לאחרים. (12) המלים "או עידית" נוגעות לדין גבייה ממזיק, שדינו בעידית, אבל בעל חוב אינו גובה עידית אפילו מבני חורין, כשיש ללווה זיבורית, כמבואר לקמן בהלכה ד. ומכאן, שדין אין נפרעים ממשועבדים כשיש בני חורין נאמר גם בניזקין. (13) שם נ: (14) כמו נשתטפו, פירוש, נהר עלה על גדותיו והציף את השדה ונשחתה ואינה ראויה לזריעה. (15) כתובות זה: בעייה שנפשטה, [במגיד משנה מביא דעת הרשב"א בתשובותיו, שאם גולן לקח בזרוע נכסים בני חורין אין גובים ממשועבדים, שסופו של גולן ליפול בידי שומרי החוק ויוכל בעל החוב לגבות את חובו].

ג. רַאוּבֵן שְׁמֹכְרָם¹⁶ כֹּל שְׂדוֹתָיו לְשִׁמְעוֹן, וְחִזּוֹר שְׁמֵעוֹן וּמְכַר שְׂדֵה אַחַת מֵהֶן לְלוֹי, וּבָא בְּעַל חוֹב שֶׁל רַאוּבֵן

(64) לוי - קונה השדות, הביא לשמעון - המלוה. (65) המגיע לך מראובן. (66) והחזר לי את השדה שכבר טרפת. (67) כרבא, שם. המדובר באפותיקי סתם, שהרי במפורש אינו יכול לסלקו בדמים. (68) השאיר בידו את השדה שטרף כתשלום מלא לכל החוב. (69) שמעון - המלוה. (70) כשלוּי בא ותובע מראובן המוכר, דמי השדה שטרף בעל-חובו. (71) כמחירה ששילם לראובן. כרב עזרא, שם.

י. מֵת רַאוּבֵן⁷², וְהֵנִיחַ שְׂדֵה אַחַת שְׁוֹה מְאָה, וּבָא שְׁמֵעוֹן⁷³ וְטָרְפָהּ, וְנִתְּנוּ לוֹ הַיְתוּמִים מְאָה מִן הַמְטַלְטְלִין שְׁהֵנִיחַ אֲבִיהֶן וְסָלְקוּהָ⁷⁴ - הָרִי זֶה חִזּוֹר וְטוֹרֵף אוֹתָהּ בְּשָׂר חוֹבוֹ⁷⁵; שְׁמֵעָה שְׁנִתְּנוּ לוֹ - מְצוּה עֲשׂוּהָ⁷⁶, שְׁמֵעָה עַל הַיְתוּמִים לְפָרַע חוֹבוֹת אֲבִיהֶם⁷⁷. וְאִם אֲמָרוּ לוֹ⁷⁸: אֵלּוֹ בְּמְאָה דְּמֵי הַשְּׂדֵה שְׁטָרְפָתָּ - אֵינוֹ יְכוּל לְחִזּוֹר וְלְטוֹרֵף אוֹתָהּ⁷⁹ פְּעַם אַחֲרַת בְּשָׂר חוֹבוֹ.

(72) שם. (73) שהיה נושה בראובן מאתים. (74) ולקחו חזרה את השדה. (75) ואין היתומים יכולים לטעון: לא היינו מחויבים לשלם לך מן המטלטלין שהניח אבא (כאמור למעלה פי"א ה"ז), והיה לך שעבוד רק על השדה שמחירה מאה, ואם-כן סילקנו כל שעבודך. (76) המלוה יכול לטעון: המאה שלמתם כדי לקיים מצוה, ולא לסילוק השעבוד שיש לי על הקרקע. (77) רבינו (שם ה"ח) פסק, שמצוה על היתומים לפרוע חובות אביהם מהמטלטלין שירשו ממנו, אבל משלהם אפילו מצוה אין כאן, ומשום כך דייק וכתב כאן: "מן המטלטלין שהניח אביהם". [בגמרא שם נאמר סתם: אזול יתמי יהבי ליה וכו']. (78) מסקנת הגמרא שם. (79) שהרי זה כאילו קנו מהמלוה את השדה, ושילמו במטלטלין שלא היו משועבדים לו. ויצא מזה שגם בעל-חוב מאוחר, אינו טורף אותה שדה (מגיד-משנה בשם הרמב"ן והרשב"א).

~ יום שלישי ג' טבת ~

פְּרָק הַשְּׁעָה עֲשָׂרִי

(1) מבאר שבעל חוב גובה מן הבינונית, ושארין נפרעים ממשועבדים במקום שיש בני חורין אפילו הם זיבורית, ודין ניזקין וכתובת אשה ממה הם גובים, ודין מוכר נכסיו לאחרים שנכנסים במקום הבעלים, ודין מכר עידית ושייר בינונית, ודין כותב ללוקח שני דין ודברים אין לי עימך, ודין אשה בכתובתה, ודין לוקח שמכר ללוקח והמלווה כתב לראשון דין ודברים אין לי בנכסך.

א. כְּשִׁיּוֹרְדִין² בֵּית דִּין לְנִכְסֵי הַלֹּהֶה לְגִבּוֹת מֵהֶן - לֹא יִגְבּוּ לְבַעַל חוֹב אֶלָּא מִן הַבִּינוּנִית³ שְׁבִקְרָקְעוֹתָיו⁴. וְדִין תּוֹרָה⁵, שְׁיִגְבֶּה בְּעַל חוֹב מִן הַזְּבוּרִית; שְׁנֹאֲמַר: בְּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אָתָּה נִשָּׂה בוֹ יוֹצִיא וְגו' - מֵה דְּרַכּוֹ שֶׁל אָדָם לְהוֹצִיא? פְּחוֹת שְׁבִקְלֵיו. אֲבָל תִּקְנֵנוּ חֲכָמִים בְּבִינוּנִית, פְּדִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19) כלשון רבה (רבא) שם: "בינונית דכוותה". ונראה שסגנון זה בא ללמדנו, שאם נשארה בידי שמעון שדה מעולה קצת מהזיבורית שבידו, וישי להגדירה כזיבורית, ביחס לבינונית שמכר ללוי, אולם אחר שמכר ללוי הבינונית אפשר להכניסה לסוג בינונית של קרקעותיו (לפי שיטת "בשלו הן שמיין", ראה למעלה הלכה א) - גובה מלוי, מפני שעל בינונית זו חל השעבוד כשהייתה ביד שמעון. ולפיכך דייק רבה (רבא) ואמר "דכוותה" (כמותה). וכן דייק רבינו וכתב: "כמו הבינונית שלקח".

ד. פְּכָר בְּאֶרְנו, שְׁהִנְזָקִין - שְׁמִין לְהֵן בְּעֵדִית²⁰, וּבְעַל חוֹב - פְּבִינוּנִית²¹, וּכְתַבְתָּ אִשָּׁה - פְּזַבּוּרִית²². הֵיוּ לֹאִשָּׁה עֵדִית וְזַבּוּרִית - נִזְקִין בְּעֵדִית, וּבְעַל חוֹב וּכְתַבְתָּ אִשָּׁה פְּזַבּוּרִית. הֵיוּ לֹא בְּעֵדִית, וּבְעַל חוֹב וּכְתַבְתָּ אִשָּׁה פְּבִינוּנִית. הֵיוּ לֹא זַבּוּרִית וּבִינוּנִית בְּלִבְדָּ²⁴ - נִזְקִין וּבְעַל חוֹב פְּבִינוּנִית²⁵, וּכְתַבְתָּ אִשָּׁה פְּזַבּוּרִית.

20) נתבאר בפרק א מהלכות נזקי ממון הלכה ז. 21) בפרק זה הלכה א. 22) בפרק ט"ז מהלכות אישות הלכה ג. 23) ברייתא בבא קמא ח. 24) שם. למעלה בהלכה א למדנו שבשלו שמיין, ואם כן לכאורה קשה למה אנו מגדירים את הקרקע המעולה שבקרקעותיו כבינונית ולא כעידית? בגמרא שם (ח.) הקשו כך לשיטת האומר בשלו הן שמיין. ותירצו, שהמדובר, כשהיו לו גם עידית ממש ומכרה וזו שנשארה בידו הייתה מוגדרת לפני מכירת העידית כבינונית וחל עליה עיקר שעבוד החוב. וכן יש להבין גם את דברי רבינו כאן וכן פסק הטור בחושן משפט סימן קכ (ראה לחם משנה). 25) בגמרא שם מובאות שתי ברייתות הסותרות זו את זו, אחת אומרת, בעל חוב בבינונית והשנייה אומרת בזיבורית. ומסקנת הגמרא שם שנחלקו בתקנה הנודעת בשם "תקנתא דעולא" (והביאה רבינו למעלה בהלכה א) ברייתא א קיבלה תקנה זו וברייתא ב לא קיבלה אותה ונשאר דין התורה שגובה מזיבורית. ורבינו פוסק כעולא. [והראב"ד ובעל העיטור מפרשים להיפך: ברייתא א לא קיבלה את התקנה וברייתא ב קיבלה. שיטתם תתבאר לקמן בפרק כ"ד הלכה י].

ה. מְכָרְךָ²⁶ לְשִׁלְשָׁה פְּנֵי אָדָם כְּבַת אַחַת²⁷ - הָרִי פְּלֵן נִכְנְסוּ תַּחַת הַבְּעָלִים, וְהִנְזָקִין טוֹרְפִין מִן הָעֵדִית²⁸, וּבְעַל חוֹב טוֹרְף מִן הַבִּינוּנִית, וּכְתַבְתָּ אִשָּׁה טוֹרְפָת מִן הַזַּבּוּרִית. מְכָרְךָ לְזֶה אַחַר זֶה - פְּלֵן טוֹרְפִין מִן הָאֲחֵרוֹן²⁹; לֹא הִסְפִּיק - טוֹרְפִין מְשֻׁלְפָּנִי; לֹא הִסְפִּיק - טוֹרְפִין מְשֻׁלְפָּנִי פָּנָיו. אֲפִלוּ הִיָּה הָאֲחֵרוֹן הוּא שְׁלָקַח הַזַּבּוּרִית³⁰. שְׁהָרִי הַלּוֹקֵחַ הַקּוֹדֵם אוֹמֵר לְטוֹרְף: הַנְּחִיתִי לְךָ מְקוֹם לְגָבוֹת מְמָנִי³¹.

26) ברייתא שם. 27) כל שלושת הסוגים מכר ביום אחד, לזה עידית, ולזה בינונית ולזה זיבורית. 28) בהגהות מיימוניות שואל למה נזק טורף מהלוקח, הלא מלוה על פה אינו טורף אלא מבני חורין? ותירץ שמיזיק שעמד בדין

לְטוֹרְף - רָצָה מְזָה גוֹבָה, רָצָה מְזָה גוֹבָה¹⁷. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁשָּׁלַח לְוִי בִּינוּנִית¹⁸; אֲבָל אִם לָקַח עֵדִית אוֹ זַבּוּרִית - אֵינוֹ טוֹרְף מְלִוִי; שְׁהָרִי זֶה אוֹמֵר לוֹ: מִפְּנֵי זֶה טַרְחַתִּי וְלָקַחְתִּי שְׂדֵה שְׂאִין דִּינְךָ לְגָבוֹת מְמָנִי. וְכֵן אִם לָקַח לְוִי בִּינוּנִית, וְהִנִּיחַ אֲצֶל שְׁמֵעוֹן בִּינוּנִית כְּמוֹ הַבִּינוּנִית שְׁלָקַח¹⁹ - אֵינוֹ טוֹרְף מְלִוִי; שְׁהָרִי זֶה אוֹמֵר לוֹ: הַנְּחִיתִי לְךָ מְקוֹם לְגָבוֹת מְמָנִי.

16) מימרא של רבה כתובות צב. (בבבא קמא ח. נאמר דין זה בשם רבא). 17) כדי להקל את ההבנה רצוי לכאר מתחילה את כל פרטי הדין ולפרש אחר כך כל פיסקא ופיסקא בפני עצמה. ובכך: ראובן לוהה כסף מיהודה בשטר ונשתעבדו כל נכסיו ואחר כך מכר כל שדותיו לשמעון והיו בנייהן עידית, בינונית וזיבורית, הלך שמעון ומכר ללוי את כל הבינונית - הרשות ביד יהודה (בעל החוב) לגבות הבינונית מיד לוי או את הזיבורית שנשארו ביד שמעון (ואם נשאר ביד שמעון מאותם נכסים עידית בלבד - גובה אותם. רש"י כתובות שם). מלוי הוא יכול לגבות אף על פי שנשארו נכסים ביד שמעון, מפני שהוא לקח את השדה המשועבדת לו, שהרי בעל חוב דינו בבינונית. ואין זה דומה למה שאמרנו בהלכה הקודמת, שאין נפרעים מהלוקח במקום שיש בני חורין אפילו כשבני חורין הם זיבורית והנמכרים הם בינונית, משום שזה נאמר כשהמלווה בא לגבות מן הלווה עצמו - אפילו זיבורית - אין לטרוף מן הלקוחות, כדי שלא לגרום להם הפסד, אבל כאן גם שמעון הוא רק לוקח, ולא הוא לוח כסף, ואין כוחו גרוע מכוחו של לוי, ולפיכך אומר המלווה ללוי - אתה קנית את השדה שהייתה משועבדת לי, ואתה אני רוצה. ואם רצה גובה משמעון אפילו מעידית, אם לא נשארו בידו נכסים אחרים מאלה שקנה מראובן, שיכול הוא לומר לו: אתה קנית כל קרקעותיו של ראובן ונכנסת לכל השעבוד שהיה לי על ראובן, ולפיכך כל זמן שאני מוצא אצלך משהו שבא לידך מיד ראובן - אני גובה, ואין רצוני לתבוע מלוי שהניח לי אצלך שדה לגבות ממנה. [רש"י שם מבאר, שהמדובר, כשקנה שמעון כל השדות בשטר אחד או כשקנה לוי משמעון את השדה שקנה שמעון באחרונה, אבל אם קנה לוי שדה שקנה שמעון מראובן לפני האחרונה, יכול לוי לומר למלווה: כשקנה שמעון שדה זו הניח לך מקום אצל ראובן לגבות ופקע שעבודך ממנה, אף על פי שלא נשארה בינונית ביד ראובן, שהרי אין גובים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין אפילו עידית או זיבורית. והר"י בתוספות שם דיבור המתחיל ראובן חולק על זה ואומר, שבמקרה זה יכול שמעון לטעון: הרני מוותר על תקנת חכמים שאין נפרעים ממשועבדים כשיש בני חורין, כדעת רבא (בבא קמא ז:). שהאומר אי אפשר בתקנת חכמים שתיקנוה לטובתו - לומעים לו, ומשום כך לא פקע השעבוד מהשדה שקנה לוי (ראה שם). ורבינו לא ביאר כלום בזה]. 18) שעל לוי רובץ עיקר השעבוד. בסמוך יבואר שהכוונה שלקח כל הבינונית שקנה שמעון מראובן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּתָבוּ לְרֵאשׁוֹן - טוֹרְפִין מִן הַשְּׁנִי⁴³. מִכֵּר הַלְוָה שְׁדָה לְלוֹקַח, וּמִכֵּרָה לּוֹקַח רֵאשׁוֹן לְלוֹקַח שְׁנִי⁴⁴, וְכָתַב הַמְלוֹה לְלוֹקַח רֵאשׁוֹן: דִּין וְדָבָרִים אֵין לִי עִמָּךְ, וְקִנְי מִיָּדוּ - הָרִי בַעַל חוֹב טוֹרֵף מְלוֹקַח שְׁנִי אוֹתָהּ הַשְּׁדָה⁴⁵, וְלוֹקַח רֵאשׁוֹן טוֹרֵף אוֹתָהּ מִבַּעַל חוֹב⁴⁶, שְׁהָרִי כָתַב לוֹ⁴⁷, וְלוֹקַח שְׁנִי טוֹרֵף אוֹתָהּ מְלוֹקַח רֵאשׁוֹן⁴⁸, שְׁהָרִי הוּא מִכֵּרָה לוֹ⁴⁹, וּבַעַל חוֹב חוֹזֵר וְטוֹרֵף מִשְׁנִי⁵⁰, וְחוֹזֵרִין חֲלִילָה⁵¹, עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ פְשָׁרָה בְּיַגִּיחֵן. וְכֵן הָאִשָּׁה בְּכַתְּבָתָהּ.

(39) ברייתא כתובות צה. (40) בזה אחר זה. (41) בגמרא שם נימקו בסברה זו את ההבדל בין הנידון כאן לבין נשתדפו בני חורין שגובה ממשועבדים (ראה למעלה הלכה ב.). (42) בגמרא שם השוו כתובת אשה לבעל חוב לעניין זה. [במגיד משנה מביא גירסא אחרת בהלכה זו והמדובר בה כשהחוב הוא כנגד שתי השדות כגון לווה מנה והשדות נמכרו בחמישים בחמישים. ובכתב יד תימן נמצאות שתי הגירסאות בשתי הלכות נפרדות]. (43) זה פשוט. וקשה להבין מה משמיענו, הרי כשלא כתב לראשון גם כן טורפים מן השני? (44) כך מפרש רבינו את הברייתא (שם:), "וכן בעל חוב ושני לקוחות". (45) שהרי לא הסתלק אלא מזכותו כלפי לוקח ראשון בלבד. (46) פירוש, אחר שלוקח שני הוציא ממנו בחזרה את דמי השדה. (47) התחייב שלא יגבה חובו ממנו והרי גבה ממנו - אמנם בעקיפין. (48) ומחזיר לו מעותיו. (49) ומחוייב להחזירה לו אף על פי שבאה עכשיו לידו באמצעות בעל החוב. (50) שהרי לא הסתלק מזכותו כלפיו. (51) עד לבלוי סוף.

~ יום רביעי ד' טבת ~

פֶּרֶק עֶשְׂרִים

(1) מבאר דין בעל חוב מאוחר שקדם וגבה, ודין שטרות שזמנם ביום אחד, ודין שני שטרי חוב שבאחד כתוב בחמישה בניסן ובשני ניסן סתם.

א. מי שיש לו חובות הרבה - פל שקדם חובו גובה תחילה³, בין מן הלוה עצמו בין מן הלקוחות. ואם קדם האחרון וגבה - מוציאים מיָדוּ⁴; שכל שקדם חובו - זכה. במה דברים אמורים? בקרקעות שהיו לו בעת שלוה; אבל הקרקעות שקנה אחר שלוה מבעלי חובות הרבה, אף על פי שכתב⁵ לכל אחד מהן: מה שאני עתיד לקנות משעבד לך - אין בהן דין קדימה, אלא פלן שוין⁶, וכל שקדם וגבה - זכה, אף על פי שהוא אחרון⁷.

(2) מי שהגיע לידו שטר החוב תחילה, או שקדם זמן קבלת הקנין שלו. (3) ואף-על-פי שזמן הפרעון של השני קודם לזה של הראשון (הרשב"א בתשובה אלף קטז, וכדבריו כתב ה'טור' בחו"מ סי' קד וראה 'בית יוסף' שם). ואם בא השני לגבות לפני שהגיע זמן הפרעון של הראשון - מגבים

והחייבוהו בית דין לשלם דינו כמלוה בשטר, כמו שאמרו בקידושין יג: (ובכמה מקומות): "מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא" [קושייא זו וגם תירוצה כתבו התוספות בבא קמא שם דיבור המתחיל: כולן]. (29) ואין מתחשבין כלל בסוג השדות. (30) אינו יכול לטעון הבינונית משועבדת ל - אגבה אותה (כמו שאמרנו בהלכה ג) משום שהלוקח הבינונית השאיר מקום אצל הלווה עצמו, מה שאין כן בהלכה ג בדין לוקח מן הלוקח. (31) כמו שאמרנו בהלכה ב.

ו. מִכֵּרֵן לְאַחַד זֶה אַחֵר זֶה - הָרִי הַלּוֹקַח נִכְנַס תַּחַת הַבְּעָלִים. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? שְׁלָקַח עֵדִית בְּאַחֲרוֹנָה; אֲבָל לָקַח זְבוּרִית בְּאַחֲרוֹנָה - פֶּלֶן גּוֹבִין מִן הַזְבוּרִית; שְׁהָרִי אוֹמֵר לְטוֹרֵף פְּשִׁיבּוּא לְגִבּוֹת מִן הַשְּׁדָה שְׁלָקַח תַּחֲלָה: הָרִי הַנַּחְתִּי לָךְ מְקוֹם לְגִבּוֹת מִמֶּנּוּ. וְלָמָּה אֵינוֹ אוֹמֵר לוֹ הַטוֹרֵף כִּף אִם לָקַח עֵדִית בְּאַחֲרוֹנָה, וְתִגְבַּה הָאִשָּׁה וּבַעַל חוֹב מִן הָעֵדִית שְׁלָקַח בְּאַחֲרוֹנָה³²? שְׁזוֹ תַקְנָה הִיא לְלוֹקַח³³, וְהָרִי אוֹמֵר לּוֹקַח לָהֶן: אִי אֶפְשִׁי בְּתַקְנָה זֹאת³⁴, אֲלֵא כֹל אֶחָד מֵמֶם יִגְבֶּה מִן הָרֵאוּי לוֹ.

(32) כלומר, אם אנו דוחים את הטורף אצל האחרונה אף על פי שהיא זיבורית, משום שהשעבוד נשאר עליה אחר מכירת העידית והבינונית, למה בלקח עידית באחרונה לא יגבו בעל חוב והאשה כתובתה ממנה? הרי השעבוד רובץ עליה? (33) דין זה, שהלוקח יכול לטעון: הנחתי לך מקום, תקנת חכמים היא לטובת הלוקח, שלא יגבו ממנו כשנשארו שדות ביד המוכר. (34) כדברי רבא שהבאנו למעלה בהלכה ג. נימוק זה אמרו בגמרא שם ח:

ז. מִכֵּרֵן³⁵ לְאַחַד זֶה אַחֵר זֶה, וּמִכֵּר לוֹ עֵדִית בְּאַחֲרוֹנָה, וְחֹזֵר הַלּוֹקַח וּמִכֵּר זְבוּרִית וּבִינּוּנִית וְשִׁיר עֵדִית לְפָנָיו - פֶּלֶן גּוֹבִין מִן הָעֵדִית, שְׁהָרִי אֵין לוֹ בְּמָה יִדְחָה אוֹתָם³⁶. מִכֵּר עֵדִית וְהִנִּיחַ בִּינּוּנִית וְזְבוּרִית - הַנּוֹקֵין טוֹרְפִין מִן הָעֵדִית שֶׁפִּיד לּוֹקַח הַשְּׁנִי³⁷, וּבַעַל חוֹב וְכַתְּבָתָהּ אִשָּׁה גּוֹבִין מִבִּינּוּנִית וְזְבוּרִית שֶׁשִׁיר לְפָנָיו³⁸.

(35) שם. (36) מכיוון שלקח זו באחרונה לא הניח מקום לגבות. (37) נכתב למעלה בהלכה ג, שבמקרה כזה רצה מזה גובה רצה מזה גובה, ומובן שהניזק עדיף עירית. (38) בעל חוב מבינונית ואשה מזיבורית - כדינם.

ח. מי שלוה³⁹ מאחד, ואחר כך מכר הלוה נכסיו לשנים⁴⁰, וכתב בעל חוב ללוקח שני: דין ודברים אין לי עמך, וקניו מיָדוּ - אינו יכול לטורף מלוקח ראשון; שהרי אומר לו: הנחתי לך מקום לגבות ממנו אצל בעל חובך מן הנכסים שקנה לוקח שני אחרי, ואתה הפסדת על עצמך, שהרי סלקת עצמך מהן⁴¹. והוא הדין לאשה בכתבתה⁴², אם כתבה לשני - אבדה כתבתה, ואינה יכולה לטורף. אכל אם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12) מימרא של רבי יוחנן בגיטין יא: ובכתובות פד: ומשם ראה, שאפילו כשעשאו המלוה שליח - לא קנה. [ב'תוספות' גיטין שם ד"ה התופס, תמחו על רש"י שכתב בבבא-מציעא י. שאם עשאו שליח לתפוס - קנה. והוכיחו שלא קנה. וכן דעת הר"ן בגיטין שם, וכן פסק רבינו ירוחם בנתיב ח חלק ז. ראה 'בית יוסף' חו"מ סי' קד, וסמ"ע שם ס"ק א. 13) והלווה אינו יכול להתנגד ולטעון: לאו בעל דברים דידי את (אינך בעל דברים שלי). והר"ף בתשובה (מובא ברא"ש בבא-מציעא י.) מבאר, שדין זה נאמר רק במקום שנשקף הפסד למלוה אם לא יתפוס את המטלטלין, כגון שהלווה גוסס, וכשימות לא יוכל המלוה לגבות, כי אין גובים ממטלטלין של יתומים (ראה למעלה פי"א ה"ח והי"א) או כשהלווה מפסיד נכסיו, אבל כשאין חשש מבוסס להפסד - יכול הלווה לטעון: לאו בעל דברים דידי את. 14) גיטין יא: (ראה למעלה פט"ז ה"ב).

ג. שטרות שזמן פלן יום אחד, או שעה אחת במקום שפותבין שעות, כל שקדם מהן וגבה, בין קרקע בין מטלטלין - זכה.¹⁵

15) שנינו בכתובות צג: "היו כולן יוצאות בשעה אחת וכו' חולקות בשוה", ורבינו לשיטתו בסוף הלכה א, שבמקום שאמרו יחלקו, כל שקדם וגבה - זכה (ראה ראב"ד). בגמרא שם צד, נחלקו רב ושמואל בדין שני שטרות היוצאים ביום אחד. רב אמר יחלקו, ושמואל אמר שודא דדייני (הדיינים ישילו הזכות לפי חוות דעתם - רש"י), ולכאורה קשה על רבינו למה פסק כרב, הלא כלל ביינו, שבדייני ממונות הלכה כשמואל נגד רב? אולם כבר העיר הר"ף בכתובות (אות שמא), ששמואל אינו חולק על המשנה, ודבריו נאמרו במכירות ומתנות בלבד, אבל בהלוואות מודה לרב שיחלקו. ומביא הוכחה לדבריו, ממה שהקשו בגמרא (שם עמוד ב) על שמואל מברייתא, ולא הקשו ממשנתנו. והר"ף מוסיף וכותב: "ואף-על-גב דחזינן (שאנו רואים) בירושלמי (שם פ"י ה"ד) דאקשי בה על שמואל, וקאמר (ואמר) מתניתין פליגא (משנתנו חולקת) אדשמואל וכו' - אגמרא דילן סמכינן" (על הגמרא שלנו (הבבליית) אנו סומכים), ורבינו קיבל דעת הר"ף, כדרכו כמעט בכל מקום.

ד. פאו פלן פניחד לגבות¹⁶, וכן פעלי חובות שפלו אחד מהן קודם לזמן חברו שפאו לגבות מן המטלטלין, שחרי אין פהן דין קדימה¹⁷, או שפאו לגבות מקרקע שקנה הלוה לאחר שלוה מן האחרון שפיהן¹⁸, ואין פנקסים פדי שייגבה פל אחד מהן את חובו - מחלקין ביניהן¹⁹. פיצד חולקין?²⁰ אם פשיתחלק המזמן הנמצא על מנינם, יגיע לפחות שפיהן פשעור חובו או פחות - חולקים לפי מנינם²¹ פשוה²²; ואם יגיע לפחות שפיהן יותר על חובו²³ - חולקין מפל המזמן פניהם פדי שייגיע לפחות שפיהם פשעור חובו²⁴, וחוזרין הנשארים מפעלי חובות וחולקין היתר פניהן פדרך הזאת. פיצד?

לו, וכשיגיע זמן הפרעון של הראשון יטרוף ממנו (רשב"א שם). ואין בזה הבדל בין מלוה בשטר לבין מלוה על-פה (מגיד-משנה). 4) בכתובות צד. אמר רב נחמן, הכל מודים בבעל-חוב מאוחר שקדם וגבה - מה שגבה לא גבה. ופסק הר"ף שם כמותו, וכתב שכן גם דעת רב שרירא גאון. 5) ראה הערותינו בהלכה הבאה. 6) כלומר, יחלוקו (בבא-בתרא קנז: לוח ולוח וחזרו וקנה. . . והילכתא יחלוקו). והטעם, מפני שהשעבוד חל על הקרקע בשעה שקנה אותה הלווה, ואז כל המלווים זכותם שוה. 7) סברת עצמו. ונימוקו: שלא אמרו (בגמרא, כתובות שם) "מה שגבה לא גבה" אלא בבעל-חוב מאוחר. ומשמע, שאם כולם שוים - מה שגבה גבה (מגיד-משנה בשם רשב"א).

ב. לוח וכתב לו: שאני עתיד לקנות משעבד לך, ואחר כך קנה שדה, וחזרו ולוה מאחר⁸ - הרי השדה משעבד לראשון⁹, והוא קודם לגבות¹⁰. וכן אפלו היו מאה. אין דין קדימה במטלטלין¹¹, אלא כל שקדם וגבה מהן - זכה, אף על פי שהוא אחרון. קדם אחד משאר אדם ותפס מן המטלטלין של זה פדי לזכות לאחד מפעלי חובות - לא זכה; שפל התופס לבעל חוב במקום שיש עליו חוב לאחרים - לא קנה¹². אבל אין עליו חוב לאחרים - קנה לו¹³. וכן אם אמר לו¹⁴ הלוה: זכה בחפץ זה לפלוני - זכה לו; ואין אחד מפעלי חובות יכולין לגבות מאלו המטלטלין, שפכר זכה פהן אחר.

8) אחר קניית השדה. ולא אמרו (בבא-בתרא שם) "יחלקו" אלא בלוה ולוה ואחר-כך קנה, שבשעת קנייתה חל עליה בבת אחת שעבוד כל ההלוואות, ולא קדם שעבוד לשעבוד, אבל כשהלוואה אחת קדמה לקניה - נשתעבדה השדה לאותה הלוואה ברגע שקנאה הלוה, לפני שלוה שנית. 9) לפני השעבוד השני. 10) בכסף-משנה כאן (וכן ב'בדק הבית' שלו בחו"מ סי' קד, ס"ק ח) כתב, שהוא-הדין אם כתב לראשון "דאקני" (השדות שאקנה מכאן ולהבא תהיינה משועבדות לך) - ולוה משני, ולא כתב לו "דאקני", ואחר-כך קנה שדה - הרי היא משועבדת לראשון ולא לשני ומסתמך בזה על 'ספר התרומות' שער ארבעים. ובש"ך שם ס"ק טו הוכיח מדברי רבינו ירוחם בנתיב ו חלק ח, וכן מ'בעל התרומות' שער מג חלק ד, שאם באו לגבות מן הלווה עצמו - שניהם שוים. ומה שאמרו שאינה משועבדת לשני - הכוונה שאין השני מוציא מיד הלוקח מן הלווה, משום שלא כתב לו "דאקני", אבל כל זמן שהשדה ביד הלווה היא משועבדת גם לשני, כמו שאמרו: "אפילו מגלימא דעל כתפיה (בעל-חוב גובה אפילו מהגלימה שעל גבי הלווה)" שהרי כל זמן שהיא נמצאת בידו היא שלו, וכל בעל-חוב גובה ממנה בין אם כתב לו "דאקני", ובין לא כתב לו. והש"ך מוסיף, שב'שער התרומות' שער מ, לא מצא כלום בדין זה (ב'שער התרומות' שבידי עם 'גידולי תרומה' דפוס ויניציאה תקסט, לא מצאתי גם כן מה שהביא הכסף-משנה בשמו). 11) ר"ף, כתובות, שם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שָׁדָה אַחַת בְּשָׁנֵי שְׁטָרוֹת, שְׁטָרוֹ שֶׁל זֶה בְּחֻמְשָׁה בְּנִיסָן וּשְׁטָרוֹ שֶׁל זֶה בְּנִיסָן סִתְּמָם.

28) מעשה שהיה (שם צ:). (29) כן פסק רב יוסף, שם. 30) מהנכסים שמכר לוי מחודש אייר ואילך, שנשארו אחר שגבה ראובן חובו. 31) בשעה שלוה לוי מראובן, היתה לו שדה בת חורין - זו שגבה שמעון - ולא נשתעבדה השדה שנמכרה אחר שעה זו. 32) צ"ל "ממני". פירוש, לו יש הזכות לטרוף ממני, ולך אין זכות זו. 33) ייפוי כוח. 34) מלוה אחד לשני. 35) מכוחו של השטר שזמנו חמשה בניסן או מכוחו של זה שזמנו ניסן סתם. 36) רש"י מפרש, את המעשה שבגמרא שם, בשטרי מכירה. רבינו פירש, כנראה, בשטרי חוב. ומסברא השווה לזה דין מכר.

~ יום חמישי ה' טבת ~

פֶּרֶק אֶחָד וְעֶשְׂרִים

1) מבאר שבעל חוב גובה את השבח, ואיזה שבח גובה ואיזה שבח אינו גובה.

א. בעל חוב² גובה את השבח³ שהשביח הלוקח⁴, בין שהשביחו מחמת הוצאה⁵ בין ששביחו נכסים מאליהן. אלא שאם שביחו מאליהן - טורף כל השבח, ואם השביחו מחמת הוצאה - גובה חצי השבח⁶. כיצד? ראובן שהיה לו חוב על שמעון מאתים, ומכר שמעון ללוי שדה במנה, והוציא עליה לוי הוצאות, והשביחה והרי היא שדה מאתים, כשיבוא ראובן לטרף מלוי - טורף ממנה במאה, וחמשים של חצי השבח. ואם השביחה מחמת עצמה, כגון שהוקרה בדמים או עלו בה אילנות - גובה את פלה. הורו חכמים גדולים ואמרו: לא יהא הלוקח רע פחו מהיורד לשדה חברו שלא ברשות⁸, ששמין לו⁹ ונדו על התחתונה. לפיכך, אם השביח מאה והוציא חמשים¹⁰ - נוטל¹¹ כל ההוצאה וחצי השבח היתר על ההוצאה, והחצי עם הקרן טורף בעל חוב¹². [נדברים של טעם הם, וכך ראוי לדון¹³]. והוצר הלוקח וגובה את הקרן¹⁴ מנכסי שמעון, אף מן המשעבדין שמכר או נתן¹⁵ מאחר זמן שמכר בו ללוי¹⁶; אבל השבח שטרף ממנו בעל חוב, בין בחציו בין בכלו - אין לוי גובהו אלא מנכסים בני חורין¹⁷ של שמעון. שתקנת עולם היא¹⁸: שלא יגבה השבח, ולא הפרות שאכל הגזלן¹⁹, ולא מזון האשה והפנות²⁰, מנכסים משעבדין; שאלו דברים שאין להן קצבה²¹. ומקלי כתבה²², שלא תטרף אשה מן השבח כתבתה. ולמה יטרף בעל חוב חצי השבח בלבד בפא מחמת הוצאה עצמה?²³ לפי שהשבח פא לאחר שלוה מראובן ולאחר שמכר ללוי, ונמצא ראובן²⁴ ולוי²⁵

היו שלשה חובות, של זה מנה, ושל זה מאתים, ושל זה שלש מאות: אם היה כל הנמצא שלש מאות - נוטלין מאה מאה; וכן אם נמצא שם פחות משלש מאות - חולקין בשוה. נמצא שם יתר על שלש מאות - חולקין שלש מאות בשוה, ויסתלק בעל המאה, ושאר הממון חולקין אותו השנים על אותה הדרך. כיצד? נמצאו שם חמש מאות או פחות - חולקין שלש מאות בשוה, ויסתלק האחד, והזרין וחולקין המאתים או הפחות בשוה, ויסתלק השני²⁵. נמצא שם שש מאות - חולקין שלש מאות בשוה, ויסתלק בעל המנה, והזרין וחולקין המאתים בין השנים בשוה, ויסתלק בעל המאתים, ונותנין המאה הנשארים לבעל השלש מאות, ונמצא בידו שלש מאות בלבד²⁶. ועל דרך זו חולקין אפלו הן מאה, כשיבואו לגבות כאחת. ויש מן הגאונים שהורו, שחולקין לפי ממונם²⁷.

16) כגון שהיה זמני שטרותיהם שוים (ראה ה"א הערות א רב). 17) כמבואר שם. 18) נתבאר למעלה, שאין דין קדימה בקרקעות אלה. 19) נתבאר בהלכה הקודמת, שכל מקום שאמרו יחלוקו, כל הקודם וגבה הכל - זכה, והוא הדין להיפך: במקום שאמרו כל הקודם זכה, אם באו ביחד לגבות, יחלוקו. 20) מחלוקת רבי נתן ורבי שם צג. והאריך רי"ף שם בפירוש שתי השיטות, ופסק כרבי שאמר: חולקות בשוה. וכך היא שיטת רבינו כאן. 21) לפי מספר בעלי החובות. 22) כל אחד מהם מקבל אותו הסכום, בלי הבדל בין חוב גדול לקטן. 23) כשנחלק לפי מספר הגובים. 24) חולקים בשוה חלק מן הנכסים שיש בו כדי לתת לכל מלוה כשיעור החוב הפחות. 25) גבה כל חובו, והשלישי מפסיד מאה. 26) המלה "בלבד" אין לה מקום בדוגמא שלמעלה, שהרי השלישי גבה כל המגיע לו, ואולי מרמזת לחוב יתר גדול משלוש מאות. 27) אם כל החובות עולים לאלף, ונכסי הלווה שוים חמש מאות - מקבל כל אחד מחצית חובו. ואם שוים ארבע מאות - מקבל כל בעל חוב ארבעים בעד כל מאה, וכן הלאה. ורבינו אינו מסכים לשיטתם. ונפסקה הלכה כמותו ב'שולחן ערוך' ח"מ סי' קד סעיף ה. ה. ראובן ושמעון²⁸, לכל אחד משניהם שטר חוב על לוי, ראובן שטר בחמשה בניסן, ושמעון שטר בניסן סתם, והרי יש ללוי שדה שאינה פדי חוב של שניהם - מורדין לתוכה ראובן²⁹, שמא שטר של שמעון בסוף ניסן היה. וכן אין שמעון יכול לטרף מאיר ואילך³⁰, שהרי הלוקח אומר לו: שמא באחד בניסן הוא זמנו של שטרך, והרי שדה בת חורין ביד ראובן³¹ שתגבה אותה, ויבוא ראובן שהוא אחר זמנה והוא שיש לו לטרף ממני³². לפיכך, אם כתבו הרשאה³³ זה לזה³⁴ - טורפין מאיר ואילך מפל צד³⁵. והוא הדין³⁶ בראובן ושמעון שמכר להן לוי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יכול לטעון: הנחתי לך מקום לגבות? במגיד-משנה הרגיש בזה, ומבאר שהמדובר כשקנה שמעון אותם הקרקעות אחר שלוה מראובן, וחל עליהם השעבוד לפי שיטת רבינו (למעלה פי"ח ה"א) שהנכסים שקנה הלווה אחר ההלוואה אינם משועבדים לאותה ההלוואה, אם לא התנו בפירוש "דאקני". יתקיים איפוא הדין האמור כאן - כשלא התנו בהלוואה, והתנו בכירת הקרקע ללוי, או כשקנה הקרקעות אחר ההלוואה, ולפני שמכר אותה השדה ללוי ולא נשתעבדו לראובן ונשתעבדו ללוי. (17) משנה, גיטין מח: (18) חכמים תיקנו זאת מפני "תיקון העולם" (מונח מקובל בפי חכמי התלמוד להגדיר בו תקנות שמגמתן למנוע עוול בולט לאחד מבעלי הדינים כתוצאה מהחוק המקובל, שיגרם לשיבוש יחסי משא ומתן וכדומה). (19) במשנה: "אין מוציאים לאכילת פירות וכו' מנכסים משועבדים", ומפרש שם רבינו, כיון שגזל שדה מליאה פירות, ואכל פירות שהוציאה - גובה הנגזל דמי הפירות מנכסים בני חורין בלבד, וכן כתב כאן. ורש"י שם מפרש, כגון שגזל שדה ומכרה, והלוקח זרעה והוציאה פירות, ובאה הנגזל וטרפה עם הפירות אחר שהחזיר ללוקח הוצאותיו, וחזר הלוקח ותובע מהגזולן את דמי השדה, וגם מותר דמי הפירות - מגבים לו דמי השדה גם מנכסים משועבדים של הגזולן, אבל דמי הפירות רק מבני חורין. (20) אלמנה ובנותיה מקבלות מזונות מנכסי המוריש. פרטי דיני המזונות - נתבאר במקומם בפרק טז מהלכות אישות. (21) הסכום אינו קצוב, ולא תיקנו שעבוד נכסים לתביעות שרמתן אינה ידועה וקצובה, שהרי הלוקח אינו יודע עד כמה עליו להזהר. נימוק זה אמרו רבי חנינא שם נ: ועולא נתן שם טעם אחר: "מפני שאין כתובין" פירוש, לא נכתבו בשטר מכר ולא בכתובת אשה, ובמסקנא (שם נא). אמרו שהנימוק שנוי במחלוקת בין תנא-קמא ורבי יוסי. וקיבל רבינו נימוקו של רבי יוסי, שהלכה כמותו בכל מקום אפילו נגד רבים (ראה עירובין מו:). (22) חכמים הקילו בכמה דברים את ההתחייבויות הנובעות מתנאי הכתובה, וזו אחת מהן (בכורות נב:). (23) תמיהה זו כוחה יפה לשתיה השיטות שנאמרו למעלה, בדין נכוי ההוצאה מן השבח. (24) שהלוה כסף לשמעון. (25) שקנה משמעון השדה באחריות. (26) צ"ל: כנכסים. (27) יש לדרון את השבת כנכס חדש של שמעון שבא לו אחר שלוה משניהם. (28) למעלה בפ"כ ה"א. (29) מזה שאמרנו, שהלוקח דינו כבעל-חוב של המוכר, והשבח נידון כאילו הוא נכס של הלווה-המוכר שהגיע לידו אחר המכירה - יוצא. (30) רבינו לשיטתו (למעלה פי"ח ה"א) שהנכסים הבאים ללווה אחר ההלוואה לא נשתעבדו, אם לא הותנה בפירוש. (31) שוויה של השדה לפני שהשביחה, היינו 150. (32) בהתאם לשיטת רבינו שנתבארה למעלה (פ"כ ה"ד) בדין חלוקה (ראה שם). (33) הלוקח שנעשה בעל-חוב של ראובן, אחר ששמעון ולוי טרפו השדה שקנה מראובן. מלשונו של רבינו כאן יש ללמוד, שלא קיבל דעתם של חכמים גדולים, שמנכים את כל ההוצאה מן השבח ונותנים ללוקח, ואת מותר השבח מחלקים ביניהם, שהרי לפי שיטה

כַּשְׁנֵי בְּעָלֵי חוֹבוֹת לְשִׁמְעוֹן, וְהִשְׁבַּח בְּנִכְסֵים²⁶ שֶׁפָּאוּ לוֹ אַחַר שְׁלוֹה מְשֻׁנְיָהֶם²⁷, שֶׁהֵן חוֹלְקִין כְּאֶחָד כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו²⁸. לְפִיכָּה²⁹, רְאוּבֵן שְׁלוֹה מְשִׁמְעוֹן מִנְה, וְכַתֵּב לוֹ: שֶׁאֵינִי עֲתִיד לְקַנּוֹת³⁰, וְחֹזֵר וְלוֹה מְלוֹי מְאֵתָם, וְכַתֵּב לוֹ: שֶׁאֵינִי עֲתִיד לְקַנּוֹת, וְקָנָה אַחֵר כָּף שָׂדֶה וּמְכָרָה לַיהוּדָה בְּמֵאָה וְחֲמִשִּׁים, וְהִשְׁבִּיחָה יְהוּדָה בְּהוֹצָאתוֹ וְהָיָה שְׁוֹה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת - טוֹרֵף שִׁמְעוֹן וְלוֹי הַקָּרֵן³¹ וְחוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּשָׂדֶה³², וְנִמְצָא בְּיָד זֶה חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים וּבְיָד זֶה חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים; וְחוֹזְרִין שִׁמְעוֹן וְלוֹי וְיְהוּדָה³³ שֶׁלְשָׁתָן וְחוֹלְקִין מֵאָה וְחֲמִשִּׁים שֶׁל שִׁבַּח עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁפָּרְשָׁנוּ³⁴. נִמְצָא שִׁמְעוֹן טוֹרֵף מִנְה שְׁלוֹשׁ מֵשָׁדֶה זוֹ, וְלוֹי טוֹרֵף מֵאָה וְשִׁלְשִׁים וְשִׁבְעָה וּמְחָצָה, וְיְהוּדָה נוֹטֵל מִן הַשִּׁבַּח³⁵ שְׁנַיִם וְשִׁשִּׁים וּמְחָצָה. וְכֵּן הֵן חוֹלְקִין אֶפְלוּ הֵן מֵאָה.

(2) ברייתא בבא-מציעא טו. ובכמה מקומות. [במגיד-משנה ציין המקור: מימרא של שמואל שם, "בעל חוב גובה את השבח". העדפנו להסתמך על הברייתא משני טעמים, א. ברייתא עדיפה; ב. הרשב"ם בבבא-בתרא קנו: כותב שלדעת שמואל גובה כל השבח, ואין הלכה כמותו. (3) כשהחוב הוא כנגד ערך השדה אחר שהשביחה (ראה לקמן ה"ו בדין שדה אפותיקי). (4) כלומר, שהשביחה השדה ביד הלוקח. (5) שהלוקח השקיע כסף כדי להשביחה. (6) בבא-בתרא קנו: (רבים חלקו על רבינו, ודעתם שגם משבח בלי הוצאה אין בעל חוב גובה יותר ממחצה ('בית יוסף' חו"מ סימן קטו בשם רבינו זרחיה הלוי, הראב"ד והרשב"א. וכן פסק הרמ"א שם סעיף א. ראה ש"ך שם סי"ק א וסי"ק ה). (7) שיטה זו מובאה ברי"ף בבא-מציעא פרק אלו מציאות, ודחה אותה מהלכה. נימוקו יתבאר לקמן. (8) שדינו כגזולן. (9) כמה הוא השבח וכמה הוציא, ואם השבח יותר על ההוצאה - נוטל את ההוצאה, ואם ההוצאה תיירה - נוטל רק השבח. (10) ואם-כן השבח גדול מההוצאה בשיעור חמשים. (11) הלוקח. (12) נמצא שמחשבים ומחלקים ביניהם רק את השבח העודף על ההוצאה. (13) למעלה הערה ו כתבנו שהרי"ף דוחה שיטה זו. ונימוקו - שאין זה דומה ליורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות, שדעתו ליטול מבעל השדה כשיצטרך להחזיר לו את השדה, אבל בנידון שלפנינו הלוקח סומך על אחריותו של המוכר, וחשב שאם יגבה בעל-חוב את השדה - יחזור ויגבה הכל ממנו, ולכן נוטל בעל-חוב גם את ההוצאה, והלוקח יגבה כל הפסדו מהמוכר. [בש"ך שם סי' קטו סי"ק ט כתב, שבספר הרמב"ם עם מגדל-עזו הגירסא היא כשיטת הרי"ף, ומוסיף שגם רב האי גאון בספר 'מקח וממכר' שער כז דף כח פסק כשיטה זו. והכריע כן להלכה למעשה]. (14) הכסף ששילם בעד השדה. (15) כדין כל לוקח שבעל-חובו של המוכר טרף השדה שקנה. (16) ויש לשאול: אם ישנם נכסים שנמכרו אחר זמן המכירה ללוי, כיצד טרף בעל-חוב מלוי, הרי הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ממשיך ומבאר, שדבריו הם לפי שיטת רבו רבי יהוסף הלוי, הובאה ב'טור' שם שמנמק את ההבדל בין שמירה ובין דין אונאה ושבועה וכיוצא בהן, ואומר: "כאן גבי שומר לאו כבצורות דמיין, כיון דלשמירה הן כשהן מחוברין לקרקע וכו' דהא לאו למיתלשינהו מסרינהו ניהליה (שהרי לא כדי לתלשם מסרם לידו, אלא לשמרם כמו שהם)". ומחדש הש"ך (שם בסי' קטו ס"ק יח), שבעל-חוב הבא לטרוף את השדה עם הפירות - יש לדנונו כשומר, שהרי אינו בא לתלוש את הפירות אלא ליטלם כמו שהם, ויכול לומר ללוקח: אין זה עניןך מה אעשה עם הפירות אחר שיגיעו לידך, עכשיו אינני תולש אותם. ובהתאם לשיטה זו פסק רבינו כאן, שאפילו אינם צריכים לקרקע - דינם כקרקע. ובמכירה וכן באונאה, פסק שדינם כמטלטלין. על פירושו הנפלא הזה של הש"ך עלינו להוסיף עוד, שבהל' טוען ונטען שם התכוון רבינו להודאה במקצת במלוה ולוה, ולא בשומר. והרמב"ן חולק על רבינו, ודעתו שאם אינם צריכים כלל לקרקע - הרי הם כמטלטלין, ולא אמרו "לאו כבצורות דמיין" אלא כשהקרקע תוסיף להשביחם קצת. וכן מפרש הרמב"ן גם דעת רש"י. ורבינו זרחיה הלוי והרשב"א מרחיקים לכת וסוברים, שאפילו הצריכים לקרקע אין בעל-חוב גובה אותם בחובו אלא נוטלם ומשלם דמיהם ללוקח (מגיד-משנה).

ג. מתנה³⁸ ששכחה מחמת הוצאה - אין בעל חוב גובה משכחה פלוס, אלא רואין פמה היתה שוה בשעת מתנה וגובה. ואם שכחה מאליה - בעל חוב גובה את פלה³⁹. ואם קבל הנותן אחריות המתנה - הרי בעל חוב גובה ממנה את השבח כדרך שגובין מן הלקוחות⁴⁰. ולמה יטרף בעל חוב חצי השבח מן הלוקח⁴¹ ולא יטרף ממקבל מתנה פלוס? מפני⁴² שהמוכר פותח ללוקח בשטר מכירה: שאני מחיב לך בקרן ובעמל שתעמל ובשבח שתשביח, ועלי אחריות הפל; ורצה הלוקח וקבל דבר זה⁴³, שהרי הלוקח ירד על תנאי זה, שאם ילקח ממנו השבח יחזור על המוכר. ואפלו לא כתב⁴⁴ - כבר נודע שזה דין המוכר עם הלוקח⁴⁵. אבל המתנה, שאין שם תנאי זה - אינו גובה משכחה פהוצאתו פלוס.

(38) ב"מ טו. (39) בגמרא שם, אמר רבא סתם שאין בעל-חוב גובה את השבח ממתנה, וכתב הר"ף שם: "ומסתברא דהאי שבחא דלא גבי ממתנה - שבחא דאתי מחמת הוצאה הוא, אבל שבחא דאתי ממילא טריף (מתקבל על הדעת שהשבח שאינו גובה ממתנה - שבח הבא מחמת הוצאה הוא, אבל שבח הבא מאלי - טוריף)". ורבינו קיבל סברתו. והראב"ד בהשגותיו כאן מסכים לדבריו. (40) שנתבאר למעלה בהלכה א, שגובה חצי השבח אחר ניכוי הוצאה. (41) כששכחה מחמת הוצאה. (42) נימוק זה נתבאר בגמרא, שם. (43) שבעל-חוב יקח גם השבח. (44) את התנאי הזה בשטר. (45) וכל דבר שבממון שנתקבל

זו אין חולקים את כל השלש מאות, וזה כדעת הש"ך שהבאנו למעלה (הערה יב). ולגירסת המגיד-משנה שם, שרבינו קיבל דעתם - מוכרחים אנו לקבל פירושו הדחוק כאן, שהשדה שוה עכשיו שלוש מאות, אחר ניכוי הוצאה שהשקיע יהודה. (34) שם, היינו שבתחילה מחלקים שלשתם 75 בשוה, ונוטל כל אחד 25 ונסתלק שמעון שגבה כבר כל חובו, וחוזרים לוי ויהודה ומחלקים ביניהם את 75 הנותרים, ונוטל זה 37 וחצי, וזה 37 וחצי. (35) ממאה וחמישים של הקרן אינו נוטל כלום, אלא גובה כל הקרן מן המוכר, ומשתתף רק בשתי חלוקות האחרונות, היינו מחלוקה ראשונה נוטל 25, ומהשנייה נוטל 37 וחצי - ביחד 62 וחצי; ולוי קיבל נוסף על כך עוד 75 מחלוקה ראשונה, ויצא לו סכום של 137 וחצי כמו שמסכם רבינו בסמוך.

ב. כל הפרות³⁶ שאכל הלוקח - אינן נטרפין ממנו. אבל הפרות המחברין לקרקע³⁷, אף על פי שאינן צריכין לקרקע, פענבים שהגיעו להבצר - הרי בעל חוב גובה מהן כמו שגובה מן השבח.

(36) בבא-מציעא יד: אמר שמואל, בעל-חוב גובה את השבח. ולמדו מדבריו: שבח אין (כן), פירי לא. ומבאר הר"ף בהלכותיו שם, שהכוונה לפירות שאכל הלוקח או שנתלשו, אבל המחברים לקרקע - גובה. (37) נראה, שרבינו למד זה מלשונו של הר"ף, שכתב שם: "אבל פירי דאיתנהו האידינא מיחברי בארעא, גבי להו בעל-חוב (פירות שהם עכשיו מחברים בקרקע - בעל-חוב גובה אותם)", ואינו מחלק בין צריכים לקרקע ובין אינם צריכים. [רבה המבוכה בדין פירות שאינם צריכים לקרקע. בהלכות טוען ונטען פ"ה ה"ד פסק רבינו, שאם אינם צריכים לקרקע דינם כמטלטלין, וכן פסק גם בהל' מכירה פ"א הי"ז לענין קנין ולענין אונאה. במגיד-משנה כאן ובהלכות מכירה פ"א הי"ז, ובלחם-משנה פ"ב מהל' שכירות ה"ד נדחקו ליישב את הסתירות הללו. אולם רבינו עצמו בפירושו לשבועות מבאר שיטתו, וביארו מסלק את כל הסתירות והקושיות. במשנה שם חולקים רבי מאיר וחכמים בדין שומר שקיבל פירות מחברים לשמירה, ומודה במקצת התביעה. רבי מאיר אומר: דינם כמטלטלין ומחויב שבועה, וחכמים אומרים שהם כקרקע ואין נשבעים על הקרקעות. ובגמרא שם מג. פירשו שמחלוקתם בענבים העומדים ליבצר. וכתב שם רבינו: "מחלוקת חכמים ורבי מאיר היא בענבים העומדים להיבצר (שאינם צריכים לקרקע - המפרש) והלכה כחכמים, אבל כשימסרו לו בתורת שמירה ולענין מקח וממכר ודיני ההונאה (גירסת הש"ך חו"מ ס"ו זה ס"ק ט) והודייה במקצת כשהיה עיקר התביעה שלא בתורת שמירה, העיקר המכוון אליו שהם במטלטלין, שכל העומד ליבצר כבצור דמי, ושמור זה הלשון". וביאר הש"ך שם שהמלה "אבל" מתפרשת כאן כמו: במה דברים אמורים (אבל זה נאמר רק), ואומר רבינו, שלא אמרו שהם כקרקע אלא כשנסרו הפירות בתורת שמירה, אבל בעינינו אחרים שמנה שם, וביניהם גם הודאה במקצת במלוה - דינם כבצורות (כנראה כוונתו שגם חכמים מודים בזה). והש"ך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כִּלְהָא⁵⁶, וְרוֹאֵין חֲצֵי הַשֶּׁבַח הַנֶּשְׂאָר לְלוֹקָח⁵⁷: אִם הִיָּה חֲצֵי הַשֶּׁבַח יָתֵר עַל הַהוֹצָאָה - נוֹטֵל הַהוֹצָאָה⁵⁸ מִבְּעַל חוֹב⁵⁹, שֶׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ בְּעַל חוֹב: שְׂדֵי הַיָּא שֶׁהַשְּׂבִיחָה⁶⁰, וְהַנֶּשְׂאָר לוֹ⁶¹ מִן הַשֶּׁבַח⁶² נוֹטֵל מִן הַמּוֹכֵר; וְאִם הִיָּה חֲצֵי הַשֶּׁבַח פְּחוּת מִן הַהוֹצָאָה - אֵין לוֹ מִן הַטּוֹרָף אֶלָּא דְמֵי חֲצֵי הַשֶּׁבַח⁶³, וְחוֹזֵר וְגוֹבֵה מִן הַמּוֹכֵר חֲצֵי הַשֶּׁבַח שֶׁנֶּטְרַף בְּלִבָּד⁶⁴.

(54 ב"מ טו. 55) כגון שאמר לוה למלוה: לא יהא לך פרעון אלא משדה זו (ראה למעלה פ"ח ה"ג). (56 עם השבח, שהרי היא כקנויה לו. והמדובר כשהשדה לפני שהשביחה אינה שוה יותר מהחוב. (57) המגיע ללוקח, כפי שנתבאר למעלה בתחילת ה"א. (58) על כל ההוצאה. משמע שבעל-חוב נוטל חצי השבח הראשון בלי ניכוי חלק ההוצאה, ובזה יפה כוח אפותיקי מכוח שעבוד רגיל. (59) ולא את חצי השבח. (60) ודינך כיורד לתוך שדה חבירו והשביחה - שמחזיר לו ההוצאה בלבד. (61) ללוקח. (62) מכל השבח, אחר ניכוי ההוצאה שנטל מבעל-חוב. (63) מאותו נימוק. (64) כלומר, החצי שלא החזיר לו בעל-חוב. ובכך קיבל כל השבח. [תמיהות רבות מצאו ראשונים ואחרונים בהלכה זו, ובראשם הראב"ד בהשגותיו, ולא עלה בידם ליישבה. ומעניין שהראב"ד נמנע כאן להשתמש בסגנון השגה חריף, אלא משער שטעות סופר כאן. ונראה שבהסתמך על השערתו - השמיט מרן ב'שולחן ערוך' את ההלכה הזו].

ז. בְּעַל חוֹב⁶⁵ שֶׁפָּא לְטָרַף מִן הַיְתוּמִין, יְתוּמִים אוֹמְרִים: אָנוּ הַשְּׂבִיחָה⁶⁶, וּבְעַל חוֹב אוֹמֵר: שְׂמָא אַבִּיכֶם הַשְּׂבִיחָה⁶⁷ - עַל הַיְתוּמִים לְהִבְיָא רְאִיָּה⁶⁸. הִבְיָאוּ רְאִיָּה שְׁהֵם הַשְּׂבִיחוּ - שְׂמִין לְהֵן אֶת הַשֶּׁבַח וְאֶת הַהוֹצָאָה, וְנוֹטְלִין הַפְּחוּת שֶׁבְשִׁנְיָהוֹן⁶⁹, וּמַעֲלָה אוֹתָן בְּדָמִים⁷⁰. בְּמָה דְכָרִים אֲמוּרִים⁷¹? בְּשַׁעֲשֵׂה שְׂדֵה זוֹ אֲפוֹתִיקֵי; אֲכַל אִם לֹא עָשָׂה אֲפוֹתִיקֵי, אִם רָצוּ הַיְתוּמִין לְסַלֵּק בְּעַל חוֹב בְּדָמִים - מְסַלְקִין אוֹתוֹ, וְאִם רָצוּ - נוֹטְלִין מִן הַקְּרָקַע שְׁעוֹר שֶׁבַח שְׂלָהוֹן⁷².

(65) ב"מ קי: (66) השקענו הוצאות והשביחה. (67) בגמרא שם אמרו: "אומר אביכם השביח", וכן כתב גם הרי"ף שם. כנראה מסברת עצמו אמר רבינו שאפילו בטוען טענת 'שמה' מחויבים היורשים להביא ראיה שהם השביחו. (68) ואם לא הביאו ראיה, גובה המלוה את השבח. וטעמו של דבר אמרו שם בשם רבי יוחנן: שדה המשועבדת ועומדת לגוביינא, הרי היא לענין זה כאילו נכנסה כבר לרשות המלוה, ואין להוציאה מידו בלי הוכחה ברורה. לקמן יבואר, שזה נאמר בשדה אפותיקי, אבל כשלא עשאה אפותיקי - הרי היא בחזקת היתומים, ולכן על בעל-חוב להביא ראיה. (69) כשההוצאה יתירה על השבח, מובן מאליו שאינם נוטלים יותר מהשבח, וכשהשבח יתר על ההוצאה - יכול בעל-חוב לטעון: השבחתיך שדה שלי ואני

כמנהג קבוע - מחייב את שני הצדדים, אפילו כשלא התנו כן בפירוש. למעלה בהלכה א ביאר רבינו, למה אינו גובה את כל השבח.

ד. וְכֵן יְתוּמִים⁴⁶ שֶׁהַשְּׂבִיחוּ הַנְּכָסִים - אֵין בְּעַל חוֹב גוֹבֵה מִן הַשֶּׁבַח כְּלוּם. אֲכַל אִם שֶׁבְחוּ נְכָסִים מֵאֲלֵיהֶן - גוֹבֵה אֶת הַשֶּׁבַח כְּלוֹ.

(46) רבינו מדמה יתומים למקבל מתנה, מפני שאין להם על מי לחזור ולגבות מה שנטל, וגם לא קיבלו תנאי שכזה. ובהגהות מיימוניות כאן אות ה כתב, שרבינו למד זה מגמרא ב"מ קי. שאלו שם: יתומים אומרים: אנו השבחנו, ובעל-חוב אומר: אביכם השביח, על מי להביא ראיה? יוצא מזה, שאין גובים משבח שהשביחו יתומים. וה'תוספות' ב"מ שם ד"ה בעל חוב, ובכורות נב. ד"ה והאמר, כתבו שבעל-חוב גובה השבח מן היתומים, מפני שהם "כרעי דאבוהון" (ירך אביהם) וחובותיו של האב עוברים אליהם, ודחו את הראיה שהבאנו בשם הגהות מיימוניות. [במגיד - משנה כתב, שדעת הרי"ף כרבינו, ולא גילה מקומו. ראה לחם-משנה כאן, וש"ך חו"מ סי' קטו ס"ק לא].

ה. בְּעַל חוֹב שֶׁטְרַף בְּחוֹבוֹ מִיַּד הַלוֹקָח מַה שֶּׁרְאוּי לוֹ מִן הַקְּרָן וְחֲצֵי הַשֶּׁבַח - רוֹאֵין הַנֶּשְׂאָר מִן הַקְּרָקַע: אִם יֵשׁ בוֹ תַעֲלָה⁴⁷ לְלוֹקָח⁴⁸, פְּגוֹן שֶׁנֶּשְׂאָר לוֹ בְּשִׂדֵה בֵּית תְּשַׁעָה קַבִּין⁴⁹, וּבְגִינָה בֵּית חֲצֵי קַב⁵⁰ - יִשְׁתַּתְּפוּ בָּהּ שְׁנֵיהֶם⁵¹; וְאִם לֹא נֶשְׂאָר לוֹ דְּכָר שְׂאֵלוֹ יִחַלֵּק יְהִיָּה שֵׁם כְּלוֹ עֲלֵיוֹ⁵² - נוֹתֵן לוֹ בְּעַל חוֹב אֶת דְּמֵיו⁵³.

(47) תועלת. (48) חלק השדה שנשאר ביד הלוקח, ראוי לעיבוד להוציא פירות. (49) אפשר לזרוע בה תשעה קבים תבואה, שהם סאה וחצי. [הקב הוא ארבעה לוגים, והלוג שש ביצים בינוניות]. (50) חלקת קרקע קטנה כזו, מספיקה לגינה. (51) כלומר, ויחלוקו את השדה, ואין האחד מהם יכול לכופף את השני למכור לו את חלקו או לקנות ממנו. (52) משנה בבבא-כתרא יא: "זה הכלל, כל שאילו יחלק ושמנו עליו - חולקין". פירוש, אם שנים שותפים בדבר אחד, וכשיחלקו את הדבר לשני חלקים, יקרא כל חלק כשם הדבר השלם - אז יכול כל שותף לדרוש חלוקה ממש. ומלמדנו רבינו, שקרקע קטן מבית תשעה קבים - אינו נקרא שדה. וגינה פחותה מבית חצי קב - אינה נקראת גינה. ולמד זה ממשנה הנ"ל. (53) מקור דין זה ברי"ף ב"מ טו: ושם נאמר: שקיל ליה לדמיה מבעל-חוב (לוקח דמיו מבעל-חוב). משמע שרצונו של הלוקח קובע, רצה לוקח קרקע, רצה לוקח כסף. וכן מבואר ב'טור' חו"מ סי' קטו. אולם רבינו שינה הלשון, וכתב: "נותן לו בעל-חוב את דמיו", ומשמע לכאורה שכופה את הלוקח לקבל מעות. וב'שולחן ערוך' שם ס"ב מביא דברי רבינו כלשונו כאן, והרמ"א מוסיף "אם ירצה הלוקח". ונראה שאינו חולק אלא מבאר, ומתקבל על הדעת שגם דברי רבינו יתבאר כך.

ו. הִיָּתָה הַשְּׂדֵה⁵⁴ אֲפוֹתִיקֵי⁵⁵ - בְּעַל חוֹב נוֹטֵל אֶת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זו בתשובות הרי"ף (מגיד משנה). (7) קרקע שלי. (8) מטלטלין. (9) לגביית קרקע נותנים זמן, שהרי הגבייה על ידי בית דין טעונה הכרזה ושומא וזה יימשך גם כן זמן מסויים, אבל מטלטלין שמים לו מייד. (10) חרם סתם מבלי להזכיר את שם הלווה. חרם זה הוא תקנת הגאונים ולא נזכר בגמרא. (11) בית דין כותבים ייפוי כוח למלוה לתפוס שדותיו של הלווה. בעל התרומות שער ג מפרש ש"אדרכתא" הוא מלשון "דורך", שנותנים רשות למלוה להיות דורך ושליט על נכסי הלווה. ורש"י פירש: רשות לדרוף ולהשיג מלשון המקרא (שופטים כ. מג): הדריכוהו (בית יוסף חושן-משפט ס"ו, צח). והרמ"א שם סעיף ה אומר, שמדריכים את המלוה שיגבה חובו מנכסי הלווה. נוסח האדרכתא - לקמן הלכה ו. (12) בבא קמא קיב: (13) בעדים. (14) הלווה בנכונותה של התביעה. (15) שלא נמכרו ולא נשתעבדו לאחרים. נתבאר כבר שמלוה על פה אין גובים מנכסים משועבדים.

נוטל את השבח, ומחזיר את ההוצאה שגרמה לשבח. (70) משלם ליתומים דמים, ואינם יכולים לדרוש חלק השדה כשיעור הכסף המגיע להם. (71) נמשך גם לדין הבאת ראיה (כן משמע מלשונו של המגיד-משנה). וכן דעת הרמב"ן והרשב"א, מפני ששעבוד גרידא אינו מוציא את השדה מחזקת היתומים. (72) כלומר, כל השבח, כמבואר למעלה בה"ד, שבעל-חוב אינו גובה כלום מהשבח שהשביחו יתומים בהוצאותיהם. [במגיד-משנה מבאר, שלדעת רבינו לא אמרו נוטלים הפחות שבשניהם אלא כשהחוב הוא כנגד השדה ושבחא, אבל כשאינו גדול מן הקרן אין בעל-חוב נוטל בשבח כלום, אפילו מן שדה אפותיקי, בניגוד לשיטת הרי"ף ורב האי גאון, שגם במקרה זה נוטלים הפחות שבשניהם מפני שהוא טוען: שדה שלי השבחתי. ולשיטתם, יפה כוחו של המלוה בהשביחו יתומים מהשביח הלוה עצמו. ומובן, שאז יטענו יתומים: אבינו השביח, ואין לך יותר מערך החוב, והוא יטעון: אתם השבחתי (ראה 'בית יוסף' חו"מ ס' קטו שהשיג על המגיד-משנה)].

~ נקודות משיחות קודש ~

"סדר גבית החוב כף הוא"

"אין יורדין לנכסיו תחילה עד שיתבענו, ואם טעה הדיין... מסלקין אותו"
 ידועה דרשת חז"ל על הפסוק "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל" מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות. ומפורש בגמרא בבא-בתרא "מאי דכתיב מלוה ה' חונן דל, אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו כביכול, "עבד לוה לאיש מלוה". ובשור"ע אדמו"ר הזקן כתב שזה עיקר באמונה "בשגם אנו מאמינים בני מאמינים שהצדקה אינה אלא הלוואה לקב"ה כדכתיב מלוה ה' חונן דל, וגמולו ישלם לו בכפליים בעולם הזה.

וסדר גביית החוב כך הוא שצריך שיתבענו תחילה, שלאחרי כל הכוונות שבגלות, צריכים ישראל לתבוע את ביטול הגלות בפשטות, ובלשון הכתוב "עד מתי אלקים יחרף צר" "אשר חרפו עקבות משיחך".

ואין צורך להאריך ולבאר גודל ההכרח, שהרי זהו עניין הנוגע לכל אחד ואחד מישראל ונוגע גם לקב"ה בעצמו שהרי "שכינתא בגלותא" וגאולת השכינה תלויה בגאולתם של ישראל, שנאמר "ושב ה' אליך את שבותך" ופירש רש"י, שהיה לו לכתוב והשיב, אלא כיון שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו".

הדבר היחיד שמעכב עדיין את הגאולה הוא שכל בני ישראל יבקשו וידרשו ויתבעו מהקב"ה להביא את הגאולה האמיתית והשלימה.

(על פי 'יון מלכות' ספר משפטים סימן יב מתוך רמב"ם "פרס המלך")

ב. טען¹⁶ ואמר: שטר זה שנתקיים בפניכם מזיף

~ יום שישי ו' טבת ~

פָּרַק שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים

(1) מבאר סדר גביית החוב ודיני אדרכתא ודיני טירפא ודיני שומא.

א. סדר גבית החוב כף הוא: פְּשִׁיבֵי־הַמְּלוּה שְׁטָרוֹ לְבֵית דִּין וְיִתְקַיֵּם² - אֹמְרִים לְלוֹה: שְׁלֹם. וְאֵין יוֹרְדִין לְנִכְסָיו עַד שְׁיִתְבַּעְנוּ⁴. וְאִם טַעַה הַדִּין וְהוֹרִיד הַמְּלוּה לְנִכְסֵי לוֹה קָדַם שְׁיִתְבַּעְנוּ - מְסַלְקִין אוֹתוֹ⁵. אָמַר הַלוֹה⁶: הֲרִינִי מִשְׁלֹם, קִבְּעוּ לִי זְמַן פְּדֵי שְׂאֵלוֹה מֵאַחַר אוֹ אֲמַשְׁפֵּן⁷ אוֹ אֲמַכֵּר וְאֵבִיא הַמְּעוֹת - קוֹבְעִין לוֹ זְמַן שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְאֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְתַן מַשְׁפָּנוֹ⁸; שְׂאֵלוֹ הִי שֵׁם מְטַלְטְלִים - מְיָד הִי בֵּית דִּין גּוֹבֵין מֵהֶם⁹. וְאִם רָצָה הַמְּלוּה לְהַחְרִים עַל מִי שֵׁישׁ לוֹ מְעוֹת אוֹ מְטַלְטְלִין וּמְפָלִיג אוֹתוֹ בְּדָבָרִים - הֲרִי זֶה מְחָרִים¹⁰. וְאֵין מְחִיבִין הַלוֹה לְהֵבִיא עֶרֶב עַד שְׁיִתֵּן. שְׁלָמוֹ הַשְּׁלֹשִׁים וְלֹא הֵבִיא - בֵּית דִּין כּוֹתְבִין אֲדָרְכָתָא¹¹. וְכֵן אִם אָמַר בְּתַחֲלוֹה כְּשִׁתְּבַעוּ: אֵינִי מִשְׁלֹם - כּוֹתְבִין אֲדָרְכָתָא עַל נִכְסָיו מְיָד¹², וְאֵין קוֹבְעִין לוֹ זְמַן. וְכֵן אִם אֵין שֵׁם אֶלָּא מְלוּה עַל פֶּה¹³ אוֹ שְׁהוֹדָה¹⁴ - כּוֹתְבִין אֲדָרְכָתָא עַל נִכְסֵי בְנֵי חוֹרִין¹⁵ שֵׁישׁ לוֹ.

(2) בית דין יאשר חתימת העדים. (3) בית דין אינו יורד לנכסי הלווה - בין לקרקע ובין למטלטלין - כדי להגבות מהם פירעון החוב. (4) שהמלוה יבוא לבית הדין ויבקש הגבייה. (5) מרחיקים את המלוה מאותם הנכסים. בבבא בתרא קעד. מסופר מעשה שהיה וסילקו רב חנין. ונימקו שם: שנכסי הלווה דינם כערב ואין גובים מן הערב תחילה (לפני שתבע את הלווה עצמו). (6) מקור הדינים שבהלכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לו. והוא שיהיה קרוב לבית דין מהלך שני ימים³⁰ או פחות; יתר על זה³¹ - אין צריכין להודיעו³². במה דברים אמורים? כשהיה כל התשעים יום נשטט³³ ואומר: עתה אביא ראיה ואבטל השטר; אבל אומר: איני בא לבית דין - מיד פותבין אדרכתא על נכסיו, בין על הקרקעות בין על המטלטלין³⁴. וכן אם היה השטר על הפקדון³⁵ - אין ממתינין לו תשעים יום, אלא פותבין אדרכתא על נכסיו מיד³⁶.

(29 שם. 30) בגמרא מפרש, כדי שהשליח יספיק ללכת ולהודיע ללוה, שבית דין החליט לכתוב אדרכתא ויוכל לבוא לשיבה הקרובה של בית הדין ויסדר טענותיו, אם יש לו מה לטעון או ישלם. (31) כשהלוה נמצא במקום רחוק יותר ממהלך שני ימים. (32) מכיוון שהמתינו לו כבר תשעים יום ולא בא. [בגמרא שם אמרו, שרבינא עשה מעשה במלוה גבר אלים, שקשה להוציא מידו והאריך זמן ההודעה עד שנים עשר חודש. ופליאה היא, שרבינו השמיט לגמרי דין גבר אלים לעניין הודעה]. (33) משתמט ודוחה מיום ליום ואינו מתנגד בגלוי לצו בית הדין. (34) ראה הלכה ה. (35) נתבע להחזיר דבר שהופקד אצלו. (36) הלוואה ניתנה להוצאה ואפשר שאין ללוה מעות לשלם, ולפיכך נותנים לו זמן לטרוח ולמצוא כסף בהלוואה או על ידי מכירת נכסים. אבל פיקדון, ניתן לשמירה ואסור לנפקד להשתמש בו, ועליו להחזירו מייד כשהמפקיד בא ותובע. ואם הוא טוען: איני זוכר היכן הנחתי פקדונך דינו כפושע וחייב לשלם מייד, כמבואר בהלכות שאלה ופיקדון פרק ד הלכה ז.

ה. זה שאמרנו, שאם לא בא בסוף התשעים פותבין אדרכתא - על הקרקעות; אבל על המטלטלין³⁷, אפלו אחר תשעים יום, כל זמן שהוא אומר: עתה אביא ראיה ואבטל השטר³⁸ - אין מורידין המלוה למטלטלין, שמה לאכל אותם, ויביא זה ראיה ויבטל השטר, ולא ימצא מה יטל. ואפלו היה למלוה קרקע³⁹, שמה תכסיה⁴⁰ או תשתיה⁴¹.

(37) בבא קמא שם. (38) ואינו מתחצף לסרב לפקודת בית הדין. (39) ויוכל לגבות ממנה. (40) תכחש ולא תוציא פירות. (41) תתייבש ברוח מדבר עז (מלשון המקרא - בראשית מא, ו - ו) ושדופות קדים). בהלכה הקודמת באומר איני בא לבית דין אמרנו שכותבים אדרכתא גם על מטלטלין ואין חוששים שמה יאכלם המלוה, משום שאין עושים תקנה לטובת סרבנים מתחצפים.

ו. פיצד פותבין האדרכתא? אם לנכסים בני חורין הורידהו - אמורים⁴²: איש פלוני נתחייב לפלוני בדין כך וכך, ולא נתן לו מעצמו, וכתבנו לו אדרכתא זו על שדה פלונית שלו. ואחר כך שמיין לו שלשה⁴³ מאותה שדה פנגד חובו⁴⁴. ומכריזין עליה⁴⁵ כפי מה שייראו⁴⁶, עד שיפסקו המוסיפין.

הוא, אני אביא ראיה ואבטלנו, והעד במקום פלוני, והם פלוני ופלוני¹⁷: אם נראה להניין שיש ממש בדבריו - קובעין לו זמן¹⁸ להביא עדיו; ואם נראה להם שאינו בא אלא בעלילות דברים ובטענות של דפי - אמרים לו: שלם, ואחר כך אם יש לו ראיה יחזרו¹⁹. ואם היה המלוה אלם²⁰, ושמה אינו יכול להוציא מידו - מניחין על ידי שלישי²¹.

(16) מימרא של רבא שם. (17) רבא אמר סתם: טען הלוה אביא עדים שהשטר מזויף ולא התנה שצריך להודיע שמות העדים ומקומם. נראה שרבינו למד זה מהפיסקא הראשונה של מאמר רבא: "מקיימין את השטר וכו' ואפילו עומד וצווח". פירוש, אפילו הנתבע טוען שהשטר מזויף אין שומעים לו. ורבא ממשיך ואומר, שאם טען תנו לי זמן שאברר בעדים שהשטר מזויף - נותנים לו, והרי גם ברישא המדובר כשאומר שיוכיח הזיוף, שאם לא כן הדבר פשוט, שאין כל ערך לצווחה שלו במקום עדי קיום. ולפיכך פירש רבינו את הטענה "מייטינא סהדי (אביא עדים)" כשפירש שמות ומקומם. (18) לפי ראות עיני הדיינים. ובטור חושן משפט סימן צח כתב, שנותנים לו זמן שלוש יום. (19) יחזיר לו המלוה מעותיו. (20) אדם תקיף. (21) ונותנים לו זמן שלוש יום (רמ"א שם סעיף ד). וכל זה כשנראה לדיינים שאין ממש בדבריו, אבל כשנראה להם שיש בהם ממש - נותנים לו זמן תשעים יום (בית יוסף שם בשם בעל התרומות שער ג). [בבעל התרומות (ויניציאה תקסט) שער ג חלק ז אות ד כתוב, שבמלוה גבר אלים דוחים כתיבת אדרכתא עד שנים עשר חודש כפי מעשה של רבינא בכבא קמא שם. אמנם הסגנון לא ברור כל כך ואפשר שהכוונה לעניין הודעה ללוה (ראה לקמן הלכה ד והלכה ה)].

ג. קבעו²² לו זמן להביא ראיה ולבטל השטר²³, והגיע הזמן ולא בא - ממתינין לו שני וחמישי ושני²⁴. לא בא - פותבין עליו פתיחה²⁵ ומשמתין²⁶ אותו, וממתינין לו והוא בנדידו תשעים יום²⁷: שלשים ראשונים - שמה טורח ללוות; אמצעים - שמה הוא טורח למפרע²⁸; אחרונים - שמה הלוכה ממנו טורח להביא מעות. שלמו תשעים יום ולא בא - בית דין פותבין לו אדרכתא על נכסיו, ומתירין לו נדידו.

(22) בבא קמא שם. (23) המדובר כשיש ממש בדבריו ובעל החוב אינו אדם תקיף. (24) בתי דין יושבים ביום שני וחמישי בשבוע. ממתנים ללוה שלוש ישיבות שמה יבוא וישלם. (25) שם. רש"י מפרש: שטר שמתא (נידוד). ונראה שגם רבינו התכוון לכך (ראה פרק כ"ה מהלכות סנהדרין הלכה ה). (26) נידוד ושמתא היינו הך ודיניהם מבוארים בהלכות תלמוד תורה פרק ז. (27) גמרא שם. (28) כשלא מצא ללוות הוא מחפש קונה לקרקעותיו.

ד. אין פותבין אדרכתא עד ששולחין ומודיעין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פרק כ"א הלכה א. (56) בערכין כא: שנינו: "שום היתומים שלושים יום", פירוש, כשבית דין עומדים להגבות לבעל חוב נכסי יתומים צריך להכריז עליהם שלושים יום רצופים בבוקר ובערב, בשעה שבני אדם יוצאים למלאכתם ובשעה שהם חוזרים. וסובר רבינו שהוא הדין בנכסים משועבדים, אבל בנכסים בני חורין והלווה בחיים אין קצבה לזמן ההכרזה, והדיינים קובעים זמן כפי ראות עיניהם, כמבואר למעלה הלכה ו. ונבכית יוסף חושן משפט סימן קג כתב בשם בעל התרומות שער ג שגם בבני חורין מכריזים שלושים יום].

י. ואחר כך משביעין את הלוה שאין לו פלוס⁵⁷, בתקנת הגאונים, אם היה הלוה עמנו במדינה. ומשביעין את הטורף⁵⁸ בנקיטת הפץ⁵⁹ שלא נפרע חוב זה, ולא מחלו, ולא מכרו לאחר⁶⁰. ואחר כך מורידין אותו⁶¹ לנכסי הלוהק בשומא שלו⁶², וכותבין הורדה.

(57) שאם יש לו נכסים - בין קרקע ובין מטלטלין - אין גובים מלקוחות. (58) משנה כתובות פז. (59) של מצוה, כדין כל הנשבעים ונטולים. (60) שבועה זו היא תקנת חכמי המשנה הקדמונים. (61) אם לא נמצאו קונים במחיר גבוה משומת הבקיאים, ואם ישנם כאלה אין כופים את המלוה לקבל חלק מהקרקע לפי המחיר הגבוה אלא מוכרים את הקרקע ומשלמים לו חובו, והיתר לבעל הקרקע. (62) כפי מה ששמו הבקיאים בשבילו.

יא. וכיצד כותבין⁶³? אחר ששמונו לפלוני בשומא שהיתה בידו⁶⁴, והכרזנו שלשים יום פראוי, והשבענו את זה הטורף ואת בעל חוב, הורדנוהו לשדה פלונית להיות משתמש בה פדרף שמשתמש אדם בקנינו.

(63) שטר ההורדה. (64) נראה שהכוונה לשטר שומא שנתנו לו הדיינים, אולם רבינו לא כתב כלל שכותבים שטר שומא, והמגיד משנה מסופק אם כותבים בכלל שטר שומא בפני עצמו, או כוללים עניין השומא בשטר ההורדה. בטור חושן משפט סימן קג מביא נוסח מפורט של שטר הורדה וממנו יוצא שלא כתבו שטר שומא לפני כן.

יב. ומאימתי⁶⁵ אוכל הטורף פרות שדה זו? משפסקו ימי ההכרזה⁶⁶.

(65) בבא מציעא לה: (66) כרכא שם, משום שרבא הוא אחרון, והלכה כאחרונים (מגיד משנה). ומדבריו יוצא, שהלכה כבתראי אפילו בתלמיד נגד הרב. שהרי רבא חולק בזה על רבה רבו).

יג. כל אדרכתא⁶⁷ שאין כתוב בה: קרענוהו לשטר ההלוואה - אינה אדרכתא⁶⁸. וכל טרפא שאין כתוב בה: קרענוהו לאדרכתא - אינה טרפא. וכל שומא⁶⁹ דלא כתוב בה: קרענוהו לטרפא - אינה שומא.

(67) בבא בתרא קסט. (68) שאם לא קרעו את השטר יוכל

ומורידין אותו בחובו לחלק ששמו אותו⁴⁷. וקורעין שטר החוב⁴⁸, אם היה שם שטר. ואם לא היה לו נכסים בני חורין - כותבין האדרכתא קה: איש פלוני נתחב לפלוני קה וכך בשטר חוב שיש בידו, ולא נתן לו חובו, ולא מצאנו לו נכסים בני חורין, וכבר קרענו לשטר⁴⁹ שהיה לו עליו, ונתנו לפלוני רשות לדרש ולחקר ולהיות ידו נטויה על כל הנכסים שיימצאו לו, וכל קרקעות שמכר מזמן פלוני⁵⁰ והלאה יש לו להפריע לגבות חובו מן הכל.

(42) כותבים בשטר. (43) בני אדם בקיאים במחירי קרקע. (44) קובעים שטח הקרקע שערכו שווה לסכום החוב. (45) מכריזים ומפרסמים ששדה זו עומדת למכירה, אולי יבואו קונים ויסיפו על השומא. (46) בהלכה ט יתבאר, שבנכסים משועבדים מכריזים שלושים יום, ומשמיענו רבינו כאן שבנכסים בני חורין אין זמן קצוב אלא הדיינים קובעים בכל מקרה ומקרה מתי פסקו הסיכויים שיבואו קונים חדשים ויסיפו על המקח. (47) כלומר, אם לא באו קונים במחיר ששמו שלושת הבקיאים - נותנים הדיינים למלוה את החלק ששמו ובוה נפרע כל החוב, ואם נמצאו קונים כפי השומא או למעלה מן השומא מוכרים להם את השדה ומשלמים למלוה את חובו, והיתר - כשהוסיפו על השומא - לבעל השדה (מגיד משנה). (48) בבא בתרא קסט. כדי שלא יפנה המלוה לבית דין אחר ויתבע החוב פעם שנייה. (49) שם. (50) מזמן הכתוב בשטר.

ז. ואחר שכותבין אדרכתא זו, הולף המלוה ומחפש. אם מצא לו נכסים בני חורין - שמין לו מהן. מצא לו נכסים משעבדין מאחר זמן שטר - טורף מהן⁵¹. וקורעין שטר האדרכתא⁵², וכותבין לו שטר הטרפא.

(51) המונח "טורף" מגדיר גביית קרקע מייד הלוקח מן הלווה (ראה מגיד משנה). (52) שם. מאותו הנימוק שאמרנו בקריעת השטר.

ח. כיצד כותבין? איש פלוני בן פלוני זכה בדין לטרף בחוב שפלוני חיב לו, שהוא קה וכך, משדה פלונית שלקח פלוני בקה וכך מזמן פלוני. וכבר קרענו האדרכתא⁵³ שהיתה בידו, והרשינוהו לטרף מזה בקה וכך.

(53) בספרים שבידינו (בבא בתרא קסט). גירסא אחרת ולפיה טירפא קודמת לאדרכתא.

ט. ואחר שכותבין הטרפא לטרף, מורידין שלשה בקיאין לאותה שדה, ושמין לו ממנה⁵⁴ פשעור חובו כפי מה שראוי לו מן הקרן וחצי השבח, כמו שבארנו⁵⁵. ומכריזין עליה שלשים יום⁵⁶, פדרף שמכריזין על נכסי יתומים.

(54) כפי שנתבאר בהלכה ו בדין בני חורין. (55) למעלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בטורף מלוקח. [הטור חושן משפט סימן קג כתב שהרא"ש חולק בטורף מלוקח ופסק שבלוקח לא שייך ועשית הישר והטוב, משום שידע שהשדה משועבדת ואף על פי כן קנאה ונכנס בשעבוד המלוה וסמך על זה, שאם יטרפו ממנו יחזיר לו המוכר את מעותיו - והרי קיבלן]. (80) קרקע דווקא, אבל שומת מטלטלין אינה חוזרת (נימוקי יוסף בבא מציעא שם בשם הר"ן והרמב"ן והרשב"א). [בכסף משנה בשם הר"ן מדייק מלשון "מסלקים", שבעל החוב אינו צריך לכתוב שטר מוכר ללוקח כשהוא מחזיר לו את הקרקע. והרמב"ן חולק ומצריך שטר מכר].

יז. קרקע⁸¹ ששמו אותה לבעל חוב, ואחר כך שמוה בית דין לבעל חוב של זה המלוה⁸² - הרי זו חוזרת; לא יהא פחו גדול מפת בעל חוב הראשון. מקרה בעל חוב או נתנה פמתנה, או ששמה לבעל חוב מדעתו⁸³, או שמת והוריש - אינה חוזרת⁸⁴. שמו קרקע⁸⁵ לאשה⁸⁶ ונשאת⁸⁷, או ששמו ממנה⁸⁸ ונשאת - בעל בנכסי אשתו פלוקח הוא⁸⁹, ולא מחזיר⁹⁰ ולא מחזירין לו⁹¹.

(81) בבא מציעא שם. (82) כגון, ראובן שלווה משמעון ושמעון לווה מלוי והגבו בית דין שדה ראובן לשמעון ואחר כך הגבו בית דין אותה שדה ללוי שהוא בעל חוב של שמעון. (83) הלווה עצמו מסר את השדה למלוה לפירעון החוב מרצונו הטוב, בלי כפייה מצד בית דין. (84) שם אמרו: מכרה, נתנה והורשה - לדברי הכל אינה חוזרת. ונימוקו, משום שהם לקרקע עצמה ירדו ולא כמלוה שיורד לקרקע לשם קבלת מעותיו, ונחלקו רב אחא ורבינא בשמאה מדעתו אם זה נידון כמכר או כפירעון הלוואה. ופסק הר"ף שם שאינה חוזרת, לקולא לטובת המחזיק בקרקע, ורבינו קיבל דעתו. [דעת הרא"ש הובאה בטור שם, שהמדובר כשהורשה בחייו, אבל בירושה לאחר מיתה - חוזרת שהבן עומד במקום אביו ומוטלות עליו כל התחייבויותיו, וגם לא שייך כאן הנימוק, שירד לקרקע ולא למעות, שהרי הירושה באה לידו ממילא. ורבינו כתב בפירוש "מת והורשה"]. (85) שם. (86) פנוייה, שהלוותה מעותיה. (87) אחר שנכנסה הקרקע לרשותה ועברו נכסיה לרשות בעלה. [רש"י שם מפרש שהמדובר בנכסי מלוג (נכסים שלא שמאה לבעלה בנידונייתה כנכסי צאן ברזל) שהם קנויים לו על פי התנאים המבוארים בהלכות אישות פרק ט"ז שיאכל פירותיהם והגוף יישאר רכושה, ומתה האשה, וירש גם גוף נכסיה. ונראה שגם רבינו סובר שהמדובר בנכסי מלוג ומתה האשה, שהרי נכסי צאן ברזל הם כקנויים לו ממש בחיי האשה ואין אנו צריכים כלל להנימוק "בעל בנכסי אשתו כלוקח הוא", שהוא מתקנת אושא (ראה גמרא שם)]. (88) לפירעון חוב שהיו לאחרים עליה. (89) שם אמרו, שהסנהדרין שנתכנסו באושא אחר שגלו מירושלים ומיבנה התקינו, שהבעל שירש נכסי מלוג של אשתו דינו כלוקח את הנכסים ממנה ואם מכרתם לאחרים לפני שמתה - הוא מוציא מידם כלוקח ראשון. (90) את הקרקע שגבתה כבעלת חוב. (91) אם בעל חוב גבה שדה שלה אין בעלה

המלוה ללכת לבית דין אחר ולגבות פעם שנייה. (69) ראה למעלה הלכה י"א. מובן, שלדעת האומרים שאין כותבים שטר שומא בפני עצמו אלא כוללים את השומא בשטר ההורדה - הכוונה כאן לשטר הורדה.

יד. שלשה⁷⁰ שירדו לשום, אחד אומר פמנה⁷¹ ושנים אומרים פמאנים, או אחד אומר פמאנים ושנים אומרים פמנה - בטל יחיד פמעוט⁷². אחד אומר פמנה, ואחד אומר בשמונים, ואחד אומר פמאה ופעורים - נדון פמאה⁷³. אחד אומר פמאה, ואחד אומר תשעים, ואחד אומר מאה ושלושים - נדון פמאה ופעורה⁷⁴. ועל דרך זו שמיין ביניהן.

(70) בבא בתרא קז. (71) השדה שווה מאה דינרים. (72) מקבלים שומת השניים. (73) ההפרש שבין 80 ל-120 הוא 40 ובכך מוסיפים 20 על השמונים וגורעים 20 מה-120 ויוצא לך ממוצע של מאה. פסק כתנא קמא שם. (74) כפי החשבון בבבא הקודמת.

טו. בית דין ששמו לטורף בנכסי לוקח, וטעו בכל שהוא - מכרן בטל⁷⁵; שהרי הן פשליח לטורף וללוקח, ויש להן רשות לתקן אכל לא לענות⁷⁶, פשליח⁷⁷. וכל המורים פזה הורו.

(75) תשובת הר"ף הובאה במגיד משנה כאן. ואין זה דומה לשום היתומים שאמרנו (למעלה פרק י"ב הלכה י"א) שבפחות משתות מכרם קיים, משום שיתומים חייבים לשלם חוב אביהם ואומרים להם, אם אינכם רוצים בשומא היה עליכם להשתדל ולפרוע במזומנים ולפיכך הדיינים עושים על דעת עצמם ואינם שלוחים של היתומים. וכן הדין גם כשגובים מהלווה עצמו, אבל על הלוקח אין להטיל טירחא לפריעת החוב ולכן רואים את הדיינים כשלוחים בלבד ולא כמטילים מרותם כממונים. (76) לקלקל. (77) כדין שליח שאינו פועל בתוקף כוח דיינות שנתבאר בהלכות מכירה פרק י"ג הלכה ט שאם טעה בכל שהוא מכרו בטל (על פי מגיד משנה וכסף משנה. וגם הסמ"ע סימן קג סעיף קטן ו קיבל פירושם. ובטורי זהב שם מפרש, שלא אמרו מכרם קיים אלא ביתומים בלבד, משום שהם בפיקוחו של בית דין ולכן יד הדיינים כיד היתומים עצמם, אבל בבעל חוב - בין כשהוא גובה מבני חורין בין ממשועבדים - הדיינים כשלוחים).

טז. בית דין ששמו לבעל חוב, בין בנכסי לזה בין במשעבדין שפניד הלוקח, ולאחר זמן השיגה ידו של לזה או של נטרף או של יורשיהן, והביאו לבעל חוב את מעותיו - מסלקין אותו⁷⁹ מאותה קרקע⁸⁰; שהשומא חוזרת לבעלים לעולם, משום ששומא: ועשית הישר והטוב.

(78) בבא מציעא לה. (79) שם: "הילכתא שומא הדרא (חוזרת) לעולם". בגמרא המדובר בגובה מן הלווה עצמו ורבינו למד ממעשה "תרי אפדני" בכתובות צא: שהוא הדין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

7) שם. 8) זמנו מאוחר מזמן ההלוואה. 9) בין שכתבו בשעת ההלוואה וכתבו זמן מאוחר, בין שכתבו השטר אחר ההלוואה (רשב"ם בבא-בתרא קעז:). 10) והמלוה הסכים לקיפוח זה, שהרי קיבל את השטר. [ב'טור' חו"מ סי' מג, כתב: במה דברים אמורים שמאוחרים כשרים, כששעבד למלוה בשטר גם את הנכסים שיקנה מאן ואילך, אבל אם לא כתב לו כן - פסול, שמה יקנה הלוה שדה אחר היום שלוה, ולפני הזמן הכתוב בשטר, ושדה זו לא נשתעבדה למלוה, וכשיוציא מלוה שטר-חוב זה שזמנו אחר יום קניית שדה זו - יגבה אותה שלא כדין, ולפיכך כשלא כתב בשטר "דאיקני" (הנכסים שאקנה) - השטר פסול, אלא-אם-כן מפורש בשטר שהוא מאוחר. ולמד דין זה ממה ששאלו (בבבא-בתרא קנז:): "ואי סלקא-דעתך דאיקני קנה ומכר לא משתעבד, מאוחרין אמאי כשרין (ואם עולה על דעתך שאפילו אם התנו שהשעבד יחול גם על הנכסים שיקנה - לא חל עליהם השעבוד, למה מאוחרים כשרים)?" ומכאן שמאוחרים אינם כשרים אלא כששעבד הנכסים שיקנה. ובמגיד-משנה כאן כתב שכן היא גם דעת הר"י מיגש רבו של רבינו, ותמה על רבינו שפסק למעלה פי"ח ה"א, שאם לא התנה בפירוש, "דאיקני" אין בעל חוב טורף השדות שקנה אחר ההלוואה, ולמה סתם כאן וכתב "מאוחרים כשרים", ולא העיר שהמדובר כשכתב בשטר "דאיקני"? ובקצות החושן סי' מג ס"ק ד מיישב, שבגמרא שם שאלו אם נאמר שאפילו התנו "דאיקני" אין התנאי מועיל, אבל לפי ההלכה ש"דאיקני" מועיל, מסתבר ששטר מאוחר הוא כאילו התנו שהנכסים שיקנה עד הזמן הכתוב בשטר - ישתעבדו (ראה 'נתיבות' שם, וש"ך חו"מ קיב, א)].

ג. שְׁטָרִי¹¹ שֶׁכְּתַבְהוּ בַּיּוֹם¹², וְנִחַתְתֶּם בְּלִילָה הַסְּמוּךְ לוֹ - פְּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַדֵּם¹³. וְאִם הָיוּ עֶסְוִיקִים בְּעֵנְיָן¹⁴ עַד שֶׁנִּכְנַס הַלַּיְלָה וְחִתְמוּהוּ, אָף עַל פִּי שֶׁקְּנוּ מִמֶּנּוּ בְּלִילָה¹⁵ - כְּשָׂר¹⁶.

11) משנה, גיטין יז. 12) ונכתב בו הזמן הנכון של אותו יום. 13) שהלילה הולך אחר היום הבא, ומפני שהחתימה גומרת - הרי זמנו מוקדם יום אחד. 14) באותו ענין, ומשום כך נתאחרה החתימה. 15) כשעשו קבלת קנין ביום, אינו צריך לומר שהשטר כשר. ואפילו אין עסוקים באותו ענין, שהרי הקנין מוציא את הקול שזה שעבד נכסיו, והמלוה גובה כדין מאותה שעה. וכשעסוקים באותו ענין, יצא הקול משעת כתיבה (רש"י שם). 16) כרבי אלעזר ברבי צדוק, שם יח.

ד. שְׁטָרִי¹⁷ שֶׁזָּמְנוּ כְּתוּב בְּשַׁבַּת אוֹ בַּעֲשֵׂרָה בַּתְּשִׁירִי¹⁸ - שְׁטָר מְאָחֵר הוּא וְכָשֵׁר. וְאִין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא מְקַדֵּם הוּא, וּבְאֲחָד בְּשַׁבַּת אוֹ בְּאֲחָד עֶשְׂרֵי בַּתְּשִׁירִי נִכְתַּב, אֲלֵא מְעַמְרִין הַשְּׁטָר עַל הַזְּקָתוֹ¹⁹; שֶׁהַדָּבָר יְדוּעַ הוּא שְׂאִין כּוֹתְבִין בְּשַׁבַּת, וְלִפְיֶכָּךְ אֲחֵרְהוּ.

17) ברייתא בבא-בתרא קעא. 18) ביום הכיפורים. וברור הדבר, שלא נכתב ביום הכתוב בו, וזמנו מוקדם או מאוחר.

יכול לפדות השדה מייד בעל החוב. בדין אינו מחזיר אין אנו צריכים להנימוק שבעל כלוקח, שהרי לפי דעת רבינו אפילו הוא כירוש גם כן אינו מחזיר, כמבואר בבבא הקודמת, ובא רק לנמק למה אין מחזירים לו אף על פי שמחזירים לירוש כמבואר בהלכה טז (וכן כתבו התוספות שם דיבור המתחיל לוקח. ראה בית יוסף שם ובבדק הבית שלו).

~ שבת קודש ז' טבת ~

פָּרָק שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים

1) מבאר דין שטרי חוב המוקדמים או מאוחרים, ודין שטרי מקח וממכר מאוחרים, ודין מי שבא ואמר אבד שטר חובי, ושאין כותבים שני שטרות על שדה אחת, ודין אבד שטר המכר, ודין מי שאינו יודע לכתוב ולקרוא אם מותר להתום על שטר, ודין מי שנמתק שטר חובו, ודין שטר חוב שנקרע, ודין מבקש להחליף שטר חוב של מאה וליתן לו שני שטרות בני חמישים או להיפך, ודין הוציא שטר חוב במאה ואמר קרעוהו וכתבו לי שטר אחר בחמישים.

א. שְׁטָרִי חוּב² הַמְּקַדְּמִים³ - פְּסוּלִין⁴; שֶׁהָרִי טוֹרֵף בְּהֵן לְקוּחוֹת שְׁלֵא בְּדִין. וְלִפְיֶכָּךְ קָנְסוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים, וְלֹא יִגְבְּהוּ בַּשְּׁטָר מְקַדֵּם אֲלֵא מִפְּנֵי חוֹרְיָן⁵, גְּזֵרָה שְׁמָא יֵטֵרֵף בּוֹ מִזְּמַן רֵאשׁוֹן שֶׁהִקְדִּימוֹ⁶.

2) משנה שביעית פ"ח, ה. 3) הזמן הכתוב בהם הוא מוקדם מזמן ההלוואה, כגון לוח בתשרי וכתוב בו ניסן של אשתקד. 4) אין גובים בהם מן הלוקחות כלל, אפילו מיום ההלוואה. 5) פסק כרי"ף ב"מ עב. וב'תוספות' שם ד"ה שטר, כתבו שהשטר פסול לגמרי - ודינו כמלוה על-פה, שהלוה יכול לטעון פרעתי. 6) בבבא-מיצא עב. שאלו למה אין גובים מלוקחות שקנו אחר זמן ההלוואה? ומבאר רבי יוחנן: "גזירה שמה יגבה מזמן ראשון". בגמרא שם משמע, שגזירה וקנס שני דברים הם, וגזירה זו נאמרה לפי דעת חכמים, שאין קונסים היתר מפני האיסור. ותמוה קצת, שרבינו משתמש כאן במושג קנס, שנאמר שם לפי דעת רבי מאיר. [רבינו בפירושו לשביעית שם מפרש "המוקדמים", כגון שלוח ראובן משמעון ממון, וכתב לו שטר ופרע את החוב וקיבל שובר והשאיר את השטר ביד שמעון, ואחר זמן לוח שנית משמעון, ואמר לו יהיה השטר הפרוע בידך לצורך החוב החדש. ולמה נכנס רבינו לפירוש מסובך כזה, ולא פירש כפשוטו? מבאר בלחם-משנה מפני שקשה היה לו, הלא העדים שחתמו על שטר שזמנו מוקדם הם פסולים לעדות, וכאילו אין כאן שטר כלל (כן הקשו הר"ש משנן שם, והרמב"ן והרשב"א, ראה מגיד-משנה), ולפיכך פירש באופן שהעדים אינם אשמים כלל. והר"ש שם מתרן שהמדובר כשהעדים נאנסו אונס נפשות להקדים הזמן. נאמרו עוד כמה ישובים, ואין כאן המקום להאריך].

ב. שְׁטָרִי חוּב⁷ הַמְּאָחֲרִין⁸ - פְּשָׁרִין⁹; שֶׁהָרִי הוֹרַע כַּחוֹ שֶׁל בַּעַל הַשְּׁטָר, שְׂאִינוּ טוֹרֵף אֲלֵא מִזְּמַן הַשְּׁטָר¹⁰. וְאָף עַל פִּי שְׁלֵא כְּתוּב בּוֹ שֶׁהוּא מְאָחֵר - הָרִי זֶה כְּשָׂר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מפלוגי, וכתבנו וחתמנו ביום פלוגי, ונתננו לפלוגי. ובדומה לזה מנסחים את המקום.

ז. שטר מִקַּח וּמִמְכָּר³¹ שֶׁלֹּא נִכְתְּבוּ בְּזִמְנָן, אֶפְלוּ הַמְּאֲחָרִין - פְּסוּלִין; שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר לְטַרְףּ בְּהֵן שֶׁלֹּא בְּדִין. פִּיצֵד? פְּגוֹן שְׁחֹזר הַמוֹכֵר וְקָנָה הַשֹּׁדֵה מִיַּד הַלּוֹקֵחַ קִדְם שְׁיֻגֵיעַ זְמַן הַשֹּׁטֵר הַמְּאֲחָר, וְיֻצֵיאַ הֵלָה³² הַשֹּׁטֵר הַמְּאֲחָר וְיֵאמֵר: חֲזַרְתִּי וְלִקְחַתִּיהָ פְּעַם שְׁנֵי מָמָךְ, וְנִמְצָא טוֹרְףּ שֶׁלֹּא בְּדִין³³. וְלָמָּה³⁴ לֹא נָחַשׁ כֵּן לַשֹּׁטֵר חוֹב הַמְּאֲחָר, שֶׁמָּא יִפְרַעְנוּ קִדְם שְׁיֻגֵיעַ זְמַנו³⁵ וְיִכְתֹּב שׁוֹבֵר³⁶, וְיִחְזֹר וְיֻצֵיאַ הַשֹּׁטֵר הַמְּאֲחָר³⁷ וְיִטְרַףּ בּוֹ שֶׁלֹּא בְּדִין? לְפִי שֶׁכָּל הַפּוֹתֵב שֹׁטֵר מְאֲחָר - תִּקְנָתוֹ שֶׁיִּכְתֹּב הַשׁוֹבֵר סֵתָם³⁸, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁיֻּצֵיאַ הַשֹּׁטֵר יִשְׁבֹּר אוֹתוֹ יֵה הַשׁוֹבֵר; וְאִם לֹא עָשָׂה כֵּן וְכָתֵב הַשׁוֹבֵר בְּזִמְן הַפְּרָעוֹן³⁹ - הוּא הַפְּסִיד עַל עֲצָמוֹ⁴⁰.

31 מימרא של רב המנוגא, שם קעא. 32 הלוקח. 33 רב המנוגא עצמו מנמק כך: מסתבר, שחששו שמא יטרוף מלוקח שקנה אותה שדה אחר הזמן שכתוב בשטר המאוחר. [נתבאר כבר כמה פעמים, שהמונח "טורף" משמעותו - מוציא מיד הלוקוחות]. אבל בשביל הפסדו של המוכר לא היו פוסלים כל השטרות המאוחרים, שהרי היה לו להזהר ולדרוש החזרת שטר המכר המאוחר. 34 שאלה זו והסהבר שלמטה - נאמרו בגמרא שם. 35 הזמן הכתוב בשטר. 36 יטעון שאבד השטר, ויכתוב ללווה שטר פרעון. 37 שזמנו מאוחר לזמנו של השובר. 38 בלי זמן. 39 כלומר, שרשום בו יום הפרעון הנכון. 40 ואין לפסול כל השטרות המאוחרים מפני רשלנותו של זה. לא נתבאר למה אין חוששים להפסדם של הלוקוחות, שהמלוה יגבה מהם שלא כדין? ואולי חשש רחוק הוא, שהלווה יתרושל שלוש פעמים, א. יסכים לשטר מאוחר; ב. יפרע לפני זמן ההלוואה הכתוב בשטר; ג. יסכים לקבל שובר שיש בו זמן, ולא עשו חכמים תקנה לדבר שהוא רחוק מהמציאות. [הרמב"ן (מובא במגיד-משנה כאן) שואל למה לא עשו תקנה דומה בשטרי מקח וממכר, היינו במקרה שיחזור המוכר ויקנה השדה מיד הלוקח לפני זמנו של שטר המכר הראשון, לא יכתבו זמן בשטר המכר השני? ותיירץ, שאם לא יהיה זמן בשטר, יפסיד את הזכות לגבות ממשועבדים כשיטרופו בעלי-חוב של הלוקח את השדה, ועוד שמא ימכור הלוקח או יתן את השדה שנית, ויוציא זה את שטרו שיש בו זמן ויטעון שקנה את השדה לפני שחזר המוכר הראשון וקנאה, ויזכה בדין].

ח. מִי שֶׁמְכָר⁴¹ שְׂדֵהוּ בְּאֵנֶס וּמְסֵר מוֹדְעָא⁴², או שֶׁקָּדְם וּמְכָר אוֹ נִתַּן לְאַחַר קִדְם שֶׁיִּמְכֹּר לְאֵנֶס - הָרִי הַמְּעוֹת שֶׁל אֵנֶס אֶצֶל הַמוֹכֵר פְּמִלּוֹה עַל פְּהַ, וְאֵינּוּ טוֹרְףּ בְּשֹׁטֵר מְכָר שֶׁפִּידוּ פְּלוּם⁴³; מִפְּנֵי שֶׁאֵין דִּין שֹׁטֵר זֶה שֶׁיִּפְתֹּב, וְלֹא נִכְתֵּב אֶלָּא מִפְּנֵי הָאֵנֶס. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

41 מימרא של רבא, בבא-מצייעא עב: 42 הודיע לשני עדים לפני המכירה, שאינו מוכר מרצונו הטוב אלא נאנס

ה. פּוֹתֵבִין²⁰ שֹׁטֵר לְלוֹה אִף עַל פִּי שֶׁאֵין הַמְּלוֹה עֲמוּ²¹, וְאֵין פּוֹתֵבִים לְמְלוֹה עַד שֶׁיְהִיָּה לּוֹה עֲמוּ²². בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים²³ בְּשֹׁטֵר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קְנָיִן²⁴, שֶׁהָרִי מְשַׁעָּה שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ נִשְׁתַּעֲבְדוּ נְכֹסִיו; אֲבָל שֹׁטֵר שֶׁאֵין בּוֹ קְנָיִן - אֵין פּוֹתֵבִין אֶפְלוּ לְלוֹה עַד שֶׁיְהִיָּה מְלוֹה עֲמוּ וְיִתֵּן הַשֹּׁטֵר בְּיַד הַמְּלוֹה בְּפִינּוּ. שֶׁמָּא יִכְתֹּב עִתָּה לְלוֹת מִמְנוּ פְּנִיסָן, וְלֹא יִלוֹה מִמְנוּ עַד תְּשֻׁרִי, וְנִמְצָא הַמְּלוֹה טוֹרְףּ בְּשֹׁטֵר זֶה מִנִּיסָן שֶׁלֹּא בְּדִין²⁵, שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לִידוֹ עַד תְּשֻׁרִי.

20 משנה, שם קסו: 21 עושים קבלת קנין על שעבוד נכסיו למלוה, וכותבים שטר ונותנים אותו ללווה, וכשימסרהו למלוה ישתעבדו לו נכסיו מזמן הקנין. 22 אפילו אם הוא אומר לעדים: חתמו וישאר השטר בידכם עד שיבוא הלווה ויאשר את הכתוב בשטר. והטעם, שאין כותבים דבר שהוא שקר בשעת כתיבתו, וחוששים שמא יש כאן איזה ערמה (מגיד-משנה). 23 שכותבים ללווה שאין מלוה עמו. 24 כתוב בו שקנו מיד הלווה. 25 ששטר שאין בו קנין אינו משעבד נכסים אלא מזמן שהגיע ליד המלוה. פסק כרב אסי בבא-מצייעא יג.

ו. עֲדִים²⁶ שֶׁקָּנוּ מִיַּד הַלּוֹה אוֹ הַמוֹכֵר וְכִיֻּצָּא בְּהֵן²⁷, וְנִתְאַחֲרָה כְּתִיבַת הַשֹּׁטֵר זְמַן מְרָבָה: אִם יָדְעוּ יוֹם שֶׁקָּנוּ מִמְנוּ בּוֹ - פּוֹתֵבִין בְּשֹׁטֵר זְמַן הַקְּנָיִן וְאִף עַל פִּי שֶׁאֵינּוּ זְמַן חֲתִימָתוֹ, וְאֵין צְרִיכִין לִמְרָבָה²⁸: וְנִתְאַחֲרָה כְּתִיבַת יָדְנוּ עַד יוֹם פְּלוּגִי²⁹; וְאִם לֹא יָדְעוּ יוֹם שֶׁקָּנוּ בּוֹ - פּוֹתֵבִין זְמַנוֹ שֶׁל שֹׁטֵר מְשַׁעָּת כְּתִיבָה. וְכֵן³⁰ מִי שֶׁנִּמְסְרָה לְהֵן הַעֲדוּת בְּמִדְיָנָה אַחַת, וְכָתְבוּ הַעֲדִים בְּמִדְיָנָה אַחֶרֶת - אֵין מְזַכְרִין בְּשֹׁטֵר מְקוֹם שֶׁנִּמְסְרָה בּוֹ הַעֲדוּת, אֶלָּא מְקוֹם שֶׁכָּתְבוּ בּוֹ חֲתִימַת דִּין.

26 שם קעב. מסופר, שרבא בר רב שילא נתן הוראה כזו לכותבי שטרות. 27 כגון שטרי מתנה. 28 לכתוב בשטר. 29 ואין מקום לחשוש שמא יטרוף שלא כדין, משום שהשעבוד חל מיום הקנין, כמבואר למעלה. בגמרא שם אמרו: "שטרי אקנייתא". ומפרש רבינו חננאל: כל שטר שיש בו קנין, ורבינו קיבל שיטתו, וכן גם דעת הרשב"א (מגיד-משנה). וברשב"ם, שם מפרש שהמדובר בשטרי מכר ומתנה ולא בשטרי הלוואה, משום שאין לגבות המשועבדים לפני זמן ההלוואה, ויש לחשוש שיגבה שלא כדין. ורבינו לשיטתו, שטורף משעת הקנין. 30 הוראת רב לסופר שלו (שם). וכתב הרשב"א (מובא במגיד-משנה כאן, וב'טור' חו"מ סי' מג) שיש לנסח את השטר באופן שהכתוב בו לא יהא נראה כשקר (בלשון התלמוד: מיחזי כשקרא). ובכן כשכותבים יום הקנין, מנסחים כך: קנינו מפלוגי ביום פלוגי, וכתבנו וחתמנו ביום פלוגי. וכשאינם זוכרים יום הקנין וכותבים יום הכתיבה, מנסחים: קנינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הרשב"א. (58) שלא לזה ולא כתב שטר. (59) נתברר שהוא שקרן. (60) של עדי השטר. (61) בפ"ו מהל' טוען ונטען, סוף ה"א. רבינו מתכוון ללמדנו, שאם טען אחר-כך: לוית' ופרעתי - אינו נאמן, מפני שהחזיק כפרן.

יב. מ"ב. שפ"ה. שטר חובו וְהָרִי הוּא הוֹלֵךְ לְהַמְחִיק⁶⁴ - מַעֲמִיד עָלָיו עֲדִים⁶⁵, וְכֹא לְבֵית דִּין, וְהֵם⁶⁶ עוֹשִׂין לוֹ קִיּוּם⁶⁷. אָבָל עַדֵי הַשֹּׁטֵר עֲצָמָן אֵין כּוֹתְבִין לוֹ שֹׁטֵר אַחַר, אִף עַל פִּי שְׁנַמְחָק בְּפִנְיֵהֶם; אָבָל בְּאֵין לְבֵית דִּין, וְבֵית דִּין⁶⁸ עוֹשִׂין לוֹ קִיּוּם.

(62) משנה, שם קסת. (63) נתקלקל, שלט בו רקבון. (64) במשנה כתוב: "שנמחק", ומפרש רבינו "הולך להמחק", ולפי שעה אפשר עוד לקרוא את הכתוב בו. שאם נמחק ממש, כיצד יתפרש מה שאמרו במשנה: "מעמיד עליו עדים"? [רשב"ם שם מפרש שנמחק לגמרי, אלא שיש עדים היודעים מה היה כתוב בו]. (65) שיקראו את הכתוב בשטר. המדובר הוא, כשא-אפשר למלוה לבוא עכשיו לבית-דין, כדי לקבל קיום. (66) בית-הדין. (67) מאשרים בכתב את תוכן השטר הראשון. נוסח הקיום - בהלכה הבאה. וקיום זה עושים כשאין עדי השטר לפנינו. (68) ומעידים על הכתוב בשטר ועל חתימתם.

יג. פיצד מקימין שטר זה? כותבין שטר אחר ואומרים: אנו בית דין פלוני ופלוני ופלוני, הוציא פלוני בן פלוני שטר נמחק לפנינו, וזמנו ביום פלוני, ופלוני ופלוני עדינו⁶⁹. ואם פתבנו⁷⁰: והזקקנו לעדותן של עדים⁷¹ ונמצאת מכוננת⁷² - גובה בשטר זה שכתבו לו, ואין צריך קיום אחר; ואם לא כתבו בן⁷³ - צריך להביא ראיה על העדים הראשונים⁷⁴. עד שתתקום⁷⁵ עדותן.

(69) מוכן מאליו, שכותבים גם שאר הפרטים: שם הלווה, סכום ההלוואה, זמן הפרעון וזמנו של הקיום. (70) ברייתא, שם קסת. (71) עדי השטר עצמם העידו בפנינו על תוכנו, ואישרו חתימתם. (72) לא מצאנו כל שינוי או פגם בעדותם. (73) כלומר, עדי השטר לא הופיעו בפני בית-דין אלא עדים אחרים שקראו את הכתוב בשטר. וחתימות העדים על השטר לא היו מקויימות בבית-הדין. (74) על חתימת עדי השטר. (75) תתקבל (על-פי מגיד-משנה).

יד. שטר חוב⁷⁶ שנתקרע⁷⁷ - פשר. נמחק או נטשטש, אם רשומו נפר⁷⁸ - פשר. נקרע קרע בית דין - הרי זה פסול⁷⁹. איזהו קרע בית דין? שתי וערב⁸⁰.

(76) שם. (77) שלא בכוונה. (78) ניכרות האותיות, ואפשר לקרוא. (79) הקרע מעיד עליו שאין לו כל תוקף. (80) לארכו ולרחבו. פסק כאביי שם נגד דעת רב יהודה. [בירושלמי גיטין אמרו: איזה קרע בית-דין? בין כתב לעדים. מפני ששיטה זו מנוגדת לשיטת הגמרא הבבליית - לא הביאה רבינו, וגם הרי"ף שהביא שתי השיטות שבבבלי, השמיט שיטה זו].

למכור (דיני מודעה נתבארו בפ"י מהלכות מכירה, ראה שם). (43) אפילו לגבי בני חורין אין לו כח של שטר, ויכול המוכר לטעון: פרעתי.

ט. אִפְשָׁר לְטוֹרֵף⁴⁴ שֵׁיטְרָף בְּלֹא שֹׁטֵר, אֲלֵא בְּעֵדוֹת עַל פֶּה. פִּיצֵד? בְּגוֹן שֵׁישׁ לוֹ עֵדוֹת שְׂזוֹ גּוֹזְלָה מֵאֲבִיו - הָרִי יֵשׁ לוֹ לְהוֹצִיא⁴⁵ בְּעֵדִים אֱלוֹ, וְאֵין פֶּאֶן שֹׁטֵר. וְכֵן אִם הֵעִידוֹ לוֹ שְׁנַגְמַר הַדִּין לְאֲבִיו לְטוֹרֵף מִנְכָסֵי פְלוֹנִי בְּכָף וְכָף מִזְמָן פְּלוֹנִי, וּמַת אֲבִיו וְעֵדָן לֹא טוֹרֵף - הָרִי הֵבֵן טוֹרֵף בְּעֵדוֹת זֹ.

(44) ב"ב קסט. (45) מיר הלוקח מן הגזלן.

י. לפיכך⁴⁶ אין כותבין שני שטרי מכר על שדה אחת, שְׁמָא יַעֲשֶׂה הַלּוֹקֵחַ קְנוּנָא עִם בְּעַל חוֹב⁴⁷ וְיִטְרֵף שְׁלֹא פְדִין. פִּיצֵד? יְבוֹא זֶה וְיִטְרֵף שְׁדָה זֹ בְּעֵדוֹת שֶׁהֵעִידוֹ לוֹ מִחֻמַּת אֲבִיו, וְיַחְזֹר הַלּוֹקֵחַ וְיִטְרֵף בְּשֹׁטֵר הַמְּכָר שֶׁפִּדּוֹ מִן הַלְּקוֹחַת שֶׁלְקָחוֹ אַחֲרָיו⁴⁸, וְיִקְרַע⁴⁹ שֹׁטֵר הַמְּכָר שֶׁפִּדּוֹ, וְיַחְזֹר בְּקְנוּנָא וְיַעֲמִיד⁵⁰ בְּשֹׁדָה שְׁנַטְרַפָּה מִמֶּנּוּ, וְיְבוֹא הוּא⁵¹ שֹׁטְרַפָּה בְּעֲצָמָה וְיִטְרֵף אֹתָהּ פַּעַם אַחֲרַת בְּעֵדוֹת עֲדֵיו⁵², וְיִוצִיא הֵלָּה שֹׁטֵר הַמְּכָר הַשֵּׁנִי וְיִטְרֵף בּוֹ לְקוֹחַת אַחֲרֵים⁵³ שְׁלֹא פְדִין. אִם כֵּן, מִי שְׁנַאָבֵד לוֹ שֹׁטֵר הַמְּכָר וְעֲדָיו קִימִין, פִּיצֵד יַעֲשֶׂה? יִכְתְּבוּ שֹׁטֵר שֵׁנִי, וְיֵאמְרוּ בּוֹ: שֹׁטֵר זֶה אֵין גּוֹבִין בּוֹ לֹא מִנְכָסִים מִשְׁעֲבָדִים וְלֹא מִנְכָסִים בְּנֵי חוֹרִין, וְלֹא פְתַבְנוּהוּ אֲלֵא לְהַעֲמִיד שְׁדָה זֹ בְּיַד פְּלוֹנִי הַלּוֹקֵחַ, כְּדִי שְׁלֹא יוֹצִיאָהּ מִיָּדוֹ הַמוֹכֵר⁵⁴ וְלֹא יוֹרְשֵׁיו.

(46) שם. (47) שהביא עדים שבית-דין נתנו רשות לאביו שמת לטרוף שדה זו שמכרה הלווה, ונתן שני שטרי מכר. (48) מן הלווה. (49) בית-דין קורעים אותו. (50) יחזיק שנית בשדה זו בהסכמתו החשאית של בן בעל החוב שטרפה. (51) בן בעל החוב. (52) על-ידי בית-דין אחר, שאינו יודע שטרפה כבר פעם אחת. (53) שלקחו אחריו מאותו המוכר - הלווה. (54) שיכחיש ויטעון: לא מכרתיה.

יא. בְּשֹׁטְרֵי הַחוֹבוֹת⁵⁵ אֵינוֹ כֵּן. אִף עַל פִּי שְׁעֲדָיו קִימִין וְקָנוּ מִיָּדוֹ, וְיַחְזֹר בְּשִׁעְתוֹ וְאָמַר: שֹׁטֵר שֶׁכְּתַבְתֶּם לִי, עֲתָה אָבֵד אוֹ נִשְׂרַף - אֵין כּוֹתְבִין לוֹ שֹׁטֵר שֵׁנִי, שְׁמָא פָּרַעוֹ אוֹ מְחָלוֹ⁵⁶. וְאִפְלוּ הָיָה הַחוֹב לְזָמָן⁵⁷. וְאֵינוֹ גּוֹבֵה בְּעֵדִים אֱלוֹ פְלוֹם, אֲלֵא אִם הֵלָּה אוֹמֵר: לֹא הָיָה דְבָרִים מְעוּלָם⁵⁸; שְׁדָה הַחֲזַק בְּפָרְן⁵⁹ בְּעֵדוֹתָן⁶⁰, כְּמוֹ שֵׁיטְבָאָר⁶¹.

(55) ברייתא, שם קסת: (56) מחל החוב ללווה, ועכשיו רוצה לחזור בו. (57) אף-על-פי שכתוב בו זמן פרעון וטרם הגיע הזמן, אין אנו סומכים על החזקה "אין אדם פורע תוך זמנו", משום ששטר שנאבד נתערער תקפו. ועוד, יש לחשוש שמא יגבה בשטר החדש ואחר-כך יוציא את השטר הישן בבית-דין אחר ויגבה שנית (מגיד-משנה בשם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בַּמָּאָה - אֵין עוֹשִׂין לוֹ, אֲלֹא עוֹשִׂין לוֹ קִיּוּם לְכָל אֶחָד וְאֶחָד; שְׁזִכּוֹת הֵיא לְלוּהָ לְהִיּוֹת שְׁנַיִם, שְׁלֹא יִכַּף אוֹתוֹ בְּדִין בְּפַעַם אַחַת לְגַבַּת הַכֹּל.⁸²

(86) מימרא של רבא, שם קעב. (87) לבית-דין. (88) שלא מדעת הלווה. (89) ואין להפסיד זכותו שלא בהסכמתו. (90) שטר שנפרע מקצתו - נקרא שטר פגום, ולמדנו למעלה (פי"ד ה"א): הפוגם את שטרו וכו' לא יפרע אלא בשבועה. (91) רבא, שם. (92) אף-על-פי שהמלוה רשאי לתבוע בבית אחת פרעון שני השטרות, קל יהיה ללווה להשתמט ולומר אפרע לך היום שטר אחד והשני לאחר זמן, מה-שאינ-כן בשטר אחד. ואם יטעון אני פורע מחצה עכשיו ומחצה לאחר זמן - יטעון המלוה - בצדק - אינני רוצה שיהיה שטרי פגום ואתחייב שבועה.

יח. הוֹצִיא⁹³ שְׁטֵר חוֹב בַּמָּאָה, וְאָמַר: קָרְעוּהוּ וְכַתְּבוּ לִי שְׁטֵר אַחֵר בְּחַמְשִׁים⁹⁴ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. שְׁמַא פָּרְעוּ הַכֹּל, וְכַתְּבוּ לוֹ שׁוֹבֵר עַל שְׁטֵר שֶׁל מָאָה; וְכִשְׁפִּיחֵזֵר וְיוֹצִיא קִיּוּם זָה⁹⁵ עַל שְׁטֵר חַמְשִׁים, וְיוֹצִיא הַלוּהָ הַשׁוֹבֵר - יֹאמַר לוֹ: זֶה שְׁטֵר אַחֵר הוּא⁹⁶.

(93) מימרא של רב אשי, שם. (94) משום שנפרעת חמשים. (95) של בית-דין על חמשים. (96) שוברך נוגע לשטר של מאה שפרעת, והשטר שאני מוציא עכשיו נוגע להלוואה אחרת של חמשים.

טו. מִי שִׁפְּרַע⁸¹ מִקְצַת חוֹבוֹ: אִם רָצָה⁸² - מִחֻלָּה, וְכוֹתְבִין לוֹ בֵּית דִּין שְׁטֵר אַחֵר בְּשָׂאֵר הַחוֹב מִזְמַן רֵאשׁוֹן, אֲבָל לֹא עֲדֵי הַשְּׁטֵר⁸³; וְאִם רָצָה - יִכְתֹּב שׁוֹבֵר⁸⁴.

(81) שם קע: (82) המלוה. (83) כרב הונא אמר רב, שם. (84) שם קעא: נפסקה הלכה שכותבים שובר.

טז. הִבָּא לְפָרַע חוֹבוֹ, וְאָמַר הַמְלוּהָ: אֲבָד לִי הַשְּׁטֵר - הֲרִי זֶה יִכְתֹּב לוֹ שׁוֹבֵר וְיִפְרַע כָּל חוֹבוֹ. וְיֵשׁ לְלוּהָ לְהַחֲרִים סְתָם עַל מִי שֶׁפּוֹכַשׁ שְׁטָרוֹ וְטוֹעֵן שְׁאֲבָד. וְאִם טָעַן הַלוּהָ טַעֲנַת וְדָאֵי וְאָמַר: הַשְּׁטֵר אֲצִלוּ, וְעַתָּה הִנִּיחוּ בְּכִיסוֹ⁸⁵ - הוֹרוּ רַבּוּתִי, שְׁיִשְׁבַּע הַמְלוּהָ הֶסֶת שְׁאֲבָד הַשְּׁטֵר, וְאַחֵר כֶּף יִפְרַע חוֹבוֹ וְיִכְתֹּב שׁוֹבֵר.

(85) ודורש שיחזיר לו את השטר, כדי שלא יצטרך לשמור את השובר.

יז. מִי שֶׁהוֹצִיא⁸⁶ שְׁטֵר חוֹב בַּמָּנָה, וְאָמַר⁸⁷: עֲשׂוּ לִי מִמֶּנּוּ שְׁנַיִם בְּחַמְשִׁים חַמְשִׁים - אֵין עוֹשִׂין⁸⁸; שְׁזִכּוֹת הֵיא לְלוּהָ⁸⁹ לְהִיּוֹת הַכֹּל בְּשְׁטֵר אֶחָד, שְׁאִם יִפְרָעֵנּוּ מִקְצַת - נִמְצָא שְׁטָרוֹ פְּגוּם⁹⁰. וְכֵן⁹¹ אִם הוֹצִיא שְׁנֵי שְׁטָרוֹת בְּחַמְשִׁים חַמְשִׁים, וְאָמַר: עֲשׂוּ לִי אוֹתָן

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

אָכְלִין וּמִשְׁקִין פְּדִינִים הָאִמּוּרִים בָּהֶם, וּמִצְוָה זֹו כּוֹלְלָת כָּל-תּוֹרַת טִמְאַת אָכְלִין וּמִשְׁקִין בָּלָם.

~ יום חמישי ה' טבת ~

מצות עשה צח.

הַמִּצְוָה הַצ"ח — הַצּוּי שְׁנַצְטִינּוּ לְדוֹן בְּטִמְאַת אָכְלִין וּמִשְׁקִין פְּדִינִים הָאִמּוּרִים בָּהֶם, וּמִצְוָה זֹו כּוֹלְלָת כָּל-תּוֹרַת טִמְאַת אָכְלִין וּמִשְׁקִין בָּלָם.

~ יום שישי ו' טבת ~

מצות עשה צח.

הַמִּצְוָה הַצ"ח — הַצּוּי שְׁנַצְטִינּוּ לְדוֹן בְּטִמְאַת אָכְלִין וּמִשְׁקִין פְּדִינִים הָאִמּוּרִים בָּהֶם, וּמִצְוָה זֹו כּוֹלְלָת כָּל-תּוֹרַת טִמְאַת אָכְלִין וּמִשְׁקִין בָּלָם.

~ שבת קודש ז' טבת ~

מצות עשה צח.

הַמִּצְוָה הַצ"ח — הַצּוּי שְׁנַצְטִינּוּ לְדוֹן בְּטִמְאַת אָכְלִין וּמִשְׁקִין פְּדִינִים הָאִמּוּרִים בָּהֶם, וּמִצְוָה זֹו כּוֹלְלָת כָּל-תּוֹרַת טִמְאַת אָכְלִין וּמִשְׁקִין בָּלָם.

~ יום ראשון א' טבת ~

מצות עשה קה.

הַמִּצְוָה הַק"ה — הַצּוּי שְׁנַצְטִינּוּ לְהִיּוֹת שְׂכַבַת זָרַע מִטִּמְאַה, וּמִצְוָה זֹו כּוֹלְלָת כָּל-דִּינֵי שְׂכַבַת זָרַע.

~ יום שני ב' טבת ~

מצות עשה קה.

הַמִּצְוָה הַק"ה — הַצּוּי שְׁנַצְטִינּוּ לְהִיּוֹת שְׂכַבַת זָרַע מִטִּמְאַה, וּמִצְוָה זֹו כּוֹלְלָת כָּל-דִּינֵי שְׂכַבַת זָרַע.

~ יום שלישי ג' טבת ~

מצות עשה צח.

הַמִּצְוָה הַצ"ח — הַצּוּי שְׁנַצְטִינּוּ לְדוֹן בְּטִמְאַת אָכְלִין וּמִשְׁקִין פְּדִינִים הָאִמּוּרִים בָּהֶם, וּמִצְוָה זֹו כּוֹלְלָת כָּל-תּוֹרַת טִמְאַת אָכְלִין וּמִשְׁקִין בָּלָם.

~ יום רביעי ד' טבת ~

מצות עשה צח.

הַמִּצְוָה הַצ"ח — הַצּוּי שְׁנַצְטִינּוּ לְדוֹן בְּטִמְאַת

נביאים

יחזקאל פרק כט ז-י

ו בַּתְּפִשִׁים בְּךָ (בכפך) בכף תְּרוֹץ וּבִקְעַת לֶהֱם פְּלִכְתָּהּ וּבְהִשְׁעָנָם עָלֶיךָ תִּשְׁבֵּר וְהַעֲמַדְתָּ לָהֶם פְּלִמְתָּנִים: (ס) ה לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי מֵבִיא עָלֶיךָ חֶרֶב וְהִכְרַתִּי מִמֶּךָ אָדָם וּבְהִמָּה: ט וְהִיְתָה אֶרֶץ מִצְרַיִם לְשִׁמְמָה וְחֲרָפָה וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה יַעַן אָמַר יְאֹר לִי וְאֲנִי עֲשִׂיתִי: י לָכֵן הִנְנִי אֹלֶיךָ וְאֶל־יְאֹרֶיךָ וְנִתְּתִי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם לְחֲרָבוֹת חֶרֶב שְׁמָמָה מִמַּגְדֵּל סוּנָה וְעַד־גְּבוּל כּוּשׁ: יא לֹא תַעֲבֹר־בָּהּ רֶגֶל אָדָם וְרֶגֶל בְּהֵמָה לֹא תַעֲבֹר־בָּהּ וְלֹא תִשָּׁב אַרְבָּעִים שָׁנָה: יב וְנִתְּתִי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁמָמָה בְּתוֹךְ אֶרֶצוֹת נִשְׁמוֹת וְעֲרִיבָה בְּתוֹךְ עָרִים מְחֻרָבוֹת תִּתְּיֶנּוּ שְׁמָמָה אַרְבָּעִים שָׁנָה וְהַפְצִיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּגוֹיִם וְזֵרִיתִים בְּאֶרְצוֹת: (ס) יג כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה מִלֶּקַח אַרְבָּעִים שָׁנָה אֶקַּבֵּץ אֶת־מִצְרַיִם מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר־נִפְצְצוּ שָׁמָּה: יד וְשִׁבְתִּי אֶת־שְׁבוֹת מִצְרַיִם וְהִשְׁכַּתִּי אֹתָם אֶרֶץ פְּתוּרֹם עַל־אֶרֶץ מְכוֹרְתָם וְהָיוּ שָׁם מַמְלָכָה שְׁפֵלָה:

רש"י

רעבון נגזרו בחלום פרעה כנגד שלשה פעמים שנכתב החלום שבע פרות ושבע שבלים רעות (בראשית מא) ראה וסיפרו ליוסף הרי שני פעמים ויוסף אמר לו שבע הפרות הרקות והרעות זו השבילים הרקות (שם) הרי ארבעים ושנים לרעב ולא היה להם אלא שנים שנאמר כי זה שנת' הרעב (שם מ"ה) ומשירד יעקב למצרים פסק הרעב שהרי בשנה השלישית זרעו שנאמר ותן זרע ונחיה וגו' (שם מז) והארבעים נפרעו להם עכשיו: תשב ארבעים שנה. תשב שר"א אשיגי"א"ה בלע"ז: (יד) מכורתם. מגורתם, ל"א כמו תולדותם וכן חברו מנחם:

(ז) בתפשמך כך בכפך. בכף קרי, כאדם המהלך ונשען על מקלו: תרוץ. תירצץ: ובקעת להם כל כתף. כתפיהם כאדם הנסמך על קנה ונשבר והאדם נופל עליו והקרומיות נכנסות לו בכתיפיו: והעמדת להם כל מתנים. מאחר שתשבר יצטרכו לחזק את מתניהם ולעמוד עליהם והרי אתה כאדם שחבירו נשען עליו והוא חלש ואומר לו התחזק על מתניך כי לא תסמוך עוד עלי וכן ת"י ולא תהא להון לבי' סומכוון ויש מחליפין והעמדת להם לווהמעדת, ואיני רואה את דבריהן, ומנחם חברו עם מעמד רגלים כמוני: (יא) ולא תשב ארבעים שנה. ארבעים ושנים שני

מצודת ציון

(ז) בתפשמך. ענין אחיזה: תרוץ. מל' רציצה ושכירה: (י) לחרבות. מלשון חורבן: (יב) נשמות. שוממות: מחרבות. מלשון חורבה: והפיצותי. וזריתים. שניהם ענין פיזור: (יד) ושבתתי. מלשון השבה: שבות. מלשון שבי: פתורם. הוא מארץ מצרים: מכורתם. כמו מגורתם וכן מכורותיך ומולדותיך (לעיל טז):

ה'. הנאמן לשלם גמול: יאור לי. היאור הוא לצרכי להשקות שדותי ואין לי צורך במטר השמים: ואני עשיתי. אני גדלתי ורוממתי את עצמי בחכמתי ובפועל ידי: (י) הנני אליך. הנה אני אלחם עמך ועם יאוריך ר"ל אחריב מימיה ותסור טובתך: לחרבות. להיות חרבה ולתוספ' ביאור אמר שתהיה חורבן של שממון: ממגדל סונה. הוא התחלת גבול מצרים: (יא) לא תעבר בה. מגודל השממון: ולא תשב. לא תהיה מיושבת באנשים: (יב) בתוך ארצות. ר"ל דומה לשאר ארצות נשמות: (יג) מקץ וגו'. ר"ל מסוף מ' שנה אקבצם ולא בתוך הזמן: (יד) ושבתתי. אשיב בני השבי של מצרים ואשיב אותם לארץ פתורם לארץ מגורתם:

מצודת דוד

(ז) בתפשמך כך. בעת אחזו כך בכף נשברת וחדודי השברים נכנסו בכתף ובקעו אותו: והעמדת להם. כי בהשען האדם על המשענת הוא כפוף מעט ולכן אמר כאשר נשברת העמדת כל המתנים להיות עומדים וקופים כדרך עמידה בלי משענת ולפי שהמשילו למשענת אמר לשון הנופל בו ור"ל הנה הבטחת להם עזרה מול האויב ולא עזרת להם והיה א"כ הבטחתך להם לרעה כי עי"ז הוסיף האויב לחרות בהם: (ט) כי אני

כתובים

דברי הימים א פרק טזו כב-לא

כב אַל תַּגְעוּ בְּמִשְׁחֵי (ס) וּבַנְּבִיאֵי אֵל תִּרְעוּ: כג שִׁירוּ לַיהוָה כָּל הָאָרֶץ (ס) בְּשָׂרוֹ מִיּוֹם אֶל יוֹם יִשׁוּעָתוֹ: כד סִפְרוּ בְּגוֹיִם אֶת כְּבוֹדוֹ (ס) בְּכָל הָעַמִּים נִפְלְאוֹתָיו: כה פִּי גְדוֹל יְהוָה וּמְהַלֵּל מְאֹד (ס) וְנוֹרָא הוּא עַל כָּל אֱלֹהִים: כו פִּי כָּל אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים (ס) וַיהוָה שְׁמִים עָשָׂה: כז הוֹד וְהַדָּר לְפָנָיו (ס) עֹז וְחִדְרוֹ בְּמִקְוֹ: כח הָבוּ לַיהוָה מִשְׁפָּחוֹת עַמִּים (ס) הָבוּ לַיהוָה כְּבוֹד וְעֹז: כט הָבוּ לַיהוָה כְּבוֹד שְׁמוֹ (ס) שְׂאוּ מִנְחָה וּבֵאוּ לְפָנָיו הַשְׁתַּחֲוֹו לַיהוָה בְּהַדְרַת קִדְשׁ: (ס) ל חִילוֹ מִלְּפָנָיו כָּל-הָאָרֶץ אַף-תִּתְּכוֹן תִּבֵּל בַּלְתִּמּוֹט: (ס) לא יִשְׁמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתִגַּל הָאָרֶץ וַיֹּאמְרוּ בְּגוֹיִם יְהוָה מֶלֶךְ:

רש"י

אלהים אמת: (כח) הבו לה' משפחות עמים. ומה יתנו לו מפרש כבוד ועוז: (כט) הבו לה' כבוד שמו. שמו אדני והוא אדון לכל וזהו הבו לה' כבוד שמו כי כשמו כן תהלתו: השתחוו לה' בהדרת קודש. כי כן אמרנו הוד והדר לפניו: חילו מלפניו כל הארץ אף תכון תבל בל תמוט. מלך כשרואה שדואגים ויראים ממנו אז הוא מטיל עליהם יותר אימה והם דואגים ממנו יותר שלא יחריב כל בתיהם, ומדת הקב"ה אינו עושה כן כשהעולם יראים ממנו אז תכון תבל בל תמוט שהוא עושה נקמה והישירים מתקיימים והארץ מתקיימת ואינה מתמוטטת לכן חילו מלפניו כל הארץ אך אל תדאגו כי לא יבא הקב"ה כי אם לתקן העולם לישובו אבל כשאין הבריות דואגים ממנו וחוטאים, אז יהפכם ויאבדם: (לא) ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים ה' מלך. כשאדם מולך הכל עצבים שאינם יודעים אם יש שטף בדינו אבל כשימלוך הקב"ה ישמחו השמים והארץ וכל הישרים יאמרו עתה מלך ה' שהחזיר לנו את הארון:

מצודת ציון

(כג) בשרו. ענין סיפור החדשות: (כז) וחדוה. ענין שמחה: (כח) הבו. תנו: (כט) שאו. הרימו: (ל) חילו. מל' חלחלה ורעד: תמוט. מל' נטיה:

בשרו הישועה הבאה כי בכל יום תהיה: (כה) על כל אלהים. הם שרי מעלה של העכו"ם: (כו) אלילים. היא מלה מורכבת מאל ולא ור"ל דבר שאין בו ממש וכן רועי האליל (זכריה י"א) וה'. אבל ה' עשה את השמים וכחו רב: (כז) הוד והדר. יסוד ההוד וההדר המה לפניו: (כח) הבו לה'. וחוזר ומפרש הכבוד והעוז הבו לו ר"ל אמרו שהכבוד והעוז המה לו ובידו וכן נתנו לדוד רבבות (ש"א י"ח): (כט) כבוד שמו. הכבוד הראוי לשמו: בהדרת. באוהל הארון המהודר בקדושה: (ל) כל הארץ. יושבי הארץ: אף תכון. ר"ל אף אתה תבל עמדי על כנך ובסיסך ואל תהי נוטה ליפול כל הימים אשר גזר המקום לעמוד על עמדך: (לא) ישמחו וכו'. ר"ל עת יבוא תגלה מלכותו וישמחו צבאות השמים ויושבי הארץ: ה' מלך. ר"ל גילה מלכותו:

מצודת דוד

(כב) אל תגעו. בהמכאוב שהביא הוא כאילו אמר וכו' ולאבימלך נאמר בפירוש: במשיחי. ר"ל בגדולי ונסיכי, וכן למשיחו לכורש (ישעיה מה): ובנביאי. כי האבות היו נביאים: אל תרעו. אל תעשו רעה: (כג) בשרו. בכל יום

משניות מסכת שבת

ו הכותב שתי אותיות בשני העלמות, אחת שחרית ואחת בין הערבים – רבן גמליאל מתיב, וחקמים פוטריין.
פ ר ק ש ל ש ע ש ר

א רבי אליעזר אומר: האורג שלשה חוטין בתחלה ואחד על האריג – תיב. וחקמים אומרים: בין בתחלה בין בסוף – שעורו שני חוטין.

ב העושה שני בתי גירין, בגירין, בקירוס, בנפה, בכברה ובסל – תיב. והתופר שתי תפירות, והקורע על מנת לתפור שתי תפירות.

פירוש ברטנורא

ו בשתי העלמות. לאחר שכתב אות אחת בשוגג נודע לו שעבר, חוזר ונעלם ממנו ושגג וכתב אות שניה בצדה: אחת בשחרית ואחת בין הערבים. כיון דהו ליה שהות בעתים כדי לדע הוה ליה כשתי העלמות: ר"ג מחייב. דכבר אין ידיעה לחצי שיעור לחלק שלא יצטרף עמו החצי האחר: והכמים פוטריין. דסברי הידיעה שבין שני חצאי שיעור מחלקת ביניהם ולא נעשה כאילו היו שני חצאי שיעור בהעלם אחת. והלכה כחקמים:

יג א רבי אליעזר אומר האורג שלשה חוטין בתחלה. אם זו תחלת אריגתו של בגד אינו חייב עד שיארוג ג' חוטין, ואם מוסיף הוא על האריג שיעורו באחד דמצטרף עם השאר. ואין הלכה כר"א:

ב שתי בתי גירין. שנתן שני חוטין של שתי בתי גירין שקורין ליצ"ש: בניירין. מפרש בגמ' שמרכיב שני פעמים [כל] חוט של שתי בתי גירין ובפעם השלישית מרכיבו על חוט המורכב על הקנה: בקירוס. ידיעה ארוגה מסיב של דקל:

משניות מבוארות – קהתי

זה אף חכמים מודים שאפילו בחוט אחד חייב, הואיל והוא משלים בו את הבגד (גמרא שבת קד, ב), אלא כוונתם היא באמצע אריגת הבגד, שאף על פי שמוסיף על האריג אינו חייב עד שיארוג שני חוטים, היינו שיכניס בשבת שני חוטין ערב בין חוטי השתי. והלכה כחקמים.

~ יום שני ~

באור משנה ב

העושה שני בתי גירין, בגירין – במכונת האריגה (בנול) יש שני אביזורים, שכל אחד עשוי מארבעה קנים המחברים יחד בצורת מלבן, ושני האביזורים האלה תלויים באמצע חלל הנול לרחבו, בין שתי הקורות (הכובד העליון והכובד התחתון) שבהן מתחברים חוטי השתי. בכל אביזור קבועים חוטים המתוחים לרחבו, ומספרם בכל אחד מהם כחצי מספר חוטי השתי שבנול, ועל שם אותם החוטים נקראים האביזורים הללו "גירין" (שכן חוט ביונית נקרא גירא"ן). בתוך החוטים האלה ישנן טבעות או לולאות, וחוטי השתי עוברים בסירוגין דרך הטבעות של שני הגירים, וכשמרימים ניר אחד מתרוממים על ידו כל חוטי השתי המושחלים בו ונעשה ריווח בין החוטים האלה ובין החוטים שבניר האחר שלא הורם. בתוך הריווח הזה מכניסים את חוט הערב, והוא מעשה האריגה. אותן הטבעות או הלולאות שבהן מושחלים חוטי השתי נקראים "בתי גירין", וזהו ששינוי במשנתנו או "העושה בתי גירין בגירין", היינו שעושה או מתקן שתי טבעות או לולאות בנירים, שיהיו בתים לשני חוטי שתי (תפארת ישראל); או בקירוס – שהניח שני חוטי השתי בקירוס, והוא כלי עם נקבים הרבה כמניין חוטי השתי, ומניחים כל חוט שתי בנקב אחר, שלאחר שמכניס חוט הערב בין חוטי השתי מקיש האורג עם הקירוס על חוט הערב שהכניס כדי להסמיכו אל שאר החוטים הארוגים כבר (תפארת ישראל); ויש מפרשים: בקירוס – ביריעה ארוגה מסיב של דקל (רמב"ם; ברטנורא; ועיין "תוספות יום טוב" שמובא שם פירוש אחר של הרמב"ם והברטנורא במסכת כלים כא, א). ויש מפרשים: העושה שני בתי גירין בגירין ובקירוס – היינו המכניס שלשה חוטי שתי דרך הגירים (בלולאותיהם) והקירוס (הוא המסרק העשוי להדק וליישר את חוטי

~ יום ראשון ~

באור משנה ו

הכותב – בשבת, שתי אותיות בשני העלמות – לאחר שכתב אות אחת בשוגג נודע לו שחטא, ושוב שכח ושגג וכתב אות שנייה בצידה (בשני העלמות היינו שנעלם ממנו האיסור פעמיים), אחת שחרית ואחת בין הערבים – או שכתב אות אחת בשבת בבוקר ואות אחת בין הערביים, שהואיל והיתה לו שהות מרובה בינתיים כדי להיודע, הרי זה כאילו כתב בשני העלמות – כך מפרש רש"י; אבל בתוספת מקשים על פירוש זה, ומבארים שפסקה זו היא המשך לפסקה הקודמת: הכותב שתי אותיות בשני העלמות. ואפילו אחת שחרית ואחת בין הערביים. שיש הפסק גדול ביניהן, רבן גמליאל מתיב – שסובר רבן גמליאל: אין ידיעה לחצי שיעור. כלומר מה שנודע לו בין אות לאות שחטא אין זו נחשבת ידיעה, מאחר שהיתה על מלאכה של חצי שיעור, והרי הוא כאילו כתב שתי האותיות בהעלם אחד, לפיכך הוא חייב חטאת. וחקמים פוטריין – שסוברים הם: יש ידיעה לחצי שיעור. כלומר שהידיעה שבין אות לאות מחלקת ביניהן ויש כאן שני העלמות, וכיון שלא עשה בכל העלם (בכל שגגה) אלא חצי שיעור, לפיכך פטור הוא מחטאת.

באור משנה א

פרק זה עוסק בשיעורי אבות המלאכות שבהכנת בגדים, כגון אריגה, תפירה ועבודות שבצמר; וכן במלאכת הצידה. משנתנו דנה בשיעור "האורג", ואמנם כבר נישנה לעיל (ז, ב): "האורג שני חוטים", אבל יש חולקים על שיעור זה.

רבי אליעזר אומר: האורג – בשבת, שלשה חוטין בתחלה ואחד על האריג – תיב – בתחילה, היינו בתחילת אריגתו של בגד, אינו חייב עד שיארוג שלשה חוטים, ועל האריג. היינו כשהוא מוסיף על מה שכבר נארג, חייב אפילו על אריגת חוט אחד, לפי שהוא מצרפו עם השאר. וחקמים אומרים: בין בתחלה בין בסוף, שעורו שני חוטין – בין בתחילת האריג בין כשמוסיף על האריג שיעורו לענין חיוב בשבת שני חוטים. יש מעירים, שמה שאומרים חכמים "ובין בסוף" אין כוונתם בסוף אריגת הבגד, שבכונן

ג הקורע פחמתו ועל מתו, וכל המקלקלין – פטורין. והמקלקל על מנת לתקן – שעורו פמתקן.
ד שעור המלבן והמנפץ והצובע והטווה – פמלא רחב הסיט כפול. והאורג שני חוטין – שעורו פמלא הסיט.

ה רבי יהודה אומר: הצד צפור למגדל וצבי לבית – תיב. ותכמים אומרים: צפור למגדל וצבי לבית ולחצר ולביבין. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא כל הביבין שוין. זה הפלל: מחסר צידה – פטור, ושאינו מחסר צידה – חיב.

פירוש ברטנורא

ג הקורע על מתו וכו'. במת שאינו חיב לקרוע עליו הוא דהוי מקלקל ופטור, אבל על מת שחיב לקרוע עליו, מתקן הוא וחיב: ובחמתו וכל המקלקלים פטורין. הא מתנתין אדחיא לה, והלכה שהקורע בחמתו חיב, שאף ע"פ שמקלקל הוא אצל הבגד, מתקן הוא אצל יצרו ודעתו מתישבת עליו בכך: ד המלבן. את הצמר, והמנפץ והצובע והטווה ממנו, שהן כולן אבות מלאכות, שיעורן כדי שיטוה מאותו הצמר חוט ארוך כמלא רוחב הסיט כפול. והסיט הוא כדי הפסק שיש בין אמה לאצבע כל מה שיוכל אדם להרחיבו, וכשיעור הרווח הזה שתי פעמים הוא הסיט כפול. ורווח שבין גודל לאצבע פעם אחת הוא ג"כ כמלא רוחב הסיט כפול, מפני שיש בו כפלים כאותו שיש בין אמה לאצבע: האורג שני חוטין. שיעורן ברוחב הבגד כמלא הסיט, שאע"פ שלא ארגן על פני כל רוחב הבגד חיב:

ה הצד צפור. עד שהכניסו למגדל של עץ, ארמארא"ו בלע"ז, חיב, שזו הוא צידתו, אבל אם הכניסו לבית אינו נצוד בכך: וצבי. נצוד משהכניסו לבית ונעל בפניו, אבל אם הכניסו לגינה או לחצר אין זו צידה: ולביבין. קרפפות המוקפים חומה שמכניסין שם חיות ונשמרים שם: כל המחוסר צידה. שקשה לתפשו שם, כגון שאינו מגיע לו בשחיה אחת ששוחה לתפשו, והלכה כרשב"ג [דמפרש] למלתייהו דרבנן:

משניות מבוארות – קהתי

בחמתו פטור. והמקלקל על מנת לתקן – כגון הקורע על מנת לתפור או המוחק על מנת לכתוב, ששינוי לעיל (ז, ב), שהוא חיב, שעורו פמתקן – שאין הקורע או המוחק חיב אלא אם כן קרע מקום של שתי תפירות על מנת לתפור שם שתי תפירות, או מחק שתי אותיות על מנת לכתוב במקומם שתי אותיות.

~ יום שלישי ~

באור משנה ד

שעור המלבן – את הצמר, והמנפץ – אותו, והצובע – אותו, והטווה – ממנו חוטין, שכל אלו הן אבות מלאכות ששינוי לעיל (ז, ב), שיעורן להתחייב עליהן בשבת, פמלא רחב הסיט כפול – כלומר כדי לטוות מאותו צמר חוט אחד שארכו כמלא רוחב הסיט כפול, היינו כשיעור המרחק שבין האגודל לאצבע (עיין משנה עולה ג, ב – שם בארנו שמלוא הסיט היינו כרוחב שבין אצבע לאמה, והרווח שבין אגודל לאצבע נקרא "מלוא הסיט כפול". שכן שיעור זה הוא כפול מהמרחק שבין אצבע לאמה). והרמב"ם כותב: כמלוא רוחב הסיט כפול שהוא אורך ארבעה טפחים (הל' שבת ט, י). והאורג שני חוטין – המכניס שני חוטי ערב בשתי, שעורו – ברוחב האריג, פמלא הסיט – אף על פי שלא ארגם לכל רוחב האריג אלא כשיעור הרוחב שבין אצבע לאמה (שני טפחים לפי הרמב"ם), היהו חיב.

באור משנה ה

מכאן ועד סוף פרקנו נשינים דיני "צידה".

רבי יהודה אומר: הצד צפור למגדל – שהפריח אותה בשבת עד שהכניסה למגדל (היינו לארון בצורת מגדל), שהצפור משתמרת בתוכו, וצבי לבית – שרדף אחר הצבי עד שנכנס לבית ונעל בפניו, תיב – משום הצד בשבת. אבל הצד צפור לבית פטור, שעדיין מחוסרת צידה היא, לפי שקשה לתפסה שם, ואף יכולה היא לצאת דרך החלונות וכיוצא בזה; וכן צבי שהכניסו לגינה או לחצר, אין זו צידה ופטור. ותכמים אומרים: צפור למגדל וצבי לבית ולחצר ולביבין – כלומר שאמנם בצפור מודים חכמים לר' יהודה שאינו חיב עד שיצוד אותה למגדל, אבל בצבי סוברים חכמים, שאפילו הכניסו לחצר או לביבין, היינו מקום שמירה לחיות, חיב. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא כל הביבין שוין – שיש ביבין גדולים והצבי אינו ניצוד בתוכם. זה הפלל: מחסר צידה – אם המקום שהבריח לתוכו את הצבי הוא גדול, שקשה עדיין לתפסו

השתי שמתחברים בשתי הקורות שבגול, שאחת בו למעלה ואחת למטה, ובאמצע הם נמשכים דרך הנירים כלולאותיהם ודרך שני הקירוס; והרווח שבין שני חוטי השתי קרוי בית ניר, ושלשה חוטי שתי עושים שני בתים ברוחב האריג (רח אלבק). בנפה – או העושה שני בתים באריגת רשת הנפה, או בפכפכה – הנפה נקביה דקים וצפופים לניפוי קמח, והכברה נקביה גדולים יותר לכבור בה גרגרי תבואה, ובסל – או בקליעת סל, תיב – חטאת. והתופר שתי תפירות, והקורע על מנת לתפור שתי תפירות – משנתנו חזרות על לשון המשנה שנשנתה לעיל (ז, ב). בענין אבות מלאכות אלו, משום ההלכה שבמשנה הבאה.

באור משנה ג

הקורע – בשבת, פחמתו – ככעסו, כגון שקרע בגדו מחמת כעסו, ועל מתו – או שקרע בגדיו מחמת צער על מתו, וכל המקלקלין – וכל העושה מלאכה בשבת לשם קלקול בלבד, פטורין – מחטאת וממיחה. בגמרא מבואר, שהקורע על מתו אינו פטור אלא אם כן אינו חיב לקרוע עליו, אבל אם הוא חיב לקרוע עליו, כגון שהמת הוא אחד מקרוביו, שחיב להתאבל עליהם (אביו, אמו, בנו, בתו, אחיו, אחותו, אשתו), או שהוא אדם כשר שהכל מצוים להתאבל עליו, או שעמד על המת בשעת יציאת נשמה (שבת קה, ב). היהו חיב משום קריעתו בשבת, שהואיל ויצא ידי מצוות קריעה אין זה נקרא קלקול אלא תקון. בענין הקורע בזמנתו פוסק הרמב"ם שהוא חיב (שלא כמשנתנו), וטעמו שהואיל ודעתו מתיישבת עליו בכך הרי הוא כמתקן לגבי יצרו. ברם, יש חולקים על הרמב"ם וסוברים כמשנתנו שהוא פטור (רש"י; הראב"ד), לפי שאדם חיב לכבוש את יצרו, ומי שאינו כובש את יצרו וקורע בגדיו ככעסו היהו כעובד עבודה זרה, כמו שאמרו (תוספות בבא קמא ט: בבלי שבת קה, ב): "המקורע בגדיו בחמתו והמשבר כליו בחמתו והמפור מעותיו בחמתו יהא בעיניך כעובד עבודה זרה, שכן אומנותו של יצר הרע, היום אומר לו: עשה כך! ולמחר אומר לו: עשה כך! עד שאומר לו: עבוד עבודה זרה! והולך ועובד", וזהו שכתוב (תהלים פא, י): "לא יהיה כך אל זר" – איהו אל זר שיש בגופו של אדם? הווי אומר: זה יצר הרע"; ומכאן שבוה שעושה נחת רוח ליצרו, אף לענין שבת אינו נקרא מתקן אלא מקלקל. ברם, כל אותם חילוקי הדעות אינם אלא לשיטת רבי יהודה שהעושה מלאכה שאינו צריך לגופה חיב, אבל לשיטת רבי שמעון שמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, וודאי ההלכה היא כמשנתנו שהקורע

ו צבי שנקנס לבית ונעל אחד בפניו – חיב. נעלו שנים – פטורין. לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים – חיבין. ורבי שמעון פוטר.

ז ישב האחד על הפתח ולא מלאהו, ישב השני ומלאהו – השני חיב. ישב הראשון על הפתח ומלאהו, וכא השני וישב בצדו, אף על פי שעמד הראשון והלך לו – הראשון חיב והשני פטור. הא למה זה דומה? לנעול את ביתו לשמרו, ונמצא צבי שמור בתוכו.

פ ר ק א ר ב ע ה ע ש ר

א שמונה שרצים האמורים בתורה, הצדן והחובל בהן – חיב. ושאר שקצים ורמשים, החובל בהן – פטור. הצדן לצרף – חיב; שלא לצרף – פטור. חיה ועוף שברשותו, הצדן – פטור, והחובל בהן – חיב. פירוש ברטנורא

ו צבי שנכנס. מאלו לבית ונעל אחד בפניו, זו היא צידתו: נעלו שנים פטורים. דהו להו שנים שעשאוה: לא יכול אחד לנעול. וארתיא הוא לנעול בשנים והרי לכל אחד מלאכה דבלאו איהו לא מתעבדה: ור"ש פוטר. ואין הלכה כר"ש: **ז השני חיב.** שהוא צד אותו: הא למה זה דומה. מאחר שצד ע"י ראשון: לנעול את ביתו לשמרו. ולא לצד: ונמצא צבי. שהוא צדו כבר שמור בתוכו, כך זה אף על פי שעמד ראשון אין זה אלא כשומר לנעול צבי שהיה לו מאתמול. והשני פטור האמור במתניתין, פטור ומותר: **יד א שמונה.** החולד והעכבר כו'. המנויין בפרשת ויהי כיום השמיני: הצדן חיב. שיש במינן נצוד: והחובל בהן חיב. דיש להן עור והויא לה חבורה שאינה חזרת, וחיב משום מפרק שהיא תולדה דדש. א"נ כיון דיש להן עור נצבע העור ברם הנצוד בו וחיב משום צובע: ושאר שקצים ורמשים. כגון תולעים וחלזונות ועקרבים, החובל בהם פטור, דאין להם עור: שלא לצודן פטור. דאין במינן נצוד: חיה ועוף שברשותו, הצדן פטור. שהרי נצודים

משניות מבוארות – קהתי

וזה ששינוי במשנתנו "והשני פטור", היינו פטור ומותר. וכן ההלכה. הר"ן מפרש את הפסקה שבסוף משנתנו – "הא למה זה דומה לנעול את ביתו לשמרו" וכו' – כגון שיש צבי בתוך הבית והדלת מגופה, והוא שמור בכך, ובא זה ונעל עוד במנעול, אף על פי שמוסיף לו שמירה על שמירתו, מותר. ואין אנו אומרים, הרי זה כאילו צד אותו, שאלמלא נעל שמא היו הדלתות נפתחות והצבי היה נמלט. כך שני זה מותר לו לישב בצד הראשון, כיון שהראשון מלא את הפתח, אף על פי שלאחר שנסתלק הראשון נשאר הצבי ניצוד מחמת השני. או כגון שהיה הצבי קשור, ונעל את הבית, שאף על פי שניתר הצבי, אין אומרים לו שיפתח את ביתו כדי שיצא הצבי, כיון שבשעה שנעל בהיתר נעל; אף זה השני, כיון שבשעה שישב בהיתר ישב, אין מחייבין אותו להסתלק משם לאחר שנסתלק הראשון.

~ יום חמישי ~

ב א ו ר מ ש נ ה א

משנה זו מוסיפה ללמד בענין צידה. כן באה היא ללמד בענין החובל בבעלי חיים בשבת. **שמונה שרצים האמורים בתורה** – בפרשת מיני (ויקרא יא, כט-ל), והם: החולד והעכבר והצב, והאנקה והכח והלטאה, והחומט והתנשמת, **הצדן** – בשבת, **והחובל בהן** – או החובל בהן בשבת, **חיב** – הצדן חיב, לפי שדרך בני אדם לצוד ממיני שרצים אלו בשביל עורותיהם; והחובל בהן חיב, שהואיל ויש להם עור, כשעושה להם חבורה עד שנצוד הדם מתחת לעור, הרי נעקר הדם ממקומו, אלא שהעור מעכבו מלצאת, הלכך יש בזה משום נטילת נשמה שבאותו מקום, כי הדם הוא הנפש, והרי זו תולדת השוחט (רש"י; **תוספות**; הר"ן). ויש מבארים הטעם, שהואיל ונצבע העור מחמת הדם שנצוד בו הרי זו תולדת הצובע (רש"י; **ברטנורא**). ויש מפרשים, שהואיל ונעקר הדם ממקומו חיב משום מפרק שהוא תולדת הדש (רמב"ם), ולטעם זה צריך שיצא דם כנורגרת (רמב"ם הל' שבת ח, ז). **ושאר שקצים ורמשים** – הואיל ואין להם עור, **החובל בהן, פטור** – שכל זמן שלא יצא מהם דם אין כאן חבלה. ברם, אם יצא מהם דם, אף בשאר שקצים ורמשים חיב משום נטילת נשמה (הר"ן; **המאירי**; **הגרא**). ומדברי הרמב"ם (הל' שבת ח, ט) משמע שאפילו יצא מהם דם פטור (עיי' סם **מגיד משנה**). ולענין צידה: **הצדן לצרף** – הצד את השקצים והרמשים בשבת לשם צורך מסויים כגון לרפואה, **חיב** – משום צידה בשבת, שמחוסרי צידה הם, **שלא לצרף, פטור** – שאין הדרך לצוד אותם (רש"י; **ברטנורא**). ויש חולקים על טעם זה,

שם, **פטור** – משום צידה בשבת, **ושאינו מְחַסֵּר צִידָה** – אם הבריחו למקום שיכול בנקל לתפסו שם, **חיב** – חטאת בשוגג או מיתה במזיד. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל, שלא בא אלא לפרש דבריהם של חכמים (רמב"ם; **ברטנורא**).

~ יום רביעי ~

ב א ו ר מ ש נ ה ו

צבי שנקנס לבית – בשבת מאליו, **ונעל אחד בפניו** – את הבית, **חיב** – שבנעילת הבית צד את הצבי. **נעלו שנים** – בזמן שכל אחד לבדו יכול היה לנעול, **פטורין** – כמבואר בהוצאה מרשות לרשות (לעיל י, ה), שמלאכה שעשאה שניים, שניהם פטורין, לפי שכל אחד עשה חצי מלאכה בלבד. **לא יכול אחד לנעול** – את הבית, **ונעלו שנים** – כגון שהדלת כבדה ורגילים לנעלה בשניים, **חיבין** – שניהם, שכל אחד עשה כאן מלאכה שלמה, שבלעדיו לא היה הצבי ניצוד. **ורבי שמעון פוטר** – שלדעת רבי שמעון כל מלאכה שעשאה שניים, אף אם אחד אינו יכול לעשותה לבדה הרי הם פטורים (עיי' לעיל י, ה). ואין הלכה כרבי שמעון.

ב א ו ר מ ש נ ה ז

ישב האחד על הפתח – אם לאחר שנכנס הצבי לבית, ישב האחד על הפתח, **ולא מלאהו** – ולא מלא בגופו את חלל הפתח, כדי שלא יוכל הצבי לצאת, ואחר כך **ישב השני** – על יד הראשון **ומלאהו** – ומלא את החלל הנשאר, **השני חיב** – שעל ידו ניצוד הצבי. אבל הראשון פטור, שבזמן שישב לא עשה כלום. **ישב הראשון על הפתח ומלאהו** – ונמצא הצבי ניצוד על ידו, **וכא השני וישב בצדו** – על ידו; ויש מפרשים מבפנים (עיי' **תפארת ישראל**): **אף על פי שעמד הראשון והלך לו** – ונשאר השני במלוא חלל הפתח, **הראשון חיב** – שבישבתו בתחילה ניצוד הצבי, **והשני פטור** – שאף על פי שגרם שלא יוכל הצבי לברוח מכל מקום לא עשה את מלאכת הצידה, **הא למה זה דומה? לנעול את ביתו לשמרו** – מפני הגנבים, **ונמצא צבי** – שכבר ניצוד מזמן, **שמור בתוכו** – ואף כאן מאחר שניצוד הצבי על ידי הראשון, אין השני אלא כשומר על הצבי שכבר ניצוד, ואף לתחילה מותר לו לשני לשבת על הפתח כל השבת כדי לשמור על הצבי הניצוד שלא יברח;

ב אין עושיין הילמי בשבת, אָבֵל עוֹשֶׂה הוּא אֶת מִי הַמְלַח, וְטוֹבֵל בְּהֵן פְּתוֹ, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַתְּבַשִּׁיל. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: וְהֲלֹא הוּא הִילְמִי, בֵּין מְרַבָּה וּבֵין מְעָט? וְאֵלּוּ הֵן מִי מְלַח הַמְתָּרִין: נוֹתֵן שְׁמֵן בַּתְּחִלָּה לְתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ לְתוֹךְ הַמְּלַח.

ג אין אוֹבְלִין אֲזוּבִיּוֹן בְּשַׁבַּת, לְפִי שְׁאִינוּ מְאָכְל בְּרִיאִים, אָבֵל אוֹכֵל הוּא אֶת יוֹעֵזֵר, וְשׁוֹתָה אֲבוּב־רֹעֵה. כָּל הָאֲבָלִין אוֹכֵל אָדָם לְרִפּוּאָה, וְכָל הַמְשַׁקֵּין שׁוֹתָה, חוּץ מִמֵּי דְקָלִים וְכוּס עֲקָרִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן לִירוּקָה; אָבֵל שׁוֹתָה פִּירוּשׁ בִּרְטִנּוּרָא

ועומדים הן: והחובל בהן חייב. דיש להן עור, ואין החובל חייב בכל הני דתנינן במתניתן אלא בצריך לדם, אבל אם לא חבל אלא להזיק, הא קו"ל כל המקלקלים פטורים:

ב אין עושיין הילמי. מי מלח מרובים שנותנים לתוך ירקות שבושין אותן להתקיים: אבל עושיין. מי מלח מועטים כדי למבל בהן פתו או לתוך התבשיל: והלא היא הילמי בין מרובה בין מועט. כלומר אם המרובים אסורים אף המועטים אסורים, דיאמרו מלאכה מרובה אסורה ומלאכה מועטת מותרת, אלא אלו ואלו אסורים מפני שהוא כמעבד ומתקן את האוכל הניתן בתוכו כדי שיתקיים: ואלו הן המותרים. נותן שמן בתוך המים בתחלה, קודם שיתן המלח, או נותן שמן בתחלה לתוך המלח, קודם שיתן את המים דהשמן מעכבו שאין המלח מתערב יפה עם המים ומתיש את כחו. אבל לא יתן מים ומלח בתחלה ואחר כך את השמן, דמשעה שנתן מים ומלח יחד הוא נראה כמעבד. ואין הלכה כרבי יוסי:

ג אוזב ויו. מין אוזב שגדל בין הקוצים וממית התולעים שבמעיים: שאינו מאכל בריאים. ומוכחא מלחא דלרפואה אכול ליה, ואסור לאוכלו בשבת גזירה שבא ישחוק סממנים, דהוי תולדה דמוחן: אבל אוכל הוא את יועזר. דהרבה אוכלין אותו כשהן בריאים. יועזר, פול"ז בלע"ז הוא מכלה התולעים שבכבד: אבוב רועה. עץ שגדל יחודי ואין לו ענפים, וקורין אותו בערבי עצא"ל רע"ה, והוא טוב למי שניזק על ששתה מים מגולים: כל האוכלים אוכל אדם לרפואה. כל דבר שהוא אוכל והבריאים אוכלים אותו, יכול אדם לאוכלו בשבת אף ע"פ שהוא מתכוין לרפואה: חוץ ממי דקלים. הם שני אילנות ממיני

משניות מבוארות – קהתי

כוחו של המלח, ושוב אין זה דומה למעבד ומתקן את האוכל כדי שיתקיים. אבל לא יתן בתחילה מים ומלח ואחר כך את השמן, שעל ידי כך נעשים מי המלח עזים, ואין השמן מחליש כוחם, והרי זה נראה כמעבד ומתקן בהם את האוכלים כדי שיתקיימו. ואין הלכה כרבי יוסי.

~ יום שישי ~

באור משנה ג

משנתנו דנה בענייני רפואה האסורים בשבת. אמנם חולה שיש בו סכנה, ואפילו ספק סכנה, מותר לחלל עליו את השבת ולעשות לו את כל צרכיו (יומא ה, ו; רמב"ם ב, א-ג). אבל מי שיש לו מוחש שאין בו סכנה, גזרו בו חכמים שלא ישתמש בתרופות בשבת, מחשש שמא יבוא לידי שחיקת סממנים, שהיא תולדת הטוהר. ברם בחולה שפול למשכב, יש דעות, שאף על פי שאין בו סכנה, לא גזרו בו חכמים ומותר להשתמש בתרופות בשבת (בית יוסף; רמב"ן; מגיד משנה). משנתנו באה ללמד, שכל דבר המשמש מאכל או משקה לבריאים, מותר לבעל מוחש לאכלו או לשתותו אף כשהוא מתכוון לרפואה, אבל דבר שאינו אלא לרפואה אסור לאכלו או לשתותו בשבת.

אין אוֹבְלִין אֲזוּבִיּוֹן בְּשַׁבַּת – איזוביון הוא מין אוזב המשמש תרופה להמית התולעים שבמעיים, ובאה המשנה ללמד, שאסור לאכלו בשבת, לְפִי שְׁאִינוּ מְאָכְל בְּרִיאִים – ומוכח הדבר שאוכלו לשם רפואה, וכבר בארנו לעיל (בהקדמה למשנתנו), שאסור להשתמש בתרופות בשבת לריפוי מוחש שאין בו סכנה, גזירה שמא ישחק סממנים. אָבֵל אוֹכֵל הוּא אֶת יוֹעֵזֵר – מין צמח מאכל שהוא תרופה למחלת תולעים שבכבד; ומותר לאכלו בשבת, לפי שאף אותו במים, ואלו משמשים תרופה למי ששתה מים מגולים שהורעלו על ידי ארס של נחש (גמרא), ומותר לשתות משקה זה בשבת, לפי שגם בריאים רגילים לשתותו. זה הכלל: כָּל הָאֲבָלִין – כל המאכלים, שגם דרך הבריאים לאכלם, אוֹכֵל אָדָם לְרִפּוּאָה – מותר לאדם שיש לו מוחש לאכלם בשבת, אף כשהוא מתכוון לרפואה, וְכָל הַמְשַׁקֵּין – שגם בריאים שותים אותם, שׁוֹתָה – אדם לרפואה, חוּץ מִמֵּי דְקָלִים – מים ממועין ידוע בארץ ישראל שיצא מביין שני דקלים, ושתייתם היתה מביאה לידי שלשול וניקוי המעיים; ויש גורסים בירושלמי: חוּץ ממי דקרים – מים הדוקרים את המרה, וְכוּס עֲקָרִים – משקה העשוי מעיקרים (משרשים) של עשבים ובשמים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן לִירוּקָה – שמי הדקלים ומשקה העיקרים הם תרופה

שאם כן אפילו צדן לצורך יש לפטרו, אלא הטעם הוא, שמשנתנו היא כרבי שמעון, שמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, הילכך אפילו דרך בני אדם לצוד אותם, הואיל וצדן שלא לצורך, הריהו פטור (תוספות). יש מפרשים, שהוא הדין בשמונה שרצים שאין הצדן חייב אלא כשצדן לצורך, אלא שאותם שמונה שרצים אין דרכם להזיק, ולפיכך כל צידתם היא לצורך, אבל שאר שקצים ורמשים שדרכם להזיק פעמים אדם צדן שלא לצורך, והיינו כדי שלא יזיקו, ולפיכך נשנתה חלוקה זו בסיפא, בשאר שקצים ורמשים (ח"ד). אבל הרמב"ם פוסק לשיטתו (הל' שבת י, בא), "אחד שמונה שרצים האמורין בתורה ואחד שאר שקצים ורמשים שיש למינן צידה, הצד אחד מכולן בין לצורך בין שלא לצורך או לשחק בהן, חייב, הואיל ונתכוון לצוד וצד, שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה". הִנֵּה וְעוֹף שִׁפְרָשׁוֹתָו – של אדם, הִצְרָן, פְּטוּר – שאין הם מחוסרי צידה, שהרי ניצודים ועומדים הם, וְהַחֹבֵל בְּהֵן, חַיִּב – שיש להם עור. בכרטנורא מבואר שאין החובל חייב בכל אלו שנישנו במשנתנו אלא כשהוא חובל על מנת להשתמש בהם, כגון לרפואה, אבל אם אינו חובל אלא כדי להזיק, הרי ההלכה היא שכל המקלקלים פטורים.

באור משנה ב

משנתנו דנה במלאכה הדומה ל"מעבד את העור".

אין עושיין הילמי בשבת – תערוכת מרובה של מים ומלח בתוספת קצת שמן, כדי לכבש בה ירקות; וטעם איסורה מפני שנראה כעושהו לעיבוד האוכלים ולתיקונם שיתקיימו יפה, ואף על פי שאין עיבוד באוכלים, מכל מקום אסור לעשות כן מדברי סופרים (המאירי). אָבֵל עוֹשֶׂה הוּא אֶת מִי הַמְּלַח – שנותן מעט מלח במים, כלומר עושה הילמי מועט, וְטוֹבֵל בְּהֵן פְּתוֹ, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַתְּבַשִּׁיל – שכן מותר לתבל את מאכלי השבת בשעת אכילתם כדי לשפר את טעמם. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: וְהֲלֹא הוּא הִילְמִי, בֵּין מְרַבָּה וּבֵין מְעָט – מהו ההבדל בין הילמי ומי מלח, והלא גם תערוכת מועטת של מים ומלח הילמי הוא? ואם נתיר אותה, יאמרו הבריות: מלאכה מרובה אסורה, מלאכה מועטת מותרת! אלא בין מי מלח מרובים ובין מי מלח מועטים אסור לעשות, מפני שהוא כמעבד ומתקן את האוכל, וְאֵלּוּ הֵן מִי מְלַח הַמְתָּרִין: נוֹתֵן שְׁמֵן בַּתְּחִלָּה לְתוֹךְ הַמַּיִם – קודם שיתן בהם את המלח, או לְתוֹךְ הַמְּלַח – שנותן שמן בתחילה לתוך המלח קודם שיתן את המים, שהשמן מחליש את

הוא מי דקלים לצמא, וסך שמן עקרין שלא לרפואה.

ד החושש בשניו – לא יגמיע בהן את החמין; אבל מטביל הוא פדרפו, ואם נתרפא – נתרפא. החושש במתניו – לא יסודך וין וחמין; אבל סך הוא את השמן, ולא שמן ורד. בני מלכים סכין שמן ורד על מפותיהן, שפן דרפם לסוד בחל. רבי שמעון אומר: כל ישראל בני מלכים הם.

פ ר ק ח מ י ש ה ע ש ר

א אלו קשרים שתיבין עליהן: קשר הגמלין וקשר הספנין. וכשם שהוא תיב על קשורן, כך הוא תיב על התרן. רבי מאיר אומר: כל קשר שהוא יכול להתירו באחת מידיו – אין תיבין עליו.

ב יש לך קשרים שאין תיבין עליהן פקשר הגמלין ופקשר הספנין. קושרת אשה מפתח חלוקה, וחומי סבכה,

פירוש ברטנורא

הדקלים שהיו בארץ ישראל וכניהם מעין מים, והשוותה מהם כוס ראשון מרפה הובל שבמעין, וכוס שני משלשל, וכוס שלישי מנקה את בני מעים עד שאדם מוציאם צלולים כדרך שהכנסם; וכוס של עיקרין. לוקחין שרף אילן שקורין לו בערבי זא"ג אלכסנדר"א, ועשב שקורין לו עשב"א אלסר"ר, פירוש עשב של שמחה, וכרכום, וכותשין אותן ונותנין את עפרן בין. והאשה זבה שתשתה מהן ג' כוסות תרפא: מפני שהן לירוקה. בעל חולי הנקרא ידקון, אם ישתה מהן ירפא מחולי הירקון אבל ישאר עקר ולא יולד, ולכך נקרא כוס עיקרין: לצמאו. אם אינו חולה:

ד לא יגמיע את החומין. ויפלוט, דמוכחא מלתא דלרפואה הוא. ואם מנמיע ובוטע שפיר דמי: לא יסודך בהם וין וחומין. דאין אדם סך מהן אלא לרפואה: אבל לא שמן ורד. לפי שדמיו יקרים ומוכחא מלתא דלרפואה קעביד: שפן דרפן לסוד. כלא מכה: ר' שמעון אומר בר. ואין הלכה כר"ש:

טו א אלו קשרים. קשר הגמלים. שנוקבים לגמל בחוממו ונותנין בו רצועה וקשרים אותה קשר עולם. וכמו כן נוקבים בראש הספינה נקב ונותנין בו חבל וקשרין אותו קשר של קיימא שאינו מתירו לעולם. והיו דומיא דקשרי חומי ירעות הנפסקים במשכן. וקשר של קיימא ואינו מעשה אומן, או מעשה אומן ואינו של קיימא, פטור אבל אסור, ואינו חייב עד שיהא של קיימא ומעשה אומן. ושאינו של קיימא ולא מעשה אומן מותר לתכלה: וכשם שחייב על קשורין כך חייב על התירו. שכן צידי חלון היו נצרכין לפרקים להתיר קשרי רשתות הקיימים כדי לקצרן או להרחיבן: שיכול להתירו. דלא הדקיה: אין חייבין עליו. ואפילו עשאו לקיימא. ואין הלכה כר' מאיר:

ב יש לך קשרים שאין חייבים עליהם. המאת כמו שחייבים על קשר גמלים וקשר של ספנים, אלא פטור אבל אסור ולא נזכרו קשרים הללו במשנה. ובגמרא מפרש כגון רצועה ארוכה שקושרים בטבעת שבחוטם הנאקה, וכמו כן חבל ארוך שקושרים בחבל העשוי כמין טבעת התלוי בנקב שבראש הספינה,

משניות מבוארות – קהת

זה (ותימה על הרב מברטנורא שכותב: "ואין הלכה כרבי שמעון": עיין "תוספות יום טוב").

~ שבת קודש ~

ב א ו ר מ ש נ ה א

משנתנו והמשנה שלאחריה עוסקות במלאכות "הקושר" ו"המתיר" שנישנו בין אבות המלאכות (לעיל ז, ב). וכבר בארנו שם, שאין הקושר או המתיר חייב אלא בקשר של קיימא. משנתנו באה להדגים אלו קשרים נקראים של קיימא.

אלו קשרים שתיבין עליהן – בשבת: **קשר הגמלין** – של מנהיגי הגמלים, שנוקבים הם את חוטמנו של הגמל וקושרים בו רצועה כעין טבעת, והוא קשר חזק, וקיים שם לעולם; **וקשר הספנין** – שקושרים הם חבל בנקב שבראש הספינה ועושים גם כן קשר חזק הקיים לעולם. **וכשם שהוא תיב על קשורן** – בשבת, **כך הוא תיב על התרן** – אם הוא מתיר קשרים כאלו בשבת, שכן במלאכת המשכן היו צדי החלון צריכים להתיר את קשרי הרשתות, כדי לקצרן או להרחיבן (גמרא; רש"י). **רבי מאיר אומר: כל קשר שהוא יכול להתירו באחת מידיו** – אף על פי שהוא קשר של קיימא, שאינו עשוי להתק לעולם, אלא שאינו מהודק ביותר ויכול אדם להתירו ביד אחת, **אין תיבין עליו** – בשבת. ואין הלכה כרבי מאיר.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

משנתנו באה ללמד על קשרים שפטורים עליהם אבל אסורים, וכן על קשרים המותרים לתחילה.

יש לך קשרים שאין תיבין עליהן – בשבת, **פקשר הגמלין ופקשר הספנין** – שנישנו במשנה הקודמת, אבל אסור לקשרם לתחילה. ואין המשנה מביאה דוגמאות של קשרים כאלו, אלא הגמרא מפרשת, שהכוונה היא לקשרים שהם לזמן מסוים ולא לקיימים לעולם, כגון חבל ארוך שקושרים בטבעת שבחוטם הגמל כדי לקשרו לאבוס, או חבל שקושרים בחבל הספינה כדי לקשרה ליתדות התחובות בארץ וכיוצא בזה; ויש שהחבלים נשארים זמן מה קשורים כך, ולכן נחשבים

לחולי הירקון (צהבת), וממראה פניהם של חולים אלה הכל מכירים ששוחים אותם לרפואה. בגמרא מבואר, ש"כוס עיקרים" היה גורם לעקרות, ומכאן היה מפורסם בשם זה, כדי שבני אדם ייזהרו מלשתותו, וישתדלו להשיג תרופה אחרת למחלתם ("תוספות יום טוב"). **אבל שותה הוא מי דקלים לצמאו** – מי שאינו חולה ב"ירוקה" מותר לו לשתות בשבת מי דקלים לרוות צמאונו, **וסך שמן עקרין** – שמן שנתבשם בשרשי בשמים, מותר לאדם לסוך על בשרו בשבת, **שלא לרפואה** – אם אינו עושה את זה לשם רפואה.

ב א ו ר מ ש נ ה ד

החושש בשניו – המרגיש בשבת כאב בשניו, **לא יגמיע בהן את החמין** – לא ימלא פיו חומץ כדי לרפא את כאבו, שהכל מכירים שעושה זה לרפואה, **אבל מטביל הוא פדרפו** – מטביל הוא את פתו בחומץ לאלכה כדרכו, **ואם נתרפא, נתרפא** – בגמרא אמרו, שאף לגמיע חומץ אינו אסור אלא כשהוא פולטי, שניכר הדבר שלרפואה הוא מגמע, אבל המגמע ובוטע מותר. וכתבו הפוסקים, שהמדובר כאן במי שיש לו מיחוש בלבד, אבל מי שיש לו צער רב מחמת כאב השיניים וכל גופו נחלש מכך, מותר לעשות כל התרופות לריפוי הכאב (ט"ז על אורח חיים סכ"ח, לב). **החושש במתניו** – בשבת, **לא יסודך וין וחמין** – שאין סכים אותם במתניים אלא לרפואה, **אבל סך הוא את השמן** – במתניו, שאף בריאים דרכם לסוך שמן על גופם, **ולא שמן ורד** – וכן אסור לסוך שמן ורד, לפי שדמיו יקרים, והכל מכירים שאינו סך אותו אלא לרפואה. **בני מלכים סכין שמן ורד על מפותיהן** – בשבת, **שפן דרפם לסוד בחל** – שמן ורד על גופם, אף כשאין להם מכה. **רבי שמעון אומר: כל ישראל בני מלכים הם** – ומה שמותר לבני מלכים מותר לכל ישראל. בגמרא אמרו, שבמקום ששמן ורד מצוי, ודרך בני אדם לסוך בו, מותר גם למי שחושש במתניו להשתמש בו, ומכאן פוסק הרמב"ם (בפירושו למסנתנו), שהלכה כרבי שמעון, אם הרבה בני אדם משתמשים בשמן

וְשֵׁל פְּסִיקָא, וְרִצּוּעוֹת מְנַעַל וְסַנְדַּל, וְנֹדוֹת יִין וְשִׁמּוֹן, וְקִדְרָה שֶׁל בֶּשֶׂר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר: קוֹשְׁרִין לִפְנֵי הַבְּהֵמָה בְּשִׁבִיל שְׂלֵא תֵצֵא. קוֹשְׁרִין דְּלֵי בְּפִסְקִיא, אָבֵל לֹא בַחֲבָל; רַבִּי יְהוּדָה מְתִיר. כֹּלֵל אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: כָּל קֶשֶׁר שְׂאִינוּ שֶׁל קִימָא, אֵין חֵיבִין עָלָיו.

פירוש ברטנורא

ועמדים מניחה שם שבוע ושבעים ומתירה. וכן כל קשר שקושרים אותו לעמוד כך זמן ידוע, לא שהיה קיים לעולם אין חייבין עליו: קושרת אשה מפתחי חלוק. כעין לשונות לכאן ולכאן וקושרים של ימין בכתף שמאל ושל שמאל בכתף ימין, דכיון דכל יומא שרי ליה לא דמי לקשר של קיימא ומותר לכתחלה: סבכה. מנבעת שעל הראש עשויה כעין רשת: פסיקא. אוור רחב וחומין תלויין בראשו לקושרו בהן: ונודות יין. של עור שכופפין פיהם וקושרין אותן. ואע"ג דאית לה תרתין איסרי, ולא אמרינן חד מיניהו במולי מבטל לה והוי קשר של קיימא: וקדירה של בשר. פעמים שקושר בה בנד סביב לפיה. ואע"פ שיש לה דרין שיכולין להוציא המרק מהן בלא היתר הקשר אפ"ה לא הוי קשר: קושרין לפני בהמה. חבל ברוחב הפתח לנעול בפניה שלא תצא. וכן הלכה: קושרין דלי בפסיקא. על פי הבור שהיה קשור ותלוי שם, דפסיקא לא מבטל ליה התם: אבל לא בחבל. דמבטל ליה התם והוי קשר של קיימא: רבי יהודה מתיר. לא התיר רבי יהודה אלא בחבל של גרדי שצריך לו למלאכתו ולא מבטל ליה התם, ורבנן סבין אי שרית ליה חבל של גרדי יקשור נמי בשאר חבלים דחבל בחבל מיהלף. והלכה כחכמים:

משניות מבוארות – קהתי

הבאר בחגורה, שהואיל ואין מניחים את החגורה שם אלא מתירים אותה לאחר השאיבה, אין זה קשר של קיימא, אָבֵל לֹא בַחֲבָל – אבל בחבל אסור לקשור את הדלי בשבת, גזירה שמא יניחוהו קשור בדלי לעולם, ונמצא שהקשר הוא של קיימא. רַבִּי יְהוּדָה מְתִיר – לקשור דלי אפילו בחבל. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בחבל של גרדי (אורג), שצריך לו למלאכתו, ולא יניחנו בדלי לעולם, אלא שחכמים גוזרים בחבל גרדי משום חבל סתם שהקשר בו הוא של קיימא, ורבי יהודה אינו גוזר. כֹּלֵל אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: כָּל קֶשֶׁר שְׂאִינוּ שֶׁל קִימָא – אלא קשר לשעה בלבד, אֵין חֵיבִין עָלָיו – כלומר שאפילו בחבל סתם אין חייבין עליו אלא אם כן עשו בו קשר של קיימא, ומטעם זה אינו גוזר בחבל של גרדי משום חבל סתם (ישנות אליהו).

שתי דיעות הן בענין חילוקי הדינים שבקשרים. לדעת רש"י: כל קשר שהוא של קיימא, היינו שאינו עשוי להינתק לעולם, אפילו הוא מעשה הדיוט, הקושרו בשבת, חייב חטאת. – כל קשר שאינו של קיימא אלא שנראה כקשר של קיימא, שאינו עשוי להינתק זמן רב, אסור לקשרו בשבת, אבל הקושרו פטור ("פטור אבל אסור"). – כל קשר שעשוי להתיירו סמוך לקשירתו או ביזמו, מותר לכתחילה לקשרו. לדעת הר"ף: כל קשר שהוא של קיימא, שאינו עשוי להינתק לעולם, והוא מעשה אומן, כגון קשר הגמלים והספנים, הקושרו בשבת חייב. – כל קשר שהוא של קיימא, אבל אינו מעשה אומן אלא מעשה הדיוט, וכל אדם קושר כך לקיימא, הקושרו פטור אבל אסור. והוא הדין בקשר שהוא מעשה אומן אבל אינו של קיימא. – כל קשר שאינו של קיימא ואינו מעשה אומן, מותר לכתחילה לקשרו בשבת.

הם כעין קשרים של קיימא, ואסור לכתחילה לקשרם בשבת. ואלו הקשרים שמוותר לכתחילה לקשרם בשבת: קוֹשֶׁרֶת אִשָּׁה מִפְתַּח חֲלוּקָה – כשהיא לובשת את החלוק, קושרת היא את שפת חלוקה שבימין בכתף שמאל, ושפת חלוקה שבשמאל בכתף ימין, ואף על פי שהיא יכולה לפשוט חלוקה בהתרת קשר אחד ולהניח את הקשר האחר זמן מרובה, מכל מקום אין חוששים לכך, ואין זה נקרא קשר של קיימא, הואיל והיא מתירה אותו כל יום; וְחֹטְיֵי סִבְכָה – וכן קושרת אשה את חוטי הסבכה, היינו הרשת שעל שערותיה, וְשֵׁל פְּסִיקָא – חוטי החגורה, וְרִצּוּעוֹת מְנַעַל וְסַנְדַּל – בגמרא מובאים חילוקי דינים לגבי רצועות מנעל וסנדל, שיש מהן שחייבין על קישורן ויש מהן שפטורים עליהן אבל אסור לקשרן, ויש שמוותר לכתחילה לקשרן; והרמב"ם מבאר, שהקשרים המותרים ברצועות מנעל וסנדל הם אלו שקושרים אותן על הרגל יום יום בשעה שנועלים אותן, שאלו וודאי אינם קשרים של קיימא (יתוספות יוס טובי): וְנֹדוֹת יִין וְשִׁמּוֹן – של עור, שכופפים את פיהם וקושרים אותם; ואף על פי שיש בהם שני קשרים, ואפשר להוציא את היין או את השמן ברוחב כשמתירים רק קשר אחד, מכל מקום שניהם אינם נחשבים קשרים של קיימא; וְקִדְרָה שֶׁל בֶּשֶׂר – שקושרים מטלית לפיה לשם שמירת חומה, ואף על פי שאפשר להוציא ממנה את המאכל מבלי להתיר את הקשר, מכל מקום אין זה קשר של קיימא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר: קוֹשְׁרִין לִפְנֵי הַבְּהֵמָה – בשבת חבל ברוחב הפתח של הרפת, בְּשִׁבִיל שְׂלֵא תֵצֵא – מהרפת, שאין עושים קשר של קיימא. וכן הלכה. קוֹשְׁרִין דְּלֵי בְּפִסְקִיא – מותר לקשור בשבת דלי שעל פי

לכל לראש צריך להאריך ימים ושנים טובות בעולם הזה, טובות הן בגשם והן ברוח, כלומר טובות בבריאות הגוף כפשוטו ובבריאות הנפש האלוקית

ממכתב י"א טבת, ה'תשל"ו

מוחלה או תאונה יכולות להשפיע ישירות על הגוף הפיזי, אבל בשום אופן לא יכולה להשפיע ישירות על הנשמה (או כל מונח אחר שמישהו יעדיף)

ממכתב י"א טבת, ה'תשל"ו

עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

דף ג עמוד א הגמרא מביאה ברייתא, שבה מבוארים דברי רבי אליעזר באופן האמור: **דִּתְנִינָא** בברייתא, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, שְׁלֹשׁ מְשֻׁמְרוֹת הֵיוּ תְּלִילָה** - הלילה מתחלק לשלש משמרות של מלאכים, **וְעַל** [-ובעת] **כָּל מְשֻׁמֵּר וּמְשֻׁמֵּר יוֹשֵׁב תְּקֹדֵשׁ פְּרוּךְ הוּא וְשׂוֹאֵג כְּאָרִי, שְׁנַאֲמַר** בנבואת ירמיה על חורבן בית המקדש (ירמיה כה ל), **'ה' מְמַרֵּם יְשָׁאֵג וּמְעִיזוֹן קָדְשׁוֹ יִתֵּן קוֹלוֹ, שְׂאֹג יְשָׁאֵג עַל נְוָהוּ,** והיינו שמשמים ישאג הקב"ה מתוך אבלו על חורבן ביתו, ומשלש לשונות השאגה ['ישאג' 'שאוג' 'ישאג'] שנאמרו בפסוק, יש ללמוד שה' שואג שלש שאגות, שאגה אחת על כל משמר. מוסיף רבי אליעזר, **וְסִימָן לְדָבָר** - הסימן להבחין במשמרות אלו הוא, שבמשמרה הראשונה חמור נוער, ובמשמרה השנייה כלבים צועקים, ובמשמרה השלישית תינוק יונק משדי אמו **וְאִשָּׁה מְסַפֶּרֶת** [-מדברת] **עִם בְּעֵלָה,** סימנים אלו שאמר רבי אליעזר בברייתא, הם המשמרות שבארץ שהוזכרו בגמרא קודם לכן.

הגמרא מבארת על איזה חלק במשמרה מורים הסימנים. שואלת הגמרא: **מַאי קָא חָשִׁיב** - אלו זמנים מציין רבי אליעזר בסימנים שנתן לאשמורות. כלומר, האם הסימנים מורים על תחילת האשמורות, או על סופן. ובין כך ובין כך קשה הצורך בכל שלושת הסימנים. משום שאי [-אם] את תחילת משמרות קא חשיב [-ציין] רבי אליעזר בסימנים אלו, אם כן קשה, לתחילת משמרה ראשונה סימנא [-סימן] למה לי, מדוע צריך לה סימן, הרי תחילת המשמרה הראשונה אורתא [-ערב] הוא, תחילת הלילה שהוא עת צאת הכוכבים, וזהו זמן הניכר לכל ואין צריך סימן בכדי להכירו. ואי את סוף משמרות קא חשיב [-ציין] רבי אליעזר בסימנים אלו, אם כן קשה, לסוף משמרה אחרונה למה לי סימנא, מדוע צריך לו סימן, הרי זמן סוף המשמרה האחרונה ימנא [-יום] הוא, כלומר שתחילת היום הוא סוף המשמרה האחרונה, וזהו זמן הניכר לכל ואינו צריך סימן.

משיבה הגמרא: אלא ודאי שאין הסימנים שוים [שלא כפי שסברנו שכולם מורים על תחילת המשמרה או שכולם מורים על סוף המשמרה], אלא רבי אליעזר חשיב [-ציין] את הסימנים לסוף משמרה ראשונה, שאז החמור נוער, ותחילת משמרה אחרונה, שאז תינוק יונק ואשה מספרת עם בעלה, ואמצעית דאמצעיתא - ולאמצע המשמרה האמצעית, דהיינו חצות הלילה, שאז הכלבים צועקים.

תשובה נוספת: **וְאִיבְעִית אִימָא** - ואם תרצה תוכל ליישב זאת כך, כוללם סוף משמרות קא חשיב - אכן כל הסימנים שנתן רבי אליעזר הם סימנים לסוף המשמרות, וכי תימא - ואם תאמר ותקשה, הרי למשמרה האחרונה לא צריך לתת סימן, שהרי זהו זמן תחילת היום והדבר ניכר לכל, יש ליישב זאת כך, למאי נפקא מינה - לאיזה ענין יש צורך בסימן זה, למיקרי - לדעת מתי לקרוא קריאת שמע של שחרית למאן דנגי [-למי ששוכב בבית אפל ואינו רואה שהתחיל היום, ולא ידע זמן קריאת שמע של שחרית אימת [-אימתי הוא]. לאדם זה מועיל הסימן, שבינון שישמע דאשה מספרת עם בעלה ותינוק יונק משדי אמו, ידע שהתחיל היום וליקום וליקרי - יעמוד ממיטתו ויקרא קריאת שמע.

44 כתוב בתורה וְקִדְשָׁתָם אֶת שְׁנַת הַחֲמִישִׁים שָׁנָה, ודורשים מזה רבנן,
 45 שְׁנַת הַחֲמִישִׁים אֶתָּה מוֹנֶה – אין שנת היובל נמנית אלא בתורת שנת
 46 החמישים של היובל שעבר, וְאִי אֶתָּה מוֹנֶה אותה להיות שְׁנַת
 47 חֲמִישִׁים, וְאַחַת – שבנוסף להיותה שנת החמישים תהיה גם השנה
 48 האחת ליובל הבא, מִכָּאן אָמְרוּ יוֹבֵל אֵינוֹ עוֹלָה לְמִנְיַן שְׁבוּעַ –
 49 שמיטה הבאה, אלא לאחר שנת היובל מתחילים למנות שש שנים
 50 ואחריהן שנה שביעית שמיטה. רבי יהודה אָמַר יוֹבֵל עוֹלָה לְמִנְיַן
 51 שְׁבוּעַ – שנת היובל נמנית בשנה ראשונה של השמיטה הבאה,
 52 ולאחר שנת היובל מוסיפים למנות רק עוד חמש שנים והשנה
 53 שלאחריהן היא שמיטה. ונמצא הספק תלוי במחלוקת זו,
 54 שלשיתת חכמים ששנת היובל נמנית עם השנים שלפניה אסור
 55 בשנת היובל, ולשיתת רבי יהודה שהיא נמנית לשמיטה
 56 שלאחריה, מותר.
 57 הברייתא מוסיפה לדון במחלוקת רבי יהודה ורבנן:
 58 אָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים לְרַבִּי יְהוּדָה, הֲרֵי הוּא אָמַר – הרי נאמר בתורה
 59 בפרשת השמיטה שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שְׁדֵךְ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר בְּרִמְךָ
 60 וְאַסַּפְתָּ אֶת תְּבוּאָתָהּ וּבִשְׁנַת הַשְּׁבִיעִית שֶׁבַת שִׁבְתוֹן יִהְיֶה לְאָרְצְךָ,
 61 ומשמעות הכתוב שלפני שנת השביעית יש שש שנים שמותר
 62 לעבוד בהן, וְלִדְבַרְךָ שֶׁשְׁנַת הַיּוֹבֵל עוֹלָה לְמִנְיַן שְׁבוּעַ הַבֵּיא אֵין כָּאֵין
 63 אֶלְלָא חֲמִישׁ – שהרי בשנה ראשונה שובתת הארץ מפני היובל
 64 ובשנה השביעית מפני השמיטה ונמצא שביניהן יש רק חמש שנים
 65 לעבוד את הארץ. אָמַר לָהֶם רַבִּי יְהוּדָה לְדַבְרֵיכֶם שֶׁאַתֶּם סוֹבְרִים
 66 שפסוקים אלו מדברים בכל השמיטות וגם בשמיטה הסמוכה
 67 ליובל, יִהְיֶה קֶשֶׁה מִפְּסוּק אַחֵר, הֲרֵי הוּא אָמַר בְּהַמִּשְׁךְ הַפְּרָשָׁה יָכִי
 68 תִּבְּרַחְתֶּנּוּ, וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַחְתֵּי לָכֶם בְּשָׁנָה הַשְּׁשִׁית וְעִשְׂתֶּנּוּ אֶת
 69 הַתְּבוּאָה לְשָׁלֹשׁ הַשָּׁנִים – בשנה השישית תצמח התבואה במידה
 70 שיהא בה כדי לספק את הצורך לשלוש שנים, שנה שישית ושנת
 71 השמיטה ושנה שמינית עד הקציר, וקשה שהלא בשמיטה
 72 הקודמת ליובל הרי יש כָּאֵין אֲרִבְעַ שְׁנִים צָרִיךְ לֵאבֹל בָּהּ
 73 מהתבואה של ערב שמיטה, דהיינו שנה השישית ושנת השמיטה,
 74 ושנת היובל הבאה אחריה והשנה שאחרי היובל עד הקציר. אֶלְלָא
 75 ודאי תתרצו דאִיכָּא לְאִוְקְמָה בְּשָׂאָר שְׁנֵי שְׁבוּעַ – שיש להעמיד את
 76 הפסוק בשאר שני השמיטה שאין אחריהם יובל, ואמנם בשמיטה
 77 אחרונה צריך ציווי ברכה לארבע שנים, דִּילֵי נְמִי – שלי גם, כלומר
 78 גם את הפסוק שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שְׁדֵךְ שֶׁהִקְשִׁיתֶם מִמֶּנּוּ לְשִׁיתִי
 79 שאין כאן אלא חמש, אִיכָּא לְאִוְקְמָה בְּשָׂאָר שְׁנֵי שְׁבוּעַ – יש
 80 להעמיד בשאר שמיטות, ואמנם בשמיטה ראשונה שאחר היובל
 81 יהיו רק חמש שנים לעבוד את השדה.
 82 שנינו במשנה, עַד הַפֶּסַח אֶסוּר בּוֹ עַד לַפְּנֵי הַפֶּסַח רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר
 83 אסור עד שיגיע רבי יוסי אומר אסור עד שיצא:
 84 הגמרא מקשה שתירה בשיטות רבי מאיר ורבי יוסי:
 85 לְמִימָרָא, דְּרַבִּי מֵאִיר קָבַר לֹא מְעִיל אֵינִישׁ נִפְשִׁיהּ
 86

1 אֵילִימָא כְּדִקְתָּנִי – שאמר 'קונם יין שאני טועם השנה', לָמָּה לִי
 2 לְמִימָרָא – למה הוצרך לאומרו, הרי ודאי שכל שנה זו כולל חודש
 3 העיבור נכללת במשמעות תיבת 'השנה', כיון ש'השנה' משמע
 4 שנה זו כמות שהיא ואפילו מעוברת אֶלְלָא לֹא – אלא ודאי
 5 שהמשנה מדברת באופן דְּאָמַר 'שָׁנָה' – שאסר על עצמו יין 'שנה',
 6 ובה יש חידוש שנאסר עד סוף השנה וחודש העיבור בכלל. אֶלְלָא
 7 – מוכח מכאן, שהאומר 'שָׁנָה' ב'השָׁנָה' דָּפִי, שהרי רק האומר
 8 'השנה' נאסר בה ובעבורה, אבל האומר 'שנה אחת' אינו נאסר
 9 אלא שנים עשר חדשים, ומוכח מכאן שהאומר יוֹם נְמִי כְּהִיּוֹם
 10 דִּינָה – ולא כיום אחד.
 11 דוחה הגמרא, לֹא – אין להוכיח מהמשנה שדין 'שנה' שווה
 12 ל'השנה' ו'יום' ל'היום', כי מה שהעמדנו המשנה באומר 'שנה'
 13 משום שבאומר 'השנה' אין חידוש, יש לדחות שלְעוּלָם המשנה
 14 מדוברת באופן דְּאָמַר 'השָׁנָה', וְהַחִידוּשׁ הוּא דְּמַהוּ דְּתִימָא הִלָּךְ
 15 אַחֵר רִיב הַשָּׁנִים – הייתי אומר שגם כשאמר 'השנה' היתה כוונתו
 16 כשיעור רוב השנים ולא אֵית אֵית קָבוּ עִבּוּר, ולא יאסר אלא עד סוף
 17 חודש אב, קָא מְשַׁמְעֵ לָן שְׁכַל הַשָּׁנָה בְּכַלל דְּבִרְוֵי וְנֵאסֵר אַף
 18 בעיבורה עד ראש השנה.
 19 בומן שהיה היובל נוהג היו מונים שבע שמיטות כמו שכתוב (ויקרא
 20 ה ט) וְסִפְרַתְּ לָךְ שְׁבַע שְׁבֹתוֹת שָׁנִים שְׁבַע שָׁנִים שְׁבַע פְּעָמִים וְהָיוּ
 21 לָךְ יָמֵי שְׁבַע שְׁבֹתוֹת הַשָּׁנִים תִּשַׁע וְאַרְבָּעִים שָׁנָה, ושנת החמישים
 22 היא שנת היובל שגם היא היתה אסורה במלאכת הארץ כמו
 23 שכתוב (ויקרא כה ייא) וְקִדְשָׁתָם אֶת שְׁנַת הַחֲמִישִׁים שָׁנָה וְגו' יוֹבֵל
 24 הוּא שְׁנַת הַחֲמִישִׁים שָׁנָה תִּהְיֶה לָכֶם לֹא תִזְרְעוּ וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת
 25 סְפִיחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת נִזְוִיהָ, ונקראת יובל' על שם שהיו
 26 תוקעים בה בשופר כמו שכתוב (ויקרא כה ט) וְהִעֲבַרְתָּ שׁוֹפֵר תְּרוּעָה
 27 בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּעֶשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפְּרִים תִּעְבְּרוּ שׁוֹפֵר בְּכֹל
 28 אֲרִצְכֶם, וקרן האיל שנעשה ממנו השופר נקרא יובל. ומתוך כך
 29 כל מחזור של שבע שמיטות נקרא 'יובל' מפני שמונים אותו
 30 לעשות יובל בסופו. ולכן האומר 'קונם יין שאני טועם יובל אחד'
 31 נאסר לחמישים שנה, ואם אמר 'יובל זה' אין כוונתו להיאסר אלא
 32 עד סוף היובל, והגמרא מסתפקת באופן זה אם גם שנת היובל
 33 בכלל נאסר גם בה או לא וכדלהלן.
 34 אִיבְעִיָא לָהּ, עמד באמצע היובל כגון בשנת עשרים וארבע או
 35 עשרים וחמש ליובל וְאָמַר קונם יין שָׁאֲנִי מוֹעֵם יוֹבֵל הוּ' שנאסר
 36 עד סוף היובל, מֵאִי – מה דינה של שנת החמישים, שְׁנַת חֲמִישִׁים
 37 כְּלַפְּנֵי חֲמִישִׁים – האם היא שייכת לשנים שלפניה ואת חשבון
 38 השמיטה הבאה מתחילים למנות רק משנה שאחר היובל, ואם כן
 39 הוא נאסר אף בה, או כְּלַאֲחֵר חֲמִישִׁים – שנמנית בשנה ראשונה
 40 לחשבון השמיטה שלאחריה ואינה שייכת לשנות היובל שלפניה
 41 ואינו נאסר בה.
 42 הגמרא תולה את הספק במחלוקת רבי יהודה ורבנן:
 43 תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא בְּבֵרֵיתָא פְּלוּגְתָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבְּנָן לְגַבֵּי דִין יוֹבֵל.

ממכתב רבנו הזקן: "ברם כגון דא צריך להודיע, כי יום אשר עשה ה' לנו יום יט
 כסלו, יום ג' שהוכפל בו כי טוב, יום הלולא רבא של רבנו הקדוש נשמתו-עדן,
 וכשקריתי בספר תהלים בפסוק 'פדה בשלום נפשי', קודם שהתחלתי פסוק
 שלאחריו – יצאתי בשלום מד' שלום

היום יום י"ט כסלו

1 שבט - פשיטא ד"השנה" - עד ראש השנה משמע. **ושמע** מינה שנה כהשנה. דאי דיניה
2 כ"שנה אחת" - לא מתסר בעבורה אלא בשנים עשר חדש, כרוב שנים. **מהו** דתימא הלך
3 אחר רוב שנים. דלית בהן עבור, ונימא: דא"ע.ג דאמר "השנה" - לא ליחסר אלא כרוב שנים,
4 קמ"ל. **ולענין** הלכה. כיון דבעין לא אפשיטא - נקטינן לחומרא ד"יום" - כ"יום אחו"
5 דמי, ואסור מעת לעת. **איבעיא** ליה אמר קונם
6 יין שאני טועם יובל מאי. לאו דקאמר כהדין
7 לישגא. דהא כיון דלא אפשיטא בעין דלעיל, כי
8 אמר "יובל" - כ"יובל אחו" דיניה, ולא שייך
9 למבעיא אי שנת חמשים כלפני חמשים או
10 כלאחר חמשים. אלא הכא באומר "יובל וד"
11 עסקינן. ולא דק בלישגיה. משום דעיקר בעיין
12 ליתא אלא אי שנת חמשים כלפני חמשים, שאינה
13 כלל לחשבון יובל הבא. שאין עושין שמיטה עד
14 חמשים ושבע. הילכך נודר דקאי באמצע יובל
15 ואמר "יובל וד" - מיתסר בה. או כלאחר חמשים,
16 שאותה שנה עולה לחשבון שמיטה שלאחר
17 חמשים, ונודר מותר בה. שאין שנת חמשים מכלל
18 יובל שעבר. **ולא** שנת חמשים ואחת. שאין שנת
19 חמשים נמנית לענין שמיטה עד שתהא נמנית
20 בשנת חמשים של יובל שעבר, ולשנה אחת של
21 שמיטה שאחר אותו יובל. **הרי** הוא אומר שש
22 שנים תורע וכו'. דמשמע דלעולם קודם איסור
23 שביעית מותר לזרוע שש שנים, ולדברין בשמיטה
24 שלאחר היובל אינו מותר אלא חמש שנים, שהרי
25 היובל אסור בוריעה, וכשיגיעו שש שנים הבא
26 שנה ששית שנת השמיטה. **לדבריכם**.
27 דסבירא לכו דקרא בכולו שנים משמע, הרי הוא

1 **אי ליכא** בדיקתני. דאמר "השנה", למה לי למימר? פשיטא! כיון דאמר "השנה" - משמע
2 השנה זו קאמר, ועיבורה נמי בכלל הוי. **ולא אית** בהו עיבור. ולא ליחסר בעיבורה, קא
3 משמע לך: היה עומד בשנה של יובל והיה אומר קונם יין שאני טועם יובל מהו. שנת
4 חמשים כלפני חמשים. ומותר נמי בשנת חמשים, דאיהו לא קאסר עילוייה אלא לאחר
5 חמשים. או בשנת חמשים נמי אסור, דבשנת
6 חמשים מתחיל יובל הבא. **ואי אתה** פונה שנת
7 חמשים ואחת. שלא תתחיל למנות ד' שנים של
8 שמיטה הבאה בשנת היובל עצמה, שלא תהא
9 מונה אחת לשנת נ/ו, ולשנה הבאה אחריה שנת
10 כ"א שניה. אלא לשנת חמשים ואחת תהא מונה
11 אחת, ושנת נ' עצמה נמנית ליובל שעבר, שאין
12 עולה למנין שבוע הבא, כדארמין. יובל עולה
13 למנין שבוע. דשנת חמשים עולה לכאן ולכאן.
14 אמרו לו וכו'. אם כן, ששנת יובל עולה למנין
15 שבוע - אינו אלא חמשה שבוע ראשון של
16 יובל, שהשנה שהיא ראשונה שהיא יובל -
17 אסור לזרוע בה, והשביעית נמי אסורה, שהיא
18 שמיטה, ואינה אלא חמשה לזריעה. אמר להם
19 לדבריהם הרי הוא אומר ועשת את התבואה
20 לשלש השנים. שנה ששית, ושנה שביעית,
21 ושמינית עד ציצירתה. ואי נמנו אמרת אין יובל
22 עולה למנין שבוע - הרי כאן ארבעה שנים.
23 שצריכה לעשות לארבע שנים. כיצד? שנת מ"ח
24 היא ששית, ותבואה שלה צריכה לששית
25 עצמה, ולשנת ארבעים תעשה שהיא שמיטה,
26 ולשנת חמשים שהוא יובל, ולשנת חמשים
27 ואחת עד הקציר - הרי ארבע שנים. והאי

אי ליכא בדיקתני - למה לי למימר? פשיטא! כיון דאמר "השנה" - משמע
"שנה". **אלמא**: "שנה" כ"השנה" דמי, ו"יום" נמי
כ"היום" דיניה. **קא**, לעולם דאמר "השנה", ומהו דתימא
הלך אחר רוב השנים, וקא אית בהו עיבור, קא משמע
לך. **איבעיא** להו: אמר "יין שאני טועם יובל" מאי, שנת
חמשים כלפני חמשים או כלאחר חמשים? ת"ש, דתימא
פלוניגא דרבי יהודה ורבנן: "וקדשתם את שנת החמשים
שנה" שנת החמשים אתה מונה, ואי אתה מונה שנת
חמשים ואחת. **מפאן** אמרו: יובל אינו עולה למנין שבוע.
רבי יהודה אומר: יובל עולה למנין שבוע. אמרו לו דרבי
יהודה: הרי הוא אומר "שש שנים תורע שדך" - ואין
כאן אלא חמשים! אמר להם: דרברכיכם, הרי הוא אומר
ועשת את התבואה לשלש השנים" - הרי כאן ארבע!
אלא איכא לאוקמה בשאר שני שבוע, דילי נמי - איכא
לאוקמה בשאר שני שבוע. "עד הפסח אסור" כו'.
לספיקא

פירכא לדברי הכל היא, דלרבי יהודה נמי איכא למפרך, דא"ע.ג דאמר יובל עולה למנין
- מכל מקום אסור הוא בוריעה, והוון נמי ארבע שנים. **אלא** לדברי הכל ליכא לאוקמי
להאי קרא אלא בשאר שני שבוע בשש השמיטות, ולא בשמיטה שביעית של יובל. ולא
קשיא כלל, לא לדידי ולא לרבנן. לדידי נמי דפרכת לי שש שנים - מוקמינן ליה לקרא
בשאר שני שבוע בשאר שמיטין, ולא בשמיטה ראשונה הסמוכה ליובל. **מתני** אמר
קונם יין שאני טועם עד הפסח אסור עד שיגיע. לדברי הכל. עד שיהא אסור עד שיצא.
דמשמע דאמר "עד שיצא כל הפסח". **עד פני פסח**. משמע עד שיגיע, ומשמע עד שיצא.
עד שיגיע. דקסבר לא מעייל איניש נפשיה

לספיקא

אומר "תעשת התבואה לשלש השנים", ועל כרחין ליכא לאוקמה בשמיטה של שנת מ"ט,
שהרי זרע של מ"ח צריך שספיק מ"ח, ומ"ט, ונ"ו, ונ"א עד הקציר של נ"א. אלא איכא
לאוקמה בשאר שני שבוע, שאינו סמוך ליובל מלפניו. ובכי האי גונא סגי בשלש שנים,
שהורע של ששית תספיק לששית ולשביעית ולשמינית עד הקציר. דילי נמי. האי קרא ד"שש
שנים תורע" דקא מקשיחו לי מנייה - איכא לאוקמה בשאר שני שבוע, שאינו סמוך ליובל
מאחרי. **מתני** עד הפסח אסור עד שיגיע. דלשון בני אדם משמע: עד ולא עד בכלל. עד
שיהא אסור עד שיצא. דמשמע: עד שיהא כולו. **עד** פני הפסח ר' מאיר אומר אסור עד
שיגיע. דסבירא ליה לרבי מאיר דנהי דאיכא למימר ד"עד פני" - עד רגע אחד שלפני סוף
יום האחרון של פסח קאמר - לא אמרינן, דלא מחית איניש נפשיה לספיקא דיום שני ושלישי
ושאר ימי הפסח. וכי קאמר "עד פני הפסח" - לפני יום ראשון קאמר. **רבי** יוסי אומר עד
שיצא. דסבירא ליה דמחית איניש נפשיה לספיקא. **עד** הקציר עד הבציר עד המסק אינו אסור אלא עד שיגיע. כלומר, אפילו אמר "עד שיהא", וכדקתני טעמא. **זה** הכלל כל שזמנו
קבוע. כלומר, שיש להמשכנו זמן קבוע. כגון פסח שקבעה בו תורה שבעה ימים, כי אמר "עד שיהא" - אסור עד שיצא, דכיון דידע זמן המשך איסורו - אסור עצמו בו. וכל שאין זמנו קבוע,
כגון קציר ובציר שאין להם זמן קבוע שיהי נמשכין אותו זמן ולא יותר, אפי' אמר "עד שיהא" - אינו אסור אלא עד שיגיע. שאין אדם אוסר עצמו בזמן שאין לו קצבה. **נמי** למימרא (מאי)
דר' מאיר סבר לא מעייל איניש נפשיה לספיקא וכו'. כדפרשינן במתניתין. **שתי** בתי גנות. משתי נשים. גדולה וקטנה לכל בת וכת. כולן אסורות. דאיכא לספוקי דילמא "גדולה שבבת
שניה" קאמר. אלמא מחית איניש נפשיה לספיקא. **כולן** מותרות. דלא מחית איניש נפשיה לספיקא, וכי קאמר "גדולה" - אמרינן דודאי "גדולה שבגדולות" קאמר. **מוחלפת** השיטה.
כאן החליפו שטות. **והתניא**. בנחותא. **ולענין** הלכה. כיון דמפכין ליה, וקימא לך דר"מ ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי - נקטינן באומר "עד פני הפסח" - שאינו אסור אלא עד שיגיע.
וא"ע.ג דבפ' "האומר" דקדושין רמינן נמי הני מתניי אהדדי, ומסקי התי (ק"ס:א) לעולם לא תיפוך, דבמתני לאו במעיל איניש נפשיה לספיקא פליגי, אלא בלישגא בעלמא פליגי, דר"מ סבר
"עד פני הפסח"

עד

מבואר דעת כמה מהאחרונים שבאמת יכלו להדליק המנורה גם בשאר השמנים
שבהיכל, כיוון שטומאה דחוייה בציבור, אלא שרצה הקדוש-ברוך-הוא להראות
חיבתן של ישראל שתתקיים המצווה מן המובחר והוא-הדין בטהרה בכללותה
שייש להדר בה

ממכתב ה"י כסלו, תשט"ו

עד קמי פסחא משמוע, ורבי יוסי סבר: עד דמתפני פסחא משמוע. ולפום ההיא סוגיא, מתניתין כדקיימא קיימא, ורבי יוסי סבר: עד שיצא, אפילו הכי, כיון דהך סוגיא איתמרא בסוגיא דנדרים - משמוע דאיכא למסמך עלויה טפי מההיא סוגיא דהתם, דלאו בדוכתא איתמר. ועוד: דהא תניא בי הך סוגיא, והוא דעת הרב רבינו משה בר מיימון וזכרונו לברכה. אבל הרב רבינו משה בר נחמן וזכרונו לברכה פסק בסוגיא

לְסַפֵּיקָא, וְרַבִּי יוֹסֵי סָבַר: מַעֲיֵיל אֵינִישׁ נַפְשֵׁיהּ לְסַפֵּיקָא, וְרַמְיָהוּ: מוֹ שֵׁישׁ לוֹ שְׁתֵּי בֵיתֵי בְנוֹת מְלֻשְׁתֵּי נָשִׁים, וְאָמַר: קַדְשֵׁתִי אֶת בְּתוּלַת הַגְּדוֹלָה, וְאֵינִי יוֹדַע אִם גְּדוֹלָה שְׁבַגְדוֹלוֹת, אִם גְּדוֹלָה שְׁבַקְטָנוֹת, וְאִם קְטָנָה שְׁבַגְדוֹלוֹת שְׁהִיא גְדוֹלָה מִן הַגְּדוֹלָה שְׁבַקְטָנוֹת - פּוֹרְץ אֲסוּרוֹת, דְּבָרֵי ר"מ חוּץ מִן הַקְּטָנָה שְׁבַקְטָנוֹת. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר: פּוֹרְץ מוֹתְרוֹת, חוּץ מִן הַגְּדוֹלָה שְׁבַגְדוֹלוֹת! אָמַר רַבִּי חֲנִינְא בְּרַ אֲבָדִימִי אָמַר רַבִּי: מוֹתְרַת הַשִּׁטְהָ, וְהַתְּנִיא: זֶה הַכֶּלֶף, כִּי שְׁזַמְנֵנוּ קְבוּעָה וְאָמַר "עַד שְׁיָגִיעַ", ר"מ אָמַר: עַד שְׁצִא, וְרַבִּי יוֹסֵי אָמַר: עַד שְׁיָגִיעַ. מַתְּנִי "עַד הַכְּצִיר" "עַד הַכְּצִיר" "עַד הַמְּסִיק" - אֵינִי אֲסוּר אֶלָּא עַד שְׁיָגִיעַ. זֶה הַכֶּלֶף: כִּי שְׁזַמְנֵנוּ קְבוּעָה, וְאָמַר "עַד שְׁיָגִיעַ" - אֲסוּר עַד שְׁיָגִיעַ, אָמַר "עַד שְׁיָהָא" - אֲסוּר עַד שְׁצִא. וְכַף שְׁאֵין זְמַנָּה קְבוּעָה, בֵּין אָמַר "עַד שְׁיָהָא" - אֵינִי אֲסוּר אֶלָּא עַד שְׁיָגִיעַ. "עַד הַקְּרִי" "עַד שְׁיָהָא" - עַד שְׁתַּחֲלוּ הָעַם לְהַכְּנִים בְּכַפְּלוֹת. "עַד שְׁיַעֲבֹר הַקְּרִי" - עַד שְׁיַקְפִּילוּ הַמְּקַצְעוֹת. גַּמְלָה תָּנָא:

1 דהתם, דלא תיפרך, דרבי יוסי אמר ב'עד פני' 1
2 אסור עד שיצא, ונקטין כותיה. ירושלמי. קבע 2
3 זמן למשתה בנו ואמר 'קונם יין שאני טועם עד 3
4 שהיא משתה בני' כמי שזמנו קבוע, או מאחר 4
5 שיכול לרחותו כמי שאין זמנו קבוע? ולא 5
6 אפשר, ולחומרא. מתני'. עד הקיץ עד שהיא 6
7 הקיץ עד שיתחילו העם להכניס בכלכלות. קיץ - זמן 7
8 לקיטת פירות תאנים, וקרי ליה קיץ לפי שקרצין 8
9 אותן ביד. וקתני דכיון דאמר "עד הקיץ" או "עד 9
10 שהיא" - עד שיתחילו העם להכניס בכלכלות, 10
11 ולא יותר, לפי שאין זמנו קבוע. עד שיקפלו 11
12 המקצועות. הסכנים שהם מיוחדים לחתוך 12
13 התאנים, כשנעשים מוזן עיגולין נקראין מקצועות. 13
14 הכי אשכחן דקרי קרא לסכיני מקצועות, דכתבי 14
15 (קטיוטו מו) "יעשהו במקצועות", ואף העיגולין 15
16 עצמן נקראים כן על שמן. גמ' כלכלה של 16
17 תאנים. שלפי שהן נקצצות ביד לקיטתן קרייה 17
18 קיץ. ולא כלכלה של ענבים, משום דלא מקצצין 18
19 בידא אלא על ידי סכין, וההיא חתיכה מקריא. 19
20 ענבים כי מירדדן מקצצין בידא. כשיבשו עוקצי 20
21 הענבים - אף הם נקצצין ביד מקור. 21
22 מותרות 22

פְּכַפְּלָה שְׁאָמְרוּ - פְּכַפְּלָה שְׁל תְּאֵנִים, וְלֹא פְּכַפְּלָה שְׁל עֲנָבִים. תְּנָא: הַגְּדוֹר מְפִירוֹת הַקְּרִי - 19
אֵין אֲסוּר אֶלָּא בְּתֵאֵנִים. רַשְׁבַּי אָמַר: עֲנָבִים בְּכֶלֶף תְּאֵנִים. מֵאי טַעְמָא דְתָנָא קַמָּא? קַסְבַּר: 20
תְּאֵנִים מִקְצָצִין בִּידָא, עֲנָבִים קָא מִקְצָצִין בִּידָא. רַשְׁבַּי סָבַר: עֲנָבִים נָמוּ, כִּי מִירְדְּדִין - מִקְצָצִין 21
בִּידָא. "עַד שְׁיַעֲבֹר הַקְּרִי עַד שְׁיַפְּלוּ הַמְּקַצְעוֹת". תָּנָא: עַד שְׁיַכְפִּילוּ רוֹב הַמְּקַצְעוֹת. 22
תָּנָא:

19
20
21
22

תאנים. ואסור עד כלכלה של ענבים. ענבים לא מקצצו ביד אלא בסכין, ולא דמו כלל לתאנים, הלכך לא הו כלכל תאנים. ענבים נמי כי מירדדן, כשמתבלשין יפה יפה, שנושרין ענבים מן האשכול - מקצצו נמי בידא כתאנים, הלכך הו כלכל תאנים. תנא והקפילו רוב המקצועות. אותן תאנים שנשתירו בשדות ובאילנות.

מותרות

אגרות קודש

ב'יה, כ"ג כסלו, תשי"ג
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה על מכתבו מגי' י"ד כסלו, בו כותב אשר ישנו סברא לקבוע חתונת בתו תחי' בחצי השני דחדש טבת,

והנה לדעתי יש להשתדל לקבוע החתונה בחדש אדר או ניסן, ואם בחדש שבט אזי בחציו הראשון. בחדש אדר הרי כל החדש חדש של שמחה וכמבואר בקרא.

אינו כותב במכתבו הטעם לחציו השני דוקא של חדש טבת, ואפשר שהוא מטעם חופת כו' אבל ידוע פסק נשיאינו רבוה"ק וכן שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר בשם אדמו"ר הצ"צ, אשר לא הקפידו על חופת נדה, ואיך שיחליטו יה"ר מהשיטת' שהיא בשעה טובה ומוצלחת.

ברכה המחכה לבשו"ט.

52 האומר 'קונם יין שאני טועם עד הקציר של חטים', או שאמר 'עד
53 הקציר של ענבים', או 'עד המסיק של זיתים', ואף אם אמר 'עד
54 שיהא הקציר', בכל אלו אינו אסור אלא עד שיגיע, מכיון שהקציר
55 והקציר אינם נמשכים זמן קבוע כמו פסח, וכמו שמפרש התנא
56 והולך.
57 זה הכלל כל דבר שזמנו קבוע – שמשך ארכו קבוע, ואמר עד שיגיע
58 דבר זה, כגון אם אמר 'עד הפסח', שלעולם זמנו של פסח שבעה
59 ימים, אסור עד שיגיע, ואם אמר אחר עד שיהא דבר זה, כגון 'עד
60 שיהא הפסח', אסור עד שיצא. וכל שאין זמנו קבוע – שאין משך
61 ארכו קבוע, כגון הקציר הבעיר והמסיק שפעמים נמשכים זמן רב
62 ופעמים זמן מועט, בין אחר עד שיהא – 'עד שיהא הקציר', בין אחר
63 עד שיגיע – 'עד הקציר', אינו אסור אלא עד שיגיע, מכיון שאין זמן
64 סיומו קבוע ובודאי אין כוונתו של הנודר להיאסר לזמן בלתי
65 קצוב.
66 האומר 'קונם יין שאני טועם עד הקיץ' – עד זמן לקיטת התאנים,
67 שאין משך ארכו קבוע, או שאמר 'עד שיהא הקיץ', הרי דינו כשאר
68 דברים שאין זמנם קבוע שאינו נאסר אלא עד שיגיע, ומפרש
69 התנא שזמן זה הוא עד שיתחילו העם להכניס את התאנים
70 בכללותן 'וסלים', שבאותה עת נחשב שהגיע זמן הקיץ ומסתיים
71 נדרו.
72 ואם פירש ואמר 'עד שיעבור הקיץ' שבלשון זה אמר במפורש
73 שכוונת נדרו עד סיום הקיץ, נאסר עד סיום הקיץ שהוא עד
74 שיקפילו המקצועות – עד שיקפלו אל תוך הקת שלהם את
75 הסכינים המיוחדים שהיו חותכים בהם את התאנים כשעשו מהם
76 עיגולים ויצניעו אותם לשנה הבאה, שאז נגמר הקיץ ועבר זמן
77 נדרו.

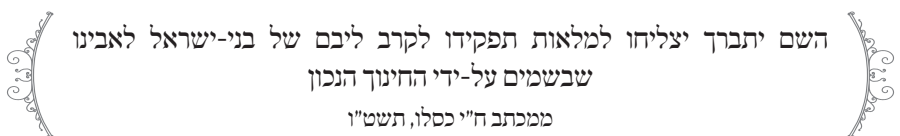
נמרא

78 תנא בברייתא, 'כלכלה' שאמרו במשנה, שהאומר 'עד הקיץ' או
79 'עד שיהא הקיץ' נאסר עד שיתחילו העם להכניס בכלכות, היינו
80 כלכלה של תאנים, שכבר אז מותר ולא צריך להמתין על שיכניסו
81 העם לכלכלה של ענבים.
82 הגמרא מביאה ברייתא שנחלקו בה אלו פירות הם בכלל פירות
83 הקיץ:
84 תנא, הנודר מפירות הקיץ אין אסור אלא בתאנים. רבן שמעון בן
85 גמליאל אומר ענבים בכלל תאנים ונאסר גם בענבים. ומפרשת
86 הגמרא טעם מחלוקתם, מאי מעמא דתנא קמא שאינו אסור אלא
87 בתאנים, קמבר שכיון שתאנים מיקצצין בידי – נקצצים ביד, לכן
88 נקראים 'קיץ', מה שאין כן ענבים לא מיקצצין בידי – שאין
89 לקטתם ביד אלא בסכין ואין זה נקרא קציצה אלא חתיכה ואינם
90 בכלל לשון 'קיץ'. ורבן שמעון בן גמליאל קבר, ענבים נמי כי מידרין
91 – כשמתייבשים עוקציהם אף הם מיקצצין בידי – נקצצים ביד, ועל
92 כן גם הם בכלל פירות הקיץ ונאסר בהם.
93 שנינו במשנה שהאומר 'קונם יין שאני טועם עד שיעבור הקיץ'
94 נאסר עד שיקפלו המקצועות:
95 תנא בברייתא לפרש שכוונת המשנה היא עד שיקפילו רוב
96 המקצועות – שאף שעדיין לא קופלו כולם נחשב שנגמר הקיץ
97 ומותר.
98 כיון שהזכר ענין קיפול המקצועות, שבו מסתיים זמן הקיץ,
99 מביאה הגמרא ברייתא המחודשת בזה דין נוסף, ואינו שייך לדיני
100 נדרים:
101

1 ל'ספיקא – אין אדם מכניס עצמו לחיוב בדבר שיש להסתפק בו אם
2 הוא בכלל דבריו, ולפיכך האומר 'עד לפני הפסח' נאסר רק עד
3 תחילת הפסח שעד זמן זה ודאי נכלל בדבריו, אבל הפסח עצמו
4 אינו נכלל במשמעות דבריו בוודאות ותולים שלא התכוון לזה.
5 ורבי יוסי קבר מעייל איניש נפשיה לספיקא – אדם מכניס עצמו
6 בדבריו לספק, ולכן אסור אף בפסח. שואלת הגמרא, ורמנתי
7 ממחלוקתם במשנה בקידושין שממנה עולה להיפך, ששנינו
8 במשנה בקידושין (סד) מי שיש לו שתי בתי פנות משתי נשים – מי
9 שנשא שתי נשים ונולדו לו מכל אחת שתי בנות, ואמר בלשון זה
10 קרשתי לאדם את אחת מבנותי ואמרתיו לו שהנני מקדש לו את
11 בתי הגדולה, ופירשתי לו בשעת הקידושין למי מבנותי הגדולות
12 כוונתי, ואני יודע – ועכשו איני זוכר אם פירשתי לו את הבת
13 הגדולה שפגדולות – הגדולה שבבת ראשונה שהיא הגדולה מכולן
14 ובודאי נקראת 'גדולה', אם גדולה שבבנות – או שפירשתי לו את
15 הגדולה שבבת שניה שאף היא נקראת 'גדולה', כיון שהיא גדולה
16 בבת שלה, ואם קמנה שפגדולות – או שפירשתי לו את הקטנה
17 שבבת ראשונה, שאף שהיא קטנה בבת שלה מכל מקום אף היא
18 נקראת 'גדולה' כיון שהיא גדולה מן הגדולה שבבנות, ואין אני
19 זוכר אלא רק שאמרתיו לו 'גדולה' ופירשתי את שמה ואין יודעים
20 מי האסורה כאשת איש. בולן אסורות להנשא לאחרים עד שיתן
21 להן המקדש גט, דרבי רבי מאיר. וטעמו שעל כל אחת מהן יש
22 להסתפק שמה אותה קידש בפירוש, מאחר שאדם כולל בדבריו
23 אף דברים מסופקים, וכיון שכן, כל אחת מהבנות אפשר שקרא לה
24 'גדולה' בשעת הקידושין ופירש לו שמקדשה, הוין מן הקמנה
25 שבבנות שבודאי אינה נקראת 'גדולה' ואינה אסורה. רבי יוסי
26 אומר בולן מותרות הוין מן הגדולה שבגדולות – כיון שאין אדם
27 מכניס עצמו בדבריו לידי ספק, על כן מאחר שקרא לה בשעת
28 הקידושין 'בתי הגדולה' ודאי פירש את שמה של הגדולה
29 שבגדולות, משום שם האם היה מפרש את הקטנה שבגדולות או
30 גדולה שבקטנות, לא היה קרא לה כלל בשם 'גדולה' מחשש
31 שמה ישבח את מי פירש ויבנס לספק. הרי עולה מן המשנה שדעת
32 רבי מאיר היא שאדם מכניס עצמו בדבריו לידי ספק ודעת רבי
33 יוסי היא שאינו מכניס, וזהו להיפך ממה ששנינו כאן.
34 מתרצת הגמרא, אמר רבי תניא בר אבדימי אמר רב מוחלפת
35 השיטה – אמת היא כדברי המשנה בקידושין שלדעת רבי מאיר
36 אדם מכניס עצמו בדבריו לידי ספק ולדעת רבי יוסי לא, וכאן
37 בנדרים החליף התנא שיטתם, ולעולם רבי מאיר הוא הסובר
38 שהאומר 'עד לפני הפסח' אסור עד שיצא כיון שאדם מכניס עצמו
39 לידי ספק, ורבי יוסי הוא הסובר שאסור עד שיגיע כיון שאין אדם
40 מכניס עצמו לידי ספק.
41 הגמרא מביאה ראייה לדברי רבי חנינא בר אבדימי אמר רב:
42 והתניא – וכן למדנו בברייתא, זה הכלל, כל דבר שזמנו קבוע כגון
43 חג הפסח שמשך זמנו קבוע לעולם שבעה ימים, ואמר עד לפני
44 אותו דבר, רבי מאיר אומר אסור עד שיצא, ורבי יוסי אומר אסור
45 רק עד שיגיע, הרי מפורש ששיטתם להיפך מהמובא כאן במשנה,
46 אלא כהמשנה במסכת קידושין.

משנה

47
48 לאחר ששנה דיני האומר 'עד הפסח' שתלוי אם אמר 'עד הפסח'
49 או 'עד שיהא הפסח', מפרש התנא שפעמים אין חילוק באינו לשון
50 יאמר ובכל אופן לא יאסר אלא עד שיגיע, והיינו בדבר שאין זמן
51 המשיכו קבוע.

57 – מדוע ציערו אותו אדם ורצה לזרקו בנהר. משיבה הגמרא,
 58 משום דתהוא – משום שאותו אדם הוּוּ נְנַבִי לִיה עֲנִיבָּ פּוּלָה שְׁתָּא
 59 – היו גונבים ממנו ענבים במשך כל השנה, וְכִינּוּ דְאַשְׁפְּחִיה לְרַבִּי
 60 טְרַפְּוֹן – ומכיון שגילה את רבי טרפון אוכל בשדהו כְּרִינּוּ הִינּוּ דְנַנְכֵן
 61 – היה סבור שזהו שגנב מאתו במשך כל השנה. שואלת הגמרא,
 62 אִי הָכִי – אם כן, שבעל השדה חשדו על גניבת הפירות של כל
 63 השנה, אַמַּאי צִיעַר נְפָשִׁית – מדוע היה רבי טרפון מצטער על
 64 שנשמתו בכתרה של תורה, והרי לא היה יכול להנצל אלא על
 65 ידי כן. בשלמא אם לא היה מקפיד בעל השדה אלא על מה שאכל
 66 באותה שעה יש להבין על מה נצטער רבי טרפון, כי תחת אשר
 67 השתמש בכתרה של תורה היה עליו לומר לבעל השדה שאין לו
 68 לבעוס עליו מאחר שבהיתר אבל, שכבר הוקפלו רוב המקצועות
 69 והתאנים הופקרו, ואף אם לא היה שומע לו היה בידו לפייסו
 70 בדמים על מה שאכל, שאין זו אלא הוצאה מועטת, אבל לפי
 71 המבואר כגון שבעל השדה חשדו על פירות כל השנה מדוע
 72 נצטער, והרי לא היתה לו דרך אחרת להשתמש מן הסכנה, ואילו
 73 היה חפץ לפייסו בדמים הרי היה צריך לשלם לו על הענבים של
 74 כל השנה, ומה מקום היה לו לחייב עצמו בהוצאה גדולה כל כך.
 75 משיבה הגמרא שלפיכך נצטער משום דרַבִּי טְרַפְּוֹן עֲשִׂיר דְגוּל הָוָה
 76 וְהָוָה לִיה לְפִיּוּסוּ בְּדָמִים – מכיון שהיה עשיר גדול והיה עליו
 77 לפייסו ולשלם לו עבור הענבים של כל השנה, ובלבד שלא
 78 להשתמש בכתרה של תורה.
 79 הגמרא מביאה ברייתא המסייעת להאמור למעלה:
 80 תַּנַּאי – שנינו בברייתא, נאמר בתורה (דברים יד ט) 'לֹא־תִבְחַה אֶת ה'
 81 אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַךָ כְּלוּל וְלִבְרִיכָה בּוֹ' שמשמע לעשות מאהבת הבורא
 82 ולא מאהבת עצמו, ומפרש התנא כוונת הכתוב על לימוד התורה,
 83 שְׁלֵא יֵאמֵר אָדָם, אַקְרָא בתורה כדי שִׁיקְרְאוּנִי הַבְּרִיּוֹת 'חָכֵם' ויהיה
 84 כבוד נופל בחלקו, אַשְׁנָה פירושי וחידושי התורה, דהיינו תורה
 85 שבעל פה, כדי שִׁיקְרְאוּנִי 'רַבִּי' ויתנו לי כסף ומחיה, אַשְׁנָה את
 86 התורה לאחרים כדי שִׁיקְרְאוּנִי וְכֵן וְאֵשֶׁב בִּישִׁיבָה – שימנו אותי
 87 לראש וישיבו, אֱלָא לְמַד מֵאַהֲבָה – לשם ה' וְסוֹף הַכְּבוֹד לְבָא.
 88 שְׁנַאמֵר (משלי יא ט) 'קְוֶה לְדַבְּרֵי תוֹרָה עַל אֲפְצְתֶיךָ' – שתהיה
 89 אחו ודודק בהם, בְּתִבְכֶם עַל לוּחַ לְבָבְךָ' – שיהיה הלב משמש כמין
 90 לוח לדברי התורה הכתובים על גביו. ומשמעות כל זה שתהיה
 91 קשור ודבוק בדברי התורה, ללמוד ולעשות, ולא לשם הנאת
 92 עצמך. וְאִמֵּר הכתוב עוד במקום אחר, (שם ג יד) 'דְּרִיבֵיה דְּרַבִּי נַעֲם,
 93 וְאִמֵּר עוד כמו כן, 'עַץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ וְתַמְכִּינָה מֵאֲשֵׁר',
 94 וכתובים אלו מסייעים לסיים דברי התנא שסוף חכמה כבוד לבוא.
 95 ממשכה הברייתא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּר רַבִּי צְדִיק אִמֵּר עֲשֵׂה דְרָבִים
 96 לְשֵׁם פְּעֻלָּם – לשם הקדוש ברוך הוא שצוה עליהם לעשותם,
 97 וְדַבֵּר בָּהֶם לְשֵׁמָם – שיהיה כל הדיבור בדברי תורה לשם התורה
 98 על מנת לדעת ולהבין את דבריה, ולא על מנת להתגאות ולקנטר.
 99 אֵל תַּעֲשֶׂם עֲטָרָה לְהַתְגַּדֵּל בָּהֶם – אל תשתמש בתורה ככותר
 100 ועטרה לראשך, כלומר שלא תהיה מטרת לימודך להתגדל ולקבל
 101 כבוד, וְאֵל תַּעֲשֶׂם קוֹרְדוּם לְהוֹיָת עוֹדֵר בּוֹ – שלא ילמד כדי
 102 להתפרנס מן הלימוד, וכאילו התורה משמשת לו ככלי שעוֹדֵרִין
 103 בו כדי להצמיח לחם למאכל. וְקָל וְחוֹמֵר, וְמָה בְּלִשְׁצֵר שְׁלֵא
 104 נִשְׁתַּמֵּשׁ אֱלָא בְּכָלִי קָרַשׁ שְׁנַעֲשֵׂוּ כְּלִי חוֹל וְעַקֵּר מִן הַעוֹלָם, הַמְשַׁתְּמֵשׁ
 105 בְּכַתְרָה שֶׁל תוֹרָה עַל אַחַת בָּמָה וְכַמְּהָ.
 106 ויש שמוטר לתלמיד חכם להודיע את מעלתו ואינו בכלל האיסור
 107 הנ"ל:
 108 אִמֵּר רַבָּא, שְׂרִי לִיה לְאִינִישׁ לְאִוְדְעִי נַפְשִׁיה בְּאַתְרָא דְלֵא יַדְעִי לִיה
 109 – מותר לאדם להודיע את עצמו, שתלמיד חכם הוא, במקום שאין
 110 מכירים אותו, כדי שלא יזוללו כבבודו ויעשו על כך דְּבַתִּים
 111 שאמר לו עובדיה לאלהיו (מלכים א' יח יב) 'עַבְדְּךָ יֵרָא אֶת ה' מִנְּעַרְוִי'
 112 – שכיון שהיה מסופק אם אליהו מותר לגלות לו שהוא

1 תַּנַּאי בברייתא, כאשר הוקפלו רוב המקצועות, שאר התאנים
 2 שנשארו בשדות ובאילנות מותרות משום גוּל, כיון שאין דעת
 3 הבעלים ללקטן עוד והתייאשו מהן, וְפְטוּרִים מִן הַמְּעַשְׂרוֹת, כיון
 4 שזוכה בהן מן הפקר, ודרשינן במעשרות (דברים יד ט) 'וְכָא הַלִּוי
 5 בִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְהַחֶלֶק עִמָּךְ', כלומר, שכיון שלא קיבלו נחלה בארץ
 6 הרי הם מקבלים תרומות ומעשרות, וממעטים מזה יֵצֵא הפקר
 7 שיש ללוי בו חלק ונחלה עמך' שיכול לזכות בזה כמו הישראל,
 8 ומה לא חייבה התורה ליתן תרומה ומעשר.
 9 הגמרא מביאה מעשה השייך לענין זה:
 10 רַבִּי יוֹסֵי בַר רַבִּי יְהוּדָה אִיקְלַע לְהַוּוּ אַתְרָא – הגיעו למקום
 11 פלוני בזמן שהוקפלו רוב המקצועות, רַבִּי הוּוּ קָא אָבִיל מן התאנים
 12 שנתורתו בשדות, ואילו רַבִּי יוֹסֵי בַר רַבִּי יְהוּדָה לֹא אָבִיל. אַתָּא מְרַהוּן
 13 – בא בעל התאנים, אָמַר לְהוּוּ, אַמַּאי לֹא אָבִיל רַבָּנִן – מדוע אינכם
 14 אוכלים, והרי הוקפלו רוב המקצועות הוא, והפירות הפקר לכל.
 15 מספרת הגמרא, וְאָף עַל פִּי כֵן – אף לאחר שאמר להם כן לֹא אָבִיל
 16 רַבִּי יוֹסֵי בַר רַבִּי יְהוּדָה, אף על פי שנראה מדברי הבעלים שררשה
 17 להם לאכול, כיון שִׁקְפַר רַבִּי יוֹסֵי בַר רַבִּי יְהוּדָה שְׂמִשּׁוּם פְּטוּר
 18 מִלְּתָא הוּא דְקָאמַר הָדִין נִבְרָא – משום רוע לב אמר אדם זה כן,
 19 וכוונתו לומר הרי אתם רבנן התרתם את הפירות לעצמכם,
 20 שאמרתם שכאשר הוקפלו רוב המקצועות מותרות התאנים
 21 משום גזל, ומדוע אינכם אוכלים, ולא היתה כוונתו שיאכלו,
 22 ובאמת לא הפקיר הפירות.
 23 הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין זה:
 24 רַבִּי הֵמָּא בַר רַבִּי תַנַּיִא אִיקְלַע לְהַוּוּ אַתְרָא – הגיע למקום פלוני
 25 בזמן שהוקפלו רוב המקצועות, הוּוּ קָאבִיל מהתאנים שנשארו
 26 בשדות, וְהִיב לְשִׁמְעִיה – נתן אף לשמשו שיאכל ולא אָבִיל. אָמַר
 27 לִיה רַבִּי חַמָּא לְשִׁמְשֵׁי אָבִיל, ואיך צריך לחשוש לבלום, שִׁבְךָ אָמַר
 28 לִי רַבִּי יִשְׁמַעְלָא בַר רַבִּי יוֹסֵי מְשוּם אָבִיו וְרַבִּי יוֹסֵי, הוּקְפְלוּ רוב
 29 הַמְּקָצְעוֹת מוֹתְרוֹת מְשוּם גוּל וְפְטוּרִים מִן הַמְּעַשֵׁר.
 30 הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין זה:
 31 גַּמְעָא בְּרַבִּי טְרַפְּוֹן דְאַשְׁפְּחִיה הוּוּ נִבְרָא בְּזִמְנֵי שְׁהוּקְפְלוּ
 32 הַמְּקָצְעוֹת דְקָאבִיל – שמצאו אדם אחד בשעה שהיה אוכל
 33 תאנים בשדהו של אותו אדם בזמן שהוקפלו המקצועות,
 34 ומשראוהו בעל השדה בכך אֲהֵתִיה בְּשִׁקָּא – נתנו לתוך שק,
 35 וְשָׁקְלִיה וְאִמְסִייה לְמַשְׁרִיה בְּנֵהרָא – ולקחו על מנת לזרקו לנהר.
 36 אָמַר לוֹ רַבִּי טְרַפְּוֹן אוֹי לוֹ לְמַרְפֵּן שָׁהּ הוֹרְגִי, וכיון שִׁמְעָה הוּוּ
 37 נִבְרָא את מי תסס, שְׁבָקִיה וְעֵרֵךְ – עזבו וברת.
 38 אָמַר רַבִּי אֶבְרוּ מְשוּם רַבִּי תַנַּיִן מִן גְּמַלְיָא עַל מַעֲשֵׂה זֶה, כֵּל מְיוֹ
 39 שֶׁל אוֹתוֹ צְדִיק – רבי טרפון, הִיָּה מְצַטְעֵר עַל דְּבַר זֶה שֶׁאִמַר לוֹ כֵן,
 40 אָמַר, אוֹי לִי שְׁנַשְׁתַּמְשִׁית בְּכַתְרָה שֶׁל תוֹרָה, שמתוך שמע שרבי
 41 טרפון אני, הניחני לנפשי לכבוד התורה.
 42 הגמרא מביאה מאמר בחומרת המשתמש בכתרה של תורה:
 43 וְאִמֵּר רַבָּה בַר בַּר הֵנָּה אִמֵּר רַבִּי יוֹהָנָן כֵּל הַמְּשַׁתְּמֵשׁ בְּכַתְרָה שֶׁל
 44 תוֹרָה יַעֲקֵר מִן הָעוֹלָם במיתה חטופה או משונה. וזה נלמד מכוח
 45 כֵּל וְחוֹמֵר, וְמָה בְּלִשְׁצֵר שְׁנַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָלִי קוֹרַשׁ של בית המקדש
 46 שכיון שנשתמשו בהם נַעֲשׂוּ כְּלֵי חוֹל, שְׁנַאמֵר 'וְכָא קָה פְּרִיצִים
 47 וְחִלְלוּהָ' ומבואר מתוך משמעות הכתוב שכיון שפָּרְצוּם נַעֲשׂוּ חוֹל,
 48 שנאמר 'וחיללוה' שלא נשארה בקדושתה, ואף על פי כן נעשו
 49 וְנַעֲקֵר מִן הָעוֹלָם, דְּבַתִּים 'מָה בְּלִלְיָא קְטִיל בְּלִאשְׁצֵר' – בו בלילה
 50 נהרג בלשצר, הַמְּשַׁתְּמֵשׁ בְּכַתְרָה שֶׁל תוֹרָה, שְׁהוּוּ וְכַתְרָה שֶׁל
 51 תוֹרָה תִּי וְקָיִים לְעוֹלָם ולא נעשה חול ככלי המקדש, עַל אַחַת בָּמָה
 52 וְכַמְּהָ שְׁדִינוּ להיעקר מן העולם.
 53 הגמרא חוזרת לבאר את המעשה של רבי טרפון:
 54 שואלת הגמרא, וְרַבִּי טְרַפְּוֹן, בִּינּוּ דְרַבִּי אָבִיל דְהוּקְפְלוּ רוב
 55 הַמְּקָצְעוֹת הָנָה – מאחר ובשעה שאכל כבר הוקפלו רוב
 56 הַמְּקָצְעוֹת, והיה מותר ליקחם ולאכלם, אַמַּאי צִעֲרִיה הוּוּ נִבְרָא

1 **מותרות** משום גול, שמתאישים חן ממה שנשאר בשדה אחר שקפלו והכניסו רוב
2 המקצועות. **ופמורות** מן המעשר. דכתיב (דברים יז) "ובא הלו כי אין לו חלק ונחלה
3 עמך" יצא הפקר שיש לו חלק ונחלה עמך. **משום** סניית מילתא הוא דקאמר הדין גברא.
4 מפני רוע לב, לומר: כבר התרתם אותם לעצמכם. **שמע** ההוא גברא. הכיר שר' טרפון
5 היה. **שנשתמשתי** בכרתה של תורה.

6 שהניחו כשהודיע שהוא ר' טרפון, ולא הניחו
7 אלא לכבוד תורתו. **א** הכי ר' טרפון אמאי ציער
8 נפשיה. אי אמרת בשלמא דלא היה קפיד ההוא
9 גברא אלא הדיא שעתא - משיה היה מצטער,
10 היאך לא הודיע דבזמן שהוקפלו רוב המקצועות
11 הפקרא נניחו. ואי נמי לא ציית ליה - דלישלם
12 ליה ההוא פורתא. אלא אי אמרת דכולה שתא
13 הוה גבוי ליה עינב, מאי הוה ליה למעבד לר'
14 טרפון? וכי הוה ליה לשלומי דמי טובא דלא
15 מחיב בהו? ומסקינן דאין הכי נמי, כיון דעשיר
16 גדול היה. מיהו דוקא בכי האי גוונא הוא דאסור,
17 משום דההוא גברא עדיין היה חשוש, ולכבוד
18 תורתו הוא שהניחו. אבל ודאי לפטור עצמו
19 בכבוד תורה, במה שאינו חייב בו - שר',
20 כדאמרין לקמן: שרי ליה לצורבא מדרבנן
21 למימר: לא יחיבנא כרגא, ושרי ליה נמי למימר:
22 שרי לי תיגראי ברישא, שכיוצא בדברים הללו
23 זכתה תורה לתלמידי חכמים, כשם שזכתה
24 לכהנים וללוים תרומות ומעשרות. **קשרם** על
25 אצבעותיך. כלומר, לא תכין להנאתך אלא כדי
26 שיהיו שנויין בפיקר. והוסיף על זה ואמר "ענדם על
27 גרגרותיך". ואחר כך הביא ראייה שסוף הכבוד
28 לבא שנאמר "דרבקה דרבי נועם" ואומר "ותומכיה
29 מאתו". **לפעלם**. לשם הקביה שפעלם וצוה
30 עליהם. **שנאמר** ועבדך ירא את ה'. דאפשר
31 דאליהו לא היה ידע ליה. **שרו** לי תיגראי
32 ברישא. התייר תגר שלי, כלומר: פסקו לי דיני
33 תחלה. **ובני** דוד כהנים היו. שהיו חכמים, והי'
34 דינם ככהנים.

לפתוח

1 מותרות משום גול. שנתאשו מזה הבעלים. ופמורות מן המעשר. משום דהפקרא נניחו.
2 מרייהו. בעלים של תאנים. והובבלו בו. דשרו למיכל כל אדם. משום סניית מילתא.
3 כלומר, מרוע לב היה אומר כן, ולא משום עין יפה, דעדיין לא הפקירן. אשכחיה. לרבי
4 טרפון גופיה דקאביל מן התאנים, דקסבר דהפקרא נניחו. אחתיה. לר' טרפון בשקא.
5 ההוא גברא שהיה משמרן. על דבר זה. שהציל

6 עצמו בכבוד תורתו, דקאמר: אוי לו לטרפון.
7 פריצום. שהוציאו מבית המקדש. ונעשו חול.
8 ואף על פי כן נהרג עליהם בלשצר. אמאי
9 ציערו. ההוא גברא לר' טרפון? הא מהפקרא קא
10 אביל. וקא סבר היינו דנבנן. להכי ציעריה. אי
11 הכי אמאי ציער ר' טרפון נפשיה. כיון שהפסד
12 כנבב, מאי הוה ליה למעבד? היה לו לפייסו.
13 בממון. לפעלם. לשם שמים. ודבר כהן לשם
14 שמים. שתהא כל כוונתך לשמים. להיות עויר
15 בו. להשתכר ממנו כדי לאכול. אלא קשיא דר'
16 טרפון. אם שרי ליה לאניש לארודעי נפשיה
17 שהוא חכם במקום שאין מכירין אותו, אמאי
18 ציער נפשיה בשביל שהודיע לזה שהוא חכם?
19 שרו לי תגראי. הקדימו דיני לשל אחרים.
20 בשביל כבוד תורתו. ובני דוד כהנים היו אלא
21 מה זכו.

לפתוח

15 **ושקליה** ואמטייה למשידיה בנהרא. **אמר** לו: אוי לו לטרפון שיה הורגו! **שמע** ההוא גברא
16 שבקיה וערק. **אמר** רבי אבהו משום ר' חנניה בן גמליאל: כל ימיו של אותו צדיק היה מצטער
17 על דבר זה, **אמר**: אוי לי שנשתמשתי בכרתה של תורה. **ואמר** רבה בר בר חנה **אמר** ר'
18 יוחנן: כל המשתמש בכרתה של תורה - נעקר מן העולם. קל וחומר, ומה בלשצר שגשתמש
19 בכלי קודש שנעשו כלי חול, שנאמר "ובאו בה פריצים ויחילוה", כיון שפרצום נעשו חול -
20 נעקר מן העולם, דכתיב "בה בליקיא קמיר בלשצר", המשתמש בכרתה של תורה שהוא חי
21 וקיים לעולם - על אחת כמה וכמה. **ורבי** טרפון, כיון דכי אכיל דהוקפלו רוב המקצועות הוה,
22 אמאי צעריה ההוא גברא? משום דההוא הוה גבוי ליה עינב פושה שתא, וכיון דאשכחיה
23 לר' טרפון, סבר: היינו דנבנן. אי הכי אמאי ציער נפשיה? משום דרבי טרפון עשיר
24 גדול היה, והוה ליה לפייסו בדמים. **תניא**: "לאהבה את ה' אלהיך לשמוע בקולו ולדבקה
25 בו" שלא יאמר אדם: אקרא שיקראוני חכם, אשנה שיקראוני רבי אשנן שאהיה זקן
26 ואשב בישיבה. אלא למד מאהבת, וסוף הכבוד לבא, שנאמר "קשרם על אצבעותיך פתכם על לוח לבך", ואומר "דרבקה
27 דרבי נועם", ואומר "עין חיים היא למחזיקים בה ותמכיה מאשר". רבי אליעזר בר ר' צדוק אומר: עשה דברים לשם פעלם,
28 ודבר בהם לשמם, אל תעשם עטרה להתגדל בהם, ואל תעשם קורדום להיות עורך בו. וקל וחומר, ומה בלשצר שלא
29 גשתמש אלא בכלי קודש שנעשו כלי חול - נעקר מן העולם, המשתמש בכרתה של תורה - על אחת כמה וכמה. **אמר**
30 רבא: שרי ליה לאניש לארודעי נפשיה באתרא דלא ידעי ליה, דכתיב "ועבדך ירא את ה' מנעוריו". אלא קשיא דר' טרפון!
31 דעשיר גדול היה, והוה ליה לפייסיה בדמים. רבא רמי: פתיב "ועבדך ירא את ה' מנעוריו" וכתיב "תללך זר ולא פיד"
32 - הא באתרא דידעי ליה, הא באתרא דלא ידעי ליה. **אמר** רבא: שרי ליה לצורבא מדרבנן למימר: צורבא מרבנן אגא,
33 שרו לי תיגראי ברישא, דכתיב "ובני דוד כהנים היו", מה כהן נטיל בראש - אף תלמיד חכם נטיל בראש. וכהן מנא
34 לן - דכתיב "וקדשתו כי את לחם (ה') אלהיך הוא מקריב", ותנא דבי רבי ישמעאל: "וקדשתו" - קבל דבר שבקדושה,
לפתוח

אודות הלימוד בליל שבת, הרי, אם יש מקום, צריך היה לסדר שאו ילמדו פרשת השבוע עם פירוש רש"י, וקיצור-שולחן-ערוך הלכות שבת, ודא"ח [=חסידות] המתאים לפי השגת התלמידים

ממכתב ח"י כסלו, תשט"ו

1 לפתוח ראשון, לקרוא בספר תורה. ולברך ראשון. בברכת המוציא ובברכת המזון. וליטול
 2 מנה יפה ראשון. כשהחולק עם אחיו הכהנים בלחם הפנים. מנדה בלו והלך וגו'. מקרא
 3 הוא בספר עזרא. לא יהיבנא אברנא. איני רוצה ליתן מס, בשביל שאני חכם. עבדא
 4 דנורא. עבד של עבודת כוכבים פלוגית אני, ואיני רוצה ליתן מס. נורא = שם עבודת
 5 כוכבים. אבא. יער. לפני עור. דאינור קא עבדי

6 מינה צורך עבודת כוכבים. להסקה ניתנו.
 7 וכמוכר להסקה דמי, ולא לעבודת כוכבים.
 8 מתני' אמר קונם שאיני טועם עד הקציר. עד
 9 שיתחילו לקצור חטין קאמר, ולא קציר
 10 שעורים. וקציר שעורים הוי מוקדם. אם היה
 11 כהר. בשעת הנדר, אע"פ שירד בבקעה - אסור
 12 עד שיתחילו לקצור בהר. אמר קונם שאיני
 13 טועם עד הגשמים או שאמר שאיני טועם עד
 14 שיהו גשמים. אסור עד שתרד רביעה שניה,
 15 דגשמים משמע שנים. רביעה שניה. מפרש
 16 בגמרא. עד שיגיע זמנה של רביעה. אע"פ שלא
 17 ירדה, כיון שהגיע זמנה - מותר. אמר קונם
 18 שאיני טועם עד שיפסקו גשמים אסור עד שיצא
 19 ניסן כולו דברי ר' מאיר. רבי מאיר לטעמיה,
 20 דאמר במסכת תענית בפ"ק: עד מתי שואלין את
 21 הגשמים, ר"מ אומר: עד שיצא ניסן, רבי יהודה
 22 אומר: עד שיעבור הפסח ותו לא. גמ' מחלוקת
 23 דאמר עד הגשמים. דמר סבר: עד זמנה, ומר סבר:
 24 עד שתרד. אבל אם אמר עד הגשם. דברי הכל
 25 עד זמן גשמים של רביעה ראשונה קאמר, למר
 26 כדאית ליה ולמר כדאית ליה (עד שיגיע זמנה
 27 כו'). דגשם - חדא רביעה משמע.
 הבכירה

1 לפתוח ראשון, בקריאת התורה, שקורא ראשון. ולברך ראשון. ברכת המזון, שהוא
 2 קודם לכל אדם. וליטול מנה יפה ראשון. אם בא לחלוק דבר עם ישראל - עושה ישראל
 3 ממנו שני חלקים שרים, וכוון בורר אי זו מן שריצה. והלך זו ארנונא. סעודת המלך
 4 כשהולך ממקום למקום. ארנונא בלשון יון סעודה. לשון אחר: שותפות ישו לו למלך
 5 במהות. דארנונא לשון שותפות, מדכתיב (מגילת

6 (כ) 'כי ארנון גבול מואב בין מואב ובין האמורי'.
 7 עבדא דנורא אבא. עבד לאיש שהוא כהן
 8 לעובדי האש, שעבדיו פטורים מברגא. ולא הוי
 9 כמודה בעבודה זרה, דמוכחא מילתא דלא אמר
 10 הכי אלא לאפטורי מברגא. וכי קאמר צורבא
 11 מרבגן - רבותא קאמר, דאפילו צורבא מרבגן שרי
 12 ליה למימר הכי. דהן סבורים לעבודה זרה - והוא
 13 לבו לשמים, כדכתיב 'יה אלהיך אש אוכלה
 14 הוא'. אבא. יער. זבניה לבי נורא. מכור
 15 לעובדי האש, שמציתין את האור בבית עבודה
 16 זרה שלהן. רוב עצים להסקה ניתנו. ואינו
 17 כמוכרו לעבד עבודה זרה, הוא איבא למיתלי
 18 בהתירא, וכל היבא דאיבא למיתלי - תלין.
 19 מתני' עד הקציר עד שיתחילו העם לקצור
 20 קציר חטים. דהא הוא דחשיב ליה לאינשי, וקר
 21 ליה קציר סתם. הכל לפי מקום נדרו. כלומר,
 22 מסתמא בכל מקום מיקרי קציר - קציר חטים,
 23 אבל אם במקום נדרו הויגלו לקרות לקציר
 24 שעורים קציר סתם - הכל לפי מקום נדרו. וכן נמי
 25 אם היה בהר - בהר, אף הוי החלין אחר מקום
 26 נדרו, שאם היה בהר - החלין אחר זמן קציר של
 27 הר. שאע"פ שאחר כן ירד בבקעה, והגיע קציר
 28 של בקעה, כיון שעדיין לא הגיע קציר של הר -
 29 אסור עד שיגיע קציר של הר, וכדאיתא בגמרא.
 30 עד הגשמים עד שיהו הגשמים עד שתרד רביעה
 31 שניה. ג' זמנים הן של גשמים, וכל זמן קרי רביעה,
 32 על שם שהגשמים רובעים על הארץ, וקתני
 33 דמתסר עד שתרד רביעה שניה, משום דסתמא -

34 שניה משמע, שאינה מקדמת כל כך רביעה ראשונה, ולא מאחרת כל כך כשלישית. מיהו, לא בעי עד שתעבור, אפילו כי אמר "עד שיהו הגשמים" - משום שאין זמן קבוע. עד שיעי
 35 זמנה של רביעה. אע"פ שלא ירדה עדיין. דסבירא ליה דכיון דאין לירידתה זמן קבוע, שהרי לפעמים מאחרת לירד - אמרינן דבזמן ירידתה חל נדרו, ולא בירידתה ממש. כך נראה בעיני.
 36 עד שיצא ניסן כולו. דעד ניסן ריגלין גשמים לירד. גמ' מחלוקת דאמר עד הגשמים. כלומר, כי פליגי ת"ק ורשב"ג אי בעי עד שתרד, ואי בעי כשהגיע - דווקא דאמר "עד הגשמים". אבל
 37 אמר "עד הגשם" - אפילו ת"ק מודה דעד זמן גשמים קאמר, ולא מתסר אלא עד שיגיע זמן רביעה שניה. ומכשורו הכא: אמאי לא משמע ליה נמי לת"ק "עד הגשם" ירידה ממש, כי היכי
 38 דמשמע ליה "עד הגשמים"? ונראה בעיני דהיינו טעמא: דמדינא עד שיגיע משמע, דכי היכי דאמרין דכל שאין זמנו קבוע, כלומר שאין להמשכתו זמן קבוע - לא מוחית נפשיה לספיא
 39 למיתסר ביה, משום מה אינו אסור אלא עד שיגיע. הכא נמי, כל שאין להתחלתו זמן קבוע, שלפעמים מאחר הרבה בגשמים - לא מוחית נפשיה לספיא, ועד שיגיע זמן קאמר. וראייה לדבר
 40 - מדאבעיא לן בירושלמי: קבע זמן למשתה בנו, ואמר "קונם יין עד שיהא משתה בני" אי הוי כמי שזמנו קבוע, או מאחר שיכול לדרחתי ולעשותו לאחר זמן - כמי שאין זמנו קבוע. ובודאי
 41 דהכי איבעיא לן: מי אמרינן דכיון דקבע לו זמן - לא מסיק אדעתיה שידחה אותו, הלכך אסר נפשיה עד שיהא ממש, וכל שדחה אותו לאחר מכן - אסור עד שיהא. או דילמא, דכיון שידוע
 42 היה שיכול לדרחתי - לא מוחית נפשיה לספיא, הלכך, אע"ג דאמר "עד שיהא" - עד שיגיע זמן שקבע לו קאמר, ולא עד שיהא ממש. ומכאן אתה למד דכל שאין להתחלתו זמן קבוע -
 43 עד שיגיע זמנו קאמר, הלכך גשמים שאין לירידתן זמן ידוע, מדינא כי אמר "עד הגשם" - עד שיגיע זמן קאמר, ובהא אפילו רבנן מודו. מיהו, ב"עד הגשמים" הוא דפליגי, דכיון דסגי ליה
 44 למימר "עד הגשם", ואמר "עד

34 שניה משמע, שאינה מקדמת כל כך רביעה ראשונה, ולא מאחרת כל כך כשלישית. מיהו, לא בעי עד שתעבור, אפילו כי אמר "עד שיהו הגשמים" - משום שאין זמן קבוע. עד שיעי
 35 זמנה של רביעה. אע"פ שלא ירדה עדיין. דסבירא ליה דכיון דאין לירידתה זמן קבוע, שהרי לפעמים מאחרת לירד - אמרינן דבזמן ירידתה חל נדרו, ולא בירידתה ממש. כך נראה בעיני.
 36 עד שיצא ניסן כולו. דעד ניסן ריגלין גשמים לירד. גמ' מחלוקת דאמר עד הגשמים. כלומר, כי פליגי ת"ק ורשב"ג אי בעי עד שתרד, ואי בעי כשהגיע - דווקא דאמר "עד הגשמים". אבל
 37 אמר "עד הגשם" - אפילו ת"ק מודה דעד זמן גשמים קאמר, ולא מתסר אלא עד שיגיע זמן רביעה שניה. ומכשורו הכא: אמאי לא משמע ליה נמי לת"ק "עד הגשם" ירידה ממש, כי היכי
 38 דמשמע ליה "עד הגשמים"? ונראה בעיני דהיינו טעמא: דמדינא עד שיגיע משמע, דכי היכי דאמרין דכל שאין זמנו קבוע, כלומר שאין להמשכתו זמן קבוע - לא מוחית נפשיה לספיא
 39 למיתסר ביה, משום מה אינו אסור אלא עד שיגיע. הכא נמי, כל שאין להתחלתו זמן קבוע, שלפעמים מאחר הרבה בגשמים - לא מוחית נפשיה לספיא, ועד שיגיע זמן קאמר. וראייה לדבר
 40 - מדאבעיא לן בירושלמי: קבע זמן למשתה בנו, ואמר "קונם יין עד שיהא משתה בני" אי הוי כמי שזמנו קבוע, או מאחר שיכול לדרחתי ולעשותו לאחר זמן - כמי שאין זמנו קבוע. ובודאי
 41 דהכי איבעיא לן: מי אמרינן דכיון דקבע לו זמן - לא מסיק אדעתיה שידחה אותו, הלכך אסר נפשיה עד שיהא ממש, וכל שדחה אותו לאחר מכן - אסור עד שיהא. או דילמא, דכיון שידוע
 42 היה שיכול לדרחתי - לא מוחית נפשיה לספיא, הלכך, אע"ג דאמר "עד שיהא" - עד שיגיע זמן שקבע לו קאמר, ולא עד שיהא ממש. ומכאן אתה למד דכל שאין להתחלתו זמן קבוע -
 43 עד שיגיע זמנו קאמר, הלכך גשמים שאין לירידתן זמן ידוע, מדינא כי אמר "עד הגשם" - עד שיגיע זמן קאמר, ובהא אפילו רבנן מודו. מיהו, ב"עד הגשמים" הוא דפליגי, דכיון דסגי ליה
 44 למימר "עד הגשם", ואמר "עד

הגשמים"

חסידים צריכים ללמוד חסידות: חסידים סתם - יום שני, יום חמישי ויום השבת.
 תמימים - שעה אחת בכל יום
 היום יום כא כסלו

יש לשנון משניות בעל-פה כל אחד כפי ערכו, ובעת ההליכה ברחוב לחזור משניות.
 בכך נזכה לקבל פני המשיח
 היום יום כא כסלו

40 לְקַצֵּר רֵאשׁוֹן – שִׁיקְרָא רֵאשׁוֹן בְּקֵרִיאת התורה, וְלִקְרֹף רֵאשׁוֹן –
 41 קציר שעורים, כיון שקציר חטים חשוב יותר בעיני בני אדם, והוא
 42 הנקרא בפיהם 'קציר' סתם. במה דברים אמורים בסתם מקומות,
 43 אמנם הכל לפי מקום נדרו, ואם במקום שנדר רגילים בני אדם
 44 לקרוא לקציר שעורים 'קציר' סתם, אינו אסור אלא עד שיגיע
 45 קציר שעורים. וכן אם היה בשעת נדרו פֶּהָר, אף אם ירד לאחר
 46 מכן לבקעה, איסורו נמשך עד שיגיע הקציר פֶּהָר, ואם היה בשעת
 47 נדרו בְּבִקְעָה אף אם עלה לאחר מכן להר, אינו אסור אלא עד
 48 שיגיע זמן הקציר בְּבִקְעָה, שהכל לפי מקום נדרו.
 49 האומר 'קונם יין שאני טועם עַד הַגְּשָׁמִים', או שאמר 'עַד שִׁיהוּ
 50 הַגְּשָׁמִים', אסור עַד שִׁתְּרַד רְבִיעֵה שְׁנִיָּה – עד שירדו גשמים
 51 בתקופתם השנית. שכונת הנודר לרביעה הממוצעת, לא
 52 לראשונה המוקדמת ולא לשלישית המאוחרת. רֶגֶן שִׁמְעוֹן בֶּן
 53 גַּמְלִיאֵל אָמַר אין צריך שירדו גשמים בפועל, אלא נאסר עַד שִׁיגִיעַ
 54 זְמַנָּה שֶׁל רְבִיעֵה שְׁנִיָּה, כי מכיון שאין לירידת הגשמים זמן קבוע,
 55 יש לפרש שכונתו לזמן הרביעה ולא לירידה ממש, שאין דרכו
 56 של אדם לאסור עצמו בלא קצבה.
 57 האומר 'עַד שִׁיפְסְקוּ גְּשָׁמִים', אסור עַד שִׁיצַא נִיָּסן בּוֹלוֹ, דְּבָרֵי רַבִּי
 58 מֵאִיר, שלרעתו נמשך זמן הגשמים עד סוף ניסן. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר
 59 עַד שִׁצְעִיבֵר הַפֶּסַח, כי רק עד אז נמשך זמן הגשמים.

גמרא

60 תֵּנִיָּא בְּרִייתָא לפי דברי המשנה שהכל כפי מקום נדרו, הַנּוֹדֵר
 61 'קונם יין שאני טועם עַד הַקִּיץ', ועמד בשעת נדרו בְּלֵילֵי שְׁהוּא
 62 מקום גבוה, וְיָרַד לאחר מכן לְעַמְקִים, אף עַל פִּי שִׁהִיעַ הַקִּיץ
 63 בְּעַמְקִים אָסוּר עַד שִׁיגִיעַ הַקִּיץ בְּלֵילֵי, כי זמן הנדר נקבע לפי המקום
 64 שעמד בו בשעה שנדר, וכמבואר במשנה לגבי הר ובקעה.
 65 שנינו במשנה שהאומר עַד הַגְּשָׁמִים או עַד שִׁיהוּ גְּשָׁמִים, אסור עַד
 66 שִׁתְּרַד רְבִיעֵה שְׁנִיָּה, רֶגֶן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר שנאסר עד זמן
 67 רביעה שנייה וְכוּ':
 68 אָמַר רַבִּי יוֹזָא, מְחַלְקֵת זו בין חכמים לרבי שמעון בן גמליאל,
 69 אינה אלא באופן דְּאָמַר 'עַד הַגְּשָׁמִים', שבוה סברו חכמים שהנודר
 70 הוסיף וייתר בלשונו לומר 'עַד הַגְּשָׁמִים' כדי לפרש שכונתו
 71 להיאסר עד שירדו ממש, אֲבָל אם אָמַר 'עַד הַגְּשָׁמִים' בלבד, הכל
 72 מודים שְׁעַד זְמַן גְּשָׁמִים קָאָמַר – עד זמן רביעה שנייה ולא עד שתרד
 73 ממש, כי אין זמן קבוע לירידת הגשמים ואין דרכו של אדם לאסור
 74 את עצמו בלא קצבה, ולא חלקו חכמים אלא באומר 'עַד
 75 הַגְּשָׁמִים' שהוסיף בלשונו כדי לדקדק ולהודיע שכונתו להיאסר
 76 עד שירדו הגשמים בפועל.
 77 הגמרא מקשה על דברי רבי יוֹזָא:
 78

1 לְפִתּוּחַ רֵאשׁוֹן – שִׁיקְרָא רֵאשׁוֹן בְּקֵרִיאת התורה, וְלִקְרֹף רֵאשׁוֹן –
 2 שהוא קודם לכל אדם לזמן בברכת המזון, וְלִישׁוּל מְנָה יָפָה רֵאשׁוֹן
 3 – אם חולק דבר מה עם ישראל, יחלקוהו לשנים והכהן יבחר
 4 ראשון איזה חלק שירצה.
 5 דין תלמיד חכם לגבי תשלום מס:
 6 אָמַר רַבָּא, שָׂרִי לִיהַ לְצוּרְבָא מְרַבְּנָן לְמִימַר – מותר לו לתלמיד חכם
 7 שתורתו אומנותו לומר 'לא יהיבנא אבְּרִינָא' – איני נותן מיסים, ואי
 8 אפשר לחייבו בוה. ודין זה נלמד ממה שצוה כורש מלך פרס
 9 לעבדיו שלא יטילו מיסים על אנשי כנסת הגדולה, הַכְּתִיב (עזרא ז'
 10 כד) 'מְנַדָּה, בְּלוֹ, וְהִלְךְ, לֹא שְׁלִיט לְמַרְמָא עֲלֵיהוֹן', – אין רשות
 11 וממשלה להטיל עליהם את שלושת אלו, ואָמַר רַב יְהוּדָה שלשה
 12 דברים אלו, מיני מיסים הם, שהיו פטורים מהם אנשי כנסת
 13 הגדולה, 'מְנַדָּה' זו מִנַּת הַמֶּלֶךְ – מס קצוב שהיה המלך נוטל מן
 14 הקרקעות, 'בְּלוֹ' זו כֶּסֶף גְּזוּלָּתָא – מס המוטל על ראש כל אחד
 15 ואחד מבני המדינה, וְ'הִלְךְ' זו אַרְנוּנָא – סעודת המלך, שכאשר
 16 היה הולך ממקום למקום היו מכניס לו סעודה בכל עיר שעבר
 17 דרכה. וכיון שתלמיד חכם פטור מהם במצוות המלך, מותר לו
 18 לומר איני רוצה לתת מיסים כדי שלא יגזלו את ממון.
 19 אופן נוסף שבו יכול החכם לפטור עצמו מן המס ואין בוה איסור:
 20 ואָמַר רַבָּא, שָׂרִי לִיהַ לְצוּרְבָא מְרַבְּנָן לְמִימַר – מותר לו לתלמיד חכם
 21 לומר עֲבָדָא דְּנִוְרָא אָנָּא – עבד אני לכהני העבודה זרה שהיו
 22 עובדים לאש, ועל כן לא יהיבנא אבְּרִינָא, שכן חוק המלך פטרים
 23 ממיס. ואין חוששים לחילול ה', שיהיה נראה כאילו הוא מודה
 24 בעבודה זרה, מֵאִי מַעְמָא, לְאִבְרוּחֵי אַרְיָא מִינֵיהּ קָאָמַר – מוכח
 25 מדבריו שאינו אומר כן אלא כדי לפטור את עצמו ממיס.
 26 הגמרא מביאה מעשה בענין העבודה זרה שהיו עובדים לאש:
 27 רַב אֲשִׁי הָוָה לִיהַ הַהוּא אָבָא – יער עצים וְנִבְנִיה לְבֵי נִוְרָא – מכרו
 28 לבית האש, דהיינו עבודה זרה שדרך עובדיה היה להדליק אש
 29 אצלה. אָמַר לִיהַ רַבִּינָא לְרַב אֲשִׁי בתמיהה על מעשהו, הַאִיבָא –
 30 הרי יש במכירה זו איסור של 'לִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מַכְשָׁל' (ויקרא יט ט)
 31 כיון שעל ידו יש להם עצים להסיק לעבודה זרה שלהם, והרי אף
 32 הנכרים הוזהרו על עבודה זרה. אָמַר לִיהַ, רֹב עֲצִים לְהַסְקָה של
 33 היתר נִתְּנָה, כלומר, על פי רוב משתמשים בעצים להסקה של
 34 היתר, כגון לבשל ולהתחמם, ויש לתלות שישתמשו בוה להיתר
 35 ולפיכך אין איסור למכור להם.
 36 **משנה**
 37 במשנה זו יתבאר דין האומר 'עַד הַקִּצֵּר' או 'עַד הַגְּשָׁמִים', לאיזה
 38 קציר ולאיזה גשמים כוונתו.
 39 האומר 'קונם יין שאני טועם עַד הַקִּצֵּר', אסור עַד שִׁתְּחִיל הַעֵם

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב סלו, [תשי"ג]
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

... בנוגע להמאורע דהס"ת - הרי הייתה בנרתקה. ובכ"ז יתענו הרואים עוד ד' חצאי ימים
 והתי' עוד חצי יום. ויזהרו כל שנה זו בשמו"ת ופרנק א' לצדקת ת"ת בכ"ז מימות החול. ויאריכו
 יושי"ט.

42 זירא שהאומר 'עד הגשם' אף לשיטת חכמים אינו נאסר אלא עד
43 שיגיע זמן רביעה שניה, ואין צריך שירדו הגשמים, ומה שאמר
44 רבי שמעון בן גמליאל לחכמים הוא באופן שאמר 'עד הגשמים',
45 שהרי בזה סברו חכמים שאסור עד שירדו ממש, ועל זה אמר להם
46 שאם התחילו הגשמים לרדת ברביעה ראשונה והמשיכו עד זמן
47 רביעה שניה, שיהיו נחשבים לשתי רביעות, ויושלם זמן נדר.

משנה

48 התנא דן במשנה דיניי חודש העיבור לענין נדרים, כגון הנודר
49 לשנה בשנה מעוברת, או הנודר עד חודש אדר בשנה מעוברת.
50 אדם העומד בתחילת השנה ואומר קִנְיָם יִין שְׁאִינִי מוֹעֵם לְשָׁנָה,
51 שמשמעותו כמו שאמר 'השנה/ אם נתעברה השנה, אין אומרים
52 שכוונתו להיאסר רק בשנים עשר חודש כשנה פשוטה, אלא אֶסוּר
53 כָּה וּבְעֵיבוֹרָה.
54 העומד בשנה מעוברת ואסר על עצמו דבר עַד רֹאשׁ אָדָר, נאסר
55 עַד רֹאשׁ אָדָר הַרְּאִשׁוֹן, ואם אמר עַד סוֹף אָדָר, נאסר עַד סוֹף אָדָר
56 הַרְּאִשׁוֹן, והוא מפני שסתם אדר בלשון בני אדם משמע אדר
57 הַרְּאִשׁוֹן, אלא אם כן פירש לשני.

גמרא

59 מדייקת הגמרא מדין המשנה שבין אם אמר 'ראש' ובין אם אמר
60 'סוף' כוונתו לחודש אדר הראשון, אֶלְמָא סְתָמָא דְאָדָר דְקָאָמַר –
61 שאדם אומר 'אדר' סתם רֹאשׁוֹן הוּא, ואם כן לִימָא מִתְּנִיתִין רְבִי
62 יְהוּדָה הֵיא – נאמר שדין המשנה כרבי יהודה. דְתַנָּא, נחלקו רבי
63 מאיר ורבי יהודה לגבי שטרות באדם הרוצה לכתוב שטר, שאם
64 עומד בְּאָדָר הַרְּאִשׁוֹן, פוֹתֵב בְּפִירוּשׁ אָדָר הַרְּאִשׁוֹן, ואם עומד וכותב
65 בו זמן, בְּאָדָר שְׁנִי, פוֹתֵב אָדָר סְתָם, כיון שסתם אדר בלשון בני
66 אדם הוא אדר השני, דְבָרֵי רְבִי מֵאִיר. רְבִי יְהוּדָה אָמַר, אם עומד
67 בְּאָדָר הַרְּאִשׁוֹן, פוֹתֵב סְתָם, וּבְאָדָר שְׁנִי פוֹתֵב תִּנְיִין – שני, משום
68 שסתם אדר בלשון בני אדם הוא אדר הראשון. ומדברי המשנה
69 משמע שנאמרה לשיטתו של רבי יהודה שסתם אדר הוא אדר
70 הַרְּאִשׁוֹן.
71 דוחה הגמרא, אָמַר אֲבִי אֶפְיִלוּ תִימָא רְבִי מֵאִיר – לעולם אפשר
72 לומר שדין המשנה כרבי מאיר, ויש לחלק, הָא – מה שאמר רבי
73 מאיר שסתם אדר הוא אדר שני, מדובר באופן דִּידַע בשעת נדרו
74 דְמַעְבְּרָא שְׁתָּא, וכשידע שהשנה מעוברת אזי סתם אדר הוא אדר
75 שני, וְהָא – דין המשנה שנאסר עד אדר ראשון, הוא באופן דִּילָא
76 דִּידַע בשעת נדרו שהשנה תתעבר, ולכן כוונתו לאדר המגיע אחר
77 שבט, והוא אדר ראשון.
78

1 מִיתֵיב, שנינו בברייתא אִיוּזְהִי זְמַנָּה שֶׁל רְבִיעָה – מהו הזמן של כל
2 אחד משלושת הזמנים של ירידת הגשמים. הַבְּבִירָה – זמן הרביעה
3 הראשונה בְּשֻׁלְשָׁה בחשון, בִּינוּנִית – שניה בְּשֻׁבְעָה בחשון, אֶפְיִלָּה
4 – אחרונה בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה בחשון, דְבָרֵי רְבִי מֵאִיר. רְבִי יְהוּדָה אָמַר
5 הראשונה בְּשֻׁבְעָה בחשון, וּבְשֻׁבְעָה עֶשְׂרִי בו הרביעה השנייה,
6 וּבְעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה הרביעה השלישית. רְבִי יוֹסִי אָמַר בְּשֻׁבְעָה עֶשְׂרִי,
7 וּבְעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה בחשון, וּבְרֵאשׁ חוֹדֶשׁ בְּסֻלְיִו. וְכֵן הָיָה רְבִי יוֹסִי
8 אָמַר, אִין הִיְהוּדִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים שְׁמִיחִידִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם מִתְּעַנִּין
9 על הגשמים, עַד שְׁנִיעֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּסֻלְיִו שְׁזָהוּ זְמַן רְבִיעָה שְׁלִישִׁית,
10 וכיון שעברה היא ועדיין לא ירדו גשמים, מתענים.
11 הגמרא מביאה את הנפקא מינה לדינא שיש בכל אחד מזמני
12 הרביעות:

13 וְאָמַרְיָן עֲלָה – ואמרנו לפרש ברייתא זו, בְּשֻׁלְמָא זְמַנָּה שֶׁל רְבִיעָה
14 רֹאשׁוֹנָה עֲלֵינוּ לְדַעַת מַתִּי הִיא כְּדִי לְשֹׁאֵל – להתחיל לשאול ותן
15 טל ומטר בתפילה, וכן זמנה של רביעה שלישית הרי הוא נפקא
16 מינה כְּדִי לְהִתְעַנּוֹת – שאם עבר זמן רביעה שלישית ולא ירדו
17 גשמים, מתחילים היחידים להתענות, אֶלָּא זְמַנָּה שֶׁל רְבִיעָה שְׁנִייה
18 לְמֵאִיר – לענין איזה דבר צריך לדעת את זמנה. וְאָמַר רְבִי יוֹרְאִי,
19 לְנוֹדָר – שהנודר עד הגשמים כוונתו לאסור על עצמו עד רביעה
20 שנייה, כיון שאינה מקדימה ואינה מאחרת.

21 וְאָמַרְיָן עֲלָה – ואמרנו על מחלוקת תנאים זו בזמני הרביעות,
22 בְּמֵאֵן אֹרְלָא הָא דְתַנָּא – כשיטת מי מהתנאים הולכת ברייתא זו,
23 שְׂרָבִן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, יש פעמים שְׁנִיעֵים שִׁירְדוּ שְׁבִיעָה
24 יָמִים זֶה אַחַר זֶה, אִתָּה מוֹנֵה בְּהֵן רְבִיעָה רֹאשׁוֹנָה וּשְׁנִייה – שגשמים
25 אלו נחשבים כשתי רביעות, בְּמֵאֵן רְבִי יוֹסִי, כיון שסובר שזמן
26 רביעה ראשונה הוא בשבעה עשר בחשון, וזמן רביעה שנייה הוא
27 בעשרים ושלשה בחשון, וביניהם יש שבעה ימים. וכוונת רבן
28 שמעון בן גמליאל לומר את דבריו לשיטת חכמים, שהרי הוא
29 אמר במשנה שלעולם הנודר 'עד הגשמים' אין צריך כלל שירדו
30 גשמים ודי כשהגיע זמנם, ואף לשיטתם שצריך שירדו ממש, מכל
31 מקום אם ירדו גשמים מרביעה ראשונה עד זמן רביעה שנייה יחשב
32 כמו שירדו שתי רביעות, ויושלם זמן נדרו.

33 והגמרא הבינה שרבן שמעון בן גמליאל אמר את דינו באופן
34 שאמר 'עד הגשם' כיון שדרך האנשים לומר בלשון זו, ומקשה
35 הגמרא שאם נכונים דברי רבי זירא שהאומר 'עד הגשם' נאסר רק
36 עד 'זמן' רביעה שניה ואין צריך שירדו גשמים אף לשיטת חכמים,
37 אם כן מדוע רבן שמעון בן גמליאל אמר לחכמים שירדו לו שאם
38 ירדו גשמים מזמן רביעה ראשונה עד זמן רביעה שנייה, נחשב
39 כאילו ירדה כבר אף רביעה שנייה, הרי אין צורך כלל בירידת
40 רביעה שנייה, ודי בהגעת זמנה כדי שיושלם זמן נדרו.
41 מתרצת הגמרא, הֵוּא דְאָמַר עַד הַנְּשֻׁמִים, לעולם נכונים דברי רבי

כתוב בסיום הש"ס "לא מצא הקדוש-ברוך-הוא כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום" – הנה יהי-רצון שיהיה שלום בישראל, בין איש לרעהו, מן הקצה אל הקצה, כיוון ש"הוי" עוז לעמו יתן", שזוהו עניין נתינת התורה, ועל-ידי-זה "הוי" יברך את עמו בשלום", וכמו שכתב הרמב"ם ש"כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם"

משיחת י"ט כסלו, ה'תשכ"ח

1 הגשמים" סבירא להו לרבנן דלפטוי קאתי. ורשב"ג סבירא ל" דאפי' בכי האי מוקמינן ליה
 2 אריגיה, דלא דייקי אינשי בין גשם לגשמים. וכי תימא: אי בשאין להתחלתו זמן קבוע עד
 3 שיגיע זמנו קאמר, וכדכתיבנא, כי אמר "עד הקציר" אמאי מיתסר עד שתחילו העם לקצור?
 4 הוה לן למימר עד שיגיע זמן הקציר אע"פ שאין קוצרין עדיין, דהא כי היכי דאין להמשכחו
 5 זמן קבוע - ה"ג אין קבוע להתחלתו, הוהו ליה
 6 כ"עד הגשם" לאו קרשיא היא, בדגשם משום
 7 דידעין זמנה של רביעה, וכדתיבנא בסמוך -
 8 אולתין בתריה. אבל קציר לא ידעין זמניה, שהכל
 9 הוא לפי הארצות, שיש מבכרות ויש מאחרות.
 10 הילכך כיון דלא ידעין זמנה - על כרחין אית לן
 11 למיזל אחר קציר ממנו. כג"ל. **מיתניב** וכו'
 12 בכירה ראשונה בשלשה בו. במרחשון.
 13 **אפילו** אחרונה. **אין** היחידים מתעניין.
 14 תלמידא רבנים המתעניין ומתפלל על הגשמים,
 15 כדתנן בפ"ק התענית (ד' ג:) התחילו היחידים
 16 מתעניין. **לשאלו**. "ותן טרמ" בברכת השנים.
 17 **להתענות**, אם לא ירדו. **לנדר**. שאם נדר
 18 עד הגשמים אסור עד רביעה שניה, דסתם גשמים
 19 רביעה שניה משמע, שאין מקדמת ולא מאחרת.
 20 **כמאן** אלא אם דתניא רשב"ג אמר גשמים
 21 שירדו שבעה ימים זה אחר זה אתה מונה להם
 22 רביעה ראשונה ושניה כמאן כ"י יוסי. דאמר בי"ז
 23 ובכ"ג. דאילו לר"מ ליכא ז' ימים בין ראשונה
 24 לשניה, ואילו לר' יהודה איכא טפי. ורשב"ג
 25 לדברים דרבנן קאמר להו: לידיד לא קפידא
 26 בנדר בירידת גשמים כלל אלא בזמנן. אלא
 27 לדידכו, נהו דקפידתו בירידה ממש - אודו לי
 28 מיהת דאע"פ שהתחלת ירידתן היתה מתחלת
 29 רביעה ראשונה ולא פסקו, אפי' הכי אודו לי דכיון
 30 שנמשכו עד רביעה שניה תורת רביעה שניה
 31 עליון, ושלמים ליה זמן נדריה. וקס"ד בנדר עד
 32 הגשם" עסקי, דהכי הוה אורחיהו דאינשי. ואם
 33 איתא לר' יודא דאמר דב"ע הגשם" כולוהו מורד

1 הכבירה ב' במרחשון. בראש חדש כסליו. הוה רביעה אחרונה. לשאלו. להתפלל על
 2 הגשמים. להתענות. לגזור תענית אם לא ירדו. ואמר ר' יודא לנדר. הנודר בין "עד
 3 הגשם" בין "עד הגשמים" - אסור עד זמן רביעה שניה. ומשמע בין שאמר "עד הגשם"
 4 בין דאמר "עד הגשמים", ואמרין עלה **כמאן אולא וכו'** כמאן כרבי יוסי. דמיום י"ז עד
 5 יום כ"ג הוה שבעה ימים. דאי ר' מאיר - לא הוה
 6 ח"ה' ימים. אלמא דאפי' רבן גמליאל דמקיל
 7 הכא גבי נדרים, דאמר עד שיגיע זמנה של
 8 רביעה אע"פ שעדיין לא ירדה, סבירא ליה אתה
 9 מונה ראשונה ושניה, ולא ראשונה בלבד, לא
 10 שזא דאמר "עד הגשם" לא שזא דאמר "עד
 11 הגשמים", וקרשיא לר' יודא. אמר לך ר' יודא
 12 האי דאמר שניה לנדר היינו דאמר עד הגשמים.
 13 "גשמים" - תרתין משמע. אבל אמר "עד
 14 הגשם" - לעולם אימנא לך עד ששבע ימים,
 15 שהיא רביעה ראשונה קאמר, ולא שניה.
 16 **מתני'** אמר שאני מונע עד ראש חדש אדר
 17 סתם, אין אסור אלא עד ראש חדש אדר
 18 הראשון. **גמ'** מדקתני מתני' אינו אסור אלא
 19 עד אדר הראשון, אלמא דכל היכא קאמר
 20 "עד אדר" סתמא - אדר הראשון משמע, ולא
 21 שני. דתניא. הרוצה לכתוב בשטר אדר הראשון
 22 - כותב בהדיא "אדר הראשון". אבל אם רוצה
 23 לכתוב אדר השני - כותב סתם, דרבי ר"מ
 24 דסתם "אדר" - השני משמע. ולא הראשון. אדר
 25 השני כותב. בהדיא "אדר השני", דבסתם - אדר
 26 הראשון הוא. **אפילו תימא**. מתניתין ר"מ ומתני'
 27 כגון דלא ידע דמיעברא שתא. הילכך, כי אמר
 28 סתם - אדר הראשון משמע, ולא השני, שלא
 29 נתכוין אלא לאדר הסמוך לשבט. ובריייתא
 30 דקתני אדר השני כותב סתם - כגון דידע
 31 דמיעברא שתא. וכי אמר "אדר" סתם - משמע
 32 אדר השני.

מיתניב: איזוהי זמנה של רביעה? הפבירה - בנ' בינונית
- בשבעה, אפילו - פנעשרים ושלשה, דברי רבי מאיר.
רבי יהודה אומר: בשבעה, ובשבעה עשר, ובנעשרים
ושלשה. רבי יוסי אומר: בשבעה עשר, ובנעשרים ושלשה,
ובחדש פסליו. וכן היה ר' יוסי אומר: אין היחידים
מתעניין עד שיגיע ר"ח פסליו. ואמרין עלה: בשלמא
רביעה ראשונה - פישאל, שלישית - להתענות, אלא
שניה כמאן? ואמר רבי יודא: לנדר. ואמרין עלה: כמאן
אלא הא דתניא, רשב"ג אומר: גשמים שירדו שבעה
ימים זה אחר זה - אתה מונה בהן רביעה ראשונה
ושניה, כמאן - פרבי יוסי! הוהו דאמר "עד הגשמים".
מתני' "קונם יין שאני מונע לשנה", נתעברה השנה
- אסור בה ובגיבוריה, "עד ראש אדר" - עד ראש אדר
הראשון, "עד סוף אדר" - עד סוף אדר הראשון.
גמ' אלא סתמא ד"אדר" דקאמר - ראשון הוא.
כמאן מתני' רבי יהודה היא, דתניא: אדר הראשון
פותב "אדר הראשון", אדר שני פותב "אדר" סתם,
דברי ר"מ, ר' יהודה אומר: אדר הראשון פותב
סתם, אדר שני פותב תינין. אמר אביי: אפילו תימא
ר"מ הא - דידע דמיעברא שתא, הא דלא ידע.
 והתניא:

והתניא

1 דעד שיגיע זמן קאמר, היכי אמר להו רשב"ג אודו לי מידת? ומאי אריא ירדו, אפי' לא ירדו כלל, כיון דבין נדר "עד הגשם" אמר והגיע זמנה של רביעה שניה, לכולי עלמא שלים נרדו!
 2 ומתריצין: הוהו דאמר "עד הגשמים". כלומר אי אמר "עד הגשם" - אין הכי נמי דלכולי עלמא בעד שיגיע זמנו סג, אבל הכא במאי עסקינן - דאמר "עד הגשמים". הוה הפירוש הנכון בשמועה
 3 זו. אבל אחרים פירשו דמעיקרא ר' יודא היק: מחלוקת. כלומר כי אפילו בנותני, ומיהו לבי'ע עד רביעה שניה מתסר, למר עד שתרד ולמר עד שתגיע דוקא. וכי אמר מחלוקת - כאילו אמר לא שנו. ומקשינן עליה מדרשב"ג דאמר אתה מונה
 4 אמר "עד הגשם" - עד זמן גשמים קאמר, דהיינו רביעה ראשונה, למר עד שתרד ולמר עד שתגיע דוקא. וכי אמר מחלוקת - כאילו אמר לא שנו. ומקשינן עליה מדרשב"ג דאמר אתה מונה
 5 בהן רביעה ראשונה ושניה. אלמא אפי' אמר "עד הגשם", דקס"ד דרביה עסקינן - מיתסר עד רביעה שניה. ומפרקינן: הוהו דאמר "עד הגשמים". **מתני'** קונם יין שאני מונע לשנה ונתעברה
 6 השנה אסור בה ובעבורה. כבר כתבתי למעלה דעיקר רבותיה דתנא. דאפי' נודר מתחילת השנה, כיון דאמר "השנה" לא אמרין "שנה אחת" קאמר, אלא אסור בה ובעבורה, דהיינו י"ג חדש.
 7 מיהו, דוקא באמר "השנה", אי נמי "שנה זו", אבל באומר "שנה אחת" סתם - אין חדש העבור בכלל אע"פ שאותה שנה שנדר בה מעוברת. שהרי אם לא נהו באסורין שנה זו - משלים לשנה
 8 הבאה הפשוטה. ואע"פ שאסור לו לעשות כן בתחילה, דאיכא "בל תאחר", כיון שאם איתר משלם בשנה אחרת - הרי לא הוקבע נדרו בשנה זו שהיא מעוברת. הילכך אפי' קיים אותה שנה
 9 זו - אין חדש העיבור בכלל. והוסף עוד הרשב"א ז"ל, דאפי' באומר "שנה אחת מיום זה" אין חדש העיבור בכלל. והביא ראייה מדרתן בערכין פרק "המוכר שדהו" (ק"ף ג). המוכר בית בערי
 10 חומה - אינו מונה אלא משעה שמכרה לו, שנאמר "עד מלאות לו שנה תמימה", כשהוא אומר "תמימה" - להביא חדש העבור. והאי מוכר בית בבתי ערי חומה כאומר "שנה אחת מיום זה"
 11 הוא, דמשעת מכירה הוא מונה. ואפי' הכי, טעמא - דרבי רחמנא, הא לאו הכי - מונה שנים עשר חדש, ולא חדש העיבור. וכתב עוד ז"ל: דלפי זה, הא דתנן בפרק "השואל" (כ"ז ק"ג).
 12 המשכיר בית לחבירו לשנה ונתעברה השנה נתעברה לשוכר - באומר "שנה זו" או "השנה" הוא, דלעולם יש לו לשוכר חדש העבור. מיהו לא משכחת לה שיהו לו י"ג חדש אלא בעומד
 13 בראש השנה, אבל בעומד באמצעה - לא. דאי אמר "השנה" או "שנה זו" - אין לו אלא עד ראש השנה, ואי אמר "שנה אחת מיום זה" - אינו מונה אלא י"ב חדש מיום ליום, אלו דברין
 14 דל. ואינן נראין לי. הודאי עיקר חודשה דתנא לומר דבשנה מעוברת יש לו לשוכר שלשה עשר חדש, ואם אמרת דלא משכחת לה אלא בעומד בראש השנה - כל כי האי גונא הוה ליה
 15 לתנא לפרושי, ולא למסתם ולמפסק דיניה דנתעברה לשוכר, ולא משכחת לה אלא באורחא דחקיקא. לפיכך נראה לי דנודר ושוכר, כל שקדם נדר ושוכרו לחדש העבור, ואמרו "שנה
 16 אחת מיום זה" - מניין שלשה עשר חדש, ואתא מתניתין דפרק "השואל" בפשטה. וכי תימא: אם כן תקשי ליה הדיא דערבין - לאו ראייה היא כלל, שאילו היה תנאי בין מוכר ללוקח בשנה
 17 מעוברת. לומר: אם לא תגאל מיום זה לשנה אחרת היא חלוט - אין הכי נמי דלהביא חדש העבור לא הוה צריך רביא. אבל הכא אין מוכר ולוקח מתנין כלל, אלא תורה היא שפסקה להכי
 18 זמן בכל השנים, שאם לא יגאל עד שנה - ידא נחלט. לכך אם לאו רביא - הוה אמנא תורה זמן א' פסקה לכל הלוקחין, דהיינו י"ב חדש, דהוה שנה ברוב שנים. והרי אתה רואה בריש
 19 פרקין דרדי דאפי' בעומד בשנה מעוברת ואמר "השנה", דאי לאו דאשמעינן תנא - הוה אמנא הלך אחר רוב שנים, דלא אית בהון עיבור, וכל שכן התורה שלא דברה על שנה ידוע, דאי
 20 לא רביא הוה אמנא דשנה ברוב שנים קאמר, להכי אצטרך רביא. כן נראה לי. ואין חוכך עוד לומר דאפי' בנדר "שנה אחת" סתם אסור בעבורה. דמסתמא "שנה זו" משמע. ואי פשע
 21 נמי, קרוב אני לומר דאין לו תשלומין, דמחשתא חילי נדריה. ויתברר ממה שכתבתי בריש מכלתין גבי "בל תאחר" דנזירות היכי משכחת לה, כיון דאמר "הריני נזיר" הוה ליה נזיר וכו'.
 22 עד

ההישרדות של הנשמה לאחר הגוף מת או נכחד אינה עניין של "אמונה", אלא של היגיון פשוט ממכתב י"א טבת, ה'תשל"ו

1 **עד** ראש חדש אדר עד ראש חדש אדר ראשון עד סוף אדר עד סוף אדר ראשון. כך היא
 2 עיקר הגירסא. וטעמא משום דאדר סתמא - ראשון משמע. ואיכא דגרסי: עד סוף אדר עד
 3 סוף אדר שני. דמשמע ליה דשני אדרים בחדש אחד הן, הילכך כי אמר עד ראש - מתסר
 4 עד ראש חדש אדר ראשון, וכי אמר עד סוף מיתסר עד סוף אדר שני. **גמ'** אלמא סתמא

1 והתניא. סיוע. הכותב עד ר"ח אדר. סתם - עד ר"ח אדר הראשון קאמר. מדקתני: אם
 2 היתה שנה מעוברת וכו'. מכלל דרישא דקתני: עד ר"ח בו - לאו במעוברת עסקינן?
 3 בתמידיה. הא מדקתני עד אדר הראשון - מכלל דבמעוברת עסקינן, ומאי שנא רישא ומאי
 4 שנא סיפא? אלא שמע מינה רישא דלא ידע דמעברא שחא. וכי נדר - לשם אדר הסמוך
 5 לשבט קאמר, הילכך עד אדר הראשון. וסיפא

6 במתניתין אין שפיר, דהא תנן דבין באומר "עד
 7 ראש" בין באומר "עד סוף" - ראשון משמע.
 8 ולאידך נוסחא נמי נראה לי דהכי קאמר: בין
 9 בחדש אחד חשיב להו תנא - אלמא כל מנייניהו
 10 דאדרים לאדר ראשון הוו, ומני - ר' יהודה היא,
 11 דאמר אדר ראשון כותב סתם. ואין הכי נמי
 12 אליביה, דכשעומד בעשרה באדר שני, אם רצה -
 13 מונה לאדר ראשון, אלא שבשחזא רוצה למנות
 14 לאדר שני - כותב שני, אבל כר"מ לא מתוקמא
 15 מתניתין, דבין דקאמר דסתם אדר שני משמע
 16 ולא ראשון, אלמא וחדש באפי נפשה חשיב ליה.
 17 **והתניא** גניזותא. **מכלל** דברישא לא
 18 במעוברת עסקינן. בתמידה, והא תנא: עד ר"ח אדר
 19 ראשון, דמשמע דאיכא שני! אלא ודאי כולה
 20 במעוברת עסקינן, מיהו, וישא מידי דלא ידע
 21 בעבורה, הלכך כי אמר "עד ר"ח אדר" - עד ר"ח
 22 אדר ראשון משמע, דהא לא ידע דאיכא אדר
 23 שני. וסיפא דקתני: ואם היתה השנה מעוברת -
 24 היק: שאם היה יודע בשעת נדרו שהיתה שנה

6 **והתניא**: "עד ר"ח אדר" - עד ר"ח אדר הראשון, אם
 7 היתה שנה מעוברת - עד ר"ח אדר השני. **מפלה**
 8 **דרישא** פ"א **במעוברת עסקינן!** **שמע מינה**: הא -
 9 **דפשיטא** ליה **דמעברא שחא**, הא - **דלא ידע. מתני'**
 10 **ר' יהודה אומר**: "קונם יין שאני מועם עד שיהא
 11 הפסח" לא נתפון זה אלא עד ליל פסח עד שעה
 12 שדרוך בני אדם לשתות יין. אמר "קונם בשר שאני
 13 מועם עד שיהא הצום" - אינו אסור אלא עד ליל
 14 צום, שלא נתפון זה אלא עד שעה שדרוך בני אדם
 15 לאכול בשר. ר' יוסי בנו אומר: "קונם שום שאני
 16 מועם עד שתהא שבת" - אינו אסור אלא עד ליל
 17 שבת, שלא נתפון זה אלא עד שעה שדרוך בני אדם
 18 לאכול בשר. האומר לחבירו "קונם שאני נהנה דך
 19 אם אין את בא ונוצל לבניך בור אהר של חטין ושתי
 20 חביות של יין" הרי זה יכול להפר את נדרו שלא ע"פ
 21 חכם, ואומר לו: פלום אמרת אלא מפני כבודי - והו
 22 כבודי. וכן האומר לחבירו "קונם שאני נהנית לי אם
 23 אין את בא ונתן לבני בור של חטין ושתי של
 24 יין", ר"מ אומר: אסור עד שיתן, והכי"א אף זה יכול להפר את נדרו שלא ע"פ חכם, ואומר

הדרן עלך קונם יין

1 **לוי**: הרי אני כאילו נתקבלתי. הנה מסרב בו לשאת בת אהותו, ואמר "קונם שהיא נהנית
 2 לי לעולם", וכן המגרש את אשתו אומר "קונם אשתי נהנית לי לעולם" - הרי אלו מותרות
 3 להנות לו, שלא נתפון זה אלא לשום אישות. הנה מסרב בחבירו שאכל אצלו, אמר "קונם
 4 לביתך שאני נכנס, טיפת צונן שאני מועם דך" מותר ליכנס לביתו, ולשתות ממנו צונן, שלא
 5 נתפון זה אלא לשום איכילה ושתייה.

הדרן עלך קונם יין

1 **עד** שעה שדרוך בני אדם לאכול בשר. דהיינו ערב יום הכפורים. כדתנן בפרק "אורו ואת בנו" (חולין פ"ג. ט"ז.) יוסי הגלילי אומר: אף ערב יוד"כ בגליל. והא עדיפא מקמייתא, שהרי אינו מגיע
 2 איסורו עד הצום, וכי קתני עד לילי הצום - לאו דוקא, שהרי אוכל הוא מבערב. אלא עד סעודה של לילי הצום קאמר. **שרוך** בני אדם לאכול שום בערב. מתקנת עורא. ולענין הלכה
 3 כתב הרמב"ן ז"ל דלית הלכתא לא כאבא ולא כברא, דרבנן פליגי עלייהו. דער כאן לא סתם לן תנא "לא נתכוון זה" - אלא במילתא דמוכח, כדקתני סיפא בהו מסרבין, אי נמי כי הא דתנן
 4 לעיל (ב:) טען וחזיע, דמודו בה רבנן משום דאמונדא דמוכחא הוא, וכדפרישית בדוכתה. ומכי אודו ליה רבנן לר' יהודה בהני - אתא איהו השתא ואוסף אפילו בנודר עד שיהא פסח. שאע"פ
 5 שמשמע עד שיצא - תולין דברר להלקח ואומרים שלא קבע לו זמן זה אלא כדי לקיים מצוה שעל היין בליל זה, ואתא בריה ואוסף נמי דאפי' בשום, דליתיה אלא תקנת עורא אומדין אותו
 6 בכך. ואפשר נמי דאבא פליג על ברא. מיהו, רבנן ודאי לית להו לא כמר ולא כמר, ולא משתמיט תנא וסתים בחמייתא אלא כקילתא, והבו דלא להוסיף עלה. ותנן נמי לעיל "עד הפסח" -
 7 אסור עד שיגיע, "עד שיהא" - אסור עד שיצא. ומדלא הדר ותני: "קונם שאני אוכל ושאי הולך עד הפסח", וקתני סתם - ש"מ סיפא בחר רישא גרידא, דקתני קונם יין. אלמא "קונם יין שאני
 8 טועם עד שיהא הפסח" לרבנן - עד שיצא הוא, הילכך הלכתא כותייהו, עכ"ל ז"ל. אבל הרא"ה ז"ל כתב דהני נמי, כיון דקתני להו גבי הלכתא פסיקתא, דהיינו כולוהו דיני דאמונדא דמייית
 9 בחר הכי - נמי הלכתא ניהו. ואע"ג דתנן לעיל "עד שיהא הפסח" אסור עד שיצא, אפשר דלא אקונם יין קאי. ואי נמי אמרת דעלה קאי - אגב גררא דהני אחרניי תנא "עד הפסח", דהתם
 10 לא אתא לאשמועינן כותת הלשון היאך הוא. **האומר** לחבירו וכו' זהו כבודי. וכיון דאומד מוכיח הוא - שרי. **ר"מ** אומר אסור **עד** שיתן, וה"ה נמי דפליג אקמייתא דאסור עד שישול.
 11 והכי אתא בירושלמי. כבר פרשתי משנה זו בפרק "אביעב נדרים" (ע"ל דף כז.) בארובה בס"ד. **לשאת** את בת אחותו. משום דמצוה הוא. כדאמרינן פרק "הבא על יבמתו" (גיטות כ"ג):
 12 הנושא את בת אחותו - עליו הכתוב אומר "או תקרא וי" יערה". **שלא** נתכוון זה אלא לשם איכילה ושתייה. ולא שיהא אסור בבניית הבית וטעימת טיפת צונן. **תוספתא** (סוף פ"ד):
 13 היה מסרב בחבירו שיאכל אצלו במשתה, ואמר "קונם ביתך שאני נכנס", תוך המשתה - אסור, אחר המשתה - מותר.

הדרן עלך קונם יין

רבנו הזקן הוא שקישר ואיחד בגלוי לימוד הגולה והפנימיות דתורה, באופן של
 הבנה והשגה גם יחד
 משיחת "ט כסלו, ה'תשכ"ח

37 דינים נוספים שאומדים בהם את דעתו:
 38 האומר להכירי, קונם שאני נהנה לך – ההנאה ממך תיאסר עלי
 39 בקונם, ולא אהנה ממך, אם אין את בא ונתנול לנגיד בור אחר של
 40 הפין ושתי חביות של יין. אף שמדבריו משמע שאם לא יטול, יאסר
 41 בהנאה ממנו, מכל מקום הרי זה יכול להפיר את נדרו שלא על פי
 42 חכם, ויאמר לו כלום אפרת שאטול דברים אלו אלא מפני כבודי
 43 – שרצית לכבדני בכך שיראו שאני חשוב בעיניך, ועל כן אתה
 44 נתן לי מתנה, זהו כבודי – אתכבד יותר שישמעו שלא רציתי
 45 לקבל ממך.
 46 מביאה המשנה דין נוסף:
 47 וכן האומר להכירי קונם שאת נהנית לי – ההנאה ממני תיאסר
 48 עליך בקונם, ולא תהנה ממני, אם אין את בא ונתן לני בור של
 49 הפין ושתי חביות של יין. וחלקו רבי מאיר וחכמים, רבי מאיר אומר
 50 אסור עד שיתן, וחכמים אומרים אף זה – המדיר יכול להפיר את
 51 נדרו שלא על פי חכם, ויאמר לו הרי אני באילו נתקבלתי, ויהיה
 52 מותר להנות ממנו.
 53 דין נוסף:
 54 היה מסרב להכירי כי לשאת בת אחותו והיא בת גילו, ואמר קונם
 55 שהיא נהנית לי לעולם – הנאתי תיאסר עליה בקונם, ולא תוכל
 56 ליהנות ממני לעולם, וכן המגרש את אשתו ואומר קונם אשתי
 57 נהנית לי לעולם, אף שפירש בנדרו כל הנאה הרי אלו מותרות
 58 לנהנות לו בשאר הנאות, שלא נתבונן זה אלא לשום אישות –
 59 שמוכח הוא שעשה כן משום שלא רצה להנשא להם, ולא התכוון
 60 לאסור אותם בשאר הנאות.
 61 דין נוסף:
 62 היה מסרב להכירי שיאכל אצלו, אמר קונם לביתך שאני נכנס –
 63 ביתך יאסר עלי בקונם, שלא אוכל להיכנס אליו, מיפת צונן שאני
 64 מועם לך – ואף טיפת צונן ממך תיאסר עלי בקונם, ולא אוכל
 65 לשתות ממך. אף שפירש בנדרו שאוסר על עצמו להכנס לבית
 66 ולטעום טיפת צונן, מותר ליכנס לביתו ולשתות ממנו צונן, כיון
 67 שלא נתבונן זה בנדרו אלא לשום אכילה ושתיה – שמוכח שכיון
 68 שהפציר בו שיאכל אצלו, נדר כן, ולא התכוון לאסור על עצמו
 69 להכנס לביתו ולטעום טיפת צונן, אלא רק לאכול ולשתות אצלו.
 70

הדרן עלך קונם יין

1 ומביאה הגמרא ראייה מבריייתא לחילוק זה, אם ידע שהשנה
 2 מעוברת או שלא ידע, והתניא – בבריייתא (תוספתא פ"ד ה"ז), האומר
 3 קונם יין שאני טועם עד ראש חדש אדר, נאסר עד ראש חדש אדר
 4 הראשון, ואם היתה שנה מעוברת נאסר עד ראש חדש אדר השני,
 5 מדייקת הגמרא, מקל – מזה שכתוב בסיפא של הבריייתא 'אם
 6 היתה שנה מעוברת, משמע דרשא – של הבריייתא לאו במעוברת
 7 עסקינן – אלא בשאינה מעוברת, ואין אפשר לומר כן הרי כתוב
 8 ברישא 'עד ראש חדש אדר הראשון' משמע מלשון זו שגם
 9 בתחילת הבריייתא מדובר במעוברת, שהרי בשנה שאינה מעוברת
 10 אין כלל ראשון ושני, אלא שמע מינה שיש לחלק, הא – הסיפא
 11 שנאסר עד ראש חדש אדר השני, מדובר דרשא ליה למעקרא
 12 שפא – שידע בשעת נדרו שהשנה מעוברת, וכוונתו לאדר השני,
 13 ולכן נאסר עד ראש חודש אדר שני, הא – הרישא שנאסר עד
 14 ראש חדש אדר הראשון, מדובר דלא ידע שהשנה מעוברת,
 15 וכוונתו לאדר הראשון, ולכן נאסר רק עד ראש חודש אדר ראשון.

משנה

16 במשנה מובאים שיטות תנאים, שיש אופנים שבהם מפרשים
 17 דברי הנודר אחרת מן המשתמע בפשטות, משום אומד
 18 שאומדים כוונתו לכך.
 19 רבי יהודה אומר, האומר 'קונם יין שאני מועם עד שיהא הפסח' אף
 20 שמשמעות דבריו שאסר עצמו עד שיצא הפסח, מכל מקום
 21 אומדים דעתו שלא נתבונן זה אלא עד ליל פסח, ולא רצה לאסור
 22 על עצמו אלא עד שעה שדרך בני אדם לשתות יין, ולא רצה
 23 להיאסר ביין בליל הפסח, ולכן אסור רק עד ליל פסח.
 24 ומוסיף רבי יהודה לחדש, שאם אמר 'קונם בשר שאני מועם עד
 25 שיהא הצום' – יום הכיפורים, אף שמשמעות דבריו שאסר עצמו
 26 עד לאחר יום הכיפורים, אינו אסור אלא עד ליל צום – אינו נאסר
 27 אלא עד ערב יום כיפור, כיון שאומדים דעתו שלא נתבונן זה, אלא
 28 עד שעה שדרך בני אדם לאכול בשר, וכיון שנהגו לאכול בשר
 29 בסעודת ערב יום כיפור, לא התכוון לאסור עצמו בזה.
 30 רבי יוסי בנו מוסיף על דבריו, שאף אם אמר 'קונם שום שאני מועם
 31 עד שיהא שבת', אף שמשמעות דבריו שאסר על עצמו שום עד
 32 לאחר השבת, אינו אסור אלא עד ליל שבת, כיון שאומדים דעתו
 33 שלא נתבונן זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לאכול בשום, וכיון
 34 שנהגו לאכול שום בליל שבת לא התכוון לאסור עצמו בזה.
 35 כיון שדיבר התנא בענין מה שאומדים דעת הנודר, מביא התנא

אגרות קודש

[ט"ו טבת, תש"כ]

במענה למכתבו - בלי הוראת זמן הכתיבה - לאחרי הפסק ארוך, בו כותב אודות מצב פרנסתו עתה.

בכלל ידועה השקפתי, שכדאית השתדלות להסתדר בענין פרנסה שאין בה דאגה יתירה, וכמובן באר היטב מהמבואר בדא"ח בהענין שפרנסה צ"ל בלא לב ולב. לכן כדאי להתבונן ולהשתדל לשנות פרנסתו לאט לאט לעניינים שלא תהיי בהם דאגה האמורה, ותקותי שבהתבוננות ובחיפוש, הנה סו"ס ימצא את זה, והשי"ת יצליחו שיהי בלי חיפוש יתר...

פרק תשיעי – רבי אליעזר

נאמר בתורה (במדבר ל א) 'איש כי ידר נדר וגו' לא יחל דברו, ופירשו (בספרי) לא יעשה דבריו חולין. עוד דרשו (חגיגה י) 'לא יחל דברו' הוא אינו מוחל ועושה אותם חולין, אבל אחרים מוחלין לו. לפיכך המתחזר על נדרו, ומצא פתח לנדרו דהיינו איזה ענין שלא היה בדעתו בשעת הנדר ואילו היה יודע לא היה נודר, הרי זה נשאל לחכם או לשלשה הדיוטות במקום שאין חכם, ומתירים לו נדרו, ונעשה מותר במה שאסר על עצמו. אם אין בידו פתח, ופתחים לו החכם או הבית דין פתח, דנים עמו בדבר הנדר עד שימצא איזה ענין שיאמר עליו אילו הייתי יודע בשעת הנדר דבר זה לא הייתי נודר, ומתירים לו את נדרו, ואם לא מצאו לו פתח הרי עליו לקיים את נדרו. וטעם הדבר, כי על ידי הפתח רואים את הנדר כאילו היה בטעות, שהרי מודה עכשיו שלא היה עושה הנדר מעיקרא אם היה יודע ענין זה. בפרק זה יתבארו גדרי הפתח במה אפשר לפתוח לנודר ובמה אין פותחין לו.

משנה

רבי אליעזר אומר, הנשאל על נדרו ואין בידו פתח, דהיינו איזה ענין שיאמר עליו שאילו היה יודעו בשעת הנדר לא היה נודר. פותחין – יכול החכם או הבית דין לדרון ולמצוא לאדם זה פתח לנדרו, גם מן הטעם שעל ידי נדרו הוא ממעט כבוד אביו ואמו, כגון שישאלו אותו אם היה נודר אילו התבונן בשעת הנדר שהפרוץ בנדרים נקרא רשע, ואביו ואמו מתבויים על ידי נדרו. ואם משיב שאילו התבונן אז, לא היה נודר, מתירים לו את נדרו. והקמים אוסרין לפתוח בכבוד אביו ואמו. כי חוששים שמא באמת נדר על אף שידע שיגרום נדרו לבזיון הוריו, אך לחכם ולבית דין ישקר כיון שאינו מעיז פניו לומר שאינו חושש לכבוד הוריו, ויתחרט בפיו ובליבו יקיימנו, ונמצא שהותר הנדר בלא חרטה. רבי צדוק מפרש את דברי רבי אליעזר: אומר רבי צדוק, עד שפותחין לו – כשם שרבי אליעזר סובר שפותחין לנודר פתח מצד שהנדר ממעט כבוד אביו ואמו, כמו כן לשיטתו (יפתחו) פותחין לו פתח מצד שממעט כבוד המקום ובכבוד השם יתברך, כגון שישאלו אותו אם היה נודר אילו התבונן שכל הנודר מיקל בכבודו של מקום, ואם משיב שלא היה נודר מתירים לו את נדרו. [אמר] לו חכמים לרבי צדוק, לדברייך שרבי אליעזר סובר שפותחים בכבוד המקום, אם כן לשיטתו אין נדרים ניתנים כהלכה, כיון שאין מי שיוודה שהיה נודר אילו התבונן שממעט בכך כבוד המקום, ובודאי אפילו אם לא היה נמנע מלידור ישקר

לחכם או לבית דין ויאמר שלא היה נודר. ולכן אף רבי אליעזר מודה שאין פותחין בכבוד המקום. ואף על פי שבסתם נדר טוברים חכמים שאין לפתוח בכבוד אביו ואמו, מודים חכמים לרבי אליעזר שאם היה הנדר נדר כבוד שבינו לבין אביו ואמו, וכגון שאסר על אביו ואמו ליהנות ממנו, שפותחין לו כבוד אביו ואמו, שכיון שרואים שאין כבודם חמור בעיניו וכבר החציף פניו כנגדם לאוסרם עליו בהנאתו, אין חוששים שישקר בפני בית דין לומר שלא היה נודר אם היה יודע שיתמעט בכבודם על ידי הנדר. ועוד קולא בדיני נדרים אומר רבי אליעזר, פותחין בנולד – יכולים החכם או בית דין למצוא פתח לנודר גם מדבר שעדיין לא בא לעולם, אלא שנולד לאחר שנדר, והקמים אוסרין לפתוח בנולד. שאין פותחים אלא בסיבה שכבר היתה בשעת הנדר, רק שנודר זה לא חשב על כך, ויכול לומר אילו שמתי לבי על דבר זה לא הייתי נודר, וכאילו נדר בטעות. אבל בנולד, אין לומר שאילו היה יודע לא היה נודר, כיון שהנודר לא העלה על דעתו שיקרה כן, ובודאי גמר בלבו לידור בכל אופן. מבארת המשנה, כיצד שייך פתח בנולד, כגון אם אומר קונם – יהא אסור עלי כקרבן, מה שאני נהנה לאיש וימאישו פלוני, ונעשה לאחר זמן סופר – תלמיד חכם, והיה צריך אותו בשביל הוראה, או שהיה אותו פלוני, משיא את בנו, והיה דרך אנשי אותה העיר לאכול בכל סעודת נישואין שהיה אחד מבני העיר עושה. ואמר הנודר, אילו הייתי יודע שהוא – פלוני זה שנדרתי ממנו הנאה נעשה סופר, או שהיה משיא את בנו בקרוב ובזמן הקרוב, לא הייתי נודר. מביאה המשנה דוגמא נוספת של נולד: אמר קונם לבית זה שאני וימאישו נכנס לתוכו, ונעשה הבית לאחר זמן בית הפנסת, ואמר הנודר, אילו הייתי יודע שהוא נעשה בית הפנסת לא הייתי נודר. בכל אלו ובהדומים לאלו, רבי אליעזר מתיר לפתוח בהם את הנדר, והקמים אוסרין.

גמרא

שנינו במשנה שאם פותחים בכבוד המקום אם כן אין נדרים, שואלת הגמרא מאי – מה הכוונה במה שאמרו אין נדרים. מביאה הגמרא שנחלקו בכך אביו ורבא. אומר רבא, אומר אביו, אם נאמר כן שפותחים פתח לנודר מצד שממעט בכבוד המקום, אין נדרים ניתרין נפה – כהלכה, שאין כאן חרטה. שבודאי אף אם נדר גם על דעת כבוד המקום אינו מעיז פניו לומר שמיקל הוא בכבוד המקום, והכל ישקרו לומר שלא היו נודרים על דעת שיתמעט כבוד המקום, ויתחרטו על הנדר בפיהם אבל בליבם יקיימוהו, ונמצאו נדרים ניתרים בלא חרטה.

בכללות – קשור י"ט כסלו עם העניין החלוקת הש"ס. כל מי שמשתתף בחלוקה, הרי זה נחשב כאילו למד וסיים את כל הש"ס; כיוון שלומדים כולם באותה חבורה, הנה אף-על-פי שכל אחד ללומד מסכתא בפני עצמה, יש לו גם את הזכות של לימוד כל הש"ס כולו

משיחת י"ט כסלו, ה'תשכ"ח

1 **רבי אליעזר** אומר פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו. שאומר לו: אילו היית יודע
2 שאומרים על אביך "אילו לאב שגדל בן רשע כזה שהוא פרוץ בנדרים", שכן רשעים
3 דרכן לנזר, כדאמרין לעיל בפירקין קמא (דף ט). ואם אמר: לאו, דאילו הייתי יודע לא
4 הייתי נזר - מתירין לו. **וחכמים** אוסרין. שאפילו אין דעתו להתחרט נותנים לו דעת
5 להתחרט. רבי צדוק אומר עד שפותחין לו
6 בכבוד אביו ואמו כו'. כלומר, אם בן יכולים
7 לפתוח לו בכבוד אביו ואמו - פותחין לו נמי
8 בכבוד המקום, שיכולים לומר לו נמי שכנגד
9 הקב"ה עושה שנזר, ורשע הוא לשמים. **אלא**
10 **אם אתה אומר** כן. שפותחין לו בכך. אין נדרים.
11 בגמרא מפרש לה. **דבר** שבינו לבין אביו ואמו.
12 במה שהדיר הם צריכים לו להנאתו, שפותחין
13 לו בכבודם. **פותחין** כגולה. **דבר** שלא היה
14 בעולם בשעת נדרו ועדיין עתידין לבוא לעולם
15 לאחר שנזר, ומפרש כיצד. ונעשה סופר. אית
16 דאמרי תלמיד, שהוא צריך לו, ואית דאמרי
17 לבלה, שצריך לו נמי. **או שהיה משיא** המודר
18 את בנו, ואמר: אילו הייתי יודע כו' בקרוב זמן -
19 לא הייתי נזר. ונעשה אותו בית. **בית הכנסת**.
20 האי גולד ממש הוא. **ר"א מתיר** וחכמים אוסרין.
21 דקסברי אין פותחין בגולה. ובמס' נזיר בפ' "בית
22 שמו" (דף לב) מפרש דוכינתו חכמים לר'
23 אליעזר, וחזרה להם. **גמ' מאי** אין נדרים.
24 דקאמר לן רבי צדוק לר' אליעזר אין נדרים.
25 **ניתרין יפה**. כדפרשינן לעיל, אפילו שאין דעתו להתחרט, מתוך שמאיימין עליו כל כך
26 משום כבוד אביו ואמו - אומר שמתחרט, אבל אין מתחרט לגמרי.

1 **רבי אליעזר** אומר פותחין לו לאדם בכבוד אביו ואמו. שאומר לו: אילו היית יודע
2 שמבוין אביך ואמך על שאתה קל בנדרים, וכדאמרין (פאהלין ג). דקרו לרשיעא בר
3 צדיקא רשיעא בר רשיעא, כלום היית נזר? לשון אחר: שיאמרו שאתה למדת מהם, שאף
4 הם מזלזלין בנדרים. **וחכמים** אוסרים. בגמרא מפרש טעמיהו. **אמר** ר' צדוק עד
5 שפותחין בכבוד אביו ואמו פותחין לו בכבוד
6 המקום. כלומר, רבי אליעזר כי הדי שדרי לפתוח
7 בכבוד אביו ואמו - שרי נמי לפתוח בכבוד
8 המקום, שאומרין לו: אילו היית יודע כשנדרת
9 שהיית מיקל בכבוד המקום, דהא אמרין בספרי
10 שהוא כנזר במלך עצמו, כלום היית נזר?
11 **אמר** לו אם בן אין נדרים. כלומר, אפי' ר'
12 אליעזר מודה לרבנן דבכבוד המקום אין פותחין.
13 דאם איתא דפותחין - אין נדרים. ובגמרא מפרש
14 מאי דבר שבינו לבין אביו ואמו - כגון שאסרם
15 בהנאתו. ומיהו, נהי דמסקינן הכא דאין פותחין
16 בכבוד המקום - דוקא בכבוד המקום הוא דאין
17 פותחין, משום דאם איתא דפותחין - אין נדרים
18 נתרין יפה, כדאיתא בגמ', שאין שום אדם שיעז
19 פניו לומר שאפי' היה יודע שהוא מיקל בכבוד
20 המקום היה נזר. ואפי' לא היה נמנע לכך
21 מתחלה - ישקר לומר כן. אבל בכבוד מצוה אחת
22 פותחין, וכדתנן לקמן (דף סה): פותחין לו מן הכתוב
23 בתורה: אילו היית יודע שאתה עובר על "לא
24 תשנא את אחיך בלבבך" כלום היית נזר? משום
25 דמצוה אחת כי הני דמני תנא - לא חמירא להו לאינישי כולי האי. ואי אפילו אדעתא דהכי
26 היה נזר - לא ישקר לומר: אילו הייתי יודע שכן לא הייתי נזר, והיינו נמי דתנן פותחין
27 בשבתות. **ירושלמי**: הכל מודים בכבוד רבו שאינו מעמיד, דתנינן: ומורא רבך כמורא
28 שמים, הלכך אין פותחין בו. **גמ'** מאי אין נדרים אמר אביי אם בן אין נדרים ניתרין יפה.
29 רבי צדוק לר' אליעזר אומר: אילו הייתי יודע - לא הייתי נזר. נמצא שאין נדרים מותרין יפה. ומשום הכי מודה רבי
30 אליעזר לרבנן שאין פותחין לו בכבוד המקום, ומיהו, בכבוד אביו ואמו פליג. דרבנן אסרי דסבירא להו: לא שנא בכבוד המקום ולא שנא בכבוד אביו ואמו - אין אדם מעיז, הלכך אין פותחין.
31 ורבי אליעזר סבר: בכבוד המקום הוא דאין אדם מעיז, אבל בכבוד אביו ואמו - מעיז, הלכך פותחין.

ורבא

אגרות קודש

ב"ה, ח"י טבת, תש"כ
ברוקלין.
שלום וברכה!

... במ"ש אודות קביעות זמן החתונה.

הנה באם יקבעו בחדש שבט, כפי מנהגנו עושים זה בחציו הראשון של החדש, ואם מטעם צריכים לאחר הזמן, טוב יותר לעשות זה בחדש אדר, שעל כל החדש כולו נאמר שהם ימי שמחה ויו"ט. ויהי רצון שיחליטו בטוב באמת בכל הפרטים...

בברכה לבשו"ט.

נ.ב.

בקשתו נשלח המכתב מבלי לחכות על התור.

1 אין נדרים נשאלין לחכם. שאומר בלבו: מה לי לילך אצל חכם? לא צריכא, דודאי מותר
 2 הוא, דכל כך הנאהו, ומתיר הוא בעצמו. והתורה אמרה "לא יחל דברו" - הוא אינו
 3 מוחל, אבל אחרים מוחלים לו. כשלמא לאבי דאמי. היינו טעמא דרבנן משום דאין
 4 ניתרים יפה - הכא מודו ליה לרבי אליעזר. דבין דאיחצף, כולי האי מעיקרא, דאדריה
 5 לאביו ולאמו מנכסיו - הא איחצף ליה, ועומד
 6 בחוצפו כדמעיקרא. ואי מתחרט - ודאי חרטו,
 7 ופיו ולבו שוק, ואהכי מתירין לו בכך. אלא
 8 לרבא דאמי היינו טעמא משום דאין נדרים
 9 נשאלין לחכם. הכא נמי בנדרים שבינו לבין אביו
 10 ואמו אמאי מודו רבנן? הא נמי לא אתו לשיילי
 11 לחכם, ומתיר הוא בעצמו בכבוד אביו ואמו?
 12 אמרי כיון דשאר נדרים לא פני. בלא שאלה
 13 לחכם, משום דאין פותחין בכבוד אביו ואמו,
 14 שלא יתיר עצמו, הכא בנדר שבינו לבין אביו
 15 ואמו - מודו רבנן דפותחין. דבשביל האי נדר
 16 גרידא דפתחו בכבוד אביו ואמו לא אתי למימר
 17 אין נדרים נשאלין לחכם, כיון דכולו נדרים
 18 בעלמא נשאלין לחכם. כי מתו כל האנשים. לפי
 19 שנדר משה ליתרו שלא לשוב מצרימה בשביל
 20 אותן האנשים המבקשים את נפשו, כדמפרש
 21 לקמן "ויאל משה", ופתח לו המקום בכך: לך
 22 שוב מצרים ומותר לך כדן, שבשביל אותן
 23 שנדרת - כבר מתים הן, ורבנן, דלא סברי ליה
 24 דפותחין בגולד, אמרי לך: הווא לאו נולד הוא,
 25 הדאי קמי' לרחמנא כי מתו - מי מתו? אלא ירדו
 26 מנכסיהם, והיינו "כי מתו". דהכי קאמר רחמנא:
 27 הנהו כבר מתו באותה שעה, קודם שנדרת, ולא
 28 הוי נולד, אהכי אשתי בההיא חרטה. אבל
 29 בגולד - לאו היינו חרטה להתיר בה את הנדר.
 30 והאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי כל
 31 מקום בו, כולא תירוצא דרבנן היא. ואינו אלא
 32 דתן ואבירם. ולא מתו עד מעשה קרת. אלא
 33 האי "כי מתו" - שירדו מנכסיהן כבר בשעת
 34 הנדר, דלא נולד הוא, והוי כמתים. במחשבים הושיבני כמותי עולם. כשאדם נתן במחשך
 35 אינו - רואה חשוב כמות.

1 **ורבא** אמר אם כן אין נדרים נשאלים לחכם. אם כן, דפותחין לו בכבוד המקום - לא ידו
 2 נדרים נשאלים לחכם, שכל אחד ואחד פותח פתח זה לעצמו, שהרי פתח זה ראוי לכל
 3 הנדרים. וקשיא לך: אי מהאי טעמא מודה רבי אליעזר בכבוד המקום, אמאי פליג בכבוד אביו
 4 ואמו? דהא איכא למיחש נמי להאי טעמא? ואפשר דס"ל לרבי אליעזר דאיכא נדרים דקילי
 5 כולי האי שאין לאביו ולאמו וזולו בהן, והני ליכא
 6 למפתח בהו בכבוד אביו ואמו. הלכך, כיון דכל
 7 נדרים לא סגי להו בראי פותחא. בנדרים דסגי להו
 8 - נמי פותחין, כדמסקינן בשמעתין. ורבנן סבירא
 9 להו דאם איתא דפותחין - לכולו נדרין סגי, ואם
 10 כן אין נדרים נשאלין לחכם, הלכך כבולוהו אין
 11 פותחין. **עוד** אפשר לי למר דה"ק: אמר אביו:
 12 אי"כ אין נדרים מותרין יפה, ומשה מודה ר'
 13 אליעזר לרבנן בכבוד המקום, ופליג בכבוד אביו
 14 ואמו בהוואו טעמא גופיה. וכדכתיבנא לעיל,
 15 דרבי אליעזר לא חייש לטעמא דאין נדרים
 16 מותרין יפה, ורבנן חיישי. ורבא פליג עליה, ואמר:
 17 אין, בכבוד המקום - קושטא קאמרת, דאיכא
 18 למיחש לאין נדרים נתרין יפה, ומשום הכי כולי
 19 עלמא מודו דאין פותחין בנ. אבל בכבוד אביו
 20 ואמו - אפילו רבנן לא חיישי ביה לאין נדרים
 21 נתרין יפה. דהא תנן דלכבוד מצוה אחת פותחין,
 22 וכדכתיבנא במתני, וכבוד אביו ואמו נמי לא
 23 שניא. אלא טעמיהו דרבנן דאסרי בכבוד אביו
 24 ואמו, משום דאם איתא דפותחין, כיון דבהאי
 25 פתחא סגי לכולו נדרין - אין נדרים נשאלין
 26 לחכם. ור' אליעזר לא חייש להאי טעמא כלל.
 27 **תנן** ומודים חכמים לר"א וכו', כיון דאיחצף ליה
 28 הא איחצף. כיון שמתחלה העיז פניו לאסרן
 29 בהנאתו - איחצף, וכשפותחין לו בכבוד - לא
 30 משקר, ומשה פותחין, דליכא למיחש. **הכא**
 31 אמאי פותחין. והא איכא למיחש דבין ידיע
 32 דפותחין לו בכבוד אביו ואמו - אף הוא יפתח
 33 לעצמו ולא ילך אצל חכם! **כיון** דכל נדרי לא
 34 סגיא להו בלא חכם. שהרי בשאר נדרים אין פותחין בהם בכבוד אביו ואמו, ומתוך שאינו
 35 יודע למצוא בהן פתח צריך הוא שילך אצל חכם - ה"נ פותחין, שמתוך שהורגל לילך אצל
 36 חכם - אף בנדרים הללו ילך אצלו. **מתני'** ועוד אמר ר' אליעזר פותחין בגולד. אע"ג
 37 דאפסקהו רבנן למלתיה דר"א, ליכא למיזק מאי "ועוד", אע"ג דדייק השי"ס הכי בפרק
 38 "עשין פסקי" (עיינון דף טז.). דשאני הכא דהוי להתיירא, וכחא דהתיירא אליה טובא. ומשום הכי, אף על גב דאפסקהו רבנן למילתיה קתני "ועוד". **וחכמים** אוסרים. משום דפתח דשכחי
 39 הוא, דמשוי ליה לנדר נדר טעות. אבל נולד - לא. **ונעשה** סופר. וצריך לו תמיד. או שהיה משיא את בנו, ורגילין לאכול בסעודת הנשואין. **רבי** אליעזר מותר וחכמים אוסרין. משום
 40 דנקט בבי טובא, הדר ותנא דבבולוהו ר' אליעזר מותר וחכמים אוסרין. **גמ'** מאי טעמא דרבי אליעזר. דאילו רבנן מסתבר טעמיהו, כדכתיבנא במתני, **כי** מתו כל האנשים המבקשים את
 41 נפשך. אף על גב דיתרו השביע למשה, כדכתיב "ויאל משה לשבת את האישי ויתן לו את צפורה" - אפילו הכי משה רבינו לא היה נשבע אלא מתוך שהיה ירא מותן ואבירם, ולפיכך פתח
 42 לו הקב"ה: "כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך". **ורבנן** מאי טעמיהו. מאי עבדי בהאי קרא. **קסברי** הנהו מי מתו. בתמיה. **כל** מקום שניא נצים ונצבים אינו אלא דתן ואבירם.
 43 נצים "שני אנשים עברים נצים" (משות ט נצבים) - כדכתיב (ס"ו) "ויפגעו את משה ואת אהרן נצבים לקראתם" ולא ידעין מאן נינהו, אלמא אותן אנשים שהיו נצים שהלשינו למשה - דתן
 44 ואבירם היו, והם עצמם היו בעדת קרח, ושמע מינה דלא מתו. **אלא** אמר ריש לקיש שירדו מנכסיהם. והכי מפרשי ליה רבנן להאי קרא ד"כי מתו". **ארבעה** חשובים כמות. כבר פרשתי
 45 בפ"ק (ף ד"ז ט"ז) מנלן דירדו מנכסיהם טפי מחד מהנך ארבעה. **ירושלמי:** ועוני לאו נולד הוא? אמר רבי זעירא: העניות מצויה. ותהות לאו נולד הוא? אמר רבי אילא: תהות מצויה.
 תניא

אין

תניא

י"ט כסלו. . קשור גם עם חלוקת ספר התניא. . ללמדו במשך השנה, באופן שכל אחד יסיימו לקראת י"ט כסלו, ומיד יתחיל עוד הפעם. . כדי לסיים במשך השנה

משיחת י"ט כסלו, ה'תשכ"ח

51 שישבו למצרים פתח לו פתח לנדרו, כי מתו כל האנשים
 52 המבקשים את נפשך, שאילו היה יודע משה בשעת נדרו שימותו
 53 אלו לא היה נודר. ומכאן למד רבי אליעזר שפותחין אף בנולד –
 54 והא מיתה דנולד הוא, ואם כן היאך פתח ה' למשה את נדרו בנולד
 55 זה, אלא מוכח מן שפותחין גם בגולד.
 56 מקשה הגמרא, מאחר ורבי אליעזר למד מפסוק שפותחים בנולד,
 57 ורבנן מאי מעמייהו – מה הוא טעמם, הרי מפסוק זה מוכח שלא
 58 כדבריהם. מתרצת הגמרא, קסבךך – רבנן סוברים שאין מהפסוק
 59 ראייה שפותחים בנולד, לפי שאין לפרש 'כי מתו כל האנשים'
 60 כפשוטו שמתו ממש, שהרי יש להקשות על זה, הנהו מי מיתתי –
 61 וכי האם האנשים האלו מתו, והא אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון
 62 קן יוחי, כל מקום שנאמר בתורה הלשון נצים ונצבים ולא נתפרש
 63 מי היו אותם ניצים וניצבים, אינן אלא דתן ואכרס, ונמצא שהם
 64 היו אלו שבקשו את נפשו של משה, כמו שנאמר (שם ב יג טו) ויצא
 65 (משה) ביום השני והנה שני אנשים עברים יצים, ויאמר לרשע
 66 למה תכה רעך, ויאמר מי שמך וגו' הלהרגי אתה אמר באשר
 67 הרגת את המצרי, ויאמר משה וגו', וישמע פרעה את הדבר הזה
 68 ושהלכו אלו השנים וסיפרו לו ויבקש להרג את משה ויברח משה
 69 מפני פרעה וישב בארץ מדין וגו', ומאחר שמוכח שהם אלו שהיו
 70 מבקשי נפשו, איך אמר ה' למשה 'כי מתו כל האנשים המבקשים
 71 את נפשך' הרי דתן ואכרס עדיין היו בחיים עד המעשה של עדת
 72 קרח, ורק שם בלעו חיים בארץ. ומוכח שאין הפסוק מתפרש
 73 כפשוטו, אלא אמר ריש לקיש, 'כי מתו' הכונה שירדו דתן ואכרס
 74 מנכסיהן, ולכך חשבו הכתוב מתים כיון שעני חשוב כמת, וכשהם
 75 עניים כבר אין דבריהם נשמעים לפרעה ואין מה לחשוש מהם.
 76 ואף על פי שירדו מנכסיהם לאחר שבועתו אין לפתח זה דין גולד
 77 כיון שהעניות מצויה.
 78 כיון שהזכירה הגמרא ששני חשוב כמת מביאה הגמרא עוד
 79 דוגמאות של אנשים החשובים כמת:
 80 אמר רבי יהושע בן לוי, כל אדם שאין לו פנים חשוב כמת, שנאמר
 81 (בראשית ל א) ותרא רחל פי לא ילדה ליעקב ותקנא רחל באחיה
 82 ותאמר אל יעקב הנה לי פנים ואם אין וכשאני בלא בניס, מתה
 83 אנכי' – ויחשובה אני כמתה. ותנאי – וכן שנינו בברייתא, ארבעה
 84 חשבוין כמת, ואלו הן: עני, ומצורע, וסומא, ומי שאין לו פנים.
 85 ומוכיחה הברייתא את דבריה מהפסוקים. עני מנין, דכתיב 'כי מתו
 86 כל האנשים' וכאמור לעיל שאין הפסוק מתפרש כפשוטו שמתו
 87 אלא שנעשו עניים ועל כן החשיבם הכתוב כמתים. מצורע מנין,
 88 דכתיב (במדבר יב יב) שאמר אהרן למשה בעת שלקחה מרים
 89 בצרעת, אל נא תהי ואחותנו מרים כמת, הרי שהמצורע חשוב
 90 כמת. וסומא מנין, דכתיב (איכה ג ו) 'במה שבים הושיבני' – וירמיהו
 91 הנביא המשיל את עצמו לאחר חורבן בית המקדש ליושב
 92 במחשכים השרוי באפילה ואינו יכול לראות, 'במתי עולם' –
 93 כסומים שאינם רואים לעולם, הרי שהחשיב את הסומים מחמת
 94 עוורונם למתים. ומי שאין לו פנים מנין, דכתיב אצל רחל 'הנה לי
 95 פנים ואם אין מתה אנכי', וכמו שדרש רבי יהושע בן לוי למעלה
 96 בגמרא.
 97 התבאר לעיל (סד) שבאמר ה' למשה 'כי מתו כל האנשים'
 98 המבקשים את נפשך, פתח לו פתח והתיר לו את שבועתו לתירו
 99 שלא יעזוב את מדין ויחזור למצרים. ומביאה הגמרא עוד דין
 100 הנלמד משבועתו של משה:

1 וְרָאָה אָמֵר – פירוש את הנאמר במשנה 'אם כן אין נדרים, שאם
 2 נאמר בן – שיכולים לפתוח בכבוד המקום אין נדרים נשאלין – אין
 3 אדם שואל להקבם על נדריו. שמאחר שבפתח זה ראויים להיות
 4 ניתנים כל הנדרים, יאמרו הנדרים שהרי ממילא החכם או בית
 5 דין יתירו להם מטעם כבוד המקום, ולמה נבוא בפניהם לשם כך,
 6 ויתירו לעצמם מטעם כבוד המקום, והתורה אמרה שאין אדם
 7 מתיר לעצמו אלא חכם או בית דין, ועל כן אין פותחין בפתח זה.
 8 הגמרא מקשה על רבא מהמשך דברי המשנה:
 9 הַנֵּן – שנינו במשנה, ומודין חכמים לרבי אליעזר בנודר דרבך שבינו
 10 לבין אביו ואמו, וכגון שאסר עליהם ליהנות ממנו, שפותחים לו
 11 בכבוד אביו ואמו. מקשה הגמרא, בשלמא לאבי דאמר שאין
 12 פותחים בכבוד המקום, והוא הדין בכבוד הוריו לדעת חכמים,
 13 מטעם שאם בן יפתחו אין נדרים ניתרין [יפה] – עם חרטה
 14 כהלכתה, לפי שאין מי שיעזיז פניו לגלות בפניו מסתורי ליבו
 15 שאינו חושש בכבוד המקום או לכבוד הוריו, ונמצא שיתחרטו על
 16 הנדר בפניהם ובליהם יקיימוהו, ואם כן לדבריו מובן היטב מדוע
 17 הקא – כאן בנדר בדבר שבינו לבין אביו ואמו מודים חכמים
 18 שפותחים לו בכבודם, ביון דאיחצף ליה – שהתחצף לאביו בכך
 19 שהדירו מהנאתו, הא איחצף ליה – הרי כבר הוכיח לכל שיכול
 20 להתחצף להוריו, ואין כבודם חמור כל כך בעיניו, ואם נדר גם על
 21 דעת שממעט בכבודם אינו מתבייש בכך ולא יסתיר זאת, ולכך גם
 22 לשיטת חכמים מותר לפתוח בכך זה בכבוד אביו ואמו. אלא
 23 לרא דאמר שהטעם שאין פותחים בכבוד המקום, והוא הדין
 24 בכבוד הוריו לדעת חכמים, כי אם בן יפתחו אין נדרים נשאלין
 25 להקבם – שהכל יפתחו לעצמם בפתח זה מבלי להטריח עצמם לילך
 26 לחכם, אם כן הקא – כאן באופן שהדין את אביו ואמו שלא
 27 ליהנות ממנו אמאי פותחין – מדוע מודים חכמים שמותר לפתוח
 28 לו בכבוד הוריו, הרי יש לחשוש שכשיראה שפותחים לו סוג
 29 נדרים כאלו מפני כבוד אביו ואמו, יפתח לעצמו נדרים אלו מפני
 30 כבודם מבלי להטריח עצמו ללכת לחכם.
 31 מתרצת הגמרא, אמרי – תירצו בני הישיבה שאין מקום לחשש זה
 32 לדעת רבא, ביון דכל נדרי – בכל שאר הנדרים שאינם בין הנודר
 33 לאביו ואמו, לא סגי להון דלאו תקם – לא אפשר להם בלא
 34 התרת חכם או בית דין שיתירו על ידי פתח ממקום אחר, הקא נמי
 35 דבברים שבינו לבין אביו ואמו, מתוך שמורגל משאר נדרים ללכת
 36 לחכם, גם בנדרים אלו ילך כהרגלו לחכם, על כן בנדרים מסוג זה
 37 פותחין בכבוד אביו ואמו, ולא חוששים שמתוך כך יבא לפתוח
 38 לעצמו.
 39 שנינו במשנה, ועוד אמר רבי אליעזר פותחין בגולד כו' וחכמים
 40 אוסרין, וטעמם משום שהנודר סבור שלא יבא דבר זה, ואפילו
 41 היה שם אל ליבו לא היה נמנע משום כך מלידור, ונמצא שאין
 42 הפתח כהלכתו:
 43 מקשה הגמרא, מאי מעמא דרבי אליעזר שאפשר לפתוח אף בנולד,
 44 שהרי מסברא נראה כדעת חכמים שלא לפתוח בנולד כזה.
 45 מתרצת הגמרא, אמר רב חסדא רבי אליעזר למד שאפשר לפתוח
 46 בנולד מפסוק בתורה, דאמר קרא (שמות ד יט) ויאמר ה' אל משה
 47 במדין, לך שב מצרים כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך,
 48 ומדוע הוצרך ליתן לו טעם לבקשתו 'כי מתו כל האנשים', אלא
 49 לפי שנשבע משה שישב אצל יתרו חמיו במדין כי היה ירא לחזור
 50 למצרים מפני שונאיו שהיו מבקשים את נפשו, וכשאמר ה' למשה

חייבים להכיר גם באמת הפשוטה, שהנשמה ממשיכה לחיות גם לאחר שחרורה ממסגרת החומר שלה, ואדרבה, ברמה גבוהה הרבה יותר, שכן היא כבר לא מוגבלת על ידי המגבלות של הגוף הפיזי
 ממכתב י"א טבת, ה'תשל"ו

47 ל, ולכן יכולתי לגלות את מעשיך, ואמר להון נבוכדנצר
48 לסנהדרין מתשלין אשכנזתא – האם אפשר להישאל על שבועה,
49 אמרי ליה הסנהדרין אין – כן, אמר להו נבוכדנצר האם ההיתר
50 צריך להיות דווקא בקניו של המדיר או אפילו שלא בקניו, אמרי
51 ליה בקניו – אינם יכולים להתירו אלא בפניו, אמר להון אם כן
52 שצריך להתיר דוקא בפניו, ואתון מאי עבדייתון – ואתם מה זה
53 המעשה שעשיתם שנהגתם שלא כהלכה והתרתם לצדקיהו שלא
54 בפניו, ואם מפני שהוא מלך חששתם מפניו, מאי טעמא לא אמריתון
55 מדוע לא אמרתם לצדקיהו הלכה זו שאין התרת שבועה אלא
56 בפני המדיר. כיון שלא היה להם מה להשיב, מיד צוה נבוכדנצר
57 'ישבו לארץ ידמו וקני בת ציון' (איכה ב ט), אמר רבי יצחק ששטמו
58 קרים מתתניהם של הסנהדרין וישבו על הארץ.

משנה

59 רבי מאיר אומר, יש דברים שהן נראים כגולד ששינו לעיל (סד).
60 שיטת רבנן שאין פותחים בהם, ובאמת אין כגולד, ופוחחים
61 בהם גם לדעת רבנן, ואין חכמים מודים לו לרבי מאיר בכך,
62 ואוסרים לפתוח בדברים אלו, כיצד – איזה דבר נראה כגולד
63 ואינו כגולד, אמר קונם שאני נושא את פלונית לאשה, מפני שאביה
64 רע במעשיו, ואחר כך אמרו לו לנודר, שאבי אותה אשה מת או
65 שעשה תשובה, או כגון שאמר הנודר קונם לבית זה שאני נכנס
66 מפני שהכלב רע כתוב או שהנחש כתוב, ואחר כך אמרו לו מת
67 הכלב או שנתתי הנחש, כגון נדרים אלו הרי הן נראים כגולד, ואינו
68 כגולד לדינא, ופוחחים בהם לאדם לדעת רבי מאיר, ואין חכמים
69 מודים לו.
70

גמרא

71 שנינו במשנה קונם שאני (נכנס לבית זה שהכלב) וכו' נושא את
72 פלונית לאשה, מפני שאביה רע, אמרו לו אבי אותה אשה מת או
73 שעשה תשובה, הרי הם כגולד ואינם כגולד ופוחחים בהם לדעת
74 רבי מאיר. מקשה הגמרא, מת אבי האשה נולד הוא, ומדוע סבר
75 רבי מאיר שכגון זה אינו נולד ומותר לפתוח בו.
76 ונחלקו האמוראים בישוב קושיא זו:
77 אמר רב חונא, כיון שהנודר לא נדר מן האשה בסתמא, אלא פירש
78 סיבה לנדרו משום שאביה רע, לכך יעשה זה בתולה נדרו בדרך –
79 כנודר על תנאי, שכאילו פירש ואמר קונם עלי אשה פלונית שאיני
80 נושאה כל זמן שאביה רע, לכן אם מת או עשה תשובה הותר
81 הנדר מאיליו.
82 ורבי יוחנן אמר שאין זה כגולד, כיון שמה ששינו 'אמרו לו מת או
83 שעשה תשובה', כבר מת וכבר עשה תשובה קודם עשיית הנדר
84 כאמרי ליה וזה אשר נאמר לו, וממילא היה זה נדר בטעות, ואינו
85 צריך התרה כמו בנדרים טעות שהנדר מותר מאילו.
86 רבי אבא מקשה על שיטת רבי יוחנן מפרש את משנתנו שכבר
87 מת האב בשעת הנדר וממילא הנדר היה בטעות:
88

1 התנא בברייתא, המודר הנאה מהבירו, אם נדר כן בפני חברו, אין
2 מתירין לו את נדרו אלא בקניו – בפני חברו, כדי שלא יחשוד בו
3 שעובר על נדרו בלא התרה, שהרי הוא יודע שנדר ורואה שנהנה
4 ממנו.
5

6 מבררת הגמרא, מנא הני מילי – מנין לנו דבר זה, שאין מתירין
7 אלא בפניו. אמר רב נחמן, דקתיב (שמות ד טז) 'ויאמר ה' אל משה
8 במדבר לך שב מצרים כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך,
9 ולא יזה צורך הוכיר הכתוב שדברי ה' למשה רבינו היו 'במדן',
10 אלא יש לדרוש שזה חלק מדברי ה' אל משה, וכך אמר לו למשה,
11 במדן נדרת – בפני יתרו חותנך נדרת, לכך עכשיו שאתה בא
12 להתיר נדרך לך ויתר נדרך במדן – בפני חותנך. ומנין שנדר שלא
13 ישוב למצרים, דקתיב (שמות ב כא) 'ויאל משה לשבת את האיש ועם
14 יתרו ויתן את צפרה בתו למשה, ודורשים את תיבת 'ויאל'
15 מלשון 'אלה', ואין אלה אלא שבועה, דקתיב בענין נבואת יחזקאל
16 על נבוכדנצר (יחזקאל יז ג), 'ויקח (נבוכדנצר את צדקיהו שהיה)
17 מנרע המלכה, וישמינהו למלך על יהודה וירושלים תחת יהויכין,
18 ויכרת אתו ברית ויבא אתו באלה, ו'אלה' הכתוב שם ודאי פירושו
19 'שבועה', שהשביעו שלא ימרוד בו, כמו שכתוב (דברי הימים ב' לו ג)
20 'וגם כמלך נבוכד נצר מרד (צדקיהו), אשר השביעו (נבוכדנצר
21 לצדקיהו) באלהים (תיים)', וכשם שלגבי צדקיהו 'אלה' הוא לשון
22 שבועה, כמו כן נפרש 'ויאל משה' מלשון שבועה, שנשבע לו
23 שישב עמו במדן, והצריכו ה' להתיר בפניו כיון שהשבועה היתה
24 בפניו.

מביאה הגמרא את השתלשלות השבועה של צדקיהו:

25 שואלת הגמרא, מאי מדרותיה – מה היתה השבועה שבגללה
26 נחשב שצדקיהו מרד נבוכדנצר. משיבה הגמרא, אשכחיה –
27 מצא צדקיהו לנבוכד נצר דהוה קאכיל ארנא – שהיה אוכל
28 ארנבת בעודנה חיה, שזו מידת אכזריות מופלגת. ולא רצה
29 נבוכדנצר שיתגלה קלונו ברבים, ולכן אמר ליה לצדקיהו אישתבע
30 לי דלא מגלית עילוי – תשבע לי שלא תגלה לבריות את המעשה
31 שראית, ולא תיפוק מילתא ולא תוציא מפך דבר היכול להביא
32 בעקפינן שידעו בני אדם שאתה יודע עלי מעשים מגונים, אישתבע
33 – נשבע לו צדקיהו שלא יגלה, לוסף – בסופו של דבר, הפך
34 צדקיהו לגלות לבריות את מעשיו המגונים של נבוכדנצר כדי
35 שיבוזהו וימרדו במלכותו, רק שמחמת השבועה נמנע, ומשום כך
36 הוה קא מצטער צדקיהו בנופיה – גבר עליו צער נפשו מאד, עד
37 שמתוך כך מיעט במלאכת שמים, איתשיל אשכנזתיה – נשאל
38 צדקיהו על שבועתו אצל הסנהדרין והתירו לו את שבועתו, ואמר
39 – וסיפר צדקיהו לבריות על מעשיו של נבוכדנצר. שטע נבוכד נצר
40 דקא מבין ליה – שבני אדם ששמעו ממעשיו המגונים מבזים אותו,
41 שלח ואיתי – והביא לפניו את הסנהדרין וצדקיהו, אמר להון
42 לסנהדרין, הויתון מאי קא עבדי – הראיתם מה עשה לי צדקיהו,
43 שגילה לבריות את מעשי, לאו הכי אישתבע בשמא דשמאי דלא
44 מגליתא – האם לא כך היה שנשבע לי בשם שמים שלא יגלה את
45 המעשה, ואם כן איך עבר על שבועתו, אמר ליה צדקיהו
46 לנבוכדנצר, איתשיל אשכנזתא – נשאלתי על השבועה והתירה

"המעשה הוא העיקר" . . הלוקת הש"ס . . שיעורים בספר התניא.. בהוספה על
השיעורים בחומוש ותהלים . . לעשות כל זה בשמחה ובטוב לבב, שאז יהיה לימוד
המביא לידי מעשה – לקיים המצוות בהידור, ובמילא יהיו שני העניינים – הן
"מעשה גדול" והן "תלמוד גדול"
משיחת י"ט כסלו, ה'תשכ"ח

1 תנ"א המודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו. איבא מ"ד דוקא כשהנדר לצורך
2 חבירו, כנדר שנדר משה ליתרו לישוב עמו להנאתו, ובשבעת צדקה לבנוכדנצר
3 דמייחי בסמוך, שהיתה לתועלתו, כדי שלא יבוזה. אבל נדר שנדר שלא לצורך חבירו -
4 מתירין לו שלא בפניו. ומסתברא דהא מילתא תליא במאי דפליגי בירושלמי בטעמא דאין
5 מתירין לו אלא בפניו, דאיבא מ"ד התם דטעמא
6 דמילתא מפני הבושה, כלומר שיבטיש מחבירו,
7 שהנדר היה להנאתו ועכשיו רוצה שיתירו לו.
8 והאי טעמא לא שייך אלא כשהנדר היה להנאתו,
9 הא לא הכי - משמע דמתירין אותו אפילו שלא
10 בפניו. מיהו, איבא דייחיה טעמא התם מפני החשה,
11 כלומר, שחבירו שהוא מודר ממנו לא ידע
12 בהתירו, וכשהוא נהנה ממנו - יחשדנו שהוא
13 עובר על נדרו. ולהאי טעמא אפי' נדר שהוא שלא
14 להנאת חבירו - אין מתירין לו אלא בפניו, דאיבא
15 חשדא. ותו איבא כי הני תרי לשיני, דלמ"ד מפני
16 החשד - כל שהודיעוהו מתירין לו, אפילו שלא
17 בפניו, דתו ליבא חשדא. ולמ"ד מפני הבושה -
18 אפי' הודיעוהו, דוקא בפניו, דכל שלא בפניו -
19 ליבא בושה. וד"כא דהוי בפניו ובעל כרחו של
20 חבירו. פשיטא דמתירין בנדר שאינו להנאתו של
21 חבירו, אבל בנדר שהוא להנאתו - ודאי אין
22 מתירין לו אלא מדעתו, וכן כתב ר"ת ז"ל, מיהו,
23 היבא שהתירוהו שלא מדעתו, אי שרי נדרו או
24 לא צריכא עינא. בדפרכ "השולח" משמע
25 דדיעבד הותר הנדר, דאמר'י התם (גיטין ל"ג) גבי
26 התקין ר"ג שתהא נודרת ליתומים וכו' ל"ש אלא
27 שלא בשאת. ופריכין: וליחוש דלמא אולא לגבי
28 חכם ושרי לחו ואי דיעבד נמי לא מהני, כי אולא
29 גבי חכם מאי הוי? דהא נדר אלמנה להנאת
30 יתומים הוא! אלא ש"מ דאפי' להנאת חבירו, כל
31 שהתירוהו בדיעבד - מותר. וה"נ, מדרשו ליה
32 סנהדרין לצדקהו, ואי אפילו בדיעבד אינו מותר
33 - היכי הוי שרי ליה לצדקהו לגלוי מילתא?
34 משמע דיעבד שרי. וכו': אבתי קשיא, דנדי
35 דדיעבד שרי, לבתחלה מיהו אסור, והיכי שרו ליה
36 סנהדרין לצדקהו? איבא למימר לדבר מצוה
37 מתירין, וצדקהו הוה מצטער ביותר כשלא היה
38 יכול לגלות, ומתבטל ע"כ כ"מ מלאכת שמים. וגם
39 מצות המלך שמצוה עליהם להתירו מצוה היא עליהם לקיים. וכך תרצו בתוספות. ומ"מ משמע דדיעבד מותר, דאי לא - מאי אהני ליה לצדקהו מאי דשרו ליה? וכדכוננו נמי שהוא דגיטין.
40 ואחרים אמרו שאין אלו ראיות, דלעולם אפילו דיעבד אינו מותר, שהרי הכתוב צווח בצדקהו ומענישו בדבר, כדכתיב: "וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר הבעשע באלתיים". וכן כתב הראב"ד
41 ד"ל. וצא וראה מה עלתה בו ובסנהדרין. וההיא דגיטין נמי לאו ראייה היא, נדר אלמנה מכין שנדרה ליתומים - מה תועלת יש ליתניקות באיסור פירותיה? ועוד, דהכי קאמרין: דלמא אולא
42 לגבי חכם ושרי לה, ותחשוב לחיות מותרת. ויתבאר הדבר במסכת גיטין בס"ד. **מתנ"א**: יש דברים שהן כגולד ואינן כגולד. לפי שהוא כגולד כגולד. לפי שהוא כגולד כגולד. רע משמע כל
43 זמן שאביה רע, ולפיכך כשמת או עשה תשובה שרי. **גמ'**: נעשה כגולד נדרו בדבר. כדפרישית, ומש"ה שרי אפי' בלא שאלת חכם. והכי איתא בירושלמי, דאמרין התם: מפני שהוא כגולד
44 נדרו בדבר. באומר "קונם שאני נהנה לאיש פלוני כל זמן שהוא לובש שחורים", לבש לבנים - מותר. רבי זעירא בשם רבי יוחנן: אף הוא אינו צריך שאלה לחכם. **ר'** יוחנן אמר כבר מת
45 וכבר עשה תשובה קאמרין. כלומר, שמת קודם נדרו והוא ליה נדר טעות. וצ"ע, לרבי יוחנן דהכי קת"י "יש דברים שהן כגולד" דכיון דכבר מת - לא די למולד כלל.

1 אין מתירין לו. לנדר, אלא בפניו של מודר. במד"ן לך. מהו "במד"ן לך"? אלא הכי קא"ל:
2 במד"ן נדרת לפני יתרו - לך והתר בפני יתרו. שאין מתירין לו לאדם אלא בפניו. ויתרו
3 הדירו למשה שלא לשוב מצרים מפני אותו אנשים המבקשים להורגו, ואמר רבי: תלמיד
4 חכם מיפר לעצמו. **ארנבא חיה**. שאינה מבושלת. ואת דאמר: חיה ממש, שאכל אותה
5 כשהיא חיה. הוה מצטער צדקהו בגופיה. שהיה
6 רוצה לגלות הדבר, שהיה מכזבן אותו בני
7 העולם. **איתשיל אשבעתייה**. נשאל על שבעתו.
8 **מאי עבדיהו**. דשריתן ליה, מ"ט לא אמריתן
9 ליה לצדקהו דלא מציתו למשריה אלא בפניו?
10 **מתנ"א** שהן כגולד. דרמו לגולד, אבל הן ממש
11 אינן גולד, ופותחין בהן. **שאביה רע**. תולה נדרו
12 ברעת אביה, מכלל דאי לא היה רשע - היה
13 נושא אותה. או עשה תשובה. דהיינו גולד,
14 פותחין בה, ואומר לו בשעת חרטה: אילו הית
15 יודע שאביה עושה תשובה, כלום היית נודר?
16 והוא אומר: לאו. וה"נ מכלל ונחש. **גמ'**: מת
17 גולד **הוא**. דהוי גולד גמור, ומאי קאמר אינו
18 כגולד? אמר רב הונא נעשה כגולד נדרו בדבר.
19 ברשת אביה, דמשמע כל זמן שאביה בחיים.
20 דהוא אם אמר "שאני נושא את פלונית" סתם
21 - ודאי כדקאמרת, השתא דאמר "שאביה רע"
22 - לפי שהוא רשע אינו נושא את בתו, ואהכי
23 פותחין לו לומר: אילו היית יודע שמת. ורבי
24 יוחנן אמר. לא הוי גולד כלל, דבשעה שנדר
25 כבר מת - אהכי פותחין לו, דכבר מת בשעה
26 שנדר והוא ליה בטעות. והא דאמר במתנין שהן
27 כגולד - דרמו לגולד פורתא.
28 מתוכ

1 **תנ"א**: המודר הנאה מחבירו - אין מתירין לו אלא
2 בפניו. מנח"מ? אמר רב נחמן, דכתיב "ויאמר ה' אל
3 משה במד"ן לך שב מצרים כי מתו כל האנשים"
4 אמר לו: במד"ן נדרת - לך והתר נדרך במד"ן. דכתיב
5 "ויאמר משה", אין אלה אלא שבועה, דכתיב "ויבא
6 אתו בארץ". "וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו
7 באלהים (חיים)" מאי מרדוהיה? אשפוחיה צדקה
8 לנבוכדנצר דהוה קאכיל ארנבא חיה. א"ר: אישתבע
9 רי דלא מגלית עיניך ולא תיפוק מיתתא. אישתבע.
10 לשוף הוה קא מצטער צדקהו בגופיה, איתשיל
11 אשבעתייה, ואמר. שמע נבוכדנצר דקא מבזין ליה,
12 שלח ואיתי סנהדרין וצדקהו. אמר להון: היתון
13 מאי קא עבדי צדקהו? לאו הכי אישתבע בשמא
14 דשמאי "דלא מגליתא"? א"ר: איתשילי אשבעתייה.
15 [א"ר: מתשלין אשבעתייה?] אמרי ליה: אין. אמר
16 להון: בפניו או אפילו שלא בפניו? אמרי ליה: בפניו.
17 אמר להון: ואתון מאי עבדיהו, מאי טעמא לא
18 אמריתון לצדקהו? מיד - "ישבו לארץ דכמו יקני
19 בת ציון", אמר רבי יצחק: ששמטו פרים מתחתיהם.
20 **מתנ"א** רבי מאיר אומר: יש דברים שהן כגולד ואינן כגולד, ואין חכמים מודים לו.
21 כיצד? אמר "קונם שאני נושא את פלונית שאביה רע", אמרו לו: מת, או שעשה
22 תשובה. "קונם לבית זה שאני נכנס שהפלב רע פתוכו או שהנחש פתוכו", אמרו
23 לו: מת הפלב, או שנהרג הנחש - הרי הן כגולד, ואינן כגולד. ואין חכמים מודים
24 לו. **גמ'** "קונם שאני (נכנס לבית זה שהפלב)" וכו'. מת נולד הוא! א"ר הונא:
25 נעשה פתוזה נדרו בדבר. ור' יוחנן אמר: פבר מת, וכבר עשה תשובה קאמרי ליה.

אדם איננו רק חבילה של עצמות, רקמות ודם, אלא שבנוסף לכל מה שנתפס על ידי החושים יש לו נשמה - בכל אופן שמישהו יכול להגדיר את מהותה, בין אם ברמה של הוגה דעות ופילוסוף מעמיקים או ברמה של איש רגיל מהשורה

ממכתב י"א טבת, ה'תשל"ו

1 **תנא** תולה נדרו בדבר. והיינו רישא דשאביה רע, ותנא נדר בטעות - דהיינו סיפא, נדר
 2 כעורה והרי היא נאה. והא דלא אמרנן כסיפא גבי כעורה ונעשת נאה - היינו טעמא, משום
 3 דאדום רע עשוי לעשות תשובה ועשוי למות, הלכך אומדים דעתו דכי אמר שאביה רע - כל
 4 זמן שאביה רע קאמר. משא"כ באשה כעורה, שאין עשויה להיות נאה, הלכך לא היה
 5 בדעתו שתאה מותרת לו כלשתאה נאה.

6 **הרשב"א** ז"ל. אי נמי, אי אמר הכי "שאני נרשא"
 7 אשה פלוגית שהיא כעורה" בדרקתני "שאביה רע"
 8 - ה"ו, דמשמע כל זמן שהיא כעורה. אבל הכא,
 9 כיון ד"פלוגית כעורה" קאמר - לא משמע
 10 כתולה נדרו בדבר. והכנס הוויק"ר שמואל בן
 11 החכם הגדול רבי יהודה בר חסדאי ז"ל. **מתני'**
 12 ועוד אמר ר' מ פותחין מן הכתוב בתורה. ד"ע"ג
 13 אסקינן בפי "ארבעה נדרים" (ע"ל כ"ג) ולא
 14 פתחין ב"יש בוטא כמזקרות חרב", וכדשמואל
 15 דאמר: כל הנודר א"ע"פ שמקימו - נקרא רשע,
 16 וכדרכי נתן דאמר: כל הנודר כאילו בנה במה.
 17 והתם שאני, דהוה איזמנס גדולים ואי אפי' על
 18 דעת הנודר - יתיביש לומר כן, נמצא שאין
 19 נדריו נתרין יפה. אבל הני דמני תנא הכא - לא
 20 חמירי לאיניש כולי האי. **גמ'** ולמאן כל דמיני
 21 לאו עלי נפול. היכי קתני מפתחין לו "שמו יעני
 22 ואי אתה יכול לפרנס", וקתני ליה בהדיא מן
 23 הכתוב בתורה - דאלמא מחייב בהכי. לימא ליה:
 24 כל דמיני לאו עלי נפל, שאני מחויב לפרנס
 25 לבדי. מאי דמטי לי לפרנסיה בהדי כולי עלמא -
 26 מפרנסא ליה. ורשאי הוא בכך, א"ע"פ שאסר עליו
 27 נכסיו, שהרי לא יתן בידו אלא ליד דמיני. וכיון
 28 שאם רצה גבאי ליתן לאחר הדרשות בידו - שרי,
 29 דהוה ליה כי הדיא דתנן (ע"ל מה). נתן לאחר
 30 משום מתנה, והלה מותר בו. כל הנופל אין נופל
 31 לידו גבאי תחלה. אלא שואל מקרוביו ומתפרנס.
 32 והדיא שעתא קעבר אקרא דכתיב "חדי אחיך
 33 עמך". **מתני'** פותחין לאדם בכתובת אשתו.
 34 שאומרין לו אילו היית יודע שיהא עליך לפרוע
 35 כתובתה כלום נדרת אי אמר לאו מתירין אותו.
 36 **גמ'** שמעת מינה מטלטלי משתעבדי לכתובה.
 37 פלוגתא היא דר"מ ורבנן (מכונות פ"ג). **והא** קתני
 38 שער ראשך ושער הראש מטלטלי הוה. ואמר לו
 39 ר"ע דמחייב לזבני לפרוע כתובתה. **הכי** קאמר
 40 ליה אפי' אתה מוכר שער ראשך ואוכל. היא
 41 טורפת כל הקרקעות, אפי' לא ישאר לך דבר אלא
 42 שתעטרך למכור שער ראשך לאכול. **שמעת**
 43 מינה אין מסדרים לבי"ת פלוגתא היא בפקי
 44 "המקבל" (כ"מ ק"ד), איכא מיד דמניחין לו מטה
 45 ומפץ וכלי אומנותו ומזון י"ב חדש, דגמר "מיכה" מערכין. ואיכא מיד אין מסדרין, ומדתנן הכא "אפי' אתה מוכר שער ראשך" - ש"מ דאין מסדרין. **לומר** שאין מקרעים שטר
 46 כתובה. כלומר, אין ה"ו מסדרים, מידו ה"ק ליה: אפי' אתה עושה לפנים משורת הדין, ואינך רוצה בסדר - לא תחשוב להפטר, דלעולם אין קורעין כתובתה, כדי שאם ימצא לך לאחר מכן
 47 - תחזור ותגבה. דגוד דתנן בערכין: (ג)ן סלע ודעשיר - אין לו עליו כלום. וסודר מערכין גמרי ליה, ה"מ - לענין סדור, אבל לענין השג יד - לא. **ומדאמר'** הכא: שמעת מינה מטלטלי
 48 משתעבדי לכתובה - שמעי' מהא דלדין דקיל דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה - אפי' מניה דידיה לא משתעבדי. וטעמא - משום דאין זמן כתובה יודע, ושמוא לא תגבה לעולם, וכשהיא
 49 גובה אינה גובה אלא ע"י מיתה ונרשוי, הלכך לא סמכה דעתה אלא על הקרקע. ומשה' לרבנן הורע כחה של כתובה מחוב דעלמא, אע"ג דמטלטלי דיתמי לבע"ח לא משתעבדי. כי היכי
 50 דגבו מניה אפי' מגלימא דעל תפיסה. והכי מוכחא שמעתא דהיכלה דבפרק "האומר" דקדושין (ף ס"ג). ולר"מ עדיפא טפי כתובה מבעל חוב דעלמא. דגוד דמטלטלי דיתמי לבע"ח לא
 51 משתעבדי - לכתובה משתעבדי.

1 **מתב רבי אבא** וכו' והרי היא נאה: אלא שהנדר בטעות. מעיקרא, ולא היו נדר. **בשלמא**
 2 לרב הונא. תנא רישא תולה נדר בדבר, וסיפא תנא תולה נדר בטעות דאינו נדר. **אלא**
 3 לרבי יוחנן כו'. מתני' על לא תקום ולא תמור. שאם בקשת ממנו כלי ולא השאילך
 4 והדרתו הנאתך, או עשעה לך דבר שלא כהוגן ומתוך שנאה הדרתו, התורה אמרה "לא
 5 תשנא את אחיך בלבבך", התורה הוסיקתו
 6 לפרנסו ולאזהרו להחיותו. **שמו יעני ואי אתה**
 7 יכול לפרנס. מחמת נדרך. ואם אמר אילו הייתי
 8 יודע. בשעת הנדר בכל אזהרות הללו - לא
 9 הייתי נודר. **גמ'** ונימא כל דמיני. אמאי פותח
 10 לו שמוא יעני? לימא ליה מדיה: לאו כל דמיני
 11 נפול עלי לפרנסו. ימנו לו גבאי לפרנסו, ומאי
 12 דמטי לדידי למיהב לפרנסתו. **בהדי כ"ע**
 13 מפרנסמא ליה. ואמאי מווקק אני לפרנסו טפי
 14 משאר עלמא? האי לא מצי מעון דבל הנפול.
 15 בעניות, אינו נופל לידו גבאי תחילה, אלא
 16 קרובים מתגלגלין עמו. **מתני'** אתה מוכר
 17 שער ראשך. מפרש בגמרא. ואמר. הבעל: אילו
 18 הייתי יודע כו'. **גמ'** ש"מ. מדקאמר: ח' מאות
 19 זה הניח לנו אבא, רצונה לישול מאתים - ש"מ
 20 דמטלטלי משתעבדי לכתובה. והא קי"ל
 21 (כתובות פ"א) דלא משתעבדי. **אמר אביי.** ה"ק
 22 קרקע שוה ח' מאות זה כו'. והא קתני אפי' אתה
 23 מוכר שער ראשך. ומשמע דקאמר: אפי' אין לך
 24 להשלים כתובה אלא משער ראשך - זקוק
 25 אתה למכורו ולהשלים לה. ושער ראשו
 26 מטלטלי הוא. דכל העומד ליגזוז בגזוז דמי. ח"ק.
 27 ר"ע. אפי' אין לך מה לאכול א"כ תמכור שער
 28 ראשך - זקוק אתה ליתן לה כל הקרקע שיש
 29 לך. ש"מ אין מסדרין לבעל חוב. כלומר, הדכל
 30 גובין ממנו ונותנין לבעל חובו. מדקאמר ליה
 31 ר"ע אתה מוכר שער ראשך ותאכל. והא קי"ל
 32 במס' ערכין (דף כג) ובב"מ (דף קיד). דמניחין לו
 33 כלי תשמישו, ומטה, ומפץ, ושולחן ומזון ל' יום.
 34 הכי קאמר ליה. אפי' אתה נתן לה כל אשר לך,
 35 שאין לך לאכול אלא שער ראשך אין קורעין
 36 לה כתובתה עד שתפרע לה הכל משלם. ואית
 37 דאמר: אין מסדרין לבעל חוב - אין עושין לו
 38 סדר של חיות, שאין מניחין לו מה שסדרו
 39 חכמים, כדאמרין התם שמניחין לו כלי
 40 תשמישו ומטה וכו'.
 41 מתני'

בכללות - קשור י"ט כסלו . . גם בנוגע לשיעורים בתניא, כפי שחילק רבינו
 נשיאינו, וכמובן, בהוספה על השיעורים בחומש ותהלים, כידוע התקנה בזה,
 וכמדובר כמה פעמים
 משיחת י"ט כסלו, ה'תשכ"ח

54 מתרצת הגמרא, אָמַר לִיהּ – רבה לרב הונא, אָנִי אֹמֵר כֹּל הַנּוֹפֵל
55 – כשארם נעשה עני, אִינוּ נוֹפֵל לְיַד נְבִיא תְּחִלָּה – אין החיוב מוטל
56 מיד על גְּבָאֵי הַצְדָקָה לפרנסו עד שיעיינו בדבר, ועד שהם
57 יפרנסוהו הולך העני בצניעה לשאול על פתחי קרוביו כדי
58 מחסורו, נמצא שאם היה המודר אחד מקרובי המדייר ונעשה עני
59 ומחמת נדרו לא יכול לפרנסו, הרי שהנדר גורם לו לבטל את
60 המצוה של 'וְחֵי אַחִיךָ עִמָּךְ', לפיכך אפשר לתתו לו גם משום
61 מצוה זו.

משנה

62 פּוֹתְחִין הַחֲכָמִים או בית דין פתח לְאָדָם שֶׁנָּדַר לַגְרֵשׁ את אשתו,
63 בְּכַתּוּבַת אִשְׁתּוֹ – בפירעון כתובתה, שאומרים לו אם היית יודע
64 שתצטרך לפרוע כתובתה כלום היית נודר, ואם עונה לאו,
65 מתירים לו את נדרו. וּמַעֲשֶׂה בְּאָדָם שֶׁנָּדַר מֵאִשְׁתּוֹ הַנָּאֵה וּמְתוּךְ כֵּךְ
66 הוֹצֵר לַגְרֵשׁ, וְהִיתָה כְּתוּבָתָה אֶרְבַּע מֵאוֹת דִּינָרִים – שבעת
67 שקידשה התחייב עוד מאתיים דינרים בנוסף למאתים שהיה מחויב
68 מצד הדין, וְכֹּא לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָא, וְהִיבֵנו לַגְרֵשׁה וְגַם לִיתֵן לָהּ כֹּל
69 דְּמֵי כְּתוּבָתָה. אָמַר לּוֹ הַבֵּעַל, רַבִּי, שְׂמוּנָה מֵאוֹת דִּינָרִין הֵינִיחַ –
70 השאיר לנו אָמַר בירדשה, נָטַל אִחֵי אֶרְבַּע מֵאוֹת וְאֵנִי אֶרְבַּע מֵאוֹת,
71 לֹא רָחַק שְׂתַּמּוּל הֵיא מֵאֵתִים וְאֵנִי מֵאֵתִים, אָמַר לִיהּ רַבִּי עֲקִיבָא לֹא
72 רק שאתה מחוייב לתת לה את כל דמי כתובתה מדינרי הירדשה,
73 אלא אֶפִּילוּ אם לא השאיר לך אביך שום ירדשה, וכדי לפרוע את
74 הכתובה אָתָּה זָקוּק לְהִיט מוֹכֵר שְׁעָר רֶאשֶׁי, צָרִיךְ אַתָּה לְעִשׂוֹת
75 כֵּן, וְאִתָּה נוֹתֵן לָהּ כֹּל דְּמֵי כְּתוּבָתָה, אָמַר לּוֹ הַבֵּעַל אִילוּ הִייתִי יוֹדֵעַ
76 שְׁהוּא בָּן, לֹא הִייתִי נוֹדֵר, וְהִתְחַדַּח – פתח בזה רַבִּי עֲקִיבָא את הַנְּדָר
77 והתיר את האשה לבעלה, וכמו ששינו שפותחים לאדם בכתובת
78 אשתו.
79

נמרא

80 הגמרא סברה לדייק מדברי רבי עקיבא דין השנוי במחלוקת
81 תנאים:
82 מדייקת הגמרא, [שְׂמַעְתָּ מִינָהּ] מדברי רבי עקיבא לבעל שחייב
83 לפרוע את הכתובה מדינרי הירדשה, וכסף הוא דבר של
84 מטלטלים, מוכח שֶׁמְטַלְטְלֵי (מ') – נכסים שמטלטלים של הבעל גם
85 מְשַׁתְּעָבְדִי לְכַתּוּבָה ולא רק קרקעותיו, ונחלקו בדיון זה רבי מאיר
86 ורבנן בכתובות (פא). ואם כן מוכח מדברי רבי עקיבא כדעת
87 הסובר שהמטלטלים משתעבדים.
88 אביי דוחה שאין להביא מכאן ראייה שמשתעבדים:
89 אָמַר אָבִי, במשנה מדובר שירשו קָרְקַע שְׁנוֹה שְׂמוּנָה מֵאוֹת דִּינָר,
90 ומחלק של הבעל בקרקע הזו אמר רבי עקיבא שיפרע לאשה את
91 כתובתה.
92 הגמרא סברה לדייק דין זה מהמשך המשנה:
93 וְהִתְקַנְיֵי – והרי שינוי במשנה שרבי עקיבא אמר לבעל 'אפילו אתה
94 מוכר שער ראשך אתה נותן לה את כתובתה', והבינה הגמרא
95 דהיינו שאפילו אם אין לו ממה לשלם את הכתובה אלא אם
96 ימכור את שער ראשו, ימכור את שְׁעָר רֶאשׁוֹ ויפרע את כתובתה,
97 מדייקת הגמרא, וְשַׁעֲרֵי רֶאשׁוֹ מְטַלְטְלֵי הוּא, ואתה אומר שעליו
98 לפרוע מדמי השערות את הכתובה, אם כן מוכח שמטלטלים
99 משתעבדים לכתובת אשה.
100 דוחה הגמרא, הֲכִי קָאָמַר – כך אמר לו רבי עקיבא, אֶפִּילוּ אם
101 תישאר חסר כל לאחר שהיא תגבה מקרקעות הירדשה את
102 כתובתה, ואפשרותך להתפרנס תהיה רק אם אָתָּה מוֹכֵר שְׁעָר
103 רֶאשֶׁי, ובכסף זה אתה קונה מזון וְאוֹבְלֵי, עליך לפרוע מן הקרקע
104 את הכתובה מבלי לשייר לעצמך מאומה.
105 הגמרא סברה לדייק מדברי רבי עקיבא דין נוסף:
106

1 מְתִיב – מקשה רבי אָמַר, שהרי שינוי במשנה לקמן (סו). אמר קוֹזִים
2 שְׂאִינִי נוֹשֵׂא לְפִלוֹנִית לפי שהיא כְּעוֹדָה [ומכוערת], וְהָרִי – ונמצא
3 שהיא נָאֵה, או שאמר קונם שאיני נושא לפלונית לפי שהיא
4 שְׁחוּרָה, וְהָרִי הִיא לְבָנָה, או שאמר קונם שאיני נושא לפלונית
5 כְּצִוְרָה, וְהָרִי הִיא אֶרְבֶּה, בכל שלשה אופנים אלו הנודר מוֹתֵר בָּהּ,
6 ומבארת שם המשנה הטעם שמתור בה, לֹא משום שאמר שנודר
7 מִפְּנֵי שְׂכָעוֹרָה הִיא, ועכשיו הואיל וְנַעֲשֶׂית נָאֵה ולא נדר מן הגאה,
8 לכך הוא מותר בה. וכן לא משום שאמר מפני שהיא שְׁחוּרָה
9 והואיל וְנַעֲשֶׂית לְבָנָה הוא מותר בה, או שנדר בגלל שהיא כְּצִוְרָה
10 והואיל וְנַעֲשֶׂית עֲכָשִׁי אֶרְבֶּה מותר בה, אֵלָּא שְׁתַּנְדֵּר מְעוֹת –
11 שבטעות נדר, שבטעות הנדר לא ידע שהיא נאה, או לבנה, או
12 ארוכה, ומשום כך נדר, ונודר טעות אינם צריכים התרה. ומקשה
13 רבי אבא, בְּשָׁלְמָא לְרַב הוּנָא דְאָמַר שהטעם של משנתנו להתיר
14 בדברים הנראים כנולד ואינם נולד, הוא משום שְׂנַעֲשֶׂה כְּתוּלָה
15 נְדָרוֹ כְּדָבָר, מוכן היטב מדוע לקמן מביאה המשנה גם את ענין
16 כעורה והרי היא נאה, שבמשנתנו הֲנָא – שנה מקרה שטעם
17 ההיתר בו משום תוֹלָה נְדָרוֹ כְּדָבָר, ולכן גם אם מת האב או עשה
18 תשובה לאחר הנדר מותר. וְתָנָא – ושנה במשנה לקמן מקרה של
19 כעורה והרי היא נאה, ששם טעם ההיתר הוא משום נְדָר מְעוֹת,
20 ולכן דוקא אם היתה נאה בשעת הנדר מותר. אֵלָּא לְרַבִּי יוֹהָנָן
21 דְאָמַר שהטעם במשנתנו להתיר בדברים הנראים כנולד הוא
22 משום שבטעות הנדר כְּדָבָר מֵת כְּדָבָר עֲשֶׂה תְּשׁוּבָה, והתברר שהיה
23 נדר בטעות, לָמָּה לִי לְמַתְנֵי תְּרִי יוֹמָנִי – לשם מה צריך התנא
24 לשנות שני פעמים ענין נְדָר מְעוֹת. מסיקה הגמרא, קָשְׂיָא – שאכן
25 שיטת רבי יוחנן מוקשת מהמשנה לקמן.

משנה

27 יְעוּד קולא נוספת אָמַר רַבִּי מֵאִיר, פּוֹתְחִין – החכם או הבית דין
28 יכולים לפתוח לו לנודר פתח לנדרו גם מן הַכְּתוּב – מפסוקים
29 שְׂכַתּוּרָה. ואומרים לו אילו היית יודע שאתה עוֹבֵר בעשיית הנדר על
30 הלאו של 'לֹא תִקֵּם' וְעַל הלאו של 'לֹא תִפְרֹ' – כגון ססירב שכינו
31 להשאל לו איזה כלי ומחמת כן נטר לו איבה בליבו, ומתוך רצון
32 לנקמה נדר שמכאן ואילך לא ישאל כליו לשכן זה. [וכן אתה
33 עובר על הלאו של 'לֹא תִשָּׂא אֶת אַחִיךָ בְּלִבְךָ' אם נדרת שלא
34 לשאול בשלום חברך. וכן אומרים לו הוי יודע שעל ידי נדרך אתה
35 מבטל מצות עשה של 'וְאָהַבְתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ' – שהשווא את חברו
36 מבטל מצוה זו. וכן על ידי נדרך יכול אתה לבוא לידי ביטול מצות
37 עשה של 'וְחֵי אַחִיךָ עִמָּךְ', (שהוא עני) [שְׂמָא עִנִּי] – יַעֲשֶׂה המודר
38 עני וְאֵין אָתָּה יָכוֹל לְפַרְנְסוֹ, כיון שהדרתו מנכסיו. אם כשפתחו לו
39 נדר באופנים אלו אָמַר, אִילוּ הִייתִי יוֹדֵעַ שְׁהוּא בָּן לֹא הִייתִי נוֹדֵר,
40 הָרִי זֶה מוֹתֵר – לאחר שיתירו לו החכם או הבית דין את נדרו.

נמרא

41 מדברי המשנה שפותחים משום המצוה של 'וְחֵי אַחִיךָ עִמָּךְ',
42 מחשש שְׂנַעֲשֶׂה המודר עני ומחמת הנדר אי אתה יכול לפרנסו,
43 נראה שעל הנודר מוטל החיוב לפרנס עני זה: שואלת הגמרא,
44 אָמַר לִיהּ רַב הוּנָא בְּרַב קָמִינָא (לרבנן) [לְרַבָּה] והקשה לו, איך
45 פותחים עם המצוה של 'וְחֵי אַחִיךָ עִמָּךְ', שהרי ודאי לא בשביל
46 כך יתחרט הנודר מנדרו, נִימָא – יאמר הנודר לחכם, כֹּל דְּמַעֲנֵי לֹא
47 עָלִי נְפִיל – לא כל מי שנעשה עני מוטל עלי לבדי לפרנסו, אלא
48 ימנו הבית דין גבאים לפרנסו, וּמֵאִיר דְּמִי לִי לְפַרְנְסוֹ בְּתַדִּי בּוּלִי
49 עֲלָמָא מְפַרְנְסָא לִיהּ – ואיזה חיוב שגייע לחלקי לפרנסו עם
50 הציבור, אתן לקופה שביד גבאי הצדקה והם יפרנסוהו. וכיון שלא
51 עליו לבדו מוטל לפרנסו, נמצא שעם קיום הנדר לא מתבטל
52 ממצות 'וְחֵי אַחִיךָ עִמָּךְ', ואם כן איך אפשר לפתוח במצוה זו.
53

55 בטעות, ולא בפופרי בלכד הוא הותר, אלא ככל מיני הפגלים הוא
56 מותר, מפני שנדר שהותר מקצתו הותר כולו. מפעשה היה באחד
57 שנדר מכל מיני הבצלים כיון שהם רעים ללב, והתירו רבי מאיר
58 ככל הפגלים, מאחר שבטל נדרו מן הכופרי, ונדר שהותר מקצתו
59 הותר כולו כרבי עקיבא.

נמרא

60 שנינו במשנה הותר האחרון מותר וכולן אסורין וכו',
61 ובהמשך שנינו שאני נהנה לזה קרבן, ולזה קרבן, צריך פתח לכל
62 אחד ואחד, ומשמע שדווקא משום שאמר קרבן בכל אחד
63 מהנידרים, לכן נחשב כל אחד כנדר בפני עצמו, אבל האומר
64 'קרבן לזה ולזה, אין כאן אלא נדר אחד, ואם הותר אחד מן
65 הנידרים הותרו כולם.
66 שואלת הגמרא, מאן תנא – כשיטת מי סובר התנא של משנתנו
67 האומר שבכדי שיחשב לכל אחד מהם כנדר בפני עצמו אין מספיק
68 שיאמר לזה ולזה, אלא צריך להוכיח קרבן בכל אחד ואחד.
69 משיבה הגמרא, אמר רבא משנתנו כשיטת רבי שמעון היא, דאמר
70 בפרק שבועת הפקדון (שבועות 10) לגבי חמשה בני אדם שהיו
71 תובעים את אחד פקדון שהפקידו אצלו, ופנה הנתבע לאחד מן
72 התובעים ואמר לו 'שבועה שאין לך אצלי פקדון, והוסיף ואמר
73 לתובע השני לא לך, וכך אמר גם לשלישי, וכן לרביעי ולחמישי,
74 ולאחר מכן נתברר שנשבע לשקר והפקדון היה ברשותו, והדין
75 הוא שעל שבועת שקר צריך להביא אשם גזילות, כמו שכתוב
76 (ויקרא ה כא כח) וכחש בעממו בפקדון וגו' ונשבע על שקר וגו' ואת
77 אשמו יביא לה, ומכיון שאמר 'שבועה לא לך לא לך, אין כאן
78 אלא שבועה אחת לכל החמשה וחייב קרבן אשם אחד.
79 אבל אם אמר הנתבע, 'שבועה שאין לך בידי, והוסיף ואמר לשני
80 'ולא לך, וכך אמר לשלישי 'ולא לך, וכן לרביעי ולחמישי
81 בתוספת 'ו למילה 'ולא, לכל אחד ואחד, רבי יהודה אומר
82 שנחשב כאילו נשבע חמש שבועות נפרדות וצריך להביא חמש
83 אשמות.
84 ורבי שמעון אומר אין כאן חמש שבועות ואינו חייב חמש אשמות,
85 עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד – שרק בהקדמת המילה שבועה
86 בכל פעם, דהיינו שיאמר 'שבועה שאין לך פקדון בידי, ושבועה
87 לך, ושבועה לך, וכן לכולם, רק אז נחשב שיש כאן חמש
88 שבועות נפרדות להתחייב על כל אחת מהן קרבן.
89 ומהמשנה שלנו בנדרים שנוקטת שדוקא באומר שאני נהנה לזה
90 קרבן, ולזה קרבן, וכן בכל אחד מהנידרים רק אז נחשב שנדר
91 לכל אחד ואחד נדר נפרד, אבל לא באומר 'לזה ולזה, מוכח
92 שסוברת כדעת רבי שמעון.
93 שנינו במשנה קונים יין שאני מועם וכו', אמרו לו והלא המיושן יפה
94 למעיים, הותר במיושן, ומשמע שההיתר הוא דווקא משום
95 שהתברר לנודר שהיין המיושן יפה למעיים, לפיכך מקשה
96 הגמרא, מדוע צריך לומר שהתברר שהוא יפה וטוב למעיים,
97 ותיפוק ליה דאין רע – הלא בכדי שלא יהיה המיושן בכלל נדרו
98 מספיק שהוא לא רע, שהרי הוא תלה את נדרו מן היין לפי שהוא
99 רע למעיים, אם כן רע שהתברר שהוא לא רע הוא אינו בכלל
100 נדרו, ומדוע צריך לומר שגם התברר שהוא טוב למעיים.
101 מתרצת הגמרא, אמר רבי אבא זה ודאי שאף אם התברר שהמיושן
102 הוא רק לא רע, זה כבר מספיק כדי שיותר נדרו, אלא ועוד יפה
103 קתני – כוונת המשנה 'המיושן יפה, לומר שלא רק שהתברר
104 שהוא לא רע למעיים, אלא שהוא אפילו יפה, ואם כן ודאי שנדרו
105 מותר.
106 קונים כגל שאני מועם שהפגל וכו': ותיפוק ליה דאין רע אמר רבי
107 אבא ועוד יפה קתני.
108

משנה

8 פותחין, החכם או בית דין, פתח לנודר לא לאכול בשר ולשתות
9 יין לזמן ארוך כגון למשך שנה, בימים טובים ובשבתות – שאומרים
10 לו אילו היית יודע שאסור להצטער בשבת ויום טוב כלום היית
11 נודר, ואם אומר לאו מתיירים לו את נדרו.
12 בראשונה – החכמים שעד זמן רבי עקיבא, היו אומרים שאין הנדר
13 ניתר לגמרי, אלא רק אותן הימים שפתחו לו בהם, דהיינו רק
14 השבתות והימים טובים מותרין בבשר ויין, ושאר כל הימים – שאר
15 ימי השבוע של שנה זו שנדר בה, אסורין, עד שבא רבי עקיבא והלק
16 על דעתו וליבם, הוכיח מהתורה, שהנדר שהותר מכללו – שאין
17 חל כל מה שנדר, לפי שניתר מקצת הנדר, הותר כולו, לפיכך
18 מותר לנודר לאכול בשר ולשתות יין כל ימות השנה. וטעם הדבר
19 פירשו בירושלמי (פ"א ה"א) שנאמר (במדבר א) 'ככל' הוצא מפיו
20 יעשה, ומשמע אם חל בל' הוצא מפיו, אזי יעשה כפי שנדר, אבל
21 אינו חל לחציין.
22 ביצה – באיזה אופן אמר רבי עקיבא שנדר שהותר מקצתו הותר
23 כולו, אמר קונם שאני נהנה לכולכם – שכלל את כולם ואסורם
24 באמירה אחת, אם הותר אחד מהן כגון שלא ידע בשעת הנדר
25 שאחד מהם הוא אביו או אחיו, הותרו כולם, משום שנדר שהותר
26 מקצתו מותר כולו.
27 ואם לא כלל את כולם בנדרו, אלא שאמר קונם שאני נהנה לזה
28 ולזה, דהיינו שאמר לראשון קונם שאני נהנה לך, והוסיף ואמר
29 שדין השני עלי כדיו הראשון, וכן אמר לשלישי ולרביעי, אם
30 הותר הראשון, הותרו כולם, שכיון שתלה את כולם באיסורו של
31 הראשון, כשהותר איסורו הותר איסור כולם. אבל אם הותר
32 האחרון, האחרון בלבד מותר, וכולן אסורין, שכן אין איסורם תלוי
33 בו, על כן גם התירו אינו מתיר אותם. ואין שייך לומר כאן נדר
34 שהותר מקצתו, שהרי איסורו של האחרון נוסף רק לבסוף, שלא
35 אטר את כולם יחד. (הותר האמצעי, הימנו ולמטה מותר, הימנו
36 ולמעלה אסור – אין זה מגוף המשנה, אלא מדברי ברייתא
37 בגמרא).
38 ואם אמר הנודר שאני נהנה לזה קרבן – מה שאני נהנה מפלוני זה,
39 יהא אסור עלי בקרבן, והוסיף ואמר על אדם שני ולזה קרבן –
40 דהיינו שגם הנאת פלוני זה אסורה עלי בקרבן, צריכין פתח לכל
41 אחד ואחד – שכיון שאמר לזה קרבן ולזה קרבן, נחשב כאילו נדר
42 מכל אחד מהם בנפרד ויש לפנינו שני נדרים שכל אחד מהם זקוק
43 להיתר בפני עצמו, ולכן אם הותר אחד מהם לא הותר השני.
44 המשנה מבארת מקרה נוסף של נדר שהותר מקצתו הותר כולו,
45 אדם האומר קונם יין שאני מועם – יהיה אסור עלי בקונם טעימת
46 כל מיני היין, ופירש הנודר את סיבת נדרו, משום שהיין רע למעיים.
47 אמרו לו, והלא היין המיושן יפה למעיים, ורק החדש רע להם, הותר
48 במיושן – לשתות יין מיושן, שמתברר שנדרו מהמיושן היה
49 בטעות, ולא במיושן בלכד הותר, אלא ככל מיני היין הוא מותר,
50 שנדר שהותר מקצתו הותר כולו. וכמו כן אדם האומר קונם כגל
51 שאני מועם – יהיה אסור עלי בקונם טעימת כל מיני בצל, ופירש
52 הנודר את סיבת נדרו משום שהפגל רע ללב, אמרו לו הלא הכופרי
53 – בצל הבא מהכפרים יפה ללב, ורק שאר בצלים רעים לו ללב,
54 הותר בכופרי – הותר בטעימת בצל הכופרי, שנדרו מבצל זה היה

1 **מתני'** פותחין בימים טובים. שאומרים לה אילו היית יודע שאסור להצטרע בשבת היית
2 נודד; אי אמר: לא - מתיירין אותו. **שבל** נדר שהותר ממכלול הותר כולו. ילפינן
3 לה בירושלמי מדכתיב "ככל היצוא מפיו יעשה" דמשמע דוקא בשכולו קיים. **ביצד** אמר
4 קונם שאני נהנה לכלכם הותר אחד מן הותרו כולו, למר במשנה ולמר במעמיד. כדאי' בפ'
5 "ד' נדרים" (נפלי טו.). **שאני** נהנה לזה ולזה.
6 אוקי לה החם כגון שתלאה זה בזה, ומשיה הותר
7 היראשון - הותרו כולו, שכולו היו תלוין
8 בראשון. הותר האחרון מתוך הותרו
9 אסורין. שהראשונים אינם תלוין בו. **שאני**
10 נהנה לזה קרבן ולזה קרבן צריכין פתח לכל אחת.
11 דכל חד וחד הוה נדר באפי נפשיה. **גמ'** מאן
12 תנא. דמדקתני: "לזה קרבן ולזה קרבן" צריכין
13 פתח לכל אחד ואחד - אלמא דלעולם לא הוה
14 פריטא אלא כי מדבר קרבן אבל חד וחד, הא לא
15 הכי - לא שנא אמר "לזה ולזה" בריי, או "לזה
16 לזה" בלא יי"ו - כללא הוי. ומאן תנא? אמר רבא:
17 ר"ש היא. דאמר בפרק "שבועת הפקדון" (טעמא
18 זו) גבי היוה' ה' תובעים אותו ואמר "לא לך לא לך"
19 דלעולם אינו חייב על כל אחד ואחד עד שאמר
20 שבועה על כל אחד ואחד, הא לא הכי - בין
21 בריי בין בלא רי"ו כללא הוי. **ולענין הלכה.**
22 קיימא לן כרבי שמעון, דסתם לן תנא הכא
23 כוותיה. ובפרק "האיש מקדש" (קדוש טו.) גמי סתם
24 לן כוותיה במתני', ב"התקדשי לי בתמרה זו
25 התקדשי לי בור". ואף על גב דבפרק "הפקדון" גבי
26 "שבועה לא לך" איכא סתמא דלא כותיה ומה לי
27 חד סתמא ומה לי תרי סתמי - אפי"ה, כיון דשקלי
28 וטרו אמוראי אליבא דר"ש בסוגיא ארדוקשי -
29 נקטינן כוותיה. וכן פסקו ר"ח והרמב"ן ז"ל.
30 **מתני'** קונם יין שאני טועם שהיין רע למעינים
31 הותר במיזשן. בלא פתח כלל. וכן גמי הותר
32 בכופרי בלא פתח, כיון דלא נתכוון מעולם
33 למיזשן ולכופרי. וכבר כתבתי בה' בפרק "ד'
34 נדרים" (נפלי טו: בסו.) **גמ'** ותיפוק לי דאין רע.
35 ל"ל לממר שהמיזשן יפה למעינים? אפי' לא ידא
36 יפה. כיון דלא הוה רע - הותר במיזשן, שהיין הוא
37 תלה נדרו שהיין רע למעינים. **ועוד** יפה קתני.
38 חדא דאין רע, ובכחי שרי, ואין צריך לומר
39 כשהוא יפה. **מתני'** פותחין לאדם בכבוד
40 עצמו. המדיר את אשתו עד שיגרשנה פותחין לו
41 בכבוד עצמו ובכבוד בניו, ולא היישי שישקך
42 מתוך הברשה. **לא** מפני שהיא כעורה ונעשת
43 נאה. דבכי האי גוונא לא שרי, לפי שאינו כנתולה
44 נדרו דבבר, כדפרישית לעיל, ואפילו בפתחא גמי
45 לא שרי, דנולד הוא. אלא שהנדר טעות, ואינו
46 צריך היתר חכם. **גמ'** מעשה לסתור. היאך
47 מביא מעשה לסתור דבריו? דעיקרא קתני
48 דכעורה ונעשת נאה אסור, ובתר הכי קתני
49 מעשה שהיתור ר' שמעאל. **חסורי** מיחסרא
50 תנא:

1 **מתני'** אותן הימים. ימים טובים ושבתות שבהן מותר, ושאר ימות השנה אסור. הותר
2 הראשון הותר לכולו, כדאוקמינא בפ' "ארבעה נדרים", שתלאן כולן בראשון.
3 אמר שאני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן צריכין פתח לכל אחד ואחד. אע"פ שאמר כל
4 טענותיו בתוך כדי דיבור. **גמ'** אמר רבא. מתני' דמשוי חילוק בין היבא דאמר "כולכם"
5 להיבא דאמר "לזה קרבן ולזה קרבן". ר"ש היא
6 דאמר עדי שאמר (שבועת) לכל אחד ואחד. דתנן
7 במסכת שבועות: היו חמשה תובעין אותו וכו',
8 ר"ש אומר: לעולם אינו חייב עד שאמר לכל
9 אחד ואחד "שבועה לא לך", ונמצא בכולן
10 לשקר. אבל אמר "שבועה לא לך ולא לך" -
11 אינו חייב אלא אחת. להכי גמי מתני' היבא
12 דאמר "קונם שאני נהנה לכולכם" הותר באחד
13 - הותר בכולן. ותיפוק לי דאין רע. אמאי קא
14 מהדר תנא דהיבא דאמר לו: והלא המיזשן יפה
15 למעינים דלא הוה נדר, דמשמע דוקא יפה. דאי
16 לא הוה רע לא רע ולא יפה - לא הותר. ותיפוק ליה
17 דלא הוה נדר, דאינו רע, הוה' נדר בטעות. ועוד
18 יפה קתני. והכי גמי נבי אשה זו, לא מפני שהיא
19 כעורה ונעשת יפה אח"כ, או שחורה ונעשת
20 לבנה, אלא נאה ולבנה מעיקרא. וייפיה.
21 שקישטוה והלבישוה, ונראית יפה. מעשה
22 לסתור. דרישא קתני: אם היא נאה מעיקרא הוה
23 נדר בטעות, אבל אם נעשת נאה ע"י קישוט,
24 כגון הך דר' שמעאל ה"ל נולד, ואין פותחין
25 בנולד, והדר קא מפיק מעשה (הוא) אפי' היבא
26 נעשת נאה ע"י קישוט פותחין לו. הסורי
27 מיחסריה וכו' קתני. רבי שמעאל אומר אפי'
28 כעורה ונעשת נאה ע"י קישוט - אינו נדר,
29 ופותחין לו, ומעשה גמי וכו'.
30 שן

21 קתני. "קונם בצ"ע שאני טועם שהבצ"ע" וכו'. ותיפוק
22 ליה דאין רע! אמר ר' אבא: ועוד, יפה קתני. **מתני'** פותחין לאדם בכבוד עצמו ובכבוד
23 בניו. אומרים לו: אילו היית יודע ששקמחך אומרין עליך "כך היא וסתו של פלוני, מגרש
24 את נשיו", ועל בנותיך יהו אומרין "בנות גרושות הן" מה ראית אמן של אלו להתגרש".
25 ואמר: אילו הייתי יודע שכן לא הייתי נודר - ה"ו מותר. "קונם שאני נושא את פלונית
26 פעורה" והרי היא נאה, "שחורה" והרי היא לבנה, "קצרה" והרי היא ארוכה - מותר
27 בה. לא מפני שהיא פעורה ונעשת נאה, שחורה ונעשת לבנה, קצרה ונעשת ארוכה,
28 אלא שהנדר טעות. ומעשה באחד שגדר מבת אחותו הנייה, והכניסוה לבית ר' ישמעאל
29 וייפיה. אמר לו ר' ישמעאל: בני, מוז נדרת? אמר לו: לאו, והתירה ר' ישמעאל. באותה
30 שעה בכה ר' ישמעאל ואמר: בנות ישראל נאות הן, אלא שהעניות מנוולתן. וכשמת ר'
31 ישמעאל היו בנות ישראל נושאות קינה, ואומרות: בנות ישראל על ר' ישמעאל בכינה, וכן
32 הוא אומר בשאול "בנות ישראל על שאול בכינה". **גמ'** מעשה קסתור? חסורי מחסרה,
33 והכי קתני: ר' ישמעאל אומר אפילו פעורה ונעשת נאה, שחורה ונעשת לבנה, קצרה
34 ונעשת ארוכה. מעשה באחד שגדר מבת אחותו והכניסוה לבית ר' ישמעאל וייפיה וכו'.

הכי קתני אפי' כעורה ונעשת נאה, דסיל דפתחין בנולד, ועבר גמי עובדא. ואפי' לא קייל כוותיה, אלא כרבנן, דלא שרו אלא בנמצאת נאה.

לזה ששאלוה האם אדם יכול לשנות עצמו באם נולד בבית לא דתי? הרי היהודי
הראשון - אברהם אינו נולד בבית כזה ועוד גרוע מזה - וכן דוגמתו כמשך כל
הדורות ועד לבעלי-תשובה וגירי צדק שבכל דור
ממכתב טבת, ה'תשל"ו

1 שן תותבת. שנפלה שינה והושיבה שן אחר באותו מקום, ועומד בכיעור. ועשה לה ר' ישמעאל שן. באותו מקום של זה משלו, והיינו שיפוח. כבינה. עליו. ימותו כל בני אלמנה. כלומר,
2 ימות הבעל ותהא היא אלמנה, ואח"כ ימותו בניה. לא יזו שמעון ממקומו. שיטעום תבשילה. ולהכי לא רצה לטעום, כי היכי דלא ליירגלי למידר, שלא יהיו קלים בנדרים. האי
3 לזילותא. דרשב"ג קמיוכוון, וכל כמה דלא ירקא
4 באנפיה ממש ליבא זלותא. ואי לא - לא היה
5 מותרת, דאיהו על דעת כן אמרה, כדי לזולול.
6 א"ל מירק לר"ג זילותא רבה היא. דאדם חשוב
7 הוא. מום יפה שביד. דמשום שהיה בה כ"כ
8 מומין, קאמר לה אם יש בה שום דבר יפה. שמי
9 ראשה נאה. ולכן הדירה, שתראהו לו. סגלגל.
10 דומה לאנצי פשתן, שראשיון סגלגלים -
11 עגולין. טרוטות רכות. כלום. סתום. צוארה
12 שקוים. שראשה מונח בין כתיפותיה. אמר לון
13 יפה אתם קורים אותה לכלובית שהיא מלובכת
14 במומין. זה השם יפה לה, והיינו ודאי מום יפה
15 שבה. ועל דעת כן הדירה, שתודיעני אותו דבר
16 יפה - דשמנה יפה לה, ששמנה לכלובית ואיה
17 נמי מלובכת. ע"א: יפה אתם קורין אותה
18 לכלובית, שהיא מלובכת במומין. דכיון דאין
19 בה דבר יפה להראות - ודאי על דעת כן הדירה
20 בעלה, שהיה יודע שאין בה דבר יפה ואין יכולה
21 להראות. והואיל ואין בה שום דבר יפה - נמצא
22 שאין הנדר חל עליה. בשילי לי תרי מלפי. שני
23 רגלי בהמה. ובשלה ב' ערשים. שלא היתה
24 מכרת בלשונות שלהם, בא"י לא היו טוענין כך
25 ואית דגרסי: בשילי טלופח, כלומר מעט
26 ערשים, שכן אדם נוהג לומר. ואיה סברה
27 דשתי ערשים קאמר לה, ובשלה לו שתי ערשים
28 ללבד, ולא רצתה לשנות על דבריו. ורתח עלה.
29 למחר אמר. אי אמינא לה נמי תרי תעבדי לי
30 כאיתמל. ואמר לה: בשילי לי גריוא, מידה
31 גדולה, דסבר כי היכי דתטרח עלה דמילתא,
32 ולא תבשילי אלא כדי סעודה. תרי בוציני. לשון
33 שני שרגי, שני מגורות, דתרווייהו נקראו "בוציני"
34 בלשון ארמי. תבריהו על רישא דבבא. על ראש
35 הפתח. ומחמת כעס אמר לה. ואיה סברה
36 דקאמר לה למיתבר יתהון על רישא דבבא בן
37 בוטא. דהוה יתיב תמן.

הדרן ערך רבי אליעזר

38 נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה.
39 ולהכי נקט נערה, דדוקא נערה שהיא
40 ברשות אביה, כדאמר' נמי במס' כתובות: האב
41 זכאי בקדושי בתו ובמעשה ידיה ובמציאתה
42 ובחפרת נדריה בומן שהיא נערה, ומפיק לה
43 מהאי קרא.

הפר

1 תנא: שן תותבת היתה לה, ועשה לה רבי ישמעאל שן של זהב משלו. פי שכיב רבי ישמעאל
2 פתח עליה והוא ספדנא הכי: בנות ישראל על ר' ישמעאל בכינה, המלבישין וכו'. והוא
3 דאמר לה דרביהו "קונם שאי את נהנית לי עד שתמעימי תבשילך לרבי יהודה ולר"ש." ר'
4 יהודה מעים, אמר: ק"ו ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה: שמי שנכתב
5 בקדושה - ימחה על המום המאורים בספק, ואני -
6 על אחת כמה וכמה. ר"ש לא מעים, אמר: ימותו כל
7 בני אלמנה, וא"ל זוזו שמעון ממקומו. ועוד: פי היכי
8 דלא לתרגלי למינדר. והוא דאמר לרביהו "קונם שאי
9 את נהנית לי עד שתמרוקי בו ברשב"ג אתת ורקק
10 אקבושיה, א"ל רב אחא מדפתי לרבינא: והא האי
11 דרביהו קא מפינין! א"ל: מירק על מני דרשב"ג וזילותא
12 רבתא היא. והוא דאמר לה דרביהו "קונם שאי את
13 נהנית לי עד שתראי מום יפה שביד" ר' ישמעאל בר'
14 יוסי. אמר להם: שמיא ראשה נאה? אמרו לו: סגלגל.
15 שמיא שגרה נאה? דומה לאנצי פשתן. שמיא עניה
16 נאות? טרוטות הן. שמיא אזניה נאות? כפולות הן. שמיא
17 חוטמה נאה? בלום הוא. שמיא שפתותיה נאות? עבות
18 הן. שמיא צוארה נאה? שקוים הוא. שמיא כריסה נאה?
19 צכה הוא. שמיא רגליה נאות? רחבות כשל אוןיא. שמיא
20 שמה נאה? לכלובית שמה. אמר להן: יפה קורין אותה
21 לכלובית, שהיא מלובכת במומין, ושרייה. והוא בר'
22 ככל דסליק לארעא דישאל, נסיב איתתא. אמר לה:
23 בשילי לי תרי מלפי. בשילי לי תרי מלפי. רתח עליה.
24 למחר אמר לה: בשילי לי גריוא. בשילי לי תרי גריוא.
25 אמר לה: זילי אייתי לי תרי בוציני. אזלת ואייתי ליה
26 תרי שרגי. אמר לה: זילי תברי יתהון על רישא דבבא.
27 הוה יתיב בבא בן בוטא אפבא, וקא דאין דינא. אזלת
28 ותברת יתהון על רישיה. אמר לה: מה תרין דעבדת?!
29 אמרה ליה: כך ציני בעלי. אמר: את עשית רצון בעליך
30 - המקום יוציא ממך שני כנים כבבא בן בוטא.

הדרן ערך רבי אליעזר

נערה המאורס' אביה ובעלה מפירין נדריה.

הדרן ערך רבי אליעזר

27 נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה.
28 אפילו נדרים שנדרה בעודה פניה,
29 דארוס מיפר בקדומין בשותפותיה דאב, כדאיתא
30 בגמ', ונערה דנקט - לאפוקי בוגרה, שאין לאביה
31 רשות בה ואינו מיפר נדריה. וארוס נמי, בלא
32 שותפותיה דאב לא מצי מיפר. אבל ה"ה נמי דבת
33 י"א שנה, שנדריה נבדקים, דאב וארוס מפירין
34 נדריה.

הפר

בכללות - קשור י"ט כסלו עם העניין דחלוקת הש"ס, שמוסיימים את לימוד
הש"ס בשנה שעברה, ומחלקים את הש"ס לשנה הבאה
משיחת י"ט כסלו, ה'תשכ"ח

ואינו נאה. הוסיף ושאל שְׁמָא שְׁעָרָה נְאֻם, השיבו לו התלמידים, 57
 דוּמָה שְׁעָרָה לְאַנְיָא שְׁתָּן המפוזרים וכרוכים זה בזה. הוסיף 58
 ושאל, שְׁמָא עֵינֵיהּ נְאֻם, השיבו לו, מְרוּפּוֹת הֵן - עגלות הן 59
 וכיעור הוא. אמר להם, שְׁמָא אֲזַיְנָה נְאֻם, השיבו לו כְּפִלוֹת הֵן - 60
 אוזניה גדולות עד שנראה כאילו כפולות הם. אמר להם, שְׁמָא 61
 חוּמְטָה נְאֻם, אמרו לו כוּרֵץ הוא ונראה כאילו בָּלוּם [יִסְתּוּם] הוא. 62
 אמר להם, שְׁמָא שְׁפִתְהוֹנֵיהּ נְאֻם, אמרו לו עֲבֹת הֵן ואינן נאות. 63
 אמר להם שְׁמָא צְוָרָה נְאֻם, אמרו לו, שְׁקוּם - קצר הוא ונראה 64
 ראשה מונח בין כתפיה. אמר להם, שְׁמָא כְּרִיסָה נְאֻם, אמרו לו, 65
 צָבָה - נפוח הוא. אמר להם, שְׁמָא רִנְלֵיהּ נְאֻם, אמרו לו, רַחְבוֹת 66
 כְּשֵׁל אֲזוּזָא. אמר להם, שְׁמָא שְׁמָה נְאֻם, אמרו לו, לְכַלּוּכִית שְׁמָה, 67
 אֲמַר לְהוּן, יָפָה קוֹרֵן אֲזַתָּה לְכַלּוּכִית, שְׁהִיא מְלוּכְלָכַת כְּמוּיָן, וכיון 68
 ששמה נאה לה הרי יש בה שום דבר יפה, וְשִׁרְיָה לִיהָנוֹת מִבְּעַלְהָ. 69
 אגב שעסקה הגמרא בחסידותם של רבן שמעון בן גמליאל ורבי 70
 ישמעאל ברבי יוסי, מביאה מעשה בחסידותו של בבא בן בוטא: 71
 הוּוּא כִּרְבָּל - אדם שהיה דר בבבל, דְּסָלִיק לְאַרְעָא דִּישְׁרָאֵל - 72
 שעלה לדור בארץ ישראל, נָסִיב אִתְתָּא - ונשא אשה מננות ארץ 73
 ישראל, אֲמַר לָהּ לֵאשְׁתּוּ, כְּשִׁילִי לִי - בשלי עבורי תְּרִי מְלִפִי [ג 74
 מְלוּפְחִין] - שני ערשים. והיתה כוונתו שתבשל כמות מועטת, 75
 כדרך בני אדם שאומרים על דבר מועט אחד או שנים. אך היא 76
 לא היתה חכמה דיה וסברה שכונתו שתבשל שני גרגירי עדשים, 77
 כְּשִׁילָה לִיָּה תְּרִי מְלִפִי - עשתה כפי הבנתה ובישלה עבורו שני 78
 גרגיריה, וכשראה כל רַחַח עָלָה - כעס עליה. וכשרצה לְמַחֵר 79
 שתכין לו סעודה, הבין שאין יכול לומר לה תרי כפי שאמר לה 80
 אתמול, ולכן אֲמַר לָהּ כְּשִׁילִי לִי - בשלי עבורי מן הערשים כמות 81
 של גְּרִינָא - דהיינו מידה אחת בכמות מסוימת המספיקה לסעודה 82
 של כמה אנשים. וחשב שדווקא כאשר אמר לה שני ערשים 83
 דקדקה לעשות שנים בלבד, אבל עכשיו שאם תדייק בדבריו יהיה 84
 הבישול טרחא מרובה, מן הסתם תבין ולא תעשה רק כפי הנצרך 85
 לסעודתו ולא יותר, אולם היא קבלה את דבריו כפשוטם ולכן 86
 כְּשִׁילָה לִיָּה בישלה עבורו כמות של גְּרִינָא. 87
 לפעם אחרת אֲמַר לָהּ, זִילִי אִיְתִי לִי תְּרִי בּוּצִינִי - לכי והביאי לי 88
 שני אבטיחים, אֲזַלְתְּ וְאִיְתִי לִיָּה תְּרִי שְׂרֵנִי - הלכה והביאה לו שני 89
 גרות שגם הם נקראים בוציני. ומתוך שכעס אֲמַר לָהּ, זִילִי תְּכַרֵּי 90
 תְּהוֹזֵן עַל רִישָׁא דְּבָבָא - תרגום של בבא הוא פתח, והתכוון בדבריו 91
 שתשבור את הנרות על מפתן פתח הבית שהוא איש הפתח. 92
 באותה שעה הָוָה יְהוִי כְּבָא בֵּן בּוּטָא אֲבָבָא - היה רשע בסמוך 93
 לפתח התנא בבא בן בוטא, וְקָא דִּינָא דִּינָא - ודן דינים שבין איש 94
 לרעהו, וחשבה האשה שרִישָׁא דְּבָבָא שאמר לה בעלה התכוון 95
 בכך על ראשו של התנא כְּבָא בֵּן בּוּטָא. אֲזַלְתְּ וְתְּכַרְתְּ תְּהוֹזֵן עַל 96
 רִישֵׁיהּ - הלכה ועשתה כפי שהבינה ושברה את הנרות על ראשו 97
 של בבא בן בוטא. הבין בבא בן בוטא שלא סתם כך עשתה כן, 98
 אֲמַר לָהּ, מָה תְּרִין דְּבָבָת - מה פשר המעשה שעשית, ומה הביאך 99
 לכך. אֲמַרָה לִיָּה האשה, כִּד צִיּוּנֵי פְּעִילִי, שכך פירשה את דבריו לפי 100
 הבנתה השגויה. אֲמַר לָהּ בבא בן בוטא, אַתְּ עָשִׂית רְצוֹן פְּעִילִיהּ, 101
 ודבר גדול עשית בזה שציית לו, על כן כנגד שני גרות ששברת על 102
 ראשי, תִּמְקוּם ירחם עליך ויִצְיִיא מִמֶּךָ שְׁנֵי בָּנִים שיהיו תלמידי 103
 חכמים כְּבָבָא בֵּן בּוּטָא. 104

הדרן עלך רבי אליעזר

פרק עשירי - נערה המאורסה

הפרק שלפנינו עוסק בהפרת נדרי הבת או האשה. ונקדים את 106
 עיקרי דיני הפרת נדרים: 107
 א. האב מיפר את נדרי בתו בנערותה, על ידי שהוא אומר לה 109
 'מופר לך', ובכך מתבטל הנדר. ואינו מפירם אלא כל זמן שעדיין 110

הָנָא, שֵׁן תּוֹתְבַת יְהִיתָ לָהּ - נפלה לה אחת משיניה ועשו שן 1
 תותבת במקומה, והיתה החדשה מכוערת בעיני הבריות, וְעָשָׂה לָהּ 2
 רַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל במקום התותבת המכוערת שֵׁן שָׁל זָהָב מְשֻׁלָּו, ובכך 3
 חזר נזיה הסכים קרובה לישא אותה לאשה. 4
 כִּי שָׂכִיב - כשמת רַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל, פָּתַח עָלֶיהָ הוּוּא סְפָדָא הָכִי - 5
 אחד הספדנים פתח את דבריו הספדו וכך אמר, בְּנֹת יִשְׂרָאֵל, עַל 6
 רַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל בְּכִינָה, הַמְלִיכִישְׁכֵן וְכוּ' בְּגַדֵי שְׁנֵי עֶם עֲדָנִים הַמְעַלָּה 7
 עדי זָהָב על לבוֹשְׁכֶם. 8

יש מהתנאים שזולו בכבוד תורתם כדי להשכיח שלום בין איש 9
 לאשתו, ויש מהם הסוברים שלא הותר לזולו בכבוד התורה לשם 10
 כך. הגמרא מביאה מעשה בו נראה דעות התנאים בדבר: 11
 הוּוּא דְּאָמַר לָהּ לְדִבְתֵיהּ וְלֵאשְׁתּוּ, קֹנָם שְׂאִי אֶת נְהִינִית לִי - 12
 ייאסר עליך בקונם ליהנות ממני, עַד שְׁתַּמְעִימִי - תתני לטעום 13
 מתבשיליך לְרַבִּי יְהוּדָה וְלְרַבִּי שְׁמַעוֹן. הלכה האשה להטעים את 14
 תבשילה לשני התנאים, רַבִּי יְהוּדָה מְעִים - טעם ממנו, אף שבכך 15
 זולו בכבודו, וְאָמַר - ביאר את טעמו לנהוג זה שהוא מקל וְחֹמֶר, 16
 וְמָה אִם כְּדִי לְעִשׂוֹת שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוּ, אֲמַרָה תוֹרָה שְׂמִי - שמו 17
 של ה' יתברך, הנוכח בפרשת סוטה (במדבר ה כא) 'תן ה' אֲוֹתְךָ 18
 לְאִלָּהּ' וגו', שְׁנַכְתָּב בְּקִדּוּשָׁה, וְיַחֲהֵה עַל הַיָּמִים הַמְּאֻרְדִּים, שנאמר 19
 (שם שב כג) וכתב את הקלֹת האֵלֶּה הַכֹּהֵן בַּסֵּפֶר וּמָחָה אֶל מִי הַמֵּיִם, 20
 וכל זה כְּסָפֶק - שאין ודאות שמחיקה זו תגרום להשכנת שלום, 21
 שיתכן שהיא נטמאה, ובכל זאת אמרה התורה שימחה שמו 22
 יתברך על המים, שמא טהורה היא ותוכל לחזור לבעלה. וְאָנִי 23
 שעל ידי שאטעם ודאי יחזור השלום לשכון ביניהם, עַל אֶתְּ כְּמָה 24
 וְכְמָה שצריך אני לטעום. 25

אולם רַבִּי שְׁמַעוֹן, לֹא מְעִים - סירב לטעום מן התבשיל, והקפיד 26
 על הבעל שנדר בזילותא דרבנן, ועשו בקללה, אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן 27
 יְמוּתוֹ כֵּל בְּנֵי אֲמִלָּנָה - ימות הנודר ותעשה אשתו אלמנה, וימותו 28
 בניה בעון נדר אביהם, וְאֵל זִוּוּ שְׁמַעוֹן מְקוּמוֹ - מכבודו, לזולל 29
 בכבוד התורה לטעום תבשיל זה. וְעוֹד טַעַם לְסִירוּבו לטעום, כִּי 30
 הִכִּי דִלָּא לְתִרְגְּלֵי לְמִינְדֵּר - כדי שלא יתרגלו אנשים בעשיית 31
 נדרים. 32

הגמרא מביאה מעשה בתנא נוסף שזולל בכבוד תורתו בכדי 33
 להשכיח שלום בין איש לאשתו: 34
 הוּוּא דְּאָמַר לְדִבְתֵיהּ וְלֵאשְׁתּוּ, קֹנָם שְׂאִי אֶת נְהִינִית לִי - ייאסר 35
 עליך בקונם ליהנות ממני, עַד שְׁתַּמְעִימִי - שתטילי רוק מפִּיךָ, שיפגע 36
 בו כְּרָן שְׁמַעוֹן בֵּן גְּמִלְיָאֵל. התיר רבן שמעון בן גמליאל לאותה 37
 אשה לבוא ולרוק בו כדי להשכיח ביניהם שלום. אֶתְּ וְרַקֵּן 38
 אֲלִבְשִׁיָּה - באה האשה ועשתה כציווי בעלה ורקקה על גדרו של 39
 רבי שמעון בן גמליאל, והותרה מאיסורה. אֲמַר לִיָּה - הקשה רב 40
 אֶחָא מְדַפְתֵי לְרַבִּינָא, וְהָאֵי - והרי זה בעלה של האשה לזוֹלְתָא 41
 קָא מִכְּוִין - התכוון שתזולל בכבודו של רבן שמעון בן גמליאל, 42
 וכיון שלא ירקה בפניו אלא על בגדיו, הרי שלא עשתה כציווי 43
 בעלה, ועדיין היא אסורה לו. אֲמַר לִיָּה - השיב רבינא לרב אחא, 44
 מִדְּרֵק עַל מְנִי - ריקקה על בגדיו דְּרָן שְׁמַעוֹן בֵּן גְּמִלְיָאֵל שהוא אדם 45
 חשוב ביותר, וְזוֹלְתָא רַבָּתָא הִיא - זהו יזולל גדול בכבודו, ולכן 46
 משעשתה כן האשה מותרת היא ליהנות מבעלה. 47

הוּוּא דְּאָמַר לָהּ לְדִבְתֵיהּ - לאשתו, שהיתה מכוערת ביותר, קֹנָם 48
 שְׂאִי אֶת נְהִינִית לִי - ייאסר עליך בקונם ליהנות ממני, עַד שְׁתַּמְעִימִי 49
 מוּם יָפָה שְׂכִיד לְרַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל בְּרַבִּי יוֹסִי - 'מום' כמו 'מואם' 50
 שפירושו בלום, כלומר את אסורה עלי עד שתראי לרבי ישמעאל 51
 ברבי יוסי איזה דבר יופי אפילו קטן ביותר שיש בך שהוא כמעט 52
 כלום, ואז תהיי מותרת ליהנות ממני. 53

רצה רבי ישמעאל ברבי יוסי למצוא בה איזה דבר יופי כדי 54
 להתירה, אֲמַר לָהֶם - ביקש רבי ישמעאל מתלמידיו שיבררו עליה 55
 שְׁמָא רֵאשָׁה נְאֻם, אֲמָרוּ לוֹ - השיבו לו התלמידיו, סְנָלְגַל - עגול הוא 56

33 הייתה הפרת הראשון ראויה להצטרף עם הפרתו.
 34 הגמרא דנה מה המקור לדין המשנה שנערה המאורסה אביה
 35 ובעלה מפירין נדריה:
 36 שואלת הגמרא, וְנַעֲרָה הַמְאֹרְסָה שְׂשֵׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה דְאִבֵּיהּ וּבַעֲלָהּ
 37 מִפִּירִין נְדָרֶיהָ, מִנְלָן – מִנֵּין לֵנוּ דִין זֶה. אָמַר רַבָּה, אָמַר קְרָא (במדבר
 38 לדט), 'וְאִם הָיָה תַּהֲיָה לְאִישׁ וּנְדָרֶיהָ עֲלֵיהָ וְגו', וְאִם בְּיוֹם שָׁמַע אִישָׁה
 39 יָנִיא אוֹתָהּ, וְהִפְרָ אֶת נְדָרָהּ אֲשֶׁר עֲלֵיהָ וְאֵת מִבְּטָא שְׁפִתֶיהָ אֲשֶׁר
 40 אָסְרָה עַל נִפְשָׁה, וְה' יִסְלַח לָהּ'. וכתוב זה בהכרח מדבר בארוסה,
 41 כמבואר בסמוך. ומעתה יש לומר שהיו"ו של 'וְאִם הָיָה תַּהֲיָה'
 42 מוסיף על הענין הראשון (הקודם לכתוב זה) המדבר בהפרת האב,
 43 כנאמר (שם) 'וְאִם הָיָה אֲבִיהָ אֲתָהּ בְּיוֹם שָׁמַעָהּ כָּל נְדָרֶיהָ וְאֲסָרֶיהָ
 44 אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נִפְשָׁה לֹא יָקוּם'. לפיכך הפרת הארוסה אמורה
 45 לאחר מכן בכתוב 'וְאִם בְּיוֹם שָׁמַע אִישָׁה יָנִיא אוֹתָהּ' אינה
 46 מועילה בפני עצמה, אלא רק בצירוף הפרת האב האמורה קודם
 47 לכן. ומכאן לנערה המאורסה שאביה ובעלה מפירין יחד את נדריה.
 48 מקשה הגמרא, מִנֵּין לֵנוּ שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּאֲרוּסָה, אִמָּא – אוֹלֵי
 49 נֹאמַר דְהָאֵי קְרָא 'וְאִם הָיָה תַּהֲיָה לְאִישׁ' בְּנִשְׁוֹאָה כְּתִיב, לְלַמְדֵנוּ
 50 שֶׁהַבַּעַל מִיפָר אֶת נְדָרֶיהָ לְבַדּוּ בְּלֹא הָאָב, וְאִין הִפְרָה זֶה קְשׁוּרָה
 51 לְהַפְרָת הָאָב הַאֲמוּרָה בְּעֵינֵי הָרֵאשׁוֹן.
 52 מתרצת הגמרא, אֵי מְשׁוּם בְּנִשְׁוֹאָה, הֵלָא קְרָא אֲחֵרִינָא כְּתִיב (שם
 53 יא"ג), 'וְאִם בֵּית אִישָׁה נְדָרָהּ וְגו', וְאִם הִפְרָ יָפָר אֲתָם אִישָׁה בְּיוֹם
 54 שָׁמַעוּ, כָּל מוֹצֵא שְׁפִתֶיהָ לְנְדָרֶיהָ וְלֹאֲסַר נִפְשָׁה לֹא יָקוּם, אִישָׁה
 55 הַפְּרָם'. אִם כֵּן בַּהֲכַרְחָ שֶׁהַכְּתוּב 'וְאִם הָיָה תַּהֲיָה לְאִישׁ' מְדַבֵּר
 56 בְּאֲרוּסָה, שֶׁאֲבִיהָ וּבַעֲלָהּ מִפִּירִים יַחַד אֶת נְדָרֶיהָ.
 57 ושוב מקשה הגמרא, וְאִמָּא תְרוּוּיָהּ – שְׁנֵי הַפְּסוּקִים, גַּם 'וְאִם הָיָה
 58 תַּהֲיָה' וְגַם 'וְאִם בֵּית אִישָׁה נְדָרָה' אֲמוּרִים בְּנִשְׁוֹאָה שֶׁבַעֲלָה לְבַדּוּ
 59 מִיפָר אֶת נְדָרֶיהָ. ומפרשת הגמרא את קושייתה, וְכִי תִימָא, תְּרִי
 60 קְרָאֵי 'שְׁנֵי פְסוּקִים בְּנִשְׁוֹאָה לְמָה לֵי, וְאִם הָיָה הָיָה תַּהֲיָה לְאִישׁ'
 61 אֲמוּרֵי בְּנִשְׁוֹאָה, לְשַׁם מַה נֹאמַר עוֹד 'וְאִם בֵּית אִישָׁה נְדָרָה'. יש
 62 לומר שבא פסוק זה לְמַמְרֵי, שְׁאֵין הַבַּעַל מִיפָר נְדָרִים הַקּוֹדְמִין
 63 לְנִישׁוּאִין, אֲלֵא רַק אֶת הַנְּדָרִים שֶׁנִּדְרָה לְאַחַר שִׁנְשָׂאָה לוֹ. וְאִם
 64 שְׁנֵי הַפְּסוּקִים נִצְרָכִים לְנִשְׁוֹאָה, חוֹרֵת הַשְּׂאֵלָה מִנֵּין שֶׁנִּדְרָה
 65 הַמְאֹרְסָה אֲבִיהָ וּבַעֲלָהּ מִפִּירִין נְדָרֶיהָ.

1 אבל אם הפר לה האב לבדו ולא הפר הבעל יחד עמו, או שהפר
 2 לה הבעל ולא הפר האב יחד עמו, הנדר אינו מופר, כיון שאינם
 3 יכולים להפר כל אחד לבד, אלא דווקא שניהם יחד. ואין צריך
 4 לומר, שאם קיים לה אחד מהן את נדרה והשני הפר, שאין זו
 5 הפרה.
 6 **גמרא**
 7 שנינו במשנה, הפר האב ולא הפר הבעל, הפר הבעל ולא הפר
 8 האב אינו מופר:
 9 מקשה הגמרא, לשם מה הוצרכה המשנה לחזור ולשנות דין זה,
 10 הלא היינו הדין השנוי ברישא, אביה ובעלה מפירין נדריה,
 11 שמשמע שאינם מפירים זה בלא זה.
 12 מתרצת הגמרא, מדברי הרישא אין הכרח שצריכים שניהם
 13 להפר, משום דמהו דתימא שכונות המשנה באמרה אביה ובעלה
 14 מפירין נדריה, היינו או אביה או בעלה מפירין נדריה קתני.
 15 לפיכך קא משמע לן הסיפא, שאינם יכולים להפר זה בלא זה.
 16 שנינו במשנה, ואין צריך לומר שקיים אחד מהן:
 17 מקשה הגמרא, למה לי למיתנא דין זה במשנתנו, הלא זה נלמד
 18 מהדין הנאמר ברישא, דהשתא יש לומר שאם הפר זה בלא זה אין
 19 זו הפרה ולא כלום אף אם השני לא קיים, ואם כן קיים אחד מהן
 20 למה לי, וכי צריכא למיתני שאין הפרת השני כלום. והרי המקיים
 21 אינו יכול להפר, ואם כן כבר נכלל דין זה ברישא, שכל זמן שלא
 22 הפרו שניהם אין הנדר מופר.
 23 מתרצת הגמרא, כי איצטריך ליה – לדין הסיפא, כגון דהפר אחד
 24 מהן את הנדר וקיים אותו אחד מהם, ואחר כך באותו יום הור
 25 המקיים והתחרט על הקמתו ונשאל אצל חכם על הקמתו וביטלה.
 26 מהו דתימא, מאי דאוקי הא עקריה – כבר עקר את מה שהקים,
 27 ושוב בידו להפר את חלקו ולהצטרף להפרת הראשון, קא משמע
 28 לן דמפירין שניהם דווקא בבת אחת. כלומר, שבין הפרת האחד
 29 להפרת חבירו לא יפסיק דבר המעכב את הפרת השני, כגון הקמה.
 30 אבל אם לאחר הפרת הראשון הקים השני, בטלה הפרת הראשון,
 31 משום ששוב אינה ראויה להצטרף להפרת השני. ואף שלבסוף
 32 בטלה הקמת השני על ידי שאלה, מכל מקום בשעת ההקמה לא

אגרות קודש

ב"ה, י' טבת, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

ז"ע הגיעתני הידיעה ע"ד הנתוח ואשר הוטב מצבו, ויהי רצון שילך הלוך וטוב והרי זוהי ג"כ הוראת ימי חנוכה דאזלינן מני' שצריך להיות מוסיף והולך בעניני טהרה וקדושה, וגוף הישראלי הרי הוא כלשון רז"ל נכסיו של הקב"ה וקדוש הוא, ובגוף החומרי בחר בורא עולם מכל עם ולשון וקרבו ובחמלה גדולה ויתירה כמו שהאריך רבנו הזקן בספר תניא קדישא סוף פרק מ"ט, עיי"ש, ויהי רצון שיבשר טוב בהאמור וכן מהוספה בשיעורי תורה ומהם בשלשת השיעורים הידועים בחומש תהלים ותניא השוים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

בברכה לרפואה ולבשוי"ט.

הפר האב ולא הפר הבעל. ובמרא פריך: היינו רישא. ואין צריך לומר קיים אחד מהן. שאין האחד יכול להפר. ובמרא פריך: למה ליה למתנא? גמ' היינו רישא אביה ובעלה מפירין נדריה. דמשמע: דוקא כשנשנים מפירין. מהו דתימא אביה או בעלה. ולא סגי ליה דליתני עד שיפרו שניהם. דאי תנא הכי - הוה אמרנא דלא סגי בהפרת בעל עד דליפר אב, אבל בהפרת אב לחודיה סגי. אינן איפכא, וכדשקלינן וטרטין בהא לקמן בשמעתין. להכי תנא: דפר האב ולא הפר הבעל. הפר הבעל ולא הפר האב - אינו מופר. ואין צריך לומר שקיים אחד מהן. גמ' היינו רישא, אביה ובעלה. דכיון דקתני "אביה ובעלה מפירין נדריה", ל"ל למיתנא. דהוה אמרנא דלא הפר האב? היינו רישא דהוה מעכב על זהו מהו דתימא. דאי לאו דקתני "הפר האב" כו'.

הפר האב. ביום שמעו. ולא הפר הבעל. אלא שתק מעת לעת. או הפר הבעל ולא הפר האב. דשתיקתו של זה לא מבטלת הפרתו של זה. ואין צריך לומר היכא דקיים אחד מהן הנדר, והפרתו של זה אינה מועלת כלום. גמ' היינו רישא. דכיון דקתני "אביה ובעלה מפירין נדריה", ל"ל למיתנא. דהוה אמרנא דלא הפר האב? היינו רישא דהוה מעכב על זהו מהו דתימא. דאי לאו דקתני "הפר האב" כו'.

הפר האב - ולא הפר הבעל, הפר הבעל ולא הפר האב - אינו מופר. ואין צריך לומר שקיים אחד מהן. גמ' היינו רישא, אביה ובעלה מפירין נדריה! מהו דתימא: או אביה או בעלה קתני, קמ' 5. "ואין צריך לומר שקיים אחד מהן". קמה ל' קמיתנא? השתא יש לומר הפר זה בלא זה - ולא ככוס, קיים אחד מהן קמה ל' צריכא קמיתני? כי איצטרך ליה - פגון דהפר אחד מהן וקיים אחד, וחרו המקיים ונשאל על הקמתו. מהו דתימא: מאי דאוקי - הא עקריה, קמ' 5 דמפירין שניהם בבת אחת. ונערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה. מנפין? אמר רבה: אמר קרא "ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה" - מפאן נערה המאורסה שאביה ובעלה מפירין נדריה. אימא האי קרא בנשואה פתיב! אי משום נשואה - קרא אחרניא פתיב "ואם בית אישה נדרה". אימא תרוניהו בנשואה! וכי תימא: תרי קראי בנשואה קמה ל' - קמימר שאין הבעל מופר בקודמין! ולא

הפר האב - ולא הפר הבעל, הפר הבעל ולא הפר האב - אינו מופר. ואין צריך לומר שקיים אחד מהן. גמ' היינו רישא, אביה ובעלה מפירין נדריה! מהו דתימא: או אביה או בעלה קתני, קמ' 5. "ואין צריך לומר שקיים אחד מהן". קמה ל' קמיתנא? השתא יש לומר הפר זה בלא זה - ולא ככוס, קיים אחד מהן קמה ל' צריכא קמיתני? כי איצטרך ליה - פגון דהפר אחד מהן וקיים אחד, וחרו המקיים ונשאל על הקמתו. מהו דתימא: מאי דאוקי - הא עקריה, קמ' 5 דמפירין שניהם בבת אחת. ונערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה. מנפין? אמר רבה: אמר קרא "ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה" - מפאן נערה המאורסה שאביה ובעלה מפירין נדריה. אימא האי קרא בנשואה פתיב! אי משום נשואה - קרא אחרניא פתיב "ואם בית אישה נדרה". אימא תרוניהו בנשואה! וכי תימא: תרי קראי בנשואה קמה ל' - קמימר שאין הבעל מופר בקודמין! ולא

בבת אחת לאו דוקא. דאפי' מיפר זה שחית וחבירו ערביט סגי, כל שלא הפסקו ביניהם דבר שהוא מעכב הפרה. וכתיב: כיון דהאי דינא אתא תנא לאשמועי' מאי "אין צריך לומר" דקתני, דמרישא משמע הכי, אדרבה צריכא. דישי לומר דתנא הכי קתני: כיון דהפרה דחד בלא חבירה לאו כלום הוא - איצ' לומר דבשקיים אחר הפרה קמיתנא לאו מידי הוא. וסמך תנא דלשתמע ממלתיה דתו לא חויה לצרופי, דאי חויה - למה ליה למיתני "איצ' לומר" היינו ככרסא דגמרא. והקשה הרשב"א ז"ל: באנא אמרין דהפרה קמיתנא בטלה לה? דתא לבתר דאתשיל על הקמתו. כיון דהכס עוקר את הגדר מעיקרו - הרי הוא כאילו לא הקים כלל, וכדתנן בפרק "האיש מקדש" (קף): המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים - אינה מקדשת. הלכך לפני חכם התורה - הרי זו מקדשת. דחשבין לה כאילו לא היה עליה נדרים כלל בשעת קדושיה. ה"ג, לבתר דאתשיל - נחוייה להאי גברא כאילו לא הקים מעולם ולדידי לאו קושיא היא כלל. דקדושיה, מתוך שהוא מעשה גמור, אע"ג דכל זמן שלא התירה לא חיילי, כי התירה - אמרין דאנגילי מילתא דמעיקרא חיילי. אבל הפרה דחד מהני קלשה לה טפי, דבאפי נשדה לאו מידי היא אלא בצרופא דאידך, ואפי' בצרופא דאידך לא מהני כל זמן שאינן ראייה להצטרף ביחד, וכדתניא דהפר א' מהן

למימר: כל שאליו רוצין יכולין להפר בבת אחת - אף בזה אחר זה מפירין, לאפוקי היכא דהפר א' וקיים אחר, שאין המקיים יכול להפר בשעה שהפר זה עד שישאל על הקמתו. דהא ליכא למימר דבבת אחת ממש בעינן, דהא כתיב "ביום שמעו", דכל היום מותר להפר, כדמפסקין לקמן. אמר קרא אם היו תהיה לאיש. לעיל מהאי קרא כתיב "כי הניא אביה אותה", וכתיב "ואם היו תהיה לאיש" וי' מוסף על ענין ראשון, וכי היכי דאב מבטל נדיי בתו בזמן שהיא ברשותו - ה"נ מבטל עם הבעל כל זמן שהיא ארוסה, דערדיין היא ברשותו. מכאן נערה כו'. ואימא. הדין קרא "אם היו תהיה" - בנשואה כתיב, שהבעל מיפר לה ולא האב, ולא מיירי בארוסה. בנשואה לא מצית למיפר דהא קרא אחרניא כתיב. לנשואה: "ואם בית אישה נדרה", ואימא תרוניהו. הני קראי מיירי בנשואה. דבעל מיפר, ואי אמרת תרי קראי בנשואה למה לי - חד לומר לך שאין הבעל מיפר בקודמין. ואם היו תהיה לאיש" אתי למילף שהבעל מיפר נדריה של נשואה, "ואם בית אישה נדרה" משמע דאותן נדרים שנדרה בבית אישה מיפר בעלה, אבל אם היו עליה נדרים קודם שנשאה, כשהיתה ארוסה וכנסה - לא מצי מיפר.

ומת - בטלה לה הפרתו. הלכך, כיון דהפרה דחד אפי' כי לא הקים חבירה קלישא טובא. כל היכא דהקים, כיון דהדיא שעתא לא חויה לאצטרופי - בטלה לה לגמרי. וכיון דלא חויה היא שעתא - לא חויה נמי בתר דזמנא. ונערה המאורסה דאביה ובעלה מפירין נדריה מנלן אמר רבה אמר קרא ואם היו תהיה לאיש וכי' מכאן נערה המאורסה שאביה ובעלה מפירין נדריה. נראה לי דה"ק: כיון דלנשואה כתיב קרא אחרניא, דהיינו "אם בית אישה נדרה" כדמפרש לקמן, על כרחין האי בארוסה מתוקמא, דתרי קראי בנשואה למה לי? וכיון דבארוסה מתוקם - על כרחין אתי לן למימר דיוי' מוסף על ענין ראשון, דלעיל מינה כתיב "וחי יסלח לה כי הניא אביה אותה" ובתריה כתיב "ואם ביום שמעו אישה ניא אותה" - לומר שאביה ובעלה מפירין נדריה. ואתי שפיר בארוסה, דכיון דבארוסה לא יצתה מרשות אב - דין הוא דלא ליפר ארוס לחודיה. ועל כרחין נמי הכי אתי לן למימר, דאי לא אמרי' וי' מוסף על ענין ראשון, וארוס לחודיה מיפר - קרא נשואה ל'ל? השתא בארוסין מיפר לחודיה, בנשואין מיבעיא? וכי בשביל שנשאה חורע כחו? וחדר מקשי לפרושי מילתיה, ומקשי: אימא הדין קרא בנשואה כתיב, לומר דבעל לחודיה מיפר, דיוי' מוסף על ענין ראשון לא אמרין ליה אלא כי מוכחי קראי הכי, ואי מיתוקם בארוסה מוכחי כדכתיבנא. אבל בנשואה - לא מוכחי כלל, אדרבה דינא הוא דבעל לחודיה מיפר.

ומת - בטלה לה הפרתו. הלכך, כיון דהפרה דחד אפי' כי לא הקים חבירה קלישא טובא. כל היכא דהקים, כיון דהדיא שעתא לא חויה לאצטרופי - בטלה לה לגמרי. וכיון דלא חויה היא שעתא - לא חויה נמי בתר דזמנא. ונערה המאורסה דאביה ובעלה מפירין נדריה מנלן אמר רבה אמר קרא ואם היו תהיה לאיש וכי' מכאן נערה המאורסה שאביה ובעלה מפירין נדריה. נראה לי דה"ק: כיון דלנשואה כתיב קרא אחרניא, דהיינו "אם בית אישה נדרה" כדמפרש לקמן, על כרחין האי בארוסה מתוקמא, דתרי קראי בנשואה למה לי? וכיון דבארוסה מתוקם - על כרחין אתי לן למימר דיוי' מוסף על ענין ראשון, דלעיל מינה כתיב "וחי יסלח לה כי הניא אביה אותה" ובתריה כתיב "ואם ביום שמעו אישה ניא אותה" - לומר שאביה ובעלה מפירין נדריה. ואתי שפיר בארוסה, דכיון דבארוסה לא יצתה מרשות אב - דין הוא דלא ליפר ארוס לחודיה. ועל כרחין נמי הכי אתי לן למימר, דאי לא אמרי' וי' מוסף על ענין ראשון, וארוס לחודיה מיפר - קרא נשואה ל'ל? השתא בארוסין מיפר לחודיה, בנשואין מיבעיא? וכי בשביל שנשאה חורע כחו? וחדר מקשי לפרושי מילתיה, ומקשי: אימא הדין קרא בנשואה כתיב, לומר דבעל לחודיה מיפר, דיוי' מוסף על ענין ראשון לא אמרין ליה אלא כי מוכחי קראי הכי, ואי מיתוקם בארוסה מוכחי כדכתיבנא. אבל בנשואה - לא מוכחי כלל, אדרבה דינא הוא דבעל לחודיה מיפר.

דכיון

יהי רצון אשר כהוראת ימי החנוכה, שנקודתם הפצת נר מצווה ותורה אור באופן דמוסיף והולך. . . שערכי היהדות, תורה ומצוותיה, יאירו חייהם הלוך ואור, ויהיו דוגמא מזהירה לכל רואיהם, עד קיום הייעוד ונתתי שלום בארץ גו' וחרב לא תעבור בארצכם וגו'

ממכתב י"ז טבת, ה'תשל"ז

1 דכיון שנשאת שוב אין לאביה רשות בה. הלכך נימא דבנשואה - בעלה לחודיה ליפר,
 2 ובארוסה - אב לחודיה ליפר, דהא בארוסין לא נפקא מרשות אב. ומהדר ליה: דליכא
 3 לאוקמה בנשואה דבנשואה, כתיב קרא אחרניא "אם בית אישה נדרה", ותרי קראי למה לי,
 4 וכדסליק ארעתיה מעיקרא. אלא דהש"ס מפרש מילתיה קמעא קמעא. ואימא
 5 **תרווייהו** בנשואה. אבל בארוסה לא צריך
 6 בעל כלל. וכו': תרי קראי למה לי - לומר שאין
 7 הבעל מיפר בקודמין. ולהכי הדר וכתב "ואם בית
 8 אישה נדרה" - לאשמועינן שאין הבעל מיפר
 9 נדרים שקדמו לה קודם שנשואה. **הא** ממילא
 10 שמעת מינה. דב"אם בית אישה" לחודיה סגי,
 11 דמשמע מיניה דבעל מיפר, ושיאנו מיפר בקודמין.
 12 **ואיבעית** אימא היה קודשין משמע. הלכך
 13 על כרחיך לא מצית אמרת דבארוסה אב לחודיה
 14 מיפר, דהיה קודשין משמע. אלמא בנערה
 15 המאורסה צריך בעל וכל סגי באב לחודיה. וכו'
 16 נתי דהיה קודשין משמע, נשואין נמי משמע.
 17 דהא ביבמות (ף ט) אמרינן דכהן מיטשא לאחורו
 18 ארוסה, ומוקמי קרא ד"ולאחותו הבתולה הקרובה
 19 אליו אשר לא היתה לאיש" שנשאת, אלמא
 20 היה נמי נשואין משמע. וכיון שכן - נימא דבין
 21 בקודשין בין בנשואין אביה ובעלה מפרין נדריהו. ליתא. דפשיטא לן דכיון שנשאת שוב אין
 22 לאביה רשות בה. ועוד: דהא כתיב "ואם בית אישה נדרה" דאלמא בעל מיפר לחודיה.
 23 **אימא** אב לחודיה ליפר. ניל דאב לחודיה ליפר הוא דקשיא ליה. דכיון דלא יצתה מרשות
 24 האב, בדכתיבנא לעיל - בדין הוא דמצי מיפר, אבל ארוס לא. וסמיכתא ד"ואם היה תהיה"
 25 - היינו לומר דארוס בעי אב. וארוס דכתב רחמנא - לומר שאם הקים הוקם, כדאמר' בסמוך
 26 עליה דאב. ואע"ג דכתיב עליה ד"אם היה תהיה לאיש" וכו' "ואם כיום שמוע אישה ניא
 27 אותה והפר את נדרה" וכו' - לא למימרא דהפרתו תועיל כלל, אלא שאם לא הפר ביום
 28 שמועו נמצא שהקים, דלחכי בלחוד הוא דאוקמה ברשותא דארוס ולא למידי אחרניא,
 29 דכיון דלא יצתה מרשות אב - אין לך לזכות בארוס אלא בפחות שבשעירין. ומהדר ליה:
 30 א"ב "ואסרה אסר בבית אביה" למה לי. כלומר, אמאי טרח קרא לאשמועי' דבעודה פניה
 31 מיפר אב? לאשמועי' הכי בחר קרא ד"ואם היה תהיה" ואנא אמנא: במקום ארוס אב מיפר
 32 לחודיה, שלא במקום ארוס מיבעיא? אימא **אב** בעי ארוס אבל ארוס לחודיה ליפר. מכי
 33 חזא דמאי דסליק ארעתיה מעיקרא נערה המאורסה לא יצתה כלל מרשות אב - ליתיה,
 34 דעל כרחיך כשנתארוסה אב לחודיה לא מצי מיפר, מפכי ליה לפרכיה: דכיון שכן, אדרבה,
 35 משמעותא דקראי דארוס עיקר ואב טפל לו. דכיון דטרח רחמנא לאשמועינן דאב מיפר
 36 קודם שנתארוסה - מכלל דלאחר שנתארוסה נפקא לה מרשותיה. וכיון דכתב קרא בהדיא
 37 דארוס מיפר - משמע דלחודיה מיפר. ושותפותיה דאב, דליתיה אלא משום ו"ו מוסף על ענין ראשון, מסתייך אי מוקמת ליה לומר שאם הקים הוקם. דודאי פשטיה דקרא משמע דארוס
 38 לחודיה ליפר, אלא דלא מצינן למימר דלא שייך אב בנדריה ארוסה אלא ארוס, דאי הכי הפרת אב דכתב רחמנא למה לי? וכיון שכן כל היכא דמוקמת ליה לאב במידי סגי לן, ונוקמיה הכי
 39 לאם הקים הוקם! ומהדר: א"ב "אם בית אישה נדרה" למה לי? ק"ו. ולא מצי אמר דלחכי כתיביה - לומר שאם הקים אב לאחר שנשאת לא הוקם - דלחא לי"צ קרא, דפשיטא לן שכיון
 40 שנשאת שוב אין לאביה רשות בה. ולא מצית נמי למימר דלחכי כתיביה - דאי לא הוה אמנא דבארוס אפי' הקים אב לא הוקם, דלא מצי למימר, דכיון דלא יצתה מעינין מרשות אב, ומדינא
 41 הוה לן למימר דאב לחודיה מצי מיפר אי לאו פירכא דאיכ' "ואסרה בבית אביה" למה לי, לית לן לגרועי הניאה דאב אלא אמאי דמוכחא לן האי פירכא, אבל לענין אם הקים הוקם דלא
 42 מוכחא לן - לא. **אימא** אם בית אישה נדרה לומר שאין הבעל מיפר בקודמין. ולמעוטא הוא דאיצטרך. **ומיניה**. כלומר, ממאי דאמרת דבעל אינו מיפר בקודמין - שמעינן שאין ארוס
 43 מיפר אלא בשותפותיה דאב, דהאב וארוס מיפר בקודמין, כדמשמע מ'ונדריה עליה' - נדריה שהיו עליה כבר, והכי אפשר דארוס מיפר ולא בעל? לאו משום שותפותיה דאב, דמפר בכולה?
 44

1 ולאו ממילא. דלעולם "אם היה תהיה" אתי לנערה המאורסה; דאי בדקאמרת דתרווייהו
 2 בנשואה, למה לי? לא לכתוב אלא "בית אישה" לחודיה, וממילא שמעת מינה דאינו
 3 מיפר בקודמין, דמשמע: אם בית אישה נדרה - ולא מה שנדרה קודם לכן. "ואם היה
 4 תהיה" למה לי? שרייה לארוסה, שהבעל והאב מפרין נדריה. **ואיבעית** אימא. להכי לא
 5 מצית לאוקמא להאי קרא "ואם היה תהיה"
 6 אלא בארוסה - דכתיב לשון הויה, דמשמע
 7 קידושין, כדאמרין במסכת קידושין (דף ה.ו.)
 8 "ויצאה היתה" מוקיש הויה ליציאה. **ואימא**.
 9 להכי סמוך הכתוב "כי הניא אביה אותה" ואם
 10 היה תהיה לאיש", לומר דאב מיפר לחודיה
 11 לבתו ארוסה, בלא הארוס. א"ב **ואסרה** איסר.
 12 דאתא לאשמועינן דאב מיפר בזמן שהיא
 13 ברשותיה: שהיא נערה, למה לי למכתב: ממילא
 14 שמעינן דודאי מיפר, דהשתא במקום ארוס שיש
 15 לו לארוס רשות בה - האב מיפר לחודיה, שלא
 16 במקום ארוס - מיבעיא דאב מיפר לחודיה?
 17 אלא ודאי להכי אתא קרא, לומר דהאב מיפר
 18 עם הארוס. **ואימא** אב ליבעי ארוס. שינוי יכול
 19 להפר בלא ארוס, כדקאמרת. אבל ארוס מיפר
 20 לחודיה, בלא אב. וכי **תימא**. אב דסמיך רחמנא
 21 ל"אם היה תהיה לו" למה לי דדרשת לנערה דאביה ובעלה מפרין נדריה. **מיבעי** ליה **דאם**
 22 **הקים**. שיש לו לאב בכך רשות בה, דאם הקים נדריה - אין הארוס יכול שוב להפר. אבל
 23 בלא הקמת אב - מיפר בעל לחודיה. **אם** כן, דארוס לחודיה מיפר, לא איצטרך לן קרא
 24 למימר דבעל מיפר נדרי אשתו, דמקו' הוא דנפקא: מה אם בעודה ארוסה, שרשות שניהן
 25 בה - מצי למיפר ארוס לחודיה, כשנשאת, שאין לאב רשות בה - מיבעיא דמיפר בעל
 26 לחודיה? אלא מדאיצטרך קרא למכתב "ואם בית אישה נדרה" - שמע מינה דארוס
 27 במקום אב אינו מיפר לחודיה. **ואימא**. לעולם דארוס מיפר לחודיה, ודקאמרת א"ב "בית
 28 אישה נדרה" למה לי - לומר לך שאין הבעל מיפר בקודמין. ומיניה, כלומר, מיהא
 29 דאמרת דאיצטרך קרא להכי - מיניה איכא למשמע נמי דלאו ארוס לחודיה מיפר.
 30 דהשתא, ומה בעל לאחר שנישאת לו אינו מיפר בקודמין - במה שנדרה כשהיא ארוסה
 31 לו אינו יכול להפר עכשיו כשנכנסה כולה ברשותו. **ארוס** מיפר בקודמין, בתמיה, בזמן
 32 שהיא ארוסה ולא כנסה ברשותו היכי מצי מיפר לחודיה בתני נדרים שנדרה כשהיתה
 33 ארוסה? **אלא** לאו. האי דארוס מיפר. **משום** שותפותיה דאב. דמיפר בהדיא, אבל ארוס
 34 לחודיה ודאי לא מצי מיפר.

1 **וְלֹא מִמִּילָא**. דלעולם "אם היה תהיה" אתי לנערה המאורסה; דאי בדקאמרת דתרווייהו
 2 בנשואה, למה לי? לא לכתוב אלא "בית אישה" לחודיה, וממילא שמעת מינה דאינו
 3 מיפר בקודמין, דמשמע: אם בית אישה נדרה - ולא מה שנדרה קודם לכן. "ואם היה
 4 תהיה" למה לי? שרייה לארוסה, שהבעל והאב מפרין נדריה. **ואיבעית** אימא. להכי לא
 5 מצית לאוקמא להאי קרא "ואם היה תהיה"
 6 אלא בארוסה - דכתיב לשון הויה, דמשמע
 7 קידושין, כדאמרין במסכת קידושין (דף ה.ו.)
 8 "ויצאה היתה" מוקיש הויה ליציאה. **ואימא**.
 9 להכי סמוך הכתוב "כי הניא אביה אותה" ואם
 10 היה תהיה לאיש", לומר דאב מיפר לחודיה
 11 לבתו ארוסה, בלא הארוס. א"ב **ואסרה** איסר.
 12 דאתא לאשמועינן דאב מיפר בזמן שהיא
 13 ברשותיה: שהיא נערה, למה לי למכתב: ממילא
 14 שמעינן דודאי מיפר, דהשתא במקום ארוס שיש
 15 לו לארוס רשות בה - האב מיפר לחודיה, שלא
 16 במקום ארוס - מיבעיא דאב מיפר לחודיה?
 17 אלא ודאי להכי אתא קרא, לומר דהאב מיפר
 18 עם הארוס. **ואימא** אב ליבעי ארוס. שינוי יכול
 19 להפר בלא ארוס, כדקאמרת. אבל ארוס מיפר
 20 לחודיה, בלא אב. וכי **תימא**. אב דסמיך רחמנא
 21 ל"אם היה תהיה לו" למה לי דדרשת לנערה דאביה ובעלה מפרין נדריה. **מיבעי** ליה **דאם**
 22 **הקים**. שיש לו לאב בכך רשות בה, דאם הקים נדריה - אין הארוס יכול שוב להפר. אבל
 23 בלא הקמת אב - מיפר בעל לחודיה. **אם** כן, דארוס לחודיה מיפר, לא איצטרך לן קרא
 24 למימר דבעל מיפר נדרי אשתו, דמקו' הוא דנפקא: מה אם בעודה ארוסה, שרשות שניהן
 25 בה - מצי למיפר ארוס לחודיה, כשנשאת, שאין לאב רשות בה - מיבעיא דמיפר בעל
 26 לחודיה? אלא מדאיצטרך קרא למכתב "ואם בית אישה נדרה" - שמע מינה דארוס
 27 במקום אב אינו מיפר לחודיה. **ואימא**. לעולם דארוס מיפר לחודיה, ודקאמרת א"ב "בית
 28 אישה נדרה" למה לי - לומר לך שאין הבעל מיפר בקודמין. ומיניה, כלומר, מיהא
 29 דאמרת דאיצטרך קרא להכי - מיניה איכא למשמע נמי דלאו ארוס לחודיה מיפר.
 30 דהשתא, ומה בעל לאחר שנישאת לו אינו מיפר בקודמין - במה שנדרה כשהיא ארוסה
 31 לו אינו יכול להפר עכשיו כשנכנסה כולה ברשותו. **ארוס** מיפר בקודמין, בתמיה, בזמן
 32 שהיא ארוסה ולא כנסה ברשותו היכי מצי מיפר לחודיה בתני נדרים שנדרה כשהיתה
 33 ארוסה? **אלא** לאו. האי דארוס מיפר. **משום** שותפותיה דאב. דמיפר בהדיא, אבל ארוס
 34 לחודיה ודאי לא מצי מיפר.

בין

1 דארוס מיפר - משמע דלחודיה מיפר. ושותפותיה דאב, דליתיה אלא משום ו"ו מוסף על ענין ראשון, מסתייך אי מוקמת ליה לומר שאם הקים הוקם. דודאי פשטיה דקרא משמע דארוס
 2 לחודיה ליפר, אלא דלא מצינן למימר דלא שייך אב בנדריה ארוסה אלא ארוס, דאי הכי הפרת אב דכתב רחמנא למה לי? וכיון שכן כל היכא דמוקמת ליה לאב במידי סגי לן, ונוקמיה הכי
 3 לאם הקים הוקם! ומהדר: א"ב "אם בית אישה נדרה" למה לי? ק"ו. ולא מצי אמר דלחכי כתיביה - לומר שאם הקים אב לאחר שנשאת לא הוקם - דלחא לי"צ קרא, דפשיטא לן שכיון
 4 שנשאת שוב אין לאביה רשות בה. ולא מצית נמי למימר דלחכי כתיביה - דאי לא הוה אמנא דבארוס אפי' הקים אב לא הוקם, דלא מצי למימר, דכיון דלא יצתה מעינין מרשות אב, ומדינא
 5 הוה לן למימר דאב לחודיה מצי מיפר אי לאו פירכא דאיכ' "ואסרה בבית אביה" למה לי, לית לן לגרועי הניאה דאב אלא אמאי דמוכחא לן האי פירכא, אבל לענין אם הקים הוקם דלא
 6 מוכחא לן - לא. **אימא** אם בית אישה נדרה לומר שאין הבעל מיפר בקודמין. ולמעוטא הוא דאיצטרך. **ומיניה**. כלומר, ממאי דאמרת דבעל אינו מיפר בקודמין - שמעינן שאין ארוס
 7 מיפר אלא בשותפותיה דאב, דהאב וארוס מיפר בקודמין, כדמשמע מ'ונדריה עליה' - נדריה שהיו עליה כבר, והכי אפשר דארוס מיפר ולא בעל? לאו משום שותפותיה דאב, דמפר בכולה?
 8 דגבי אב ליכא קודמין. כ"ל פירושא דשמעתא.

דבי

אודות חלוקת הש"ס - הנה אלו שלקחו על עצמם מסכתות על-מנת לסיימן,
 יעשו כן בפועל, ואלו שלא לקחו עדיין - יקחו עתה או מחר, והעיקר - שילמדו
 אותם במשך השנה כולה, באופן שיסיימו אותם ל"ט כסלו הבא עלינו ועל כל
 ישראל לטובה

משיחת "ט כסלו, ה'תשכ"ח

24 ומפרשת הגמרא את קושייתה, וְכִי תִימָא, אם כן דין אָב דְּרָבָב
 25 דְּרַמְנָא בארוסה וְשַׁנְלַמְד מְהוּיָו שֶׁל 'ואם היו תהיה', שהוא מוסיף
 26 על ענין ראשון לְמַה לִּי, שהרי הפרתו לא מעלה ולא מורידה. יש
 27 לומר דְּמִיפְעֵי לִיָּה – שבא הפסוק להשמיענו, דְּאִי תְּקִים האב לבדו
 28 את נדרה תְּקִים, ושוב אין הארוס יכול להפר.
 29 מתרצת הגמרא, אִם כֵּן שֶׁהָאָרוֹס מִיפְר לְבַדּוּ בְּלִי הָאֵב, 'בית אישה'
 30 נְדָרָה' בנדרים נשואה, לְמַאי כְּתִב רַחֲמָנָא שֶׁהִבְעֵל לְבַדּוּ מִפִּירָם.
 31 הלא קל וְחֹמֶר הוּא, וְכִּי בְּמָקוֹם אָב – בארוסה שעדיין לא יצאה
 32 לגמרי מרשות אביה, הָאָרוֹס מִיפְר לְחֻזְרָהּ את נדריה, שְׁלֹא בְּמָקוֹם
 33 אָב – בנשואה שיצאה לגמרי מרשות אביה, וְכִי מִיפְעֵי לְפִסּוֹק
 34 לומר שהבעל לבדו מיפר את נדריה.
 35 ושוב מקשה הגמרא, אִימָא שֶׁאֵין הָאָרוֹס לְבַדּוּ מִיפְר את נדריה,
 36 אלא שכתבה התורה 'אִם בֵּית אִישָׁה נְדָרָה', כְּדִי לֹאֲמַר שְׂאִין תִּבְעַל
 37 מִיפְר בְּנִדְרֵים הַקּוֹדְמִין לְנִשְׁוֹאִין.
 38 מתרצת הגמרא, וְיִמְיָה – מדין זה עצמו שאין הבעל מיפר
 39 בקודמין, מוכח שהארוס אינו מיפר לבדו. שהרי הָאָרוֹס מִיפְר אִף
 40 בְּנִדְרֵים הַקּוֹדְמִין לְאִירוֹסִין, כְּמִשְׁמַעוֹת הַפִּסּוֹק 'ואם היו תהיה
 41 לאיש ונדריה עליה', דְּהֵינּוּ נִדְרֵים שְׁהִיוּ עֲלֶיהָ מִכְּבֵר. ואם כן איך
 42 יתכן שיהיה כח הארוס יפה מכח הבעל. אֶלָּא לָאוּ, בהכרח שסיבת
 43 מה שהארוס מיפר בקודמין היא מְשֻׁם שֶׁאִינוּ מִיפְר לְבַדּוּ כִּי אִם
 44 בְּשִׁתְּפוּתָהּ דְּאָב.
 45 מביאה הגמרא מקור אחר לדין נערה המאורסה האמור
 46 במשנתנו:

1 מתרצת הגמרא, וְכִי לָאוּ מְמִילָא שְׁמַעְתָּ מִיָּה, מהפסוק 'ואם בית
 2 אישה נדרה', את שני הדינים הללו, גם שהבעל מיפר את נדרי
 3 אשתו, וגם שאינו מיפר בקודמין. ואם כן שוב אין צורך בפסוק
 4 'ואם היו תהיה' ללמדנו על הנשואה. אלא בהכרח שפסוק זה
 5 מדבר בארוסה, והוא המשך לענין הקודם לו האמור בהפרת האב,
 6 ללמדנו שאביה ובעלה מפירין את נדריה.
 7 עוד מתרצת הגמרא, אִיפְעֵי אִימָא, דְּלִשּׁוֹן הָיָה הָאָמוֹר ב'ואם היו
 8 תהיה לאיש', קְדוּשִׁין מְשַׁמְעֵי, שעדיין לא נישאה לו. נמצא שאין
 9 האב לבדו מיפר לבתו הארוסה, אלא בשותפות עם הארוס בלבד.
 10 ושוב מקשה הגמרא, אִימָא אָב לְחֻזְרָהּ מִיפְר את נדרי בתו
 11 הארוסה אף בלא הארוס, אלא שהארוס אינו מיפר לבדו בלא
 12 האב, כמו שמשמע מְהוּיָו שֶׁל 'ואם היו תהיה', שהוא מוסיף על
 13 הענין הראשון, כאמור.
 14 מתרצת הגמרא, אִם כֵּן שֶׁהָאֵב מִיפְר לְבַדּוּ בְּלִי הָאָרוֹס, 'וְאִפְרָה
 15 אָפֶר בֵּית אִבִּיהָ וַיָּנֵא אוֹתָהּ' האמור בתחילת הפרשה לגבי נערה
 16 פנויה שעדיין לא התארסה, לְמַה לִּי. הלא הַשְׁתָּא יֵשׁ לֹמֶר, אם
 17 בְּמָקוֹם אָרוֹס מִיפְר אָב לְחֻזְרָהּ את נדרי בתו הנערה, וְכִי שְׁלֹא
 18 בְּמָקוֹם אָרוֹס ('בתו הפנויה') מִיפְעֵי לְפִסּוֹק לומר שהוא מיפר את
 19 נדריה. אלא בהכרח שאין האב מיפר לבדו את נדריה אלא יחד
 20 עם הארוס, ועל כן הוצרך הפסוק להשמיענו בנערה פנויה, שהאב
 21 לבדו מיפר את נדריה.
 22 ושוב מקשה הגמרא, אִימָא אָב לְיִפְעֵי אָרוֹס, ואינו מיפר לבדו אלא
 23 בשותפות הארוס, וְאוֹלָם הָאָרוֹס לְחֻזְרָהּ מִיפְר אִף בְּלֵא הָאֵב.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד כסלו, תשי"ד
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה על מכתבם בקשה להתפלל עליהם.

הנה ידועה שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בענין הברכה שהיא בדוגמת הגשם, שכמו שהגשם מצמיח כשיש חרישה וזריעה, כן הוא גם בברכה שמקבל הברכה צריך לעשות החרישה בעצמו, היינו לב נשבר ונדכה על ידי התבוננות בגדלות הבורא ית' שבמילא מביא לידי הכרה בשפלות האדם (יעוין בפירוש תר"י בברכות ריש פרק אין עומדין, והובא לפסק הלכה בהגהות הרמ"א שו"ע או"ח סי' צ"ח סוף סעיף א') וזריעה ע"י נתינת הצדקה לפני התפלה והידור במצות אשר אז הברכה מביאה הצלחה וכמה שנאמר בפרשת ברכות יצחק, אשר אפילו בארץ היא ובשנה ההיא הנה מצא מאה שערים וכפירוש התרגום ורז"ל על חד מאה בדשערוהי.

ובטח למותר להעירם בהכרח הגמור דלימוד פנימיות התורה ובפרט בדורותינו אלה אשר הודיענו עיר וקדיש משמיא נחית הוא האר"י החי שמצוה לגלות זו החכמה ובפרט לאברכים יושבי אהל ועוסקים בתורה והשי"ת יצליחם.

בברכה לתלמוד תורה ביראת שמים.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א,
 המזכיר

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

עַה אִין עוֹשִׁין גַּרְף שֶׁל רְעִי לְכַתְחֵלָה, דְּהֵינּוּ שְׁמִיבֵיא לְפָנָיו דְּבַר שְׁעֵתִיד לְמַאֵם, אוּ שְׁעוּשָׂה דְּבַר שְׁעֵתִיד לְמַאֵם, וְסוּמְךָ בְּדַעְתּוֹ שְׁיוֹצִיאָנּוּ אַחַר כֶּךָ כְּשִׁמְיָאֵם תְּרַלְגוּ, שְׂאָף שְׁהַתִּירוּ לְהוֹצִיא הַדְּבַר הַמְּאֹס, מִפְּלִמְקוֹם לֹא יַעֲשֶׂה לְכַתְחֵלָה תְּרַלְדוּ דְּבַר שְׁיֵהִיָּה בְּוֵדָאִי אַחַר כֶּךָ מְאֹס לְפָנָיו וְיוֹצִיאָנּוּ תְּרַלְהוּ. וּמְפַל מְקוֹם, אִם עֵבֶר וְעֵשָׂה בֵּן - מִתֵּר לְהוֹצִיאֵהוּ אַחַר כֶּךָ.

וְאִם אִין בְּדַעְתּוֹ בְּתַחֲלָה שְׁיוֹצִיאָנּוּ תְּרַלְדוּ אַחַר כֶּךָ - מִתֵּר לַעֲשׂוֹת בֵּן אָף לְכַתְחֵלָה תְּרַלְדוּ, וְאַחַר כֶּךָ אִם נִמְלֶךְ לְהוֹצִיאֵהוּ - הָרִי זֶה מִתֵּר:

חלק ב סימן שח, דברים המותרים והאסורים לטלטל בשבת סעיף עה

ביאורי הלכה

תרל"ג] אח"כ כשימאם – אין היתר לפנות מוקצה העתיד להימאס אם כעת עדיין אינו מאוס⁵⁷⁶. תרל"ד] לכתחלה – גם בהנחת הפסולת כרגילותו בעת האכילה על השלחן שלפניו, לכתחילה יש לפזרה או להניחה במקום שלא תצטבר ותימאס עד שיצטרך לפנותה, אלא שבימינו שהבתים נקיים לגמרי, ומואסים לשבת בחדר שפזורה בו אפילו מעט פסולת – רשאי לאכול כדרכו ולהניח הפסולת במקום אחד⁵⁷⁷, וטוב יותר, להניח הפסולת בקערה, שקית או כלי אחר המכיל קליפות או פסולת אחרת שאינה מוקצה ואז לפנותם יחד לאשפה בטלטול מן הצד⁵⁷⁸.

תרל"ח] ויוציאנו – גרף של רעי שהיה בידו לפנותו כבר מערב שבת ולא פינהו, אינו נחשב כעושה גרף של רעי לכתחילה, ומותר לכתחילה להשאירו ולפנותו בשבת⁵⁷⁹. תרל"ו] בתחלה שיוציאנו – היה בדעתו להוציאו אחר כך באופן המותר כגון בטלטול כלאחר יד או בטלטול מן הצד – מותר לעשותו לכתחילה⁵⁸⁰. תרל"ז] אף לכתחלה – היינו שאין איסור לעשות דבר מאוס בשבת אף שיהיה אסור בטלטול, כל עוד בזמן עשייתו לא סמך על כך שיפנהו לאחר מכן, ואם נמלך לאחר מכן – מותר להוציאו⁵⁸¹.

צינונים והוספות

עניני 'גרף של רעי' כדלעיל הערה תקסא. (580) ואם אירע שנמלך להוציאו אחר כך משום "גרף של רעי" מותר, אך אם עושה זאת בקביעות (שמוציא כדרכו מצד היתר 'גרף של רעי' ולא באופן המותר) לכאורה היה נחשב כעושה גרף של רעי לכתחילה, אך בתהל"ד ס"ק מ הסתפק בזה שאולי די בכך שיש באפשרותו להוציאו בטלטול מן הצד או כלאחר יד, אבל לעולם אין מטריחים אותו להוציא בטלטול מן הצד או כלאחר יד כשישנו היתר של "גרף של רעי". (581) ואינו נחשב כעושה גרף של רעי לכתחילה.

(576) משמעות שוע"ר. (577) וכן בעת החלפת טיטול וכיוצא-בזה מותר להניחו כדרכו בסמיכות למקום ההחלפה ולפנותו לאחר מכן, ואין צריך להשליכו לאשפה בעודו בידו, כמו שלא מצינו שיצריכוהו לחפש להטיל צרכיו בגרף של רעי הנמצא במקום שלא יצטרכו לפנותו משם, אלא עושה כדרכו. (578) ראה תהל"ד ס"ק מ הובא להלן הערה תקפ שהסתפק אם מטלטל אחר כך כדרכו או דווקא בטלטול מן הצד. (579) מלשון שוע"ר משמע שאינו בכלל "עושה גרף של רעי לכתחילה", ואף שהיה בידו לפנותו הרי הקילו בכל

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות פסח ~

~ יום ראשון ~

חלק ג סימן תמז דין תערובות חמץ בתוך הפסח:
סא... ויש אומרים שחמץ שעבר עליו הפסח כיון שהוא אסור מדברי סופרים הרי דינו כשאר איסורי דברי סופרים שאינן בטלין בפחות משישים אם התערובות הוא לח בלח בין שנתערב במינו בין שלא במינו בין שיש בתערובות ממשו של איסור בין שאין שם אלא טעמו בלבד כגון חתיכת חמץ שעבר עליו הפסח שנפלה לתבשיל רותח של חמץ שנתחמץ לאחר הפסח ואין בתבשיל ס' כנגד החתיכה הרי התבשיל אסור באכילה ובהנאה אף לאחר שהסיר החתיכה ממנו.

ומכלי מקום מותר למכרו לנכרי שהרי אין הנכרי מוסיף לו דמים בעד טעם החתיכה שנפלט לשם ונמצא שאינו נהנה כלל ממנה אבל אם יש בהתערובות ממשות חמץ שעבר עליו הפסח צריך לזוהר שלא יקבל דמים מהנכרי רק מה שהתערובות היה שוה קודם שנפל החמץ לתוכו או שיקבל ממנו כל דמי התערובות עם החמץ שבתוכו וישליך דמי החמץ לאיבוד כגון לים או לנהר עמוק דנמצא שאינו נהנה כלל מחמץ זה ואפילו הוא עצמו מותר לאכול כל התערובות על ידי שיפרה את החמץ שבתוכו דהיינו שיטול ממעותיו סכום דמי החמץ זה וישליכם לאיבוד דנמצא שאינו נהנה כלל במה שעבר הפסח על חמץ זה ושוב אין לנו לקונסו שלא יאכלנו כיון שכבר נתערב בהיתר.

ואם התערובות הוא יבש ביבש הרי הוא בטל ברוב כמו בשאר איסורין ומותר אפילו באכילה.

ואם אין בתערובות רוב כנגד חמץ זה כגון שנתערב אחד באחד או שנים בשנים צריך לפדות את החמץ ואחר כך יאכל את כל התערובות או שימכור הכל לנכרי ולא יקבל ממנו רק מהצית הדמים דהיינו דמי היתר בלבד.

ולענין הלכה יש להחמיר כסברא האחרונה אבל אם הוא הפסח מרובה או שעת הדחק יש לסמוך על סברא הראשונה (כי כן עיקר):

~ יום שני ~

סב עיסה שנתחמצה לאחר הפסח בשמרי שבר שעבר עליו הפסח אע"פ שיש בה ס' כנגד השמרים הרי היא אסורה אפילו בהנאה דכיון שהשמרים העמידו אותה וכל דבר המעמיד הרי הוא כאילו הוא עומד בעין הרי כאילו כל העיסה היא שמרים.

לפיכך אם הוא רוצה למכרה לנכרי ולא יקבל ממנו רק כמו שהייתה העיסה שוה קודם שנתן לתוכה השמרים אין זה מועיל כלום כיון שאנו רואים כל העיסה כאילו היא שמרים

וכן אם הוא רוצה לפדות את השמרים אין מועיל כלום שאין פדיון מועיל לדבר שהוא בעין וכן הדין אם העמיד גבינות בחמוץ של שבר שעבר עליו הפסח או שהעמיד מי דבש בשמרי שבר שעבר עליו הפסח וכן כל כיוצא בזה ויש חולקין על זה ואומרים שפדיון מועיל לדבר המעמיד וכן יכול למכרו לנכרי ולא יקבל ממנו דמי דבר המעמיד ובמקום הפסח מרובה יש לסמוך על דבריהם:

סג אם לקח שאור מעיסה שנתחמצה בשאור שעבר עליו הפסח ומעיסה זו השניה לקח שאור וחמץ בו עיסה שלישית ומעיסה זו השלישית לקח שאור וחמץ בו עיסה רביעית הרי עיסה זו הרביעית מותרת אפילו באכילה בלא שום פדיון אבל עיסה הב' והג' דינן כעיסה הראשונה וכן אם לקח שמרים ממי דבש שהעמידוהו בשמרי שבר שעבר עליו הפסח והעמיד בהם מי דבש ב' וממי דבש הב' לקח שמרים והעמיד בהם מי דבש ג' וממי דבש הג' לקח שמרים והעמיד בהם מי דבש ד' הרי מי דבש הד' מותר אפילו בשתייה לדברי הכל עיין סימן תמ"ב וכן כל כיוצא בזה:

חלק ג' סימן תמח דין חמץ שעבר עליו הפסח:

א חמץ דגן גמור של ישראל שעבר עליו הפסח בין שעבר עליו כל הפסח ובין שלא עבר עליו אלא מקצת הפסח אפילו מקצת יום טוב האחרון של גלויות הרי הוא אסור בהנאה לכל אדם מישראל לפי שקנסוהו חכמים לבעל החמץ על שעבר עליו בכל יראה ובל ימצא ולא רצו חכמים לחלוק בגזירתם ואסרוהו על כל אדם ולא עוד אלא אפילו היה בעל החמץ אנוס שלא היה יכול לבערו או שלא היה יודע ממנו כלל עד לאחר הפסח אף על פי כן אסרוהו בהנאה כדי שלא יניח כל אדם חמצו עד לאחר הפסח ויאמר אנוס הייתי:

~ יום שלישי ~

ב אבל חמצו של נכרי שעבר עליו הפסח מותר אפילו באכילה אם הוא בצק או פת במקום שנהגין היתר בפת של נכרי דכיון שלא נעשה בו עבירה בשחייתו עד לאחר הפסח לא אסרוהו חכמים:

ג נכרי שהביא לישראל דורון של חמץ אפילו הביאו ביו"ט האחרון סמוך לחשיכה לא יקבלנו הישראל מידו שהרי בקבלה זו נקנה לו הדורון בקנין גמור ונעשה חמצו של ישראל ועובר עליו בכל יראה ובל ימצא ברגע זו שעד הלילה וכן לא יאמר לו הישראל שיניח הדורון במקום צנוע וכיוצא בדברים כאלו שניכר מהן שהוא חפץ בדורון שאם הוא חפץ בו הוא נקנה לו על ידי שהוא מונח בביתו או בחצרו שכל הדבר המונח בחצירו של אדם נקנה לו כאילו הוא מונח בידו ממש שהצירו הוא כשלוחו לכל דבר אבל כשאין ניכר מתוך דבריו או מעשיו שהוא חפץ בהדורון אין חצירו קונה לו לפי שכן הסתם אין נוה לאדם לקנות לו דבר האסור לו לקנותו

החמץ צריך הישראל להזהיר את הנכרי שיוציא את החמץ מרשותו כדי שלא יתחייב להזהיר לו דמיו אם יגנב ממנו או יאבד:

~ יום חמישי ~

ח ומכל־מקום אף על פי שהוציא הנכרי את החמץ מרשות הישראל לרשותו או לרשות של הפקר אף על פי כן לכתחלה צריך שיטול ממנו הישראל כסף או שוה כסף כפי שיווי כל המקח של כל החמץ בשער שבשוק או שיקח ממנו מעט כסף או שוה כסף ובעד השאר יעמיד לו ערב קבלן בעד כל המעות שישלם לו לזמן פרעון שקבע לו בענין שלא יהיה לו שום מענה ומענה על הנכרי בעד המעות כ־אם על הערב קבלן לפי שיש אומרים שהנכרי אינו קונה מטלטלין במשיכה אלא בכסף.

אבל בדיעבד שלא קנה הנכרי את החמץ אלא במשיכה בלבד או בכסף בלבד ועבר עליו הפסח הרי זה מותר אפילו באכילה וכן אם נזכר לאחר שהגיעה שעה ששית שאז אינו יכול להקנותו לנכרי כמו שנתבאר בסימן תמ"ג אין צריך לפרותו מהנכרי ולבערו מן העולם ואע"פ שיש אומרים שהנכרי אינו קונה מטלטלין בכסף בלבד אלא במשיכה כמו שנתבאר בחו"מ סימן קצ"ד וזה שלא משך את החמץ מרשות הישראל לא קנהו כלל אע"פ שנתן לו כל דמיו והרי הוא חמצו של ישראל, ומכל־מקום (הרי יש אומרים שהנכרי קונה מטלטלין אפילו בכסף בלבד או במשיכה בלבד כמו שנתבאר ביו"ד סי' קל"ב ויש לסמוך על דבריהם להקל בחמץ שעבר עליו הפסח שאינו אסור אלא מדברי סופרים שבדברי סופרים הלך אחר המיקל ועוד) כיון שהחמץ לאחר שהגיע זמן ביעורו אף אם לא היה מוכרו לנכרי לא היה ברשותו של הישראל ולא נקרא שלו כלל שהרי אין רשאי ליהנות ממנו אלא שהתורה העמידה את החמץ ברשותו להיות שמו נקרא עליו שיעבור עליו בבל יראה ובל ימצא אם לא הוציאו מרשותו קודם שהגיע זמן הביעור ולא ביערו מן העולם לאחר שהגיע זמן הביעור לפיכך בגילוי דעת בלבד שהוא מגלה דעתו קודם שהגיע זמן הביעור שאין רצונו כלל שיהיה החמץ שלו די בזה להפקיע מעליו איסור כל יראה ובל ימצא וגילוי דעת זה הוא מה שמקנה אותו לנכרי אע"פ שאינו קנין גמור המועיל מדין תורה שלא יוכל אחד מהן לחזור בו ולבטל המקח:

~ יום שישי ~

ט וכל זה כשמוכר חמצו אבל אם נותנו במתנה לנכרי אין צריך אלא משיכה בלבד לדברי הכל שלא אמרו שקניינו של נכרי הוא בכסף אלא במכר שהנכרי צריך ליתן כסף מקנתו להמוכר ובוה נקנה לו המכר אבל במתנה שאין שם כסף מקנה די במשיכה בלבד:

י אם אותו הנכרי שהוא מקנה לו חמצו לא משך בעצמו את החמץ מרשות הישראל אלא צוה לישראל אחר או

וכיון שאין נוח לו לקנותו אין חצירו נעשה כשלוחו לקנות לו דבר שאין נוח לו שאין אדם נעשה שליח לחבירו בעל כרחו:

ך ומכל־מקום טוב להחמיר ולפרש בפיו שאינו רוצה שיקנה לו חצירו את הדורון של הנכרי.

וצריך לזהר לכפות עליו את הכלי עד הערב אם הוא שבת או יום טוב אפילו יום טוב האחרון כמו שנתבאר בסימן ת"מ אלא א"כ הביאו ביום טוב האחרון סמוך לחשיכה שבשעה מועטת אין לחוש שמא ישכח ויאכלנו ואם הוא חול המועד צריך לעשות לפניו מחיצה גבוה ו' טפחים כמו שנתבאר שם, עיין שם כל פרטי דין זה:

ה וכל זה בדורון וכיצא בו שאין האחריות על הישראל אם יגנב החמץ או יאבד אבל אם הנכרי מביא לבית הישראל למכור או להפקיד אצלו צריך הישראל לומר בפירוש להנכרי שאינו רוצה לקבלו כדי שלא יתחייב באחריותו כלל ולא יוכל הנכרי לכפותו לשלם אף אם הוא אדם ואם אינו אדם ואין הכרח כלל לישראל שיקבל פקדונו לא יניחנו שיניח החמץ ברשותו בכל ענין אלא אם כן הוא סמוך לחשיכה ביום טוב האחרון עיין סימן ת"מ:

~ יום רביעי ~

ו ישראל שיש לו חמץ הרבה בערב פסח ורוצה למכרו לנכרי המכירו ומוודעו או ליתנו לו במתנה אע"פ שהוא יודע בהנכרי שלא יגע בחמצו כלל אלא ישמרנו לו עד לאחר הפסח ואז יחזירונו לו הרי זה מותר בדיון שאם לא היה הנכרי רוצה להחזירו לו לא היה יכול לתבוע ממנו בדין שיהזירונו לו אם כבר קנהו הנכרי באחד מדרכי הקנייה שיתבאר, נמצא שכל ימי הפסח החמץ קנוי להנכרי בקנין גמור ואחר הפסח שהוא מחזירו לו מתנה הוא שהוא נותן לו:

ז ומכל־מקום צריך לזהר שלא ימכרונו ויתנונו לעבדו הקנוי לו לצמיתות אע"פ שהוא דר מחוץ לבית הישראל ומושך את החמץ מרשות הישראל לרשותו אף על פי כן אין החמץ קנוי לו כלל שכל מה שקנה עבד קנה רבו אבל אם אין גוף העבד קנוי לו לצמיתות אלא שהוא שכיר אצלו מותר למכרו לו וליתנו לו אע"פ שהוא דר בבית הישראל.

ובלבד שימשוך הנכרי את החמץ מרשות הישראל לרשותו או לרשות של הפקר כדי שיקנה את החמץ במשיכה זו.

ואפילו אם קנה הנכרי את החמץ באחד משאר דרכי הקניות שיתבאר אף על פי כן אם אפשר טוב הוא שיוציא הנכרי את החמץ מרשות הישראל קודם הפסח שאם ישאר החמץ מונח ברשות הישראל יהא נראה כאילו קיבל הישראל את החמץ בפקדון מיד הנכרי ואחריות הפקדון על ישראל אבל מעיקר הדין אין לחוש לזה ומכל־מקום אם הוא בענין שאם לא יוציאנו הנכרי מרשות הישראל יתחייב הישראל באחריותו דהיינו שאם יגנב ממנו החמץ או יאבד יתחייב להחזירו להנכרי דמי המכירה שנתן לו בעת קנייתו ממנו את

או שזה כסף ובעד השאר יעמיד לו ערב קבלן שישלם לו לזמן פרעון שקבע להנכרי וגם יכתוב לו שטר מכירה שאין הנכרי קונה קרקע לא בכסף בלבד ולא בחזקה אלא בשטר עם הכסף כמו שנתבאר בחו"מ סי' קצ"ד (ועיין שם בסי' קצ"א האריך יכתוב לשון המכירה בשטר).

אך כל איש אשר יראת ה' נגע בלבו לצאת ידי כל הדעות במכירת חמץ שתהיה מכירה גמורה לדברי הכל יכתוב השטר מכירה כנוסח הכתוב בסידור:

יג אפילו אם הקנה את החמץ להנכרי באחד משאר דרכי הקניה ולא מכר לו את החדר אעפ"כ צריך למסור להנכרי את המפתח מן החדר שהחמץ מונח בתוכו כדי שיוכל הנכרי ליכנס להחדר וליטול את חמצו בכל עת שירצה מכל ימי הפסח וכן צריך לומר שלא יניח הישראל את חותמו על החמץ כדי שיירא הנכרי ליטול מן החמץ כלום שלא מדעת הישראל ואפילו בדיעבד אסור החמץ בהנאה לאחר הפסח אם לא מסר לו את המפתח קודם שעה ששית או שהניח חותמו על החמץ קודם מכירתו או בשעת מכירתו דכיון שבשעת מכירה גילה הישראל דעתו להנכרי שאין רצונו שיטול הנכרי את החמץ מרשות הישראל שלא מדעתו הרי לא מכר לו כלום ואין זה אלא הערמה בעלמא.

אבל אם מכר לו החמץ כדינו במסירת המפתח ואח"כ הניח הישראל חותמו על החמץ אף שאסור לעשות כן וצריך למחות ביד העושה כן, מכל-מקום בדיעבד לא נאסר החמץ לאחר הפסח דכיון שמכר החמץ להנכרי כדינו מיד נקנה החמץ להנכרי קנין גמור והרי הוא כשלו ממש ואף שאח"כ חתמו הישראל בחותמו לא יצא החמץ מרשות הנכרי על ידי כך והרי זה כאילו חתם את החמץ שהוא של נכרי ממש ולא היה להישראל חלק וזכות בו מעולם שבדאי לא נאסר החמץ בשביל כך כי כל אימת ומתי שהנכרי רוצה הוא מסיר את החותם ונוטל מן החמץ כל מה שירצה:

לנכרי אחר שיביא לו את החמץ מרשות הישראל אין זה כלום מפני שאין אומרים שלוחו של אדם כמותו אלא בישראל שנעשה שליח לישראל כמו שנתבאר בחו"מ סי' קפ"ח:

יא לפיכך אם היה החמץ רב שאי אפשר להנכרי בעצמו להוציא את כולו מרשות הישראל קודם הפסח וכן אם אין הנכרי רוצה להוציא מרשות הישראל וכן אם אין החמץ כאן אצל הישראל שיוכל הנכרי למושכו כגון שהוא בעיר אחרת או על הדרך צריך להקנותו להנכרי באחד משאר דרכי הקניה שהן קנין גמור המועיל שלא יוכל אחד מהן לחזור בו כגון בכל דבר שנהגו הסוחרים לקנות בו דהיינו על ידי הרושם שנהגו בקצת מקומות שכשהלוקח רושם על המקח כדי שיהיה לו סימן ידוע שהוא קניו לו קנין גמור או על ידי תקיעת כף או על ידי נתינת פרוטה במקומות שנוהגין שכשהלוקח נותן פרוטה למוכר או שמכין בכפיתו זה על גבי זה נגמר המקח ואין אחד מהם יכול לחזור בו או על ידי שימסור הישראל להנכרי את המפתח מן החדר שהחמץ מונח בתוכו אם הוא במקום שנוהגין שמסירת המפתח קונה קנין גמור.

או על ידי אגב קרקע דהיינו שימכור להנכרי גם החדר שהחמץ מונח בתוכו ויאמר אגב החדר תזכה החמץ שבתוכו אבל אם אינו אומר כלשון הזה אע"פ שמתחלה מכר לו את החדר ואח"כ מכר לו את החמץ שבתוכו אין החמץ נקנה להנכרי על ידי שהוא מונח בחדרו של נכרי שלא אמרו הצרו של אדם קונה לו אלא בישראל שהצטרף הוא כשלוחו ושלוחו של ישראל כמותו אבל אין שלוחו של נכרי כמותו כמו שנתבאר:

~ שבת קודש ~

יב כשמוכר להנכרי את החדר צריך שיטול מהנכרי כסף או שזה כסף בעד כל דמי המכירה או שיקח מעט כסף

~ 'תורה אור' פרשת ויגש - הפרשה החסידית ~

וַיִּלְקַט יוֹסֵף אֶת כָּל הַכֶּסֶף

אחת נתגלה לקרה, ואחת נגלה לאנמוניונים [...], ואחת נגוזה לצדיקים לעתיד-לבא".
וַיִּלְקַט יוֹסֵף אֶת כָּל הַכֶּסֶף בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם [...].

יב וַיִּלְקַט יוֹסֵף אֶת כָּל הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם [...].
וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת הַכֶּסֶף בֵּיתָה פְּרַעֲוָה" (פרשתנו מו, יד):
הִנֵּה אָמְרוּ רַ"ן²: "שֶׁלֹּשׁ מְטַמְּנֵיזוֹת הַתְּמִינִי יוֹסֵף [...].

2. (פְּסָחִים קט, א).

1. חֶלֶק מִמֶּאֱמָר "לְהִבִּין מַה שֶּׁתּוֹכַח בְּאֶחָיו שֶׁל יוֹסֵף שֶׁהֵם לֹא הִכִּירוּהוּ" שֶׁנֶּאֱמָר לֵיל שֶׁבֶת פְּרַשַׁת וַאֲרָא, כ"ז טבת תקס"ה).

אף שזו היא הולדה חדשה וזו אינה התחדשות גמורה, אף על פי כן שרשה נעלה יותר כו'. ואהבה הנולדה מהתבוננות היא למטה ממנה במדרגה, רק שלא נשפלה כל כך כמו אהבה הנ"ל המסותרת כו'.

והנה בחינת ומדרגת יוסף, הצדיק-עליון - הוא בחינת אהבה-רבה המסותרת שיש בכל נפש מישראל, ששרשה גבוה מאד נעלה. שזהו בחינת יוסף, שהוא בחינת יסוד, דהיינו בחינת יסוד כו'.

וזהו פירוש "אור זרוע לצדיק", שהוא בחינת "אור קדמאה שגנוז לצדיקים". ו"אור קדמאה" הוא בחינת אהבה-רבה הנ"ל, שהיא למעלה מעלה מבחינת אהבת-עולם הנקראת גם כן אור⁸. אלא "שגנוז לצדיקים", בבחינת יוסף - צדיק-עליון, וממנו נזרע בכל אחד מישראל בחינת אהבה הנ"ל. אלא שהיא מסותרת בבחינת גניזה, וסוד, והעלם - ו"נכנס וין יצא סוד" כו'.

ועל פי זה יובן גם כן מה שכתוב בזהר תרוימה (דף קס"ו, עמוד ב'. ודף קס"ז, עמוד א'):

האי אור זרע ליה קודשא בריה-הוא בגינתא דעדניו [..] על ידו דהאי צדיק, דאיהו גננא דגינתא. ונטל להאי אור זרע ליה זריעה דקשומ כו', ובגלותא [..] גנתא לא אעל ביה גננא. והוא אור דאיהו זרוע תדיר עבד איבין ומינין, ומגרמיה אזרע פקדמיתא⁹.

ופירוש "גנתא" הוא, בחינת המשכת תקו וחסו ממלכות דאין-סוף, שהוא ראשית תקו, עד סימונו נקרא הכל בחינת "גנתא", שהוא בחינת מלכות¹⁰.

וכמאמר רז"ל¹¹: "מה הגן צריך לעדור ולהשקות ולזמור", שהוא בחינת עבודת הבירורים, שזה נעשה על ידי יוסף הצדיק.

וידוע דהיינו בחינת "אור קדמאה דהנה נהיר מסייפי עלמא עד סייפי עלמא, דגניז קודשא בריה-הוא לצדיקיא"³.

וענין הגניזה הזאת יובן, דהנה בעבודת ה' ימצא כו' בחינות ומדרגות פאהבת ה':

הא' הוא בחינת האהבה הנולדת ונמשכת מן ההתבוננות בגדולת אור אין-סוף ברוך-הוא, כשיעמוק בשכלו פרוממות גדולתו יתברך - וילך מזה התפעלות בתשוקה והתלהבות אליו יתברך. כי "לפי שכלו יהולל איש" (משלי יב, ה) - שהמדות נמשכים אחר השכל וההתבוננות. אהבה זו היא בחינת הולדה חדשה, שנמצאת מחדש על ידי השכל וההתבוננות.

ויש בחינה ב' פאהבה, והוא הנקרא "אהבה מסותרת", שהיא האהבה שיש בטבע תולדת הנפש-האלקית, שהיא חפצה בטבעה להתפלל באין-סוף ברוך-הוא - שהוא מקורה ושרשה. אלא שהיא אצל בחינת העלם והסתר גדול, ויציא-היא אל הגלוי הוא על ידי התבוננות, כמו שנתבאר בתניא.

ונמצא כשימצאת אל הגלוי על ידי ההתבוננות, אין זו הולדה חדשה מן השכל ממש, שממנו נולדה האהבה, שהרי אהבה זו כבר היתה מתחלה בנפשו⁴, רק שהיתה בהעלם, ועל ידי ההתבוננות יצתה מן ההעלם אל הגלוי.

וזהו ענין מאמר רז"ל⁵: "נכנס וין יצא סוד" - פירוש: "סוד" הוא בחינת אהבה מסותרת הנ"ל, ויציא-היא אל הגלוי הוא על ידי ההתבוננות הנקראת בשם וין - "וינה של תורה כו"⁶.

ובאמת, מעלת ומדרגת אהבה זו המסותרת היא גדולה ורבה מבחינת האהבה הנולדת מהתבוננות הנ"ל.

3. (אור קדמון שהיה מאיר מסוף העולם ועד סופו, שגנוז הקדוש ברוך הוא לצדיקים. ראה זמר חלק א בראשית לא, ב. מה, סוף עמוד ב. חלק ב תרוימה קסו, ב. חלק ג אמור צג, א).

4. (בנפשו - תופן על פי גוף פתח יד קדש ארמו"ר העצמו צדק).

5. (ערויבן סת, א. סנהדרין לה, א. זמר חלק ג שמיני למ, א. תרוימה ג, ג).

6. (עבודת זרה לה, א).

7. (וכמו שנתבאר בתניא (פרק מד). שבחינת אהבה מסותרת כשימצאת אל הגלוי נקראת אהבה-רבה שלמעלה מאהבת-עולם שמהחינת ההתבוננות כו'. וענין מה שנתבאר לקמן (מה, א ואילך) על פסוק "הכלילי", מענין אהבה-רבה ואהבת-עולם).

8. (פי אור הוא בחינת חסד. ויש "חסד עולם", והוא בחינת האהבה

9. (תרגום: אור זה, זרע אותו הקדוש ברוך-הוא כגון עדנו, [..] על ידי הצדיק הזה, שהוא תנן של תקו ונטל את האור הזה זרע אותו זרע אמת כו'. ובגלות [..] לא נכנס גנן לנן. ואותו אור שהוא תמיד זרוע, עושה פרות ומינין, ומעצמו נזרע כבראשונה).

10. [בדפוס וזמאמיר נוסף:] [ענין ב"מקדש מלך" בזהר פרשת בא, דף ל"ה, עמוד א', בשם הר"ם בפירוש "בחד צדיק כו', דרוע בגנתא כו', ענין שם).

11. (זמר חלק ב שמות ד, א: "מה הגן צריך לעדור, לעדור, ולהשקות ולזמור - כך נכנסת ישראל").

וזהו "ויבא [...] בֵּיתָה פְּרַעָה" (פרשתנו מו, יד) – הוא בחינת המלכות, הנקרא "גנתא" ועלמא דאתגלוא, שהוא מקור נשמות ישראל.

וזהו ענין "שְׁלַשׁ מַטְמוֹנוֹת הַטְּמִין יוֹסֵף כו":

דהנה ידוע בכתבי האר"י ז"ל, שהחסד (מה' חסדים הנמשכים בן"א, והחסד שבתפארת) מתחלק לג' פרקין. היינו: השליש העליון הוא בבחינת העלם והסתור ונקרא "חסדים מכוסים", וב' שלישים מתגליון.

והיינו ענין ג' מטמוניות הנ"ל: ששנים נתגלו – שהם ב' שלישים המתגלים, והשליש עליון, שהוא בחינת חב"ד שבו – הוא מכוסה ונעלם, ויתגלה לצדיקים לעתיד-לבא, וכמו שכתוב: "אור זרוע לצדיק", והיינו ענין בחינת "אור קדמאה" שגנוז לצדיקים כו'. וכל זה "הטמין יוסף", שהוא בחינת יסוד, שבו נמשכים החסדים הנ"ל, וכנודע ליודעי חן.

(אפשר לומר גם כן, דחסדים מכוסים ומגולים הם בחינות אהבה-דבה ואהבת-עולם הנ"ל. וזהו "וילקט יוסף את כל הכסף" – הן חסדים המכוסים, הן המגולים, והכל הביא "ביתה פרעה" – שמתגלים ביחוד זו"ג.)

עוד יש לומר, "פרעה" – לשון פריעה, שעל ידי פריעה מתגלים ג' פרקי החסד, כנזכר ב"עץ חיים". והכל אחד.

ועיין מה שמבואר בזהר בלק (דף ר"ד) בענין בקר דיוסף, דלשם מבואר גם כן דאור קדמאה הנ"ל נמשך בבחינת יוסף, ו"דוד אתקין ליה חופאה", כמו שכתוב (תהלים ה, ד): "בקר אערך לך ואצפה". והוא ענין "וילקט יוסף את" 13 הכסף [...]. ויבא [...] בֵּיתָה פְּרַעָה". והמבין יבין.

ועיין מה שנתבאר במקום אחר (לקוטי תורה בפרדרי ית, ד) על פסוק (תהלים עד, יא) "וימינד, מקרב חיקך כלה", דהענין – שיתגלו החסדים מכוסים – יסוד-דיאמא כו'.

ואפשר לומר גם כן, דפירוש "כסף הנמצא בארץ מצרים" (פרשתנו מו, יד) הם חסדים מכוסים, ו"בארץ פנעו" (שם) הם חסדים מגולים). :

והנה כמו בארץ הנשמות יש ב' מיני צמיחה:

הא' – התבואות הנזרעים מדי שנה ועולים וצומחים. והב' הם הנקראים ספיחים¹², דהיינו מה שצומח מאליה, שלא נזרע עכשיו כלל, אלא מן הזריעה שנפל בה מכבר כו'. והם הנקראים "ספיחא דארעא, דמקיימי ארעא", שעיקר קיום הארץ הוא על ידי הספיחים.

וכך נמצא למעלה בארץ העליונה הנקרא "גנתא", ב' בחינות ומדרגות אלו:

דהיינו, בחינת המשכות הנמשכות בה בבחינת זריעה כמו שכתוב: "אור זרוע כו"; ויש בחינה שגדילים בה מבחינת ספיחין, דהיינו ממה שנוזע כבר כו'. והספיחים, אף שאין זה ענין התהוות והמשכה חדשה ממש, רק שהוא בחינת גידול ממה שהיה בעולם בהארץ, עם כל זה יש בו מעלה יתירה – ששרשו גבוה ביותר.

והוא כנ"ל בענין האהבה המסותרת כשיוצאת אל הגלוי, הגם שאינו התהוות חדשה כמו האהבה הולדה מההתבוננות, עם כל זה שרשה גבוה יותר כו'. ובחינת גלוי אהבה המסותרת זהו ענין הספיחים שהארץ מוציאה צמחה מעצמה; "ומגדמיה אודרע", דהיינו מאותה האהבה שנוזע בה כבר, שהיתה מסותרת כו'. וזהו בחינת "אור זרוע כו" (שנוזע כבר בגפש האלקית. אבל האהבה הולדת ונמשכת מההתבוננות הנקראת אהבת-עולם, הוא כמשל הזריעה שזורעים עכשיו מחדש).

וכל זריעות אהבות אלו, הכל הוא מבחינת יוסף הצדיק, שנקרא "גננא דגנתא", שממנו נמשך האור בבחינת מלכות הנקראת "גנתא" (שהוא מקור נשמות ישראל). :

וזהו ענין "וילקט יוסף את כל הכסף כו'", שהוא בחינת חסדים, שכולם נמשכים בבחינת יוסף הצדיק. וכנ"ל בענין "אור קדמאה דגנויה לצדיקים", שהוא נמשך בבחינת יוסף הנקרא צדיק-עליון. והוא "גננא דגנתא", שממנו נמשך בחינת "אהבה מסותרת" הנ"ל בכל אחד מישראל.

13. (כל).

12. (נבאר בפרדס סוף שער ח).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ותלד עדה את יובל - פרשת בראשית

למקום אחר לרעו' צאנו ויושב שם באהל חדש אחד כפירש"י וע"כ כל רועה צאן ובקר דוקא היה יושב אוהל וזהו ישב אהל ומקנה דהא בהא תליא כמשי"ת). והנה יש להקדים תחלה ענין אחד הידוע שיש ב' מיני התכללות בדבר מהפוכו אחד מצד בחי' הבטול בעצמות שאינו ניכר במציאות כלל וכלל והוא מצד הארת אור העצמות דא"ס ב"ה דלאו מכל אינון מדות כלל כנ"ל ונק' ע"ס בלימה וע"כ מתכללים דבר והפוכו (כמו (איוב כה, ב) עשה שלום במרומיו כמו אש ומים ואין מכבין זא"ז מצד בטולם במציאותם לגמרי לגבי אור האלקי הנבדל בערך לגמרי כו' וכמו בשרים גדולים מנגדיים בתכלית כשבאים לפני המלך יתכללו יחד ואינם ב' הפכים כלל וכן ב' תלמידים הפכיים בבואם לפני רבם כו' וכה"ג) וזהו מלך שהשלום שלו כו' והוא בחי' התכללות דע"ס שבכתר ששם גלוי עצמות א"ס שנק' ע"ס הגנוזות בעצמות המאציל בדרך כלל כנ"ל ומשם נמשך שרש התו"מ שהן בבחי' מקיף דאור העצמות אע"פ שמתחלק אור דתו"מ בחילוק מדרגות דע"ס בחכ' ומדות דחו"ג וברבוי הכלים שהן המצו' כמ"ש (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור כו' מ"מ שרשן בעצם הוא מבחי' המקיפין דפנימית הכתר שזהו בחי' פנימיות ועצמיות דתענוג הפשוט ופנימיות רצה"ע שנק' מצותיו ממש כידוע (כמו הקב"ה מניח תפילין בד"פ ע"ג הראש וכתוב בהו ומי כעמך ישראל כו' שזהו כמו המקיף דו' מוחין באדם שמניח תפילין דכתיב בהו (דברים כה, י) כי שם הוי"ה נקרא עלך ונק' (יחזקאל כד, יז) פאר וכן יציאת או"מ כללי בהמשכת ל"ב חוטינן כמו (דניאל ז, ט) לבושה כתלג חור וכה"ג וכמו במצות שלנו שע"ז אמר (ש"ה ב, יד) ומראך נאוה במראה דאו"מ דוקא כמו מראה הגוונין שש משור וארנמן כו' שהיה ביריעות שהגם שכ"א חלק מדרגה בפ"ע מ"מ כלולים זע"ז בתכלית ביריעות שהן בחי' מקיפין בהתכללות או"ר במח' ושכל ורצון ותענוג העצמי כנ"ל כו' וכן קולך ערב כו' (שם) קול דתורה דוקא דאע"פ שכלול משיר משולש ומרובע כנגינות ומעמי תורה וזקא מקף כו' בחי' שיר פשוט וכפול ומשולש מ"מ הכל בבחי' מקיף דשיר פשוט בתענוג העצמי כמ"ש (מ"א ה, יב) ויהי שירו ונק' שיר השירים אשר לשלמה מלך שהשלום שלו מטעם הנ"ל ואע"פ שגם התו"מ הן בבחי'

(מה) וזהו שנק' יבל ל' בלילה ותערובות כב' אופנים הפכיים כנ"ל א' ענין בלבול ותערובות שלא כסדר כמו כי שם כלל כו' והוא מצד שהוא נבדל ומרומם בערך לגמרי מבחי' התחלקות המדות כנ"ל ע"כ כבא הארה והמושכה ממנו למטה יתבטלו במציאות לגמרי עד שיתבלבלו מסדר מעמדם מבלי ימצא בכאו"א מקומו ושרשו אלא מתחלפים גם ב' הפכים כמו ממזרח למערב ומדרום לצפון כו' כנ"ל בענין רוח סערה בים העליון דארבין קיימין כו' (וכשמש בגבעון דום כו' (יהושע י, יב) וכמו קי"ס שהולך ברוח קדים עזה מקדמונו ש"ע ונעשה מהעלם דים יבשה כידוע כמ"ש הים ראה וינום כו' וכה"ג) ואופן הב' להיפוך כפי' יבל שממנו נמצא מקור ההנהגה כסדר דוקא שזהו ענין קו המדה שמערב ומבלבל כסדר נכון כמו טרף אש ומים ובללן יחד כנ"ל שזהו יובל ויובל במלאפום שנמשך מבחי' יבל דוקא כנ"ל שממנו נמצא שרש התקון דקו המדה בבליה ותערובות דאורות בכלים הפוך הבלבול כו' (והוא מ"ש דאתא ההוא דברא בימא דידע לאשלמא רוחא דועפא שזהו המלך הח' שנמשך משם מ"ה דעצמות לתקן לז"מ דתהו כמשי"ת) וד"ל:

(מו) וזהו ותלד עדה את יבל הוא היה אבי ישב אהל ומקנה ושם אחיו יובל כו'. דהנה מובן מכל הנ"ל ההפרש בדרך כלל בין יבל ליובל שהוא ההפרש בין האור המקיף העליון שממנו נמשך כל בחי' מקיף כמו שיר פשוט שמוזה יהיה ממילא כל המשכת הבטול בשיר כפול ושיר משולש ומרובע וכענין הילוך השמש בד' רוחות השמים ונשיבת הרוחות כו' שכל אלה הוא בחי' או"פ כו' וזהו בחי' יבל בקמץ ובחי' יובל במלאפום הוא מקור כל או"פ שמווד וממשיך כל אור בהתחלקות והתכללות בכלים שונים בכמה רבוי אופנים שונים בשיר משולש ומרובע בבחי' ההתכללות דהג"ת שהוא כללות ענין התקון דקו המדה כנ"ל:

(מז) וזהו ותלד עדה את יבל הוא היה אבי ישב אהל ומקנה פי' אהל הוא בחי' אור המקיף המכסה על האדם והוא יושב תחתיו כנ"ל כמ"ש לשמש שם אהל בהם כו' והוא בחי' המקיפין דתו"מ שנק' יושב אוהל כמ"ש ביעקב איש תם שהיה יושב אהלים (כפי פי' הפשוט שכל רועה צאן היה יושב אהלים לפי שצריך לרעות הצאן במקום מרעה טוב יושב כאן חדש ימים וקובע דירתו באהל וילך

הגבורה עצמו שמענום (מכות כד, א) אע"פ שהן כללות התחלקות דחו"ג דמ"ע ול"ת מ"מ הן בתכלית היחוד כי בדבור אחד נאמרו וכן אמר מימינו אש דת למו שכלול מחו"ג וכן (תהלים כט, ג. ז) קול ה' על המים קול ה' חצב להבות אש באש שחורה ע"ג אש לבנה וכה"ג וכ"ז מפני שנק' מצותי ממש כמו (תהלים קיט, צו) רחבה מצותך מאד בבחי' א"ס ממש כמו"ש במ"א):

התכללות דחו"ג במ"ע ול"ת בציוור אדם דוקא בשם מ"ה דתקון וכמ"ש (ש"ב ז, יט) וזאת תורת האדם כו' מ"מ עיקר שרשם הוא במקף דכתר שנק' תר"ך עמודי אור (וכמו תרי"ג ארחין דגלגלתא כו') וזהו שנק' עקב יושב אהלים אהל תורה שבכתב ובע"פ שהוא בחי' מקף העליון ששם כלולים הע"ס גם באו"כ בתכלית הכמול (והוא לפי שהתו"מ נמשך מעצמות א"ס ב"ה ממש כמו אנכי ולא יהיה לך מפי

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

שורש מצות התפילה

לגמרי בדיעתן אע"פ שבאמת הן ג"כ בטלים כווי כו' וכדלעיל אות כ"ג: (ועיין בפרדס שער עצמות וכלים פ"ד מה שביאר ענין י"ס דכלים שבהם מתלבש אור העצמות הפשוט כו' אמנם לפי דרכינו יוכן שגם הע"ס דכלים אינן נפרדים ח"ו דא"כ הדרא קושייתו שם דפ"ג לדוכתה דא"כ ח"ו הוא ית' יודע בדיעה שחוץ ממנו אלא הכלים הן ג"כ אלקות וכנ"ל באריכות והכלים היינו מהות חכמ' הנאצל ממנו ית' ומהות חסד אבל האור הוא פשוט בתכלית הפשיטות והוא מתייחד עם הכלים וזהו הוא המדע והוא היודע ובידיעת עצמו יודע כל הנבראים כיון שלמד"ד כלים דאצי' הן נשמה וחיות לבי"ע, אמנם מהו"ע ית' הוא למעלה מעלה מכלים הנ"ל ומבחי' האור המתלבש בהכלים שהוא רק מבחי' הקו כו' כנ"ל):

ובב"ל הנ"ל יוכן ענין יהו"ע ויהו"ת, יהו"ע הוא ביטול אמיתי שהנאצל בטל במציאות לגבי המאציל א"ס ב"ה כביטול הזיו במאור וזהו בעולם האצילות ואע"פ שהם ג"כ בריאה יש מאין כנ"ל היינו במה שהם בבחי' גדר מיוחד כו' שזהו בריאה חדשה ממש ודילוג הערך לגמרי מן המאציל ב"ה דלאו מכל אינון מדות איהו כלל. וכשנאצל ממנו מהות חכמה ה"ו בריאה חדשה יש מאין אמנם מ"מ מהות חכמה זו כביטול לגבי כח המהות אותה כביטול הזיו של השמש כשהוא עדיין מיוחד בתוך כדור השמש עד ששם אין ואפס עליו, וזהו פי' אחד דהיינו שאין עוד מלבדו ממש שום מציאות כו' כמש"ל באריכות אות י"ה וכ"ב אבל יהו"ת היינו ביטול היש של הנבראים שהם בידיעתן בחי' יש ודבר נפרד (הגם שבאמת הם ג"כ בטלים כווי כו' אלא שזהו קמו' כנ"ל אות כ"ג) אלא שאעפ"כ בטלים לה' כמ"ש וצבא השמים לך משתחווים כו' זהו בחי' יהו"ת, ובוה יוכן ג"כ מ"ש בלק"א

לא) ומעתה יוכן הקושיא דלעיל אות כ"ה איך יתכן שהאצי' הוא אלקות ונק' ג"כ בריאה יש מאין כי אפי' א"ק נק' אדם דבריאה לגבי א"ס ב"ה, דלפמשנ"ת הוא מוכן כי מאחר שא"ס ב"ה הוא למעלה מעלה מגדר ומהות הע"ס שהן יש להן גדר מיוחד חכמה או מדע או חסד כו' והוא ית' מובדל לגמרי מגדרים אלו (וכהבדל השכל מן הגשם ויותר מזה לאין קץ) א"כ התהוות בחי' חכמה או חסד ממנו ית' ה"ז דילוג הערך לגמרי והתהוות בריאה ממש יש מאין, כיון שא"ס ב"ה מרומם ומובדל מגדר זה כו', ואין התהוות החכמ' בבחי' עו"ע מהא"ס ב"ה שאם הי' נמשך החכמ' בבחי' עו"ע מן האור והזיו המאיר ממנו ית' הי' התהוות פשוט בתכלית הפשיטות כמו הא"ס ב"ה שהאור פשוט בתכלית כי האור מעין המאור כו' ולכן להיות התהוות החכמה מא"ס ב"ה הוא ע"י צמצום עצום בבחי' דילוג לגמרי שלא בדרך השתלשלות, וה"ז התהוות החכמ' יש מאין, ומ"מ נק' ג"כ אלקות, ר"ל שהיא תפשטות אלקות (ונק' געמליך בלשון אשכנז) אבל לא שהן ח"ו מהות האלוה ממש, אלא כמו עד"מ המחשבה לגבי הנפש הנה היא התפשטות כח ממנה אבל אינה ערוך למהו"ע הנפש, ועד"מ זה באלף אלפים הבדלות לאין קץ ותכלית הוא בחי' הע"ס לגבי א"ס ב"ה שנק' אלקות שהם התפשטות ממנו ית' והיינו לפי שאין התהוותן שיהיו בחי' יש ונפרד לגמרי כמו המלאך כו' אלא הן כביטול אמיתי לגבי הא"ס הואיל והן רק זיו מאורו ית' בלי הסתר פנים, ונמצא אע"פ שנתהוו יש מאין דהיינו שהוא התהוות מהות חכמ' וגדר מיוחד שזהו בחי' היש ודילוג לגמרי מא"ס ב"ה עכ"ז בטלים כווי כו' והם אלקות שהא"ס ב"ה מתייחד עמהן כנ"ל, משא"כ הנבראים שהן יש ונפרד

הוא נחשב בריאה יש מאין לגבי א"ס ב"ה אע"פ שאצי' בטל במאצילו כביטול הזיו בשמש כנ"ל, אלא שאעפ"כ מה שנאצל מהות חכמה או חסד אע"פ שחכמ' זו בטילה כביטול הזיו לגבי המהות אותה מ"מ נמצא מציאות חכמה, ולא שאין מציאות חכמה כלל אלא שחכמ' זו היא רק התפשטות החיות מהאור הנמשך מא"ס ב"ה כהתפשטות הזיו מהשמש ובטילה כביטול הזיו כו', אבל מ"מ זה שנתפשט מהזיו הפשוט בתכלית הפשיטות להיות תואר ותמונת מהות החכמ' ה"ז בריאה יש מאין כנ"ל, משום דא"ס ב"ה עצמו לאו מכל אינון מדות איהו כלל. ועד"ז יובן ג"כ מאצי' לבי"ע שהתהוות הנמצא הוא ממדת גדולתו וחסדו אלא שמ"מ הי' בטל במציאות כביטול הזיו וזהו ענין הנשמות דאצי' שהן נשמות ממש ובטלים כזיו כו' לפיכך הן בחי' אלקות, אע"פ שבודאי לגבי א"ס ב"ה הן בריאה יש מאין במכש"כ מן הע"ס שהן ג"כ בריאה כו', וא"כ זה שניתוסף בבי"ע שהנברא נראה יש ודבר בפ"ע כאילו אינו התפשטות החיות והרוחניות כהתפשטות הזיו והאור מהשמש אלא הוא דבר בפ"ע ובאמת אינו דבר בפ"ע אלא כמו התפשטות האור מהשמש, הנה הסתר זה הוא מחמת מדת גבורתו להסתיר ולהעלים כו', וזהו ענין בשכמל"ו כי בנין המל' הוא מהגבורות לפי שאין מלך בלא עם דהיינו נפרדים דוקא וזהו ע"י מדת גבורתו כנ"ל והמכוין מזה כדי שאח"כ יקבלו עליהם מלכותו ברצון להיות בטלים ממש לאור א"ס ב"ה ביטול היש כו':

ח"ב פ"ד בענין הגדול והגבור כו' ופי' הגדול היא מדת חסד והתפשטות החיות בכל העולמות וברואים לאין קץ ותכלית להיות ברואים מאין ליש וקיימים בחסד חנם כו' ומדה זו היא למעלה מהשכלת כל הברואים והשגתם שאין כח בשכל שום נברא להשכיל ולהשיג מדה זו ויכולתה לברוא יש מאין ולהחיותו כו' וכשם שאין ביכולת שום נברא להשיג מדת גדולתו שהיא היכולת לברוא יש מאין ולהחיותו, כך ממש אין ביכולתו להשיג מדת גבורתו של הקב"ה שהוא מדת הצמצום ומניעת התפשטות החיות מגדולתו מליד ולהתגלות על הנבראים להחיותם ולקיימם בגילוי כ"א בהסתר פנים שהחיות מסתתר בגוף הנברא וכאלו גוף הנברא הוא דבר בפ"ע ואינו כהתפשטות הזיו כו' יעו"ש, והמובן מלשונו בביאור שהבריאה יש מאין וההסתר שהנברא הוא נראה נפרד בפ"ע הן ב' דברים ונמשכים מב' מדות חו"ג ואם לא הי' נמשך מבחי' גבורה רק מהחסד בלבדו אזי הי' הבריאה יש מאין רק שהיו הנבראים בטלים במציאות כביטול הזיו בשמש, כ"מ שם להדרי'. ולכאורה אינו מובן דממ"נ אם הי' בטל במציאות א"כ אין שם בריאה יש מאין עליו אלא אין ואפס ממש כמבואר שם פ"ג באריכות שמה שנראה ליש זהו מצד ההסתר כו' וא"כ בחי' הבריאה יש מאין נמשך ממדת גבורתו דוקא שהיא מדת הצמצום להסתיר כו' וזה הפך ממ"ש שהבריאה יש מאין היא ממדת חסדו דוקא, אך הענין מובן עפמש"ל דבאמת הן ב' ענינים, שהרי עולם האצי'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל ~

ארשב"ח כו' כלי מחזיק ברכה

אבל לוח"א יש בהם גם בחי' פנימיות מאמר סתום להיות עי"ז בירור נה"ב, שזהו כדוגמת הקרבנות שע"ז והחיות נושאות בחי' מרכבה.

וזהו שהקדים דברי ריב"ל הגם שהי' רך בשנים נגד רשב"ה שהי' זקן בימי רבי, להיות כי דברי רשב"ה הם פי' להבין דברי ריב"ל שאך ישיגו ש"י עולמות זהו ע"י השלום. וזהו דכתי' למרבה המשרה ולשלום אין קץ שזה קאי על לע"ל הנה מ"ם דלמרכבה הוא מ"ם סתומה להורות על גילוי מאמר סתום שיתגלה לע"ל בכ"א.

וע' בעה"מ שכ' בשלום אותיות מלבוש, והיינו שהוא הוא לבושו של הקב"ה שנא' לבש ה' עוז ואין עוז אלא תורה שנאמר ה' עוז, ונתנה לישראל כמ"ש במד"ר. וי"ל שפי' מלבוש הוא מה שהתורה משל ולבוש לבחי' א"ס קדמונו של עולם, וע"י שמברר נה"ב זוכה לבחי' פנימיות התורה שע"י בחי' פנימיות התורה מושג בחי' א"ס קדמונו של עולם כו'. וזהו בחי' מ"ם סתומה מאמר סתום, וזהו בתושבע"פ דוקא שהם מלוחות אחרונות, כי בלוחות ראשונות לא הי' רק תושב"כ לבד וגם זה רק תורה ויהושע,

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

ואשים דברי בפך, יום ב' דחגה"ש בסעודה תער"ג

יעקב כו'), וכמו הפסק דין שבשו"ע שזהו רק גילוי המדה שזה כשר וזה פסול ויש בזה טעם ההלכה אבל הוא בקיצור רק מה שנוגע להפסק דין לבד, וזהו מה שז"א מקבל בבחי' חלון לבד וכמו אור השמש המאיר דרך חלון שהוא מצומצם כו'. וכמו כשארם לומד איזה פלפול עמוק בתלמוד ופוסקים בסברות ובמעשים רבים בהרחבה גדולה כו', ואח"כ יפסק הדין כך וכך הרי מה שבא בהתגלות בהפסק דין הוא רק הטעם הקצר וכל ההשגה הגדולה והעמוקה שהי' קודם מתמעט ומתעלם בזה כו'. וכ"ה בעבודה שהתפעלות המדה היא רק מהטעם של המדה, וכמו לאהבה את ה' אלקיך כי היא חיך שאינו מבין את ענין האור והחיות האלקי רק שמבין כי הוא חיך דמבשרי אחזה אלקי' כו', וכמו שהארם מרגיש בעצמו שיש בו חיות המח' אותו והעיקר הוא החיות וע"כ הוא אוהב את נפשו שרוצה גילוי החיות כו', וכמו"כ הוא מבין שהעיקר הוא האור והחיות האלקי וע"כ הוא אוהב את האלקי' ורוצה להיות גילוי אלקות כו', וזהו רק טעם המדה והאהבה לבד כו', וגם כשהתבוננות היא בהתרחבות יותר היינו באופן האור והחיות האלקי כו', אך היא בחי' חיצוני' השכל דהיינו בחי' השכל השייך אל המדות שהמדה הנולדה מזה היא רק מהבין לבד ואינו מאיר אור המוחין בעת התפעלות המדה כו'. אמנם המדות שהן למע' מתחזה הוא שמאיר בהם אור המוחין בבחי' התרחבות לא בבחי' חלון לבד, והוא כשהתבוננות הוא בעיוק ופנימי' הענין ובהתקשרות גדולה בהענין עד שהלב מתפעלת בעצמה בעת ההשגה והתבוננות, ואינו מרגיש את התפעלות הלב מחמת עוצם התקשרותו בשכלו, והאהבה אינה תופסת מקום לעצמה מפני שהיא כלולה בהשכל והיינו שהיא מכוסה באור השכל והתבוננות כו', והאהבה היא בתוקף יותר שהרי המדה כשהיא בקירוב אל השכל נותן בה השכל חיות ומוחזק אותה, וכשהיא בהתכללות שכלו והיא תמיד אצל השכל אז היא בודאי יותר חזקה רק שאינה מורגשת כו' (והנה הגם שבזה הוא התגברות המוחין מ"מ ה"ז ככלל מדות והוא בחי' גדלות המדות שע"י המוחין דגדלות כו' כי מוחין בעצם הוא שאינו נעשה מזה התפעלות הלב להיות שזהו למע' מענין המדות כו', אבל זה שמתפעל בלב הגם שזהו מהתרחבות המוחין (וכמו אורייתא הוא דקא מידתה כו') שזהו מהתרחבות המוחין כגילוי אור השכל ביותר כו'), וגם אפי'

ואשים דברי בפך ובצל ידי כסיתך לנטוע שמים וליסוד ארץ כו', וידוע דואשים דברי בפך קאי על תו' כדאי' בירושלמי, וצ"ל מהו"ע שע"י התו' יהי' לנטוע שמים כו', הלא השמים והארץ כבר נבראו וגשתכללו וא"כ מהו"ע שע"י התו' הוא לנטוע שמים כו'. והנה הרד"ק פי' דלנטוע שמים וליסוד ארץ קאי על זמן קיבוץ גלויות דכנס"י יהיו אז עולם חדש, וג"ז צ"ל הלא התו' נתנה עכשיו שיש עסק התו' גם בזה"ג ומהו"ע שע"י התו' יהי' כנס"י בבחי' עולם חדש כו'. ולהבין זה ילה"ק משנת"ל שהאבות המשיכו תוס' אור להיות גילוי אלקי' ע"ד מ"ש והריקותי לכם ברכה עד בלי די עד שיבלו שפתותיכם מלומר די שזהו ריבוי הברכה והשפע, ומ"מ ה"ז מה שכבר יש בשרש ומקור שז"ע ברכה כו'.

קלד) וביאור הענין הוא, דהנה בפרד"ם ש"ח פי"ג כ' שיש ב' מיני יהודים, הא' הוא להשפיע שפע לקיום העולמות (והוא לחדש הישנות לבד כו'), רק שיהי' במע' עליונה כמו קודם חטא עה"ד, הב' הוא להמשיך אור חדש ממש כו', ולפי קבלת הארז"ל היחוד הא' הוא יחוד ישראל סבא ותבונה שנק' אר"א תתאין, והב' הוא יחוד אר"א עילאין שהן עצמו' המוחין כו'. דהנה ידוע שיש בחי' יעקב וישראל סתם הנק' ישראל זוטא, וישראל סבא, וכמו"ש בזה"ב דמ"ג ע"א ע"פ כי נער ישראל זוטא, שמע ישראל ישראל סבא. ובפ' ויקהל דרמ"ו סע"א שמע ישראל ישראל סבא בגין דאית זוטא דכתיב כי נער ישראל ואוהבהו כו', וב' המדור' דיעקב וישראל זוטא הן כז"א (והן ג"כ בבחי' המוחין הנמשכים בז"א רק שכ"ז הוא בפרצוף דז"א), וישראל סבא הוא בבחי' המוחין כו'. דהנה במאו"א אות יו"ד סעי' ל' כ' ישראל נק' מחצה העליון דז"א, ושם סמ"ג כ' יעקב נק' חצי פרצוף התחתון דז"א, והיינו דיישראל הוא בחי' ז"א שלמע' מהחזה והן המדות שמכוסים עדיין בהשכל והתבוננות המולידים ואינם ניכרים במהות ומציאות כפ"ע כו', ויעקב הוא למטה מהחזה שהמדות הן בהתגלות בבחי' מדות מורגשות כו', ויש בהם ג"כ מוחין רק שהן בבחי' קמנות ולכן המדות הן מורגשות בהתגלות כו', והוא שהמוחין הן רק הטעם של המדה לבד כמו למה יאהב או למה ישנא, ואין בזה התרחבות בהשגת עצם הדבר כ"א רק שמבין טעם חיוב המדה לבד כו' (וטעם ושכל זה הוא בחי'

קיצור. והענין דהנה יש ב' מיני יחודים, יחוד ישו"ת או"א תתאין, ויחוד או"א עילאין, דהנה יעקב הוא למטה מהחזה חו"ג המגולים, והוא מקיצור הטעם כי הוא חיד, גם בהתרחבות ההשגה אך בחיצוניות המוחין, המדות באין מהבכך והן מורגשים, וישראל למעלה מהחזה חו"ג המכוסים שבאים מפנימיות המוחין שמאיר גם בלב, והאהבה הוא בתוקף ביותר אך בלתי מורגשת, וכ"ז פרצוף המדות.

מה שמתפעל בלבו מעומק המושג בו (וכמו גחין ר"ש וגשוק כו') וכמ"ש במ"א, כ"ז אינו עדיין עצמו' המוחין ממש דכאשר הענין הוא בעצמו' המוחין ממש אין בזה שום התפעלות כלל, וכאן מאחר שמ"מ מתפעל בלב א"ז עצמו' המוחין ממש כ"א בחי' גדלות המוחין השייכים למדות כו'). ובחי' זו נק' ישראל לי ראש להיות שבמדר' זו הוא התגבר' המוחין כו'.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

עלה אלקים בתרועה, חגה"ס תרפ"ט

ער קען ובכל מה שימצא איזה תואנה ובפרט כאשר ימצא איזה שגיאה שעשו ב"ב אז הוא מגדיל זאת פי מאה ומרחיב את הדבור בזה, איך כי בזה גרמו הזיקות רבות ושוףך את דמם ממש, ומכ"ש אם עשו איזה דבר נגד רצונו או יתכעם ויקצוף במאד דאין מעצור לרוחו הקשה ומדותיו הרעים לקללם ח"ו בקללות נמרצות ואף גם להכותם מכות רצה וכנוקם ממש כחי' רעה שאינה מן הישוב כלל, ומעם הדבר הוא לפי שהוא איש רע בעצם וזהו חיותו בעצם מה שיצר וירע לזולתו אט וואס ער מאכט דעם אנדערין איינע און שלעכט דאס איז זיין לעבין און חיות וזה מה שמתעלם עם אוהביו וב"ב הוא רק מצד טוב שלו שמתענג בזה, אבל אינו רוצה בטוב שלהם ער טוט נאר דאס וואס עם איז גוט און וואס ער וויל, וויילע בא אים איז דער עיקר ער און זיינע רצונות, דער זולת איז בא אים גאר ניט תופס מקום כלל אויף רעכענען זיך מיט אים, דער גאנצער גוט זיינער איז מאכען דעם אנדערין ניט גוט, און פון דעם איז ער מקבל חיות, וואס דאס איז פארקערט כמו באיש הטוב בעצם, דאיש הטוב בעצם הרי ישמח ויחי', ער פרייט זיך און לעבט פון דעם שהטיב לזולתו כן הוא להיפך באיש הרע בעצם דחיותו הוא ממה שמיצר ומעיק לזולתו, וכ"כ הינע הדבר של רע בנפשו ער שגם אם ישלחו אנשים ויוקו יקבל חיות בנפשו ושמח ומתענג מאד כעל כל הון גם שאינו שונאו כלל רק מפני עצם טבעו הרע יגל וישמח מאד בתקלת חברו ולהיפך כאשר יתעלה חברו באיזה עושר או כבוד ובהצלחה במע"י או בחי' בניו כו', יצר לו מאד ויעצב לו ע"י (בל"א) ער פערניט ניט) ונק' צר עין דעינו רעה בשל אחרים וכ"ז מצד עצם טבע הרע שבו, ויש בזה כמה מדר' זו למע' מזו

כ) וביאור הענין הוא, דהנה גבור' קשות ר"ל מסתעפים מגבו' דקדושה, והגם דבקדושה הנה מרת הגבורה היא קדושה ממש ומ"מ הנה בסופא בריבוי השתל' הרי דינין דגבור' קשות ר"ל מתערין מינה, וכדאי' בזה רישא דעשו בעטפוי דיצחק, דרישא דעשו הוא כתר דקל' דעשו הנה רישא דעשו בעטפוי דיצחק דרשרשו דעשו הוא בחיצוניות דחיצוני' דגבו' דקדושה דיצחק שנק' פחד יצחק ונק' סוספיתא דדהבא פסולת דפסולת דגבו' עליונות דקדושה, והנה בעשו כתי' ועל חרבך תחי' שהחיות של עשו הוא מן החרב שזהו גבו' קשות ר"ל כמו חרב לה' מלאה דם כו', ויובן זה למעלה כמה שאנו רואים למטה בטבעי בני אדם שיש בהם רע גמור כרציחה וכחיות הטורפות ממש כשם שהחי' רעה הרי כל ענינה לטרוף ולדרוס, דאין זה לפי שרוצה לאכול כ"א טבעה הוא לטרוף ולדרוס ולשפוך דם כי זה מה שהיא טורפת ודורסת הוא החיות שלה, והיינו דמזה מה שהיא דורסת את זולתה ושופכת את דמה הנה מזה עצמה היא מקבלת חיות ועונג רב. אשר כמו"כ יש ר"ל בטבעי בני אדם שיש בהם רע גמור ר"ל, והיינו מי שטבעו רע לבריות הנק' בל' העולם א שלעכטער מענטש, הרי נמצא בו הרע בפועל והוא שיפעול תמיד כל מיני רע לבריות גם לאוהביו וב"כ הגם שאוהבם אהבת נפש ומתעלם עמהם מ"מ הוא מיצר ומעיק להם בכל מה שביכולתו, כי תמיד פניו זעומות, און איז כסדר ניט צופרידין, און ווי מי טוט איז אלץ ניט גוט פון קיין זאך איז ער ניט צופרידין, אדרבא וואס מי טוט איז אים אלץ ניט גיפעלין, און האט כסדר טענות צו דעם אנדערין אפילו זיינע גומע פריינט, און זיינע אייגענע בני בית און מאכט זיי אלע מאהל איינע און שלעכט אין וואס

בוה ביותר מזולתו ולא מצד יראת שמים ואינו אלא מה שהוא ממעה א"ע בזה שהוא חושב עצמו לירא אלקי, ואשר עשייתו הרע הוא מצד היראת שמים שבו, והראי' שהרי יש יראים ושלמים גדולים הרבה יותר ממנו ואינם מתפעלים כ"כ לעשות עונש קשה, דהלא העיקר הוא התיקון היינו התשובה והרטה על העבר וקבלה על להבא ולא העונש ח"ו, ותיקון נעשה באופן אחר לגמרי, וכמב' בד"ה הנ"ל בארוכה. והנה יש עוד רע דק מזה והוא מה ששכלו ולבו נוטה הכל לדין לראות ולעיין היטב רק ברעת חברו ולחייבו בכל דבר ולא יראה בו טוב כלל וידין זולתו לחוב תמיד וכמו חכמים המה להרע ולהיטיב לא ידע כלל, דזהו עוד דינים קשים שבפנימיות יותר והן שרש להרע שבפועל הנ"ל.

קיצור. יבאר דגבו' קשות מסתעפים מגבורות דקדושה ויבאר ג' סוגים במטע בני"א א) איש רע וקשה א שלעכטער, ב) טבעו להתפעל מהלא טוב שעושה חברו וחספן בענשו, ג) שמביט ברע עין על חברו ודן אותו לכף חוב.

בעומק רע ר"ל, ויש בחי' רע שהוא דק יותר והוא כמו שאדם מתפעל בשמעו איזה דבר לא טוב שעשה חברו, שמדבר בזה ומגדיל זאת ומרחיב הדבורים בזה ואין זה שהוא אומר דבר שקר או הגומה, דהאמת הוא כן שחברו עשה דבר לא טוב, אבל הוא מרחיב זה במאד, ומסביר גדול הלא טוב דכאשר פלוני עשה דבר כזה, ואם איש כזה עשה דבר כזה ה"ז ח"ו חילול השם וצריכים ח"ו לענוש אותו יותר מכמו איש פשוט, והוא טוען בזה שצריכים לענוש ומגודל חפצו בעונש חברו ח"ו הנה הוא עצמו נעשה שליח לעשות בו דין קשה בעצמו, והנה מלכד שהעונש שעושה הוא יותר על המדה הנה עושה זאת באכזריות גדולה ובפרסום רב לבזות את חברו להורידו ולהשפילו (היפך אמיתית הענין בהוכיח תוכיח כו', המבו' בד"ה אם רוח המושל כו' רפ"ד) ולהתנקם בו, והנה אע"פ שבדבר המעשה שלו לחברו הרי מלוכב בזה מה שהוא שונא לעושי רע, מ"מ האכזריות שעושה בעצמו זהו מטבע הרע שבו, וע"כ הוא דוקא מתפעל

~ ספר השיחות ה'תש"ה - בלה"ק ~

ח"י אלול

ההנהגה לאותו ערב: תפילת ערבית באריכות, 'קריאת שמע שעל המיטה' עם "על חטא", 'תיקון חצות', לקום לא יאוחר משעה חמש בבוקר, לטבול בנהר, להתפלל במתינות, ובשעה שמונה יסע אתי לליובאוויטש להיות באהלי כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים.

קיימתי ככל אשר ציווני הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, וביום חמישי י"ב תמוז בבוקר נסע הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אתי לליובאוויטש.

כמעט שלש שעות שהה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אתי באהלי הקודש. הסדר שהיה שם, לא ניתן להיגלות⁷. כשבאנו מאהלי הקודש, הכניסני הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אל כבוד אמי זקנתי הרבנית הצדקנית מרת רבקה נ"ע שתברכני.

בדרך נסיעתנו חזרה לנאות הדשא, דיבר אתי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק כל הזמן על סדר הנהגת הנשמות כשזרעם וזרע זרעם מתפללים על ציוניהם, איך שהם מעוררים רחמי שמים בעד בניהם ובני בניהם.

כשבאנו חזרה לנאות הדשא בשעה שבע, יצא אתי אבי לטיול כפי הסדר הקבוע.

ו. הסדר הקבוע נמשך כל הזמן, גם אפילו ימים

ד. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק ערך אז עבורי סדר היום, כמה שעות ביום אלמד עם מורי הרשב"ץ, וכמה שעות אלמד לעצמי, לחזור על לימודי החסידות. ובהתחשב בנוהג שלי לרשום את הסיפורים ואת הדיבורים שאבי מדבר אלי, קבע לי זמן מסויים בכל יום גם לכתיבה.

ה. סדר הטיולים, היה נשמר בדיוק נמרץ. ביום שלישי, י' תמוז – בטיול העשרים ואחד – אומר לי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, שביום חמישי, י"ב תמוז, יום הולדתי, יסע אתי לליובאוויטש, ויקח אותי אל אהלי הקודש של הסבא כ"ק אביו אדמו"ר מהר"ש, ואב"הסבא הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק 'צמח צדק', לבקש שיעוררו רחמים, שההדרכה שהוא מדריך אותי, תצליח באריכות ימים ושנים.

בטיול של יום רביעי, הסביר לי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק את העניין של 'מתיבתא דרקיע' כפי שהוא מבואר בספרי הקבלה, ואת תענוג הנשמות כשתולדותיהם ותולדות תולדותיהם שומרים ללכת באורחותיהם, והתעוררות הרחמים שהם מעוררים להצלחתם ברוחניות ובגשמיות.

באותו טיול, נתן לי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק את סדר

(7) ראה לעיל שיחת יב"ג תמוז.

— צריכה הכנה שנה אחת. 'נשמה חדשה' צריכה הכנה של שלוש שנים.

ט. שלוש שנים לפני לידתו של רבינו הזקן, ידע הבעל-שם-טוב ש'נשמה חדשה' צריכה לרדת לעולם הזה, אך מי יזכה ל'נשמה חדשה' זו — הוא לא ידע, וחיפש אותה בהיכלות.

כש'נשמה חדשה' צריכה לרדת לעולם הזה, מעלימים זאת אפילו מהמלאכים, שלא תשלוט בה עין קנאה.

הבעל-שם-טוב ידע מה זאת נשמה כפי שהיא למעלה, הוא ידע גם איך הנשמה יורדת בהתלבשות למטה, אך איך זה עם 'נשמה חדשה' — זאת רצה הבעל-שם-טוב לדעת.

הבעל-שם-טוב ידע שבשנה זו תרד 'נשמה חדשה' לעולם הזה, אבל היכן ואצל מי — הוא לא ידע.

אביו של רבינו הזקן, הצדיק רבי ברוך, היה יהודי של הבעל-שם-טוב, אחד מהצדיקים הנסתרים. היתה תקופה אצל הצדיקים הנסתרים שאחד לא הכיר את השני, יותר מאוחר כבר הכירו זה את זה, אבל מורנו הבעל-שם-טוב הזהיר אותם באזהרה גדולה שלא להתגלות.

תלמידי הבעל-שם-טוב ידעו שהגאון ר' יוסף יצחק⁸ הוא מה'חרר' של הבעל-שם-טוב, אבל מרבי ברוך לא ידע אף אחד. הסבתא הרבנית רבקה — ידעה.

כשעברה שנה מהחתונה, והרבנית רבקה עדיין לא נפקדה, נסעו רבי ברוך וזוגתו הרבנית רבקה, בחודש אלול, אל הבעל-שם-טוב לבקש את ברכתו שייפקדו בבן קיימא.

הבעל-שם-טוב בירך אותם, והבטיח שבשנה החדשה, תק"ה — ייפקדו בעזה"ו בבן חי וקיים. את העובדה שהבן בו בירך מורנו הבעל-שם-טוב את הצדיק רבי ברוך וזוגתו הרבנית רבקה, יש לו שייכות וקשר ל'נשמה החדשה' שצריכה להיוולד בשנת תק"ה — העלימו גם מהבעל-שם-טוב.

י. בראש-השנה תק"ה, שינה מורנו הבעל-שם-טוב את סדרו הנהוג בכל שנה. כידוע, היה לו למורנו הבעל-שם-טוב סדר מיוחד בהנהגותיו במשך כל השנה, בחול, בשבת ובמועדים.

את הסדר של חודש תשרי, התחיל מורנו הבעל-שם-טוב מההכנה בחודש אלול בכלל, וימי הסליחות בפרט. באותם ארבעים הימים שמשו רבינו עליו-השלום עלה השמימה להתפלל על חטא העגל ולקבל את התורה, שבכך עורר את גילויין של י"ג מדות הרחמים — היתה עבודתו של מורנו הבעל-שם-טוב בקו היראה. וממוצאי

גשומים וסגיריים לא שינו את הסדר, ועל הזמן שמר אבי בדייקנות.

ביום שלישי, א' דראש-חודש אלול, הפסיק הוד כ"ק אאמ"ר הרה"ק את סדר הסיפורים ואמר לי, שיש לו סיבה וטעם מדוע הוא מפסיק אפה שהוא אוזח בסיפורים, ושברצונו לגלות לי מה ששמע מכ"ק אביו הרה"ק, אודות רבינו הזקן, מי הוא היה, ומה היתה שליחות נשמתו בעולם הזה, ומסירות הנפש שהיתה לו על דרך החסידות ואשר הצליח בה.

ביום שישי י"ז אלול בבוקר, אמר לי הוד כ"ק אאמ"ר הרה"ק: במשך ההדרכה הפנימית שהדרכת אותך, הסברתי לך מהו ענין ההכנה, מהי הכנה חיצונית ומהי הכנה פנימית. כמה שעות לפני הדלקת נרות של שבת, תיכנס אלי לבוש בגדי שבת, ואז אספר לך.

כשנכנסתי אל הוד כ"ק אאמ"ר הרה"ק הוא היה לבוש בגדי שבת, ציווה עלי לסגור את הדלת, לבש את כובע השטריימל של שבת, והזהיר אותי שעד זמן מסויים לא אספר לאף אחד ממה שישפר לי. וכדי שהסיפור יכנס בפנימיות נפשי, ושלא יתגלה לפני הזמן הדרוש, ואשר בהגיע הזמן המוכשר אספר זאת — יברך אותי.

ז. כל פעם שבירך אותי כ"ק אאמ"ר הרה"ק, היה סדר עמידתו בין מזרח למערב לפני קדשו לדרום, ואותי העמיד הוד כ"ק אאמ"ר הרה"ק לעומת פני קדשו ממזרח למערב לפני לצפון, ומניח שתי ידיו הקדושות על ראשי ומברכני.

הפעם כשהניח הוד כ"ק אאמ"ר הרה"ק את ידי קדשו על ראשי, הרגשתי שידי קדשו רועדות ברעד של התרגשות, ומיד ראיתי טיפות דמע זולגות מעיניו הקדושות על הריצפה, וכל זה עורר אותי מאד ופרצתי בככי חזק.

כשהוד כ"ק אאמ"ר הרה"ק הסיר את ידיו הקדושות מעל ראשי, ראיתי שפני קדשו להבים מרוב התרגשות.

כשנרגע הוד כ"ק אאמ"ר הרה"ק, אמר:

- תורה להשי"ת בעד הכל. ישנם שני סוגי עבודה שבאמת הם שנים שהם אחד, לצאת מעבודה חיצונית ולהיכנס לעבודה פנימית, שזוהי העבודה האמיתית. אני אתן לך הוראות איך לעשות, אבל לעשות צריך לבד. על-ידי ובזכות ברכה פנימית, נותנים כוחות עצמיים ופנימיים, אבל לעשות צריך לבד. שהשי"ת יעזור לך שתתמסר בפנימיות אל הפנימיות, ושיהיה בהצלחה ובאריכות ימים ושנים בגשמיות וברוחניות.

ח. כל נשמה טרם ירידתה משרשה ומקורה, למטה

(8) בעל אחות רבי ברוך.

התפלאו מאד מסדר עבודתו והנהגתו של מורנו הבעל-שם-טוב באותו חודש תשרי, שהיה שונה מכל השנים.

הרבנית רבקה ביקשה מגיסתה הרבנית, שתיתן לה סדר מה ללמוד בשיעוריה הקבועים, והיות והיא בטוחה שברכתו של הבעל-שם-טוב תתממש – היא רוצה שתיתן לה סדר הנהגה בתפילה ולימוד בימי העיבור.

יג. הרבנית רבקה היתה בטוחה בברכתו והבטחתו של מורנו הבעל-שם-טוב, ומה מאושרת היתה להודיע לבעלה הצדיק רבי ברוך, שברכת מורנו הבעל-שם-טוב מתמלאת למזל טוב.

ואף שבטוחים היו שמורנו הבעל-שם-טוב יודע על מילוי ברכתו – החליטו הצדיק רבי ברוך והצדקנית רבקה להודיע לו על כך, ובתחילת חודש אדר שני, נסע הצדיק רבי ברוך אל מורנו הבעל-שם-טוב.

הצדיק רבי ברוך סיפר למורנו הבעל-שם-טוב שברכתו הצליחה, וזוגתו הרבנית נפקדה.

מורנו הבעל-שם-טוב שמח מאד לשמוע בשורה זו, והתעניין במיוחד על זמן התחלת העיבור. וכשהצדיק רבי ברוך אמר לו, הורה לו מורנו הבעל-שם-טוב לברך ברכת "שהחיינו" בלי שם ומלכות; שיסע מיד חזרה לביתו, וימסור בשמו ברכת מזל-טוב לרבנית, והזהיר אותו בכמה אזהרות. רבי ברוך שב לביתו שמח וטוב לב.

יד. ביום רביעי, ח"י אלול, כשמורנו הבעל-שם-טוב שב מטבילתו במקווה, היה במצב רוח מרומם ושמח במיוחד שהפליא את כל התלמידים, אבל אף אחד לא העיז לשאול על פשר השמחה.

מורנו הבעל-שם-טוב התפלל בעצמו לפני העמוד, וכולם התפלאו מאד על ניגוני החג השמחים בהם התפלל. הדבר המופלא ביותר היה כשמורנו הבעל-שם-טוב טוב לא אמר תחנון, ואז הבינו כולם שחייב להיות שהיום הוא יום שמחה בלתי רגיל.

אחרי התפילה, הזמין מורנו הבעל-שם-טוב את תלמידיו ל'סעודת מצוה', והיה בשמחה בלתי רגילה.

מורנו הבעל-שם-טוב אמר:

ביום הרביעי שבו ניתלו המאורות, הנה ביום הרביעי של "קומי אורי"⁹ ירדה 'נשמה חדשה' שתאיר את העולם בתורת הנגלה והחסידות, ותהיה לה מסירות-נפש על דרך החסידות, ותצליח עד ביאת המשיח.

יום הכיפורים עד אחרי שמחת תורה – היה בעבודתו של מורנו הבעל-שם-טוב קו השמחה בהתגלות.

בסדר עבודתו של מורנו הבעל-שם-טוב בראש-השנה תק"ה, ראו תלמידיו הקדושים שינוי גדול בתפילת ערבית. מורנו הבעל-שם-טוב היה בשמחה גדולה שהורגשה בעבודת התפילה כלילה הראשון של ראש-השנה, ובשמחה המיוחדת בברכתו ברכת "לשנה טובה תכתבו ותחתמו"; בדיבורי התורה בשעת הסעודה; וגם בסדר התקיעות ובתפילת המוספים.

במוצאי יום הכיפורים תק"ה, היה מורנו הבעל-שם-טוב במצב רוח קדוש ומיוחד במינו, שנמשך עד אחרי שמחת תורה.

תלמידיו הקדושים הבינו שבחודש תשרי התחולל דבר משמח ומיוחד במינו, שגרם שמחה גדולה זו למורנו הבעל-שם-טוב, עד שהוא שינה את אופן סדר עבודתו בימים הנוראים, שקו השמחה היה בהתגלות.

כולם רצו לדעת "לשמחה מה זו עושה", אך לא עלתה בידם.

יא. לפני נסיעתם של הצדיק הגאון רבי ברוך ואשתו הרבנית רבקה נ"ע ממז'יבז', נכנסו אל הבעל-שם-טוב לקבל את ברכת הפרידה.

הרבנית הצדקנית רבקה, היתה במצב רוח של התעוררות גדולה, ואמרה למורנו הבעל-שם-טוב: כשהשי"ת ימלא את ברכתו הקדושה של מורנו הבעל-שם-טוב בכך זכר חי וקיים – היא תקדיש אותו לתורה ועבודה בדרכו של מורנו הבעל-שם-טוב.

מורנו הבעל-שם-טוב ראה את התעוררותם הגדולה של הצדיק רבי ברוך והצדקנית רבקה וברוך אותם, ונסעו שמחים וטובי לב.

יב. כידוע, הרבנית רבקה היתה למדנית, ובכל יום היו לה שיעורי לימוד בסדר קבוע, אך היה זה בהצנע לכת, וחוקן מבעלה הצדיק רבי ברוך, לא ידע מזה אף אחד.

כשהרבנית רבקה חזרה לביתה מביקורה אצל מורנו הבעל-שם-טוב, נסעה אל גיסתה הרבנית דבורה לאה בוויטבסק, למסור לה כל מה שמורנו הבעל-שם-טוב אמר להם; מה ששמעה ומה שראתה בדרכי הנהגה של מורנו הבעל-שם-טוב, ומה ששמעה שתלמידיו הקדושים

(9) ההפטרה של אותו השבוע.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

[תחילת כסלו תרפ"ב]

ב"ה

ולבנות את הארץ בכח עצמן, הונס כוחם ורכושם, אשר לא אבין כלל, באיזה אופן נהפכו הדברים, מאיסור להיתר, ומי הוא זה אשר יפרוץ גדר, שגדרו ראשונים, מוסדי ארץ, ויעש שער פתוח לכל החפץ לדרוך על ארץ קדשינו, נגד רצון ה' האמור לנו עם קדש, ע"י עבדיו הקדושים צדיקי וגאוני עולם זצוקלה"ה נייע זי"ע.

אחת תנחמני, כי שקר דבר השתתפות הרבנים והיראים ד' עליהם יחיו בענין זה והדומה לו. ולמען ברר הדבר ותוכנו מלאתי ידי ידי ווי"ח אי"א הנוכחי שי אשר יתראה עם כתי"ר שליטי"א לדבר בענין זה בכל פרטיו, ועל ידו אדע אי"ה תשובתם אשר גודל בקשתי להזדרז בזה. וכתבתי לידידי הני"ל בארוכה קצת בזה, וגם ע"י נמצא תשובתי שהושבתי להרבנים שליטי"א בליטא, ולטווע, אשר דרשו חו"ד בענין זה.

ויקבלו החיוה"ש מאדוה"ש כאו"נ וידידם עוז דו"ש מוקירם ומכבדם.

כבוד ידידי עליון, וידיי"נ, הרבנים החסידים המפורסמים, גאוני ומגיני ארץ, בישראל נודע שמם לתהלה ולתפארת, חו"ב עמוד הימין, עיני ישראל, אוהבי עמם וחפצי טובם שליטי"א ד' עליהם יחיו

אחד"ש הדי"ג!

הנה שמוע שמעתי אודות אגודה קרן בנין הארץ, ותוכנה לא אדע. וקבלתי כמה שאלות בענין זה האם להשתתף עמהם, ואם כי לא ידעתי תוכן האגודה ומטרתה, אמנם לריח הנודף ממנה הנני רואה אשר לא חדשה היא, ואין כוונתם לשי"ש להחזיק לומדי תורה (יושבי אהל ממש) ובני הישיבה באה"ק, כ"א להרחיב

~ אגרות קודש - מתורגם לאנגלית ~

(מתוך הספר "פרופ' גרין - שלום וברכה" בהוצאת בית חב"ד המרכזי באר שבע)

ב"ה ח' טבת תשי"ל

ברוקלין, ניו יורק

פרופסור זאב גרין

לונדון

ד"ר גרין היקר:

מכתב זה בא לאשר את המברק שהרבי שליטי"א שלח זה עתה לך ולמשפחתך, ושכתוב בו

כדלקמן:

תהא הגעתך לאנגליה בשעה טובה ובהצלחה רבה בענייניך האישיים והכלליים גם יחד.

בברכה -

בתקווה שהייתה לך ולמשפחתך נסיעה טובה, ושהמברק הגיע אליכם בעתו.

בכל האיחולים הטובים,

בכבוד רב,

ניסן מינדל

מזכיר

נ.ב. המברק האמור הוא גם במענה למכתבך מה-14 לדצמבר שהגיע לרבי שליטי"א עכשיו.

בוודאי קיבלת בעתו את המכתב הקודם של הרבי.

פרשת ויגש

ועשיתם לעץ אחד וקרו אחד בידיו, והיננו, שבביאת המשיח יתאחדו שניהם באופן ש"אחד באחד יגשו", שזהו ענין ד"ויגש אליו יהודה".

(שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה, ה'תשכ"ו)

שני לא והיה פראותו פיראין הנער ומת והורידו עבדיך את־שיבת עבדך אבינו ביגון שאלה: כי עבדך ערב את־הנער מעם אבי לאמר אם־לא אביאנו אליך וחתאתי לאבי פל־הימים: ועתה ישב־נא עבדך תחת הנער עבד לאדני והנער יעל עס־אחיו: פיראיד אעלה אל־אבי והנער איננו אתי פן אראה ברע אשר ימצא את־אבי: מה א ולא־יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו כל־איש מעלי ולא־עמד איש אתו בהתנדע יוסף אל־אחיו: ויתן את־קלו בבכי וישמעו מצרים וישמע בית פרעה: ויאמר יוסף אל־אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא־יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו: ויאמר יוסף אל־אחיו גשו־נא אלי ויגשו ויאמר אני יוסף אחיכם אשר־מכרתם אתי מצרימה: העתה אלתעצבו ואל־יחר בעיניכם פיר־מכרתם אתי הנה כי למחיה שלחני אלהים לפניכם: פירזה שנתים הרעב בקרב הארץ ועוד חמש שנים אשר אין־חריש וקציר: וישלחני אלהים לפניכם לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדלה:

~ נקודות משיחות קודש ~

פי עבדך ערב את הנער (מד, לב) ערכותו של יהודה באה מצד זה שפל ישראל הם עצם אחד ממש, שלמעלה מהתחלקות (שהיא דרגה נעלית יותר מזה שפל ישראל מערבים זה בזה). לכן היתה ערכות זו אצל יהודה דוקא,

מד ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ודבר־נא עבדך דבר פאזני אדני ואל־יחר אפך בעבדך פי כמוך פפרעה: אדני שאל את עבדיו לאמר היש־לכם אב או־אח: ונאמר אל־אדני יש־לנו אב זקן וילד זקנים קטן ואחיו מת ויותר הוא לבדו לאמו ואביו אהבו: (ל"ב) ונאמר אל־עבדך הורדהו אלי ואשימה עיני עליו: ונאמר אל־אדני לא־יוכל הנער לעזב את־אביו ועזב את־אביו ומת: ונאמר אל־עבדך אם־לא ירד אחיכם הקטן אתכם לא תספון לראות פני: והיו פי עליו אל־עבדך אבי ונגד־לו את דברי אדני: (ישראל) ויאמר אבינו שבו שברו־לנו מעט־אכל: ונאמר לא נוכל לרדת אם־יש אחינו הקטן אתנו וירדנו פירא נוכל לראות פני האיש ואחיו הקטן איננו אתנו: ויאמר עבדך אבי אלינו אתם ידעתם פי שנים ילדה־לי אשת: ה ויצא האחד מאתי ואמר אך טרף טרף ולא ראיתו עד־הנה: ולקחתם גם־את־זה מעם פני וקרהו אסון והורדתם את־שיבתי ברעה שאלה: ועתה פבאי אל־עבדך אבי והנער איננו אתנו ונפשו קשורה בנפשו: (ע"כ בחול)

~ נקודות משיחות קודש ~

בזמן הנה, יוסף הוא למעלה מיהודה, ולכן נאמר ויגש אליו יהודה. היינו, שהיה נגש אל יוסף, שהיה "המשפיר לכל עם הארץ"; אבל לעתיד־לבא יהיה יהודה למעלה מיוסף. וכמבואר במקום אחר שזהו מה שעכשו "תלמוד גדול", שזהו ענינו של יוסף, ולעתיד־לבא יהיה "מעשה גדול", שזהו ענינו של יהודה. ולעתיד־לבא יתאחדו יוסף ויהודה, כמו שכתוב בהפטרך דפרשת ויגש: "הנה אני לוקח את עץ יוסף (ו)את עץ יהודה

שלו נתנה המלוכה, כי ספירת המלכות משרשת ב'כתר', שלמעלה מהתחלקות. ודבריו פעלו ענין זה גם ביוסף, ולכן לא יכל יוסף להתאפק והתנדב אל אחיו.

(ספר המאמרים מלוקט ב עמ' ריב)

שלישי ה' ועתה לא-אתם שלחתם אתי הנה כי האלהים וישימני לאב לפרעה ולאדון לכל-ביתו ומשל בכל-ארץ מצרים: ^ט מהרו ועלו אל-אבי ואמרתם אליו כה אמר בנך יוסף שמני אלהים לאדון לכל-מצרים ודה אלי אל-תעמד: ^י וישבת בארץ-גשן והיית קרוב אלי אתה ובניך ובני בניך וצאנך ובקרך וכל-אשר-לך: ^{יא} וכלכלתי אתך שם פרי-עוד חמש שנים רעב פן-תורש אתה וביתך וכל-אשר-לך: ^{יב} והנה עניכם ראות ועיני אחי בנימין בירפי המדבר אליכם: ^{יג} והגדתם לאבי את-כל-כבודי במצרים ואת כל-אשר ראיתם ומהרתם והורדתם את-אבי הנה: ^{יד} ויפל על-צוארי בנימין אחיו ויבך ובנימין בכה על-צואריו: ^{טו} וינשק לכל-אחיו ויבך עליהם ואחרי כן דברו אחיו אתו: ^{טז} ותקל נשמע בית פרעה לאמר באו אחי יוסף וייטב בעיני פרעה ובעיני עבדיו: ^{יז} ויאמר פרעה אל-יוסף אמר אל-אחיד זאת עשו טענו את-בעירכם ולכו באו ארצה כנען: ^{יח} וקחו את-אביכם ואת-בתיכם ובאו אלי ואתנה לכם את-טוב ארץ מצרים ואכלו את-חלב הארץ: ^{יט} ואתה צויתך זאת עשו קחו-לכם מארץ מצרים עגלות לטפכם ולנשיכם ונשאתם את-אביכם ובאתם: ^כ ועיניכם אל-תחס על-פליכם פרי-טוב כל-ארץ מצרים לכם הוא: ^{כא} ויעשו-כן בני ישראל ויתן להם יוסף עגלות על-פי פרעה ויתן להם צדה לדרך: ^{כב} לכלם נתן לאיש חלפות שמלת ולבנימין נתן שלש מאות פספס

וחמש חלפת שמלת: ^{כג} ולאביו שלח פזאת עשרה חמרים נשאים מטוב מצרים ועשר אתנת נשאת בר ולחם ומזון לאביו לדרך: ^{כד} וישלח את-אחיו וילכו ויאמר אלהם אל-תרגזו בדרך: ^{כה} ויעלו ממצרים ויבאו ארץ כנען אל-יעקב אביהם: ^{כו} ויגדו לו לאמר עוד יוסף חי וכי-הוא משל בכל-ארץ מצרים ויפג לבו כי לא-האמין להם: ^{כז} וידברו אליו את כל-דברי יוסף אשר דבר אלהם וירא את-העגלות אשר-שלח יוסף לשאת אתו ותחי רוח יעקב אביהם:

~ נקודות משיחות קודש ~

ועתה לא אתם שלחתם אתי הנה כי האלקים (מה, ח) בספר התנ"א מבאר, שפאשר אדם גורם גזק לזולתו - אין לו לגזק לכעס על המזיק, שכן אף שהמזיק נענש על רע בחירתו, הנה על הגזק כבר נגזר בשמים, והרבה שלוחים למקום. ויש לשאל, אם בן מדוע אמרו רז"ל (בבא קמא צב, ב) לגבי השפעת הטוב "חמרא למריה טיבוקתא לשקיה", והטעם - כיון שהשליח הוא בעל בחירה. ויש לומר, שבהשפעת הטוב, השליח מוסיף לפעמים בהשפעה שמלמעלה (כמו שמועילה תפלת צדיק או ברכתו). וראה 'תוספות' דבור-המתחיל חמרא: המשקה נתן בעין יפה למי שהוא רוצה. . טוב עין וברך.

(לקוטי שיחות כרך ז עמ' 14)

רביעי ^{כה} ויאמר ישראל רב עוד-יוסף בני חי אלכה ואראנו בטרם אמות: ^{כו} ויפסע ישראל וכל-אשר-לו ויבא בארה שבע ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק: ^{כז} ויאמר אלהים ל ישראל במראת הלילה ויאמר יעקב י יעקב ויאמר הנני: ^{כח} ויאמר אנכי האל אלהי אביך אל-תירא מרדה מצרימה פיר-לגוי גדול אשימך שם: ^{כט} אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלה גם-עלה ויוסף ישית ידו על-עיניך: ^ל ויגם יעקב מבאר שבע וישאו בני-ישראל את-יעקב אביהם ואת-טפם ואת-נשיהם בעגלות אשר-שלח

וְרֹאשׁ מַפְּיִם וְחִפּוּיִם וְאַרְדִּי: **א** אֱלֹהֵי בְנֵי רַחֵל אֲשֶׁר יֵלֵךְ לַיַּעֲקֹב כָּל־נַפְשׁ אַרְבַּעַה עָשָׂר: **ב** וּבְנֵי־דָן חֲשׂוּיִם: **ג** וּבְנֵי נַפְתָּלִי יַחְצִאל וְגוּנִי וַיִּצְרַח וְשִׁלֹּם: **ד** אֱלֹהֵי בְנֵי בְלָחָה אֲשֶׁר־נָתַן לָכֵן לְרַחֵל בְּתוּ וַתֵּלֶד אֶת־אֱלֹהֵי לַיַּעֲקֹב כָּל־נַפְשׁ שִׁבְעָה: **ה** כָּל־הַנַּפְשׁ הַבָּאָה לַיַּעֲקֹב מִצְרַיִם יֵצְאִי יִרְכּוּ מִלִּבָּד נָשִׂי בְנֵי־יַעֲקֹב כָּל־נַפְשׁ שְׁשִׁים וְשֵׁשׁ: **ו** וּבְנֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר־יֵלְדוּ לוֹ בְּמִצְרַיִם נַפְשׁ שְׁנָיִם כָּל־הַנַּפְשׁ לְבֵית־יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרַיִם שִׁבְעִים: **ז**

~ נקודות משיחות קודש ~

כל נפש . . . שלשים ושלש (מז, טו) ובפרטן אי אמה מוצא אלא שלשים ושנים, אלא זו יוכבד (רש"י) הינו שהיא השלימה את המנין של שבעים נפש. ויש לכאר, דהנה המטרה של גלות מצרים הייתה גלוי האמונה הפשוטה שיש בכל יהודי - "ויאמן העם". ואשה בכלל רומזת לספירת המלכות, שנקראת "נאמונה כל זאת", כי היא מתדירה בנשמות ישראל את האמונה שכל העולמות חיים וקיימים ממלכותו ויחברך - "מלכותך מלכות כל עולמים". ואף ביוכבד כן: בנה, משה, פעל וגלה את האמונה אצל בני ישראל, והיא עצמה, בתור מילדת, עוררה בהם אמונה ובטחון בה, לא להפעל מפרעה ומגזרותיו.

(לקוטי שיחות כרך כ עמ' 223)

ששי **ח** וְאֶת־יְהוָה שָׁלַח לְפָנָיו אֱלִי־יֹסֵף לְהוֹרֹת לְפָנָיו גִּשְׁנָה וַיָּבֵאוּ אֶרְצָה גִּשֶׁן: **ט** וַיֹּאמֶר יוֹסֵף מִרְפַּכְתּוֹ וַיַּעַל לְקִרְיַת־יִשְׂרָאֵל אֲבִיו גִּשְׁנָה וַיֵּרָא אֵלָיו וַיִּפֹּל עַל־צוּרָאָיו וַיִּבְכֶּה עַל־צוּרָאָיו עוֹד: **י** וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֱלִי־יֹסֵף אַמּוּתָה הַפְּעַם אַחֲרֵי רְאוּתִי אֶת־פְּנֵיךָ כִּי עוֹרֵךְ חַי: **יא** וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אֲחָיו וְאֶל־בְּרִית אֲבִיו אֵעֲלֶה וְאֶגִּידָה לְפָרְעֹה וְאִמְרָה אֵלָיו אֲחִי וּבֵית־אָבִי אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ־כְּנָעַן בָּאוּ אֵלָי: **יב** וְהָאֲנָשִׁים רְעֵי צֹאן כִּי־אֲנִשִּׁי מִקְנֶה הָיוּ וְצֹאנָם וּבְקָרָם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם הֵבִיאוּ: **יג** וְהָיָה כִּי־יִקְרָא לָכֶם פָּרְעֹה וְאָמַר מַה־מַּעֲשֵׂיכֶם: **יד** וְאָמַרְתֶּם אֲנִשִּׁי מִקְנֶה הָיוּ עַבְדֵיךָ מִנְּעוּרֵינוּ וְעַד־עַתָּה גַּם־אֲנַחְנוּ גַּם־אֲבֹתֵינוּ

פָּרְעֹה לִשְׂאת אֹתוֹ: **טו** וַיִּקְחוּ אֶת־מִקְנֵיהֶם וְאֶת־רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֵאוּ מִצְרַיִם יַעֲקֹב וְכָל־זַרְעוֹ אֹתוֹ: **טז** וּבָנָיו וּבְנֵי בְנָיו אֹתוֹ בְּנֵיהֶם וּבְנֹתָם וְכָל־זַרְעוֹ הֵבִיֵּא אֹתוֹ מִצְרַיִם: **יז**

~ נקודות משיחות קודש ~

אל תירא מרדה מצרימה (מז, א) לפי שהיה מצר על שנוקק לצאת לחופזה לארץ (רש"י) יש לשאל, לפי זה היה לו לומר "אל תצטער" וכדומה, ולא "אל תירא". ויש לומר, דהנה כשיהודי מכיר ומרגיש שהגלות אינה מקומו האמתי, והוא מצטער על המצאו בה ומשתוקק לשוב למקומו - הרי תשוקה זו עצמה מרוממת אותו מעל לגלות ומצניקה לו את הכוחות הדרושים להתמודד עם הגלות ועם קשייה ללא מורא ופחד. והוה הרמז בלשון רש"י: דוקא משום שאמה מצר על הגלות אין לה סבה לפחד ממנה.

(לקוטי שיחות כרך ל עמ' 235)

חמישי **ח** וְאֱלֹהֵי שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִם יַעֲקֹב וּבְנָיו בְּכָר יַעֲקֹב רְאוּבֵן: **ט** וּבְנֵי רְאוּבֵן חֲנוּךְ וּפְלֹא וְחֲצֹרֶן וְכַרְמִי: **י** וּבְנֵי שְׁמֵעוֹן יְמוּאֵל וַיְמִין וְאֵהֵר וַיְכִין וַיְצַחַר וְשֹׁאֵל כֶּן־הַפְּנִיעֵנִית: **יא** וּבְנֵי לֵוִי גֵרְשׁוֹן קַהַת וּמְרָרִי: **יב** וּבְנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוּנָן וְשִׁלָּה וּפְרָץ וּזְרַח וַיְמַת עֵר וְאוּנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיְהִי בְנֵי־פְרָץ חֲצֹרֶן וְחֵמוּל: **יג** וּבְנֵי יִשְׁשַׁכָּר תוֹלַע וּפּוּהָ וַיּוֹב וְשִׁמְרוֹן: **יד** וּבְנֵי זְבֻלֹן סֵרַד וְאֵלוֹן וַיַּחֲלָאֵל: **טו** אֱלֹהֵי בְנֵי לָאָה אֲשֶׁר יֵלְדָה לַיַּעֲקֹב בְּפָדָן אַרְם וְאֵת דִּינָה בְּתוּ כָּל־נַפְשׁ בְּנָיו וּבְנֹתָיו שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ: **טז** וּבְנֵי גַד צַפְוִן וְחַגִּי שׁוּנִי וְאַצְבֵּן עָרִי וְאַרְוִדִי וְאַרְאֵלִי: **יז** וּבְנֵי אֲשֶׁר יִמְנֶה וַיְשׁוּהָ וַיְשׁוּי וּבְרִיעָה וְשֶׁרַח אַחֲתָם וּבְנֵי בְרִיעָה חֲבֵר וּמִלְכִיאֵל: **יח** אֱלֹהֵי בְנֵי זִלְפָּה אֲשֶׁר־נָתַן לָכֵן לְלָאָה בְּתוּ וַתֵּלֶד אֶת־אֱלֹהֵי לַיַּעֲקֹב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה נַפְשׁ: **יט** בְּנֵי רַחֵל אֵשֶׁת יַעֲקֹב יוֹסֵף וּבְנֵי־מִן: **כ** וַיּוֹלֵד לְיוֹסֵף בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יֵלְדֶה־לוֹ אֶסְנַת בַּת־פּוּטִי פָרַע כְּהֵן אֵן אֶת־מְנַשֶּׁה וְאֶת־אֶפְרַיִם: **כא** וּבְנֵי בְנִימִן בְּלַע וּבְכָר וְאֲשֶׁבֶל גְּרָא וְנַעֲמָן אַחִי

אֶת־אֲבֹי וְאֶת־אֲחֹיו וְאֵת כָּל־בֵּית אֲבֹי לָחֶם
 לְפִי הַטָּף: ^א וְלָחֶם אֵין בְּכָל־הָאָרֶץ כִּי־כָבֵד
 הָרַעַב מְאֹד וְתִלְהָ אָרֶץ מִצְרַיִם וְאָרֶץ כְּנָעַן
 מִפְּנֵי הָרַעַב: ^ב וַיִּלְקַט יוֹסֵף אֶת־כָּל־הַפֶּסֶף
 הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנָעַן בְּשֵׁבֶר
 אֲשֶׁר־הֵם שֹׁבְרִים וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־הַפֶּסֶף בֵּיתָה
 פְּרָעָה: ^ג וַיִּתֵּם הַפֶּסֶף מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמֵאֶרֶץ
 כְּנָעַן וַיָּבֵאוּ כָּל־מִצְרַיִם אֶל־יוֹסֵף לְאֹמֶר הִנֵּה־
 לָנוּ לָחֶם וְלָמָּה נָמוּת נִגְדָּךְ כִּי אָפֶס כֶּסֶף: ^ד
^ה וַיֹּאמֶר יוֹסֵף הֲבֵנוּ מִקְנֵיכֶם וְאֶתְנֶה לָכֶם
 בְּמִקְנֵיכֶם אִם־אָפֶס כֶּסֶף: ^ו וַיָּבִיאוּ אֶת־מִקְנֵיהֶם
 אֶל־יוֹסֵף וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף לָחֶם בְּסוּסִים וּבְמִקְנֵה
 הַצֹּאן וּבְמִקְנֵה הַבָּקָר וּבְחֻמְרֵים וַיִּנְהַלֶּם בְּלָחֶם
 בְּכָל־מִקְנֵיהֶם בַּשָּׁנָה הַהִוא: ^ז וְתִתֶּם הַשָּׁנָה
 הַהִוא וַיָּבִיאוּ אֵלָיו בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּת וַיֹּאמְרוּ לוֹ
 לֹא־נִכְחַד מֵאֲדָנִי כִּי אִם־תָּם הַפֶּסֶף וּמִקְנֵה
 הַבְּהֵמָה אֶל־אֲדָנִי לֹא נִשְׂאֵר לָפָנַי אֲדָנִי בְּלִתי
 אִם־גּוֹיִתְנוּ וְאֲדַמְתְּנוּ: ^ח לָמָּה נָמוּת לְעֵינֶיךָ
 גַּם־אֲנַחְנוּ גַּם־אֲדַמְתְּנוּ קִנְיַת אֲתָנוּ וְאֶת־אֲדַמְתְּנוּ
 בְּלָחֶם וְנַחֲיָה אֲנַחְנוּ וְאֲדַמְתְּנוּ עַבְדִּים לְפְרָעָה
 וְתִזְרַע וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוּת וְהֲאֲדַמָּה לֹא תִשֶּׂם:
^ט וַיִּקַּן יוֹסֵף אֶת־כָּל־אֲדַמַּת מִצְרַיִם לְפְרָעָה
 כִּי־מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שָׂדֵהוּ כִּי־חֹזֵק עָלֵהֶם
 הָרַעַב וְתָהִי הָאָרֶץ לְפְרָעָה: ^י וְאֶת־הָעָם
 הַעֲבִיר אֹתוֹ לְעֵרִים מִקְצֵה גְבוּל־מִצְרַיִם וְעַד־
 קְצֵהוּ: ^{יא} רַק אֲדַמַּת הַפְּתָנִים לֹא קִנְיַת כִּי חֹק
 לַפְּתָנִים מֵאֵת פְּרָעָה וְאָכְלוּ אֶת־חֻקָּם אֲשֶׁר נָתַן
 לָהֶם פְּרָעָה עַל־פְּנֵי לֹא מָכְרוּ אֶת־אֲדַמַּתָּם:
^{יב} וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־הָעָם הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם
 וְאֶת־אֲדַמַּתְכֶם לְפְרָעָה הֵאֱלָכֶם זֹרַע וְזֹרַעְתֶּם
 אֶת־הָאֲדַמָּה: ^{יג} וְהִיָּה פְתֻבוֹאֹת וַיִּנְתְּתֶם חֲמִישִׁית
 לְפְרָעָה וְאַרְבַּע הִיָּדֵת יִהְיֶה לָכֶם לְזֹרַע הַשָּׂדֶה
 וְלֵאכְלֹכֶם וְלֵאכְלֹכֶם בְּבֵיתְכֶם וְלֵאכְלֹכֶם לְטַפְּכֶם:

בְּעִבּוֹר תִּשְׁבּוּ בְּאָרֶץ גִּשְׁן כִּי־תֹעֵבֶת מִצְרַיִם
 כָּל־רְעֵה צֹאן: ^{מז} * וַיָּבֵא יוֹסֵף וַיַּגֵּד לְפְרָעָה
 וַיֹּאמֶר אָבִי וְאֲחִי וְצֹאנָם וּבְקָרָם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם
 בָּאוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְהֵנָּם בְּאָרֶץ גִּשְׁן: ^א וּמִקְצֵה
 אֲחֹיו לָקַח חֲמִישָׁה אַנְשִׁים וַיִּצְגָּם לִפְנֵי פְרָעָה:
^ב וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל־אֲחֹיו מַה־פְּעֻשֵׁיכֶם וַיֹּאמְרוּ
 אֶל־פְּרָעָה רְעֵה צֹאן עַבְדֶּיךָ גַּם־אֲנַחְנוּ גַּם־
 אֲבוֹתֵינוּ: ^ג וַיֹּאמְרוּ אֶל־פְּרָעָה לְגֹד בְּאָרֶץ כְּנָעַן
 כִּי־אֵין מַרְעָה לְצֹאן אֲשֶׁר לְעַבְדֶּיךָ כִּי־כָבֵד
 הָרַעַב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְעַתָּה יִשְׁבוּ־נָא עַבְדֶּיךָ
 בְּאָרֶץ גִּשְׁן: ^ד וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל־יוֹסֵף לֹא־מֹר
 אָבִיךָ וְאֲחִיךָ בָּאוּ אֵלָיךְ: ^ה אָרֶץ מִצְרַיִם לְפָנֶיךָ
 הִוא כְּמִיטֵב הָאָרֶץ הֹשֵׁב אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אֲחִיךָ
 יִשְׁבוּ בְּאָרֶץ גִּשְׁן וְאִם־יִדְעַת וְיִשְׁכֶּם אֲנִישֵׁי־חֵיל
 וְשִׂמְתֶם שָׂרֵי מִקְנֵה עַל־אֲשֶׁר־לִי: ^ו וַיָּבֵא יוֹסֵף
 אֶת־יַעֲקֹב אֲבֹיו וַיַּעֲמֵדְהוּ לִפְנֵי פְרָעָה וַיִּבְרָךְ
 יַעֲקֹב אֶת־פְּרָעָה: ^ז וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל־יַעֲקֹב
 כַּמָּה יָמֵי שָׁנִי חָיִיד: ^ח וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־פְּרָעָה
 יָמֵי שָׁנֵי מְגוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה מֵעַט וְרַעִים
 הָיוּ יָמֵי שָׁנֵי חַיִּי וְלֹא הִשִּׁינוּ אֶת־יָמֵי שָׁנֵי חַיִּי
 אֲבֹתֵי בְיָמֵי מְגוּרֵיהֶם: ^ט וַיִּבְרָךְ יַעֲקֹב אֶת־פְּרָעָה
 וַיֵּצֵא מִלִּפְנֵי פְרָעָה:

~ נקודות משיחות קודש ~

וְאֵת יְהוּדָה שָׁלַח לִפְנֵי (מו, כח) לְמַקַּן לוֹ בֵּית תְּלֻמוּד
 (רש"י) מִסְתַּפֵּר שֶׁכָּבֵד הִיָּתָה יְשִׁיבָה בְּמִצְרַיִם בְּהִנְהַגַּת יוֹסֵף,
 וְאֶף־עַל־פִּי־כֹן הַקִּים יַעֲקֹב יְשִׁיבָה נֹסֶפֶת. וְטַעְמוֹ וְנִמְוֹקוּ
 עִמוֹ: יוֹסֵף הָיָה טְרוּד בְּהוֹל עֲנִינֵי הַמְדִּינָה, כִּף שֶׁלֹּא הָיָה
 יְכוּל לְהַקְדִּישׁ לְיִשְׁיבָה אֵת כָּל זְמָנוֹ. וַיַּעֲקֹב רָצָה שֶׁתִּהְיֶה
 יְשִׁיבָה שְׁבֹרָאשָׁה עוֹמֵד יְהוּדָה, שֶׁלֹּא הָיָה טְרוּד בְּעִסּוּקִים
 אַחֲרִים, נְעֻלִים כָּכֵל שִׁהְיִיו, וְהוּא יְכוּל לְהַתְמַסֵּר אַף וְרַק
 לְלִמּוּד הַתּוֹרָה.

(לקוטי שיחות כרך ג עמ' 828)

שְׁבִיעִי * וַיּוֹשֶׁב יוֹסֵף אֶת־אֲבֹיו וְאֶת־אֲחֹיו וַיִּתֵּן
 לָהֶם אַחֲזָה בְּאָרֶץ מִצְרַיִם בְּמִיטֵב הָאָרֶץ בְּאָרֶץ
 רַעְמֶסֶס כַּאֲשֶׁר צִוָּה פְּרָעָה: ^י וַיְכַלְכַּל יוֹסֵף

~ נקודות משיחות קודש ~

ויגש אליו יהודה (מד, יח) יהודי נגש לרבי, צדיקו של עולם (יוסף הצדיק) ואומר: בי אדוני - הצדיק הוא אדוני, אני מקשר אליו ומתבטל אליו, ולכן רשאי אני לבקש שימשך בתוכי (בי) השפעה ממנו. ואל יחר אפך בעבדך - אל נא יתרעם הצדיק על כף שאני מבזבז את זמנו עם הבקשות חסרות-הערך שלי. כי כמוך כפרעה - פרעה רומז על הקב"ה, "דאתפריעו ואתגלגן מיניה כל נהורין". לגבי הקב"ה, עצם הטוב וטבע הטוב להיטיב, לא שיך תרעמת, ואף אצל הצדיק כן.

(תורת מנחם ב עמ' 162)

מפטיר כה ויאמרו החיתנו נמצא-חן בעיני אדני והיינו עבדים לפרעה: וישם אתה יוסף לחק עדהיום הנה על-אדמת מצרים לפרעה לחמש רק אדמת הפהנים לבדם לא היתה לפרעה: וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד:

ק"ו פסוקים והללא"ל סימן

כה ויאמרו החיתנו נמצא-חן בעיני אדני והיינו עבדים לפרעה: וישם אתה יוסף לחק עדהיום הנה על-אדמת מצרים לפרעה לחמש רק אדמת הפהנים לבדם לא היתה לפרעה: וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד:

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן כתיבון וביזמיכון ובתני דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עץ-חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. ארץ ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוזן. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שישגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת ברוך אתה יי הבורח בתורה ובמשה עבדו ובאשר ישראל עמו ובנביאי האמת וצדק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

טו ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: - אחר שהראוהו ה' איד יהיו העצמות הובשות וקבא גם הרוח, הראוהו איד ותנהג הגוף הפללי הנה העומד בתחיה באופן שלא ימות עוד, והנה איד תנהג הנהגת המלוכה שהוא רוח המיתה את הגוף הפללי ואיד ישונו אל ה' עלידי שמירת תורתו ומצותיו שהנה בנפש

המשפלת בגויה הפללית: טז ואתה בן־אדם קח־לך חתיכת עץ אֶחָד וכתב עליו המלות ליהוָה וּלְבָנֵי יִשְׂרָאֵל חֲבֵרָיו משבט בנימין ומלוי, שהתחברו ליהודה, ולקח עוד עץ אֶחָד וכתוב עליו המלים לְיוֹסֵף ראש השבט עַץ אֶפְרַיִם הקא מיוסף וְכַל־בֵּית יִשְׂרָאֵל חֲבֵרָיו לרמו על שאר השבטים שהתחברו עמו להיות תחת ממשלתו: יז וְקָרַב תְּקַרֵב אֹתָם אֶחָד אֶל־אֶחָד לְהוֹיֵת נְרָאִים לָךְ לַעֲזוֹת אֶחָד כי התחברו יחד על פי גם וְהָיוּ לְאֶחָדִים בְּיַדְךָ פֶּאֶמֶת: יח וּכְאֲשֶׁר יֹאמְרוּ אִלְיָךְ בְּנֵי עַמֶּךָ לֵאמֹר הֲלוֹא מֵהָרְאִי שִׁתְּגִיד לָנוּ מִה־אֵלֶּה לָךְ: יט דְּבַר אֱלֹהִים כִּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה אָנֹכִי לִקְחָת אֶת עֵם יוֹסֵף וְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל חֲבֵרָיו וְנָתַתִּי אוֹתָם עֲלֶיךָ אֶת־עֵץ יְהוָה וְעִשִׂיתָם לַעֲזוֹת אֶחָד וְהָיוּ אֶחָד בְּיַדְךָ: כ פְּלוֹמֵר בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים יתקבצו עשרת השבטים האוֹדְרִים וְהַדְּמִים, תחת דגל יוסף שהוא משיח בן יוסף אשר יאסוף הנדחים, שהנה היה משל העני השני לְיוֹסֵף עַץ אֶפְרַיִם וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל שיתחברו עליו בעת קו, ואחר־כֵּן יתאחדו גם בני יהודה הנקבצים בְּהַ לְהוֹיֵת תחת שבטו וממשלתו: כ וְהָיוּ הָעֲצִים הָהֵם אֲשֶׁר־תִּכְתֹּב

שי למורא

טז) עַץ אֶחָד, חתיכת עץ. "ליהוָה וּלְבָנֵי יִשְׂרָאֵל חֲבֵרָיו", את המלים האלה תכתב על העץ, והוא רמו על שבט יהודה ושבט בנימין שהתחברו למלכות אחת. "לְיוֹסֵף עַץ אֶפְרַיִם וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל חֲבֵרָיו", והוא רמו על שבט אפרים ושאר השבטים שהתחברו למלכות אחת. יז) וְקָרַב אֹתָם,

הפטרה לפרשת ויגש לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום ביחזקאל פרק לו

לו טו ויהי דבר־יהוה אלי לאמר:

טז ואתה בן־אדם קח־לך עץ אֶחָד

וְכַתֵּב עָלָיו לְיְהוָה וּלְבָנֵי יִשְׂרָאֵל

חֲבֵרָיו וְלִקְחָת עַץ אֶחָד וְכַתֹּב עָלָיו

לְיוֹסֵף עַץ אֶפְרַיִם וְכַל־בֵּית יִשְׂרָאֵל

חֲבֵרָיו: יז וְקָרַב אֹתָם אֶחָד אֶל־אֶחָד לָךְ לַעֲזוֹת אֶחָד וְהָיוּ

לְאֶחָדִים בְּיַדְךָ: יח וּכְאֲשֶׁר יֹאמְרוּ אִלְיָךְ בְּנֵי עַמֶּךָ לֵאמֹר

הֲלוֹא־תִגִּיד לָנוּ מִה־אֵלֶּה לָךְ: יט דְּבַר אֱלֹהִים כִּה־אָמַר אֲדֹנָי

יְהוִה הִנֵּה אָנֹכִי לִקְחָת אֶת־עֵץ יוֹסֵף וְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל חֲבֵרָיו וְנָתַתִּי אוֹתָם עֲלֶיךָ אֶת־עֵץ יְהוָה וְעִשִׂיתָם לַעֲזוֹת

אֶחָד וְהָיוּ אֶחָד בְּיַדְךָ: כ וְהָיוּ הָעֲצִים אֲשֶׁר־תִּכְתֹּב עֲלֵיהֶם

בְּיַדְךָ לַעֲזוֹנֵיהֶם: כא וְדַבֵּר אֲלֵיהֶם כִּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה

אָנֹכִי לִקְחָת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֶּין הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִלְכוּ־שָׁם

וְקִבְצָתִי אֹתָם מִסְּבִיב וְהִבֵּאתִי אוֹתָם אֶל־אֲדָמָתָם:

כב וְעִשִׂיתִי אֲתָם לְגוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ בְּהָרֵי יִשְׂרָאֵל וּמִלֶּךְ אֶחָד

יְהִיָּה לְכֹלָם לְמִלְךָ וְלֹא יְהִי עוֹד לְשָׁנֵי גוֹיִם וְלֹא יִחַצּוּ עוֹד

עליהם הדברים האלה, תאמנם בְּיַדְךָ לַעֲזוֹנֵיהֶם: כא וְדַבֵּר אֲלֵיהֶם בעת תאחז העצים ההם בְּיַדְךָ כִּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה אָנֹכִי לִקְחָת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֶּין הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִלְכוּ־שָׁם וּמִשֵׁם נַחֲפָזוּ אַחֲרֶיךָ אֶל הָאָרְצוֹת סְבִיב, וְקִבְצָתִי אֹתָם מִסְּבִיב וְהִבֵּאתִי אוֹתָם אֶל־אֲדָמָתָם: כב בעת שהיו בָּאֶרֶץ וְעִשִׂיתִי אֲתָם וְהָיוּ לְגוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ בְּהָרֵי יִשְׂרָאֵל וּמִלֶּךְ אֶחָד יִתְּנֶה לְכֹלָם לְמִלְךָ וְלֹא יְהִי עוֹד לְשָׁנֵי גוֹיִם כִּי כֹלָם יַעֲבֹד אֶת ה' וְלֹא יִחַצּוּ עוֹד לְשָׁנֵי מַמְלָכוֹת עוֹד כִּי בֵּין בְּעֵת שִׁמְלוֹךְ מִשִּׁיחַ בֶּן יוֹסֵף יִשְׁשֶׁךְ יְהוּדָה אַחַר אֶפְרַיִם, וְכֵן אַחֲרֶיךָ כְּשִׁמְלוֹךְ בֶּן דָּוִד יִשְׁכְּבוּ כֹלָם אַחַר

אחברם למלכות אחת. כד) ועבדי דוד, מלך המשיח, שבא מנרע דוד. (כה) אשר נתתי לעבדי לעקב, שלעקב הכטיח הקב"ה הנרבה בלי מזרים "יפצת יפה וקדמה וצפנה ונגפה" (בראשית כח:ד). כו) ברית שלום, שישבו בארצם בשלום. ונתתים, ואקבע אותם במקומם, ולא יזוו משם. בהיות מקדשי בתוכם לעולם, כשתמיד להיות מקדשי בתוכם לעולם, אז ידעו הגוים שאני ה' הקדשתי את ישראל להיות עמי לאלהים: כד ועבדי דוד מלך עליהם ורועה אחד יהיה לכלם ובמשפטי ילכו וחקותי ישמרו ועשו אותם: כה וישבו על-הארץ אשר נתתי לעבדי לעקב אשר ישבו בה אבותיכם וישבו עליה המה ובניהם ובניהם עד-עולם ודוד עבדי נשיא להם לעולם: כו וכרתי להם ברית שלום ברית עולם יהיה אותם ונתתים והרפיתי אותם ונתתי את-מקדשי בתוכם לעולם: כז והיה משפני עליהם והייתי להם לאלהים והמה יהיו לי לעם: כח וידעו הגוים כי אני יהוה מקדש את-ישראל בהיות מקדשי בתוכם לעולם:

לאלהים לעור ולהשיע והמה יהיו לי לעם להאמין בי ולשמור מצותי: כח וידעו הגוים כי אני יהוה מקדש את-ישראל להיות עמי בהיות מקדשי כשתמיד מקדשי בתוכם לעולם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

פרוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריך, ודבר אחד מדבריך אזור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. פרוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו: רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. פרוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהינו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד

אַחֲרַיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְגֹן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּתְּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַפֶּלֶל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ

מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ

אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

יַעֲקֹב אֱלֹהֵי יוֹסֵף אֵל שְׂדֵי נְרָאָה-אֵלֵי בְלוּז בְּאַרְצָן
בְּנֻעַן וּבִכְרֵךְ אֲתִי: ^ד (ישראל) וַיֹּאמֶר אֵלֵי הַנְּנִי מִפְּרֵךְ
וְהַרְבִּיתֶךָ וְנִתְתִּיךָ לְקַחֵל עַמִּים וְנִתְתִּי אֶת-
הָאָרֶץ הַזֹּאת לְזִרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אַחֲזֵת עוֹלָם:
הַוַּעֲתָה שְׁנֵי-בָנֶיךָ הַנְּזוֹלִים לָךְ בְּאַרְצָן מִצְרַיִם
עַד-בָּאֵי אֶלְיֶיךָ מִצְרַיִמָּה לִי-הֵם אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה
כְּרֹאבֵן וְשִׁמְעוֹן יְהוּדֵי לִי: וּמוֹלַדְתֶּךָ אֲשֶׁר-
הוֹלַדְתָּ אַחֲרֵיהֶם לָךְ יְהוּי עַל שֵׁם אֲחֵיהֶם יִקְרָאוּ
בְּנִחְלָתָם: וְאֲנִי א בְּבָאֵי מִפְּדֹן מִתָּה עָלֵי רַחֵל
בְּאַרְצָן כְּנָעַן בְּדֶרֶךְ בְּעוֹד כְּבָרַת-אַרְצָן לְבָא
אֶפְרַתָּה וְאַקְבָּרָהּ שֵׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרַת הוּא בֵּית
לְחָם: ה וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת-בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי
אֵלֶּה: ^ט וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֲבִיו בְּנֵי הֵם אֲשֶׁר-נָתַתְּ
לִי אֱלֹהִים בְּנֵה וַיֹּאמֶר קָחֶם-נָא אֵלַי וְאַבְרַכְכֶם:

מו ^כ וַיְהִי יַעֲקֹב בְּאַרְצָן מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה
שָׁנָה וַיְהִי יְמֵי-יַעֲקֹב שְׁנַיִם חֲמִישֵׁי שְׁבַע שָׁנִים
וְאַרְבָּעִים וּמֵאֵת שָׁנָה: ^{כא} וַיִּקְרְבוּ יְמֵי-יִשְׂרָאֵל
לְמוֹת וַיִּקְרָא א לבְנֵי לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם-נָא
מִצְאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ שִׁים-נָא יָדְךָ תַּחַת יַרְכְּוִי
וְעֲשִׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וְאַמֵּת אֶל-נָא תִקְבְּרֵנִי
בְּמִצְרַיִם: ^{כב} וְשִׁכַבְתִּי עִם-אֲבֹתַי וְנִשְׁאַתְנִלְנִי
מִמִּצְרַיִם וּקְבַרְתֵּנִי בְּקַבְרֹתָם וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אַעֲשֶׂה
כְּדַבְּרֶיךָ: ^{כג} וַיֹּאמֶר הַשְּׁבַעָה לִי וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ
יִשְׂרָאֵל עַל-רֹאשׁ הַמִּטָּה: ^{כד} ^{כה} מַח א וַיְהִי
אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה הִנֵּה אָבִיךָ
חָלָה וַיִּקָּח אֶת-שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת-מְנַשֶּׁה וְאֶת-
אֶפְרַיִם: ^{כו} וַיִּגֵּד לְיַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְנֵיךָ יוֹסֵף בָּא
אֵלֶיךָ וַיִּתְחַזַּק יִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׁב עַל-הַמִּטָּה: ^{כז} וַיֹּאמֶר

ינגנו עתה "והריקותי לכם ברכה", וכיוון שכבר מאוחר, ימהרו בנתינת הצדקה, כאמור, ביד פתוחה ובלב נדיב, ולהתכוון לשבת קודש, שתהיה שבת מבורכת, ו"מינייה מתברכין כולהו יומין"

משיחת י"ט כסלו, ה'תשכ"ח

לוח זמנים לשבוע פרשת ויגש - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ה) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
										אדמו"ר		מג"א				
										ש	א	ש	א	ש	א	
17:28	16:28	17:17	17:13	16:48	16:44	12:14	12:11	10:02	10:00	9:10	9:07	8:33	8:31	6:39	6:37	באר שבע (ח)
17:24	16:13	17:13	17:09	16:47	16:43	12:13	12:10	10:03	10:00	9:11	9:08	8:34	8:31	6:42	6:40	חיפה (ח)
17:25	16:10	17:14	17:10	16:51	16:47	12:12	12:09	10:01	9:58	9:08	9:06	8:32	8:29	6:39	6:37	ירושלים (ח)
17:26	16:24	17:15	17:11	16:46	16:43	12:14	12:11	10:03	10:00	9:11	9:08	8:34	8:31	6:41	6:39	תל אביב (ח)
17:03	15:51	16:49	16:44	16:10	16:05	12:28	12:25	10:33	10:31	9:49	9:47	9:01	8:58	7:45	7:44	אוסטריה, וינה (ח)
21:32	20:27	21:19	21:17	20:46	20:45	14:00	13:57	10:55	10:52	9:40	9:36	8:52	8:48	6:00	5:56	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:10	16:00	16:56	16:52	16:19	16:15	12:30	12:27	10:34	10:31	9:49	9:46	9:02	8:59	7:41	7:40	אוקראינה, אודסה (ח)
16:38	15:26	16:23	16:19	15:45	15:40	12:02	11:59	10:07	10:05	9:23	9:21	8:35	8:32	7:19	7:18	אוקראינה, דוניצ'ק (ח)
16:48	15:35	16:33	16:28	15:54	15:49	12:13	12:10	10:19	10:17	9:35	9:33	8:46	8:44	7:32	7:30	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
17:08	15:53	16:53	16:48	16:12	16:07	12:38	12:35	10:47	10:45	10:05	10:03	9:13	9:11	8:05	8:04	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
17:00	15:44	16:44	16:40	16:03	15:58	12:31	12:28	10:40	10:38	9:58	9:56	9:06	9:04	7:59	7:58	אוקראינה, קייב (ח)
18:22	17:24	18:11	18:08	17:45	17:41	12:55	12:52	10:39	10:36	9:44	9:41	9:10	9:07	7:06	7:04	ארה"ב, אמריקות, אבו דאבי (ח)
17:39	16:31	17:26	17:21	16:52	16:48	12:56	12:53	10:59	10:56	10:13	10:11	9:27	9:25	8:03	8:02	איטליה, מילאנו (ח)
18:55	18:03	18:45	18:42	18:21	18:18	12:47	12:45	10:16	10:13	9:13	9:10	8:42	8:39	6:13	6:10	אקוודור, קיטו (ח)
20:54	19:51	20:41	20:39	20:11	20:09	13:33	13:30	10:32	10:29	9:18	9:15	8:34	8:31	5:44	5:40	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
22:12	21:03	21:57	21:55	21:21	21:19	14:26	14:23	11:17	11:14	10:00	9:56	9:07	9:03	6:16	6:11	ארגנטינה, ברילינצה (ח)
17:37	16:34	17:25	17:21	16:53	16:49	12:40	12:37	10:35	10:33	9:46	9:44	9:05	9:03	7:26	7:24	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:24	16:19	17:11	17:07	16:38	16:34	12:29	12:26	10:26	10:23	9:37	9:35	8:55	8:53	7:19	7:18	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:24	16:20	17:11	17:07	16:39	16:34	12:29	12:26	10:26	10:24	9:38	9:36	8:56	8:54	7:20	7:19	ארה"ב, גרסי סיטי (ח)
17:56	16:51	17:43	17:39	17:09	17:05	13:05	13:02	11:04	11:01	10:16	10:14	9:33	9:31	8:01	8:00	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:11	17:14	18:00	17:57	17:33	17:30	12:54	12:52	10:42	10:39	9:49	9:46	9:13	9:10	7:17	7:15	ארה"ב, הווסטון (ח)
17:34	16:35	17:23	17:19	16:53	16:49	12:25	12:22	10:16	10:13	9:24	9:22	8:46	8:44	6:57	6:55	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:18	17:22	18:07	18:04	17:41	17:37	12:54	12:51	10:38	10:36	9:44	9:41	9:09	9:07	7:07	7:05	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:18	16:13	17:05	17:01	16:32	16:28	12:25	12:22	10:22	10:20	9:34	9:32	8:52	8:49	7:17	7:16	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:48	16:44	17:36	17:32	17:03	16:59	12:53	12:50	10:50	10:47	10:01	9:59	9:19	9:17	7:43	7:41	ארה"ב, פיטסבורג (ח)
17:16	16:10	17:03	16:59	16:29	16:25	12:24	12:21	10:22	10:19	9:34	9:32	8:51	8:49	7:18	7:17	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:44	18:50	19:34	19:32	19:08	19:06	13:08	13:05	10:25	10:22	9:17	9:14	8:43	8:40	6:03	5:59	בוליביה, לה-פס (ח)
17:42	16:25	17:26	17:21	16:44	16:39	13:15	13:12	11:26	11:24	10:44	10:42	9:51	9:49	8:47	8:46	בלגיה, אנטוורפן (ח)
17:43	16:27	17:28	17:23	16:46	16:41	13:16	13:13	11:25	11:23	10:43	10:41	9:51	9:49	8:45	8:44	בלגיה, בריסל (ח)
19:34	18:38	19:24	19:22	19:01	18:59	12:44	12:41	9:54	9:51	8:44	8:41	8:08	8:04	5:23	5:19	ברזיל, סאן פאולו (ח)
19:21	18:25	19:10	19:08	18:43	18:41	12:32	12:29	9:43	9:39	8:33	8:30	7:57	7:54	5:12	5:09	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
16:59	15:45	16:43	16:38	16:03	15:58	12:33	12:30	10:44	10:42	10:03	10:01	9:10	9:07	8:06	8:05	בריטניה, לונדון (ח)
17:01	15:43	16:44	16:39	15:59	15:53	12:42	12:39	10:56	10:54	10:17	10:15	9:20	9:18	8:25	8:24	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
17:02	15:43	16:46	16:41	16:03	15:58	12:39	12:37	10:52	10:50	10:11	10:10	9:17	9:15	8:17	8:17	גרמניה, ברלין (ח)
17:28	16:13	17:13	17:08	16:32	16:27	12:58	12:55	11:07	11:05	10:24	10:22	9:33	9:31	8:25	8:24	גרמניה, פרינקפורט (ח)
19:42	18:45	19:31	19:29	19:10	19:08	12:45	12:42	9:53	9:49	8:42	8:38	8:04	8:01	5:17	5:14	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:47	17:53	18:37	18:33	18:11	18:08	13:11	13:08	10:51	10:49	9:54	9:52	9:22	9:19	7:11	7:09	הודו, מומבאי (ח)
18:44	17:50	18:34	18:31	18:09	18:05	13:07	13:05	10:47	10:44	9:50	9:47	9:17	9:15	7:06	7:04	הודו, פונה (ח)
16:54	15:43	16:40	16:35	16:02	15:57	12:17	12:14	10:22	10:19	9:37	9:35	8:49	8:47	7:32	7:30	הונגריה, בודפשט (ח)

לוח זמנים לשבוע פרשת ויגש - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצת שבת	יציאת שבת		
			מג"א		אדמו"ר											
			ש	א	ש	א									ש	א
טורקיה, איסטנבול (ח)	7:25	7:24	9:00	8:58	9:40	9:42	10:28	10:31	12:30	12:33	16:37	16:42	17:10	17:15	16:23	17:27
יוון, אתונה (ח)	7:41	7:39	9:23	9:20	10:00	10:03	10:50	10:52	12:55	12:58	17:11	17:15	17:43	17:47	16:57	17:59
מולדובה, קישינב (ח)	7:51	7:49	9:10	9:07	9:55	9:57	10:40	10:42	12:35	12:38	16:20	16:25	16:58	17:02	16:06	17:16
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	7:10	7:07	9:17	9:10	9:50	9:52	10:46	10:49	13:06	13:09	18:05	18:08	18:30	18:34	17:50	18:44
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	4:43	4:39	7:28	7:25	8:32	8:36	9:52	9:56	13:08	13:11	20:20	20:21	21:00	21:01	20:03	21:19
נפאל, קטמנדו (ח)	6:54	6:52	8:51	8:53	9:26	9:28	10:20	10:22	12:34	12:37	17:15	17:19	17:43	17:46	17:00	17:57
סין, בייג'ין (ח)	7:36	7:34	9:11	9:13	9:52	9:54	10:41	10:43	12:44	12:47	16:54	16:59	17:27	17:31	16:38	17:43
סנגפור, סינגפור (ח)	7:06	7:03	9:31	9:34	10:02	10:05	11:04	11:07	13:35	13:38	19:06	19:09	19:30	19:33	18:50	19:42
פולין, ורשא (ח)	7:46	7:45	8:44	8:46	9:38	9:40	10:19	10:21	12:06	12:09	15:27	15:33	16:11	16:16	15:14	16:32
פרו, לימה (ח)	5:47	5:43	8:21	8:24	8:54	8:57	10:00	10:03	12:40	12:43	18:33	18:36	18:58	19:01	18:18	19:11
צרפת, ליוון (ח)	8:22	8:20	9:42	9:45	10:29	10:31	11:14	11:16	13:11	13:14	17:01	17:06	17:38	17:42	16:47	17:56
צרפת, פריז (ח)	8:44	8:43	9:55	9:57	10:45	10:47	11:28	11:31	13:21	13:24	17:00	17:05	17:38	17:43	16:44	17:57
קולומביה, בועמה (ח)	6:04	6:01	8:26	8:29	8:57	9:00	9:58	10:01	12:27	12:29	17:52	17:55	18:16	18:19	17:37	18:28
קנדה, טורונטו (ח)	7:51	7:50	9:17	9:20	10:02	10:04	10:48	10:51	12:48	12:51	16:49	16:53	17:21	17:25	16:31	17:38
קנדה, מונטריאול (ח)	7:34	7:33	9:34	9:37	10:29	10:31	11:14	11:17	13:11	13:14	17:01	17:06	17:38	17:42	16:47	17:56
קפריסין, לינקה (ח)	6:53	6:51	8:38	8:41	9:16	9:19	10:07	10:10	12:15	12:18	16:40	16:44	17:10	17:14	16:25	17:25
רוסיה, ליובאווטש (ח)	9:20	9:20	10:07	10:09	11:06	11:08	11:44	11:46	13:26	13:29	16:33	16:38	17:21	17:26	16:19	17:43
רוסיה, מוסקבה (ח)	8:59	8:59	9:41	9:43	10:42	10:44	11:19	11:22	13:00	13:02	16:04	16:10	16:50	16:55	15:47	17:13
רוסיה, רוסובט על-הדון (ח)	8:08	8:07	9:24	9:26	10:12	10:14	10:56	10:59	12:51	12:54	16:36	16:40	17:14	17:18	16:22	17:32
שווייץ, ציריך (ח)	8:13	8:12	9:29	9:31	10:17	10:19	11:01	11:04	12:56	12:59	16:45	16:50	17:18	17:23	16:26	17:37
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:41	6:39	8:55	8:57	9:26	9:29	10:25	10:28	12:48	12:51	17:58	18:01	18:22	18:26	17:42	18:35

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזולה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

מישיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

סדר הדלקת נרות חנוכה

זמן הדלקת הנרות הוא משקיעת החמה. בדיעבד אפשר להדליק במשך כל הלילה - ואם בני־הבית ערים, אפשר גם לברך.

ה'שמש' צריך לעמוד מעל שאר הנרות, כדי שיהיה ניכר שאינו בכלל נרות המצוה. הנרות צריכים לדלוק לפחות חצי שעה לאחר צאת הכוכבים.

אפשר להדליק בכל סוגי הנרות. מצוה מן המובחר להדליק בשמן־זית ובפתילות.

את הנרות מציבים בימין החנוכיה. ביום הראשון נר אחד, ביום השני שניים וכו' עד היום השמיני - שמונה נרות. סדר ההדלקה הוא משמאל לימין, כלומר - תמיד מדליקים קודם את הנר השמאלי (החדש) וממשיכים להדליק משמאל לימין. הנר הימני יהיה תמיד האחרון להדלקה.

לאחר שמסיימים להכין את הנרות להדלקה, אם נרות רגילים או כוסיות שמן־זית וכיוצא בזה, אומרים את ברכות ההדלקה. בפעם הראשונה שמדליקים השנה (אפילו אם זה באמצע החנוכה), מברכים שלוש ברכות. ואילו בשאר ימי החנוכה מברכים רק שתי ברכות (וכנ"ל - את הברכה השלישית - "שהחיינו" - מברכים רק בפעם הראשונה). לאחר שמסיימים את אמירת הברכות מדליקים את הנרות באמצעות ה'שמש' (אותו מדליקים ראשון). לאחר ההדלקה שרים את נוסח "הנרות הללו".

ברכות הדלקת נרות חנוכה

לפני הדלקת הנרות מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר חֲנוּכָּה:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה נֶסִים לְאַבֹתֵינוּ, בַּיָּמִים הָהֵם
בְּזִמְנֵי הַזֶּה:**

בערב הראשון (או כשמדליקים בפעם הראשונה השנה) מוסיפים ומברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲנֻכָּה וְקִיּוּמָנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

לאחר הדלקת הנרות אומרים:

**הַנְּרוֹת הַלְלוּ אֱנוּ מְדַלִּיקִין עַל הַתְּשׁוּעוֹת, וְעַל הַנְּסִים, וְעַל הַנְּפִלְאוֹת,
שֶׁעָשִׂיתָ לְאַבֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בְּזִמְנֵי הַזֶּה, עַל־יְדֵי כַּהֲנִיךְ הַקְּדוֹשִׁים. וְכָל
שְׂמוֹנֵת יָמֵי חֲנֻכָּה, הַנְּרוֹת הַלְלוּ קִדְּשׁ הֵם, וְאִין לָנוּ רְשׁוֹת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ
בָּהֶן, אֶלָּא לְרְאוֹתָן בְּלִבְךָ, כְּדֵי לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל, עַל נְסִיךְ
וְעַל נְפִלְאוֹתֶיךָ וְעַל יְשׁוּעוֹתֶיךָ.**

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל-אויב וארב ולסטים וחיית רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

ליזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחי

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Otzar770.com

Chasidut.tv

Lahak.org

הרשמה כמנויים לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7